

LAPIN LIITTO

8.4.2024

POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVA 2040

Inari – Sodankylä – Utsjoki

Kaavaselostus

LAPIN LIITTO
ROVANIEMI 2024

Esipuhe

Lapin liiton valtuusto on 21.11.2016 toimintasuunnitelman yhteydessä päättänyt Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 laatimisesta. Lapin liiton hallitus päätti 24.4.2017 kuuluttaa kaavan vireille ja asettaa osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtäville.

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueeseen kuuluvat Sodankylän, Inarin ja Utsjoen kunnat. Vaikutusalueetta on Pohjois-Lapin lisäksi koko Lapin maakunta sekä naapurimaiden Venäjän ja Norjan lähialueet. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueesta saamelaiden kotiseutualueeseen kuuluvat Inarin ja Utsjoen kuntien alueet sekä Sodankylän kunnassa sijaitseva Lapin paliskunnan alue. Koltta-alue sijoittuu Inarin kunnan itäosaan.

Osallisten rooli kaavaprosessissa on keskeinen. Heidän avullaan kaavan laatijat saavat tiedon alueen asukkaille ja toimijoille tärkeistä asioista.

Maakuntakaavan aikatahtäys on 10–30 vuotta ja sen hyväksyy Lapin liiton valtuusto. Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet sekä osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita.

Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 laaditaan kokonaismaakuntakaavana. Voimaan tullessaan maakuntakaava kumoaa aiemman Pohjois-Lapin maakuntakaavan, joka sai lainvoiman 28.1.2008.

Lapin liiton valtuusto päätti kokouksessaan 17.5.2021 palauttaa Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 uudelleen valmisteluun. Tavoiteaikatauluna on, että maakuntakaava olisi keväällä vuonna 2024 Lapin liiton valtuustossa hyväksyttävänä.

Kaavoitustyötä varten on perustettu ohjausryhmä, jossa on Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntien edustajia sekä edustajat Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymästä ja saamelaiskäräjiltä. Lisäksi ohjausryhmässä on Lapin ELY-keskuksesta elinkeinojen, työvoiman, osaamisen ja kulttuurin vastuualueen, liikenne- ja infrastruktuuri vastuualueen sekä ympäristö- ja luonnonvarat vastuualueen edustus. Ohjausryhmässä ovat edustajat myös Suomen Metsäkeskus Lapista, Metsähallituksesta, Paliskuntain yhdistyksestä, Maa- ja metsätaloustuotajain Keskusliitto MTK:sta, Lapin kauppakamarista, Lapin yrittäjät ry:stä, Väylävirastosta sekä alueen matkailuyrittäjien yhteinen edustaja.

Lapin liitossa työstä vastaavat suunnittelujohtaja Paula Qvick, kaavoituspäällikkö Juha Piisilä, ympäristöasiantuntija Tiina Elo sekä aluesuunnittelijat Minttu Peuraniemi ja Kaisa Kinnunen.

Sisälllys

1. JOHDANTO	11
1.1 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN TARKOITUS JA KESKEISET ASIAT	13
1.2 LAATIMISORGANISAATIO	14
1.3 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVA-ALUE	15
1.4 SAAMELAISET ALKUPERÄISKANSANA	17
1.5 TYÖN KULKU, VUOROVAIKUTUS JA HALLINNOLLINEN KÄSITTELY	19
2. POHJOIS-LAPIN NYKYTILA	23
2.1 VÄESTÖ	23
2.2 ELINKEINORAKENNE	30
2.2.1 Työpaikkarakenne ja muutokset	31
2.2.2 Teollisuus.....	33
2.2.3 Energiatuotanto ja energiavarat	34
2.2.4 Kaivostoiminta, maa-ainestenotto ja geologiset luonnonvarat	37
2.2.5 Maa- ja metsätalous	37
2.2.6 Luontaistalous	41
2.2.7 Matkailu.....	44
2.2.8 Kaupan palvelut.....	45
2.2.9 Julkiset palvelut	46
2.3 KULTTUURIPERINTÖ JA MAISEMA	47
2.3.1 Kulttuurimaisema	49
2.3.2 Rakennettu kulttuuriympäristö	49
2.3.3 Muinaisjäännökset	50
2.4 LUONNONSUOJELU SEKÄ POHJA- JA PINTAVESI	51
2.4.1 Luonnonsuojelualueet	51
2.4.2 METSO-alueet.....	52
2.4.3 Pohja- ja pintavedet.....	52
2.4.4 Arvokkaat harjualueet ja muut geologiset muodostumat	54
2.5 ILMASTONMUUTOS	56
2.5.1 Ilmastonmuutos ja sen vaikutukset.....	56
2.5.2 Valtakunnalliset ja alueelliset ilmastonmuutosstrategiat	60
2.6 ALUERAKENNE	63
2.6.1 Pohjois-Lapin erityispiirteitä.....	64
2.6.2 Rakennettu ympäristö	64

2.6.3 Matkailupalvelut.....	64
2.6.4 Liikenne.....	66
2.6.5 Yhdyskuntatekniikka.....	67
2.6.6 Rajanylityspaikat.....	67
2.6.7 Suunnittelutilanne	67
2.7 LIITTYMINEN ALUEEN ULKOPUOLELLE	68
2.7.1 Pohjois-Lapin lähialueet	68
2.7.2 Barentsin alue.....	69
3. POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 TAVOITTEET	74
3.1 VALTAKUNNALLISET ALUEIDEN KEHITTÄMISTAVOITTEET	74
3.2 VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET	74
3.3 MAAKUNNALLISET TAVOITTEET	77
3.4 KUNTIEN TAVOITTEET POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVALLE 2040.....	81
3.5 MUUT TAVOITTEET	83
3.5.1 Sidosryhmien tavoitteet	83
3.5.2 Strategiat	91
3.5.3 Vesienhoitosuunnitelmat	95
3.5.4 Kriisitilanteiden tavoitteet.....	98
3.6 POHJOIS-LAPIN TULEVAISUUSKUVA JA KEHITTÄMISSTRATEGIA	99
3.6.2 Elinkeinot maakuntakaavassa	100
3.6.3 Aluerakenne.....	101
3.6.4 Ympäristön laatu	104
4. MAAKUNTAKAAVAN VALMISTELU	106
4.1 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 LIIKENNEJÄRJESTELMÄ- JA RATAYHTEYSSSELVITYS	106
4.2 SODANKYLÄ–KITILÄ–KOLARI-RATAYHTEYSSSELVITYS.....	106
4.3 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 LUONTO- JA MAISEMASELVITYS	107
4.4 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 GEOLOGISET VARAT, POHJAVEDET JA TURVETUOTANTOON SOVELTUVAT SUOT -SELVITYS.....	108
4.5 SODANKYLÄN TUULIVOIMASELVITYS	109
4.5 LAPIN TUULIVOIMASELVITYS 2022	109
5. MAAKUNTAKAAVA YLEISESTI.....	111
5.1 ALUERAKENNE.....	111
5.2 KOKO MAAKUNTAKAAVA-ALUETTA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET	112
6. MAAKUNTAKAAVA MAANKÄYTTÖLUOKITAIN	120
6.1 KEHITTÄMISPERIAATEMERKINNÄT	120
6.1.1 Jäämeren käytävä	120

6.1.2 Joukkoliikenteen kehittämiskäytävä/yhteystarve	121
6.1.3 Mineraalipotentialinen vyöhyke.....	123
6.1.4 Kylmättestauksen kehittämisyöhyke	123
6.1.5 Ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävä.....	124
6.1.6 Matkailun vetovoima-alue, matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealue	124
6.1.7 Maaseudun kehittämisen kohdealue	125
6.1.8 Maaseudun kehittämisen kohdealue, jolla korostuu saamelaiskulttuuri	126
6.1.9 Ekologinen yhteystarve	128
6.1.10 Puolustusvoimien toiminnan kehittämisen kannalta tärkeä yhteystarve.....	128
6.2 Saamelaisten kotiseutualue ja koltta-alue.....	130
6.2.1 Saamelaisten kotiseutualue	130
6.2.2 Koltta-alue	130
6.3 ASUMINEN.....	132
6.3.1 Taajamatoimintojen alue.....	132
6.3.2 Keskuskylämerkinnät.....	132
6.3.3 Saamelaiskulttuurin- ja hallinnon keskuskylä.....	133
6.4 PALVELUTOIMINTA JA TEOLLISUUS	135
6.4.1 Keskustatoimintojen kohde.....	135
6.4.2 Palvelujen alue, rajakauppakylä	135
6.4.3 Työpaikka-alue.....	135
6.4.4 Teollisuus- ja varastoalue	135
6.5 MAA- JA METSÄTALOUS SEKÄ PORONHOITO.....	137
6.5.1 Maa- ja metsätalousvaltainen alue	137
6.5.2 Metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue	138
6.5.3 Luontaistalous- ja poronhoitovaltainen alue	138
6.5.4 Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta	139
6.5.5 Metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta	139
6.5.6 Poronhoito.....	141
6.5.7 Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue.....	141
6.5.8 Paliskunnan raja/esteita	141
6.5.9 Poronhoidon kannalta erityisen tärkeä kohde/aita	142
6.5.10 Poroteurastamo.....	142
6.5.11 Koeporotarha.....	142
6.5.12 Luontaiselinkeinoalueen raja.....	142
6.6 MATKAILU JA VIRKISTYS.....	144

6.6.1 Matkailupalvelujen alue/kohde.....	144
6.6.2 Matkailukohde.....	145
6.6.3 Virkistysalue /-kohde.....	145
6.7 LIIKENNEYHTEYDET	147
6.7.1 Tieverkko	147
6.7.2 Päärata, ohjeellinen / vaihtoehtoiset linjaukset	149
6.7.3 Päärata, yhteystarve.....	151
6.7.4 Liikennealue/-kohde	152
6.7.5 Lentoliikenteen alue	152
6.7.6 Lentopaikka	152
6.7.7 Venesatama	153
6.8 REITISTÖT	155
6.8.1 Moottorikelkkailureitti	155
6.8.2 Moottorikelkkailureitti, yhteystarve	156
6.8.3 Ulkoilureitti.....	156
6.9 ENERGIA.....	158
6.9.1 Energiahuollon kohde.....	158
6.9.2 Voimajohdot	158
6.9.3 Tuulivoimala-alueet	159
6.9.4 Tuulivoimaloiden alue	160
6.10 ERITYISALUEET/-KOHTEET	164
6.10.1 Erityisalue/-kohde	164
6.10.2 Jätteenkäsittelykohde	164
6.10.3 Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen alue	166
6.10.4 Rajavartiolaitoksen/Tullin alue.....	166
6.10.5 Ampuma- ja harjoitusalue	166
6.10.6 Rajavyöhykealue.....	166
6.10.7 Ampumarata.....	166
6.11 MAA-AINESTEN OTTAMINEN JA KAIVOSTOIMINTA	168
6.11.1 Maa-ainesten ottokohde.....	168
6.11.2 Kaivosalue.....	169
6.11.3 Potentiaalinen kaivostoiminta-alue	169
6.12 LUONNONSUOJELU	171
6.12.1 Luonnonsuojelualueet.....	171
6.12.2 Rantojen suojeluohjelman mukainen alue.....	176
6.12.3 Tärkeä tai vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue	178

6.12.4 Arvokas harjualue tai muu geologinen muodostuma	178
6.12.5 Arvokas vesistö	181
6.13 MAISEMA JA KULTTUURIPERINTÖ	184
6.13.1 Rakennussuojelukohde.....	184
6.13.2 Saamelaiskulttuuri, rakennussuojelukohde	184
6.13.3 Rakennussuojelukohde.....	185
6.13.4 Saamelaiskulttuuri, rakennussuojelukohde	185
6.13.5 Rakennussuojelukohde.....	185
6.13.6 Saamelaiskulttuuri, rakennussuojelukohde	186
6.13.7 Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde.....	186
6.13.7 Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde.....	187
6.13.8 Saamelaiskulttuuri, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde.....	188
6.13.9 Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue tai kohde	189
6.13.10 Saamelaiskulttuuri, kulttuuriympäristön ja/tai maisema vaalimisen kannalta tärkeä alue tai kohde.....	190
6.13.11 Merkittävä II maailmansodan aikainen sotahistoria-alue tai -kohde.....	190
6.13.12 Muinaismuistokohde	190
6.13.13 Kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävä tie tai reitti	193
6.13.14 Perinnebiotoopit.....	194
6.14 MUUT MERKINNÄT	198
6.14.1 Lentokonemelualue / melualue / ampumaradan melualue	198
6.14.2 Suojavyöhyke.....	200
6.14.3 Lentotoiminnan kannalta tärkeä vyöhyke	200
6.14.4 SEVESO-alue	200
6.14.5 Vesialue/tekojärvi.....	201
6.15 KUMOTTAVAT ALUEET	201
6.16 MAAKUNTAKAAVAN VALMISTELUVAIHEEN VAIHTOEHDOT	201
6.16.1 Pääradan ohjeelliset vaihtoehtoiset linjaukset (pr/o).....	201
6.16.2 Fingridin 400 kV voimalinja	203
6.16.3 Metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue (M-2).....	203
6.16.4 Metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-2)	203
6.17 MAAKUNTAKAAVAEHDOTUKSEEN VALITUT RATKAISUT VAIHTOEHDOSTA	204
6.18 UUELLEENVALMISTELTU MAAKUNTAKAAVAEHDOTUS	205

7. MAAKUNTAKAAVAN SUHDE TAVOITTEISIIN JA LAINSÄÄDÄNTÖÖN	206
7.1 KAAVAN SUHDE VALTAKUNNALLISIIN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEISIIN.....	206
7.2 KAAVAN SUHDE MRL:N 28 §:N SISÄLTÖVAATIMUKSIIN.....	209
7.3 KAAVAN SUHDE MUUN LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAISEEN PÄÄTÖKSENTEKOON	210
7.4 KAAVAN SUHDE MAAKUNTASUUNNITELMAAN JA MAAKUNTAOHJELMAAN	211
7.5 KAAVAN SUHDE ALUEEN KUNTIEN SUUNNITTELUUN	212
7.6 KAAVAN SUHDE STRATEGIOIHIN	212
7.7 KAAVAN SUHDE VESIENHOITOSUUNNITELMIIN	214
7.8 KAAVAN SUHDE TULVASUOJELUUN	214
7.9 KAAVAN SUHDE NATURA 2000 -ALUEISIIN.....	215
7.10 EKOSYSTEEMIPALVELUNÄKÖKULMAN HUOMIOIMINEN	215
7.11 ILMASTONMUUTOKSEN HUOMIOIMINEN	216
7.12 TURVALLISUUSTOIMENPITEIDEN HUOMIOIMINEN	217
8. MAAKUNTAKAAVAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI.....	218
8.1. VAIKUTUSTEN SELVITTÄMINEN KAAVOITUKSESSA.....	218
8.2. ARVIOITAVAT VAIKUTUKSET	218
8.3 SAAMELAISKULTTUURIN VAIKUTUSTENARVIOINTI	219
8.4 VALTIONRAJAT YLITTÄVÄT VAIKUTUKSET	220
8.5 VAIKUTUKSET PINTA- JA POHJAVESIIN	222
8.6 VAIKUTUKSET MAA- JA KALLIOPERÄÄN	224
8.7 VAIKUTUKSET KASVI- JA ELÄINLAJEIHIN, LUONNON MONIMUOTOISUUTEEN JA LUONNONARVOIHIN	225
8.8 VAIKUTUKSET TAAJAMAKUVAAN, MAISEMAAN, KULTTUURIPERINTÖÖN JA RAKENNETTUUN YMPÄRISTÖÖN.....	227
8.9 VAIKUTUKSET MAA- JA KALLIOPERÄN AINESVAROJEN HYÖDYNTÄMISEEN.....	230
8.10 VAIKUTUKSET ALUE- JA YHDYSKUNTARAKENTEeseen.....	231
8.11 VAIKUTUKSET YHDYSKUNTA- JA ENERGIATALOUTEEN SEKÄ LIIKENTEeseen	232
8.12 VAIKUTUKSET IHMISTEN ELINOLOIHIN JA ELINYMPÄRISTÖÖN	233
8.12.1 Vaikutukset viihtyisyyteen.....	233
8.12.2 Vaikutukset ihmisten terveyteen	234
8.12.3 Vaikutukset matkailuun.....	235
8.12.4 Vaikutukset metsätalouteen	237
8.12.5 Vaikutukset luontaistalouteen	237
8.12.6 Vaikutukset virkistysmahdollisuuksiin.....	238
8.12.7 Vaikutukset työllisyyteen ja elinkeinoihin	239
8.13 ILMASTOVAIKUTUKSET	240

8.14 VAIKUTUKSET ALUE- JA YHTEISKUNTATALOUTEEN.....	249
8.15 VAIKUTUKSET PORONHOITON	250
8.15.1 Paliskuntakohtainen vaikutustenarviointi.....	253
8.16 VAIKUTUKSET SAAMELAISKULTTUURIIN	286
9. OSALLISTUMIS- JA VUOROVAIKUTUSMENETTELYN TULOKSET	290
9.1 YHTEENVETO KAAVOITUKSEN ERI VAIHEISTA	290
9.1.1 Perustieto- ja tavoitevaihe	290
9.1.2 Valmisteluvaihe	290
9.1.3 Ehdotusvaihe	291
9.1.4 Uudelleenvalmistelu, ehdotusvaihe.....	293
10. MAAKUNTAKAAVAN TOTEUTTAMINEN.....	295
11. YHTEENVETO	296
12. YHTEYSTIEDOT.....	299
13. LÄHTEET.....	300

LIITTEET 1–10 (ERILLISINÄ DOKUMENTTEINA)

Liite 1: Aluekuvaukset, joissa on tarkempi kuvaus yksittäisistä maakuntakaavamerkinnoistä

Liite 2: Maakuntakaavan suhde Natura 2000 -alueisiin

Liite 3: Maakuntakaavamääräysten ja -merkintöjen arvioituja vaikutuksia taulukkomuodossa

Liite 4: Maakuntakaavan toteuttamistaulukko

Liite 5: Maakuntakaava-alueen kuntien yleiskaavat

Liite 6: Malli rantaviivan laskemiseen

Liite 7: Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 3. viranomaisneuvottelun muistio

Liite 8: Maakuntakaava ja saamelaiskulttuuri

Liite 9: Paliskuntakuvaus

Liite 10: Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 kulttuuriperintökohteiden suojeluperustetaulukko

1. JOHDANTO

Maakuntakaava on yleispiirteinen suunnitelma alueiden käytöstä maakunnassa tai sen osa-alueella. Maakuntakaavan aikatahtaus on 10–30 vuotta. Maakuntakaavoitusta ohjaa maankäyttö- ja rakennuslaki (1.1.2025 alkaen alueidenkäyttö- ja rakennuslaki) sekä -asetus. Maakuntakaavan hyväksyy Lapin liiton valtuusto.

Maakuntakaava esitetään kartalla. Kaavaan kuuluvat myös kaavamerkinnot ja -määräykset. Lisäksi kaavaan liittyy selostus, jossa esitetään suunnitelman tavoitteet, ratkaisujen perusteet ja kuvaus sekä vaikutusten arviointi (MRL 29 §). Maakuntakaava voidaan laatia myös tiettyä alueidenkäyttömuotoa tai -muotoja koskevana vaihemaakuntakaavana.

Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen. (MRL 25 § 4 mom.)

Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhtyessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi (MRL 32 § 1 mom.).

Maakuntakaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin 1 momentissa tarkoitettujen kaavojen muuttamista koskevan vaikutuksen osalta (MRL 32 § 3 mom.)

Alueidenkäytön suunnittelun tavoitteena (MRL 5 § 1 mom.) on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

- 1) turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusien ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista;
- 2) yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön taloudellisuutta;
- 3) rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista;
- 4) luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä;
- 5) ympäristönsuojelua ja ympäristöhaittojen ehkäisemistä;
- 6) luonnonvarojen säästeliästä käyttöä;
- 7) yhdyskuntien toimivuutta ja hyvää rakentamista;
- 8) yhdyskuntarakentamisen taloudellisuutta
- 9) elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittämistä;
- 10) palvelujen saatavuutta; sekä
- 11) liikenteen tarkoituksenmukaista järjestämistä sekä erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiä.

Maakuntakaavan sisältövaatimukset (MRL 28 §): Maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään.

Lisäksi MRL 28 §:n mukaan *Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa. Luonnonsuojelulain (9/2023) 15 ja 144 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päätösten sekä 91 §:ssä tarkoitettua maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.*

Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota:

- 1) maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen;
- 2) alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN;
- 3) ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin;
- 4) vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväan käyttöön;
- 5) maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin;
- 6) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen; sekä
- 7) virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyYTEEN.

Kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Kaavaa laadittaessa on selvitettävä, kenen toteutettavaksi kaava ja sen edellyttämät toimenpiteet kuuluvat.

Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtioneuvoston antamat **valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet**. Maakuntakaava konkretisoi valtakunnalliset tavoitteet ja sovittaa ne yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien seikkojen huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa, auttaa saavuttamaan maankäyttö- ja rakennuslain ja alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet, joista tärkeimmät ovat hyvä elinympäristö ja kestävä kehitys, toimia kaavoituksen ennako-ohjauksen välineenä valtakunnallisesti merkittävässä alueidenkäytön kysymyksissä ja edistää ennako-ohjauksen johdonmukaisuutta ja yhtenäisyyttä, edistää kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa Suomessa sekä luoda alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä valtakunnallisten hankkeiden toteuttamiselle.

Valtioneuvosto päätti valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 14.12.2017. Päätöksellä valtioneuvosto korvaa valtioneuvoston vuonna 2000 tekemän ja 2008 tarkistaman päätöksen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet jakautuvat seuraaviin kokonaisuuksiin:

- Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen
- Tehokas liikennejärjestelmä
- Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
- Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat
- Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulivat voimaan 1.4.2018.

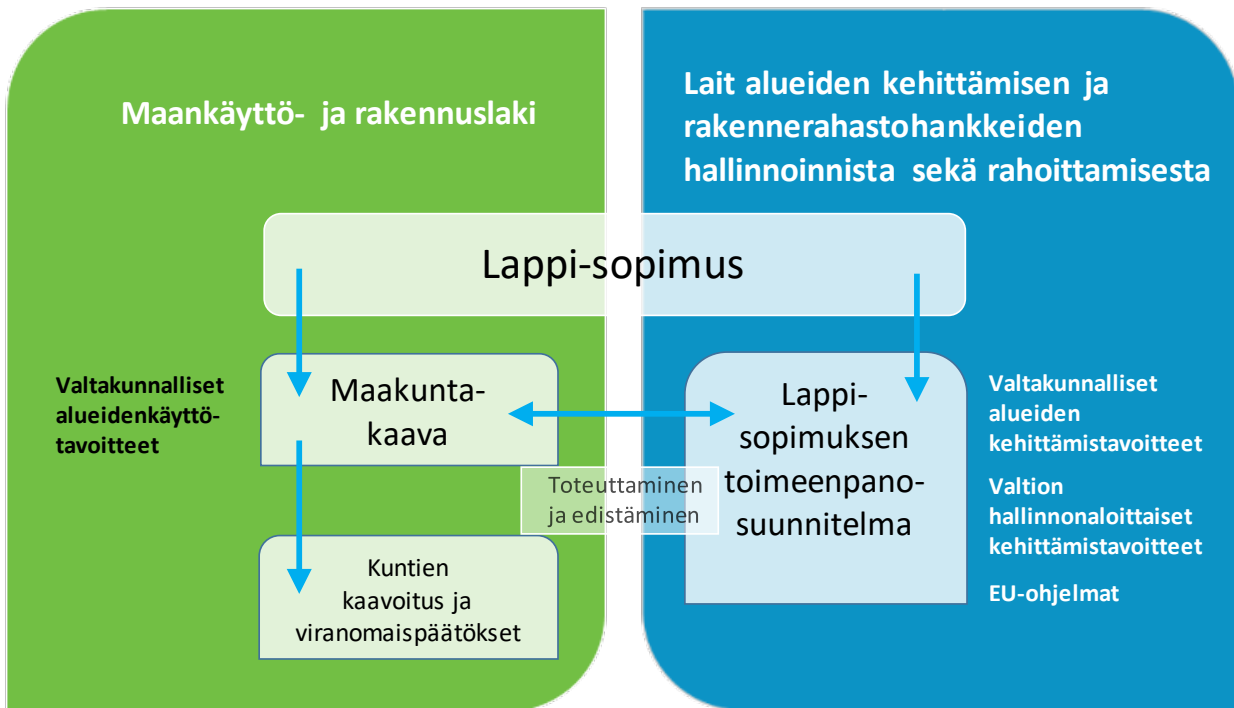
Kaavoitusmenettelyssä sovelletaan valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten osalta maankäyttö- ja rakennuslain 26 a -lukua. Menettelyt voivat tulla kysymykseen EU:n jäsenvaltioissa ja ETA-sopimuksen perusteella Norjassa. Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 rajautuu Venäjän valtiioon. Venäjä ei ole allekirjoittanut Espoon sopimuksen lisäpöytäkirjaa. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa kansainvälistä kuulemista sovelletaan siten vain suhteessa Norjan valtiioon.

Maakuntien suunnittelu käsittää maakuntasuunnitelman, maakuntaohjelman ja maakuntakaavan. Maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys pitkällä aikavälillä (20–30 vuotta). Suunnitelmaa toteutetaan maakuntaohjelmalla ja maakuntakaavalla. Maakuntaohjelma on keskipitkän aikavälin ohjelma, jolla suunataan ja sovitetaan yhteen lähivuosien alueellista kehittämistyötä. Ohjelma on johdettu maakuntasuunnitelman tavoitteista ja strategioista. Maakuntakaavalla luodaan pitkällä aikavälillä (10–20 vuotta) alueidenkäyttölliset edellytykset ja suunta- viivat maakunnan tavoitetilan saavuttamiseksi. Myös maakuntaohjelma ja maakuntakaava kytkeytyvät toisiinsa, koska maakuntaohjelmassa määritellyt kehittämistoimet usein edellyttävät alueidenkäytön suunnittelua. Toisaalta maakuntakaava toteuttaa maakuntaohjelmaa.

Maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys. Maakuntasuunnitelma on yleispiirteinen pitkän aikavälin visio- ja strategiasuunnitelma, joka sisältää sekä toiminnallisen aluekehityksen että alueidenkäytön periaatteet. Lapissa on laadittu Lappi-sopimus 2022–2025, joka sitoo yh-

teen kaksi asiakirjaa, maakuntastrategian eli maakuntasuunnitelman sekä maakuntaohjelman. Lappi-sopimuksen sisällöt tarkennetaan kahden

vuoden välein laadittavissa maakuntaohjelmien toimeenpanosuunnitelmissa.

Kuva 1. Maakunnan suunnittelu Lapissa.

1.1 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN TARKOITUS JA KESKEISET ASIAT

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 tavoitteena on saada alueelle kaikkia maankäyttömuotoja koskeva maakuntakaava, jolla kumotaan alueelle aikaisemmin vahvistettu Pohjois-Lapin maakuntakaava.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 yleisenä tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tavoitteena on turvata maankäytön suunnittelussa saamelaisen perustuslaillinen oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantunteumuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen. Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 tarkoitus on:

- 1) kytkeä alueiden käytön yleispiirteinen suunnittelu kehittämisstrategioihin
- 2) tarkistaa vahvistetussa Pohjois-Lapin maakuntakaavassa olevia aluevarauksia ja määräyksiä.
- 3) ottaa huomioon lainsäädännössä tapahtuneet muutokset

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa käsiteltäviä asioita ovat:

- *valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden konkretisointi, täsmentäminen, yhteensovittaminen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa sekä välittäminen kuntakaavoitukseen*
- *saamelaiskäräjistä annetun lain 17.7.1995/974 mukaisesti saamelaisille alkuperäiskansana omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevan kulttuuri-itsehallinnon edistäminen sekä kolttalain mukaisten oikeuksien edistäminen*

- saamelaisten alkuperäiskansan kulttuurimuotoon kuuluvien poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen turvaaminen alueidenkäytössä perustuen perustuslakiin ja YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen lain tasoiseen 27 artiklaan
- liikennejärjestelmä: liikenteen kehitys näkymät, vaikutukset elinkeinoelämään ja aluerakenteeseen, kaivosten kuljetustarpeet, raide liikenteen kehittäminen, matkailuliikenne, rajaliikenne, joukkoliikenne, moottorikelkkailureitit, logistiikka, maanteiden parantamistarpeet/tieyhteystarpeet
- metsien monikäyttö: metsätalous, poronhoito, luontaiselinkeinot, virkistys, suojelu
- maa- ja kallioperän ainesten hyödyntäminen: kaivostoiminta, maa-ainestenotto
- matkailu: matkailukeskusten kehittäminen; matkailukeskusten ja muiden matkailupalveluyhteyksien yhteistyö; erämatkailu, virkistyskalastus, veneily, vesiretkely, reitit; suojelualueiden hyödyntäminen ja vaaliminen; Norjan ja

Venäjän alueiden ja keskusten vaikutus matkailuun; maisema- ja kulttuuriperintöalueet

- kylmäteknologia: testialueet, keskittymät
- elintarviketuotanto, arktinen biotalous, luonnontuotteet, mekaaninen puunjalostus, jalostusteollisuus, sijoittumisen periaatteet, yhteystarpeet, raaka-aineen turvaaminen
- energia: tuulivoima, bioenergia, turvetuotanto, hajautettu energiantuotanto, voimajohtoverkosto (uusi 400 kV voimajohton yhteystarve Norjaan)
- luonnonsuojelualueet/kulttuuriympäristökohteet, arvokkaat maisema-alueet
- ekosysteemipalvelut
- rajat ylittävät vaikutukset
- ilmastonmuutos, tulvariskialueet ja tulvariskien hallintasuunnitelmat, vesienhoitosuunnittelu, jätehuolto
- Puolustusvoimien ja rajavalvonnan tarpeet: Jääkäriprikaati, Rajajääkärikomppania, ampuma- ja harjoitusalueet
- kaupalliset palvelut.

1.2 LAATIMISORGANISAATIO

Ohjausryhmään (2017-2021) kuuluvat kuntien edustajina varsinaisena jäsenenä ja varajäsenenä (sulkeissa): Inarista Jari Huotari (Anu Avaskari), Timo Väisänen (Kari Tammela), Miia Kärnä (Toini Sanila) ja Toni K. Laine (Mari Palolahti) Sodankylästä Juha Karppinen (Martti Kumpulainen), Mikko Pyhäjärvi (Hanna Riipi), Arja Mäkitalo (Pertti Tervo) ja Petri Härkönen, Kirsi Virtanen, Utsjoelta Mika Aikio (Anni Ahlakorpi), Ilmari Tapiola (Henry Valle), Maija Länsman (Maritta Lukkari) ja Vuokko Tieva-Niittyvuopio (Eeva-Maarit Aikio), Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymästä Timo Lohi (Anne Tuovila). Asiantuntijajäsenenä ohjausryhmässä ovat Inarin kunnasta Arto Leppälä, Sodankylän kunnasta Ari Pesonen ja Utsjoen kunnasta Markku Porsanger.

Viranomaisia ja muita osallisia ohjausryhmässä edustavat: Saamelaiskäräjiltä Leo Aikio (Veikko Feodoroff), Lapin Ely-keskuksen Elinkeinot, työvoima ja osaaminen -vastuualueelta Päivi Kainulainen (Heino Vasara), Liikenne ja infrastruktuuri -

vastuualueelta Jaakko Ylinampa (Juha Tapio), Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueelta Leena Ruokanen (Hannu Raasakka), Väylästä Seppo Serola (Esa Suoyrjö), Suomen metsäkeskus Lapista Ulla Huusko (Arto Sorri), Metsähallitukselta Jyrki Tolonen (Kirsi-Marja Korhonen), Paliskuntain yhdistyksestä Marja Anttonen (Anne Ollila), MTK ry:stä Annakaisa Heikkonen (Juha Ukkola), Lapin kauppakamarilta Timo Rautajoki, Lapin yrittäjistä Raimo Hekkanen (Tuula Katajamaa) ja matkailun edustajana Marjo Harjula (Tarja Manninen).

Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii Arja Mäkitalo, 1. varapuheenjohtajana Jari Huotari ja 2. varapuheenjohtajana Ilmari Tapiola.

Lapin liiton valtuusto päätti kokouksessaan 17.5.2021 palauttaa Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 uudelleen valmisteluun. Jatkovalmistelua varten ohjausryhmä järjestäytyi uudelleen.

Ohjausryhmään (2022-2024) kuuluvat kuntien edustajina varsinaisena jäsenenä ja varajäsenenä (sulkeissa): Inarista Jari Huotari (Anu Avaskari), Janne Tervahauta (Hannu Alenius), Jarmo Huhtamella (Anni Koivisto) ja Tommi Kasurinen (Mari Palolahti) Sodankylästä Juha Karppinen (Asta Uusitalo), Mikko Pyhäjärvi (Mari-Anne Penttinen), Tuula Annala (Pekka Heikkinen) ja Jari Rantapelkonen, Utsjoelta Anni Ahlakorpi (Anni Sofia Niittyvuopio), Veikko Porsanger (Marjatta Kordelin), Laura Niittyvuopio-Valle (Urho Guttorm) ja Taina Pieski (Tanja Lepistö), Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymästä Johanna Mikkola. Asiantuntijajäsenenä ohjausryhmässä ovat Inarin kunnasta Reetta-Mari Tammela ja Venla Jomppanen, Sodankylän kunnasta Ari Pesonen ja Utsjoen kunnasta Markku Porsanger.

Viranomaisia ja muita osallisia ohjausryhmässä edustavat: Saamelaiskäräjiltä Leo Aikio (Veikko Feodoroff), Lapin Ely-keskuksen Elinkeinot, työvoima ja osaaminen -vastuualueelta Päivi Kainulainen (Hannu Puominen), Liikenne ja infrastruktuuri

1.3 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVA-ALUE

Lapissa maakuntakaavoitus etenee osa-alueittain. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueeseen kuuluvat Inari, Sodankylä ja Utsjoki. Vaikutusaluetta on Pohjois-Lapin lisäksi koko Lapin maakunta sekä Norjan ja Venäjän lähialueet (Kuva 2).

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueesta Saamelaisen kotiseutualueeseen (Laki saamelaiskäräjistä 17.7.1995/974) kuuluvat Inarin ja Utsjoen kuntien alueet sekä Sodankylän kunnassa sijaitseva Lapin paliskunnan alue. Koltta-alue sijoittuu Inarin kunnan itäosaan. Saamelaisen kotiseutualue on tunnustettu ja vahvistettu Suomen perustuslaissa. Perustuslain mukaan saamelaisilla on saamelaisen kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva

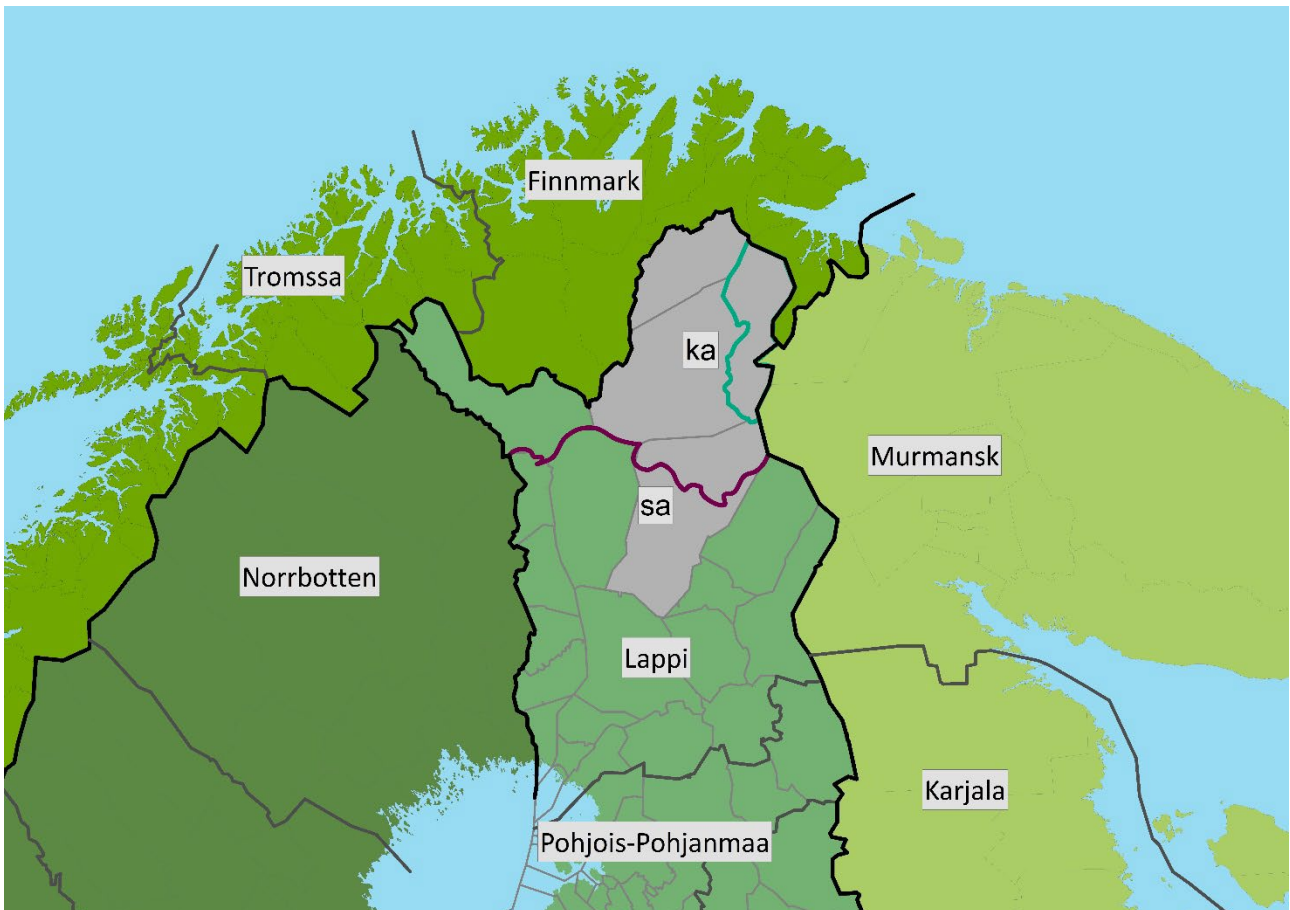
-vastuualueelta Jaakko Ylinampa (Juha Tapio), Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueelta Leena Ruokanen (Hannu Raasakka), Väylästä Seppo Serola (Inna Berg), Suomen metsäkeskus Lapista Ulla Huusko (Arto Sorri), Metsähallitukselta Jyrki Tolonen (Lauri Karvonen), Paliskuntain yhdistyksestä Marja Anttonen (Maaren Angeli), MTK ry:stä Annakaisa Heikkinen (Hanna-Mari Kasurinen), Lapin kauppakamarilta Liisa Ansala (Hanna Baas), Lapin yrittäjistä Suvi Pirkola (Mateusz Moilanen) ja matkailun edustajana Marjo Harjula (Hanna Kouri).

Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii Tuula Annala, 1. varapuheenjohtajana Jari Huotari ja 2. varapuheenjohtajana Veikko Porsanger.

Lapin liiton virastossa suunnittelijoina ja yhteyshenkilöinä toimivat suunnittelujohtaja Paula Qvick, kaavoituspäällikkö Juha Piisilä, ympäristöasiantuntija Tiina Elo sekä aluesuunnittelijat Minttu Peuraniemi ja Kaisa Kinnunen.

itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Saamelaisen kotiseutualue on muodostettu alun perin turvaamaan saamelaisille elintärkeiden luontaiselinkeinojen harjoittamista.

Kaava-alueen kolmessa kunnassa oli asukkaita vuonna 2021 yhteensä 16 371, joka on noin 9.5 % koko maakunnan väestöstä. Saamelaisen kotiseutualue on laajuudeltaan 35 564 km². Suomen reilusta 10 500 saamelaisesta asuu noin 3 500 kotiseutualueellaan. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueen/seutukunnan kokonaispinta-ala on noin 35120 km², joka on noin 35 % koko Lapin maakunnasta. Vertailuna koko Uudenmaan maakunnan pinta-ala on 9 568 km².

Kuva 2. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alue ja vaikutusalueet

Utsjoki on Suomen pohjoisin kunta. Utsjoki on ainoa kunta Suomessa, jossa on saamenkielinen enemmistö. Kunta sijaitsee Suomen ja Norjan rajalla. Norjalaiset ovat merkittävä asiakaskunta ja yhteistyökumppani alueen yrityksille ja elinkeinoille. Utsjoen tärkeimpiä elinkeinoja ovat luontaiselinkeinot kaupan ja matkailun lisäksi. Esimerkiksi Tenon lohienkalastus sekä sen mukanaan tuoma kalastusmatkailu on pitkään ollut merkittävä elinkeino kunnassa.

Inari on pinta-alaltaan Suomen suurin kunta. Kunnassa sijaitseva Ivalon keskustaajama on Pohjois-Lapin aluekeskus, jossa on monipuoliset palvelut. Inari on Norjan ja Venäjän rajanaapuri ja toimii tiiviissä yhteistyössä rajakuntien kanssa. Kunnassa käytetään suomen kielen rinnalla virallisesti kolmea eri saamenkieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Inarilaisista vajaa kolmannes on saamelaisia. Ivalossa sijaitsee Suomen pohjoisin lentoasema. Matkailun ja poronhoidon lisäksi keskeisiä elinkeinoja kunnassa ovat kylmäteknologia ja erityisesti auto- ja rengastestaus.

Sodankylä on vilkas aluekeskus keskellä Lappia. Kunnassa on muun muassa kaivos- ja matkailutoimintaa. Kunnassa toimii myös Sodankylän avaruuskampus ja Jääkäriprikaatin varuskunta.

Metsätalous, poronhoito ja muut luontaiselinkeinot ovat kaava-alueella elinvoimaisia elinkeinoja. Matkailun merkitys on suuri. Alueella sijaitsevat muun muassa Luoston ja Saariselän matkailukeskukset. Sodankylässä sijaitseva Kevitsan kaivos on alueella merkittävä työnantaja.

1.4 SAAMELAISET ALKUPERÄISKANSANA

Teksti on oikeustieteen tohtori Juha Guttormin vuonna 2019 maakuntakaavaa varten laatimaa.

Saamelaiset ovat Suomen ja Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa, jolla on oma kieli, kulttuuri, elämäntapa ja identiteetti. Kansainvälisessä oikeudessa alkuperäiskansojen keskeisimpänä tunnusmerkkinä pidetään polveutumista väestöstä, joka maan valloittamisen tai asuttamisen tai nykyisten valtionrajojen muodostumisen aikaan asui maassa tai sillä maantieteellisellä alueella, johon maa kuuluu. Alkuperäiskansoille on ominaista myös läheinen ja perinteinen yhteys ryhmän elämäntavan, perinteisten elinkeinojen ja tietyn alueen maan ja luonnonvarojen välillä. Nämä kansat ovat lisäksi säilyttäneet oikeudellisesta asemastaan huolimatta osittain tai kokonaan omat sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja poliittiset instituutionsa.

Suomessa saamelaisten asema alkuperäiskansana on tunnustettu maan perustuslaissa (731/1999), johon sisältyy kaksi saamelaisten oikeusasemaa erityisesti turvaavaa säännöstä. Toinen sisältyy 17 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tässä säännöksessä kulttuuri ymmärretään laajasti niin, että siihen luetaan kuuluvaksi myös saamelaisten perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus ja metsästys. Se on perusoikeussäännöksenä voimassa koko valtakunnan alueella ja suojaa kaikkien Suomen oikeuden käyttöpiirissä oleskelevien saamelaisten oikeusasemaa heidän kansalaisuudestaan riippumatta. Perusoikeussäännöstä täydentää ja tukee perustuslain 121 §:n 4 momentin säännös, joka turvaa saamelaisille kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon kotiseutualueellaan sen mukaan kuin lailla säädetään. Perussäännökset tämän itsehallinnon tarkemmasta sisällöstä sisältyvät saamelaiskäräjistä annettuun lakiin (974/1995). Sen mukaan saamelaisten keskuudesta vaaleilla valitun saamelaiskäräjien tehtävänä on toteuttaa saamelaisten itsehallintoa sekä hoitaa muutoinkin saamelaisten kieltä ja kulttuuria ja heidän asemaansa

alkuperäiskansana koskevat asiat. Kolttasaamelaisilla on lisäksi oma itsehallintonsa, kyläkokoushallinto, josta on säädetty kolttalaisissa (253/1995). Tästä riippumatta koltat ovat säännönmukaisesti edustettuina myös yleissaamelaiselimestä saamelaiskäräjillä, vaikkei heillä olekaan siellä lakiin perustuvaa kiintiöityä edustusta.

Maakuntakaavoitukseen liittyen saamelaisten asemasta on lisäksi säädetty alemmassa, alueiden kehittämistä, maa- ja vesialueiden ja luonnonvarojen käyttöä sekä ympäristön- ja rakennusperinnön suojelua koskevassa lainsäädännössä. Tällaisia säädöksiä ovat ainakin laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014), erämaalaki (62/1991), luonnonsuojelulaki (9/2023), kaivoslaki (621/2011), vesilaki (587/2011), metsälaki (1093/1996), laki Metsähallituksesta (234/2016), ympäristönsuojelulaki (527/2014) ja laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010).

Kansallisen lainsäädännön ohella saamelaisten asemaa turvaavat myös monet kansainvälisen oikeuden asiakirjat. Monenvälisistä kansainvälisistä sopimuksista keskeisimmät ovat ILO:n itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus nro 169 (ILO 169 -sopimus), YK:n piirissä hyväksytyt sopimukset kuten kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (KP-sopimus) (SopS 8/1976), biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (biodiversiteettisopimus) (SopS 78/1994), kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (rotusyrjintäsopimus) (SopS 37/1970) sekä Euroopan neuvoston sopimukset kuten kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus (vähemmistöpuitesopimus) (SopS 2/1998). Näiden lisäksi tärkeitä asiakirjoja ovat YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista vuodelta 2007 (alkuperäiskansajulistus) (A/RES/61/295) ja vuoden 2017 alussa parafoitu (ehdotus) pohjoismainen saamelaisopimus.

Tuoreimpien väestötietojen (2019) mukaan Suomessa asuu noin 10 100 saamelaista. Heistä noin

67 % eli 7 000 asuu kotiseutualueensa ulkopuolella, erityisesti Rovaniemen, Oulun ja pääkaupunkiseudulla. Suomessa asuvat saamelaiset jakaantuvat kolmeen saamelais(kieli)ryhmään; pohjoissaamelaisiin, inarinsaamelaisiin ja kolttasaamelaisiin. Inarinsaamelaisia arvioidaan olevan 600–900 ja kolttasaamelaisia noin 600 henkeä, loput luetaan pohjoissaamelaisiksi. Eri saamea puhuvia saamelaisia lasketaan olevan noin kolmannes kaikista saamelaisista.

Saamelaisten kotiseutualueen 3 500 saamelaisesta Enontekiöllä asuu 430, Inarissa 2170, Utsjoella 720 ja Sodankylän kunnan pohjoisosassa (Lapin paliskunnan alue) 180. Muualla Sodankylässä asuu 300 saamelaista. Pohjois-Lapin maakunta-kaavan vaikutusalueella asuu siten 3 370 saamelaista, mikä on reilut 20 % koko alueen väestöstä (16 840 henkeä). Kolttasaamelaisista noin 400 asuu kolttalaissa määritellyllä, Inarijärven itäosissa sijaitsevalla kolttalaueella.

Saamelaisten kotiseutualueesta 27 100 km² kuuluu Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueeseen. Se on yli 77 % kaava-alueesta ja siihen sisältyy myös kolttalain (253/1995) mukainen kolttalaue. Saamelaisten kotiseutualue sijaitsee kokonaan poronhoitolain (848/1990) mukaisella erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella. Saamelaisten kotiseutualueen 13 paliskunnasta 11 sijaitsee Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella. Poronhoito tällä alueella on erityisesti saamelainen elinkeino, sillä arviolta 85 % alueen paliskuntien poroista on saamelaisten poronhoitajien omistuksessa. Poronhoito samoin kuin muutkin saamelaisten perinteiset elinkeinot nykyaikaisine soveltamismuotoineen nauttivat kansainvälisestä oikeudesta juontuvan suojan ohella perustuslain 17.3 §:n mukaista perusoikeussuojaa vain saamelaisten harjoittamana, sillä ne ovat kiinteä osa sanotun säännöksen turvaamaa saamelaiskulttuuria.

Saamelainen kulttuuri on moninaista alkuperäiskansakulttuuria, joka on perinteisesti kiinteässä yhteydessä asuinalueen maahan ja luonnonvaroihin. Saamelaiskäräjälain muuttamista koskevan lakiesityksen (HE 167/2014 vp) mukaan saamelaiskulttuurin keskeisiä piirteitä ovat saamen kieli,

saamelainen kulttuuriperintö, saamelaisten kulttuuri-ilmaukset, saamelaisten perinteinen tieto, perinteiset saamelaiselinkeinot ja niiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot samoin kuin saamen käsityö ja muut saamelaisten alkuperäiskansana harjoittaman kulttuurin tavat ja muodot. YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus) 27 artikla, luettuna yhdessä 1 artiklan kanssa, pitää sisällään kulttuurin heikentämiskiellon eli toimenpide ei saa aiheuttaa huomattavaa haittaa alkuperäiskansojen kulttuurille. KP-sopimuksen täytäntöönpanoa seuraavan ihmisoikeuskomitean tulkintojen mukaan alkuperäiskansan oikeuksien huomioimisessa ja täyttämässä on kyse valtion ja sen viranomaisen neuvotteluvollisuudesta, kokonaisvaltaisesta harjoituksesta ja kumulatiivisten vaikutusten arvioinnista (HE 132/2015 vp).

Perinteisillä saamelaiselinkeinoilla tarkoitetaan poronhoitoa, kalastusta, metsästystä ja pienimuotoista maataloutta sekä luonnonvaraisten tuotteiden keräilyä ja saamen käsityötä. Nämä elinkeinot ovat saamelaisille enemmän kuin pelkkä elinkeino, toimeentulolähde, sillä ne ovat kiinteä osa itse kulttuuria, saamelaisten elämäntapaa. Siksi elinkeinoilla on merkitystä myös niille saamelaisille, jotka eivät työskentele niiden piirissä eivätkä edes asu kotiseutualueellaan. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan omaksuman käytännön mukaan saamelaiskulttuuriin kuuluvat perinteisten elinkeinon nykyaikaiset soveltamismuodot. Valiokunta on perustella kantaansa sillä, että saamelaisten perusoikeussäännöksessä (PL 17.3 §) turvataan myös saamelaiskulttuurin kehittäminen (PeVL 38/2004 vp, ks. myös PeVL 1/2016 vp). Valiokunta on Tenojoen kalastussopimuksen uusimista koskevassa lausunnossaan vuodelta 2017 katsonut, että lohienkalastus Tenojoessa liittyy kiinteästi saamelaiskulttuuriin. Edellä mainittuihin lausuntoihinsa viitaten perustuslakivaliokunta lausui tässä yhteydessä, että esimerkiksi vapakalastusta ja siihen liittyvää kalastusmatkailutoimintaa on pidettävä osana saamelaista kalastuskulttuuria. (PeVL 5/2017 vp) Kalastusperinne kuuluu olennaisesti myös inarinsaamelaisien ja kolttasaamelaisien elämäntapaan.

Saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittaminen on kautta aikojen perustunut luonnon kestäväälle käytölle. Nykyisin näitä elinkeinoja harjoitetaan usein yhdistelmäelinkeinona, toisinaan myös nk. uudenaikaisten elinkeinojen kuten pienen muotoisen matkailun ja palveluelinkeinojen ohella. Saamelaisten kotiseutualueella monille saamelaisperheille onkin tyyppillistä taloudellisen toimeentulon koostuminen monista eri tuloläh-

teistä. Suuri osa saamelaisista saa kuitenkin toimeentulonsa pelkästään uudenaikaisista elinkeinoista. Poronhoidolla on silti saamelaisille paitsi suurin kulttuurinen merkitys niin myös huomattava merkitys itsenäisenä elinkeinona ja tulonlähteenä. Perinteiset elinkeinot ylläpitävät myös saamelaista kulttuuria ja saamen kieltä sekä saamelaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja identiteettiä.

1.5 TYÖN KULKU, VUOROVAIKUTUS JA HALLINNOLLINEN KÄSITTELY

Lähtökohdan Pohjois-Lapin maakuntakaavalle 2040 muodostavat Lappi-sopimus 2022–2025 ja siihen sisältyvä aluerakennevisio 2040+, voimassa olevat maakuntakaavat ja vaihemaakuntakaavat sekä alueelle laaditut kehittämissuunnitelmat ja -ohjelmat. Lisäksi maakuntakaavoituksessa hyödynnetään laajasti myös eri asiantuntijatahojen tutkimuksia ja selvityksiä, jotka on lueteltu lähdeluettelossa. Selvityksiä on tehty myös varta vasten tätä maakuntakaavaa varten.

Tärkeimmät maakuntakaavan pohjana käytettävät suunnitelmat ja selvitykset:

- Lappi-sopimus 2022–2025
- Lapin saavutettavuuden kattohanke – Tulevaisuuden logistiikkaratkaisut Barentsin alueella
- Pohjavesien suojelu ja kiviainesvarojen yhteensovittamisen -hanke (POSKI), 2. vaihe
- Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia 2017

Maakuntakaavan taustaselvitykset:

- Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvitys
- Sodankylä–Kittilä–Kolari-ratayhteysselvitys
- Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 luonto- ja maisemaselvitys
- Pohjois-lapin maakuntakaavan 2040 geologiset varat, pohjavedet ja turvetuotantoon soveltuvat suot -selvitys
- Lapin tuulivoimaselvitys 2022, Maisema-vaikutusten arviointi tv-alue 2 Kotalehto

Selvityksien laatimista on ohjannut viranomaisista koostuva asiantuntijatyöryhmä.

Aluetta koskevat keskeiset muut suunnitelmat

- Lappi-sopimus 2022–2025
- Lapin matkailustrategia 2020–2023
- Maankäytöllä kilpailukykyä ja arvonnousua – Lapin matkailun maankäyttöstrategia 2040
- Pohjois-Suomen kaivosten kuljetustarpeet
- Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia
- Lapin energiastrategia
- Lapin ilmastostrategia
- Lapin liikennejärjestelmäsuunnitelma
- Lapin teollisuusstrategia
- Rautatiekäytävät Rovaniemeltä tai Kemijärveltä Sodankylään -mineraalipotentialiselvitys
- Lapin ampumarataselvitys
- Lapin kulttuuriympäristöohjelma, 1997
- Birrasis: Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeen saamelaisosion loppuraportti
- Ealli biras – Elävä ympäristö. Saamelainen kulttuuriympäristöohjelma.
- Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeen inventoinnit
- Lapin perinnemaisemat, 1999
- Maisemat Ruotuun (MARU) -hanke
- Lapin metsäohjelma 2016–2020
- Metsänhoidon suositukset
- Kansallinen metsästrategia 2025, 2015
- Saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelma 2022–2027, 2022

- Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma kaudelle 2012–2021, 2013
- Itä-Lapin alueen luonnonvarasuunnitelma kaudelle 2006–2015, 2016
- Itä-Lapin alue-ekologiset suunnitelmat (viimeisin tarkastelu 2015)
- Metsätilastolliset vuosikirjat
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, 2009 (www.rky.fi)
- Palkiselta Palkiselle, 1998
- Uusiutumiskykyinen ja mahdollistava Suomi - Aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityskuva 2050, 2015
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VNp 5.1.1995)
- Kansallismaisema, 1993
- Rantojensuojeluohjelman alueet, 1993
- Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys, 2016
- Ylä-Lappi: Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021
- Eteläinen Lappi: Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021

Ympäristövaikutusten arvioinnit:

- Joukhaiselän ja Tuore Kulvakkoselän tuulipuiston YVA (2012), Sodankylä
- Kuolavaara–Keulakkopään tuulipuiston YVA (2011), Sodankylä (Kittilä)
- Kevitsan kaivoksen laajennuksen YVA (2011), Sodankylä
- Kevitsan kaivoksen YVA (2006), Sodankylä
- Sakatin monimetalliesiintymän kaivoshankkeen YVA (2018) ja YVA:n täydennys (2023)

Maankäyttö- ja rakennuslain 6 §:n mukaan kaavaa valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. Kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

Kaavoitusmenettely tulee järjestää, ja suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista ja mahdollisista

vaihtoehtoista kaavaa valmisteltaessa tiedottaa niin, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisilla ja yhteisöillä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään (osallinen), on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta (MRL 62 §).

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 laatimisprosessissa osallistuminen tapahtuu suurelta osin hankkeen tavoite- ja valmisteluvaiheissa, jolloin vaikuttamisen mahdollisuudet ovat suurimmat ja moniin asioihin on esillä vaihtoehtoisia ratkaisuja. Menetelminä ovat hallintoelinten, ohjausryhmän ja työryhmien kokoukset, viranomaisneuvottelut, seminaari ja työpajat, yleisötilaisuudet, tiedottaminen lehdistä ja radiossa, nähtävänä pitäminen, internet, lausunnot ja muistutukset.

Maakuntakaavaprosessin yhteydessä on käyty paikalliskuntaohjelmia neuvotteluja (luku 1.5), joiden avulla on pyritty sovittamaan yhteen muu maankäyttö ja poronhoito.

1.2.2016 voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen myötä ympäristöministeriö ei enää vahvista maakuntakaavoja eikä kuntien yhteisiä yleiskaavoja. Vahvistamismenettelyn yhteyteen kuulunut eri ministeriöiden kuuleminen siirrettiin laatimisesta vastaavan toimielimen tehtäväksi kaavan laatimisvaiheessa.

Maakuntakaavan hyväksyy Lapin liiton valtuusto. Lapin liiton valtuusto palautti 17.5.2021 kokouksessaan Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 uudelleenvalmisteluun.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 eteneminen:

- 1) Aloituskokous Pohjois-Lapin kuntien edustajien kanssa maakuntakaavan ohjausryhmästä (MRL 27 §) sekä muista maakuntakaavoitukseen liittyvistä kysymyksistä 14.12.2016
- 2) **Lapin liiton hallituksen kokoukset:**

- a) Lapin liiton hallitus päätti asettaa maakuntakaavan ohjausryhmän (MRL 27 §) 13.2.2017
 - b) Lapin liiton hallitus päätti 24.4.2017 kokouksessaan MRL 63 §:n mukaisesti kuullutta Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 vireille ja asettaa osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtäville.
 - c) Lapin liiton hallitus hyväksyi 16.4.2018 tarkistetun osallistumis- ja arviointisuunnitelman sekä käsitteli kootut tavoitteet maakuntakaavalle.
 - d) Lapin liiton hallitus päätti 12.11.2018 asettaa maakuntakaavan valmisteluaineiston nähtäville ja pyytää siitä lausunnot.
 - e) Lapin liiton hallitus teki ratkaisun vaihtoehtoisista kaavavarauksista ja hyväksyi palautteisiin annettavat vastineet sekä OAS:n tarkistuksen 29.4.2019.
 - f) Lapin liiton hallitus päätti hyväksyä 4.11.2019 Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 maakuntakaavaehdotuksen lähetettäväksi maankäyttö- ja rakennusasetuksen 13 §:n mukaisesti viranomaislausunnoille heti saamenkielille käännettävän aineiston valmistuttua alkuvuodesta 2020.
 - g) Lapin liiton hallitus päätti hyväksyä 8.6.2020 vastineet saatuun viranomaispalautteeseen sekä hyväksyi kaavaehdotuksen asetettavaksi julkisesti nähtäville maankäyttö- ja rakennusasetuksen 12 §:n mukaisesti.
 - h) Lapin liiton hallitus päätti 1.2.2021 hyväksyä vastineet saatuihin muistutuksiin
 - i) Lapin liiton hallitus hyväksyi 1.3.2021 Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 -ehdotuksen ja esitti, että Lapin liiton valtuusto hyväksyy Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040.
 - j) Lapin liiton hallitus hyväksyi päivitetyn osallistumis- ja arviointisuunnitelma 16.12.2022
 - k) Lapin liiton hallitus päätti hyväksyä 24.4.2023 Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 maakuntakaavaehdotuksen lähetettäväksi maankäyttö- ja rakennusasetuksen 13 §:n mukaisesti viranomaislausunnoille heti saamenkielille käännettävän aineiston valmistuttua toukokuussa 2023.
 - l) Lapin liiton hallitus päätti hyväksyä 30.10.2023 vastineet saatuun viranomaispalautteeseen sekä hyväksyi kaavaehdotuksen asetettavaksi julkisesti nähtäville maankäyttö- ja rakennusasetuksen 12 §:n mukaisesti.
 - m) Lapin liiton hallitus päätti hyväksyä 11.3.2024 vastineet maakuntakaavaehdotuksesta saatuihin muistutuksiin.
- 3) Ohjausryhmän kokoukset 24.3.2017, 7.9.2017, 23.2.2018, 22.8.2018, 25.10.2018, 9.4.2019, 17.10.2019, 27.5.2020, 16.12.2020, 8.11.2022, 21.2.2023, 17.4.2023, 3.10.2023, 20.2.2024**
- 4) Maakuntakaava-alueen kuntien tavoiteneuvottelut Utsjoella 27.9.2017, Inarissa 28.9.2017 ja Sodankylässä 29.9.2017. 28.9.2017 pidettiin neuvottelu saamelaiskäräjien kanssa sekä 29.9.2017 neuvottelu Jääkäriprikaatin kanssa.**
- 5) Keskeisten sidosryhmien tavoiteneuvottelut pidettiin loka-joulukuussa 2017 ja tammi-helmikuussa 2018:**
- a) Liikenne ja logistiikka: 10.10.2017
 - b) Energiatoimijat: 12.10.2017
 - c) Ympäristö- ja luonnonsuojeluviranomaiset, tutkimuslaitokset: 1.11.2017
 - d) Kaivostoimijat, pohjavesi, kiviaines: 3.11.2017
 - e) Kulttuuritoimijat: 9.11.2017
 - f) Luonnonsuojeluyhdistykset: 9.11.2017
 - g) Metsätalous: 10.11.2017
 - h) Elinkeinotoimijat: 13.11.2017
 - i) Saamelaihot: 13.11.2017
 - j) Maaseutuelinkeinot: 14.11.2017
 - k) Pelastus ja turvallisuus: 16.11
 - l) Sodankylä (kylät): 11.12.2017 & 19.12.2017 & 5.2.2018
 - m) Utsjoki (kylät) 12.–13.12.2017
 - n) Inari (kylät) 14 & 18.12.2017
 - o) Paliskunnat/etelä: 23.1.2018
 - p) Matkailutoimijat: 24.1.2018
 - q) Lappalaiskulttuuri ja Lapin kylä 24.1.2018
 - r) Paliskunnat/pohjoinen: 25.1.2018

- s) Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry 21.2.2018
- t) 24.5.2018 Kolttien kyläkokous ja koltta-neuvostot
- u) Sodankylän matkailutoimijat 18.9.2018
- 6) Suunnittelupalaverit maakuntakaava-alueen paliskuntien kanssa 25.5.–17.8.2018 ja 13–15.2.2019**
- a) Vätsäri ja Näätämo 25.5.2018
- b) Muddusjärvi 29.5.2018
- c) Ivalon paliskunta 12.6.2018
- d) Lapin paliskunta 12.6.2018
- e) Eteläiset paliskunnat 13.6.2018
- f) Hammastunturin paliskunta 14.6.2018
- g) Paatsjoen paliskunta 15.6.2018
- h) Kaldoavin ja Paistunturin paliskunnat 15.6.2018
- i) Muotkatunturin ja Sallivaaran paliskunnat 17.8.2018
- j) Syväjärven paliskunta 13.2.2019
- k) Lapin paliskunta 15.2.2019
- 7) Kaavaneuvottelu ympäristöministeriön kanssa valmisteluvaiheen aineistosta 9.8.2018**
- 8) Poronhoitolain 53 §:n mukainen neuvottelu 4.9.2018**
- 9) Lapin liikennejärjestelmätyöryhmän kokous ja maakuntakaavan liikennejärjestelmätyöpaja 26.9.2018**
- 10) Maakuntakaavaseminaari 27.–28.9.2018**
- 11) 1. viranomaisneuvottelu 28.9.2018**
- 12) Kolttalakiin perustuva ja Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu 16.–17.10.2018**
- 13) Saamelaiskulttuurityöryhmän kokoukset 29.5.2018, 16.8.2018 11.9.2018, 25.9.2018, 30.10.2018, 16.11.2018 ja 7.1.2019**
- 14) Neuvottelu ELY-L-yksikön kanssa maakuntakaavan kylmätestaus- ja tiemerkinnoistä 14.5.2019**
- 15) Neuvottelu maakuntakaavamerkinnoista ELY:n ja metsähallituksen kanssa 27.5.2019**
- 16) Kaavaneuvottelu Sodankylän kunnan ja kivistöimijöiden kanssa 5.6.2019**
- 17) Kaavaneuvottelu Inarin kunnan ja Test World Oy:n kanssa 7.6.2019**
- 18) Kaavaneuvottelu ympäristöministeriön kanssa 13.6.2019**
- 19) Kaavaneuvottelut AA Sakatti Mining Oy:n kanssa 14.6.2019 ja 27.6.2019**
- 20) Neuvottelu asiantuntijöiden kanssa poikatuotannon kannalta arvokkaiden virtavesistöjen osoittamiseksi maakuntakaavassa 13.8.2019**
- 21) Luonto- ja maisemaselvityksen asiantuntijatyöryhmän kokous 13.8.2019**
- 22) Kaavaneuvottelu paliskuntien kanssa 12.9.2019**
- 23) Erillisneuvottelu Ivalon ja Sattasniemen paliskunnan kanssa 13.9.2019**
- 24) Liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvityksen asiantuntijatyöryhmän kokous 18.9.2019**
- 25) Neuvottelu Puolustusvoimien kanssa 27.9.2019**
- 26) Kaavaneuvottelu AA Sakatti Mining Oy:n kanssa 30.9.2019**
- 27) Kaavaneuvottelu Saamelaiskäräjien sekä Kolttien kyläkokouksen kanssa 15.10.2019**
- 28) Neuvottelu Lapin rajavartioston kanssa 22.10.2019**
- 29) Maakuntakaavan ehdotuksen esittely viranomaisille 5.2.2020**
- 30) 2. viranomaisneuvottelu 22.4.2020**
- 31) Kolttalakiin perustuva ja Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu 14.–15.5.2020**
- 32) Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen jatko-neuvottelu 28.8.2020**
- 33) Poronhoitolain 53 §:n mukainen neuvottelu 14.9.2020**
- 34) Kaavaneuvottelu ympäristöministeriön kanssa 11.12.2020**
- 35) Kuntakierros kuntien tavoitteista 7.-9.9.2022**
- 36) Kaavaneuvottelu saamelaiskäräjien kanssa 7.10.2022**
- 37) Kaavaneuvottelu liitto, Fingrid, saamelaiskäräjät 400 kV voimajohtolinjasta 16.1.2023**
- 38) Kolttalakiin perustuva mukainen neuvottelu 28.3.2023**
- 39) Kaavaneuvottelu saamelaiskäräjien kanssa 29.3.2023**
- 40) Poronhoitolain 53 §:n mukainen neuvottelu 30.3.2023**
- 41) Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu 13.4.2023**

42) Kaavaneuvottelu paliskuntien kanssa
18.4.2023 ja 24.5.2023

43) Iltakoulu Lapin liiton valtuuston ja hallituksen jäsenille ja varajäsenille 19.4.2023

44) 3. viranomaisneuvottelu 13.9.2023

45) Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu 18.10.2023

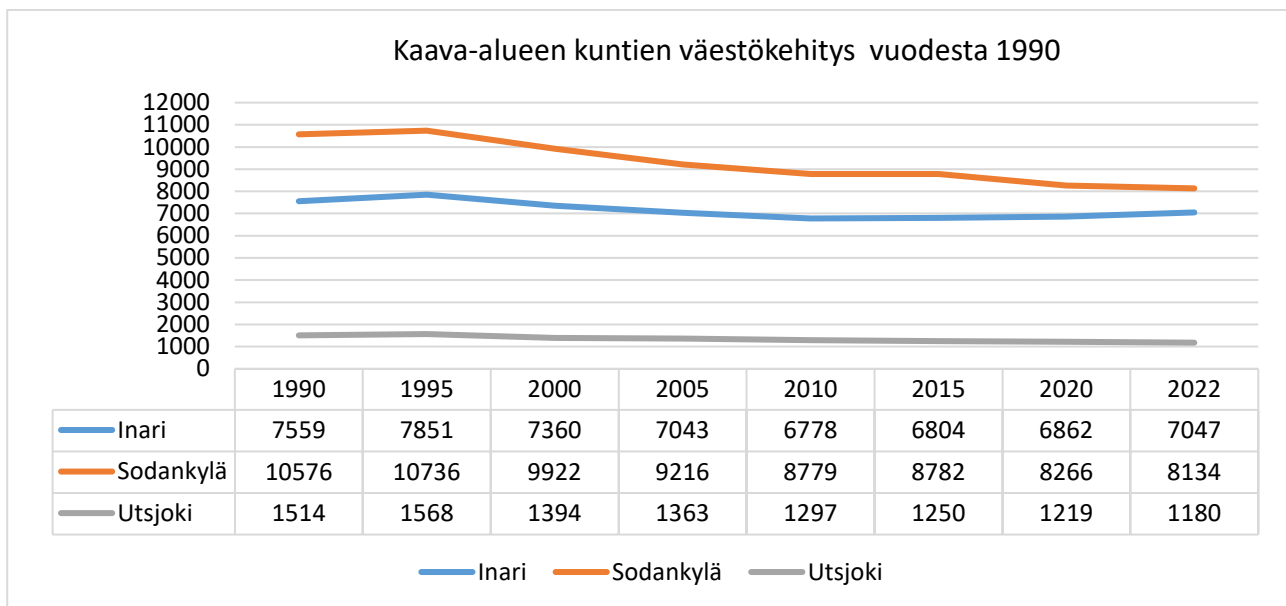
46) Yleisötilaisuus 19.12.2023

2. POHJOIS-LAPIN NYKYTILA

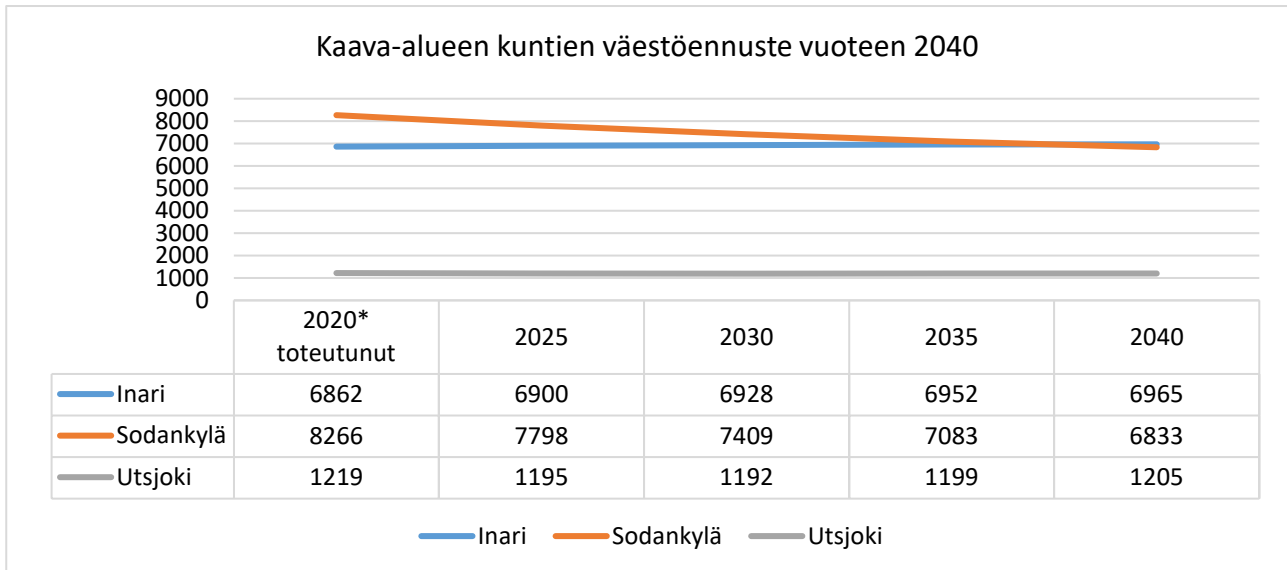
2.1 VÄESTÖ

Kaava-alueen kuntien väestönkehitys on ollut negatiivinen (Kuvio 1). 29 vuoden aikajaksolla tarkasteltuna (1990–2022) Sodankylän väestömäärä pieneni noin 2440 henkilöllä, Inarin 510 henkilöllä ja Utsjoen 330 henkilöllä. Suhteellisesti väestö väheni eniten Sodankylässä (23,1 %), toiseksi eniten

Utsjoella (22,1 %) ja vähiten Inarissa (6,8 %). Tilastokeskuksen vuoden 2021 väestönkehitysennusteen mukaan vuosina 2020–2040 väestömäärän ennustetaan vähenevän Sodankylässä -1433 asukkaalla ja Utsjoella -14 asukkaalla (kuvio 2). Inarissa väestömäärä kasvaa arviolta noin 100 hengellä.

Kuvio 1: Kaava-alueen kuntien väestöennuste vuoteen 2040.

Kuvio 2. Kaava-alueen kuntien väestönkehitys vuosina 1990–2022.

Kuntien väkilukuun vaikuttaa hetkellisesti myös matkailijoiden määrä. Matkailu voi helposti moninkertaistaa esimerkiksi vilkkaan matkailukunnan väkimäärän sesonkiaikana. Vuonna 2022 ulkomaisia ja kotimaisia matkailijoita oli yli Lapissa 1 191

066. Ulkomaalaisten osuus Lapin matkailijoista vuonna 2022 oli yhteensä noin 42,8 % ja kotimaisten 57,2 %. Ulkomaisten matkailijoiden sesonki ajoittui joulukuulle, kun taas kotimaisten matkailijoiden huippu ajoittui heinä-syyskuulle (kuvio 3).

Kuvio 3. Matkailijoiden määrä kuukausittain Lapissa.

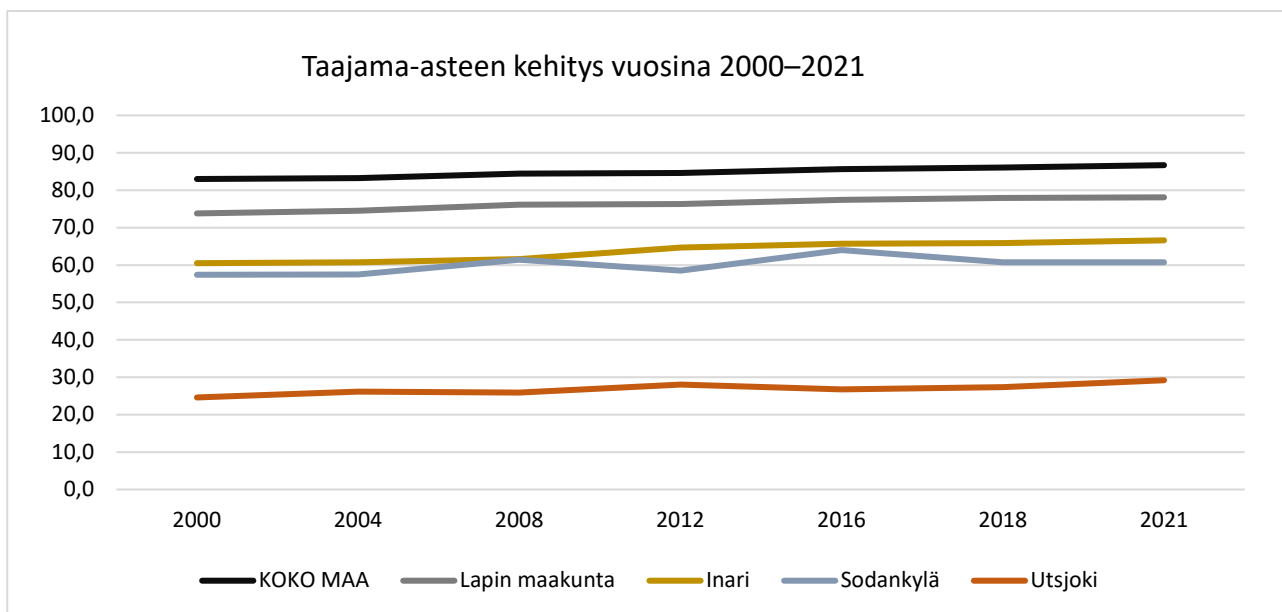
Maakuntakaava-alueen työllisyystilanne on hieman Lapin keskiarvoa parempi (11,2 %) (taulukko 1). Työttömiä oli suhteellisesti vähiten Sodankylässä (7,3 %) ja eniten Inarissa, jossa työttömiä oli 10,4 % työvoimasta.

Taulukko 1. Väestö ja työvoima Lapissa ja kaava-alueella vuonna 2021 (Tilastokeskus)

Alue	Koko väestö	Työvoima	Työttömät (työnhakijat)	Työttömyys %
Sodankylä	8187	3837	282	7,3
Inari	7008	3479	363	10,4
Utsjoki	1176	534	47	8,8
Kaava-alue	16371	7891	692	8,8
Koko Lappi	176494	80179	8952	11,2

Taajama-aste tarkoittaa taajamissa asuvien osuutta väestöstä, jonka sijainti tunnetaan. Taajamaksi määritellään kaikki vähintään 200 asukkaan rakennusryhmät, joissa rakennusten välinen etäisyys ei yleensä ole 200 metriä suurempi. Taajama-aste on koko Lapissa ollut koko 2000-luvun Suomen keskiarvoa vajaa 10 % pienempi. Pohjois-Lapissa taajama-aste on ollut koko tarkasteluajan

huomattavasti pienempi, erityisesti Utsjoen kunnassa. Inarin ja Sodankylän taajama-asteet ovat hieman nousseet yli 60 prosenttiin. Utsjoen taajama-aste on myös hieman noussut, mutta on edelleen selkeästi haja-asutuin kunta Pohjois-Lapissa. Kuviossa 4 on kuvattu taajama-asteen kehitys maakuntakaava-alueen kunnissa sekä Lapissa ja koko maassa.

Kuvio 4. Taajama-asteen kehitys vuosina 2000–2021.

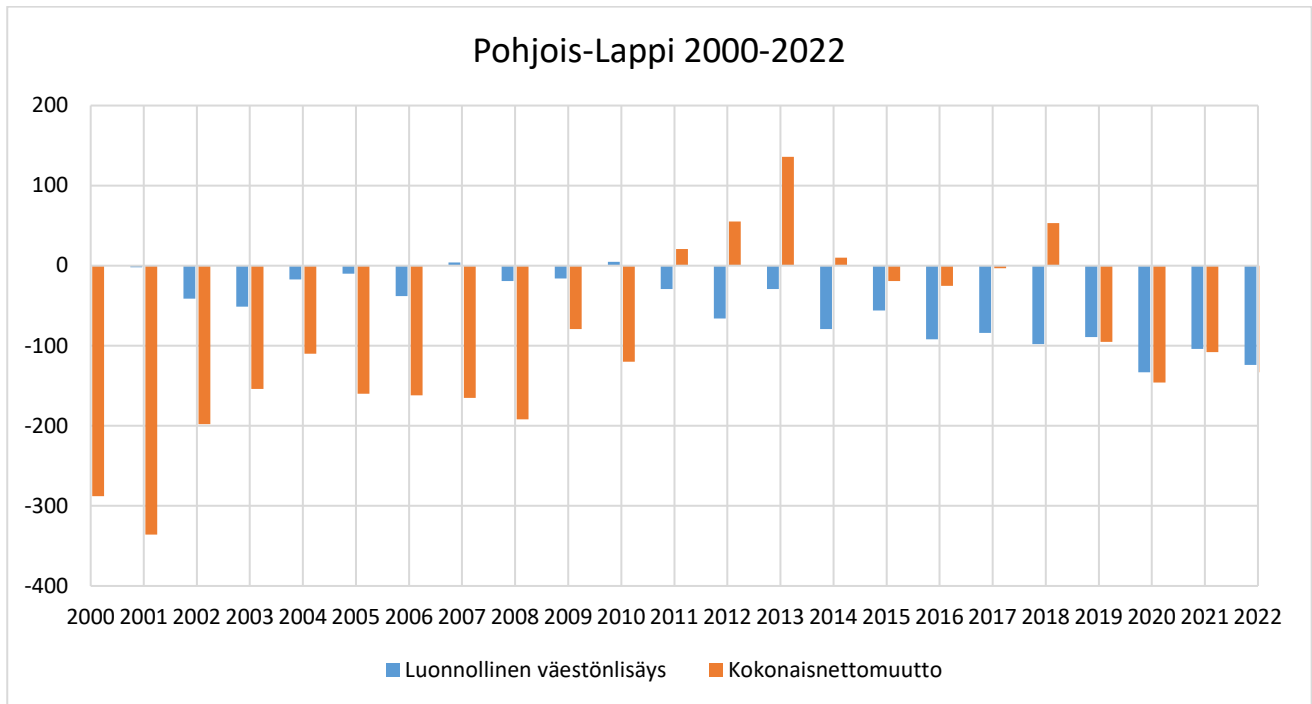
Muuttoliike ja syntyvyys

Tarkasteluvälillä 2000–2022 (kuvio 5) Pohjois-Lapin alueen luonnollinen väestölisäys (syntyneiden ja kuolleiden erotus) on ollut positiivinen vain vuosina 2000, 2007 ja 2010, silloinkin lisäys on ollut korkeintaa viisi henkilöä. Vuodesta 2020 alkaen luonnollinen väestölisäys on ollut negatiivinen yli sadan henkilön verran. Vuonna 2020 luonnollinen väestölisäys oli matalimmallaan -146 henkilöä.

Kokonaisnettomuutto on ollut huomattavan negatiivinen ennen vuotta 2011, jonka jälkeen vuosina 2011–2014 kokonaisnettomuutto on ollut positiivinen. Vuodesta 2015 kokonaisnettomuutto on ollut jälleen negatiivinen lukuun ottamatta vuotta 2018. Vuosina 2019–2022 kokonaisnettomuutto on ollut vuosittain noin 100 henkilön verran negatiivinen.

Kokonaisnettomuutto (kuntien välisen nettomuuton ja nettosiirtolaisuuden summa) on ollut Pohjois-Lapin alueella negatiivinen pääasiassa vuoteen 2011 saakka. Erityisesti vuosina 2000–2010 kokonaisnettomuutto on ollut negatiivinen vaihdellen vuosittain luvusta -79 ja -336. Vuosina

2011–2014 kokonaisnettomuutto oli alueella positiivinen. Korkein kokonaisnettomuuttoluku oli vuonna 2013, jolloin Pohjois-Lapissa oli 136 netto-muuttajaa. Vuodesta 2015 kokonaisnettomuuttoluku kääntyi laskuun, lukuun ottamatta vuotta 2018, jolloin nettomuutto oli +53 henkilöä.

Kuvio 5: Pohjois-Lapin luonnollinen väestönlisäys ja kokonaisnettomuutto vuosina 2000–2022

Ikä- ja sukupuolirakenne

Miesten osuus on ollut Pohjois-Lapin kunnissa vuodesta toiseen suurempi. Tulevaisuudessa miesten osuus on edelleen suurempi kuin naisten määrä Pohjois-Lapin kunnissa. Vuoteen 2000 verrattuna Pohjois-Lapin kunnissa vuonna 2040 on

molempia sukupuolia yhteensä lähes 11 % vähemmän. Vuoteen 2022 verrattuna vuonna 2040 ainoastaan Inarissa naisten osuuden ennustetaan olevan miesten määrää suurempi, naisten määrän ollessa suhteessa miesten määrään +94 henkeä.

Taulukko 2. Maakuntakaava-alueen kuntien sukupuolirakenteen kehitys ja ennuste.

Kunta	2000		2022		2030		2040	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Utsjoki	751	643	632	548	606	569	592	558
Inari	3905	3455	3627	3420	3603	3594	3570	3664
Sodankylä	5116	4806	4263	3971	3959	3618	3668	3349

Ikärakenteen tarkastelussa alle 15-vuotiaiden suurin osuus koko kunnan väestöstä vuonna 2022 oli Sodankylässä (12,8 %) ja pienin osuus Inarissa (11,3 %). Koko Pohjois-Lapin suhteellinen 15-vuotiaiden osuus on (12,6 %) Ennusteen mukaan

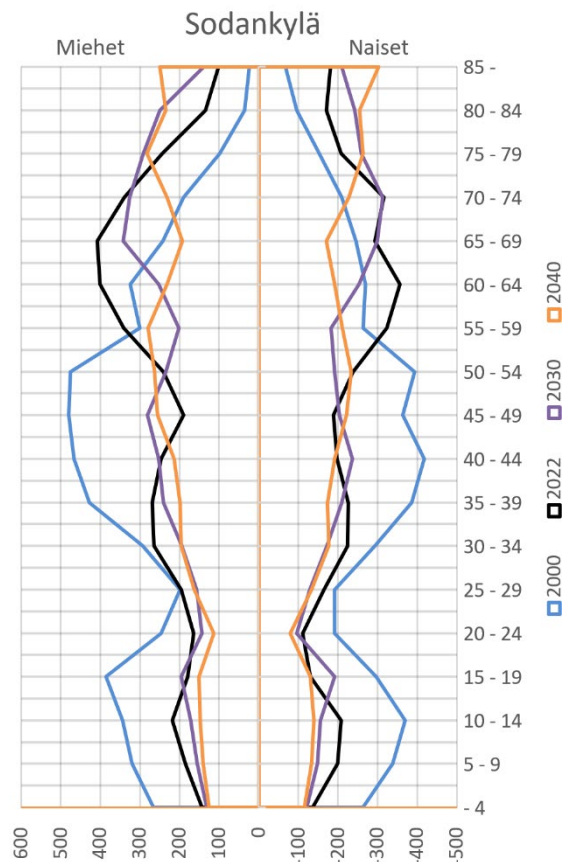
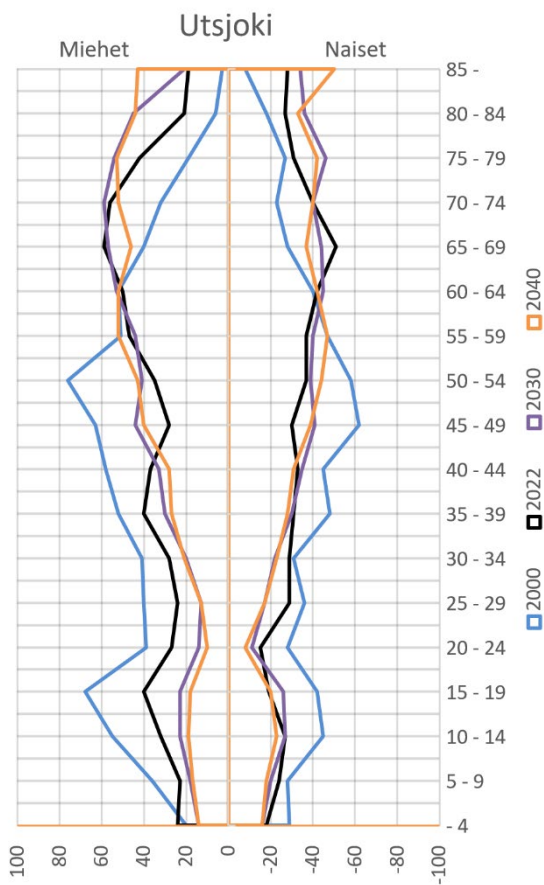
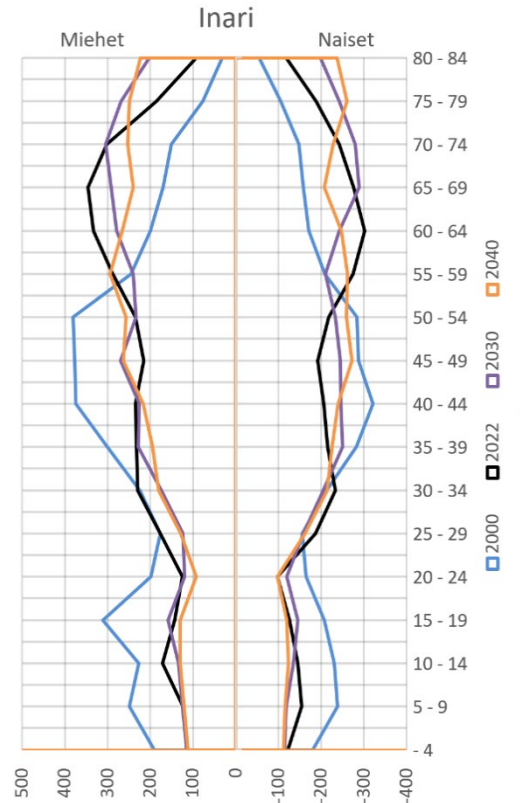
vuonna 2040 Pohjois-Lapin vastaava luku on hieman pienempi, 10,5 %.

Työikäisten osuus (15–65-vuotiaat) oli vuoden 2022 tarkastelujaksolla suurin Inarissa (60,5 %).

Sodankylässä työikäisten osuus oli 57,1 % koko väestöstä, kun taas Utsjoella vastaava luku oli 55,8 %. Pohjois-Lapin työikäisten osuus koko väestöstä on 59,7 %. Ennusteen mukaan vuonna 2040 Pohjois-Lapin työikäisten osuus on 58,5 % koko väestöstä.

Eläkeläisten (yli 65-vuotiaat) osuus oli vuoden 2022 tarkastelujaksolla Pohjois-Lapissa seuraavanlainen: Inari 27,7 %, Sodankylä 29,5 % ja Utsjoki 31,7 %. Ennusteen mukaan vuonna 2040 eläkeikäisten määrä kasvaa huomattavasti 34,1 %. Eläkeikäisten osuus kaikissa kunnissa on 2040 jo kolmannes: Inari 33,2 %, Sodankylä 34,3 % ja Utsjoki 38,3 %.

Kunnittaisen ikä- ja sukupuolirakenteen tarkasteluviuosiksi on valittu 2000, 2022, 2030 ja 2040. Rakente esitetään kuvioissa 6-8.

Kuviot 6, 7 ja 8. Sodankylän, Inarin ja Utsjoen ikä- ja sukupuolirakenne.

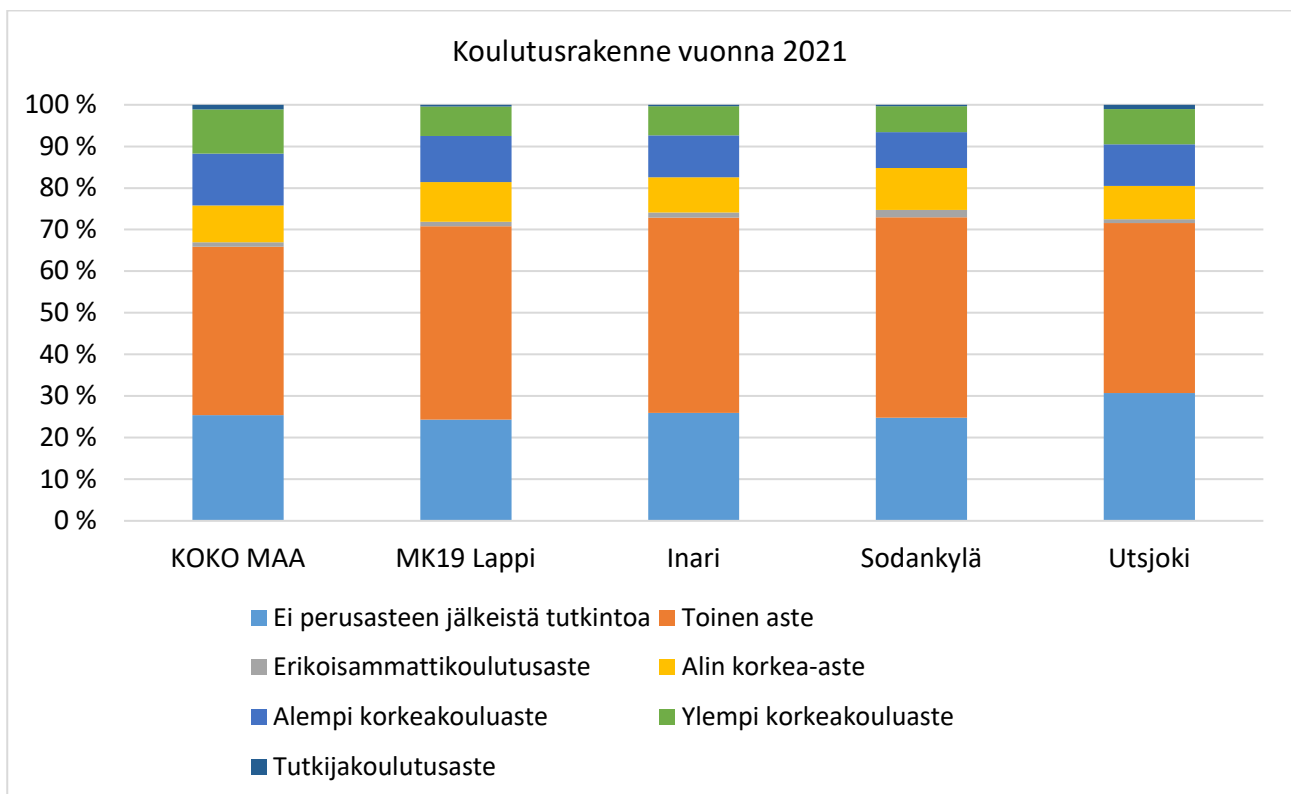
Koulutusrakenne

Tutkinnon suorittaneet on luokiteltu koulutusasteittain korkeimman suoritetun tutkinnon mukaan 15 vuotta täyttäneiden osalta (kuvio 7). Ei perusasteeseen jälkeistä tutkintoa ryhmään kuuluvat yli 15-vuotiaat henkilöt, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Toinen aste eli keskiaste sisältää lukion, ammatillisen koulutuksen ja kaksoistutkinnon. Alin korkea-aste tarkoittaa opistoasteen ja alimman korkea-asteen koulutusta. Erikoisammattiasteen koulutus Alempi korkeakoulutusaste viittaa joko ammattikorkeakoulun / kandidaatin tutkintoon ja ylempi korkeakoulututkinto ylempään ammattikorkeakoulun tutkintoon / maisterin tutkintoon.

Vuonna 2021 Utsjoella oli suhteellisesti suurin määrä henkilöitä vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa, keskimäärin 30,8 %. Inarissa luku oli 26,0 % ja Sodankylässä 24,8 %. Lapin maakunnan keskiarvo 24,4 % ja koko Suomen keskiarvo oli 25,4 %.

Toisen asteen suorittaneita on suhteellisesti eniten Sodankylässä, 48,2 %, toiseksi eniten Inarissa, 46,5 % ja vähiten Utsjoella, 40,8 %. Erikoisammattitutkinnon suorittaneiden osuus on Pohjois-Lapin kunnissa alle 2 %. Alimman korkea-asteen tai alemman korkeakoulusteen suorittaneiden suhteelliset osuudet yhteensä oli korkein Sodankylässä 18,8 %, toiseksi eniten Inarissa 18,5 % ja alimman Utsjoella 18,0 %. Ylemmän korkeakoulutuksen suorittaneiden osuus vaihtelee kunnittain pienin eroin 6,2 – 8,4 % välillä, Suurin osuus oli Utsjoella. Tohtorin tutkinnon suorittaneita on väestöstä selkeästi vähiten, 0,4–1,1 % väestöstä.

Vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa olevien määrä maakuntakaava-alueilla on koko maan keskiarvoa korkeampi. Toisen asteen suorittaneiden osuus on myös korkeampi Utsjokea lukuun ottamatta, kun taas korkeasti koulutettujen osuus on koko maan keskiarvoa matalampi.

Kuvio 9. Pohjois-Lapin sekä Lapin maakunnan ja Suomen koulutusrakenne vuonna 2021.

Taloudellinen huoltosuhde

Taloudellinen huoltosuhde kuvaa ei-työllisten (työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat) suhdetta työllisiin (Taulukko 3). Taloudellinen huoltosuhde lasketaan jakamalla ei-työllisten määrä, eli työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat, työllisten määrällä. Saatu luku on kerrottu sadalla. Ei-työllisiin lasketaan muun muassa 0–14-vuotiaat, opiskelijat, ase- tai siviilipalvelusta suorittavat, eläkeläiset sekä muut työvoiman ulkopuolella olevat. Työllisiksi luetaan kaikki 18–

74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat ansiotyössä eivätkä olleet työnhakijoina. Mitä suurempi huoltosuhde, sitä enemmän ei-työllisiä on työllisiä kohden. Esimerkiksi huoltosuhdeluku 200 tarkoittaa siis yhtä työllistä kohden kahta ei-työllistä.

Maakuntakaava-alueen kaikkien kuntien huoltosuhde on laskenut vuodesta 1995 ja vuoteen 2021, ja Pohjois-Lapin kuntien huoltosuhde (129) oli koko Lapin keskiarvoa parempi (148). Pohjois-Lapin huoltosuhde (129) on myös koko maan keskiarvoa parempi (133).

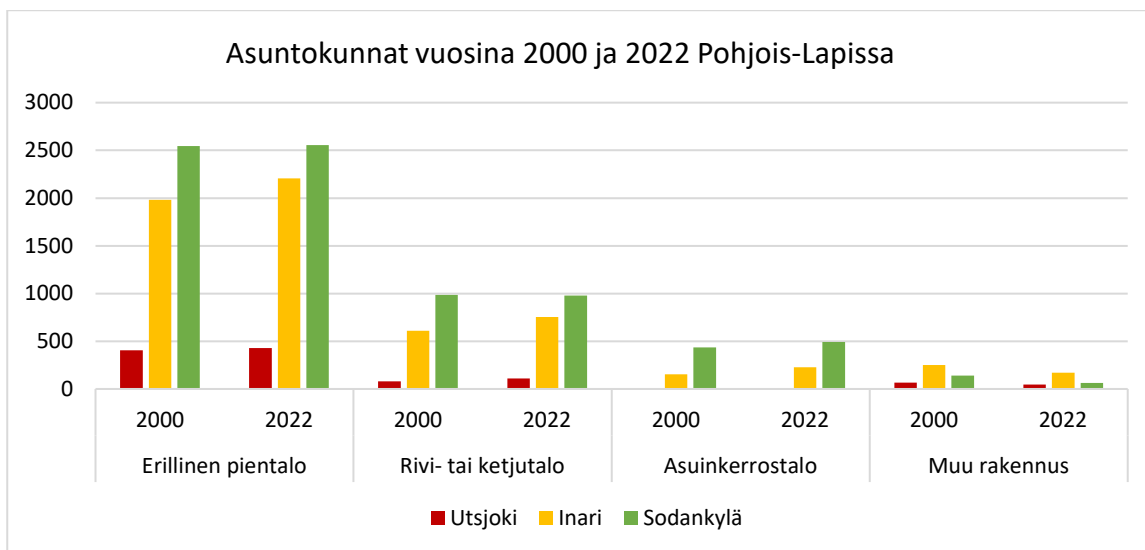
Taulukko 3. Huoltosuhde vuosina 1995–2021 Pohjois-Lapissa, Lapissa ja Suomessa.

Alue	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021
Sodankylä	216	190	176	151	153	138	130
Inari	202	167	148	142	143	147	125
Utsjoki	197	163	148	158	155	151	142
Pohjois-Lappi	209	179	162	148	149	143	129
Lapin maakunta	207	179	168	158	165	158	148
Suomi	166	135	132	131	143	142	133

Asuntokunnat

Pohjois-Lapin alueella oli 8035 asuntokuntaa vuonna 2021, mikä oli 4,7 % enemmän vuoden 2000 tasosta. Asuntokunnista selkeästi suurin osa (65 %) asuu erillisissä pientaloissa (Kuvio 8).

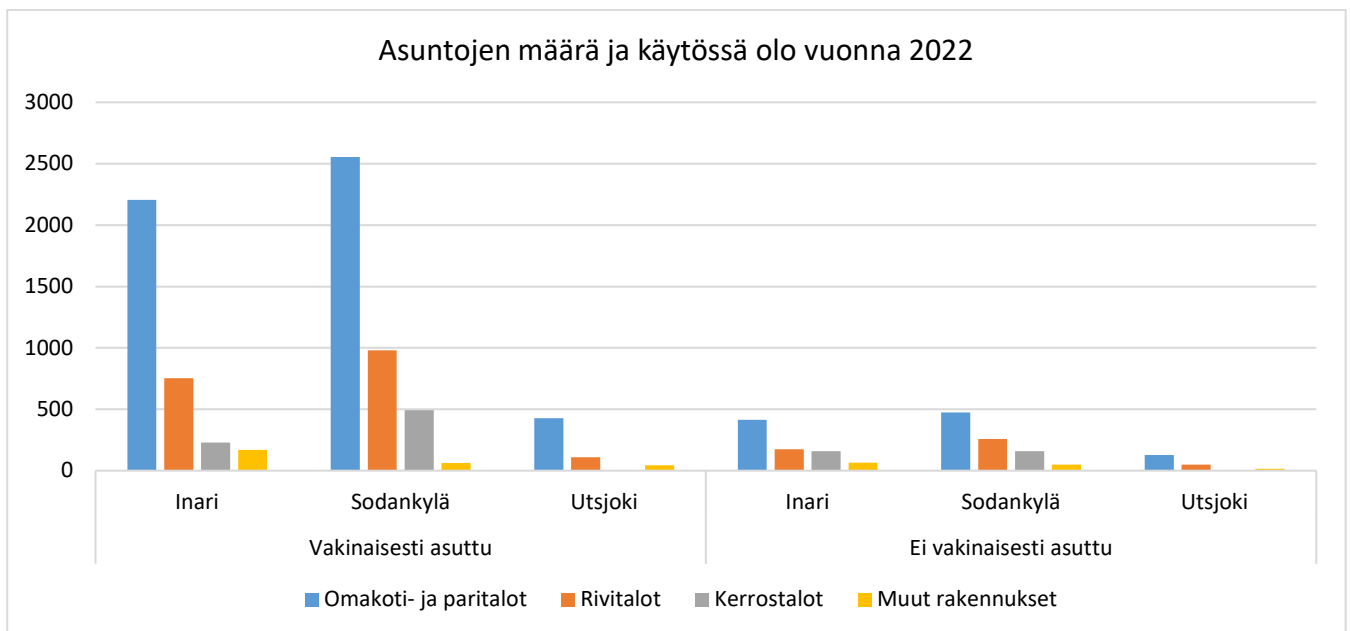
Asuntokuntien keskikoko on pienentynyt vuoden 2000 keskikokoosta Pohjois-Lapin kunnissa. Vuonna 2000 keskimääräinen asuntokuntien koko oli 2,41, vuonna 2022 luku oli 1,93. Kunnittainen vaihtelu on pientä asuntokuntien keskikoon ollessa vuonna 2021 Pohjois-Lapin kunnissa 1,92-1,95 välillä.

Kuvio 10. Pohjois-Lapin asuntokuntien määrä vuosina 2000 ja 2022.

Vuonna 2022 Pohjois-Lapissa oli 9981 asuntoa, joista ei-vakituisesti asuttuja oli 1946 asuntoa (kuvio 9). Kaikista asunnoista noin 62,1 % oli erillisiä pientaloja, 23,3 % rivi- tai ketjutaloja, 10,5 % asuinkerrostaloja ja loput 4,1 % muita rakennuksia. Koko Lappiin verrattuna Pohjois-Lapissa omakoti- ja paritalojen määrä on suhteessa suurempi 62,1 % kuin muussa Lapissa 50,6 %. Kerrostalojen määrä on koko Lapissa Pohjois-Lappia korkeampi

noin 47,7%. Ei-vakituisesti asuntojen määrä on Sodankylässä Pohjois-Lapin korkein, yhteensä 939 asuntoa, joka on 19 % kaikista asunnoissa. Suhteessa eniten ei-vakituisesti asuttuja asuntoja oli Utsjoella 19,5 % eli yhteensä 813 kappaletta.

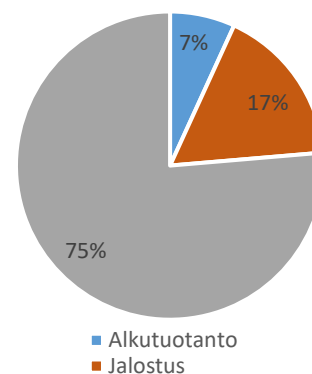

Kuvio 11. Pohjois-Lapin asuntojen määrä ja käytössäolo vuonna 2022.

2.2 ELINKEINORAKENNE

Pohjois-Lapin elinkeinorakenne on palveluvaltainen (75 %), eli alueen työpaikoista suurin osa on palvelualan työpaikkoja (Kuvio 12). Kuntien välillä on kuitenkin eroja elinkeinorakenteen jakautumisessa. Palvelut ovat suurin elinkeinorakenteen sektori, mutta alkutuotannon ja jalostuksen määrät vaihtelevat huomattavasti kunnittain. Alkutuotannon suurin osuus oli vuonna 2017 Utsjoella (10,6 %) ja pienin Inarissa (6,3 %). Jalostuksen osuus oli suurin Sodankylässä (25,3 %) ja pienin Utsjoella (4,2 %).

Elinkeinorakenne 2017

Kuvio 12. Elinkeinorakenne Pohjois-Lapissa.

2.2.1 Työpaikkarakenne ja muutokset

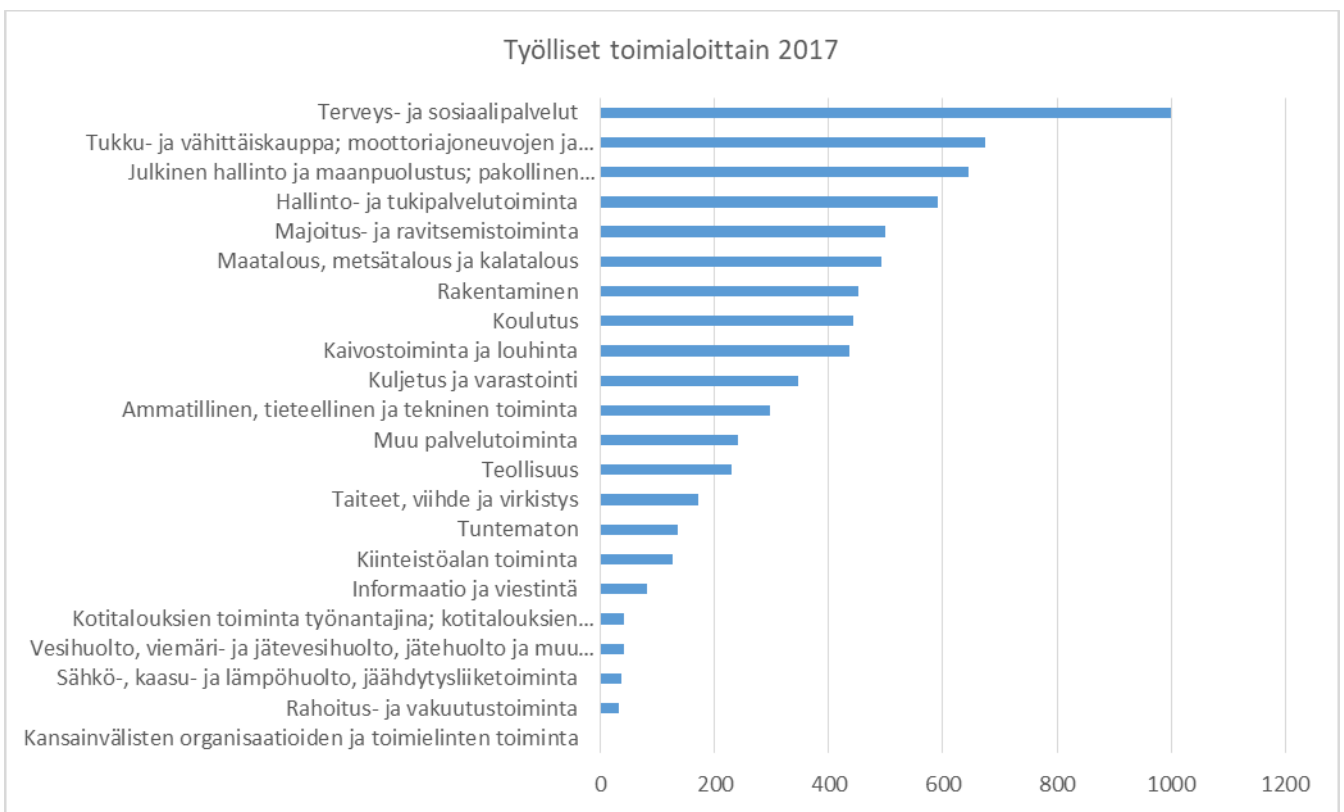
Taulukossa 3 on esitetty työllisyysasteen (alueella asuvien 18–64-vuotiaiden työllisten osuus saman ikäisestä väestöstä) kehitys kaava-alueella vuodesta 2006 vuoteen 2018. Tuona ajanjaksona työllisyysaste on noussut kaikissa alueen kunnissa. Nousu on ollut suurinta Sodankylässä, jossa työllisyys kasvoi tarkasteluaikana 13 prosenttia. Työllisyysasteen kasvu voi kertoa työllisyystilanteen paranismesta. Se voi myös johtua siitä, että työtöntä työikäistä väestöä on muuttanut alueelta pois. Tällöin työllisten suhteellinen osuus on kasvanut. Pohjois-Lapin työllisyysaste on noussut Lapin maakunnan keskiarvoa enemmän ja koko maahan verrattuna selkeästi enemmän.

syysasteen kasvu voi kertoa työllisyystilanteen paranismesta. Se voi myös johtua siitä, että työtöntä työikäistä väestöä on muuttanut alueelta pois. Tällöin työllisten suhteellinen osuus on kasvanut. Pohjois-Lapin työllisyysaste on noussut Lapin maakunnan keskiarvoa enemmän ja koko maahan verrattuna selkeästi enemmän.

Taulukko 4. Työllisyysasteen muutokset vuosina 2006–2018

	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	Muutos 2006–2018
Utsjoki	62 %	64 %	62 %	65 %	69 %	71 %	72 %	10 %
Inari	63 %	64 %	64 %	64 %	65 %	69 %	73 %	11 %
Sodankylä	61 %	64 %	64 %	67 %	66 %	68 %	75 %	13 %
Lapin maakunta	62 %	63 %	62 %	63 %	63 %	65 %	74 %	12 %
Suomi	70 %	71 %	69 %	70 %	68 %	69 %	72 %	2 %

Toimialoittain tarkasteltuna kaava-alueella työsäkäyviä on selvästi eniten terveys- ja sosiaalipalveluissa (kuvio 13). Toiseksi yleisimpiä ovat julkinen hallinto ja maanpuolustus, tukku- ja vähittäiskauppa sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminta.

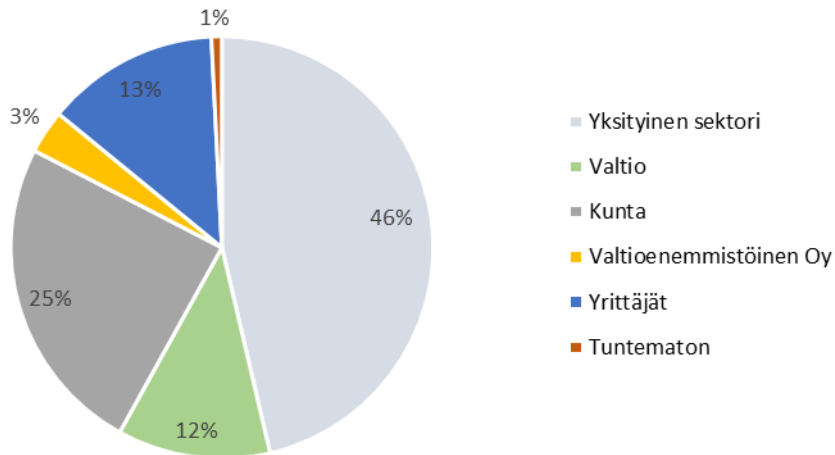

Kuvio 13. Työlliset toimialoittain Pohjois-Lapissa vuonna 2017.

Vuonna 2017 Pohjois-Lapin suurin työnantajasektori on yksityinen sektori, jossa työskenteli 46 % maakuntakaava-alueen työssäkävivistä. Toiseksi suurin työnantajasektori on kunta, joka työllistää

25 % työssäkävijöistä. Valtion ja yrittäjien osuus on keskenään lähes yhtä suuri 12–13 % kaikista työnantajista. Työssäkävijät työnantajasektoreittain ovat kuvattu kuviossa 14.

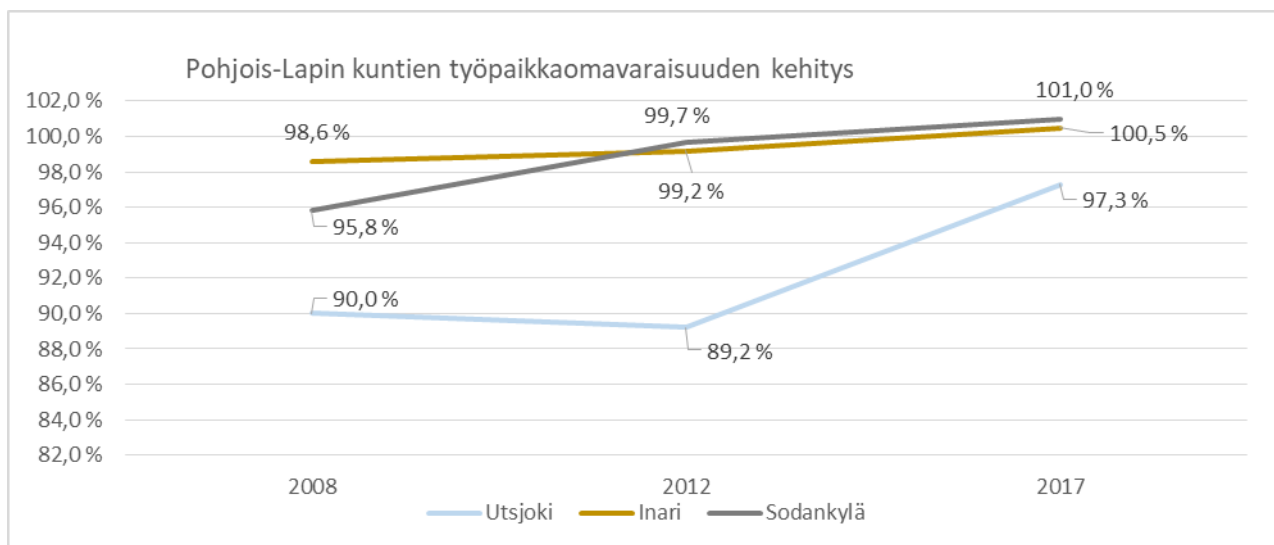
Työssäkävöt työnantajasektorin mukaan 2017

Kuvio 14. Pohjois-Lapin alueella työssäkävöt työnantajasektorin mukaan vuonna 2017.

Työpaikkaomavaraisuus ilmaisee alueella työssäkävien ja alueella asuvan työllisen työvoiman määrän välisen suhteen. Jos työpaikkaomavaraisuus on yli 100 %, on alueen työpaikkojen lukumäärä suurempi kuin alueella asuvan työllisen työvoiman lukumäärä. Jos taas työpaikkaomavaraisuus on alle 100 %, on tilanne päinvastainen (Tilastokeskus 2020). Kuviossa 15 on esitetty Pohjois-

Lapin kuntien työpaikkaomavaraisuus. Tarkastelujaksolla 2008–2017 työpaikkaomavaraisuus on kasvanut kaikissa Pohjois-Lapin kunnissa. Tarkasteluvuonna 2017 Sodankylässä ja Inarissa luku on yli 100 %. Utsjoen työpaikkaomavaraisuus on puolestaan kasvanut eniten yli 7 prosenttiyksikkö vuoden 2008 tasosta.

Kuvio 15. Pohjois-Lapin kuntien työpaikkaomavaraisuus vuosina 2008–2017.

Yritystoimipaikkojen määrissä ei ole ollut suuria muutoksia kolmen vuoden aikana. Suhteellisesti eniten yritystoimipaikkojen määrä on lisääntynyt Inarissa (4,4 %). Määrä on kasvanut hieman myös

Sodankylässä (1,4 %). Utsjoella suunta on ollut hieman negatiivinen, mutta absoluuttisena määränä vain pieni. Taulukkoon 5 on koottu yritystoimipaikkojen lukumäärä ja muutos vuosina 2013–2018.

Taulukko 5. Yritystoimipaikkojen lukumäärä ja muutos 2013–2018.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Muutos lkm.	Muutos %
Utsjoki	121	123	118	119	121	119	-2	-1,7
Inari	501	505	498	505	530	523	22	4,4
Sodankylä	687	705	647	703	693	689	2	0,3
Lappi	12333	12620	12087	12235	12771	12506	173	1,4

2.2.2 Teollisuus

Lapin teollisuudelle ovat ominaista suuret markkinatilanteiden mukaiset tuotannon volyyymi- ja hintavaihtelut. Teollisuuden ja kaivosten suhdanne-riippuvuus on jatkossakin suuri. Globalisaatio ja maailmanmarkkinoiden kehitys on johtanut useilla toimialoilla voimakkaisiin rakennemuutoksiin. Lapin osalle ensimmäinen muutosalto kohdistui vuosituhaten alussa, kun ICT-alihankinta siirtyi aluksi maakunnan ulkopuolelle. Rakennemuutoksen toinen vaihe on koskenut metsäteollisuutta, joka on johtanut Kemijärven tuotantoyksikön lopettamiseen. Paperiteollisuutta koskeva metsäteollisuuden rakennemuutos on edelleen kesken. Sen sijaan sellun, kartongin ja sahateollisuuden osalta on käännytty kasvu-uralle. Lapin nopeasti kasvavat metsävarat tarjoavat hyvän raaka-ainepohjan mahdollisille tuotannon lisäyksille.

Tavaravirtojen globaalit muutokset, kuten mm. Koillisväylän tarjoamat uudet visiot nostavat toteutuessaan Pohjois-Lapin sijainniltaan selkeästi nykyistä parempaan asemaan. MetsäGroupin Kemmin biotehdas investointi osoittaa merkkejä metsäteollisuuden elpymisestä. Lapin nopeasti kasvavat metsävarat tarjoavat hyvän raaka-ainepohjan mahdollisille tuotannon lisäyksille.

Seveso-laitokset

EU:n neuvosto on antanut 4.7.2012 direktiivin 2012/18/EU vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta. Seveso III

-direktiivin maankäytön suunnittelua ja tuotantolaitosten turvallisuutta koskeva osuus (artikla 13) on Suomessa saatettu voimaan kemikaali- ja maankäyttö- ja rakennuslainsäädännöllä. Kemikaalilainsäädännön yhtenä tavoitteena on suuronnettomuuksien ja muiden onnettomuuksien ehkäiseminen ja mahdollisen onnettomuuden seurausten rajoittaminen vaarallisten kemikaalien teollisessa käsittelyssä ja varastoinnissa. Maankäyttö- ja rakennuslainsäädäntö säätelee maankäytön suunnittelua ja rakentamisen ohjausta.

Näiden molempien lainsäädäntöalueiden yhteisenä tavoitteena on, että onnettomuuksien vaara otetaan huomioon sekä uusia tuotantolaitoksia sijoitettaessa ja niitä laajennettaessa, että suunniteltaessa alueidenkäyttöä ja rakentamista olemassa olevien tuotantolaitosten läheisyydessä. Erityisesti tämä vaara on otettava huomioon, jos teolliseen käsittelyyn liittyy suuronnettomuusvaara.

Kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta on säädetty nk. kemikaaliturvallisuuslaissa (390/2005) sekä sen mukaisissa asetuksissa. Kemikaaliturvallisuuslaissa suuronnettomuudella tarkoitetaan huomattavaa päästöä, tulipaloo, räjähdystä tai muuta ilmiötä, joka seuraa vaarallisia kemikaaleja käsittelevän tai varastoivan tuotantolaitoksen toiminnassa esiintyneistä hallitsemattomista tapahtumista, jotka voivat aiheuttaa ihmisen terveyteen tai ympäristöön kohdistuvaa vakavaa välitöntä tai myöhemmin ilmenevää vaaraa laitoksen sisä- tai ulkopuolella ja jossa on mukana

yksi tai useampi vaarallinen kemikaali. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (TUKES) on määritellyt tuotantolaitoksille ja varastoille vyöhykkeet, joiden sisällä kaavoituksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota riskeihin ja suuronnettomuusvaaran torjuntaan. Nämä ns. konsultointivyöhykkeet on muodostettu laitosten riskeistä yleisesti tiedossa olevien arvioiden perusteella. Listaa konsultointivyöhykkeistä päivitetään säännöllisesti, viimeisin luettelo on julkaistu 1.7.2022. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella Sodankylässä sijaitsee kolme Seveso III -direktiivin mukaista konsultointivyöhykettä.

2.2.3 Energiatuotanto ja energiavarat

Bioenergia

Bioenergia on puhdasta ja ympäristöystävällistä uusiutuvaa energiaa, jota saadaan erilaisista biomassoista: esimerkiksi puusta, peltokasveista ja bioperäisistä jätteistä. Bioenergia on hiilidioksidineutraalia eli se ei lisää hiilidioksidipäästöjä. Biomassojen poltossa vapautuva hiili sitoutuu takaisin kasvavaan biomassaan. Toisaalta poltossa vapautuu saman verran hiilidioksidia kuin vapautuisi vastaavan biomassan hajotessa luonnossa.

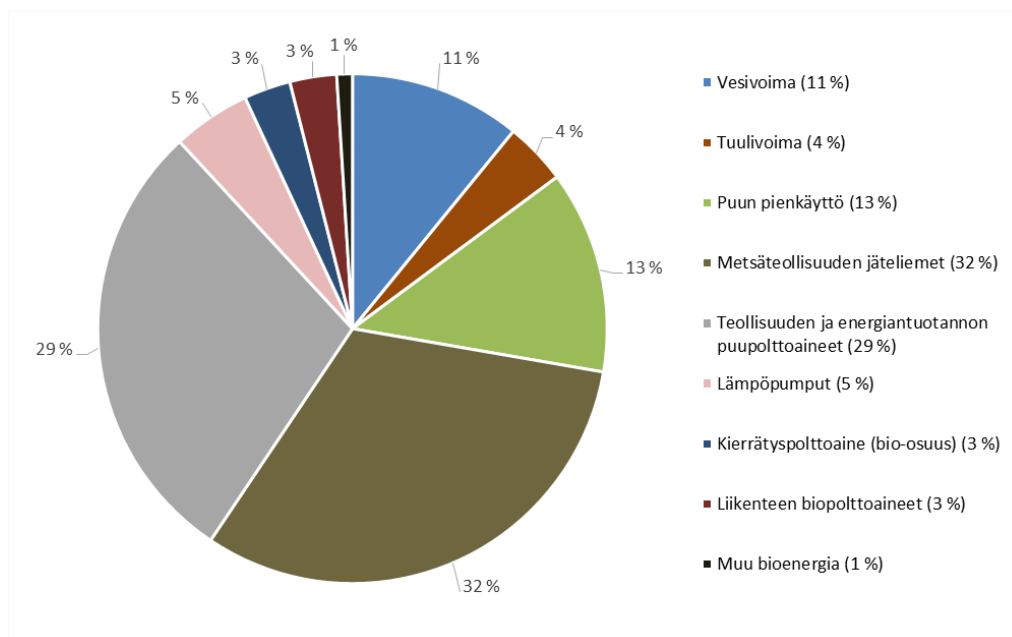
Korvaamalla fossiilisia polttoaineita biomassoista tehtävillä polttoaineilla voidaan vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja hidastaa näin ilmastonmuutosta.

Biomassojen käytöllä voidaan vähentää myös muita energiantuotannon haittavaikutuksia kuten raskasmetalli- ja rikkipäästöjä. Kotimaisten biomassojen hyödyntäminen edistää myös energiantuotannon omavaraisuutta ja huoltovarmuutta ja luo erityisesti maaseutualueille uusia työpaikkoja.

Bioenergiaa ovat:

- puuperäiset polttoaineet
- peltobiomassat
- biokaasu
- kierrätys- ja jätepolttoaineiden biohajoava osa

Kuviossa 16 on esitetty uusiutuvien energiamuotojen osuudet Suomen uusiutuvan energian kokonaiskäytöstä vuonna 2017. Suurimman osuuden (74 %) muodostavat puuperäiset energialähteet: metsäteollisuuden jäteliemet (32 %), teollisuuden ja energiantuotannon puupolttoaineet (29 %) sekä puun pienkäyttö (13 %). Vesivoiman osuus on 11 % ja jatkuvasti lisääntyvän tuulivoiman osuus on vain 4 % uusiutuvien energiamuotojen kokonaiskäytöstä.

Kuvio 16. Uusiutuvan energian muotojen osuudet Suomen uusiutuvan energian kokonaiskäytöstä vuonna 2017

Suurin puuenergian käyttäjä on metsäteollisuus, joka hyödyntää energiantuotannossaan metsähaketta ja prosesseissaan syntyviä puupohjaisia sivutuotteita ja jäteliemiä, kuten mustalipeää. Metsäteollisuudessa syntyy myös sivutuotteita, joista voidaan hakkuutähteen ohella valmistaa liikennepolttoaineiksi soveltuvia biopolttoaineita metsäteollisuuden biojalostamokonseptilla, jota parhailaan kehitetään intensiivisesti.

Peltobiomassoilla, kierrätyspolttoaineilla, biopohjaisilla polttonesteillä ja biokaasulla tuotetun energian merkitys on toistaiseksi ollut varsin vähäinen koko energiantuotannossa. Niiden merkitys on kuitenkin kasvamassa, kun fossiilisille polttoaineille etsitään vaihtoehtoja. Ilmastonmuutoksen hidastaminen ja fossiilisten polttoainevarantojen ehtyminen lisäävät kiinnostusta erilaisia korvaavia energialähteitä kohtaan.

Suomen energia- ja ilmastostrategiassa (2030) tavoitellaan erityisesti metsähakkeen, tuulivoiman ja liikenteen biopolttoaineiden käytön merkittävää lisäystä. Bioenergian merkitys tulee korostumaan entisestään myös EU:n vuotta 2030 koskevien sitoumusten myötä.

Energia- ja ilmastostrategian perusskenaarion (WEM) mukaan vuonna 2030 puuta jalostavan teollisuuden jäteliemistä tuotettaisiin energiaa 48 TWh ja kiinteistä puupolttoaineista 66 TWh. Metsähakkeen osalta perusskenaariossa arvioidaan, että vuonna 2030 metsähakkeella tuotettaisiin sähköä ja lämpöä 29 TWh. Tämä vastaisi noin 14,5 milj. m³ metsähaketta. Vertailuna vuonna 2012 metsähaketta käytettiin noin 7,6 miljoonaa kuutiometriä (15 TWh).

Myös biomassasta valmistettavien liikenteen biopolttoaineiden merkitys tulee jatkossa kasvamaan. Sokeri- ja öljypitoisista kasveista, puuvartisten kasvien selluloosasta sekä biohajoavista jätteistä valmistetaan bioetanolia ja biodieseliä korvaamaan liikenteen fossiilisia polttoaineita. Muun muassa metsäteollisuus kehittää intensiivisesti niin kutsuttuja biojalostamoja, joissa voidaan valmistaa liikennepolttoaineiksi soveltuvia biopolttoaineita.

Turvevarat

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella yli 20 ha suuruisten soiden pinta-ala on yhteensä noin 517 000 ha. Eniten soita on Sodankylässä. Pohjois-Lapin tutkitut käyttökelpoiset turvevarat ovat noin 26 milj. m³ ja mahdolliset käyttökelpoiset turvevarat ovat yhteensä 2 190 milj. m³, joka on arvio yli 50 ha soiden yli 2 m syvien alueiden turvevaroista. Laskelmissa ei ole huomioitu vähintäänä tekijöinä jo käytössä olevia turvevaroja, eikä myöskään paikoin huomattavia suojelualueita.

Vain riittävän paksut ja laajat suot voivat olla teknisesti hyödyntämiskelpoisia. Turvekerrostuman hyödynnettävyyteen vaikuttavat suon koon ja turvekerroksen paksuuden ohella turpeen maatuneisuus ja kasvilajikoostumus. Luonnollisesti myös luonnontilaisuus, suojelulliset arvot ja sijainti ovat ratkaisevia tekijöitä suon hyödynnettävyydessä. Lisäksi vaikuttavana tekijänä on se, onko turvetta tarkoitus käyttää ympäristö- vai polttoturpeeksi. Käyttöön otettavalla suolla on oltava riittävän laajoja (yli 30 ha) yhtenäisiä alueita, joilla turvekerroksen vahvuus on vähintään 1,5 metriä. Helmikuussa 2011 valmistuneen suostrategian mukaan (Maa- ja metsätalousministeriö 2011) tuotantoon aiotun suon tulisi olla jo valmiiksi ojitettu ja luonnontilaltaan selkeästi muuttunut.

Hyödynnettävän turpeen määrään vaikuttaa turvelajien, maatuneisuuden, turvekerroksen paksuuden ja laajuuden lisäksi myös turpeen kuiva-ainepitoisuus, suon pohjan harjanteisuus ja kivisyys sekä kannot ja liekopuut. Voimakkaasti vaihteleva maasto ja turpeen epätasalaatuisuus aiheuttavat lisäkustannuksia turvetuotantokenttien valmistuksessa ja kunnossapidossa.

Tuulivoima

Maakuntakaava-alueen kunnista tuulivoimaloita sijaitsee ainoastaan Sodankylässä Kuolavaara-Keulakkopään ja Joukhaisselän alueella.

Kuolavaara-Keulakkopään tuulivoimapuisto sijaitsee Kittilän ja Sodankylän kunnanrajalla. Tuulivoimapuisto valmistui vuonna 2015 ja se koostuu 17 tuulivoimalasta, joiden kokonaisteho on 40–60 MW. Tuulivoimapuiston seitsemän tuulivoimalaa sijaitsee Sodankylän kunnan alueella.

Joukhaiselän tuulivoimapuisto sijaitsee 17 km päässä kuntakeskuksesta lounaaseen. Vuonna 2014 valmistunut tuulivoimapuisto koostuu yhdeksästä voimalasta, joiden kokonaisteho on 25 MW.

Aurinkoenergia

Aurinkovoiman hyödyntäminen Suomessa on tällä hetkellä hyvin pienimuotoista: Aurinkosähkön osuus verkkoon asennetusta sähkön tuotantokapasiteetista oli vuoden 2021 lopussa noin 2,2 prosenttia. Aurinkosähkön tuotanto vastasi Suomen sähkön kokonaistuotannosta noin 0,4 prosenttia vuonna 2021. Sähköverkkoon liitetty aurinkosähkötuotanto koostuu lähes kokonaan alle 1 megawatin (MW) pientuotantolaitteistoista. Energiaviraston ylläpitämässä voimalaitosrekisterissä on yli 1 megawatin laitoksia yhteensä 4,6 megawattia. Lisäksi sähköverkkoon kytkemätöntä aurinkosähkökapasiteettia on yhteensä arviolta 22 megawattia, joka on asennettu yli 55 000 pientaloon, erityisesti vapaa-ajan asuntoihin. Energiaviraston mukaan aurinkosähkötuotannon kapasiteetti on moninkertaistunut. Suomi on aurinkoenergian tuotantopotentiaaliiltaan Keski-Euroopan maiden veroihin maa. Pimeitä talvia kompensoi valoisa kesä, jolloin aurinkoa riittää lähes vuorokauden ympäri. Suomen etuna on matala ympäristön lämpötila, joka parantaa aurinkokennojen hyötysuhdetta. Aurinkopaneelit toimivat sitä paremmin, mitä kylmempää on.

Vesivoima

Kurkiaskan voimalaitos sijaitsee Sodankylässä Kitissä. Voimalaitoksen omistaa Kemijoki Oy ja se tuottaa vuodessa keskimäärin 83 GWh energiaa. Vuosina 1990–1992 rakennetussa voimalaitoksessa on yksi koneisto. Putouskorkeus on 12,5 metriä. Kolmen maapadon yhteenlaskettu pituus on 4,3 kilometriä ja kahden betonipadon 82 metriä. Tulva-aukkoja on kaksi.

Kelukosken voimalaitos sijaitsee Sodankylässä Kitissä. Voimalaitoksen omistaa Kemijoki Oy ja se tuottaa vuodessa keskimäärin 38 GWh energiaa.

Vuosina 1999–2001 rakennetussa voimalaitoksessa on yksi koneisto. Putouskorkeus on 7 metriä. Voimalaitoksen yhteydessä on kuusi maapatoa, joiden yhteenlaskettu pituus on 3,9 kilometriä, yksi 58 metriä pitkä betonipato sekä yksi tulva-aukko.

Matarakosken voimalaitos sijaitsee Sodankylässä Kitissä. Voimalaitos on toiseksi pienin Kemijoen sivujoen Kitisen seitsemästä vesivoimalaitoksesta. Voimalaitoksen omistaa Kemijoki Oy ja se tuottaa vuodessa keskimäärin 31 GWh energiaa. Vuosina 1993–95 rakennetussa voimalaitoksessa on yksi koneisto. Voimalaitoksen kahden maapadon pituus on 930 metriä ja yhden betonipadon 46 metriä. Tulva-aukkoja on yksi.

Vajukosken voimalaitos sijaitsee Sodankylässä Petkulassa. Kemijoki Oy:n omistama vuosina 1982–84 rakennettu voimalaitos tuottaa vuodessa keskimäärin 69 GWh energiaa. Vajukosken padosta 68 metriä on betonia ja noin 1 900 metriä maavallia. Voimalaitoksen putouskorkeus on 16 metriä ja voimalaitoksessa on yksi koneisto.

Kurittukosken voimalaitos sijaitsee Sodankylässä Kitissä. Voimalaitoksen omistaa Kemijoki Oy ja se tuottaa vuodessa keskimäärin 42 GWh energiaa. Vuosina 1985–87 rakennetussa voimalaitoksessa on yksi koneisto. Putouskorkeus on 11 metriä. Voimalaitoksen kolmen maapadon pituus on 973 metriä ja kahden betonipadon 36 metriä. Voimalaitoksessa on yksi tulva-aukko.

Porttipahdan voimalaitos sijaitsee Sodankylässä. Voimalaitoksen omistaa Kemijoki Oy ja se tuottaa vuodessa keskimäärin 100 GWh energiaa. Vuosina 1979–81 rakennetussa voimalaitoksessa on yksi koneisto. Sen neljän maapadon pituus on 3 420 metriä ja betonipadon 69 metriä. Voimalaitoksen putouskorkeus on 30 metriä ja tulva-aukkoja on yksi.

Lokan voimalaitos sijaitsee Sodankylässä. Kemijoki Oy:n omistama pieni Lokan vesivoimalaitos säännöstelee Suomen suurimmasta varastoaltaasta Lokasta Luiron jokeen juoksutettavan ve-

den määrää. Lokan voimalaitoksen kautta juoksettavalla vedellä ylläpidetään Luirjoessa virtaama. Lokan voimalaitos valmistui vuonna 1967.

Kirakkakönkään voimalaitos sijaitsee Inarissa. Voimalaitos rakennettiin vuosina 1951–1953 Kirakkajokeen Rahajärven ja Ukonjärven väliin.

2.2.4 Kaivostoiminta, maa-ainestenotto ja geologiset luonnonvarat

Pohjois-Lapin alueella on kaksi toimivaa kaivosta, Kevitsa ja Pahtavaara, jotka sijaitsevat Sodankylässä. Alueelle on myös suunnitteilla kupari- ja nikkeli-kaivos Sakatti ja Ikkarin kultakaivos. Yhteysviranomaisen on antanut Sakatin YVA:sta perustellun päätelmän elokuussa 2023. Ikkarin YVA-ohjelma on ollut lausunnolla kesällä 2023. Molemissa on myös vireillä kaivosvaihemaaakuntakaava.

Pohjois-Lapin maaperäkerrostumien pohjana on vanha kallioperä, mitä peittää maaperäkerrostumat, jotka ovat paksuimmillaan jokilaaksoissa ja painanteissa ja ohenevat kohoumien rinteillä. Kallioalueita on 4,9 % maa-alasta.

Kaava-alueita luonnehtivat erityisesti lukuisat kultaesiintymät, nikkeli-kupariesiintymät sekä kromivanadiiniesiintymät. Tunnetuista kultaesiintymistä erityisen merkittävä on Ikkari. Pahtavaarassa on ollut jaksottaista kaivostoimintaa. Perusmetalliesiintymät Sakatti ja Kevitsa ovat erityisen merkittäviä löydöksiä ja kaivostoiminta on aloitettu Kevitsassa. Koitelaisen kromi- ja vanadiinivarat ovat myös poikkeukselliset suuret.

Moreeni on alueen yleisin maalaji. Se peittää noin 52 % maa-alasta. Tyypillisimmillään moreeni on kerrostunut vailla selvää maanpinnanmuotoa olevaksi moreenipeitteeksi, jota esiintyy tasaisesti koko alueella.

Lajittuneita maalajeja kuten soraa, hiekkaa ja kärkeää hietaa on noin 8 % maa-alasta. Glasifluviaalisiä muodostumia, kuten harjuja ja deltoja on alle 2 %. Niitä esiintyy varsin tasaisesti koko alueella. Loppuosa lajittuneista maalajeista on synnyltään

harjujen ulkopuolisia sora-, hiekka- ja hietakerrostumia, kuten ranta-, joki- ja tuulikerrostumia. Glasifluviaaliset muodostumat sisältävät valtaosan alueen teknisesti käyttökelpoisista sora- ja hiekkavaroista sekä parhaimmat pohjavesiesiintymät. Eloperäisiä maalajeja, pääasiassa turvetta, on 33 % maa-alasta.

Pohjois-Lapin maakunta-alueella sijaitsevien hiekka- ja sorakerrostumien pohjavedenpinnan yläpuolella olevan aineksen kokonaismäärä on noin 1 337 milj. m³. Pohjavedenpinnan yläpuolella olevasta aineksesta hiekkavaltaista on 852 milj. m³ (63,7 %), soravaltaista 437 milj. m³ (32,7 %) ja murskauskelpoista 481 milj. (3,6 %). Kokonaismäärä jakaantuu Inarin noin 290 milj. m³, Sodankylän noin 678 milj. m³ ja Utsjoen noin 368 milj. m³ määriin.

2.2.5 Maa- ja metsätalous

Metsävarat

Lapin maapinta-alasta 98 prosenttia on metsä-, kitu- tai joutomaata. Metsistä 54 prosenttia eli 4,9 milj. hehtaaria on hyväkasvuista metsämaata, jolla puuston kasvu on vähintään yksi kuutio metri hehtaarilla vuodessa. Huonokasvuisten kituja joutomaiden osuus on Lapissa suuri.

Runsas 90 prosenttia metsätalouden käytössä olevasta kangasmaasta on mustikka- ja puolukkatyyppisiä (tuoretta ja kuivahkoa kangasta vastaavaa ravinteisuustasoa). Nämä metsät soveltuvat usein parhaiten männyn kasvatukseen, mutta myös kuusi on mustikkatyypeillä kelvollinen puulaji. Lehtoja on vain 0,3 prosenttia kangasmaasta. Muusta maasta poiketen lakimetsien ja tunturien osuus koko metsätalousmaasta on suuri, noin 1,4 milj. hehtaaria.

Pääosa puuntuotantoon kelpaavista soista on ojitettu. Soiden kokonaisojitusala on noin 800 000 hehtaaria. Luonnontilaisia soita ei kuitenkaan enää ojitetta metsäkäyttöön ja jo kertaalleen ojitetuistakin osa palautuu ajan myötä lähemmäs luonnontilaa. Kaikkien ojitetujen soiden kunnostus- ja ojitustaminen ei nykyään ole tarkoituksenmukaista.

Mittausten mukaan Lapin puuston tilavuus on 389 miljoonaa kuutiometriä eli keskimäärin 59 kuutiometriä metsä- ja kitumaan hehtaarilla. Puuston vuotuinen kasvu on 13,3 miljoonaa kuutiometriä eli 2,0 kuutiometriä hehtaarilla. Puuston poistuma (hakkuut ja luontainen poistuma) on ollut viimeisen viiden vuoden aikana 46 prosenttia kasvusta ja 57 prosenttia puuntuotannon maan kasvusta. Verrattuna 1970-lukuun (VMI6) puuston tilavuus on 1,5-kertainen ja kasvu 1,9-kertainen. Lapin puuntuotannon metsistä 47 prosenttia on nuoria kasvatusemetsiä eli nopean kasvun vaiheessa. Vanhoja metsiä on siirretty viime vuosina 270 000 hehtaaria pois puuntuotannosta. Suurin kestävä hakkuumahdollisuus Lapissa vuosina 2011–2020 on 7,18 miljoonaa m³/v sisältäen tukkia 1,70, kuitua 4,79 ja ainespuukokoista energiapuuta 0,69 milj. m³/v.

Metsien selkeä pääpuulaji on mänty. Hieskoivun ja kuusen osuudet ovat likimain samat. Muiden puulajien osuudet ovat häviävän pienet. Puuston kasvun kannalta metsien ikäluokkajakauma on hyvä eli suhteellisen nuoria hyväkasvuisia metsiä on runsaasti. Enintään 80-vuotiaita metsiä on kaksi kolmasosaa pinta-alasta. (Suomen metsäkeskus 2016).

Kansalliset ja alueelliset metsienkäytön strategiat

Maakuntakaava-alueen ja koko Lapin metsien käyttöä ohjaavat Kansallinen metsästrategia 2035 ja Lapin metsäohjelma 2021–2025. Kansallinen metsästrategia ohjaa Suomen metsäpolitiikkaa. Strategian uudistamisen taustalla on metsäalan toimintaympäristön nopea muutos sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Metsästrategia ottaa ajanmukaisesti huomioon kokonaisvaltaisen kestävä kehityksen sekä myös metsien merkityksen ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Kansallinen metsästrategia 2035:n visio on tavoitella ”kasvavaa hyvinvointia metsistä ja metsille”. Visiossa korostetaan metsien suomalaisille tuottaman hyvinvoinnin lisäksi myös metsien omaa hyvinvointia. Vastuullisuus ja kestävyys ovat kantavina teemoina koko metsästrategiassa eli ihmisen, talous ja ympäristö otetaan huomioon ja

kannetaan vastuuta sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristövaikutuksista. Tähän pohjautuen on metsäpoliittisessa selonteossa asetettu strategiseksi päämääräksi:

1. Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö uudistuvalla ja vastuullisella metsäalalla.
2. Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä.
3. Vahvistamme metsien elinvoimaisuutta, monimuotoisuutta ja sopeutumiskykyä.
4. Vahvistamme tiedolla johtamista ja osamista metsäalalla.

Lapin alueellinen metsäohjelma 2021–2025 on koko metsäalan ja maakunnan yhteinen ohjelma, jonka visioksi on kirjattu seuraavaa: ”Lapin metsien kestävä hoito ja käyttö on kasvavan hyvinvoinnin lähde.”

Lapin metsäohjelman strategiset linjaukset vuoteen 2025 ovat seuraavat: Metsäbiotalouden investointien tukeminen, suurimpien ylläpidettävien hakkuumäärien hyödyntäminen yksityismailla, maankäyttömuotojen entistä parempi yhteensovittaminen, metsätalouden vesiensuojelun tehostaminen ja talousmetsien luonnonhoidon korostaminen sekä metsien monimuotoisuuden ylläpitäminen ja lisääminen.

Ohjelman keskeiset kehittämistavoitteet ovat seuraavat:

1. *Metsätieto ja alustatalous (läpileikkaava)*
 - *Metsän luonnonvarojen kestävä käyttö*
 - *Metsävaratiedon ja muun paikkatiedon hyödyntäminen metsäneuvonnassa.*
2. *Metsäalan vuorovaikutus ja viestintä (läpileikkaava)*
 - *Metsätalouden ja metsään perustuvien elinkeinojen imagon parantaminen*
 - *Metsäalan vaikuttavuuden merkitys Lapissa*
3. *Resurssitehokas ja kestävä metsänhoito*

- *Metsänhoitomenetelmien kehittäminen ja aktiivinen käyttö sekä hakkuumahdollisuuksien kasvattaminen*
 - *Metsiin perustuvien elinkeinojen ja virkistyskäytön yhteensovittaminen ja kokonaiskestävyyden huomioiminen*
4. *Taloustmetsien luonnonhoito ja metsäluonnon monimuotoisuus*
- *Metsän monimuotoisuuden ja puuntuotannon yhteensovittaminen*
 - *Vesiensuojelu luonnonhoidossa*
 - *Vapaaehtoisen suojelun edistäminen*
5. *Ilmastokestävä metsätalous*
- *Pitkäaikaisten hiilivarastojen tuottaminen metsistä saatavilla raaka-aineilla*
 - *Hyvän metsänhoidon periaatteilla metsien hyvästä kasvukunnosta, terveydestä ja monimuotoisuudesta huolehtiminen*
6. *Metsätiet ja metsien saavutettavuus*
- *Ympärivuotisen puunkorjuun, -kuljetuksen ja metsänhoidon mahdollistaminen riittävällä ja riittävän laadukkaalla tieinfrastruktuurilla Alueellinen metsäohjelma 2021–2025, Lappi 30.11.2020 4 (39)*
7. *Uudet puupohjaiset tuotteet*
- *Puunkäytön lisääminen rakentamisessa, korkeamman jalostusasteen tuotteet*
 - *Tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan lisääminen, koulutuksen kehittäminen, PK-yritysten tukeminen*
 - *Puutuotealan ja metsäteollisuuden investointien edellytysten turvaaminen*
8. *Luontomatkailu, luonnontuoteala ja luontoon perustuvat muut palvelut*
- *Luonnontuotetieto paikkatietoon ja sovelluksiin, metsänomistajan mahdollisuudet näkökulmana*
 - *Luomu-valvonnassa olevien keruualueiden lisääminen ja hyödyntäminen yritystoiminnassa*
 - *Metsätiedon hyödyntämisasteen nostaminen luontomatkailussa, luonnontuotteissa, porotalouden elinkeinoissa*

9. *Osaaminen ja koulutus (läpileikkaava)*

- *Työvoiman määrän ja sen riittävän osaamisen varmistaminen*
- *Pohjoisen tutkimuksen ja koulutuksen rahoituksen turvaaminen*
- *Metsäalan vetovoimaisuuden lisääminen*

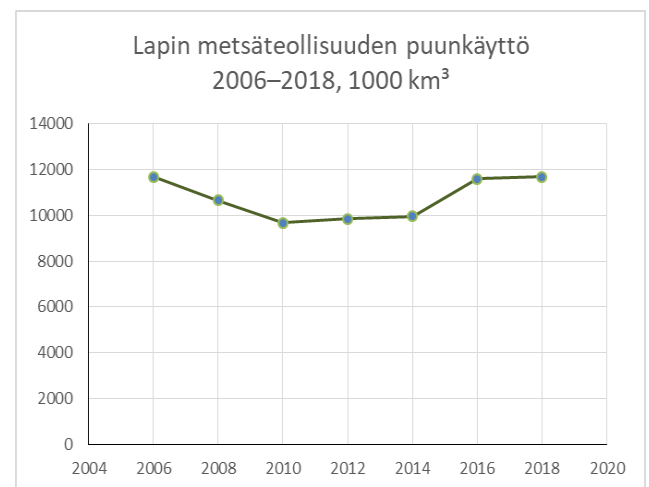
10. *Kansainvälinen metsäpolitiikka ja EU-vaihtaminen*

- *Metsäala Lapin ohjelmiin ja maakunnan kansainväliseen yhteistyöhön mukaan vahvemmin*
- *Kestävä, arktinen metsätalous osana Lappi-brändiä*

Lapin alueellisen metsäohjelman 2021–2025 kehittämistavoitteita toteutetaan konkreettisilla toimenpiteillä, alueen toimijoiden välisenä yhteistyönä alueen metsäalan parhaaksi.

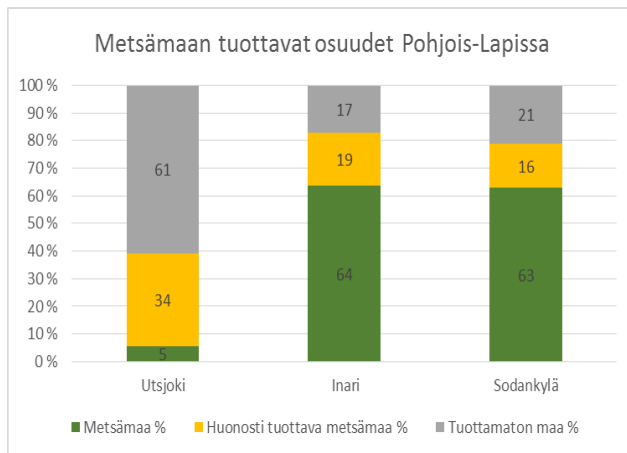
Puuvarojen hyödyntäminen

Lapin metsäteollisuus käytti vuonna 2018 kotimaista ja tuotua tukki-, kuitu- ja raakapuuta sekä sivutuotteita ja jättepuuta yhteensä noin 11,7 miljoonaa kuutiometriä. 12 vuoden tarkastelujaksolla 2006–2018 metsäteollisuuden puunkäyttö on vähentynyt vuodesta 2006 ja vuodesta 2016 puunkäyttö on kasvanut ja vakiintunut lähes 12 miljoonaa kuutiometriin. Kuviossa 17 on kuvattu Lapin metsäteollisuuden puunkäyttö.

Kuvio 17. Lapin metsäteollisuuden puunkäyttö vuosina 2006–2018. (Lähde: LUKE 2020)

Valtakunnallinen metsien 12. inventoinnin maastotyöt päättyivät syksyllä 2018 ja inventoinnin tulokset julkistettiin helmikuussa 2020. VMI:n tavoitteena on tuottaa ajantasaista tietoa metsävaroista ja metsistä alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä tarpeita varten. Metsien inventoinnissa käytetään myös monilähteistä menetelmää, joka hyödyntää maastotietojen lisäksi satelliittikuvia ja muita numeerisia tietolähteitä. Kyseisellä menetelmällä on tuotettu muun muassa kunnittaista metsätietoa. Kuviossa 18 on kuvattu Pohjois-Lapin kuntien metsämaan tuotto-osuuksia.

Kuvio 18. Metsämaan tuottavien osuuden Pohjois-Lapin kunnissa vuonna 2013. (Monilähteinen VMI, kuntakohtaiset metsätiedot 2013, LUKE).

Pohjois-Lapin kunnista poikkeavin metsämaan osuus on Utsjoella. Tuottavan metsämaan osuus on vain 5 %, kun Inarissa ja Sodankylässä vastaava luku on 63–64 %. Metsämaan ollessa pieni, tuottamattoman maan osuus on Utsjoella suuri, 64 %, kun Inarissa ja Sodankylässä vastaava luku on 17–21 %. Utsjoen vähämetsäisyys ja -tuottavuus selittyy kunnan pohjoisella sijainnilla havumetsävyöhykkeen pohjoispuolella.

Pääosa Lapista kuuluu pohjoisborealiseen ilmastovyöhykkeeseen, pois lukien Lounais-Lappi, joka kuuluu lämpimämpään keskiborealiseen ilmastovyöhykkeeseen. Lähes koko Lappi on poronhoitoaluetta ja porot laiduntavat vapaasti metsissä sekä tuntureilla. Puuntuotanto ja poronhoito vaikuttavat siis molemmat toisiinsa. Lapin metsien virkis-

tys- ja monikäyttöön sekä kulttuuripiirteisiin tukeutuu myös voimakkaasti kasvava matkailuelinkeino.

Vuosittainen hakkuukertymä eli suurin kestävä hakkuumäärä ja teollisuuden käyttämä puumäärä ilmaistaan metsätaseen avulla.

Puupohjaisten polttoaineiden käyttö energiantuotannossa on lisääntynyt koko 2000-luvun. Pientalot käyttivät neljänneksen kaikista puupohjaisista polttoaineista. Viime ohjelmakauden loppuosassa valtion tuella korjattiin energiapuuta noin 130 000 m³. Metsäsektorin työpaikkojen määrä on vähentynyt viime vuosikymmenten aikana puunkorjuun koneellistumisen sekä työmenetelmien ja puunjalostuksen teknisen kehityksen takia.

Metsäsektorin suorat työpaikat ovat vähentyneet viime ohjelmakaudella noin 4000 työpaikasta noin 3200 työpaikkaan. Tilastokeskuksen mukaan metsätalouden työpaikat ovat vähentyneet vuoden 1995 runsaasta 1900 työpaikasta vuoteen 2009 mennessä noin 1300 työpaikkaan. Edellä esitetyissä luvuissa ovat mukana vain metsäsektorin suorat työpaikat tilastokeskuksen luokitteluperusteilla. Luvuista puuttuvat puutavaran maantiekuljetuksen työllisyysvaikutukset sekä metsäsektorin välillisesti tuottamat työpaikat.

Metsävaroja koskevat tiedot pääsääntöisesti perustuvat Lapin metsäohjelmiin 2012–2015 ja 2016–2020.

Viime vuosina pohjoisten puuvarojen kysyntää on kasvattanut metsäteollisuuden suurinvestoinnit biotuoteteollisuuteen (mm. Äänekoski ja Kemi) sekä venäläisen puuraaka-aineen tuonnin keskeytyminen vuonna 2022 geopolittisen tilanteen vuoksi.

Maatalous

Maatalous toimii välittömänä ja välillisenä työllistäjänä alkutuotannossa yhdessä muun elintarviketuketuksen kanssa. Maataloudella on suuri merkitys lä-

hiruuan tuotannossa. Lähiruuan arvostus on noussussa ja sen merkitys tulee todennäköisesti korostumaan tulevaisuudessa entisestään.

Maatilojen lukumäärä Lapissa on laskenut tasaisesti koko 2000-luvun ajan. Maatalouden myyntituloista edelleen 80 % tulee maidosta. Maidonlähettäjätilojen määrä on vähentynyt mutta tilakohtainen tuotanto kasvanut. Tilakoon kasvu ei kuitenkaan ole kompensoinut maidontuotannon pudotusta. Joidenkin tilakohtaisten pienjuustoloiden lisäksi Lapissa ei ole maidonjalostusta.

Euroopan unionin maataloutta koskevilla tukitoimilla on maatilataloutta vahvistava ja mahdollistava vaikutus myös Pohjois-Lapissa. Pohjois-Lapin alue kuuluu koko muun Lapin kanssa C-tukialueeseen.

2.2.6 Luontaistalous

Kalatalous

Pohjois-Lapin alueella kaupallista kalastusta harjoitetaan vielä Sodankylässä Lokan ja Porttipahdan tekojärvillä sekä Inarissa Inarijärvellä.

Inarijärven kalastusalueella kaupallinen kalastus keskittyy Inarijärvelle, joka on kooltaan hieman yli 100 000 ha ja jossa kokonaissaalis oli vuonna 2021 noin 143 tonnia (1,4 kg/ha). Kaupallisten kalastajien osuus oli 37 % kokonaissaaliista. Ulkopaikkakuntalaiset kalastajaryhmät, virkistyskalastajat ja mökkiläiset kalastivat Inarijärven saaliista yhteensä 18 prosenttia. Kokonaissaaliista suurin osa saatiin verkoilla (71 %). Siikasaalis on viime vuosina muodostanut yli puolet Inarijärven kokonaissaaliista, ollen vuonna 2021 noin 71 tonnia. Ammattikalastajien kokonaissaaliista siika muodosti lähes 70 %. Kaikkien muiden lajien osuudet saaliista on pienentyneet, erityisen voimakkaasti taimen- ja nieriäsaaliit. Muita tärkeitä lajeja ovat nykyisin muikku, hauki ja ahven. Järvilohi ja harmaanieriä ovat lähes kokonaan kadonneet saalista istutusten lopettamisen myötä. (Niva ym. 2022).

Sodankylän kunnan alueella sijaitsevat Euroopan suurimmat tekojärvet Lokka ja Porttipahta. Tekojärvien pinta-ala on noin 634 km². Lisäksi merkittäviä kalastuskohteita ovat Kitisen voimalaitosaltaat ja Unarin, Kelujärven ja Orajärven vesistöt. Kaupallisen saaliin tilastoitu määrä on ollut viimeisen viiden vuoden aikana noin 200 000–250 000 kg vuodessa, mutta todellinen saalis lienee suurempi. Tekojärvien kalastus kohdistuu ahveneen, haukeen ja siikaan. Muiden järvien kalastus kohdistuu pääosin muikkuun, jota ammattimaisesti kalastetaan Unarinjärvestä. Matkailukalastus kohdistuu pääosin kesäiseen vetouisteluun Porttipahdalla. (Pohjoisimman Lapin Leader ry 2015).

Tenojoella on tärkeä merkitys alueen kulttuurille ja elinkeinoille. Kalan pyynti on keskeinen osa jokisaamelaista elinkeinoa, joka osaltaan ylläpitää saamelaista kulttuuriperintöä ja kieltä. Tenojoessa on yksi maailman suurimmista Atlantin villilohikannoista, joka koostuu noin 30:stä perinnöllisesti erilaistuneesta eri sivujokiin sopeutuneista lohikannoista (Maa- ja metsätalousministeriö 2023). Lohen ohella Tenon vesistö ylläpitää maamme merkittävimpiä taimenkantoja (Pohjola ym. 2022). Tenojoen lohisaalis kalastuskaudella 2016 oli 85 tonnia, josta 48 tonnia (56 %) saatiin Suomen puolella. Suomen puolelta tilastoitu saalis oli 11 % pienempi kuin edeltäneiden 40 vuoden keskisaalis. Vastaavalla tilastointiajanjaksolla Norjan puolelta tilastoitu saalis on pienentynyt 47 %. Vuonna 2016 Tenojoen vesistön kokonaislohisaaliista saatiin verkkopyyntitavoilla 16 % ja vapapyyntillä 40 % Suomen puolelta ja vastaavasti verkkopyydyksillä 30 % ja vapapyyntillä 13 % Norjan puolelta. Perinteisten lohipatojen käyttö on vähentynyt molemmissa maissa, kalastajat ovat ikääntyneet ja tietotaito on katoamassa. Kulutuspyyntiin ovat sitä vastoin osallistuneet nuoremmatkin kalastajat. Tenojoen sivujokialueilla, Utsjoen pääuomassa, Kevojoessa, Tsarsjoessa ja Vetsikkojoessa kalasti kalastuskaudella 2016 useita erityyppisiä kalastajaryhmiä. Paikkakuntalaiset ja ulkopaikkakuntalaiset osakaskalastajat saattoivat kalastaa kiinteistökohtaisella kalastusoikeudella (vapa- ja verkkopyynti) edellä mainittujen jokien yksityisvesialueilla.

eilla. Lisäksi osakaskuntien kalastuslupia oli mahdollista luovuttaa muille lohenkalastuksen harrastajille. (Länsman ym. 2017).

Tenon lohikanta on taantunut huomattavasti viimeisen viiden vuoden aikana. Vuosien 2019-2022 lohen nousuvaellukset Pohjois-Atlantilla ja myös Tenolla ovat olleet poikkeuksellisen heikkoja. Tenoon yhteensä nouseva lohimäärä oli vuonna 2020 alle puolet vuoden 2018 nousumäärästä, mitä myös pidettiin tuolloin alhaisena. Vuoden 2021 lohikantojen tila mereltä palaavien lohien osalta heikkeni edelleen. (Maa- ja metsätalousministeriö 2023). Atlantin lohen kalastus Tenojoella on ollut kokonaan kiellettyä 2021 alkaen. Tenolla on voinut kuitenkin kalastaa esimerkiksi harjusta, siikaa, meritaimenta ja haukea ja joka toinen vuosi Tenojokeen nousevaan vieraslaji kyttyrälohen pyynti on ollut jopa toivottavaa. Kesällä 2023 kyttyrälohen nousua pyrittiin torjumaan Norjan puolella olevalla pyyntilaitteella. Pyyntipato ei kuitenkaan toiminut toivotulla tavalla ja patoa on päädytty pitämään auki Atlantin lohjen nousun turvaamiseksi. (Maa- ja metsätalousministeriö ja Luonnonvarakeskus 2023).

Kotitarvekalastukseksi on määritelty aiemmin kalastus, jossa saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä on toimeentulon kannalta merkitystä. Vapaa-ajan kalastuksena taas on pidetty sen sijaan kalastusta, jossa saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä ei ole toimeentulon kannalta merkitystä. Kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän välimietinnöissä (2010 ja 2012) todetaan, että suomalainen vapaa-ajan kalastus on muuttunut yhä selvemmin kotitarvekalastuksesta vapaa-ajankalastuksen suuntaan ja, että kotitarvekalastuksen määrä ja merkitys on vähentynyt yleisesti, mutta sillä on edelleen merkitystä etenkin harvaanasutuilla ja syrjäisillä alueilla. Kalastuslain uudistuksessa luovutaan kotitarvekalastajien nimityksessä ja muuttamalla se vapaa-ajan kalastajiksi. Samalla ollaan asettamassa rajoituksia näiden kalastajien päivittäiseen kalojen myyntioikeuteen. Lain avulla helpotetaan kaupallisten kalastajien kalastuslupien saamista (Maa- ja metsätalousministeriö, kalastuslain kokonaisuudistus. <http://www.mmm.fi/kalastuslaki>)

Kotitarvekalastusta harjoittaa Inarijärvellä vuosittain suunnilleen puolet kotitarveluvan omaavista eli noin tuhat ruokakuntaa. Saalista he saavat 80–90 tonnia, mikä on puolet järven kokonaissaaliista. Tärkeimmät lajit ovat siika ja taimen. Viime vuosina muikun merkitys on kasvanut kannan vahvistuttua. (Niva ym. 2017).

Kotitarvekalastus on olennainen osa inarilaista elämänmuotoa. Se on tärkeää niin saaliin, virkistyksen kuin paikallisen kulttuurin säilymisen kannalta. Myös aluetaloudellisesti kotitarvekalastus on merkittävää: vuosia 1985–1992 koskevan selvityksen mukaan kotitarvekalastajat käyttivät pyydyksiin, veneisiin jne. enemmän rahaa kuin ammattikalastajat, vaikka ammattikalastajia oli selvästi nykyistä enemmän (Inarin kalastusalue 2006).

Vapaa-ajan kalastusta harrastetaan merkittävästi maakuntakaava-alueen jokivarsilla ja myös järvillä. Lapin kesämatkailun kehittämisessä kalastusmatkailu on tärkeässä asemassa. Kalatalous joutuu muiden elinkeinojen tavoin sopeutumaan toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin, joista yhä suurempi osa tulee Suomen rajojen ulkopuolelta.

Kalastusoikeudesta säädetään kalastuslaissa, jonka mukaan on pääasiassa kolmenlaisia kalastusoikeuksia: vesialueen omistukseen perustuvia, erityisperusteisia kalastusetuuksia sekä yleiskalastusoikeuksia. Yhteisen vesialueen osakkaalla on oikeus kalastaa vesialueella siten kuin yhteisen vesialueen osakaskunta päättää. Jokisaamelaisen elinkeinon kannalta erityisen tärkeä on Tenon vesistön kalastusoikeudet.

Poroelinkeino

Pohjois-Lapin alueella harjoitetaan poroelinkeinoa metsätalouden kanssa samoilla alueilla. Pohjois-Lapin maakuntakaavan alue kuuluu kokonaisuudessaan poronhoitoalueeseen ja Sodankylän eteläosaa lukuun ottamatta erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueeseen. Poronhoito-oikeus, eli porojen vapaa laidunnusoikeus (PHL 3 §) koskettaa koko poronhoitoaluetta.

Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Valtion maan luovuttaminen tai vuokraaminen saa tapahtua vain sillä ehdolla, että maanomistajalla tai vuokramiehellä ei ole oikeutta saada korvausta porojen aiheuttamasta vahingosta. (PHL 2.2 §).

Kullakin paliskunnalla on oma hallintojärjestelmä, jota johtaa poroisäntä. Pohjois-Lapin maakunta-kaava-alueella toimivat Hammastunturin, Ivalon, Kaldoavin, Kemin-Sompion, Lapin, Muddusjärven, Muotkatunturin, Näätämön, Oraniemen, Paatsjoen, Paistunturin, Pyhä-Kallion, Sallivaaran, Sattasniemen, Syväjärven ja Vätsärin paliskunnat. Porotalouden ohjaus-, neuvonta- ja asiantuntija-organisaationa toimii Paliskuntain yhdistys.

Poronhoito on vanhin pohjoisessa edelleen harjoitettavista elinvoimaisista luontaiselinkeinoista. Poronhoito ylläpitää saamelaisia ja suomalaisia kulttuuriperinteitä ja -maisemaa, kieltä ja elinmahdollisuuksia alueilla, joilla muita työllistymismahdollisuuksia ei juuri ole. Poronhoito on laaja-alainen maankäyttäjät, sillä se perustuu laajoihin luonnonlaitumiin ja porojen vapaaseen laidunnukseen joko ympärivuotisesti tai suurimman osan vuodesta. Poronhoitoon liittyvää toimintaa on yleensä lähes kaikkialla paliskunnan alueella. (Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa 2013). Poro ja poronhoito on tärkeä osa lappilaista ruokaturvaa, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta.

Maa- ja metsätalousministeriö säätelee porojen määrää vahvistamalla paliskunnille suurimmat sallitut eloporomäärät (eli talven yli eläväksi jätettävien porojen) määrät vuosikymmeneksi kerrallaan. Lapin aluehallintovirasto seuraa poro-määriä. Eloporojen enimmäismääräksi koko poronhoitoalueelle on kaudelle 2020–2030 määrätty 203 700 poroa. Poronomistajan suurin sallittu porojen määrä on 500 eloporoa (MMM asetus 414/2020).

Poronhoitoalueeseen liittyy monia, keskenään ristiriitaisia tarpeita. Kullakin elinkeinolla on omat, sen toiminnan kannalta oleellisen tärkeät, joskus

alueellisesti hyvin laajat maankäyttötarpeensa. Eri maankäyttömuodot siis myös kilpailevat toistensa kanssa. Päällekkäisyydet ja ristiriidat on tunnistettava ja toiminnot on sovittava yhteen.

Poronhoito tukeutuu laajoihin maa-alueisiin, ja samoille alueille on sijoittunut tai suunnitellaan muun muassa kaivoshankkeita ja kaivosten laajennuksia, tuulivoimapuistoja ja infrastruktuuriväyliä. Metsätalous ja metsien hakkuut muuttavat perinteisiä laidunympäristöjä, samoin maatalous eri muodoissaan. Myös tiet, moottorikelkka- ja mönkijäreitit sekä erilaiset virkistyskäyttöä palvelevat rakenteet ovat suhteellisen uusia elementtejä poronhoitoalueella. Yllättävän pienet ja huomaamattomat muutokset alueen ympäristössä saattavat vaikuttaa muiden elinkeinojen, erityisesti porotalouden edellytyksiin. (Suomen ympäristökeskus: Tutkimus & kehittäminen: Hankkeet: Maankäytön suunnittelua palvelevan porotalouden paikkatietokannan rakentaminen ja käyttöön saaminen, POROT.)

TOKAT-hankkeessa tuotettiin poronhoidon paikkatietoaineistoja sekä kehitettiin työkaluja ja käytäntöjä maankäytön suunnittelijoiden käyttöön. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa porotaloutta koskevaa paikkatietoa sekä erilaisia työkaluja ja käytäntöjä tuotetun tiedon hyödyntämiseen. Samalla kehitettiin alueen toimijoiden valmiuksia käyttää näitä tietoja ja työkaluja sekä edistettiin eri toimijoiden, kuten viranomaisten, poroelinkeinojen ja muiden yritysten, yhteistyötä ja vuoropuhelua maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä.

TOKAT-hankkeessa (2015-2017) tuotettiin aineistoja sekä kehitettiin työkaluja ja menetelmiä, joiden avulla on mahdollista päästä aikaisempaa kestävämpiin ja monitavoitteisempiin maankäyttöratkaisuihin poronhoitoalueella. Lisäksi hankkeessa edistettiin eri elinkeinojen välistä vuorovai- kutusta sekä toisiaan huomioivaa rinnakkaiselo- nostamalla esille porotalouden alueidenkäyttöön liittyviä tarpeita.

Hankkeessa tuotettiin porotaloutta koskevaa paikkatietoa niiden paliskuntien alueelta, joista sitä ei ole vielä tuotettu aiemmassa POROT-hankkeessa

(hanke koski Rovaniemen ja Itä-Lapin maakunta-kaava-alueita) ja rakennetaan työkaluja ja toimintamalleja, joilla koottuja tietoja voidaan hyödyntää maankäytön suunnittelussa ja muussa viranomaistoiminnassa sekä yritysten toiminnan suunnittelussa. Työkalut ja toimintamallit ovat käytävissä koko poronhoitoalueella.

Poronhoidon paikkatietoaineisto on viety Poro-Harava -palveluun. Se on internetissä toimiva karttapohjainen työkalu, jonka avulla paliskunnat ylläpitävät itse poronhoidon paikkatietoaineistoja omalta alueeltaan.

TOKAT-hanke on päättynyt ja sen aineisto on löydettävissä LIITERI-palvelusta osoitteesta <https://liiteri.ymparisto.fi/>.

Porotalous

Nykyisin poronhoitoa harjoittaa pääelinkeinonaan noin 1000 henkilöä. Toiselle tuhannelle poro tarjoaa merkittävän sivuelinkeinon, joka osana toimeentulon kokonaisuutta mahdollistaa pohjoisissa kylissä asumisen. Lisäksi poronhoitoon kytkeytyy laaja joukko liitännäiselinkeinoja, joiden taloudellisessa kokonaisuudessa poron rooli on keskeinen. Keskeisimmät näistä ovat lihan ja muiden pororaaka-aineiden jalostus sekä matkailu.

Vuonna 2014 tehdyn selvityksen mukaan Suomen ja Ruotsin porotalouden työllistävä vaikutus on 15000 henkilöä ja kokonaisliikevaihto noin 1.3 miljardia euroa. Suomen osuus tästä kokonaisuudesta on noin kaksi kolmannesta. Suomessa jokainen tuotettu poronlihakilogramma tarkoittaa siis rahassa reilua 400 euroa. Poronhoidon kokonaisliikevaihdon arvioidaan viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvaneen nopeasti matkailun kasvun myötä ja lihan hinnan parantuessa.

Kuten muussakin alkutuotannossa myös poronhoidossa tuottajan siivu jää kokonaispotista helpposti kapeimmaksi. Poronhoito on kuitenkin muusta alkutuotannosta poiketen kehittynyt markkinataloutena, jossa tulosta säätelevät kysynnän ja tarjonnan lainalaisuudet. Poromiehen pää-

tulonlähde on poronlihan ja muiden pororaaka-aineiden myynti. Tukien osuus kokonaistuloista on alle 20 %, kun se muussa alkutuotannossa nousee yleisesti jopa 80 % tuntumaan. (Paliskuntain yhdistys. <http://paliskunnat.fi/py/materiaalit/poroelinkeino-ekonomia/>)

Paliskuntien tarkempia tietoja löytyy Paliskuntain yhdistyksen internetsivuilta osoitteesta: <https://paliskunnat.fi/py/paliskunnat/paliskuntien-tiedot/>

2.2.7 Matkailu

Matkailu on kaava-alueella tärkeä ja kasvava elinkeino. Alueella sijaitsevat Saariselän ja Luoston matkailukeskukset, jotka tarjoavat monipuolisesti erityisesti erilaisia talviurheiluaktiviteetteja. Alueella sijaitsee myös lukuisia pienempiä matkailukohteita.

Myös kesämatkailu alueella on vilkasta. Keskeinen matkailun vetovoimatekijä on puhdas ja kaunis luonto. Olosuhteet esimerkiksi patikointiin, kalastukseen, melontaan ja maastopyöräilyyn ovat erittäin hyvät. Tärkeitä kohteita ovat etenkin Urho Kekkosen ja Lemmenjoen kansallispuistot ja Kevon luonnonpuisto.

Alueella virtaavat Teno ja Näätämöjoki ovat Euroopan parhaita lohijokia. Erityisesti Tenojoki on ollut suosittu kalastusmatkailukohde. Tenojoen lohikantojen taantumisen vuoksi Utsjoen kunta on pyrkinyt uudistamaan matkailua siten, että lohenvuonon sijasta ja ohelle kehitetään uutta toimintaa esimerkiksi kansainvälisestä talvimatkailusta ja kesäajalle luontomatkailusta.

Myös kulttuurilliset tekijät, kuten saamelaiskulttuuri houkuttelevat matkailijoita alueelle. Inarissa sijaitseva saamelaismuseumo ja Ylä-Lapin luontokeskus Siida on Suomen suosituimpia museoita.

Kansainvälisten matkailijoiden määrä on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Koronapandemia vaikutti yhä kansainväliseen matkailuun vuonna 2021, ja koska tammikuussa ja helmikuussa 2020 kansainvälisiä matkailijoita saapui vielä Lappiin lä-

hes normaalisti, ei vuonna 2021 ylletty kansainvälisten matkailijoiden määrässä samalle tasolle. House of Laplandin vuoden 2021 matkailuinfograafin (www.lapland.fi) mukaan koko Lapin rekisteröityjen yöpymisten määrä on kasvanut vuonna 2021 14 % vuoteen 2020 verrattuna. Vuonna 2021 Lapissa oli 2,3 miljoonaa rekisteröityä yöpymistä. Pohjois-Lapissa Inari-Utsjoki-alueella oli 365 000 ja Pyhä-Luostolla 177 000 yöpyjää. Rekisteröityjen yöpymisten jakautumisessa on ennen koronaa nähty kansainvälisten rekisteröityjen yöpymisten osuuden olleen merkittävästi suurempi kuin kotimaisten, mutta vuonna 2021 kotimaisia yöpymisiä rekisteröitiin 76 % kaikkiaan 2,3 miljoonasta rekisteröidyistä yöpymisistä. Ivalon lentokentän matkustajamäärä oli 55 700. Vuonna 2022 matkailun kasvu jatkui Lapissa. Matkailun merkitys Lapin ja Pohjois-Lapin talouskehitykseen on erittäin merkittävä.

2.2.8 Kaupan palvelut

Maakuntakaava-alueen kaupan palvelut ovat keskittyneet kunta- ja kyläkeskuksiin sekä rajanylityspaikkojen läheisyyteen. Tilastokeskuksen vähittäiskaupan toimipaikkatilaston perusteella kaava-alueen toimipaikkojen määrä on vuosina 2016–2019 vaihdellut kaikissa kunnissa, mutta suuruusluokka on pysynyt samana (taulukko 6).

Taulukko 6. Vähittäiskauppojen toimipaikkojen ja henkilöstön sekä liikevaihdon muutos vuosina 2016–2019.

	Toimipaikkojen lukumäärä			
	2016	2017	2018	2019
Utsjoki	15	17	16	17
Inari	58	60	57	54
Sodankylä	60	59	59	57
	Henkilöstön lukumäärä			
	2016	2017	2018	2019
Utsjoki	68	72	73	71
Inari	259	260	250	283
Sodankylä	224	212	206	210
	Liikevaihto 1 000 €			
	2016	2017	2018	2019
Utsjoki	27990	22455	27156	30115
Inari	87750	107110	110184	100238
Sodankylä	73391	73179	78839	76987

Henkilöstön lukumäärä on puolestaan noussut Inarissa ja Sodankylässä toimipaikkojen vähenemisestä huolimatta. Utsjoella henkilöstö on vähentynyt. Sama trendi on myös liikevaihdon kehityksessä: Inarissa ja Sodankylässä se on kasvanut, Utsjoella vähentynyt.

Sodankylä kuuluu laajaan Rovaniemen markkina-alueeseen, mutta lähes 130 kilometrin välimatka säilyttää ostovoiman Sodankylän alueella. Inarissa ostovoima pysyy myös alueella, tosin Ivalon lentokenttä mahdollistaa kaupalliset palvelut myös pääkaupunkiseudulla. Utsjoella ostovoima on pääosin alueellista, tosin Karigasniemen länsipuolella noin 20 km päässä sijaitseva Kaaresjoki tarjoaa myös laaja-alaisesti kaupan palveluita.

Kaupalliset palvelut ovat Sodankylässä keskittyneet Sodankylän kirkonkylän taajamaan. Päivittäistavarakauppaa on myös muutamassa kylässä eli Vuotsossa ja Luostolla. Luostolla on lisäksi jonkin verran matkailupalveluita. Matkailijoiden vaikutus näkyy monipuolisena matkamajoitus-, lahjatarvike- ja sisustuskaupan tarjontana. Sodankylän keskustassa on päivittäistavarakauppoja ydinkeskustassa, etelässä Sodankyläntien varressa ja pohjoisosassa. Eteläisten ja pohjoisen päivittäistavarakauppojen väliin jää keskustan ydin, jonne on sijoittunut valtaosa keskustan erikoiskaupoista. Erikoiskaupat ovat nauhamaisesti sijoittuneet Jäämerentien varrelle. Katkoksia tiiviissä rakentamiseen tekevät tyhjät liiketilat sekä tontit, joissa ei ole liiketilaa. Myös Jäämerentien sivukaduilla on jonkin verran liiketilaa. Keskustan pohjoispuolelle on sijoittunut tilaa vaativaa kauppa jonkin verran irrallisen varsinaisesta ydinkeskustan kaupasta. Tilaa vaativa kauppa muodostaa oman alueensa, jossa kaupat ovat kuitenkin sijoittuneet varsinaisesta kaupan selvityksestä (Sodankylän kirkonkylän osayleiskaavan kaupan selvitys 2011).

Inarin kunnassa kauppapalvelut keskittyvät Ivaloon sekä pienemmässä määrin Saariselälle ja Inarin kirkonkylään sekä rajakauppaa Näätämöön. Sekä Ivalon keskusta että Saariselälle tarvitaan palvelujen monipuolistumista ja lisää erikoisliikkeitä. Ivalon keskustan kehittämistarpeita ovat li-

säksi mm. tyhjen liiketilojen käyttöönotto ja kyläkuvan parantaminen. Pienen väestöpohjan vuoksi yksilöllisiä palveluja ja tuotteita tarjoavien yritysten on hakeuduttava hyvien liikenneyhteyksien varrelle ja keskeisille ostospaikoille. Pitkät välimatkat vaativat kauppojen keskittymistä taajamiin, jolloin mahdollisimman monet kaupalliset palvelut voidaan saavuttaa yhdellä ostosmatkalla. Kansainvälistyminen tuo haasteita ja kehittymismahdollisuuksia paitsi matkailuun myös muuhun kaupankäyntiin. (Ivalon alueen yleiskaava 2010).

Utsjoella kaupalliset palvelut ovat keskittyneet kuntakeskukseen sekä kyliin. Rajakaupalla on kunnassa vahva rooli. Rajakauppa on kehittynyt norjalais- ja venäläisasiakkaiden ansiosta Karigasniemellä, Utsjoen kirkonkylässä ja Nuorgamissa. Asukaslukuun nähden pienissä kylissä on verrattain kattavasti päivittäistavarakauppoja, huoltoasemia ja muita kaupan palveluja.

Sodankylään ja Ivaloon voi syntyä seudullisesti merkittäviä vähittäiskaupan suuryksiköitä, jotka sijoittuvat toteutuessaan taajamien keskustoihin tai niiden lähialueille. Matkailukeskusten kaupalliset palvelut kasvavat ja monipuolistuvat palvelun myös ympäröivää maaseutua. Kyläkaupat vähenevät edelleen ja säilyvät vain muutamassa keskuskylässä.

2.2.9. Julkiset palvelut

Julkiset palvelut ovat palveluja, joita valtio ja kunnat rahoittavat pääasiassa verovarosta ja joilla tuotetaan asukkaille palveluja. Julkisilla palveluilla ei tavoitella taloudellista voittoa, vaan tavoitteena on ensisijaisesti taata ihmisille mahdollisuus hyviin peruspalveluihin.

Julkisiin palveluihin kuuluvat koulutus, terveydenhuolto, yhdyskuntateknisen infrastruktuurin (sähkö, vesi, viemärointi jne.) ylläpito, pelastus- ja turvallisuustoiminta sekä kulttuuripalvelut.

Saamelaisten kotiseutualueen kunnissa, joihin luetaan Inari, Utsjoki, Enontekiö ja Lapin paliskunnan alue Sodankylän kunnan alueella, on voimassa saamen kielilaki. Saamelaisilla on oikeus käyttää

saamen kieltä viranomaisissa asioidessaan. Saamen kielilain mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että saamen kielilain turvaamat kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Saamelaisten kotiseutualueella viranomaisella on kielilain mukaan erityinen velvollisuus huolehtia julkisten palvelujen saatavuudesta saamen kielellä.

Lapin hyvinvointialue vastaa Lapin julkisten sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen järjestämisestä. Toiminta jakautuu viiteen eri toimialaan: sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, pelastuspalvelut, hallinto- ja tukipalvelut sekä kehittämis- ja strategiapalvelut. Hyvinvointialue toimii 17 kunnan (Enontekiö, Inari, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Utsjoki, Ylitornio) ja neljän kaupungin (Kemi, Kemijärvi, Tornio, Rovaniemi) alueella. Hyvinvointialueella työskentelee lähes 8000 sote- ja pelastusalan ammattilaista.

Hyvinvointialue on itsehallinnollinen alue, jonka ylintä päätösvaltaa käyttää aluevaltuusto, jossa on 59 jäsentä eri puolilta Lappia. Valtuusto päättää muun muassa, miten palvelut järjestetään ja varat käytetään.

Lapin pelastuslaitos: Alueen pelastustoimen hallinto on järjestetty Lapin hyvinvointialueen yhteyteen. Lapin pelastustoimen alue jakautuu kolmeen toimialueeseen. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueen kunnat kuuluvat itäiseen pelastusalueeseen. Lapin pelastuslaitoksella on vähintään yksi paloasema jokaisessa Lapin kunnassa. Pelastustehtävään lähtee pelastushenkilöstöä kalustoituneen joko yhdeltä tai useammalta paloasemalta. Pelastustoiminnassa tarvittavat resurssit kootaan tarvittaessa useamman kunnan alueelta. Tarvittaessa koko maakunnan pelastusresurssit ovat käytettävissä pelastustoiminnassa.

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella sijaitsee **perusopetuslaitoksia** seuraavasti:

- **Utsjoella:** Utsjokisuun koulu, Karigasniemen koulu ja Nuorgamin koulu.

- **Inarissa:** Inarin koulu, Ivalon ala-asteen koulu, Ivalon yläasteen koulu ja Sevettijärven koulu.
- **Sodankylässä:** Tähtikunnan koulu, Järvikylän koulu, Torvisen koulu, Vaalajärven koulu ja Vuotsen koulu.

Toisen asteen koulutuslaitoksia (lukiot ja ammattioppilaitokset):

- **Utsjoella:** Saamelaislukio
- **Inarissa:** Ivalon lukio ja saamelaisten koulutuskeskus (SAKK)
- **Sodankylässä:** Sodankylän lukio ja Lapin koulutuskeskus REDU

Kolmannen asteen koulutusta (korkeakoulutus) ei ole maakuntakaava-alueella lainkaan.

Pohjoissaamenkielistä perusopetusta järjestetään kaava-alueella Utsjoella, Inarissa ja Vuotsossa. Inarissa järjestetään myös inarin- ja koltansaamenkielistä perusopetusta. Kolmannen asteen koulutusta on järjestetty kaava-alueella etäopetuksena yhteistyössä Oulun yliopiston Giellagas-instituutin ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen yhteistyönä erilaisten hankkeiden muodossa.

Kulttuuritoimijat ja merkittävät seudulliset tapahtumat:

Pohjois-Lapin alueella toimivia museoita ovat Saamelaismuseum Siida, Tankavaaran Kultamuseo, Sodankylän kotiseutumuseo ja Utsjoen kirkkotuvat. Muita maakunnallisia kulttuuritoimijoita ovat saamelaiskulttuurikeskus Sajos.

Alueella järjestettäviä tapahtumia ovat muun muassa:

- **Sodankylä:** Sodankylän elokuvajuhlat Midnight Sun Film Festival
- **Inari:** Skábmagovat - alkuperäiskansojen filmifestivaalit, lahis Idja, Inariviikot, Inarin Porokuninkuusajot, Camera Borealis luontokuvatapahtuma, Inarin uistelukisa, Juutua Midsummernight, Kaamosjazz ja Tunturiblues.

Puolustusvoimat: Maakuntakaava-alueella sijaitsee Puolustusvoimien toiminnoista Jääkäriprikaati Sodankylässä ja Ivalon Rajajääkärikomppania. Lisäksi kaava-alueella sijaitsee Kyläjärven ampuma- ja harjoitusalue (EAH 2894), Kerttuvaaran ampuma- ja harjoitusalue (EAH 2891) sekä osa Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueesta (EAH 2900). Kittilässä sijaitsevasta Hukkakeron räjäytyspaikasta ulottuu suojavyöhyke myös Sodankylän puolelle.

Lapin poliisilaitos vastaa kaikkien Lapin maakunnan kuntien poliisilaitosten toiminnasta. Poliisi-aseamia on kaikissa kaava-alueen kunnissa paitsi Utsjoella.

Pelastus- ja poliisilaitoksen sekä sosiaali- ja terveystieteiden tukea pyydetessä Lapin vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa). Vapepan perustehtävänä on auttaa avun tarpeessa olevia ihmisiä. Tavoitteena on, että vapaaehtoisten valmius toimia viranomaisten apuna on mahdollisimman hyvä. Yleisimmin Vapepa hälytetään avuksi kadonneen henkilön etsintään, mutta koulutettuja vapaaehtoisia tarvitaan myös esimerkiksi laajamittaisissa evakuoinneissa, liikenteen ohjauksessa ja tulipalojen jälkihoidossa.

Yhdyskuntateknisestä huollosta maakuntakaava-alueella on tarkemmin kerrottu kappaleessa 2.7.5.

2.3 KULTTUURIPERINTÖ JA MAISEMA

Maisemarakenteen taustatiedot perustuvat Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 luonto- ja maisemaselvitykseen.

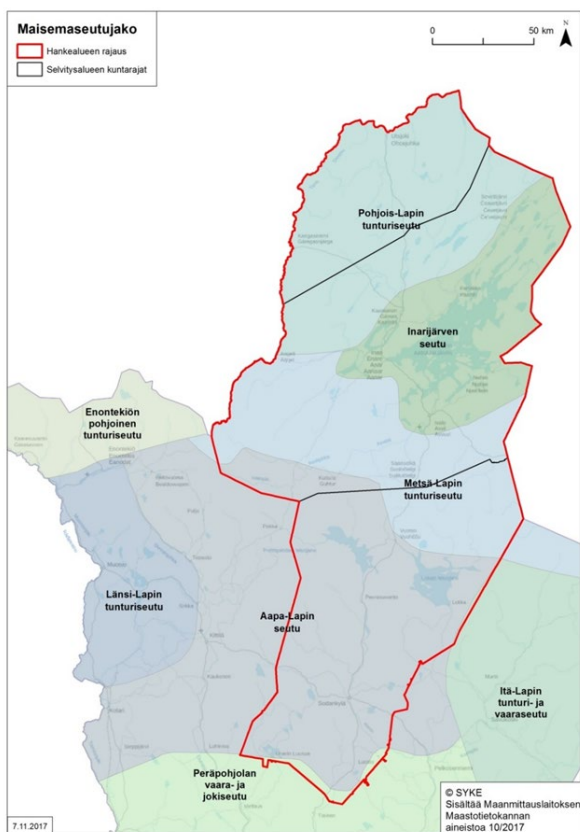
2.3.1 Maisemamaakunnat ja -seudut

Valtakunnan tasolla luonnon- ja kulttuurimaiseman ominaispiirteiden perusteella on muodostettu maisemamaakuntajako, joka jakaa Suomen kymmeneen maisemamaakuntaan ja edelleen maisemamaakuntien sisäisiin maisemaseutuihin.

Maisemamaakuntajaon laati ympäristöministeriön maisema-aluetyöryhmä vuonna 1993.

Selvitysalue sijoittuu Peräpohjolan-Lapin maisemamaakunnan alueelle, mihin kuuluu koko pohjoinen Suomi. Selvitysalue jakaantuu viiden maisemaseudun alueelle.

Seuraavat kuvaukset maisemamaakunnista ja -seuduista on lyhennelty Maisema-aluetyöryhmän mietinnön I osasta, Maisemanhoito (Ympäristöministeriö 1993).

Kuva 3. Pohjois-Lapin maisemaseutujako.

Aapa-Lapin seutu

Eteläisin selvitysalueen maisemaseutu on Peräpohjolan vaara- ja jokiseutu, johon kuuluvat vain aivan eteläisimmät osat Sodankylän kunnasta. Selvitysalueella ei ole tyypillisiä Peräpohjolan vaara- ja jokiseudun piirteitä ja lähes koko Sodankylän kunta ja Inarin lounaisosa kuuluvat Aapa-Lapin seutuun. Aapa-Lapin maisemaseutua luonnehtivat laajat suo- ja metsäkairat. Seudun maasto on ympäröiviin seutuihin verrattuna melko tasaista. Alueella on vähän järviä.

Pienet viljelyalat ja harva asutus sijaitsevat yleensä jokien varsilla tai joskus järvien tuntumassa. Poronhoito on tärkeä elinkeino seudulla. Metsien kasvu ja uusiutuminen on pohjoisuuden vuoksi hidasta. Maisemaseudulla on kuivatettu soita metsien tuoton lisäämiseksi. Sodankylän pohjoisosiin sijoittuvat vesivoimatalouden tarpeisiin rakennetut maamme suurimmat tekoaltaat Lokka ja Porttipahta.

Metsä-Lapin tunturiseutu

Metsä-Lapin tunturiseutuun kuuluu Sodankylän koillisosasta kohti Inarin luoteisosaa jatkuva tunturiyläkö. Maisemaseutua luonnehtivat vaihtelevat, jyrkkäpiirteiset ja erämaiset tunturimaat sekä kumpuilevat lakialueet. Tunturit kiertävät kaarena Inarin vajoama-allasta ja jatkuvat Pohjois-Lapin tunturiseudulle. Pieniä ja kirkasvetisiä järviä on paikoin kohtalaisesti. Tunturien ja vaarojen välissä on koskia jokia ja puroja. Pienialaisia soita on vähän. Vaarojen ja tunturien yläosissa metsä on tunturikoivikkoa ja lakialueilla on puutonta paljakkaa. Alempana rinteillä ja laaksoissa on karua, usein jäkälikköistä harvahkoa mäntymetsää.

Harvat yksittäisasumukset ja talorykelmät sijaitsevat laaksoissa, yleensä vesistöjen äärellä. Seutu on alkuperäistä saamelais- ja poronhoitoaluetta. Poronhoidon ohella elantoa on hankittu metsästämyllä ja kalastamalla. Matkailun merkitys alueen elinkeinona on merkittävä. Alueella sijaitsevat Urho Kekkosen sekä Lemmenjoen kansallispuistot.

Inarijärven seutu

Inarijärven seutu sijoittuu kokonaan Inarin kunnan alueelle ja poikkeaa maisemamaakunnan muista osista selvästi. Seutu on alavaa, ruhjelaaksojen pirstomaa vajoama-aluetta. Alueen poikki kulkevien harjuksojen yhteydessä on melko laajoja hiekkasten maalajien luonnehtimia alueita. Inarijärvi on Suomen kolmanneksi suurin, karu, rikkonainen, saarinen ja kivikkorantainen järviällä. Lisäksi seudulla on paljon karuja ja kirkasvetisiä pikkujärviä. Karut, mutta suhteellisen hyväkasvuiset mäntyvaltaiset metsät ovat vallitsevia, vesien varrella on myös hieman rehevämpää kasvillisuutta. Soita on melko vähän.

Alueen asutus on jonkin verran tiheämpää kuin ympäröivillä seuduilla. Asutus sijaitsee tyypillisesti rannoilla, sillä kalastus on tärkeä elinkeino poronhoidon ohella. Seudun keskuksena on Ivalon taajama.

Pohjois-Lapin tunturiseutu

Koko Utsjoen kunta ja Inarin luoteis-pohjoisosat kuuluvat Pohjois-Lapin tunturiseutuun, jossa on laajoja tunturiselännealueita. Metsä-Lapin tunturiseudusta seutu eroaa paitsi loivemmin kaarevien pinnanmuotojen takia myös elollisen luontonsa puolesta. Lähes kaikki metsät ovat tunturikoivikoita, männiköitä tapaa vain syvien jokilaaksojen pohjalla. Tunturien laajat lakialueet ovat karua ja puutonta paljakkaa. Rakkakivikoita on runsaasti. Soita on vähän ja ne edustavat Tunturi-Lapin pallasuovyöhykkeen suotyyppejä.

Asutus on hajanaista ja vähäistä. Suuri osa asutuksesta sijoittuu Tenojokivarteen. Seudulla elantoa on hankittu poronhoidolla, kalastuksella ja metsästyksellä sekä pienimuotoisella karjanhoidolla. Nykyään matkailu on tärkeä tulonlähde. Alueella on Kevon luonnonpuisto.

2.3.1 Kulttuurimaisema

Selvitysalueesta pääosa on saamelaiden kotiseutualuetta, minkä vuoksi maisemaa ja kulttuuriympäristöä tulee yleisestikin tarkastella monin paikoin totutuista menetelmistä poiketen. Saamelaiseen kulttuuriympäristökäsitykseen sisältyy totuttua määritelmää voimakkaammin esimerkiksi paikan henki ja pyhyys. Paikkakäsitykseen kuuluvat esimerkiksi suuhistoriat ja perinnäistavat. Paikalla ja sen luonnolla on myös luonne ja tavat, joilla se ilmaisee tahtoaan. Teknisenä määritelmänä saamelainen kulttuuriympäristö jääkin perinteisen luonnon- ja kulttuurimaisemajaottelun väliin.

Saamelainen kulttuuriympäristö voidaan käsittää kokonaisuutena: materiaalisena ja immateriaalisena – eli näkyvänä ja näkymättömänä. Saamelaiden kotiseutualueella ympäristöön ja maisemaan liittyvä henkinen perinne eli perinnetieto on oleellinen osa kulttuuriympäristökäsitystä. Maisemaa tulkitaan perinnetietoon pohjaten, ja näin muodostuu kokonaiskäsitys monimerkityksellisestä

saamelaisesta maisemasta. ”Kulttuurimaisema sisältää saamelaisten tarvitsemat resurssit, ja yhteisön siirtämän perinnetiedon ja -taidon avulla tarvittuja resursseja osataan käyttää oikeaan vuodenaikaan oikealla tavalla.” (Magga 2013, 10–11).

2.3.2 Rakennettu kulttuuriympäristö

Saamelaiseen rakennusperintöön ovat vaikuttaneet alueen tarjoamat luonnonvarat, elinkeinot ja niihin liittyvä elämäntapa. Liikkuminen eri elinkeinotoimintojen mukaan on edellyttänyt rakenteille helppoa siirrettävyyttä. Pysyvään asutukseen siirryttiin suhteellisen myöhään, eri alueilla eri aikaan ja vaihteittain. Tyypillisiä saamelaisia rakennusperintökohteita ovat vanhat kentät ja ympäröivästä luonnosta selkeästi erottuvat, avoimella alueella olevat pihapiirit. Rakennukset sijoitettiin kentälle vapaasti luonnonmuotojen määrittäessä niiden paikkoja. Saamelaisen elämänmuodon keskeinen rakennus oli aitta ja muut säilytysrakenteet. (Magga 2013, 94).

Lähialueen luonnosta saatujen rakennusmateriaalien mukaisesti saamelainen asuinrakentaminen oli mittakaavaltaan pientä. Vaikka hirsi oli arvokas rakennusmateriaalina, se mahdollisti rakennusten laajentamisen ja siirtämisen. Kaiken kaikkiaan pienimittakaavaiset luonnonmateriaalista tehdyt asumukset maatuivat ja katosivat rakennusten jäätyä pois käytöstä, joten saamelaisten vanhemmasta rakennusperinteestä ei ole jäänyt juurikaan jälkiä. (Magga 2013, 94).

Luonnonläheisen asumistavan lisäksi toisen maailmansodan loppuvaiheessa käyty Lapin sota hävitti suuren osan Pohjois-Suomen rakennuskannasta ja infrastruktuurista. Sodankylän ja Inarin silloisista rakennuskannoista tuhoutui 80–85 prosenttia, ja vain syrjässä tiettemien taipaleiden takana sijainneet yksittäisasumukset säästyivät. (Lokio 1997, 57 ja 219). Utsjoki suurimmaksi osaksi säästyikin Lapin sodan tuhoilta.

Rakennusperinnön kannalta arvokkaita kulttuuriympäristöjä Sodankylässä ovat mm. Suomujoen kolttakenttä, joka on nykyisen Suomen alueella parhaiten säilynyt vanhan Suonikylän rakennusperinteen mukaan tehty rakennuskokonaisuus, Mu-

tenian kylä, joka on vanhan Sompion alueen ainoita kyliä, jotka ovat säilyneet osittain Lokan tekoaltaan reunamilla, Moskun pihapiiri, joka on arvokas jääne Sompion Lapin tyyppillisestä eräta-
lostasta, sekä Kieringin, Uimaniemen, Seipäjärven, Jeesion ja Torvisen kylät ja Juppuran, Lismanaa-
van, Kattilakuusikon ja Puolakkavaaran asutusalu-
eet. (Lokio 1997, 222–225).

Jälleenrakennus tehtiin usein tyyppiirustusten mukaisesti ja perinteinen saamelainen rakennus-
tapa alkoi väistyä. (Magga 2013, 94). Yksi oma ko-
konaisuutensa ovat kolttasaamelaisten pienet
asutustilat. Myöhempi merkittävä vaihe saame-
laisten kotiseutualueen rakennusperinnössä on
porotilarakentamisen aika 1970–1980-lukujen
vaihteessa ja matkailun voimistuminen. Oman eri-
koispiirteen alueelle tuo Saariselän matkailukes-
kuksen rakentaminen ja voimakas kehittyminen.

2.3.3 Muinaisjäännökset

Museoviraston määrittelyn mukaan kiinteä mui-
naisjäännös on maaperässä tai veden alla oleva
muinaisen ihmisen toiminnasta syntynyt rakenne.
län mukaan muinaisjäännökset jaetaan esihistori-
allisiin ja historiallisiin. Tällä hetkellä Inarin, Sodan-
kylän ja Utsjoen alueella on yhteensä noin 1 700
muinaisjäännöskohdetta, ja niissä on useita ala-
kohteita. Muinaisjäännösten osalta on merkittä-
vää, että inventointien myötä niiden määrä kasvaa
koko ajan.

Vuonna 1999 koottiin Suomen valtakunnallisesti
merkittävien muinaisjäännösten luettelo, jota ol-
laan parhaillaan uudistamassa. Valtakunnallisesti
merkittävien muinaisjäännösten luetteloon on va-
littu 205 kohdetta, jotka edustavat luettelon koon-
tietä hetkellä tiedossa olevista muinaisjään-
nöksistä kussakin maakunnassa seudun arvok-
kainta ja omaleimaisinta arkeologista kulttuuripe-
rintöä.

Valtakunnallisesti merkittävien muinaisjäännös-
ten luettelossa Pohjois-Lapin alueella ovat seuraav-
vat kohteet:

Sodankylä

- **Kyläselän talvikylä.** Historiallinen asuin-
paikka. Kyläkentällä erottuu kiuasröykki-
öitä runsaat 20 kpl sekä viitisentoista
kuoppaa. Kylä on ollut käytössä 1600-lu-
vun lopulta 1700-luvun alkupuolelle.

Inari

- **Nukkumajoen saamelainen talvikylä.**
Muinaisasuinpaikka, jossa on kahdeksan
talvikyläpaikkaa, joissa jokaisessa on
useita kodansijoja. Kodansijojen ympärillä
on valli ja niiden keskellä erottuu kumpu-
mainen liesikiveys.
- **Seärihjoen–Härkäjärven pyyntikuoppa-
ketju.** 3 km pituisessa pyyntikuoppajärjes-
telmässä on 300–350 kuoppaa.
- **Siuttavaaran myöhäisrautakautiset kivi-
latomukset.** Inarijoen rantatörmällä, Kari-
gasniemi–Angeli-välisen tien länsipuolella
sijaitsee kaarevassa pohjois-eteläsuuntai-
sessa jonossa 25 suorakaiteen tai soikion
muotoista laakeaa liesilatomusta. Ne
ajoittuvat aikaan n. 800–1600 jaa. Paikalla
on myös kolme pyyntikuoppaa, joista yksi
ajoittuu varhaismetallikautiseksi.
- **Ukonsaaren uhripaikka.** Korkeaharjainen,
noin 260 metriä pitkä, 80 metriä leveä ja
30 metriä korkea kalliosaari sijaitsee Inari-
järven Ukonselällä. Se on inarinsaamelaisten
tunnetuin uhripaikka. Saarelle on uh-
rattu eläinten luita, joista tehtyjen radio-
hiiliajoitusten perusteella uhrauksia on
tehty ainakin 1300-luvulta 1600-luvulle
saakka.

Utsjoki

- **Ala-Jalven kivi- ja varhaismetallikautinen
asuinpaikka.** Erittäin runsaslöytöinen ja
Utsjoen laajimpia esihistoriallisia asuin-
paikkoja. Intensiivisin asutusvaihe ajoittuu
vuosien 2000–500 eaa. välille, merkkejä
myös mesoliittisen vaiheen lopun asutuk-
sesta.

- **Välimaan museotila.** Välimaan jokisaame-laistilalla sijaitsee historiallisen ajan hirsi-rakennuksia sekä vanhoja rakennusten pohjia sekä kotasijoja. Kodanpohjia on pihakentässä sekä sen ulkopuolella vajaat kolmisenkymmentä. Lisäksi kentässä erotuu pari rakennuksen pohjaa.

2.4 LUONNONSUOJELU SEKÄ POHJA- JA PINTAVESI

Luonnonsuojelun tärkein tavoite on luonnon monimuotoisuuden eli eliölajien runsauden turvaaminen. Luonnonsuojelu voidaan toteuttaa esimerkiksi lainsäädännön sekä luonnonsuojeluohjelmien ja -strategioiden avulla. Maanomistajalla on lisäksi yksityisesti mahdollisuus suojella alueitaan tietyin edellytyksin.

2.4.1 Luonnonsuojelualueet

Suojelualueiden verkostoon kuuluvat säädöksillä jo perustettujen alueiden lisäksi myös luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvat, vielä perustamattomat alueet. Näitä valtioneuvoston periaatepäätöksellä suojeltavaksi varattuja alueita hankitaan valtiolle ostamalla ja vaihtamalla maata. Suojeluohjelma-alueista muodostetaan ympäristöministeriön valmistelemalla lailla tai asetuksella luonnonsuojelu-alueita. Natura 2000 -verkostoon voi sisältyä ohjelma-alueita.

Kansallispuistot

- Urho Kekkosen kansallispuisto
- Lemmenjoen kansallispuisto
- Pyhä-Luoston kansallispuisto (osittain)

Luonnonpuistot

- Kevon luonnonpuisto
- Sompion luonnonpuisto

Erämaanlain mukaiset alueet:

- Muotkatunturin erämaa-alue
- Kaldoavin erämaa-alue
- Vätsärin erämaa-alue

Valtakunnallisesti merkittävien muinaisjäännösten luetteloa ollaan päivittämässä Museoviraston VARK – Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet -hankkeessa, jonka on määrä valmistua vuoden 2024 aikana.

- Hammastunturin erämaa-alue
- Tsarmitunturin erämaa-alue

Kansallis- ja luonnonpuistojen sekä erämaa-alueiden lisäksi Pohjois-Lapin alueella on soidensuojelualueita, lehtojensuojelualueita, rantojensuojelualueita, lintuvesiensuojelualueita, harjijensuojelualueita sekä vanhojen metsien suojelualueita. Taulukossa 7. on esitetty suojeluohjelman nimi, määrä ja pinta-ala maakuntakaava-alueella:

Ohjelma	Lukumäärä, kpl	Pinta-ala, km ²
Vanhojen metsien suojeluohjelma	8	331
Harjijensuojeluohjelma	5	78
Lintuvesiensuojeluohjelma	2	10
Lehtojensuojeluohjelma	2	0,2
Rantojensuojeluohjelma	2	911
Soidensuojeluohjelma	21	1335

Lähes kaikki suojelualueet kuuluvat myös Natura 2000 -verkostoon.

Itä-Lappiin on perustettu 14.9.2017 valtioneuvoston asetuksella 35 uutta luonnonsuojelualueita, joiden pinta-ala on yhteensä noin 197 500 hehtaaria. Ympäristöministeriön asetuksella on perustettu 7 luonnonsuojelualueita, joiden yhteispinta-ala on 106 hehtaaria. Uusista alueista sijoittuu maakuntakaava-alueelle Sodankylään 13 uutta luonnonsuojelualueita. Kaksi näistä on alle 100 hehtaarin ympäristöministeriön asetuksella perustettuja alueita ja loput yli 100 hehtaarin, valtioneuvoston asetuksella perustettuja luonnonsuojelualueita. Uusien luonnonsuojelualueiden listaus löytyy osoitteesta: www.metsa.fi/italappi

2.4.2 METSO-alueet

METSO on metsien monimuotoisuutta turvaava toimintaohjelma, jonka avulla yksityiset metsänomistajat voivat suojella metsänsä monimuotoisuutta. Ohjelmassa lisätään metsäisten suojelualueiden määrää ja tehdään luonnonhoitotoita talousmetsissä, suojelualueilla ja niiden lähituntumassa. Tavoitteena on varmistaa, että Suomessa kasvaa jatkossakin sellaisia metsiä, joissa myös uhanalaiset ja taantuneet eliölajit voivat elää. METSO-ohjelmalla suojellaan metsiä, jotka ovat luonnonarvoiltaan monipuolisia ja eliölajien elinympäristöinä arvokkaita. Tällaisia metsäisiä elinympäristöjä Suomessa on arvioitu olevan kymmenen. Tarpeen mukaan elinympäristöjen luonnonarvoja on mahdollisuus kehittää hoidon ja kunnostuksen keinoin.

METSO on ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteishanke, joka perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen. Ohjelman toteuttajia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) sekä Suomen metsäkeskuksen alueyksiköt. Metsäsektorin toimijat kuten Metsähallitus, MTK, metsänhoitoyhdistykset, metsäteollisuusyhtymät ja luonnonsuojelujärjestöt ovat tiiviisti mukana yhteistyössä.

METSO-ohjelman lähtökohtana on vapaaehtoisuus. Metsänomistaja voi halutessaan tarjota metsänsä METSO-kohteeksi. Metsä arvioidaan sen perusteella, millaista puustoista elinympäristöä se edustaa sekä millaisia luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä rakennepiirteitä siinä on. Arvio pohjaa luonnontieteellisiin valintaperusteisiin, ja sen tekee asiantuntija paikan päällä. Kohteiden valinnassa voidaan luonnontieteellisten perusteiden lisäksi tarkastella niiden sosiaalisia merkityksiä kuten virkistys- ja monikäyttöä sekä maisema- ja kulttuuriarvoja. Tarjotun alueen valintaan vaikuttaa myös se, millainen suojelutarve sen edustamalla elinympäristöllä on ja kuinka lähellä se sijaitsee nykyisiä suojelualueita. Ohjelmalla pyritään laajentamaan yhtenäisten suojelualueverkostoiden pinta-alaa.

Jos tarjottu metsä hyväksytään METSO-kohteeksi, valtio korvaa metsänomistajalle kustannukset,

joita puuntuotannon tulonmenetyksistä ja luonnonhoidosta aiheutuu. Tätä kutsutaan luonnonarvojen kaupaksi. METSO-ohjelman avulla voidaan lisäksi tehdä aktiivista luonnonhoitoa. Metsähallitus vastaa valtion omistamien suojelualueiden ennallistamisesta ja luonnonhoidosta. Tarvittaessa se tekee vastaavia toimenpiteitä myös yksityisten omistamilla suojelualueilla. Talousmetsien METSO-kohteissa aktiivinen luonnonhoito suunnitellaan ja toteutetaan luonnonhoitohankkeena. Hoito voi olla tarpeellista esimerkiksi lehdoissa tai harjujen paahderinteillä. Kunnostuksen kohteena voi olla esimerkiksi luonnonarvoiltaan heikentynyt lähde tai suo. (Metso. Metsien monimuotoisuus, Metso-ohjelma. Lisätietoja: www.metson-polku.fi).

2.4.3 Pohja- ja pintavedet

Tiedot pohjavesialueista perustuvat Pohjois-Lapin maakuntakaavan geologisia varoja, pohjavesiä ja turvetuotantoon soveltuvia soita koskevaan taustaselvitykseen, ellei toisin mainita.

Tiedot pintavesistä perustuvat Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen vesienhoitosuunnitelmaan 2022-2027 sekä Kemijoen vesienhoitosuunnitelman 2022-2027, ellei toisin mainita.

Pohjavedet

Pohjavesi on uusiutuva luonnonvara. Pohjavettä muodostuu alueilla, joilla maalaji on karkearakeista ja huokoista, jolloin vesi pääsee siihen imeytymään. Savikoilla pohjavettä ei muodostu, koska vesi ei pääse imeytymään tiiviiseen maahan. Kallio-alueilla pohjavettä muodostuu, kun kallion rakoihin suotautuu vettä. Hyödynnettäviä määriä pohjavettä muodostuu harjujen hiekka- ja sora-kerrostumissa, karkearakeisissa moreenikerrostumissa ja kallioperän rikkonaisuusvyöhykkeissä.

Lapin alueella merkittävimmät pohjavesivarat esiintyvät muinaisen jäätikön sulamisvaiheen aikana syntyneissä hiekka- ja sora-kerrostumissa. Vedenhankinnan kannalta edullisimpia ovat maastossa selvästi erottuvat harjujaksot sekä reuna- ja saumamuodostumat, joissa sadeveden imeytymisen pohjavedeksi on tehokasta, vesi liikkuu ja

vaihtuu hyvin, ja vedensaantiedellytykset ovat siten hyvät. Mittavista sora- ja hiekkakerrostumista saatavalla vesimäärällä on mahdollista tyydyttää isojenkin yhdyskuntien vedensaanti.

Pohjavesialueita on rajattu myös hiekkaisille moreenialueille ja jopa kallioisille alueille, joissa edellytykset suurimittakaavaiseen vedenottoon ovat

kuitenkin yleensä vähäiset. Tällaiset pohjavesialueet soveltuvat parhaiten muutamien talouksien tai pienten yhdyskuntien vedenottoon. Paikoin hyödynnetään myös moreenivaarojen rinteiden juurilla olevia lähdepurkauksia.

Taulukossa 8 on esitetty Inarin, Sodankylän ja Utsjoen pohjavesialueiden lukumäärät pinta-alat.

Taulukko 8. Inarin, Sodankylän ja Utsjoen pohjavesialueiden lukumäärät ja pinta-alat (tilanne 16.10.2023)

Kunta	Luokka 1	Luokka 2	Luokka E	Luokka 1E	Luokka 2E	
Inari	10	116	-	1	17	Määrä
	1351	26509	-	182	2686	Kokonaispinta-ala (ha)
Sodankylä	22	38	13	8	16	Määrä
	2169	8684	808	1063	3498	Kokonaispinta-ala (ha)
Utsjoki	4	-	-	-	1	Määrä
	1538	-	-	-	5496	Kokonaispinta-ala (ha)

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) edellyttää, että pohjavesialueet luokitellaan ja rajataan vedenhankintakäyttöön soveltuvuuden ja suojelutarpeen perusteella luokkiin 1, 2 tai E. Luokitus perustuu vuonna 2015 voimaan tulleeseen lainsäädännön muutokseen (1263/2014, luku 2a). Uuden lainsäädännön myötä kaikkia aikaisemmin luokiteltuja pohjavesialueita tarkastellaan niiden suojelutarpeen ja vedenhankintakäyttöön soveltuvuuden kannalta kuin ne määriteltäisiin ensimmäisen kerran.

Uudet määritelmät:

1-luokka: Vedenhankintaa varten tärkeä pohjavesialue: Pohjavesialueen vettä käytetään tai jota on tarkoitus käyttää yhdyskunnan vedenhankintaan taikka talousvetenä enemmän kuin keskimäärin 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai yli viidenkymmenen ihmisen tarpeisiin.

2-luokka: Muu vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue: Vedenhankintakäyttöön soveltuva pohjavesialue, joka pohjaveden antoisuuden ja muiden ominaisuuksiensa perusteella soveltuu 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön.

E-luokka: Pohjavesialue, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen (1E, 2E tai E).

Sodankylän osalta pohjavesialueiden luokitustyö on valmistunut vuonna 2019 ja Inarin vuonna 2023. Utsjoen luokitus on vielä kesken.

Pintavedet

Pintavesillä tarkoitetaan veden peltämää aluetta, joka virtaa tai on varastoituneen maan pinnalla. Pintavesiä ovat muun muassa järvet, lammet, joet ja rannikkovedet. Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) antaa vesienhoidon suunnittelulle ympäristötavoitteet, joiden mukaan pinta- ja pohjavesien ekologinen ja kemiallinen tila ei saa heiketä ja että tilan tulee olla vähintään hyvä. Ekologisen tilan luokittelussa tarkastelun kohteena ovat ensisijaisesti biologiset laatu-tekijät. Tilaa verrataan olosuhteisiin, joissa ihmistoiminta ei ole aiheuttanut havaittua vaikutusta eliöstössä. Mitä vähäisempi ihmisen vaikutus on, sitä parempi on vesistön ekologinen laatu. Lisäksi arvioinneissa otetaan huomioon myös veden laatu-tekijät ja hydromorfologiset tekijät.

Inarin, Sodankylän ja Utsjoen alueella sijaitsevat Tenon, Näätämöjoen, Paatsjoen ja Uutuanjoen vesistöalueet sekä Tuulomajoen latvavesistöalue kuuluvat Teno-, Näätämö- ja Paatsjoen vesienhoitoalueeseen. Nämä vesistöt muodostavat Suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen. Vaikka Norja ei ole EU:n jäsen, sitä sitovat vesipuitedirektiivin velvoitteet. Alue ulottuu myös Venäjän puolelle ja Venäjän kanssa on pyrittävä yhteistyöhön vesienhoitoa koskevissa kysymyksissä yhteisillä vesistöalueilla.

Teno-, Näätämö- ja Paatsjoen vesienhoitoalueen pintavedet ovat pääasiassa erinomaisessa tai hyvässä ekologisessa tilassa. 143 rajatusta jokivesimuodostumasta vain yksi (Ivalon Akujoki, jota kuormittaa jäteveden puhdistamo) on hyvää heikommissa tilassa. Yhtäkään 317 järvestä ei ole luokiteltu hyvää huonompaan tilaan. Vesienhoitoalueella on kaksi säännösteltyä järveä: Inarijärvi ja Rahajärvi, joiden säännöstelystä aiheutuvat muutokset eivät kuitenkaan täytä voimakkaasti muutetun nimeämiskriteerejä.

Pintavesien lisäksi vesienhoidon piiriin kuuluu 35 pohjavesialuetta sekä yhteensä 338 III luokan pohjavesialuetta, joiden soveltuvuutta yhdyskuntien vedenhankintaan ei vielä ole selvitetty. III luokan alueiden luokitusten tarkistus jatkuu Lapin alueella ainakin vuoteen 2023 saakka. Kaikki alueen pohjavedet ovat hyvässä kemiallisessa ja määrällisessä tilassa.

Sodankylän alueella osittain sijaitsevat tai sinne ulottuvat Luiron, Raudanjoen, Ounasjoen, Ylä-Kemijoen ja Kemijärven-Pelkosenniemen valuma-alueet sekä Sodankylän ja Inarin alueella osittain sijaitseva Kitisen valuma-alue kuuluvat Kemijoen vesienhoitoalueeseen.

Vesienhoitoalueen pintavedet ovat pääasiassa erinomaisessa tai hyvässä ekologisessa tilassa. Vesivoiman takia voimakkaasti muutettuja vesimuodostumia ovat joet Kitinen ja Luiro sekä Porttipahdan ja Lokan tekojärvet. Nämä ovat luokiteltu hyvään ekologiseen tilaan. Järvistä tyydyttävässä tilassa ovat matalat latvajärvet Syväjärvi, Riipijärvi ja Kelujärvi-Matalajärvi. Näiden järvien tilan paraneminen on luonnonolosuhteiden vuoksi hidasta ja kuormituksen vähentäminen haastavaa.

Kaikkien Kemijoen vesienhoitoalueella sijaitsevien pohjavesialueiden on arvioitu olevan hyvässä määrällisessä ja kemiallisessa tilassa. Pohjavesialueille sijoittuu riskejä, mutta esimerkiksi haitta-aineiden pitoisuuksien ylitykset ja niihin liittyvät riskit ovat luonteeltaan pistemäisiä, jolloin koko muodostuman ei katsota olevan huonossa kemiallisessa tilassa.

2.4.4 Arvokkaat harjualueet ja muut geologiset muodostumat

Tiedot arvokkaista harjualueista ja muista geologisista muodostumista perustuvat Pohjois-Lapin maakuntakaavan geologisia varoja, pohjavesiä ja turvetuotantoon soveltuvia soita koskevaan taustaselvitykseen. Taustaselvityksessä on nähtävillä kohdekohtaisia karttoja ja taulukoita arvokkaista harjualueista ja muista geologisista muodostumista.

Valtakunnallisesti arvokkaat kallioalueet

Ympäristöministeriön toimeksiannosta suurimassa osassa Suomea on tehty kallioalueiden luonnon- ja maisemansuojellustien arvojen inventointia. Pohjois-Lapin alueelle inventoinnit on tehty suuressa osassa Sodankylän aluetta, mutta Inari ja Utsjoki jätettiin inventoinnin ulkopuolelle työn helpottamiseksi ja resurssien hyödyntämiseksi tehokkaammin alueen vähäisen tiestön, pitkien etäisyyksien ja kohteiden hankalan saavutettavuuden takia.

Sodankylässä on rajattu 16 valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta. Näiden yhteispinta-ala on noin 11 km².

Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat

Kaava-alueella on valtakunnallisesti arvokkaita moreenimuodostumia. Arvokkaiksi luokitellut moreenimuodostumat ovat tällä alueella joko drumliineja tai epäsäännöllisen muotoisia kekomaisia tai mutkittavia, ainekseltaan usein kivisiä ja/tai lohkareisia kumpumoreenimuodostumia. Useimmat Inarin ja Utsjoen alueella sijaitsevat arvokkaat moreenimuodostumat kuuluvat Inarin drumliini-

kenttiin tai Sarmitunturin ja Sevetin kumpumoreenialueisiin. Nämä alueet kuuluvat arvokkaiden moreenimuodostumien keskittymiin Suomessa.

Maakuntakaavoitettavalla alueella on 27 valtakunnallisesti arvokkaaksi moreenimuodostumaksi arvotettua kohdetta. Arvokkaiden moreenimuodostumien pinta-ala on kaikissa kunnissa selvästi alle prosentin kuntien kokonaispinta-alasta. Eniten arvokkaita moreenimuodostumia on Inarissa, noin 0,3 % koko kunnan pinta-alasta, ja vähiten Sodankylässä, noin 0,04 % koko kunnan pinta-alasta.

Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat

Maakuntakaavoitettavalla alueella on 21 valtakunnallisesti arvokkaiksi luokiteltua tuuli- ja rantakerrostumakohdetta. Kuten arvokkaiden kallioalueiden ja moreenimuodostumien, myös arvokkaiden tuuli- ja rantakerrostumien pinta-alat ovat pieniä suhteessa kuntien kokonaispinta-aloihin, reilusti alle prosentti.

Valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan kuuluvat kohteet sekä luonnon- ja maisemahoidon kannalta arvokkaat harjialueet

Maakuntakaavoitettavalla alueella on seitsemän valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan kuuluvaa kohdetta. Kohteiden yhteispinta-ala on noin 9 919 ha. Kuten arvokkaiden kallioalueiden ja moreenimuodostumien, myös arvokkaiden tuuli- ja rantakerrostumien pinta-alat ovat pieniä suhteessa kuntien kokonaispinta-aloihin, reilusti alle prosentti. Harjijensuojeluohjelmaan kuuluvia alueita on pinta-alallisesti eniten Inarissa, jossa kahden kohteen yhteispinta-ala on noin 0,4 % Inarin

koko pinta-alasta. Lapin harjijien moninaiskäyttötutkimuksen kohteita maakuntakaavoitettavalla alueella on yhteensä 65 kpl, ja niiden yhteispinta-ala on 15 590 ha. Harjijien moninaiskäyttötutkimuksen kohteisiin sisältyvät myös harjijensuojeluohjelmaan kuuluvat kohteet.

Valtakunnallisesti arvokkaat kivikot

Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) ja Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) tekemässä valtakunnallisessa inventoinnissa (2019) käytiin läpi noin tuhat kivikkomuodostumaa, joista maastossa inventoitiin tarkemmin 640 kivikkokohdetta. Inventoinnissa kivikoiden geologiset, biologiset ja maisemalliset tekijät pisteytettiin ja arvotuksen perusteella yhteensä 472 kivikkomuodostelmaa luokiteltiin valtakunnallisesti arvokkaiksi.

Selvityksessä on arvotettu ja rajattu sellaiset kivikot, joiden geologiset, biologiset ja maisemalliset arvot ovat maa-aineslain tarkoittamalla tavalla valtakunnallisesti merkittäviä. Arvotustyö on tehty koko maasta Ahvenanmaata ja saaristoa lukuun ottamatta. Valtakunnallisesti arvokkaiden kivikoiden inventointi on toteutettu ympäristöministeriön toimeksiannosta Geologian tutkimuskeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyönä.

Pohjois-Lapin alueella sijaitsee yhteensä 50 valtakunnallisesti arvokasta kivikkoa, jotka ovat laajuudeltaan yhteensä noin 850 hehtaaria. Utsjoella sijaitsee seitsemän kivikkoa ja niiden yhteispinta-ala on noin 158 ha. Inarissa sijaitsee 15 kivikkoa, joiden pinta-ala on noin 102 ha. Sodankylässä sijaitsee 28 kivikkoa, joiden yhteispinta-ala on 590 ha.

Kuva 4. Aapasuo Sodankylässä. Lähde: Lapin materiaalipankki

2.5 ILMASTONMUUTOS

2.5.1 Ilmastonmuutos ja sen vaikutukset

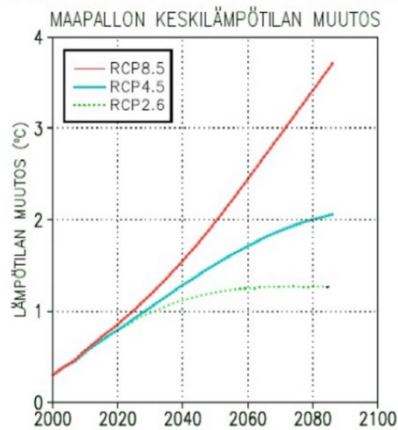
Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan ensisijaisesti ihmisen aiheuttamaa hiilidioksidipitoisuuden nousua, joka johtaa ilmaston lämpenemiseen. Yksittäiset sääjaksot, esimerkiksi sateinen kevät, kylmä talvi tai helteinen kesä eivät muuta kokonaiskuvausta ilmastosta ja sen muutoksesta. Ilmastonmuutos on ilmiönä globaali, sillä sen kehitykseen vaikuttavat päästöt leviävät koko ilmakehään tuotantopaikasta riippumatta. (Ilmatieteen laitos).

Ilmastonmuutoksen ennustaminen perustuu skenaarioihin, jotka ilmaisevat maapallon keskilämpötilan nousua. Skenaarioita käytetään, koska ilmastonmuutokseen ja sen voimakkuuteen sisältyy epävarmuuksia. Epävarmuudet liittyvät muun muassa kasvihuonekaasupäästöjen tuotannon kehitykseen tulevaisuudessa. Skenaarioita ilmaistaan esimerkiksi RCP-luvulla (Representative Concentration Pathways), joka kertoo kasvihuonekaasujen pitoisuuden ilmakehässä. Mitä suurempi luku, sitä enemmän kasvihuonekaasuja ilmassa on ja sitä

korkeampi maapallon keskilämpötila. Kuviossa 19 on esitetty kolme skenaarioita maapallon keskilämpötilan muutoksesta sadan vuoden aikana vuosina 2000–2100.

Skenaarion kaikki tulevaisuuskuva osoittavat maapallon keskilämpötilan nousevan tulevaisuudessa. Matalin ennuste RCP 2.6 ennustaa lämpötilan nousevan reilun yhden asteen ja korkein ennuste, RCP 8.5, jopa lähes neljän asteen nousua. RCP 8.5 -skenaariossa ihmistoiminnan kasvihuonepäästöt ovat suuret ja fossiilisten polttoaineiden käyttö ja yleinen kulutus suurta. RCP 4.5 on melko alhaisten päästöjen skenaario, jossa esimerkiksi uusilla teknologioilla ja yhteistyöllä ilmastonmuutosta pystytään hillitsemään. RCP 2.6 viittaa hyvin pieniin päästöihin, mikä tarkoittaisi hyvin merkittävää muutosta nykypäivän kulutustottumuksiin ja päästöihin. (Ilmatieteen laitos).

MAAPALLON KESKILÄMPÖTILA VV. 2000-2100, 3 SKENAARIOTA.

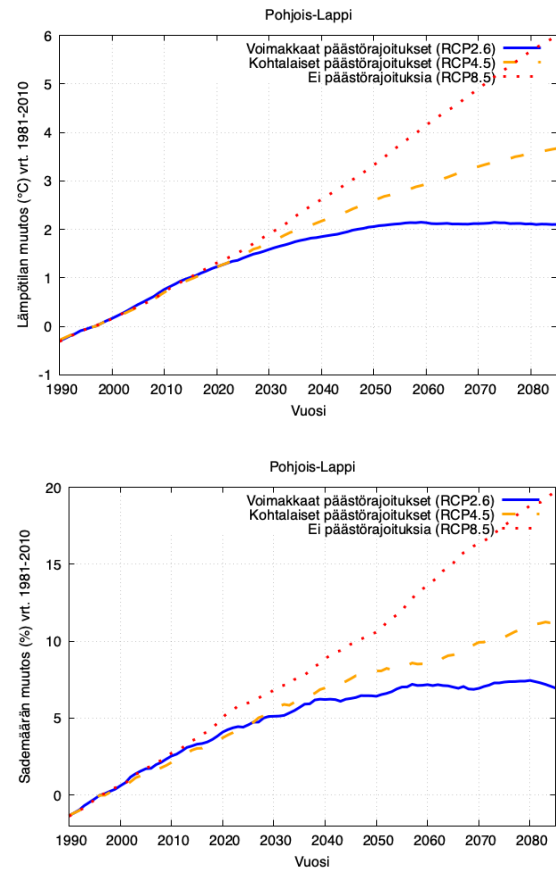

Kuvio 19. Maapallon keskilämpötilan muutos vuosina 2000–2100. (Lähde: Ilmatieteen laitos)

Arktinen alue on lämmennyt neljä kertaa nopeammin kuin maapallo keskimäärin. Pohjois-Lapissa ilmaston arvioidaan lämpenevän kuluvaan vuosisadan aikana noin 2,1–6,0 astetta verrattuna ilmastolliseen vertailukauteen 1981–2010. Lämpenemisen määrä on riippuvainen siitä, miten maailmanlaajuiset kasvihuonepäästöt kehittyvät tulevina vuosina. Ilmasto on jo lämmennyt noin 0,6 astetta kun vertaillaan jaksoa 1991–2020 jaksoon 1981–2010.

Vuosisadan puoliväliin mennessä lämpötila koHoaa Pohjois-Lapissa eniten talvikuukausina, eli marraskuun ja maaliskuun välillä. Vuotuisen sademäärien kasvun arvioidaan olevan vuosisadan aikana 7–20 %. Sademäärien arvioidaan kasvavan kaikkina kuukausina. Sateisinta olisi marras-tammikuussa. Kesällä muutos olisi pieni tai jopa vähenävä. (Ilmasto-opas 2023).

Termisen vuodenajan osalta Lapin maakunnassa talvi lyhenee ja kesä pitenee 2050-luvulle tultaessa. Pakkaspäivien määrä vähenee kaikkina vuodenaikoina. Lumimäärä vähenee huomattavasti syksyn ja kevään osalta. Sykyinen roudan määrä myös vähenee huomattavasti. Rankkasateiden voimakkuus lisääntyy kaikkina vuodenaikoina, sen sijaan tuulen voimakkuudessa ei arvioida tapahtuvan juurikaan muutosta. (Ilmasto-opas 2023)

Kuvio 20. Vuotuisen keskimääräisen lämpötilan muutokset asteina (ylempi kaavio) ja sademäärän arvioidut muutokset prosentteina (alempi kaavio) Pohjois-Lapissa eri kasvihuonekaasupäästöjen kehityskulkujen mukaan vuosina 1990–2085. Muutosta on verrattu jaksoon 1981–2010. RCP2.6-skenaario kuvaa voimakkaiden päästörajoitusten kehityskulkua, RCP4.5 kohtalaisia päästörajoituksia ja RCP8.5 kehitystä, jossa ei ole lainkaan päästörajoituksia. Arviot tulevasta ilmastosta perustuvat 28 maailmanlaajuisella ilmastomallilla (CMIP5-mallisukupolvi) tehtyihin laskelmiin. © Ilmatieteen laitos

Ilmastonmuutoksen vaikutukset

Skenaariot ennustavat maailman keskilämpötilan nousevan joka tapauksessa. Lämmön nousulla on runsaasti **vaikutuksia**, jotka muuttavat ihmistointaa ja luontoa. Vaikutukset voivat olla:

- Taloudellisia (taloudellinen vaikutus ihmisiin, esimerkiksi tulvavahingot)
- Ympäristöllisiä (maaperän muutokset, lajien ja elinympäristöjen muutokset)
- Tunteeseen ja psykologiaan perustuvia

- Fyysisiä (infrastruktuurin, maiseman ja paikan muutokset)
- Veden laatuun ja saatavuuteen liittyviä
- Tuholaisten ja tautien leviämistä
- Maataloustuotannon muutoksia (myös positiivisia muutoksia)
- Energiantuotannon varmuuteen ja tehokkuuteen liittyviä

Ilmatieteenlaitos arvioi, että **lumipeitepäivien määrä vähenee** Lapissa 20–30 %:lla nykyisestä vuosisadan loppuun mennessä. Lumipeitepäivällä tarkoitetaan päivää, jolloin maassa on lunta. Lumipeitepäivien määrän väheneminen johtuu erityisesti talvilämpötilojen noususta. Nykyisin lumipeitepäiviä on vuodessa keskimäärin 175–225 kappaletta eli noin 6–7,5 kuukautta. Muutoksen toteutuessa lumipeiteajan pituus lyhenee noin 4–6 kuukauteen.

Ilmatieteenlaitoksen ennusteiden mukaan **vuotuinen sademäärä Lapissa kasvaa** kohti kuluvan vuosisadan loppua, kasvun ollessa vuosisadan loppuun mennessä päästöskenaariosta riippuen 12–24 % nykytilanteeseen verrattuna. Lyhyemmällä aikajänteellä vuosina 2020–2050 sademäärät kasvavat Lapissa nykytilanteeseen verrattuna keskimäärin noin 7 %. Sademäärien lisääntymisen odotetaan olevan Lapissa hieman muuta maata suurempaa. Sademäärät lisääntyvät varsinkin talvisin, kasvun ollessa vuosisadan lopulla noin 30 % luokkaa. Sademäärän lisääntymisen lisäksi hetkittäiset kaatosateet voivat aiheuttaa tulvia, eroosiota ja vahinkoja. Ongelma ei kosketa ainoastaan kaupunkialueita, vaan voi vaikuttaa myös harvaan asuttujen alueiden liikenteeseen ja asuinalueisiin. Sademäärän ja maan vettymisen myötä myös maanvyörymät voivat aiheuttaa vahinkoa.

Lämpötilan noustessa eri mallien antamalla keskimääräisellä nopeudella Lapissa, Ilmatieteenlaitos arvioi **roudan paksuuden pienenevän** Lapissa nykyisestä 180–250 cm:stä arvoon 100–180 cm vuosisadan viimeiselle kolmannekselle (2070–2099).

Ilmaston lämmitessä Itämeren **jääpäivien lukumäärä vähenee**. Nykyisin jääpäiviä on Perämeren keskiosassa noin 140–150 kpl ja rannikolla noin

190–200 kpl. Vuosisadan lopulla jääpäiviä arvioidaan olevan skenaariosta riippuen Perämeren keskiosassa noin 30–60 kpl ja rannikolla noin 130–150 kpl. Myös muutoksilla Jäämeren olosuhteissa voi olla huomattava merkitys Lapille tulevaisuudessa. Merijään kesäinen laajuus Jäämerellä on kutistunut viime vuosikymmeninä. Ennusteiden mukaan Jäämeri tulisi olemaan kesällä jäätön aikaisintaan vuonna 2030. Koillisväylä aukeaa ensimmäisenä. Seuraavaksi aukeaa pohjoisnavan kautta kulkevan meriväylä ja viimeisenä luoteisväylä.

Ilmaston lämpeneminen vaikuttaa myös **vesien lämpötilaan**, joiden arvioidaan nousevan avovesi-kausina saman verran kuin ilman lämpötilan. Veden lämpötilan nousu vaikuttaa veden lämpötilalle herkkiin eliöihin, mm. lohikaloihin ja sitä kautta ekosysteemeihin ja ekosysteemipalveluihin.

Metsänrajavyöhykkeen siirtyminen ja sen myötä tunturipaljakan väheneminen ovat merkittävimpiä ilmastonmuutoksen ennustettuja vaikutuksia tunturiluonnossa. Varovaisenkin ilmastonmuutosskenaarion mukaan Suomen Lapin keskilämpötilat nousevat kesäisin 2–3 °C. Metsän raja siirtyy 100 metriä ylemmäs jokaista 0,6 °C lämpötilan nousua kohti, jolloin metsänraja voisi nousta vähintään 350 metriä nykyistä ylemmäs vuosisadan loppuun mennessä. Tällöin nykyisen kaltaisia tunturipaljakoita löytyisi enää Enontekiöltä. Pohjoisilla alueilla on havaittu tapahtuvan vihertymistä ja pensoittumista.

Vaikutus ekosysteemipalveluihin

Ilmastonmuutoksen aiheuttama lämpeneminen ja sateisuuden muutokset muokkaavat ekosysteemejä. Ne vaikuttavat eliöiden elinympäristöjen laatuun. Ilmastonmuutoksen ekologisia vaikutuksia ovat muun muassa muutokset lajien esiintymisalueissa, eliöiden elinkierron vuotuisessa rytmikassa ja vesiekosysteemeissä elävien eliöiden ruumiin koossa. Pohjoiseen ilmastoon sopeutuneet kasvi- ja eläinlajit ovat erityisen haavoittuvia ilmastonmuutokselle, sillä eliöiden ja niiden elinympäristön siirtymistä pohjoiseen rajoittaa Jäämeri. Ekosysteemien tuottamiin palveluihin on odotettavissa muutoksia, jotka koskettavat niin luonnonympäristöjä kuin eri maankäyttömuotoja

maanviljelystä metsä- ja kalatalouteen, infrastruktuuriin ja asutukseen.

Ilmastonmuutos vaikuttaa hiilivarastojen, kuten metsien puuston ja maaperän sekä soiden turpeen, muodostumiseen. Pohjois-Suomessa ilmastomuutos saattaa lisätä puiden kasvua, mikä edistäisi hiilen sitoutumista kasvillisuuteen. Toisaalta ilmastonmuutos aiheuttaa mm. palsasoiden katoamista, joka muuttaa hiilen ja metaanin kiertokulkua, millä puolestaan on soiden kasvihuonepäästöjä lisäävä vaikutus. Ilmastonmuutoksen vaikutus Suomen soiden vedenpinnan tasoon ja tätä kautta soiden rooliin hiilinieluna on kuitenkin toistaiseksi epävarma.

Ilmastonmuutos saattaa vaikuttaa luonnon virkistykäyttöön kuten metsissä liikkumiseen, marjastukseen ja sienestykseen. Pohjoisen havumetsävyöhykkeen vetäytyessä kohti pohjoista lauhkean vyöhykkeen lehtimetsän tieltä, mustikan peittävyys saattaa pienentyä, sillä sen peittävyys lehtipuuvaltaisissa metsissä on pienempi kuin havumetsissä. Marjasadon kannalta pölytyksen onnistuminen on tärkeää. On mahdollista, että ilmastomuutoksen myötä pölyttäjien aktiivisuuden ja marjojen kukinnan eriaikaisuus lisääntyy.

Pohjois-Suomen lumeen ja ulkoiluun perustuva talvimatkailu on pitemmällä aikavälillä altis ilmaston lämpenemiselle. Etenkin talvinen luontomatkailu on herkkä ilmasto-olosuhteille, ja eroja haavoittuvuudessa ja sopeutumiskyvyssä on alueellisesti ja aktiviteettiakohtaisesti. Jo nyt lämpeneminen lyhentää lumisesonkia ja tekee sen alkamisen ja loppumisen ajoittumisen epävarmaksi.

Porotalous ja ilmastonmuutos

Porotalous on vahva maankäyttäjä Lapissa. Edellä mainitut ilmaston lämpenemisen aiheuttamat muutokset vaikuttavat porotalouteen suoraan ja välillisesti. Ilmastonmuutoksella odotetaan olevan sekä hyödyllisiä että haitallisia vaikutuksia porotalouteen. Pohjoisella poronhoitoalueella porojen on kaivettava ravinnokseen jäkälää ja varpuja lumen alta (nk. kaivos). Sademäärän ja suojasäiden lisääntyessä vesisateet kastelevat lumikerroksia tunturiylängöillä ja seuraavan pakkasen aikana maanpintaan saattaa muodostua kova jääkerros

tai lumi kovettuu hyvin lujaksi ja tiiviiksi kerrokseksi. Porot joutuvat ravinnonhaussa käyttämään aikaa ja energiaa kovan lumikerroksen rikkomiseen, ja jääpeite jopa estää ravinnonsaannin. Toisaalta lumen varhainen sulaminen helpottaa ravinnonsaantia kevättalvella sekä vähentää kuolleisuutta ja parantaa porojen kuntoa, mutta tämä ei riitä kompensoimaan talven aiheuttamia negatiivisia vaikeuksia. (Luonnonvarakeskus 2016).

Ilmaston lämpeneminen aiheuttaa muun muassa myös hyönteishaittoja poroille. Lisääntyvä hyönteisten määrä voi aiheuttaa kiusaa ja stressiä poroille, mikä puolestaan johtaa kunnan heikkeneeseen ja painon putoamiseen. Kesien lämpeneminen voi siirtää myös useiden loisten esiintymisaluetta pohjoisemmaksi. Etelän riesa, hirvikärpänen, tarttuu myös poroon piinaten poroa ja pilaa pahimmassa tapauksessa myös vuoden. (Luonnonvarakeskus 2016).

Tulevina vuosikymmeninä syksyt ovat ennusteiden mukaan lämpimiä ja pitkään lumettomia. Näiden, sinällään ei-haitallisten olosuhteiden mukana lisääntyy riski epämääräiselle ja vaihtelevalle talven tulolle ja huonon kaivupohjan muodostumiselle. Ilmastonmuutoksen voi ajatella vähentävän porolle ja sitä kautta poronhoidolle haitallisten kevätolosuhteiden riskiä. Näitä ovat myöhäinen lumen sulaminen ja myöhäinen kasvukauden alku. (Lapin yliopisto, Arktinen keskus 2023)

Luonnonvarakeskus arvioi ilmaston lämpenemisen muuttavan poronhoitoa merkittävästi. Arktisella alueella lämpötila on noussut jo viime vuosikymmeninä voimakkaasti, voimakkaammin kuin keskimäärin maapallolla. Poronhoito on joutunut sopeutumaan vaihteleviin olosuhteisiin. Jaakkola et al (2020) mukaan ilmastomuutoksen vaikutukset ovat muuttaneet poronhoitotyötä ja sen toimintamalleja. Lisäruokinnan aloittaminen on koettu mahdollisena vaihtoehtona ilmastomuutokseen sopeutumisessa, mutta se aiheuttaa suuria taloudellisia kustannuksia. Muuttuvat sääolosuhteet lisäävät porojen etsintä- ja paimennustarpeita ja korvaavien laitumien etsimistä. Paimenuksen apuna käytetään GPS-pantoja, droneja ja helikoptereita, joiden käytöstä aiheutuu myös

kustannuksia. Muita sopeutumiskeinoja ovat siitajärjestelmät, vasotustarhat, ryhmäpaimennus sekä lisätulojen hankkiminen esimerkiksi matkailutoiminnan kautta.

Poronhoito tulee myös jatkossa tarvitsemaan uusia valmiuksia sopeutuakseen muuttuviin olosuhteisiin ja säilyäkseen elinvoimaisena. Muutospaineita voi kohdistua muun muassa paliskuntien toimintaan, laidunalueisiin ja -kiertoon, ruokintakäyttönteisiin sekä uusien teknologioiden käyttöönottoon.

Ilmastonmuutos ja saamelaiskulttuuri

Saamelaiskulttuuri on herkkä ilmastonmuutoksen vaikutuksille, sillä saamelaiskulttuuri ja saamen kieli sekä saamelaisten elämäntapa ja terveys kytkeytyvät läheisesti ilmastonmuutoksen myötä nopeasti muuttuvaan luontoon.

Jaakkola et al. (2020) mukaan ilmastonmuutos on jo nyt vaikuttanut syvästi Suomen porosaamelaisen ympäristöön, elinkeinoihin ja kulttuuriin. Ilmastonmuutoksen ensimmäiset havainnot ovat 1960-luvulta ja muutokset ovat tutkimuksen mukaan kiihtyneet 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Tutkimuksen mukaan ilmastonmuutoksen vaikutukset saamelaiskulttuurille voidaan jakaa suoriin, epäsuoriin ja välillisiin vaikutuksiin. Suorat vaikutukset, kuten sään ääri-ilmiöt, muutokset sadanassa ja lämpötilassa sekä kasvillisuudessa ja eläinlajeissa johtavat saamelaiskulttuurin ekologisen perustan muuttumiseen, kuten kalakantoihin ja duodjin raaka-aineisiin sekä niiden sijaintiin, laidunolosuhteisiin ja työturvallisuuteen. Epäsuorat vaikutukset, kuten taudinkantajien levinneisyyksien muutokset, saasteiden leviäminen, merivirtojen muutokset voivat johtaa koko ekosysteemin muutoksiin vaikuttaen saamelaisten terveyteen ja kulttuuriseen hyvinvointiin. Välilliset vaikutukset, kuten elinkeinojen menetys tai muutokset niiden harjoittamismalleissa, poismuutto ja ilmastomuutostoimenpiteet (kuten uusiutuvan energian ja joukkoliikenteen hankkeet, jotka edustavat perinteisten elinkeinojen kanssa kilpailevaa maankäyttöä) voivat johtavaa koko kulttuurin läpäiseviin muutoksiin vaikuttaen saamelaiskulttuurin ytimeen, saamelaisten identiteettiin ja Sápmin elinolosuhteisiin.

Saamelaista poronhoitoa harjoitetaan Jaakkola et al. (2020) mukaan eri tavoin ja paliskunnan eri sijoissa on käytössään erilaisia porotyömalleja. Poronhoitajajien ympäristömuutoshavainnot 1970-luvulta nykypäivään ovat tutkimuksen mukaan linjassa meteorologisen aineiston kanssa. Poronhoitotapaa on sopeutettu muuttuneisiin olosuhteisiin aiemmin mainituilla tavoilla.

Jaakkola et al. (2020) mukaan arktiset alkuperäiskansat ovat alkaneet sopeutua ilmastonmuutokseen jo viime vuosisadan loppupuolella. Ilmastonmuutokseen sopeutunut perinteinen tieto ja taito siirtyvät sukupolvelta toiselle. Keskusteluun onkin noussu sopeutumisen rajat suhteessa perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin, sopeutumisen laajat ja kauaskantoiset vaikutukset ja se, miten kaikki tämä vaikuttaa alkuperäiskansan identiteettiin ja alkuperäiskansan tulevaisuuteen.

2.5.2 Valtakunnalliset ja alueelliset ilmastonmuutosstrategiat

Ilmastopolitiikkaan liittyvä kansallinen lainsäädäntö on kehittynyt vähitellen heijastaen kansainvälisten sopimusten sekä EU-lainsäädännön sisältämiä velvoitteita. Uudessa ilmastolaissa (423/2022) säädetään kansallisista ilmastotavoitteista sekä ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmästä sekä täytäntöönpanon seurannasta.

Ilmastolaki sisältää **hiilineutraaliustavoitteen**, Suomen ilmastopaneelin suosituksiin perustuvat **päästövähennystavoitteet** sekä nielujen vahvistamistavoitteen. Suomen tavoite on olla hiilineutraali viimeistään vuonna 2035. Ilmastolaki ei määritä toimia päästöjen vähentämiseksi tai ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, vaan toimet määritetään lain nojalla laadittavissa suunnitelmissa.

Ilmastolain määrittämä ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmä muodostuu neljästä ilmastopolitiikan suunnitelmasta:

1. **Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma**, joista ensimmäinen on tarkoitus hyväksyä viimeistään vuonna 2025
2. **Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma**, KISS2030 (2022)

3. **Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma**, Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035 (2022)
4. **Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma**, MISU (2022).

Ilmastolaissa säädetään kahdesta riippumattomasta asiantuntijaelimestä. **Suomen ilmastopaneeli** tuottaa tietoa ilmastopolitiikan suunnittelua ja päätöksentekoa varten. Ilmastopaneelissa on edustus eri tieteenaloilta. **Saamelaisessa ilmastoneuvostossa** puolestaan on edustettuna saamelaisen perinteisen tiedon haltijoita sekä tutkijoita. Ilmastoneuvosto tukee ilmastopolitiikan suunnittelun valmistelua ja tunnistaa saamelaisten oikeuksien kannalta olennaisia kysymyksiä. Ilmastolain mukaisen ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän tavoitteena on myös osaltaan varmistaa ilmastotoimien oikeudenmukaisuus sekä kestävä kehitys.

Ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän lisäksi **alueelliset ilmastostrategiat** ovat tärkeä osa ilmastomuutokseen varautumista. Alueellisia ilmastostrategioita laativat maakuntien liitot sekä kunnat.

Ilmastomuutoksen hillitseminen on yksi **Lappi-sopimuksen 2022-2025** strategisista painopisteistä. Tavoitteilana on, että Lappi on hiilineutraali maakunta vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi Lappi tavoittelee luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä alueellaan. Lapissa kaiken kehittämistyön lähtökohtana on estävä kehitys ja vastuullisuus. Ympäristön- ja vesiensuojelu, luontoarvojen kunnioittaminen, luonnonvarojen kestävä käyttö, biodiversiteetin ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, metsien kasvun ja mape-rän hiilensidonnän vahvistaminen, sekä ilmastomuutoksen hillitseminen ovat toimintaa ohjaavia arvoja. Lapissa halutaan edistää monipuolista elinkeinorakennetta ja lappilaisten hyvinvointia, sekä samalla ylläpitää tasapaino luonnonvarojen käytön ja luontoarvojen turvaamisen välillä.

Näiden tavoitteiden toteutumista edistetään **Lapin Green Deal-tiekartalla**, joka pohjautuu EU:n Green Deal-kasvuohjelmaan ja Suomen kansallisiin ilmasto- ja ympäristötavoitteisiin. Se on Lapin

yhteinen tahdonilmaisu tavoitteista ja keinoista, jolla kestävä kehityksen ja ilmastomuutoksen hillinnän tavoitteisiin vastataan Lapissa. Lapin Green Dealin pohjana ovat seuraavat kokonaisuudet ja teemat:

- Lappi tavoittelee hiilineutraaliutta
- Ympäristönsuojelu ja luonnon monimuotoisuus varmistetaan
- Kestävä matkailu kilpailuvoimana
- Arktinen ruoantuotanto edistää kestävyttä
- Vähäpäästöinen liikenne tukee Lapin saavutettavuutta
- Metsien käyttö on ilmastoviivasta ja kestävä
- Kiertotalousajattelu luo uutta
- Energian murros edistyy Lapissa.

Jokaiselle teemalle on asetettu tavoitteita ja tunnistettu toimenpiteitä jatkotyöskentelyn pohjaksi (kuva 5). Tiekartan toteuttamista edistämään ja sen toteutumista seuraamaan on perustettu vihreän siirtymän jaosto maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) alaisuuteen. Jaosto pyrkii käynnistämään tätä laajaa kokonaisuutta edistäviä teema-kohtaisia hankkeita ja toimenpiteitä. Yksi näistä on Lapin energia- ja ilmastostrategian laatiminen, jonka on tarkoitus sisältää ilmastomuutoksen hillinnän, ilmastomuutokseen sopeutumien sekä energiamurroksen toimenpiteet. Aiempi Lapin ilmastostrategia 2030 on vuodelta 2011. Ilmastostrategian tärkeimmät tavoitteet olivat tuolloin:

- Ilmastotietoisuus on konkretisoitunut lappilaisten arjessa käytännön teoiksi.
- Luonnonvaroja käytetään kestävästi elinkeinotoiminnassa.
- Kaavoitus, rakentaminen ja liikenne on Lapissa ilmastotietoista.
- Energia tuotetaan kasvihuonekaasupäästöjä selvästi vähentäen
- Energian tuotanto, väylähankkeet ja elinkeinon tarpeet on yhteensovitettu alueiden käytössä.
- Ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyvää koulutusta, neuvontaa, ja TKI-toimintaa on lisätty

Lapin liitto on kumppanina keväällä 2023 alkaneissa Interreg Europe hankkeissa Adopting Nature-based Solutions to Improve the Climate Resilience of Local Governments (NBS4LOCAL). Hankkeen tavoite onkin edistää luontopohjaisia ratkaisuja sopeutumisessa ilmastonmuutokseen esimerkiksi vaikuttamalla paikalliseen ja alueelliseen päätöksentekoon ja lisäämällä tietoisuutta luontopohjaisista ratkaisuista. Hankkeessa keskitytään erityisesti veden kiertoon ja vesitalouteen, metsänhoitoon, maankäyttöön ja asutuskeskusten viheralueisiin. Hanke on nelivuotinen ja se on Interreg Europe-rahoitteinen.

Syksyllä 2023 käynnistyi myös Mount Resilience-hanke, joka tukee Euroopan vuoristoalueilla sijaitsevia alueita ja yhteisöjä lisäämään kykyään sopeuta ilmastonmuutokseen ja siirtymään kohti ilmastokestävää yhteiskuntaa. Enontekiön ja Utsjoen alueella matkailu- ja porotalousyrityksille mallinnetaan sopeutumissuunnitelmia ja tehdään kunnille alueelliset sopeutumissuunnitelmat. Tämän lisäksi hankkeessa kehitetään PPGis-työkalua,

jonka avulla kerätään, mallinnetaan ja jaetaan alueella havaittuja ilmastonmuutoksen vaikutuksia fyysiseen ympäristöön. Horisontti Eurooppa-ohjelmasta rahoitettu hanke kestää neljä ja puoli vuotta.

Pohjois-Lapin kunnista Sodankylä on sitoutunut tavoittelemaan 80 % päästövähennystä vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasoon verrattuna (nk. Hinku-kunta). Inari on laatinut ilmastotietokartan ja Sodankylässä sen laatiminen on käynnissä.

Lapin liiton maankäytön suunnittelussa ilmastonmuutokseen varautuminen ja sen hillintä on otettu huomioon muun muassa pyrkimällä järjestämään alueidenkäyttö tiiviisti kaupunki- taajama- ja kyläalueilla, asettamalla koko maakuntakaava- aluetta koskevia määräyksiä tulva-alueiden huomioimisesta sekä edistämällä julkisten liikenne- muotojen ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä.

TAVOTEKOKONAISUUDET

Kuva 5. Lapin Green Dealin teemakohtaiset tavoitteet.

2.6 ALUERAKENNE

Aluerakenteessa korostuu maankäytön, asumisen ja vapaa-ajan, liikenteen, palvelujen ja elinkeinosten muodostaman kokonaisuuden hahmottaminen ja toimintojen yhteensovittaminen. Tulevaisuuden aluerakenteeseen vaikuttavat niin kuntakentässä ja palvelujen tuotannossa kuin elinkeinosten, väestön ja liikennejärjestelmän kehityksessä tapahtuvat muutokset. Yhä enemmän Lapin sisäisen kehityksen lisäksi myös ulkoinen toimintaympäristö ja globaali kehitys vaativat nopeaa reagointia aluerakenteen suuntaamisessa. Lapin kannalta erityisesti huomioitavaa on katseiden suuntautuminen arktiselle alueelle.

Lapin kehittämisen erityispiirteenä on harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien lisäksi matkailun merkitys mm. aluerakenteen sekä palvelutarjonnan kannalta. Lapissa ei työtä voida perustaa pelkästään olemassa olevan väestön tarpeisiin vaan matkailijamäärät moninkertaistavat tarpeet.

Väestön ja fyysisen palveluverkon keskittymiskehitys jatkuu ja kaupunkiseudut ovat nousseet yhä merkittävämpään asemaan. Tässä kehityksessä korostuu yhä enemmän se, että Lapin kaltaisen harvaan asutun ja pitkien etäisyyksien maakunnan tulee kyetä osoittamaan uskottava vaihtoehto sille kehityskuvalle, että Suomessa olisi vain puolentusinaa kasvukeskusta, joista pohjoisin Oulussa.

Lapin kehittäminen perustuu edelleen maakuntaajatteluun ja tulevaisuuskuva hajakeskittyneeseen malliin. Lapissa on kaksi maakuntakeskusta (Rovaniemi ja Kemi-Tornio), matkailukeskuksiin ja kaivoksiin verkottuneet vahvat aluekeskukset sekä palvelukeskukset. Näiden elinkeinoelämää palvelevien toimintaympäristöjen laatu on merkittävä kilpailutekijä.

Myös maaseudun elävät kylät ovat olennainen osa aluerakennetta. Kylistä elinvoimaisimpia ovat vahvan kehittämistahdon omaavat kylät, etenkin jos ne sijaitsevat toimivan asiointimatkan päässä keskuksista pääteiden ja jokien varsilla ja jos ne kykenevät tarjoamaan laadukkaita tontteja / rakennuspaikkoja vaihtoehtona kaupunkiasumiselle.

Pohjois-Lapin keskusverkon muodostavat kuntakeskukset, alueen kylät sekä naapuriseutukuntien, ja naapurimaiden Norjan ja Venäjän lähialueiden rakenteet. Työpaikat sijoittuvat pääasiassa kuntakeskuksiin tai niiden läheisiin teollisuus-, kaivos- ja työpaikka-alueisiin.

Liikenteellisen rungon muodostavat valtatie 4 (Rovaniemi-Sodankylä-Utsjoki) ja valtatie 5 (Kemijärvi-Pelkosenniemi-Sodankylä) sekä kantatiet.

Muu tiestö yhdistää kaava-alueen pienempiä taa-jamia sekä kyliä. Harvaan asutuilla tai asumattomilla seuduilla on paikoin tiheäkin metsätieverkosto. Lisäksi liikenneverkkoon kuuluvat Ivalon lentokenttä ja maakuntakaava-alueen ulkopuolinen Rovaniemen lentokenttä sekä Norjan lähialueen lentokentät.

Suurjännitesähkölinjat kulkevat alueen poikki pohjois-eteläsuunnassa Sodankylästä Utsjoen kuntakeskukseen ja Norjan rajalle Polmakiin. Sodankylän kuntakeskuksen pohjoispuolelle tulee kaksi suurjännitelinjaa Pelkosennieltä ja Rovaniemeltä. Sodankylän Vajukoskelle tulee Pelkosennieltä suurjännitelinja ja Vajukoskelta lähtee Kittilän suuntaan kaksi linjaa. Lisäksi Ivalosta kulkee voimalinja Venäjän rajalle.

Fingrid on myös suunnittelemassa 400 kV voimajohtolinjaa Rovaniemen Pirttikoskelta Utsjoelle. Voimajohtolinjaus osoitetaan yhteystarvemerkinällä, joka ei osoita sijaintia. Norjan kantaverkko-yhtiön Statnetin kanssa tehty selvitys osoittaa, että 400 kV voimajohtoyhteyden tarve Suomesta Norjan Finnmarkkiin ei ole tarpeellinen seuraavan kymmenvuotiskauden aikana vaan se on tarpeellinen vasta pitkän aikavälin kehityssuunnitelmissa, vuoden 2030 jälkeen. Tarkennukset linjaukseen tehdään vasta hankkeen jatkosuunnitteluvaiheissa (esisuunnittelu, YVA- ja yleissuunnitteluvaiheet), joten yhteystarvemerkinä on sopivin tähän suunnitteluasteeseen.

Suurimpia alueiden käyttäjiä Pohjois-Lapissa ovat luonnonsuojelu, metsätalous, luontaistalous, poronhoito sekä taajamatoiminnot. Kaava-alueen kuntien yleiskaavatilanne on esitetty liitteessä 5.

2.6.1 Pohjois-Lapin erityispiirteitä

Nykyinen Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueen asutus sijoittuu perinteisille paikoille jokilaaksoihin, valtatie ympäristöön sekä järvien ympäristöön. Vuonna 2016 maakuntakaava-alueen suurin taajama oli Sodankylän kirkonkylä, jonne sijoittui 5245 asukasta. Toiseksi suurin taajama sijaitsee Ivalossa (3036 asukasta). Utsjoen kirkonkylän taajamassa asui 327 asukasta. Maakuntakaava-alueen kunnista asutus sijoittui enimmäkseen taajamiin Sodankylässä ja Inarissa. Utsjoella taajamissa (Kirkonkylä, Nuorgam ja Karigasniemi) asuu vain noin neljännes asukkaista.

2.6.2 Rakennettu ympäristö

Rakennukset

Pohjois-Lapin alueella oli vuoden 2017 lopussa 9717 rakennusta. 2010-luvulla rakennettuja uusia rakennuksia 1658. Asuinrakennuksia oli 7067, liike- ja toimistorakennuksia 1620, teollisuusrakennuksia 224 ja muita rakennuksia 806 (liikenteen ja hoitoalan ym. rakennuksia).

Loma-asunnot

Vuoden 2017 lopussa kaava-alueella oli 5363 loma-asuntoa, joista yli puolet, 2737, sijaitsi Inarin kunnassa.

Taajamat

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on YKR-aineiston perusteella seitsemän taajama-alueita; kaikki kuntakeskukset sekä Sattanen, Saariselkä, Teponmäki ja Inarin kirkonkylä

Vuonna 2016 maakuntakaava-alueen taajama-alueilla asui 10117 asukasta, joka on noin 60,5 % koko alueen asukkaista.

Asemakaavoitettuja alueita ovat kuntakeskukset ja Kakslauttasen, Luoston, Perhe-Luoston, Kultaojan, Kevitsan kaivoksen, Saariselän, Sylvenvaaran, Inarin kirkonkylän ja Aittisuvannon alueet.

Kyläverkko

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 kyläverkko kartoitettiin ensisijaisesti YKR-aineistosta saatujen väestö-, elinkeino- ja palvelurakennetietojen

avulla. Kaava-alueelta rajattiin YKR-aineiston perusteella 31 kyläaluetta ja vuonna 2015 kylissä asui yhteensä 2698 asukasta. Sodankylässä sijaitsee 19 kylää, joissa asuu 1620 ihmistä. Inarissa kahdeksan kylää, joissa asuu 742 ihmistä. Utsjoella kyliä on neljä, ja niissä asuu 336 ihmistä.

Työpaikat

Työpaikat sijoittuvat pääasiassa kuntakeskuksiin tai niiden läheisyyteen. Tilastokeskuksen mukaan Pohjois-Lapin alueella vuonna 2021 oli 7227 työpaikkaa ja vuonna 2010 oli 6580 työpaikkaa. Työpaikkojen määrä on lisääntynyt 11 vuoden aikana 647 työpaikalla. Tarkastelujaksolla työpaikat ovat keskittyneet taajamiin ja niiden lähialueille, myös taajamien sisällä on tapahtunut keskittymistä.

2.6.3 Matkailupalvelut

Matkailu on jo pitkään ollut yksi Lapin kärkitoimialoista. Lapin vetovoima matkakohteena perustuu pohjoiseen luontoon ja eksotiikkaan, hyvään saavutettavuuteen ja infrastruktuuriin sekä monipuolisiin palveluihin.

Matkailun aluetaloudellinen merkitys maakunnassa on huomattava. Matkailun kehitys on auttanut kuntia ja kyliä säilyttämään ja jopa lisäämään palvelujen tarjontaa, mikä on hyödyttänyt myös paikallisväestöä. Matkailu liitännäiselinkeinoineen on tärkeä toimeentulon lähde ja työllistäjä Lapissa. Matkailun työllistävä vaikutus on noin 5000 henkilötyövuotta. Matkailu työllistämisaikutus oli nousnut vuonna 2019 ennen koronapandemiaa yli 6 400 henkilötyövuoteen. Matkailun kehitys heijastuu myönteisesti myös kauppaan ja liikenteeseen.

Ilmastonmuutoksen ennakoitaan vahvistavan Lapin asemaa talvimatkailun lumivarmana kohteena, mutta ennusteisiin liittyy myös epävarmuutta (ks. kappale 2.5 Ilmastonmuutos). Lapin matkailun kannalta on myös tärkeää kehittää alueen saavutettavuutta entisestään esimerkiksi parantamalla lentoliikenne- ja junayhteyksiä.

Pohjois-Lapissa matkailupalveluilla on vahva asema muiden keskustoimintojen ohella. Pohjois-Lapin vetovoimaisimpia matkailukohteita ovat

Saariselän ja Pyhä-Luoston matkailualueet. Suurten matkailukeskusten lisäksi pienimuotoisempi kylämatkailu on nostanut suosiotaan. Esimerkiksi Sodankylän Kierinki ja Utsjoen Nuorgamin matkailukohteet ovat suosittuja.

Luontomatkailu on tärkeässä asemassa Pohjois-Lapissa. Esimerkiksi Inari on suurine erämaa-alueineen suosittu luontomatkailukohde. Pohjois-Lapin laajat kansallispuistot ja luonnonsuojelualueet sekä erämaa-alueet tarjoavat erittäin hyvät olosuhteet esimerkiksi kalastukseen, melontaan ja patikointiin.

Lapin matkailustrategia 2020–2023 tarjoaa suuntaviivat, raamit ja vision Lapin matkailun kehittämiseksi vuoteen 2023 asti. Strategia ohjaa myös

julkista tukea. Strategia on lappilaisten yhteinen tahdonilmaus siitä, miten matkailua kehitetään seuraavat neljä vuotta. Strategia pohjautuu aiempaan Lappi-sopimukseen 2018–2021.

Lapin matkailun maankäyttöstrategia on Lapin matkailustrategiaa 2015–2018 täydentävä osio, joka keskittyy maankäyttökysymyksiin ja eri toimialojen tarpeiden yhteensovittamiseen. Strategia ulottuu vuoteen 2040. Tavoitteena on matkailun ja muiden toimialojen maankäyttöön liittyvien tarpeiden ennakoiva yhteensovittaminen, matkailun näkökulman esiin tuominen sekä suunnittelu- ja prosessien laaja-alaisuuden ja yhtenäisyyden kehittäminen.

Kuva 6. Vaeltajia Inarin Otsamotunturilla. Lähde: Kirsi Ukkonen / Lapin materiaalipankki

2.6.4 Liikenne

Pohjois-Lapin liikenneinfrastruktuurin rungon muodostava keskeisimmille liikennekäytävälle sijoittuva pohjois-eteläsuuntainen valtatie 4, joka kulkee Sodankylän etelärajalta Utsjoen kuntakeskukseen valtakunnanrajalle saakka. Valtatie 4:ää kehitetään älyliikennetienä välillä Sodankylä-Kaamanen ja sen kehittämisessä tulee ottaa huomioon varareitit sekä HCT-terminaalitarpeet. Keskeisiä poikittaisia yhteyksiä ovat valtatie 4 jatkuksena Jäämeren käytävälle sijoittuva poikittainen kantatie 92 (Karigasniemi-Kaamanen-Näätämä), kantatie 80 Sodankylästä Kittilään, maantie 955 Köngäs-Inari sekä seututie 967 Sodankylästä Savukoskelle. Maantie 970 Karigasniemestä Utsjoen kautta Nuorgamiin on tärkeä valtakunnan rajan suuntainen tieyhteys. Valtatie 5 Sodankylästä kohti Kuusamo sijoittuu lyhyellä matkalla maakuntakaava-alueelle.

Liikennejärjestelmän kannalta keskeisiä ovat myös verkkojen ja eri liikennemuotojen solmupisteet ja niiden yhteydet. Tärkein alueen solmupiste on Ivalon lentoasema, muutoin solmut ovat paikallisia. Keskeiset valta- ja kantateiden risteämispaidat sijaitsevat Sodankylässä (valtatie 4 ja 5, kantatie 80 sekä seututie 967) sekä Inarin Kaamasessa (valtatie 4 sekä kantatie 92).

Liikennemäärät

Valtatien 4 liikennemäärät ovat suurimmillaan Sodankylän taajaman kohdalla noin 7200 ajon./vrk (KVL 2017). Myös Ivalon kuntakeskuksen kohdalla liikennemäärä on yli 6000 ajon./vrk. Muutoin liikennemäärät ovat valtatielläkin suhteellisen vähäisiä. Liikennemäärät ovat vuosien 2000–2017 välillä suurelta osin kasvaneet niin valtateilla 4 ja 5 sekä poikittaisilla yhteyksillä, suurimmillaan selvästi yli 50 %. Jaksoittaiset erot ovat kuitenkin suuria. Vähäliikenteisimmillä teillä liikennemäärien kehitys on ollut epäyhtenäisempää, paikoin liikennemäärät ovat vähentyneet.

Vuoteen 2040 asti ulottuvan valtakunnallisen liikenne-ennusteen mukaan valtatie 4 liikennemäärän arvioidaan kasvavan maakuntakaava-alueella 23 %. Todellinen kasvu riippuu kuitenkin Lapin ja koko arktisen alueen kehityksestä ja voi olla

merkittävästikin ennakoitua suurempi. Matkailun ja kaivostoiminnan kasvu tuovat lisäksi oman lisänsä liikennemäärien kehitykseen. Kasvavat kaivoskuljetukset sopivat tieverkolle myös lähitulevaisuudessa.

Joukkoliikenne

Linja-autoliikenne muodostaa alueen joukkoliikenteen rungon. Alueella on sekä ELY-keskuksen ostamaa, kuntien ostamaa että markkinaehtoista liikennettä. Markkinaehtoisen linja-autoliikenteen määrät ovat Ivalosta Sodankylään huomattavasti suuremmat kuin Ivalosta pohjoiseen (jossa korostuu ostoliikenteen merkitys). Markkinaehtoisen liikenteen merkitys on suuri matkailukeskuksia palvelevan liikenteen osalta. Matkailukeskusten ja -kohteiden tuntumassa on ollut puutteita pysäkkijärjestelyissä esimerkiksi Kakslauttasessa ja Tankavaarassa, mutta puutteita on viime vuosina poistettu.

Kuntien ostamat asiointi- ja palveluliikenteen vuorot sekä avoimet koulukuljetusvuorot täydentävät ELY:n hallinnoimaa joukkoliikennettä. Asiointiliikenteen reittejä on Inarissa kuusi ja Sodankylässä neljä. Palveluliikennettä on Sodankylässä (maanantaista-perjantaihin, osa työmatkaliikenteen reittejä). Opetustoimen ja sosiaalitoimen yksilökuljetukset muodostavat merkittävimmän osan kuntien kuljetuksista. Yhdistettynä joukkoliikenteen ostoihin syntyy Pohjois-Lapin kunnille kuljetuskustannuksia vuositasolla noin 2,5 M€ (v. 2016). Tästä opetustoimen osuus on yli puolet.

Alueella on noin 80 taksia. Taksiliikenteen tarjonta ja kysyntä vaihtelevat alueen kunnissa. Utsjoen osalta asutus sijoittuu suurelta osin Tenojoen varteen ja koulukyydit hoidetaan pitkälti takseilla kuten myös vanhusten palvelukyydit. Kysyntä ei kata tarjontaa. Sodankylän järvikylissä koulukyydit hoidetaan suurelta osin takseilla. Sodankylän kunnan osalta taksiverkosto on säilynyt hyvänä, mutta erityisesti haja-asutusalueelle/kylille on vaikea saada uusia takseja. Inarissa on eniten palvelujen tuottajia jo matkailustakin johtuen. Inarin kunnassa lentoaseman suhteen suurin ongelma on, että taksikuskit joutuvat sesonkina ajamaan ympäröyöreitö vuoroja. Ammattitaitoisten kuskiensa saatavuus on huono koko alueella.

Lentoliikenne

Ivalon lentoaseman matkustajamäärä oli vuonna 2022 noin 200 000 matkustajaa. Ivaloon lennetään charter-lentoja talvikaudella tällä hetkellä useasta Iso-Britannian kaupungista ja Saksan Frankfurtista, samalla uusia reittejä haetaan lisää. Talvikauden tilanne onkin merkittävästi aikaisempaa parempi. Suurin osa Aasiasta ja Euroopasta saapuvista matkailijoista lentää Lappiin Helsingin kautta. Säännöllistä reittiliikennettä Helsinkiin (ja Kittilään) on läpi vuoden mutta kesäajan tarjonta on luonnollisesti vähäisempää.

Ivalon lentoasemaa kehitetään vuosien 2018 ja 2019 aikana lisäämällä lentokoneiden paikoituskapasiteettia ja laajentamalla matkustajatiloja. Lentoliikenteen viime vuosien kasvu Lapissa ja myös Ivalon lentoasemalla perustuu kansainvälisen matkailun kasvuun. Matkailualan kasvupotentiaali on nykynäkymien valossa hyvä. Haasteena on kuitenkin ympärivuotisen tarjonnan parantaminen.

Talvella ja etenkin joulukuussa ollaan jo nyt ääriarjoilla. Ilman selkeitä indikaattoreita kesäkysynnän lisääntymisestä ei lentoasemalle saada kesäajalle kuitenkaan lisätarjontaa. Ivalon lentoasemalta on etukäteen tilattavat liityntäyhteydet Inarista ja Ivalosta sekä vastaavasti Inariin ja Ivaloon. Linja-autoyhteys on kaikille lennoille ja kaikilta lennoilta Saariselälle ja Kiilopäälle. Utsjoelle ei ole järjestettyjä liityntäyhteyksiä.

Liityntäliikenteen puutteiden ohella alueella on liikkuvuus- ja tiedon saatavuusongelma. Kysyntää olisi paikalliselle ja laajemmallekin matkailijoiden liikkumiselle. Liikkumisen uudet kokonaispalvelut voisivat toimia myös Pohjois-Lapissa esimerkiksi Ivalon lentoasemaan ja matkailupalveluihin tukeutuen.

2.6.5 Yhdyskuntatekniikka

Voimajohdot

Suomen sähköverkko on osa pohjoismaista yhteiskäyttöverkkoa.

Vuonna 2018 voimajohtoja Pohjois-Lapin alueella oli seuraavasti:

- 220 kV voimajohtoja: Vajukoski–Utsjoki.

- Osittain kaava-alueelle sijoittuvia 220 kV voimajohtoja: Kokkosniva–Vajukoski, Kuolajärvi–Vajukoski.
- 110 kV voimajohtoja: Ivalo–Jäniskoski, Vajukoski–Porttipahta,
- Osittain kaava-alueelle sijoittuvia 110 kV voimajohtoja: Valajaskoski–Vajukoski, Kokkosniva–Sodankylä, Vajukoski–Meltaus

Kaukolämpöverkko

Kaukolämpöverkko on kaikissa kuntakeskuksissa sekä Inarin kirkonkylällä ja Saariselällä. Suurimassa osassa kuntia verkosto kattaa pääosin asemakaavoitetut alueet.

Vesi- ja jätevesihuolto

Kuntiin on laadittu kuntakohtaiset vesihuollon kehittämissuunnitelmat, joissa on käsitelty nykytila ja lähiajan kehittämistarpeet.

2.6.6 Rajanylityspaikat

Rajanylityspaikat ovat joko kansainvälisiä tai tilapäisiä rajanylityspaikkoja. Tilapäinen rajanylityspaikka on avoinna sen mukaan kuin rajavaltuutettu tarkemmin määrää. Pohjois-Lapin alueella on viisi rajanylityspaikkaa: Utsjoella, Karigasniemellä, Nuorgamissa ja Inarissa Näätämön sekä Raja-Joosepin rajanylityspaikka. Ivalon lentoasema on ainoa Pohjois-Lapin kansainvälisen lentoliikenteen rajanylityspaikka. Maakuntakaava-alueella ei ole tilapäisiä rajanylityspaikkoja.

2.6.7 Suunnittelutilanne

Yleis- ja asemakaavat

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia yleiskaavoja on tehty kaikissa alueen kunnissa. Maakuntakaava-alueen kuntakohtaiset yleis- ja asemakaavatiedot on esitetty liitteessä 5.

Maakuntakaavat

Lainvoimaisia kokonaismaakuntakaavoja Lapissa ovat Rovaniemen ja Itä-Lapin, Pohjois-Lapin, Tunturi-Lapin ja Länsi-Lapin maakuntakaavat (Kuva 7). Vaihemmaakuntakaavoista voimassa ovat Lapin meri- ja rannikkoalueen tuulivoimamaakunta-

kaava, Soklin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava, Suhangon kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava, Kemi–Tornio-alueen ydinvoimamaakuntakaava, sekä Kemi–Tornio-alueen ydinvoimamaakuntakaavan osittainen kumoaminen. Rovaniemen ja Itä-Lapin kokonaismaakuntakaava on kuulutettu voimaan 21.9.2022.

kuntakaavan osittainen kumoaminen. Rovaniemen ja Itä-Lapin kokonaismaakuntakaava on kuulutettu voimaan 21.9.2022.

MAAKUNTAKAAVOITUSTILANNE 2023

Vireillä olevat maakuntakaavat:

- Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040
- Rajapalojen kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava
- Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava
- Ikkarin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava

Voimassa olevat maakuntakaavat:

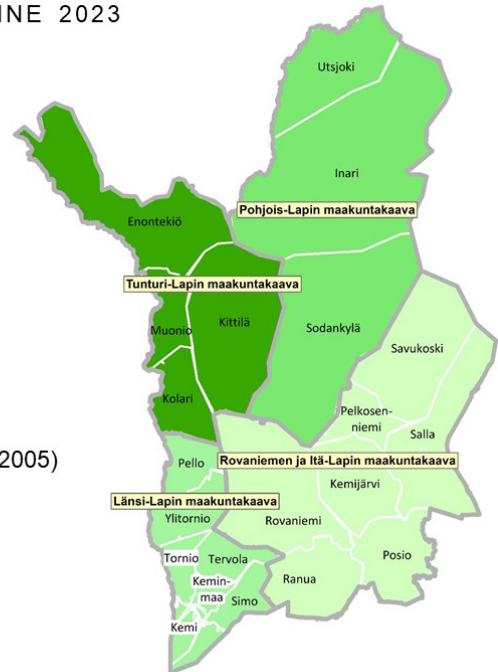
- Pohjois-Lapin maakuntakaava (saanut lainvoiman 28.1.2008)
- Tunturi-Lapin maakuntakaava (saanut lainvoiman 16.5.2012)
- Länsi-Lapin maakuntakaava (saanut lainvoiman 11.9.2015)
- Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava, (kuulutettu voimaan 21.9.2022)

Vaihemaakuntakaavana on voimassa:

- Lapin meri- ja rannikkoalueen tuulivoimamaakuntakaava (16.7.2005)
- Kemi–Tornio-alueen ydinvoimamaakuntakaava (21.9.2011)
- Soklin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava (16.5.2012)
- Suhangon kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava (12.2.2016)
- Kemi–Tornio-alueen ydinvoimamaakuntakaavan osittainen kumoaminen (16.2.2017)

LAPIN LIITTO

Kuva 7. Lapin maakuntakaavajako ja kaavoitustilanne.

2.7 LIITTYMINEN ALUEEN ULKOPUOLELLE

2.7.1 Pohjois-Lapin lähialueet

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on yhteyksiä ja yhteistyömahdollisuuksia Norjaan sekä Tunturi- ja Rovaniemi-Itä-Lapin suuntaan. Utsjoen ja Inarin kunnat rajautuvat pohjoisessa Norjan Troms-Finnmarkiin ja Inari rajautuu myös Sodankylän kunnan kanssa Venäjän Murmanskin alueeseen. Pohjois-Lapilla on siis viiden rajanylityspaikan kautta hyvät yhteydet Norjaan, Venäjälle ja Jäämerelle. Pohjois-Lapin alue muodostaa keskeisen toiminnallisen ja liikenteellisen vyöhykkeen pohjoiskalotin ja Barentsin alueelle.

Tunturi-Lapin sekä Rovaniemen ja Itä-Lapin alueet

Tunturi-Lapin maakuntakaava on saanut lainvoiman 16.5.2012. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan Lapin liiton valtuusto hyväksyi 16.5.2022 ja se kuulutettiin tulemaan voimaan 21.9.2022.

Tunturi-Lapin alueesta Kittilällä ja Enontekiöllä on yhteistä rajaa Pohjois-Lapin kanssa. Tunturi-Lapin maakuntakaavassa on osoitettu kehittämissvyöhykkeitä ja liikenneyhteyksiä, jotka tulee yhteensovittaa Pohjois-Lapin maakuntakaavassa. Yhteisiä teemoja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavaan on muun muassa ohjeellinen ratalinjaus, Rovajärven ampuma- ja harjoitusalue ja Pyhä-Luoston matkailukeskus sekä kehittämissvyöhykkeet.

Norjan ja Venäjän lähialueet

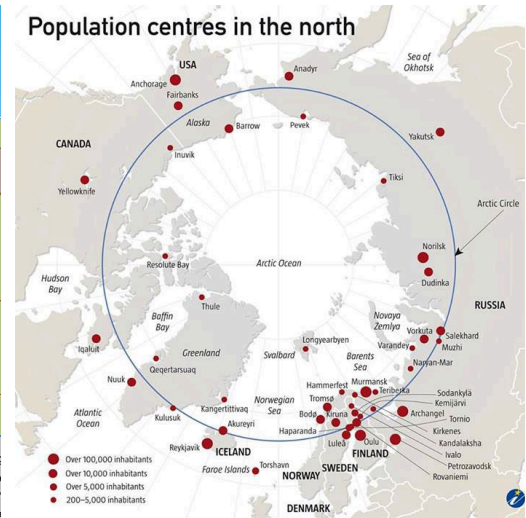
Pohjois-Lapin alueella on vilkas yhteistyö erityisesti Norjan lähialueiden kanssa. Moni utsjokelainen työskentelee esimerkiksi Norjan puolella. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on viisi rajanylityspaikkaa, joista neljä johtaa Norjaan ja yksi Venäjälle. Rajanylityspaikkoihin on keskittynyt kauppoja ja asutusta. Valtioiden välinen kaupankäynti on merkittävä tulonlähde rajan molemmin

puolin. Suomen ja Norjan rajan yli tehdään tiivistä yhteistyötä esimerkiksi pelastustoiminnan osalta. Norjassa ja Suomessa on käytössä yhteisiä ter-

veyspalveluitakin. Venäjä on ollut tärkeä kauppakumppani ja tulonlähde Pohjois-Lapille. Ukrainan kriisin takia rajanylitykset vähenivät kuitenkin merkittävästi.

Kuva 8. Suomi sijaitsee Barentsin alueen keskiössä (Arktinen keskus, Lapin yliopisto).

Kuva 9. Arktisen alueen väestö (Arktinen keskus, Lapin yliopisto).

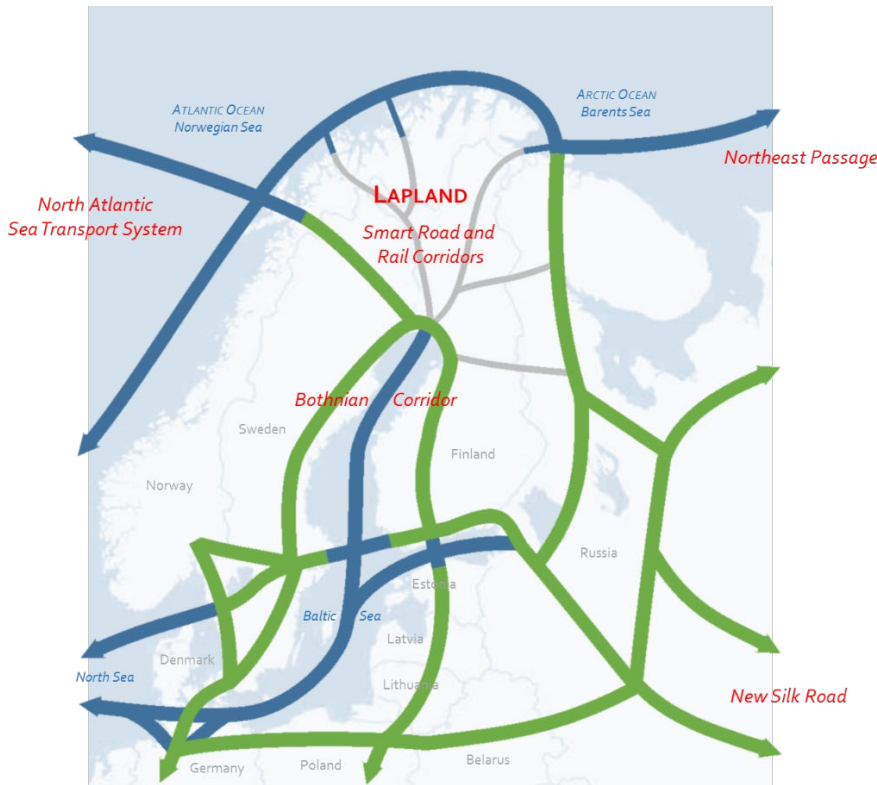
2.7.2 Barentsin alue

Maantieteellisesti Suomi sijaitsee Barentsin alueen keskiössä ja liikenteellisessä solmukohtassa. Väestön kannalta ajateltuna Suomi on Euroopan harvaan asutuimpia alueita, mutta arktisessa mitakaavassa olemme väestö- ja teknologiakeskittymä. Barentsin alueen suurimmat lähitulevaisuuden investointisuunnitelmat sijoittuvat naapurimaihimme, Lapin maakunnan lähialueille: Pohjois-Norjaan ja Pohjois-Ruotsiin. Alkuvaiheessa kehitys näkyy suomalaisille Pohjois-Norjassa sijaitsevana työpaikkona sekä alihankintoina, myöhemmin raaka-aineiden jatkojalostuksen näkökulma voi kasvaa merkittävästi. Tulevaisuudessa Suomi voi olla myös kahden globaalien kuljetusreitien solmukohtassa: Koillisväylä ja Trans-Siberia.

Laajemman arktisen alueen mahdollisuudet liittyvät alueen luonnonvarojen runsauteen. Barentsin alueilla sijaitsee 17 % maailman mineraalivaran-

noista, 25 % maailman tunnetuista öljy- ja kaasuvarannoista, 70 % Euroopan metsävarannoista ja 50 % Euroopan kalatuotannosta (Lapin saavutettavuuden kattohanke 2015–2018). Arktiset luonnonvarat tulevat luultavasti olemaan suurin syy myös arktisten meriteiden käyttämiselle. Saavutettavuuden kehittäminen Barentsin alueella on välttämätön perusedellytys, koska teollisuutta syntyy sinne missä logistiikkainfrastruktuuri on kunnossa.

Lappi sijaitsee suurten tavaravirtojen keskellä (Kuva 10) ja on myös osa norjalaista liikennejärjestelmää Pohjois-Lapin poikittaisliikenteen osalta (Norjan sisäisen liikenteen kuljetusreitit). Voimakkain tavarakuljetusten kasvu on länsirajalla, jossa näkyvät mm. lohikuljetukset ja Norjan sisäisen kuorma-autoliikenteen kuljetusreitit Ruotsin ja Suomen kautta.

Kuva 10. Lapin sijainti suhteessa tärkeimpiin kuljetuskäytäviin (Lapin saavutettavuuden kattohanke 2018).

Koillisväylän kuljetusvirtojen kehitys on ollut positiivista positiivista. Vuonna 2016 kuljetusvolyymit olivat noin 7 milj. tonnia, joka on kaikkien aikojen suurin kuljetusvolyymi reitillä. Positiivista kehitystä tukevat infra- ja laivakalustoinvestoinnit. Idän uusi silkkitie -investoinnit ja tavoitteet kytkeytyvät myös arktiselle alueelle.

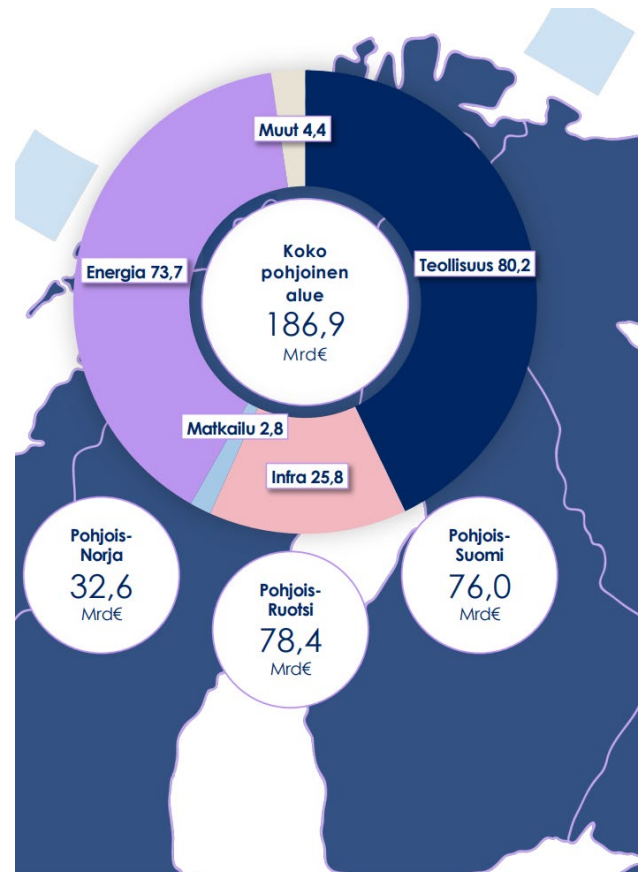
Pohjois-Suomen liikennematkaisuilla on tärkeä merkitys Barentsin alueen kehittyvimpien alueiden kasvulle ja erityisesti Suomen elinkeinoelämälle tähän kehitykseen mukaan pääsemisen kannalta. Erityisesti Pohjois-Norja kärsii lähitulevaisuuden investointisuunnitelmiin nähden sekä maa- että lentoliikenteen pullonkaloista. Alueen elinkeinoelämän kehitysnäkymiin nähden Barentsin alueen liikennejärjestelmässä on selkeitä puutteita.

Barentsin alueen elinkeinoelämän näkymät

Viime vuosien aikana naapurimaamme ovat suuntautuneet aktiivisesti pohjoisille alueille. Barentsin alue on Euroopan rikkain ja monipuolisin luonnonvaroiltaan. Luonnonvarojen merkitys on kasvanut EU:n alueella, mutta kysynnän kasvun takana on erityisesti kehittyvien maiden raaka-ainetarpeen kasvu. Lähes 90 % Euroopan rautamalmista ja suuri osa kriittisistä alkuaineista tulee Fennoskandian alueelta. Barentsin alueella sijaitsee maailman suurimmat maakaasuvarannot sekä merkittävä määrä hyödyntämätöntä öljyä. Maailman suurimpiin kalan tuottajiin kuuluva Norjan kalan kasvatusta on siirtymässä pohjoisen Norjan alueelle.

Barentsin alue on myös EU:n suurin paperi- ja metsäteollisuuden tuotteiden viejä ja 23 % Euroopan vesivoimasta tuotetaan alueella. EU on nyt ja erityisesti tulevaisuudessa erittäin riippuvainen tuontiraaka-aineista, mikä nostaa Barentsin alueen merkitystä koko Euroopan ja maailman kartalla. Huomattavaa on myös se, että suurin osa Barentsin alueen luonnonvaroista on vielä käyttämättä ja löytämättä.

Luonnonvarojen tuomat mahdollisuudet konkreti-soituvat myös alueen investointisuunnitelmina: Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisten alueiden investointipotentiaali on 187 miljardia euroa (Kuva 11). Luonnon ominaispiirteitten takia maantieteellisesti perifeerinen alue on nousemassa uudenlaisen strategisen asemaan.

Kuva 11. Euroopan pohjoisen alueen investointipotentiaali (Lapin kauppakamari, elokuu 2023).

Valtionrajan ylittävä yhteistyö

Rajat ylittävällä yhteistyöllä pyritään valtioiden välisen vuoropuhelun lisäämiseen sekä raja-alueiden taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen kehittämiseen. Suomi on osallistunut naapurimaidensa kanssa lukuisiin rajayhteistyöhankkeisiin, joista useimmat ovat Euroopan unionin osittain rahoittamia ja koordinoimia. Kolarctic-ohjelma 2021–2027 on keskeytetty Venäjän hyökättyä Ukrainaan.

Kolarctic-ohjelman lisäksi EU-ohjelma Interreg Aurora tukee rajat ylittävää yhteistyötä. Interreg Aurora 2021–2027 on uusi ohjelma Euroopan Interreg-

yhteisössä rajat ylittävää yhteistyötä varten. Ohjelma tarjoaa suuria mahdollisuuksia ja mahdollistaa uuden ja jännittävän rajat ylittävän yhteistyön Ruotsin, Suomen, Norjan ja Sápmin välillä. Ohjelman tarkoituksena on taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen vahvistaminen kaudella 2021–2027. Interreg Aurora yhdistää Interreg 2014–2020 -ohjelmien Interreg Pohjoinen ja Interreg Botnia-Atlantican maantieteelliset alueet. Ohjelma-alue kattaa myös Sápmi-alueen Norjassa, Suomessa ja Ruotsissa.

Kuva 12. Kolarctic ENI CBC 2014–2020 ohjelma-alue. Haaleammalla väritetyt alueet ovat ohjelman liittämissä alueita (Lähde: www.kolarctic.info).

Interreg Aurora -ohjelmaan kuuluvat seuraavat NUTS III -alueet:

Ruotsi: Norrbotten, Västerbotten ja Västernorrland

Suomi: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaa

Norja: Troms og Finnmark ja Nordland

Saamelaiset: Suomessa Lappi, Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Pohjanmaa. Ruotsissa Norrbottenin, Västerbottenin, Västernorrlandin ja Jämtlandin sekä

Taalainmaan Idre Samebyn. Norjassa Troms ja Finnmark, Nordland ja Trøndelag sekä osa Innlandetia (Elgå Reinbeitedistrikt).

Lisäksi rajat ylittävää yhteistyötä tukee Pohjoinen periferia ja Arktis (NPA) Interreg-ohjelma, jolla rakennetaan elinvoimaisia, kilpailukykyisiä ja ekologisesti kestäviä yhteisöjä. NPA (Northern Periphery and Arctic) on valtioiden välisen yhteistyön ohjelma, jonka ohjelma-alue Suomessa käsittää kahdeksan eri maakuntaa Lappi mukaan luettuna.

Interreg Aurora

Kuva 13. Interreg Aurora -ohjelman ohjelma-alue.

3. POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 TAVOITTEET

3.1 VALTAKUNNALLISET ALUEIDEN KEHITTÄMISTAVOITTEET

Valtioneuvosto hyväksyi 19.3.2020 hallituksen esityksen aluekehittämisen painopisteistä vuosille 2020–2023 (aluekehittämispäätös).

Aluekehittämispäätöksessä on viisi painopistettä ja aluekehittämisen toimintamalli, joista on kiteytetty alueiden kehityksen kannalta keskeisimmät linjaukset strategisiksi nostoiksi:

- Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
- Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet
- Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen
- Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana
- Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy

Aluekehittämispäätöksen painopisteissä kuvataan tavoitetilaa vuoteen 2030. Lisäksi painopistekohdaisesti kiteytetään strategisiksi nostoiksi keskeisimmät ehdotukset kehityksen suuntaamiseksi kohti tavoitetilaa. Pääministeri Sanna Marinin hallituskaudella päätöksen toimeenpano ja seuranta tapahtuvat alueiden uudistumisen neuvottelukunnan (AUNE) ohjauksessa.

Kaikkia päätöksen painopisteitä läpileikkaavat teemat ovat kestävä kehitys ja digitalisaatio.

Suomi on sitoutunut YK:n vuoden 2015 kestävän kehityksen toimintaohjelmaan ja 17 tavoitteen.

seen. Ne ohjaavat kestävän kehityksen edistämistä vuosina 2016–2030 (Agenda 2030). Kestävän kehityksen ulottuvuuksia ovat sosiaalinen, taloudellinen, ekologinen ja kulttuurinen kestävyys. Kun tavoitteena on turvata hyvän elämän edellytyksiä seuraaville sukupolville, on tämän päivän valintoja ja niiden vaikutuksia arvioitava pidemmällä aikajänteellä. Kestävän kehityksen tavoitteet ovat aluekehittämisen pohjana. Kestävyyden eri ulottuvuudet on tärkeä ottaa huomioon, oli kyse sitten elinkeinojen kehittamisestä tai eriarvoistumisen ehkäisystä. Alueelliset ja paikalliset ratkaisut konkretisoivat tavoitteita ja toimia ja tekevät kestäviä valintoja näkyväksi ihmisten arjessa.

Toisena läpileikkaavana teemana päätöksessä on digitalisaatio. Digitalisaation, automaation ja tekoälyn leviäminen korostaa digitaalisten taitojen merkitystä. Digitalisaatio on tärkeää yhteiskunnan kehitykselle – se parantaa tuottavuutta, mullistaa arvoketjuja, arvonluontia ja liiketoimintamalleja ja tuo palveluita kaikkien ulottuville sijainnista riippumatta. Digitalisaation mahdollistama automaatio vähentää työpaikkojen määrää useilla aloilla, mutta samalla syntyy uutta, erilaista osaamista vaativaa ja eri tavoin organisoitua työtä ja yrittäjyyttä. Digitalisaatio edistää paikasta riippumattoman työn tekemistä ja yritystoimintaa sekä tukee monipaikkaista elämää, kehittymistä ja kasvua. Samalla on tärkeää kiinnittää huomiota digitaalisten mahdollisuuksien tasa-arvoon ja siihen, että lisääntyvä digitaalisuus ei syrjäytä mitään väestöryhmiä.

3.2 VALTAKUNNALLISET ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEET

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön ohjausjärjestelmää. Niistä päättää valtioneuvosto. Tavoitteet voivat koskea asioita, joilla on:

- aluerakenteen, alueiden käytön taikka liikenne- tai energiaverkon kannalta kansainvälinen tai laajempi kuin maakunnallinen merkitys;
- merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön; tai

- valtakunnallisesti merkittävä vaikutus ekologiseen kestävyteen, aluerakenteen taloudellisuuteen tai merkittävien ympäristöhaittojen välttämiseen.

Valtion viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja edistää niiden toteuttamista. Valtion viranomaisten on myös arvioitava toimenpiteidensä vaikutuksia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kannalta.

Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista.

Maakuntakaavan sisältövaatimuksissa on korostettu valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamista. Maakunnan suunnittelu, erityisesti maakuntakaava on ensisijainen suunnittelumuoto tavoitteiden konkretisoinnissa ja välittämisessä kuntien suunnitteluun. Maakuntakaavoissa tavoitteita täsmennetään alueidenkäytön periaatteiksi ja aluevarauksiksi sekä sovitaan yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Kun tavoitteet on määritelty maakuntakaavassa, ne vaikuttavat maakuntakaavan ohjausvaikutuksen kautta myös kuntien alueidenkäytön suunnitteluun.

Valtioneuvosto päätti valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 14.12.2017. Päätös korvaa valtioneuvoston vuonna 2000 tekemän ja 2008 tarkistaman päätöksen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Uudistetut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulivat voimaan 1.4.2018.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on jaettu viiteen eri asiakokonaisuuteen:

- Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen
- Tehokas liikennejärjestelmä
- Terveellinen ja turvallinen ympäristö
- Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat
- Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Asiakokonaisuuksin sisältyy valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tausta ja tarve -osio, jolla perustellaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarve ja niiden muodostamiseen vaikuttavat seikat. Tausta ja tarve -osion alla ovat varsinaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet:

Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen

Edistetään koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä. Luodaan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle.

Luodaan edellytykset vähähiiliselä ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä.

Edistetään palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta. Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.

Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.

Tehokas liikennejärjestelmä

Edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara- ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle.

Turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet.

Terveellinen ja turvallinen ympäristö

Varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastomuutoksen vaikutuksiin. Uusi rakentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta varmistetaan muutoin.

Ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja.

Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille jätetään riittävän suuri etäisyys tai riskit hallitaan muulla tavoin.

Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset, kemikaaliratapihat ja vaarallisten aineiden kuljetusten järjestelyratapihat sijoitetaan riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.

Otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet.

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat

Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta.

Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä.

Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä sekä viheralueverkoston jatkuvuudesta.

Luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä.

Huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.

Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskiteysti usean voimalan yksiköihin.

Turvataan valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljetamiseentarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä

Kuva 14. Juutuanjoki.

3.3 MAAKUNNALLISET TAVOITTEET

Lappi-sopimus 2022–2025

Maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava ja alueellinen kehittämisohjelma eli maakuntaohjelma. Alueellisesta kehittämisohjelmasta säädetään erikseen laissa alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista. Lapin maakunnan suunnittelusta huolehtii Lapin liitto. Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtioneuvoston antamat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Maakuntakaava konkretisoi valtakunnalliset tavoitteet ja sovittaa ne yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Maakuntasuunnitelmalla ei ole oikeusvaikutuksia, mutta se on lähtökohtana muulle maakunnan suunnittelulle.

Lappi-sopimuksessa on yhdistetty kaksi maakunnallista suunnitteluasiakirjaa, maakuntastrategia 2040 (maakuntasuunnitelma) ja maakuntaohjelma 2022–2025.

Lappi-sopimus 2022–2025 hyväksyttiin Lapin liiton hallituksessa 12.11.2021 ja valtuustossa 29.11.2021. Lappi-sopimus on Lapin maakuntaohjelma vuosille 2022–2025. Se on kehittämisstrategia, joka esittää alueen toimijoiden yhdessä muodostaman kokonaiskuvan seuraavan neljän vuoden strategisesta kehittämisestä sekä rahoituksen suuntaamisesta. Maakuntaohjelmaa toteutetaan kahden vuoden välein laadittavilla maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmilla, jolla kohdennetaan rahoitukset toimijoittain. Lain mukaan viranomaisten tulee ottaa maakuntaohjelmat toiminnassaan huomioon ja edistää niiden toteutumista.

Lapin aluekehittämistä ohjaavat kuusi Lapin vahvuuksiin perustuvaa strategista painopistettä:

1. Arktinen talous kasvaa kestävästi uudistumalla
2. Väestökehityksen ja työvoiman riittävyyden haasteet hallintaan
3. Osaamisen kehittäminen vastaamaan toimintaympäristön nopeita muutoksia
4. Elinympäristön laatu, hyvinvointi ja peruspalvelujen turvaaminen hyvän elämän osatekijöinä

5. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
6. Hyvä saavutettavuus kilpailukyvyyn ja kasvun mahdollistajana
7. Saamelaiskulttuuriosio

Maakuntakaavan suunnittelun lähtökohtana toimii Lapin liiton valtuuston 29.11.2021 hyväksymä Lappi-sopimuksessa laadittu Lapin tulevaisuuskuva 2040+ -kartta, jossa osoitetaan Lapin tulevaisuuden aluerakenne sekä kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät (Kuva 23). Aluerakennevisio on uudistettu Lappi-sopimuksen laadintaprosessin yhteydessä. Aluerakennevisio 2040+ ilmaisee lappilaisen tahtotilan tulevaisuudesta. Aluerakenteen runkona toimivat visiossa kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät sekä keskushierarkia, kuten maakunta- ja aluekeskukset sekä keskustaajat.

Aluerakennevisio 2040+ ilmaisee lappilaisen tahtotilan tulevaisuudesta. Aluerakenteen runkona toimivat visiossa kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät sekä keskushierarkia, kuten maakunta- ja aluekeskukset sekä keskustaajat.

Vision neljä valtakunnallista kehittämiskäytävää yhdistää Lapin keskuksia toisiinsa ja naapurimaihin. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueita koskee Jäämeren käytävä, joka suuntautuu Meri-Lapista Rovaniemen/Kemijärven ja Sodankylän kautta Ivalo-oon, josta se jatkaa Jäämeren rannikolle Norjan Kirkkoniemeeseen.

Kehittämisvyöhykkeitä osoitetaan elinkeinojen kehittämisen tueksi ja ne liittyvät matkailuun, teollisuuteen ja mineraalipotentialiin. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueita koskevat matkailun kehittämisvyöhykkeet kaikissa kolmessa kunnassa sekä mineraalivyöhyke Sodankylän kunnassa. Aluerakenteeseen kuuluvat myös laajat Natura-alueet, suunnitellut ja olemassa olevat kaivokset sekä liikenneverkko.

Lappi-sopimuksen saamelaiskulttuuriosio

Lappi-sopimuksen 2022–2025 liitteenä on Saamelaiskäräjien hyväksymä saamelaiskulttuuriosio, jolla määritellään saamelaiskulttuurin visio vuo-

delle 2040+ sekä saamelaiskulttuuriosion kehittämisen painopisteet ja toimenpiteet. Alla on saamelaiskulttuurin visio 2040+

Alkuperäiskansa saamelaiset, elävä saamelaiskulttuuri, saamen kielet ja saamelaiset elinkeinot antavat Lapin maakunnalle muista maakunnista poikkeavan erityisen leiman ja myös vastuun saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin elinvoimaisuuden vaalimisesta ja kehittämisestä. Lapin maakunta ja erityisesti sen neljä saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvaa kuntaa muodostavat edelleen luonnollisimman kotialueen saamen kielille (inarin-, koltan- ja pohjoissaame), saamelaiselle kulttuurille ja elinkeinoille.

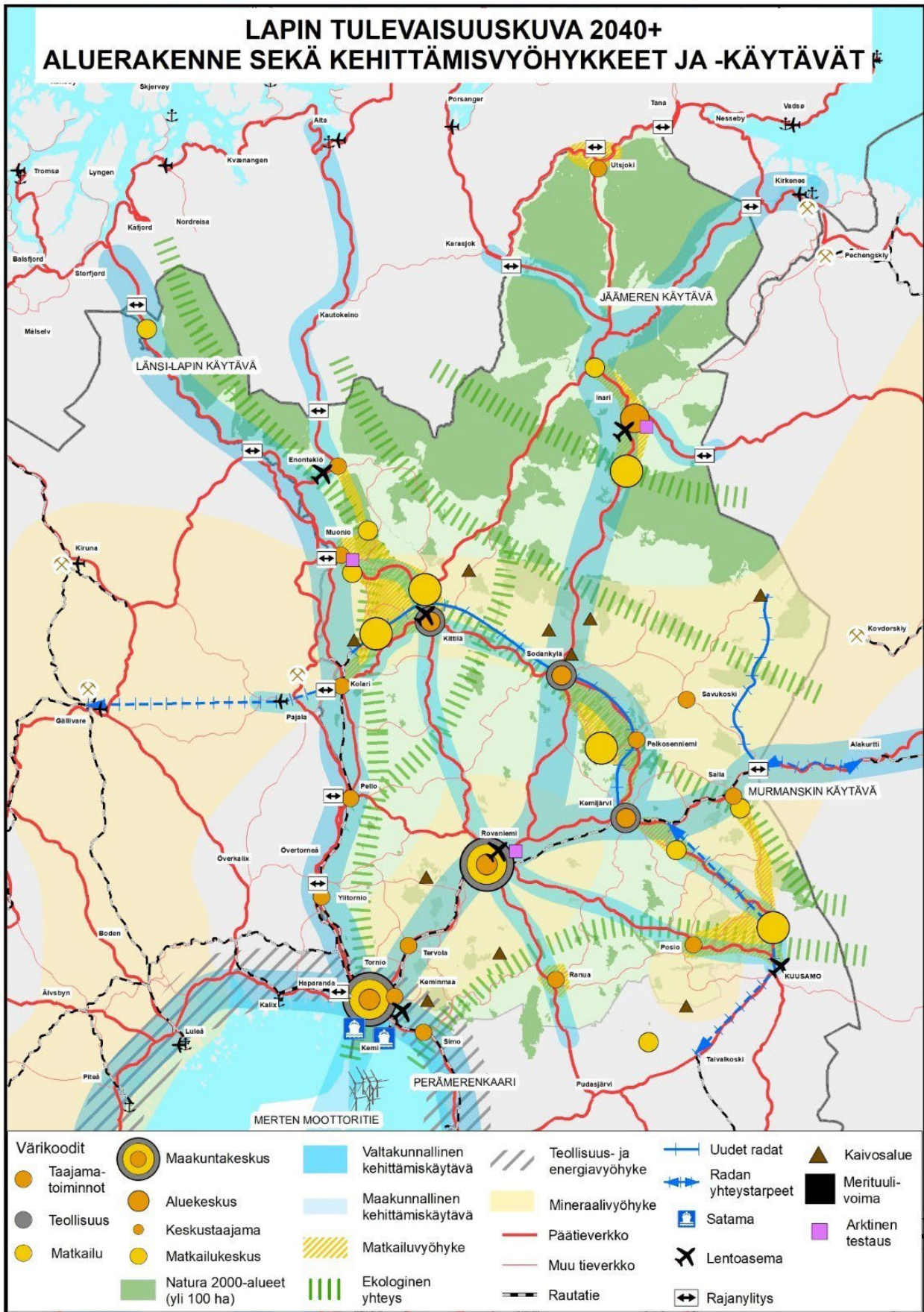
Saamelaisyhteisö kaikkine toimintoineen tuo Lapin maakuntaan oman rajat ylittävän ulottuvuutensa. Samalla se on myös merkittävä työllistäjä alueellaan ja rikastuttaa koko maakunnan yhteiskunnallista, kulttuurista ja kielellistä maisemaa. Saamen kielten, saamelaisen kulttuurin ja saamelaisten elinkeinojen elinvoimaisuus on merkittävää koko maakunnan kannalta.

Saamelaiskulttuurin arvostus on lisääntynyt ja Suomi on täyttänyt kansainväliset veloitteensa Suomen ja Euroopan Unionin ainoaa alkuperäiskansaa kohtaan. Saamelaiset elävät elinvoimaisessa, yhdenvertaisessa, saamelaiskulttuuria ja

ympäristöä kunnioittavassa elinympäristössä. Saamelaisten perinteiset elinkeinot, poronhoito, kalastus, metsästys, keräily ja käsityö ovat elinvoimaisia ja kannattavia. Kulttuurisesti ja eettisesti kestävä matkailu tukee perinteisten elinkeinojen kannattavuutta.

Perinteinen tieto ja saamen kielet siirtyvät luontevasti sukupolvelta toiselle. Saamen kielten revitalisaatio on aktiivisesti käynnissä koko maakunnassa, erityisesti saamelaisten kotiseutualueella ja toimialoista erityisesti varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa. Saamen kielten luonnolliset kielenkäyttöympäristöt ovat elinvoimaisia. Saamenkielinen opetus toteutuu tasa-arvoisena ja saamelaiskulttuurinmukaisena koko koulutuspolun.

Sosiaali- ja terveystalvet ovat saamenkielisiä ja saamelaiskulttuurinmukaisia. Palveluiden järjestämisessä tehdään luontevaa yhteistyötä yli valtakuntien rajojen

Kuva 15. Lappi-sopimuksen mukainen tulevaisuuskuva, aluerakenne 2040+.

3.4 KUNTIEN STRATEGIAT JA OHJELMAT

Suurin osa Lapin ja maakuntakaava-alueen kunnista kohtaavat samankaltaisia haasteita, kuten esimerkiksi poismuuttoa, väestön ikääntymistä, työttömyyttä ja palvelujen lakkauttamista. Kuntien lyhyt- ja pitkäaikaisilla strategioilla pyritään vastaamaan kuntien haasteisiin, alueiden kehittämiseen ja pääsemään kuntien asettamiin tavoitteisiin. Strategioilla pyritään myös kohentamaan kuntien taloudellista kilpailukykyä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Maakuntakaava-alueen kuntien strategioissa ja ohjelmissa korostuvat muun muassa luonnon ja matkailun potentiaali ja niiden hyödyntäminen. Alle on lueteltu keskeisimmät maakuntakaava-alueen kuntien strategiat ja ohjelmat.

Sodankylä

- Sodankylän kuntastrategia 2019–2025
- Maankäyttöpolitiinen ohjelma 2021–2025

Inari

- Arktisen Inarin strategia 2030
- Inarin kunnan elinvoimaohjelma 2019–2025
- Inarin kunnan maapoliittinen ohjelma

Utsjoki

- Utsjoen kuntastrategia 2025
- Utsjoen matkailun kehittämisohjelma ja maankäyttösuunnitelma

Kuva 16. Teno

3.4 KUNTIEN TAVOITTEET POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVALLE 2040

Maakuntakaava-alueen kuntien tavoitteet kerättiin tavoitteita koskevissa neuvotteluissa Utsjoella 27.9.2017, Inarissa 28.9.2017 ja Sodankylässä 29.9.2017. Kuntien tavoitteet päivitettiin syksyllä 2022 maakuntakaavan uudelleenvalmistelun yhteydessä.

Sodankylän tavoitteet

Jäämerenrata

- Länsisuuntainen ratayhteys tulisi merkitä yhteystarvemerkinä tulevaisuutta varten.

Liikenne

- Tieluokan muutos tulisi osoittaa Kittiläntielle (kt→vt) ja Savukoskentielle (st→kt).
- 4-tien turvallisuutta tulisi parantaa.
- Moottorikelkkailureittien päivittäminen maakuntakaavassa on tarpeen. Uusien reittien osoittaminen tulee olla mahdollista.
- Ohjelmalvelureittejä ja -alueita tulisi tarkistaa Kakslauttanen-Tankavaara-reitillä sekä UKK-puiston läpi menevällä reitillä.
- Joukkoliikennettä tulisi kehittää. Erityisesti Tankavaaran joukkoliikenteen toimivuus on heikko muun muassa pysäkkien osalta.
- Sakatin kaivoksen mahdollinen tielinjaus olisi hyvä yhtyä 5-tien linjaukseen ja jatkumaan yhteisen sillan kautta Kitisen yli. Kaivoksen uusi silta Kitisen yli tulee tutkia tarkoin.

Energia

- Fingridin 400 kV:n voimajohdon linjausvaihtoehtoista Kakslauttasen alueella läntinen vaihtoehto on parempi. Kunta ehdottaa linjauksen siirtämistä edelleen lännemmäs.

Taajamien kehitysnäkymät

- Taajamatoimintojen aluetta tulisi laajentaa Kelukoskentiin suuntaan Kaanaanmaan pohjoisosassa.

- Nykyiset lentokenttäalueet pysyvät ja Kirkonkylän kentän aluerajausta tulisi tarkentaa. Kirkonkylän lentokentällä on monikäyttöä, kuten auto- ja älyliikennetestausta sekä tieteellistä toimintaa.

Puolustusvoimien alueet

- Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentaminen ei saa haittavaikutuksillaan vaikeuttaa kylien tai matkailun kehittämisedellytyksiä.
- Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentaminen tarkastellaan suunnitelmien tarkentamisessa.

Matkailun kehitysnäkymät

- Kakslauttasen matkailupalvelualueita voisi laajentaa lännemmäs ja Kierinkiin tulisi osoittaa matkailupalveluiden alue.
- Vuotso-Tankavaaran ja Kakslauttanen-Saariselän matkailun vetovoima -vyöhykkeet tulisi yhdistää. Kakslauttasessa matkailun vetovoima-alueita tulisi laajentaa länteen, nykyisen voimalinjaan asti.
- Tankavaaran opastuskeskuksen alueelle suunnitellaan matkailupalveluja.
- Luosto on merkittävä kansainvälinen matkailukohde, jota tulisi suojella häiriöiltä.

Kaivokset, teollisuus, jalostus ja kylmäteknologia

- Kaivoksiin liittyviä teollisuusaluevarauksia tulisi osoittaa Kuusivaaran tien varteen.
- Kevitsan pohjoisosassa ja Pahtavaaran kaivosalueella on laajentamistarpeita.
- Sakatin kaivos tarvitsee oman kaivosaluemerkintänsä.
- Kaarestunturilla ja Ylikitisen alueella tulisi selvittää malmipotentialiaali ja mahdollisuudet kaivostoimintaan.
- Tähtelän tutkimusalue tulee suojata erityisesti tärinältä.

- Tuulivoimaselvitys tulee toteuttaa koko kunnan alueelle vireillä oleva Palkisvaaran tuulivoimapuisto huomioon ottaen.
- Datakeskuksen sijaintia on tarkasteltu Sodankylän pohjoispuolelle. Keskus tulisi sijoittua sähkön- ja vedensaannin lähelle.

Inarin tavoitteet

Liikenne

- Lentokentän kiitotietä tulisi jatkaa suurimpia matkustajakoneita varten.
- Moottorikelkkailureittien runkoreitistö tulisi osoittaa maakuntakaavassa ja uusien reittien osoittaminen tulee olla mahdollista.
- Poikittaisyhteyksien parantaminen ja alempiasteisten teiden kehittäminen on tärkeää. Sevettijärventien kehittäminen ja sen parantaminen konkreettisin toimenpitein on tärkeää.

Energia

- 400 kV:n voimajohtolinjauksia ei saisi sijoittua taajamien välittömään läheisyyteen, sillä taajamat ovat voimakkaassa kasvussa.
- Kunta suhtautuu 400 kV:n voimajohtoon erittäin kriittisesti.

Kaivokset, teollisuus, jalostus ja kylmäteknologia

- Kaivoksia ja tuulivoimaa ei tarvita kunnan alueella.
- Arktisen testauksen klusteri on tärkeä kunnalle ja sen toimintaedellytykset tulee turvata myös tulevaisuudessa. Kylmätestaus tulisi sijoittaa kaukana taajamista.
- Kylmätestaus vaatii tukipalveluiden ja majoituksen lisäämistä.
- Kunnassa tulee säilyttää kullankaivuuta ja myös jonkinasteinen konekaivuuta tulee sallia. Perinteinen kullankaivuuta on hyväksyttävää ja se on osa kulttuuriperintöä. Kullankaivuuta voidaan kehittää myös osana luonto- ja kulttuurimatkailua.

Matkailu

- Matkailu on voimakkaassa kasvussa ja uusia matkailupalvelualueita tarvitaan. On huomattava, että matkailu lisää maankäyttöriskitöitä.
- Matkailua pyritään kehittämään ekoturismin suuntaan. Massaturismikohteiden syntymistä pyritään välttämään.
- Luonnonsuojelualueiden hyödyntäminen hyvinvointi- ja kokemusmatkailussa olisi hyvä.
- Huskysafaritoimintaa ei haluta lisätä kunnan alueella.

Porotalous

- Porotalous ja muu maankäyttö tulee yhteensovittaa.

Rajat ylittävä yhteistyö

- Matkailuyhteistyötä kehitetään norjalaisen ja venäläisten kanssa.
- Yhteistyötä Venäjän kanssa tulee lisätä.
- Tavoitteena on yhteisen rajat ylittävän talousalueen muodostaminen Norjan ja Venäjän kanssa: tavoitteena vapaa työskentely, matkailu, logistiikka ja liikkuvuus alueiden välillä.

Utsjoen tavoitteet

Liikenne

- Liikenneyhteyksien parantaminen on tärkeää kunnan ja matkailun kehityksen kannalta. Tällä hetkellä joukkoliikenne toimii kunnassa huonosti. Jatkoyhteyksiä Ivalon kentältä ei Utsjoelle ole ja linja-autoyhteys etelään kulkee vain kolme kertaa viikossa.
- Moottorikelkkailureitit ovat kunnossa. Utsjoki-Karigasniemi-reittiä ei tarvitse osoittaa maakuntakaavaan. Kyläkeskusten lähireitistöjen ylläpitäminen on tärkeää.

Energia, voimajohtoverkko, kaivokset ja Jäämerenrata

- 400 kV:n voimajohtoa ei haluta kunnan puolelle lainkaan, sillä se on haitallinen poronhoidolle ja matkailulle. Tenojoelle tai niille tuntureille, jotka Tenojoelle näkyvät, ei saa rakentaa voimajohtoja.
- Kuntaan ei saa sijoittaa tuulivoimaa eikä kaivostoimintaa.

Elinkeinorakenne ja matkailu

- Porotalous on tärkeä elinkeino kunnalle, yhteisölle ja saamelaiskulttuurille.
- Matkailupalveluiden kehittäminen on tärkeää. Matkailua kehitetään luontoon ja kulttuuriin pohjautuvana.
- Matkailu pyritään pitämään ohjattuna ohjelmapalvelutoimintana.

3.5 MUUT TAVOITTEET

3.5.1 Sidosryhmien tavoitteet

Pohjois-Lapin maakuntakaavaan 2040 liittyvien sidosryhmien kanssa pidettiin tavoiteneuvottelut loka-joulukuussa 2017 sekä tammi-helmikuussa 2018. Alle on listattu eri sidosryhmäkokonaisuudet.

- Liikenne ja logistiikka
- Energiatoimijat
- Ympäristö- ja luonnonsuojeluviranomaiset sekä tutkimuslaitokset
- Kaivos-, pohjavesi ja kiviainestoimijat
- Kulttuuritoimijat
- Luonnonsuojeluyhdistykset
- Metsätalous
- Elinkeino- ja teollisuustoimijat
- Saamelaistahot
- Maaseutuelinkeinot
- Pelastus ja turvallisuus
- Maakuntakaava-alueen kuntien kylät
- Paliskunnat
- Matkailutoimijat

- Matkailun kehittämisyöhykettä ei tarvitse laajentaa sisämaahan. Paistunturin kohdalla yöhykkeen raja voisi kulkea erämaa-alueen rajaa pitkin.
- Huskysafareita ei kuntaan haluta.

Saamelaiskulttuurin erityisasema

- Saamelaiskulttuurin heikentäminen on kielletty.

Kuva 17. Neuvottelu Sajoksessa.

- Lapinkylät
- Metsästäjä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset

Edellä mainittujen tahojen lisäksi Sattasen, Kersilön ja Moskuvaaran kyläyhdistysten pyynnöstä pidettiin erillisneuvottelu Sattasen kylätalolla 5.2.2018. Neuvottelussa esiin nostetut tavoitteet esitetään sidosryhmien jälkeen. Yhteensä sidosryhmäneuvotteluihin osallistui 195 henkilöä. Sidosryhmäneuvotteluissa nostettiin esiin seuraavia tavoitteita:

Liikenne ja logistiikka

- Lentoliikenteen kehittäminen matkailun ja saavutettavuuden kannalta on tärkeää. Jatko-yhteydet Ivalon kentältä ovat heikot, joten niitä pitäisi parantaa.
- Itä-länsi-suuntaista liikennettä tulisi kehittää koko maakunnassa. Tarve on nykyisellään vähäinen, mutta kasvaa tulevaisuudessa.
- Valtatie 4:ää tulisi parantaa esimerkiksi levikkeillä. Taukopaikkoja saisi olla lisää rekoille.

- Liikennemäärän kasvaessa kuntien tulisi huomioida kuntakeskusten/taajamien ohitusmahdollisuudet.
- Valtatie 5:n linjausta Sodankylän kirkonkylän kohdalla tulisi parantaa. Vt 5:n ja Kittiläntien sillat eivät kestä raskaimpia kuljetuksia.
- Kittilä-Sodankylä-tien liikennemäärät ovat kasvaneet ja tieluokitus tulisi muuttaa valtiaksi.
- Inari-Köngäs-tie tulisi kunnostaa ja päällystää.
- Savukoski-Sodankylä-tie tulisi kunnostaa ja luokitus nostaa kantatieksi.
- Haja-asutusalueiden liikennepalveluja tulisi kehittää. Liikennepalvelut ovat haja-asutusalueilla usein taksien varassa, ja taksikuskeja on liian vähän.

Energiatoimijat

- Pohjois-Lapin kunnista ainoastaan Sodankylässä on turpeenottoa. Inarin ja Utsjoen alueella ei ole tarvetta turvetuotantoalueille.
- Tuulivoimamerkintöjä on tärkeä saada maakuntakaavaan, vaikka ne eivät velvoitakaan. Jos merkintä puuttuu, ajatellaan, että tuulivoimalla ei ole oikeutusta olla alueella.
- Raskaskuljetusreittien turvaaminen on tärkeää. Teiden ja siltojen tulisi kestää hyvin raskaita kuljetuksia, kuten suurmuuntamoita.
- Liikenteen sähköistyminen tulee huomioida tulevaisuudessa. Esimerkiksi pikalatausasemien sijainti ja sähkönsiirto vaatii suunnittelua.
- Jäämerenradalla tullaan kulkemaan sähköllä ja se luo painetta Inarille ja Utsjoelle, sillä nykyiselläänkin kuntien sähkönsiirto on osittain ääri rajoilla.
- Jätteiden kuljettaminen Oulun energian jäteasemalle ei ole ympäristöystävällistä. Maakuntakaavaan olisi hyvä merkitä alueet, joissa jätelajittelupisteet ja siirtoasemat sijaitsevat.

Ympäristö- ja luonnonsuojeluviranomaiset sekä tutkimuslaitokset

- Tähtelän tutkimuslaitos tulisi osoittaa uudessa kaavassa aluemaisena merkintänä suoja-
vyöhykkeineen. Alueen toiminta on nykyisin

laajempaa ja siellä on yleisöltä kiellettyjä alueita.

- Tuulivoimaa ei tulisi sijoittaa Tähtelän läheisyyteen, sillä tuulivoima voi aiheuttaa tutkahäiriöitä.
- Olemassa olevien luonnonsuojelu- ja erämaa-alueiden turvaaminen on tärkeää maakuntakaavassa. Kehittämisperiaatemerkinnät voivat ulottua em. alueille, mikäli ne eivät vaaranna alueiden perustamistarkoitusta.
- Muinaisjäännösten osalta on pohdittava mitkä kohteet ovat kehitettävissä matkailukäyttöön ja mitkä eivät. Ehdottomat ei-kohteet on löydettävä.
- Olemassa olevia valtion rajat ylittäviä viheryhteyksiä ei tulisi maakuntakaavassa katkaista. On luonnollista, että maakuntakaavassa pohditaan luonnonsuojeluverkostoa yli rajojen.
- Utsjoen Tenojokivarressa on noin 40 km pituinen alue Piesjoelta Ailigakseen, jonne ollaan laatimassa maisemanhoito- ja toimenpidesuunnitelmaa. Vähintään maakunnalliset maisema-alueet tulisi viedä maakuntakaavaan, elleivät kunnat niitä vastusta.
- Maakuntakaavassa täytyy tunnistaa ajankohittaiset pohjavesiasiat ja ympäristönsuojelullisesti herkät alueet.
- Vesienhoitosuunnitelmat kannattaa jatkossakin ottaa huomioon maakuntakaavan taustatiedoissa.
- Lokan ja Porttipahdan osalta maakuntakaavaan voisi osoittaa kalasatamia ja veneilyreittejä.

Kaivos-, pohjavesi- ja kiviainestoimijat

- Kevitsan kaivospiiri laajenee, ja tämä on huomioitava maakuntakaavassa.
- Maakuntakaava-alueelle tuskin tulee montaa uutta kaivosta tällä suunnittelujaksolla, mutta olemassa olevat kaivosalueet laajenevat. On tärkeää, ettei maakuntakaavaan tule sellaisia merkintöjä, jotka estävät kaivostoiminnan tulevaisuudessa.
- Kaivokset eivät tarvitse Jäämerenrataa, mutta tiestön on oltava kunnossa. Nelostien ohitus-
tarpeet ja parantaminen on ajankohtaista.

- Kaivoksiin liittyvien huoltoalueiden tulisi sijaita lähellä kaivosta, ei esimerkiksi kauempana kuntakeskuksissa. Tähän tulisi varautua kaavoittamalla teollisuusalueita kaivosten läheisyyteen.
- Teollisuusalueiden lisäksi asumisen lisääntymiseen on syytä varautua kaavoituksella.
- Maakuntakaavassa olisi syytä ottaa huomioon vesihuoltolaitosten toiminta-alueet.

Kulttuuritoimijat

- Muinaisjäännösten merkitsemisessä tulisi pyrkiä alueellisiin kokonaisuuksiin.
- Saamelaiskulttuurien aktiivisuuskeskukset tulisi osoittaa maakuntakaavalla.
- Maakuntakaavaan kannattaa valita kohteita, jotka ovat muinaisjäännösrekisterissä.
- Vaellusmatkailua ja muuta luonnonhdoilla tapahtuvaa matkailua tulisi kehittää.
- Maakuntakaavassa on syytä tuoda esille myös henkinen perintö.
- Kultakulttuuri- ja historia on syytä huomioida maakuntakaavassa.
- Sotahistoriakohteet ovat Pohjois-Lapille tärkeitä ja ne tulisi tuoda kaavassa esille.
- Autiotupien esittämistä kaavassa tulee harvita.
- Haagin yleissopimuksen mukaiset kansallisesti merkittävät kulttuurikohteet tulee osoittaa maakuntakaavassa.
- Kaavakartan selkeyden vuoksi inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kulttuurisia erityispiirteitä ei kannata eritellä. Kaavaselostuksen tekstissä moninaisuutta tulisi kuitenkin tuoda esille.

Luonnonsuojeluyhdistykset

- Vanhat luonnontilaiset tai luonnontilaisen kaltaiset metsät tulisi osoittaa omalla merkinnällä.
- Metsäerämaat ovat Inarin ydinalueita. Alueen hakkuut ovat vähenemässä eikä metsätalous työllistä enää Inarissa.
- Kaikki metsäalueet voisivat olla kaavassa CO₂-, eli hiilivarasto-alueita. Hiilivarastoalueet ovat karttuvia hiilivarastoalueita, jossa yhdistyvät

hiilinielu- ja varasto. Myös pimeät alueet pitäisi saada maakuntakaavaan.

- Jäämerenrataa ei tulisi rakentaa Pohjois-Lappiin. Järkevin vaihtoehto olisi Murmanskin rata Sallan kautta niin, että Venäjä on suunnittelussa mukana.
- Biodiversiteetin lisäksi tulisi puhua myös geodiversiteetistä, ja eri arvojen asiat tulisi merkitä päällekkäin maakuntakaavaan.
- Maikkumapää-Suorsapään alue tulisi osoittaa maakuntakaavassa suojelumerkinnällä.
- Lintujen muuttoreiteille ei tulisi osoittaa tuuli-voimaa.
- Maakuntakaavassa täytyy huomioida vasta kartoitetut saamelaiset maisema-alueet.
- Maisemia, joissa on eheitä vesielementtejä, ei tule rikkoa matkailun tai voimajohtojen tarpeiden takia.
- Inarjärven tulisi saada kansallispuistostatus.

Metsätalous

- Metsätalouden kannalta liikenneyhteyksien on oltava hyvät. Tie- ja ratayhteykskuljetusten on oltava edullisia ja tehokkaita.
- Kirkkoniemeen johtava ratavaihtoehto on ainoa vaihtoehto, josta on hyötyä metsätaloudelle.
- Maakuntakaavaan ei saa tulla metsätalouden toimintaa rajoittavia merkintöjä.
- Metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen on olemassa metsälaki ja luonnonsuojelulaki. Maakuntakaavaan ei saisi tulla uusia merkintöjä tähän liittyen. Ekologiset yhteystarpeet eivät saa rajoittaa metsätaloutta.
- Hoitamattomia metsäalueita ei tulisi merkitä luonnon monimuotoisuusalueiksi.
- Maakuntakaavassa voisi uudelleentarkastella porotalouden, metsätalouden ja matkailualueiden suhteita.
- Metsätaloudella on laaja tieverkosto Ylä-Lapissa. Jos metsätalous joutuu muun maankäytön tieltä väistämään, teitä ja siltoja ei enää pidetä kunnossa.
- Maakuntakaavassa tulisi määritellä toteuttamisaikataulut tietyille aluevarauksille (esim. Puolustusvoimien alueet).

- Maakuntakaavaan tulee merkitä puuterminaalit ja tulevaisuudessa HCT-terminaalit (High Capacity Transport).

Elinkeino- ja teollisuustoimijat

- Elinkeinotoimijoilla tulisi olla samat toiminta-alueet kuin porotaloudella.
- Kylmä- ja autotestausalueet tulisi merkitä alueina maakuntakaavaan riittävine laajentamis-alueineen.
- Kuskittomien autojen testaustoiminta yleisillä teillä tulisi huomioida maakuntakaavassa.
- Tähtelän tutkimuskeskuksen toiminta täytyy turvata maakuntakaavassa varaamalla sille tarpeeksi suuri toiminta-alue ja suojavaöhyke.
- Lentoliikenteen toimintaedellytyksiä ei saa rajoittaa. Lentokentälle tulee osoittaa riittävä laajennusalue.
- Nelostie tulisi merkitä älyliikenteen tieksi Vesisaareen saakka.
- Elämysteollisuus tulee vaatimaan lisää tilaa Inarissa, Ivalossa ja Saariselällä. Maakuntakaavassa on huomioitava elämysteollisuuden kasvunvara.
- Matkailun ja autotestauksen oheispalveluita, kuten riittävän tasokasta majoitusta tulee toteuttaa Inarissa.
- Maakuntakaavassa täytyy ottaa huomioon ohjelmalveluyrittäjien tarvitsemat tukikohta-alueet.
- Kaivostoiminnalle tulee osoittaa terminaali-alueita kaivosalueiden lähelle.
- Kutturin tieyhteys on edelleen tarpeellinen.

Saamelatahot

- Poronhoito on erittäin tärkeä ja perinteinen osa saamelaiskulttuuria.
- Poroilla on vapaa laidunnusoikeus, eivätkä muut maankäyttömuodot saisi haitata poronhoitoa.

Kolttien kyläkokous

- Inarin saavutettavuuden parantaminen on tärkeää.

- Nelostien turvallisuutta tulisi parantaa ja tienhen tulisi rakentaa ohituspaikkoja. Teiden parantamishankkeissa tulee huomioida myös kylän turvallisuus rakentamalla muun muassa kevyen liikenteen väyliä.
- Koltta-alue, saamelaisten kotiseutualue ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue ovat tärkein maankäytön perusta, jonka päälle muut mahdolliset maankäyttömuodot tulevat. Esimerkiksi matkailu voi hillitysti kasvaa, mutta se ei saa rajoittaa alueen tärkeintä maankäyttöä.
- Uusien suojelualueiden muodostaminen ei saa rajoittaa paikallisten elinkeinoja. Alueen asukkailla tulee olla oikeus alueiden käyttöön.
- Inarijärvellä on satamia kirkonkylällä, Veskoniemessä, Nanguniemessä ja Nellimissä.
- Mikään ratalinjaus alueen läpi ei ole hyvä ja kyläkokous vastustaa ratahanketta. Rata ei edistä alueen matkailua eikä tuo muitakaan hyötyjä.
- Radan toteuttamisen sijaan olisi tärkeämpää parantaa Sevettijärven tietä ja sen turvallisuutta.
- Koltta-alueella on kaksi saamelaiskulttuurille tärkeää aluetta: Sevettijärvi ja Nellim/Keväjärvi. Sevettijärvi on saamelaiskulttuurin keskuskylä ja se tulisi osoittaa niin myös kaavassa. Nellimin voi osoittaa keskuskylämerkintänä ja alueelle matkailutoimintaa.
- Maaseudun ja matkailun kehittämisen kohde-aluemerkinnät voisi yhdistää.
- maakuntakaavan vaikutusten arvioinnissa täytyy arvioida myös kumulatiiviset vaikutukset.

Maaseutuelinkeinot

- Matkailu on tärkeä elinkeino Lapissa ja se tulee sijoittumaan myös perinteisten keskustojen ulkopuolelle, kuten kyliin.
- Matkailussa ei kannata tavoitella massaa vaan pienempiä määriä ja räätälöidympiä palveluita.
- Matkailutoiminnan tulisi olla ohjattua.
- Inarin poromatkailua voisi kehittää Tolosen suuntaan ja Inarista Lemmenjoelle päin kulta-matkailua.

- Metsätalous on sovittava yhteen poronhoidon ja matkailun kanssa.
- Kaivosten tulee huolehtia sivukivikasojen maisemavaikutuksista ja varmistaa, ettei toiminnan loputtua kaivosalueista tule jättöalueita.
- Rajayhteistyön merkitys on läpileikkaava kaikessa toiminnassa.
- Kalastuksella on suuri rooli perheiden eläntössä, joten sitä ei tulisi lainsäädännöllä liialti rajoittaa. Ammattikalastusta on Unarinjärvellä, tekojärvillä ja Inarinjärvellä.
- Metsästystä tulisi tehdä kannan mukaan.
- Koirasafarit eivät kuulu saamelaiseen poronhoitokulttuuriin. Koirasafaritoiminta pitäisi saada keskitettyä ja toiminnan on oltava luvanvaraista.
- Nellimintien kehittäminen on tärkeää.
- Ivalon lähellä olevien maatilojen laajenemista tulisi helpottaa.
- Sodankylän liikenneolosuhteita tulisi parantaa.
- Lähiruoan saatavuutta tulee edistää.
- Lokan ja Porttipahdan tekojärvien matkailupotentiaalia tulisi kehittää.

Pelastus ja turvallisuus

- Puolustusvoimien Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueen (EAH 2894) laajennus tulee huomioida maakuntakaavassa. Mellankankaan harjoittelualue tulee säilyttää maakuntakaavassa ennallaan.
- Jäämerenrata ei saa rajoittaa mitenkään Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen, jääkäriprikaatin kasarmialueen tai Mellankankaan harjoitusalueen käyttöä.
- Räjähdevarastojen yhteyteen tulee osoittaa suojavyöhykkeet.
- Tullin ja rajanylityspaikkojen toimintaedellytykset on turvattava tulevaisuudessakin.
- Kaikilla rajanylityspaikoilla on tärkeää huomioida tie- ja liikennealueiden riittävä mitoitus ja käytettävyys sekä nykyisille että tulevaisuudessa lisääntyville ajoneuvo-, henkilö- ja tavariikennemäärille ja yhteiskunnan viranomaistoiminnoille.

- Sodankylä-Kittilä-tielle tulisi saada parannettava tie -merkintä. Matkailun lisääntyminen ja vaikutus Nellimintiehen on huomioitava.
- Nelostietä on syytä parantaa.
- Pelastushelikopterille olisi syytä saada laskeutumipaikkoja kaivosten, matkakeskusten ja muiden aktiivisten alueiden läheisyyteen. Merkintä voi olla ylimalkainen ja alue pääosin muussa käytössä.

Maakuntakaava-alueen kuntien kylät

Utsjoki

- Saamelaislinkeinit rakentuvat tulevaisuudessa entistä enemmän matkailun ympärille.
- Utsjoen kirkonkylän lähistölle voisi tehdä aluevarauksen kalanjalostukselle.
- Nuorgamin lomakylä tulisi merkitä matkailupalvelukohteeksi maakuntakaavassa.
- Nuorgamin matkailun vetovoimavyöhykettä voisi laajentaa Kaldoaivin suuntaan.
- 400 kV:n voimajohdon sijoittuminen nykyisen linjauksen yhteyteen ei olisi Nuorgamin lomakeskuksen kannalta hyvä ratkaisu.
- Pajuniemi-Rajala-välille pitäisi saada kevyenliikenteen väylä.
- Julkista liikennettä tulisi parantaa alueella.
- Jäämerenrata tulisi rakentaa Kolarin kautta Narvikiin tai Tromssaan.
- Radan aitaaminen ei riitä, vaan porojen täytyy päästä radan yli ja ali.
- Poronhoito tulee säilymään nykyisellään, mikäli valtio ei sitä rajoita. Matkailu ei rajoita poronhoitoa, mutta kaivokset rajoittavat.
- Kaavoituksella tulisi turvata luontomatkailun edellytykset.
- Matkailua ei tulisi osoittaa erämaahan, vaan pitäisi pysyä kylin läheisyydessä. Matkailun tulee olla ohjattua.
- Paistunturille ulottuva matkailun kehittämisvyöhykemerkinä voi olla jatkossakin entisen laajuinen.
- Maaseudun kehittämisen kohdealue olisi hyvä pitää kaavassa.
- Saamelaiskulttuuria ei tule heikentää.

- Karigasniemen rajaylityspaikalle tulisi saada kantavampi silta.
- Tie Utsjoen kuntakeskuksesta Karigasniemelle tulisi parantaa.
- Davvi-tuulivoimapaiston voimajohtoja ei tule suunnitella Utsjoen kautta.
- Moottorikelkkailureitti Enontekiöltä Utsjoen kuntakeskukseen olisi merkittävä mahdollisuus kunnalle.
- Utsjoen matkailun kehittäminen voisi tuoda kuntaan lisää asukkaita.
- Poronhoito ei saa jarruttaa muuta toimintaa.
- Tenon varteen tulisi rakentaa opastettu reitti taukoapaikkoineen.
- Kylien yhteyteen tulisi saada matkailutoimintaa. Porotalous voisi enemmän hyödyntää matkailua toiminnassaan.
- Tenojokivarsi sekä Angelin seudun puhelinverkon kuuluvuutta tulisi parantaa.
- Karigasniemen rajaylityspaikan yhteyteen voisi tulla logistiikkakeskus, jonka yhteydessä olisi myös tullin toimipiste.
- Rajakauppa on tärkeä toimeentulo Utsjoella, joten sen toimintaedellytyksiä tulee edistää.

Inari

- Menesjärven matkailu kasvaa.
- Paikallisen kalan tarjontaa sekä kalastuksen toimintaedellytyksiä tulisi parantaa.
- Matkailun kehittämisvyöhykettä tulisi laajentaa Menesjärven suunnasta Inariin päin.
- Keskuskylämerkintä on edelleen tarpeellinen Menesjärvellä.
- Testaustoiminta ei saa liikaa rajoittaa porotaloutta.
- Sevetin tien kuntoa tulisi parantaa.
- Posti- ja joukkoliikennepalveluita tulisi parantaa kunnassa.
- Huskyfarmit tarvitsevat yhteensovittamista muun maankäytön kanssa.
- Menesjärvelle tulee osoittaa matkailukohde-merkintä.

Sodankylä

- Matkailun lisääntyminen näkyy ruoantuotannon kasvun tarpeessa. Ruokaa tulisi tuottaa alueella enemmän.
- Nelostietä tulisi parantaa. Liikennemäärä on tiellä kasvussa, mikä johtaa turvallisuuden heikkenemiseen.
- Sodankylän joukkoliikennettä tulisi parantaa. Turistit eivät löydä kuntakeskukseen, sillä alueen joukkoliikenne ei toimi.
- Kylien sodalta säästyneet vanhat rakennukset edistävät kylämatkailua, joten vanhaa rakennuskantaa tulisi säilyttää.
- Kierinkiläiset matkailuyrittäjät ja perinnetalojen omistajat toivovat, että Kieringin valtakunnallinen maisema-aluestatus pysyy.
- Moottorikelkkailureittien tulisi muodostaa kiertoreittejä, etteivät kelkkailijat joudu tulemaan samaa reittiä takaisin. Virkistys-, ulkoilu- ja kelkkailureittejä tulisi rakentaa matkailukeskusten välille.
- Alueen tärkeimmät vetovoimatekijät ovat puhdas luonto ja ympäristö. Erämaisat alueet tulisi pitää sellaisinaan ja avohakkuita tulisi välttää.
- Saamelaiskulttuuri on arvo sinänsä kylille, ja sitä tulisi ylläpitää.
- Matkailu ja kaivostoiminta eivät sulje toisiaan pois, mikäli kaivostoiminta hoidetaan ympäristöä kunnioittaen.
- Useampaa kaivosta tukeva teollisuus olisi järkevä keskittää.
- Sodankylä-Kittilätie on parannusten tarpeessa. Olisi hyvä, jos 5-tie ei loppuisi Sodankylään vaan jatkuisi Kittilään asti.
- Kaivostoiminta on lisännyt liikennettä runsaasti, mikä on heikentänyt 4-tien turvallisuutta.
- Bioenergian kehittämisedellytyksiä tulisi kaavalla parantaa.
- Suunnitellut suuret hankkeet eivät saa rajoittaa jo olemassa olevia elinkeinotoimintoja.
- Jäämerenrata tulisi kulkea voimalinja-aukon rinnalla.
- Perinteisillä elinkeinoilla on merkittävä rooli matkailussa.

- Matkailun ja maaseudun kehittämisvyöhyke-merkinnät voisi yhdistää.
- Jos Kemijärven biojalostamo tulee, kylien liikenneturvallisuutta tulee parantaa puutavarakuljetusten lisääntyessä.
- 4-tielle tulisi saada ohituskaistoja.
- Jäämerenradan rakentaminen on kaukana tulevaisuudessa, joten nyt tulisi parantaa valtatietä.
- Liikennemäärän kasvaessa Sattasen kylän kohdalle tulisi saada yksi alikulku lisää.
- Joukkoliikennettä tulisi parantaa Kittilään ja Savukoskelle. Lentokenttäyhteydet Rovaniemeltä ovat myös heikot.
- Pomokairan, Koitelaiskairan ja Sattasen kylän katvealueet tulisi ratkaista.
- Maakuntakaava ei saisi ainakaan rajoittaa rakentamista kylissä.
- Hirviäkuru Pittiövaarassa tulisi osoittaa matkailukohteeksi maakuntakaavassa.
- Jeesiöjoki tulisi osoittaa kalastusmatkailujoeksi.
- Järvikylien aluetta Unarinperällä tulisi kehittää matkailullisesti.

Paliskunnat

- Poronhoito on tärkeä elinkeino Pohjois-Lapin alueella ja tulee olemaan tulevaisuudessakin. Muut maankäyttömuodot tulee yhteensovit-taa poronhoidon kanssa.
- Maakuntakaavassa tulee osoittaa tietyt alueet metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue -merkinnällä, kuten Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa tehtiin.
- Osa alueista tulee merkitä vahvemalla ”poronhoitovaltainen alue” -merkinnällä.
- Jäämeren ratasuunnitelmaa ei hyväksytä Pohjois-lapin maakuntakaava-alueen eteläpuoleisissa paliskunnissa.
- Poronhoidon toimintaedellykset tulee turvata, mikäli Jäämerenrata rakennetaan. Radan tulisi olla kokonaan aidattu ja siinä pitäisi olla tietty määrä ylityksiä ja alituksia. Ylitykset ovat poroille parempi vaihtoehto.
- Porotalous tulee ottaa huomioon harjoitus- ja ampuma-alueiden laajentamisessa.
- Lapin maakuntakaavojen koko maakuntakaava-alueita koskeva yleismääräys poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäyttöliisten toimintaedellytysten turvaamisesta on tärkeä. Myös neuvotteluvollisuus valtion maiden osalta tulee säilyttää.
- Turve- ja tuulivoimatuotantoon liittyvät määräykset poronhoidon huomioimisesta tulee säilyttää. Samoin Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueessa tulee suunnittelumääräyksissä säilyttää erityismaininnat poronhoidon huomioimisesta. Sama koskee mahdollisesti muitakin harjoitusalueita kaava-alueella.
- Poronliha pitäisi saada tehokkaammin jäämään alueen hyödynnettäväksi.

Saamelaisten kotiseutualueen paliskunnat

- Matkailun kehittämisvyöhykettä ei tule laajentaa Utsjoella tunturiin päin Paistunturin erämaa-alueelle.
- Jäämerenrata ei saa kulkea lainkaan saamelaisten poronhoitoalueella. Ali- ja ylikulut eivät auta tilannetta.
- Hankkeet eivät saa aiheuttaa poronhoidolle vähäistä suurempaa haittaa.
- Matkailu ja muut elinkeinot eivät saa uhata saamelaisten kotiseutualueen poronhoidon vapaita laidunalueita.
- Saariselän kohdalla matkailu ei saa laajentua enää länteen. Matkailun kasvu pitää rajata alueille, jossa sitä jo nyt on.
- Maakuntakaavassa tulee arvioida poronhoidon vaikutukset paliskuntakohtaisesti ja paliskuntatasolla.
- Poromiesten asiantuntemus täytyy näkyä maakuntakaavassa ja kaavoittajien tulee käyttää poromiesten asiantuntemusta työssään. Kaikki saamelaisten kotiseutualueen maankäyttö täytyy käydä paliskuntakohtaisesti läpi.
- Kaavan laatimisvaiheessa tulee olla jatkuvassa vuorovaikutuksessa saamelaispaliskuntien kanssa ja lähettää ehdotuksia paliskuntien nähtäväksi.

- Jokaiselta saamelaisten kotiseutualueen paliskunnalta tulee kysyä kirjallisesti, miten vaikutukset saamelaisporonhoitoon arvioidaan.
- Paliskuntien tulee olla mukana siinä asiantuntijaryhmässä, joka perustetaan saamelaiskulttuuriasiantuntijan tueksi.

Matkailutoimijat

- Paikallinen eläminen ja elinkeinot kiinnostavat matkailijoita ja ohjelmapalvelujen kautta se on tuotteistettavissa.
- Porofarmien olisi hyvä sijaita lähellä matkailukeskuksia.
- Utsjoen matkailun kehitys vaatii suojelualueiden ja poronhoidon tarpeiden yhteensovittamista.
- Erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmiin vaikuttaminen tulisi olla helpompaa. Nyt ne vaikeuttavat matkailun kehittämistä.
- Olisi toivottavaa, jos suojelualueesta voisi osoittaa alueen, jolla matkailukin pystyisi toimimaan. Erämaa- ja suojelualueille pitäisi päästä, luontoa kunnioittaen.
- Utsjoella tulisi olla enemmän matkailukohteita.
- Matkailun tulevaisuuden haaste on se, miten matkailijavirrat pidetään aisoissa.
- Sodankylän osalta matkailulle tulee varata riittävän leveä ja selkeä vyöhyke, etteivät kaivokset, tuulivoima tai ampuma-alueet tule samoille alueille matkailun kanssa.
- Utsjoelle myös tulisi saada lentokenttä. Vallen hotellista kylälle tulisi saada kevyen liikenteen väylä.
- Ohjelmapalvelutoiminnan tulisi olla ohjattua ja hyvin hoidettua.
- Matkailun kehittämisen ja suunnittelun tulee olla vastuullista.
- Kultamatkailu on tärkeässä asemassa Tankavaara-Saariselkä-alueella.
- Kalastusmatkailu on merkittävä matkailumuoto. Kalastusmatkailua tulisi suunnata myös alikalastettuihin järviin Pohjois-Lapissa.
- Kakslauttaseen tulisi rakentaa lisää alikulkuja.
- Pohjois-Lappiin tarvitaan paljon uusia reittejä eri matkailu- ja virkistystoimintaan.

- Nelostie on vaarallinen lisääntyvine rekkoinneen. Nelostien turvallisuutta ja kuntoa tulisi parantaa.
- Karigasniemi-Inari-tietä tulisi edelleen parantaa. Tie on kapea ja huonokuntoinen. Kittilä-Inari-tietä sekä Unari-Luusuan tietä tulisi myös parantaa.
- Levähdyspaikkojen tulisi olla aina aurattuina.
- Matkailukeskusten välinen julkinen liikenne on riittämätöntä, joten sitä tulee lisätä.
- Mobiilipalveluita tulisi parantaa ja katvealueet saada pois.
- Turistien liikkumiseen tulisi saada selkeät säännöt ja kuntien tulisi osoittaa alueet, joissa turistit voivat liikkua.
- Matkailun lisääntyessä yleinen turvallisuus tulee nostaa esille. Poliisin määrää ei tulisi leikata. Lisäksi työntekijöitä tarvitaan Lappiin huomattavasti enemmän sekä työntekijöille asuntoja ja palveluita.

Lapinkylät

- Lapinkylillä tulisi olla samanlaiset oikeudet kuin saamelaisilla.
- Jäämerenrata ja 400 kV:n voimajohto ovat hyviä asioita. On hyvä, että voimajohtolinjat ovat teiden varsilla. Liikenneturvallisuus tulee kuitenkin huomioida.
- Matkailuyrittäjien tulisi ohjata turistien kulke- mista niin, etteivät he kulje yksityispihoilla.
- Testausalueita tulisi osoittaa muuallekin kuin Ivalojojkilaaksoon, esimerkiksi hakkuualueille.

Metsästäjä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset

- Nykyinen saamelaisten kotiseutualueen raja- aus on väärä. Rajauksen tulisi kulkea Kuusamosta Kolariin ja sen pohjoispuolinen alue olisi kokonaisuudessaan saamelaisten kotiseutu- aluetta. Nykyinen raja- aus luo maankäytöllisiä paineita sen eteläpuolisille alueille.
- Vaikka nykyisille saamelaisille ei sovelleta Akwè: Kon -menettelyä, voidaan sitä soveltaa metsäsaamelaisiin.
- Maakuntakaavaan täytyy tulla kirjaus mitkä alueet ovat metsäsaamelaisten alueita.

- Jäämerenrata tulisi kulkea palkisten rajoja pitkin, ettei se halkaisisi paliskuntia. Poronhoidon talvilaidunalueet ja syysalueet tulee huomioida.
- Poronhoitoalueen maankäytössä tulisi korostua poronhoidon merkitys. Olisi tärkeää rauhoittaa tiettyjä maa-alueita poronhoidolle, kuten esimerkiksi Lokan altaan reuna-alueet.
- Maakuntakaavan M-1-aluetta tulisi laajentaa. Porotalouden tulee olla samanarvoinen metsätalouden kanssa.
- Hakatut metsäalueet tulisi jättää kyntämättä ja syväauraamatta. Maakuntakaavassa tulisi olla ohjeistus miten hakataan ja mitä sen jälkeen tehdään.
- Maakuntakaavan keskeisten asioiden listalle tulisi lisätä myös metsäsaamelaiskulttuuri.
- Saamelaiskäräjäläin mukaisen neuvottelun lisäksi tulee käydä neuvottelu metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaisten kanssa.
- Matkailun kasvun tulee olla hallittua. Metsäsaamelaiset eivät näe matkailua uhkana niin kauan kun matkailu on hallittua.
- Kaivostoiminnan ei tulisi sijoittua neitseellisille alueille. Kaivostoimintaa voi lisätä alueilla, joissa on jo ennestään kaivostoimintaa ja infrastruktuuria.

Sodankylän kylien erillisneuvottelu (Sattanen, Kersilö ja Moskuvaara)

- Valtatie 4:n liikenne on kasvanut ja tie on parantamisen tarpeessa. Jäämerenradan suunnittelun sijaan tulisi keskittyä 4-tien kehittämiseen.
- Maakuntakaavan tavoitteisiin tulisi lisätä kalastus kaikkine muotoineen. Sodankylässä on hyviä kalavesiä ja kalastuksessa on myös matkailupotentiaalia.
- Sattaseen ja Kersilöön tulisi rakentaa kevyen liikenteen väylä.
- Sattasesta ja Kersilöstä ei ole moottorikelkkailureittiä runkoreitille. Maakuntakaavassa tulisi osoittaa moottorikelkkailureitti kylistä runkoreiteille sekä reitti Kersilän voimalaitokselle joen yli.
- Poikittaistietä Peurasuvannosta Kittilään tulisi parantaa.
- Sattasen, Kersilön ja Moskuvaaran kylät tulisi osoittaa matkailun ja maaseudun kehittämisen kohdealueina. Sattaseen tulisi rakentaa alikulku valtatie 4:n ali. Kersilöön tulisi rakentaa kääntymiskaista.
- Nelostien Rajalan tienhaaraan tulisi rakentaa ohituskaista ja valaistus.
- Poronhoidolla on erityisoikeuksia maankäytön suhteen valtion mailla, joten maakuntakaavassa on huomioitava poronhoidon toimintaedellytykset.
- Fingridin voimajohto tulisi rakentaa olemassa olevaan häiriökäytävään.
- Maakuntakaavaan tulisi tehdä erillisselvitys Jäämerenradan ja tuulivoiman porotalousvaihteluksista
- Sodankylässä tulisi olla enemmän majoitusta turisteille.
- Kaivostoimintaan liittyvät satelliittiesiintymät olisi hyvä ottaa huomioon kaavoituksessa.

3.5.2 Strategiat

Suomen mineraalistrategia

Luonnonvarojen saatavuus ja tuotanto ovat muodostuneet keskeisiksi varallisuus- ja menestystekijöiksi muuttuvassa maailmassa. Mineraalivarat ovat kuitenkin jakautuneet maantieteellisesti epätasaisesti ja yli puolet maapallon mineraalituotannosta tulee poliittisesti epävakailta alueilta. Mineraalien kysyntä monipuolistuu, kaupan esteet uhkaavat kasvaa ja hintaheilahtelut raaka-ainemarkkinoilla ovat suuria.

Suomen mineraalistrategia on laadittu ilmasto- ja energiapoliittisen ministeriryhmän toimeksiantosta. Strategiatyön tavoitteeksi asetettiin mineraalialan lähivuosisikymmenien kansainvälisten ja kotimaisten kehitystrendien ennakoiminen, sekä tämän pohjalta sellaisten toimenpide-ehdotusten tekeminen, jotka tukevat kestävästä mineraalipoliitiikan muotoutumista ja alan kehittämistä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kannalta järkevällä tavalla.

Mineraalistrategiassa esitetyt strategiset tavoitteet ovat kotimaisen kasvun ja hyvinvoinnin edistäminen, ratkaisujen etsiminen globaaleihin mineraaliketjun haasteisiin sekä ympäristöhaittojen vähentäminen. Toimenpide-ehdotusten aihealueet ovat mineraalipolitiikan vahvistaminen, raaka-aineiden saatavuuden turvaaminen, kaivannaistoinnin ympäristövaikutusten vähentäminen ja tuottavuuden lisääminen sekä T&K-toiminnan ja osaamisen vahvistaminen.

Suomen arktisen politiikan strategia

Suomen uusi Arktisen politiikan strategia määrittelee Suomen keskeiset tavoitteet arktisella alueella. Kaiken toiminnan arktisella alueella tulee perustua luonnon kantokykyyn, ilmaston suojelemiseen ja kestäväen kehityksen periaatteisiin sekä alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittamiseen. Näistä lähtökohdista voidaan tarkastella myös Suomen taloudellisiin intresseihin liittyviä tavoitteita. Strategia ulottuu vuoteen 2030 asti.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman strategisessa kokonaisuudessa Suomi kokoaa suurempi maailmalla on tunnistettu tarve arktisen yhteistyön vahvistamiseksi. Strategian johdannossa esitellään arktisen politiikan kansainvälinen viitekehys ja arktisen turvallisuuden kysymyksiä.

Uudessa strategiassa priorisoidaan painopistealueita:

- Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen
- Asukkaat (hyvinvoinnin edistäminen ja alkuperäiskansa saamelaisten oikeudet)
- Arktinen osaaminen (elinkeinot ja huippututkimus)

Infrastruktuuri ja logistiikka Strategian painopistealueissa esitellään painopistealueen tilannekuva, tavoiteltu kehitys arktisella alueella ja konkreettiset toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Arktisen politiikan strategiaa on valmisteltu valtioneuvoston kanslian johdolla. Valmistelutyössä ovat olleet mukana kaikki ministeriöt.

Lapin arktisen erikoistumisen ohjelma

Euroopan unionin ohjelmakauden (2014–2020) aluepolitiikassa keskeisimpiä painopistealueita on innovaatioiden edistäminen. EU on lanseerannut älykkään erikoistumisen konseptin tukemaan alueita niiden omiin toimialoihin ja palveluihin liittyvien innovaatiomahdollisuuksien etsimisessä. Älykkäässä erikoistumisessa taloudellinen kasvu perustuu osaamirakenteiden hyödyntämiseen alueen elinkeinoelämän kehittämisessä. Älykäs erikoistuminen auttaa löytämään eri toimialojen ja teknologioiden välistä vuorovaikutusta sekä alueen sisällä että alueiden välillä. Tätä vahvistaa alueellisten ja kansallisten rakennerahastojen vaatimus älykkään erikoistumisen strategioiden olemassaolosta. Älykkään erikoistumisen strategian yksi tärkeitä tavoitteita on auttaa alueita integroimaan oma kehittämistoimintansa EU:n eri rahoitusinstrumentteihin ja -ohjelmiin. Näin luodaan toisiaan täydentäviä toimenpide-ehdotuksia. Lappi on Suomen arktisin alue, jonka kehittämisessä huomioidaan kansainvälinen, kansallinen ja alueellinen toimintaympäristö sekä arktiset erityispiirteet. Koko Lappi on arktista aluetta, jossa korostuvat myös julkisen rahoituksen ja yksityisten investointien yhteensovittaminen sekä alueelle tehtävien panostusten vaikutusten maksimointi.

Pienvesien suojelu- ja kunnostusstrategia

Vuonna 2015 valmistuneessa Pienvesien suojelu- ja kunnostusstrategiassa esitetään toimenpiteitä jäljellä olevien luonnontilaisten pienvesien säilyttämiseksi ja heikentyneiden pienvesien kunnostamiseksi. Pienvesistrategian toteuttaminen käynnistettiin vuonna 2015, ja sen aikajänne ulottuu vuoteen 2025. Valtionhallinnossa strategian toteutuksesta päävastuussa ovat ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Strategia ohjaa ELY-keskusten, Metsähallituksen, Suomen Metsäkeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen toimintaa. Lisäksi strategia vaikuttaa tulosohtauksen sekä yhteistyö- ja rahoitustoiminnan kautta monen muun tahon toiminnan suuntaamiseen.

Strategiassa esitetään kuusi päämäärää pienvesiin liittyen: 1. Pienvesiä koskeva tietoperusta paranee, 2. Pienvesiin liittyvää lainsäädäntöä, sen soveltamista ja valvontaa kehitetään, 3. Pienvesien vapaaehtoinen kunnostaminen lisääntyy, 4. Pienvesiä suojellaan ja kunnostetaan osana maankäyttöä, 5. Pienvesiä koskevat toimet ja tavoitteet otetaan huomioon vesienhoidon suunnittelussa ja 6. Pienvesien kunnostamisen rahoituskäytäntöjä kehitetään.

Lapin ilmastostrategia

Lapin ilmastostrategiasta ja ilmastonmuutoksesta on kerrottu kappaleessa 2.6. Ilmastonmuutos.

Lapin energiastrategia

Lapin liiton hallitus on hyväksynyt energiastrategian kokouksessaan 9.11.2009.

Lapissa on vireillä useita eri tuotantomuotojen hankkeita, jotka toteutuessaan lisäävät Lapin energiantuotantoa merkittävästi. Samanaikaisesti Lapin teollisuuden, kaivostoiminnan ja matkailun kasvunäkymät ovat pitkällä aikavälillä hyvät, mikä lisää energiantarvetta huolimatta siitä, että samanaikaisesti energiatehokkuus paranee koko ajan.

Strategiassa on määritetty Lapille pitkän aikavälin energiavisio vuoteen 2030. Lisäksi on yksilöity lyhemmän aikavälin tavoitteet ja kärkihankkeet.

Lapin energiastrategian kärkihankkeet:

- Bioenergian käytön kestävä lisääminen
- Turpeen käytön edistäminen
- Tuulivoiman hallittu rakentaminen ja tuulivoimaosaamisen kehittäminen
- Vesivoimatuotannon lisääminen
- Energiatehokkuuden edistäminen
- Infrastruktuurin toiminnan varmistaminen
- Energia-alan T&K- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen

Lapin matkailustrategia 2020–2023

Lapin liiton hallitus hyväksyi strategian joulukuussa vuonna 2019.

Strategia tarjoaa vision ja tavoitteita matkailun kehittämiseksi vuoteen 2030 asti. Keskeisenä osana ovat valitut painopisteet ja toimenpiteet vuosiksi 2020–2023. Matkailustrategia on laadittu erittäin laajassa yhteistyössä matkailutoimijoiden kanssa. Näkemyksiä strategiaan ovat antaneet matkailuyrittäjät, matkailun alueorganisaatiot, kunnat, matkailun koulutus- ja tutkimuslaitokset sekä matkailun kehittämisorganisaatiot.

Lapin matkailustrategia 2020–2023 pohjautuu Lappi-sopimukseen 2018–2021. Lappi-sopimuksen päätavoite on maakunnan kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin lisääminen. Tavoitteeseen pyritään strategisilla valinnoilla, joissa korostuvat seuraavat aihealueet: Arktinen talous, Työ ja osaaminen uudistuvat, Puhdas luonto, Hyvä elinympäristö ja Hyvä saavutettavuus. Lapin matkailustrategia on linjassa näiden tavoitteiden kanssa, ja toimenpiteillä edistetään kaikkien strategisten valintojen osa-alueita. Lisäksi matkailustrategian laadinnassa on huomioitu erityisesti Lapin älykkään erikoistumisen ohjelma, matkailun elinkeinon muutokset ja kansallisen matkailun tiekartan päivitys vuonna 2019.

Lapin matkailun visio vuodelle 2030 on:

”Lappi on vastuullinen ja aito ympärivuotinen matkailukohde, joka kasvaa viisaasti.

Lapissa on viisi miljoonaa rekisteröitynyttä yöpymistä vuosittain, ja matkailu on ympärivuotista.

Matkailutulo on 1,5 miljardia euroa. Matkailu tuo elinvoimaa yrityksiin ja kuntiin ja hyödyttää paikallisia asukkaita. Tavoite on, että lumettoman ajan matkailutulo olisi 40 prosenttia koko vuoden matkailutulosta.

Lappi on saavutettavissa suorien kansainvälisten lento- ja ratayhteyksien kautta.

Lapissa matkaketjut toimivat rajat ylittävästi.

Lapin matkailun ekosysteemi on tehokas yhteisyräke, johon kuuluu kansainvälisiä ja kansallisia strategisia kumppaneita. Lappi on matkailun digitaalisen myynnin ja markkinoinnin edelläkävijä.”

Edelliseen Lapin matkailustrategiaan 2015–2018 liittyi matkailustrategiaa täydentävä osio, **Lapin matkailun maankäyttöstrategia**, joka keskittyy maankäyttökysymyksiin ja eri toimialojen tarpeiden yhteensovittamiseen. Matkailun maankäyttöstrategian tavoitteena on tuoda esiin matkailun tarpeita ja tavoitteita suhteessa muihin maankäyttömuotoihin ja toimialoihin, kartoittaa hyviä käytäntöjä, luoda matkailulähtöisiä periaatteita maankäytön suunnittelulle sekä tarjota ratkaisumalleja kiistakysymysten selvittämiseen.

Lapin matkailun maankäyttöstrategian strategiset linjaukset on muodostettu kyselyjen, alueellisten työpajojen sekä asiantuntijatyöpajan tulosten pohjalta. Linjaukset koskevat mitoitusta, Lapin matkailurakentamista, matkailun vyöhykkeisyyttä sekä matkailun ja muun maankäytön yhteensovittamista. Strategiassa esitetään myös erilaisia esimerkkejä ja ehdotuksia, joiden kautta strategian linjaukset voidaan jalkauttaa käytännön suunnitteluun.

Strategia toteutettiin vuorovaikutteisesti eri sidosryhmiä osallistaen ja kuunnellen. Hankkeen käytännön toteutuksesta vastasi Sweco Ympäristö Oy. Lapin matkailun maankäyttöstrategia valmistui syksyllä 2014.

Lapin kansainvälisen toiminnan strategia 2015/2030

Lapin kansainvälisen toiminnan strategian 2015/2030 tarkoituksena on asettaa yhteiset tavoitteet maakunnan kansainväliselle toiminnalle, koordinoita alueviranomaisten ja paikallistason kansainvälistä yhteistyötä ja näin toimimalla saada lisäarvoa alueelliseen kehittämistyöhön. Strategia on ohjelma, jonka tarkoitus on tehostaa maakunnan kehittämistä sen keskeisillä painopistealueilla.

Lapin kansainvälisen toiminnan strategian keskeinen tehtävä on toimia Lapin kansallisen kehittämisen ylikansallisena, integroituna jatkeena. Strategian tausta-aineistona on käytetty alueviranomaisten laatimia selvityksiä omista kansainvälistä toiminnoistaan. Kansainvälisen strategian aikajänne on konkreettisten toimenpide-ehdotus-

ten osalta vuodessa 2015 ja strategisimmalta osaltaan vuodessa 2030. Strategia on elinkeinopainotteinen. Se keskittyy maakunnan elinkeinollisen kilpailukyvyyn ja muiden toiminnallisten edellytysten vahvistamiseen. Strategian alueellisiksi painopisteiksi on valittu ne maantieteelliset alueet, jotka ovat Lapille tärkeitä ja ovat Lapin yhdistetyin resurssein saavutettavissa tai vaikutettavissa. Lappi on Suomen kansainvälinen maakunta, joka tunnetaan myös maailmalla. Lapin maantieteellinen asema on kansainvälinen sen rajautuessa Ruotsiin, Norjaan ja Venäjään. Yhteistä rajaa näiden naapurivaltioiden kanssa Lapilla on 1700 kilometriä ja ”muun” Suomen kanssa vain 400 kilometriä. Lapin toimijat osallistuvat lukuisten kansainvälisten yhteistyöohjelmien toteutukseen ja ovat myös useiden kansainvälisten organisaatioiden jäseniä sekä solmineet lukuisia alue- ja paikallistason yhteistyösopimuksia.

Lapin saavutettavuuden kattohanke

Lapissa on monipuolinen ja kehittyvä elinkeinorakenne, ja Lappi sijaitsee keskellä Barentsin aluetta. Oleellinen kysymys onkin, miten hyödynnetään mahdollisuudet kehittyä arktisen logistiikan keskeiseksi, joka tukee monipuolisen teollisen ekosysteemin kehittymistä? Oleellista on varmistaa saavutettavuus kaikilla liikennemuodoilla ja kaikista suunnista sekä kytkeytyminen kehittyviin kuljetuskäytäviin ja kehitysvyöhykkeisiin.

EU:n arktinen strategia korostaa arktisen alueen tulevaisuuden potentiaalia. Keskeistä on laajentaa TEN-T-ydinliikennekäytävät arktiselle alueelle ja siten kytkeä arktinen alue kiinteästi eurooppalaiseen liikennejärjestelmään. Tämä on yksi perusedellytys EU:n arktisen strategian toteutumiseksi myös käytännössä. Suomen ja Lapin näkökulmasta tämä edellyttää yhteisen tahtotilan muodostamista ja aktiivista toteuttamiskelpoisten kehitysprojektien muodostamista sekä näiden tavoitteiden määrätietoista edistämistä.

Hankkeessa ideoitu tavaravirtojen tulevaisuuskuva vuoteen 2040 perustuu oletukselle, että Lapin teollinen rakenne kehittyy positiivisesti ja vahvistuu tulevaisuudessa. Lappi kytkeytyy mukaan useaan ison kuvan kehityssuuntaukseen, kuten

eurooppalaisiin kasvukäytäviin, Koillisväylän liikenteeseen, Uuden silkkien kehitykseen ja Luoteis-Venäjän liiketoiminnan kasvuun. Lappi on aktiivinen toimija Barentsin ja arktisen alueen keskiössä. Rajat ylittävää elinkeinorakennetta kehitetään vyöhykkeisesti, ja liikenneinfrastruktuuri toimii tämän kehityksen vahvistajana ja selkärangan.

Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia

Lapin, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan liitot, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset sekä Väylävirasto ovat laatineet yhteistyössä ensimmäisen koko Pohjois-Suomea kattavan liikenne- ja logistiikkastrategian, jolla turvataan Pohjois-Suomen elinvoimaisuutta turvaamalla liikenteen ja logistiikan jatkuva kehitys. Strategia valmistui vuoden 2017 marraskuussa.

Strategiassa on määritelty Pohjois-Suomen liikenteen ja logistiikan kehittämislinjaukset sekä lähivuosien tärkeimmät hankekokonaisuudet. Työssä on keskitytty maakuntarajat ylittäviin sekä kansainvälisiin liikenneyhteyksiin, joissa Pohjois-Suomen erityispiirteet näkyvät selvimmän. Suunnitelmaa tarkennetaan maakuntien omassa liikennejärjestelmätyössä. Strategiassa määriteltiin neljä Pohjois-Suomen liikenteen ja logistiikan kehittämistavoitetta:

- Pohjois-Suomen pitkistä etäisyyksistä aiheutuviin haasteisiin vastataan hyvän saavutettavuuden ja kustannustehokkaiden matka- ja kuljetusketjujen avulla
- Liikennepalveluja kehitetään ottaen huomioon Pohjois-Suomen erityistarpeet keskusten välisillä pitkillä yhteysväleillä sekä harvaan asutuilla alueilla
- Pohjois-Suomen liikennejärjestelmä mahdollistaa elinkeinoelämän kustannustehokkaan toiminnan ja kehittämisen
- Pohjois-Suomi tukee liikenteen päästöjen vähentämistä ja kestävien liikkumis- ja kuljetusmuotojen yleistymistä

Itä- ja Pohjois-Suomen lentoliikenteen kehittämishanke

Itä- ja Pohjois-Suomen lentoliikenteen kehittämishanke on seitsemän maakunnan yhteishanke, joka tähtää ymmärryksen lisäämiseen lentoliikenteestä sekä paremman kansainvälisen saavutettavuuden mahdollistamiseen, erityisesti elinkeinoelämän toimintaedellytysten näkökulmasta. Hanke päättyi 8.6.2017. Hankkeessa ovat mukana Etelä-Karjalan, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin liitot. Hankkeen koordinointia ja hankehallintaa hoiti Lapin liitto.

Lapin Arktinen biotalouden kehittämisohjelma

Lapin Arktisen biotalouden kehittämisohjelma julkaistiin huhtikuussa 2018. Kehittämisohjelma koostuu yhteisen Lapin liiton Arktinen biotalous -hankkeen neljä pääteemaa: elintarvikkeet & luonnontuotteet, hajautettu uusiutuva energia, puurakentaminen sekä sininen biotalous (järvikalastus). Kehittämisohjelman tarkoituksena on esitellä kaikkien edellä mainittujen teemojen nykytilanne Lapissa sekä tavoitetilanne vuoteen 2025 tähdäten. Lisäksi ohjelma esittelee konkreettisia toimenpiteitä, joihin eri toimijat kehittäjästä yrittäjiin ja koulutusorganisaatioista rahoittajiin voivat tarttua, jotta Lapin Arktisen biotalouden kattovisio "Puhtaasti lappilaisia huipputuotteita - kestävästi yrittäjyys edellä!" saavutetaan.

3.5.3 Vesienhoitosuunnitelmat

Euroopan unionin vesipolitiikan puitedirektiivi (2000) yhtenäistää EU:n vesiensuojelua. Joulukuussa 2004 hyväksytty laki vesienhoidon järjestämisestä sekä kolme muuta lakimuutosta toteuttavat vesipuitedirektiivin Suomessa. Vesipuitedirektiivin tavoitteena on ehkäistä pinta- ja pohjavesien tilan heikkeneminen koko Euroopan unionin alueella. Pintavesien hyvä tila ja pohjavesien hyvä määrällinen ja kemiallinen tila tulee saavuttaa 15 vuoden kuluessa direktiivin voimaantulosta.

Vesipuitedirektiivin tavoitteena on:

- estää vesiekosysteemien huononemista sekä suojella ja parantaa niiden tilaa
- edistää kestävästä, vesivarojen pitkän ajan suojeluun perustuvaa vedenkäyttöä

- vähentää pohjavesien pilaantumista
- tehostaa vesiensuojelua pilaavien ja vaarallisten aineiden päästöjä vähentämällä (prioriteettiaineet)
- vähentää tulvien ja kuivuuden vaikutusta.

Vesienhoitoalueille laaditaan hoitosuunnitelmat, jotka valtioneuvosto hyväksyy. Vesienhoitosuunnitelma sisältää perustiedot alueen vesistöistä, niihin kohdistuvista paineista ja vesistöjen ekologisesta tilasta sekä vesien hoidon ja suojelun tavoitteista. Hoitosuunnitelmien osana laaditaan toimenpideohjelma, joka sisältää ne lainsäädännölliset keinot ja tekniset sekä taloudelliset menetelmät, joilla pyritään saavuttamaan ja turvaamaan vesistöjen hyvä ekologinen ja kemiallinen tila.

Vesienhoidon keskeisenä tavoitteena on estää jokien, järvien ja rannikkovesien sekä pohjavesien tilan heikkeneminen sekä pyrkiä kaikkien vesien vähintään hyvään tilaan. Tavoitteen saavuttamiseksi suunnitellaan ja toteutetaan vesien tilaa parantavia toimenpiteitä ja seurataan niiden vaikutuksia. Hoitosuunnitelmakausi kestää kuusi vuotta.

Lupaa edellyttävää yksittäistä hanketta koskevat velvoittavat toimet määritellään jatkossakin olemassa olevan lainsäädännön perusteella. Lupia käsitellään erityislainsäädäntöön, kuten vesilakiin, ympäristönsuojelulakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä luonnonsuojelulakiin perustuvissa lupamenettelyissä. Vesienhoitosuunnitelman hyväksymisen jälkeisissä lupapäätöksissä on kerrottava, miten vesienhoitosuunnitelma on päätöksessä otettu huomioon.

Valtioneuvosto hyväksyi 16.12.2021 seitsemän alueellista vesienhoitosuunnitelmaa ja merenhoidosuunnitelman vuosille 2022–2027. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö hyväksyi tulvariskien hallintasuunnitelmat. Vesien- ja merenhoidon tavoitteena on vesien vähintään hyvä tila ja tilan heikkenemisen estäminen. Tulvariskien hallinnan tavoitteena on vähentää tulvariskejä, ehkäistä ja lieventää tulvista aiheutuvia vahingollisia seurauksia ja edistää varautumista tulviin.

Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen vesienhoitosuunnitelma 2022–2027

- Toimenpiteet painottuvat vesien nykytilan ylläpitoon. Toimenpiteitä esitetään asutuksen sekä maa- ja metsätalouden kuormituksen rajoittamiseksi.
- Ihmisen aiheuttama kuormitus Suomen puoleisella alueella on vähäistä, eikä veden laadullisia ongelmia juurikaan ole. Kuormittavia tekijöitä alueella ovat lähinnä metsätalous, yhdyskunnat sekä haja- ja loma-asutus, paikallisesti myös koneellinen kullankaivuu.
- Tenojoki ja Näätämöjoki ovat tärkeitä Atlantin lohen lisääntymisjokia. Tuulomaajoen vesistöön vaelluskalojen nousun estävät Venäjän puolella sijaitsevat voimalaitokset. Tenojoen vesistöalueella ihmisen toiminta on paikoin lisännyt eroosiota ja teiden rakentaminen on aiheuttanut mm. lohen nousuesteitä, joista osa on jo poistettukin.
- Säännöstelyn haittoja lievennetään ja pohjavesien tilan seuranta tehostetaan. Vieraslajien ja kalatautien leviäminen jäämereen laskeviin vesiin on vakava riski, jonka pienentäminen edellyttää toimenpiteitä.
- Nykykäytännön mukaisten toimien tehostaminen, kansainvälinen yhteistyö ja lainsäädännölliset keinot ovat tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi. Lisäksi vesienhoitosuunnitelmassa eri sektoreille on esitetty ohjauskeinoja sekä tutkimus- ja kehitystoimenpiteitä.
- Pohjavesien hyvän tavoitetilan ylläpitäminen edellyttää jatkossakin pohjavesialueiden suojelutarpeen huomioimisen maankäytön suunnittelussa ja riskiä aiheuttavien toimintojen sijoittamisessa.

Kemijoen vesienhoitosuunnitelma 2022–2027

- Toimenpiteillä vähennetään Kemijoen vesienhoitoalueen rehevöitymistä ja vesiym-

päristölle vaarallisten ja haitallisten aineiden esiintymistä sekä vesistöjen rakenteessa ja hydrologiassa tapahtuneiden muutosten vaikutuksia.

- Eniten vesistöjen tilaa ovat muuttaneet vesistöjen säännöstely ja rakentaminen, uittoperkaukset sekä suo- ja metsäojitukset. Viime vuosisadan puolivälin jälkeen purojen perkaukset, metsä- ja suo-ojitukset, hakkuut virtavesien rannoilla ja teiden rakentamiset tierumpuineen ovat muuttaneet merkittävästi vesienhoitoalueen etelä- ja keskiosien pienten virtavesien tilaa. Vesistöjä kuormittavat tekijät painottuvat vesienhoitoalueen eteläosaan.
- Alueen ihmistoiminnasta sisävesiin tulevasta ravinnekuormituksesta huomattava osuus tulee hajakuormituksena maa- ja metsätaloudesta sekä haja- ja loma-asutuksesta. Uuden tiedon valossa metsätalouden kuormitus on suurempaa kuin aiemmin oletettiin. Pistemäinen ravinnekuormitus on pääosin peräisin teollisuudesta ja yhdyskuntien jätevesistä.
- Kaivosteollisuus on vesienhoitoalueella kasvanut, mikä lisää vesistöjen pilaantumisriskiä etenkin metallien ja vesille haitallisten aineiden osalta. Osalla pohjavesialueista kuormittava toiminta, kuten pilaantuneet maa-alueet, maa-ainesten otto, asutus, teollinen toiminta, polttoainesten ja kemikaalien varastointi, liikenne ja kuljetukset voivat aiheuttaa vaaraa pohjavesien hyvälle laadulle. Vesienhoitoalueen eteläosissa myös turvetuotannolla on merkitystä vesistöjen kuormittajana.
- Pohjavesien osalta tärkeimpinä toimenpiteinä ovat suojelusuunnitelmien laatiminen, pohjaveden tilan seuranta, pilaantuneiden maa-alueiden tutkiminen, ympäristölupien päivittäminen, uusien riskitoimintojen ohjaaminen pohjavesialueen ulkopuolelle, maa-ainesottoalueiden ja pi-

laantuneiden maa-alueiden kunnostaminen, pohjavesien suojaaminen sekä neuvonnan ja valvonnan tehostaminen.

- Pohjavesien hyvän tavoitetilan ylläpitäminen edellyttää Kemijoen vesienhoitoalueella jatkossakin pohjavesialueiden suojelutarpeen huomioimisen maankäytön suunnittelussa ja riskiä aiheuttavien toimintojen sijoittamisessa.

Kemijoen vesistöalueen tulvaryhmä

Tulvat Kemijoen vesistöalueella aiheutuvat joko lumen sulamisvesistä tai jääpadoista. Suurimmat tulvavahingot aiheutuvat Rovaniemellä ja Kittilässä.

Kemijoelle on laadittu tulvariskien hallintasuunnitelma vuosille 2016–2021. Suunnitelma on päivitetty ja uusi suunnitelma on vuosille 2022–2027. Suunnitelmaa on valmisteltu Kemijoen tulvaryhmässä. Hallintasuunnitelmassa on esitetty alueen tulvariskien hallinnalle seitsemän tavoitetta ja 32 erilaista toimenpidettä.

Kemijoen tulvatyöryhmän toimintakausi 1.6.2022–22.12.2024. Lapin liiton edustaja toimii tulvaryhmän puheenjohtajana. Lisäksi tulvaryhmässä on edustajat kaikista vesistöalueen kunnista, Lapin pelastuslaitokselta ja Lapin ELY-keskuksesta. Kemijoen tulvaryhmän tehtävänä on käsitellä Kemijoen tulvariskien hallintasuunnitelmaa varten laaditut selvitykset, asettaa tulvariskien hallinnan tavoitteet ja hyväksyä ehdotus Kemijoen tulvariskien hallintasuunnitelmaksi. Tulvaryhmän tehtävä on myös seurata tulvariskien hallintasuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden ja tavoitteiden toteutumista.

Kuva 18. Kemijoen tulvaryhmän toiminta-alue.

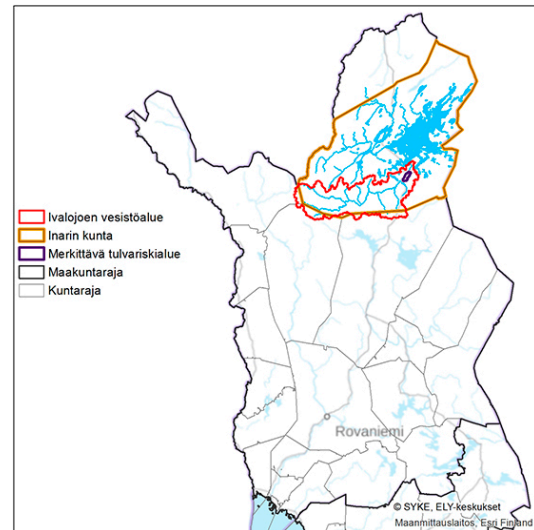
Ivalojoen vesistöalueen tulvatyöryhmä

Ivalojoen vesistöalue sijaitsee Lapin maakunnan pohjoisosassa, pääosin Inarin kunnan alueella. Tulvat alueella johtuvat joko lumen sulamisvesistä tai jääpadoista. Suurimmat vahingot aiheutuvat Ivalon taajamalle. Tulva-alueella on huomattava määrä asukkaita, Ivalon terveyskeskus, palvelutaloja, päiväkoteja ja koulu. Suurtulva voi lisäksi aiheuttaa alueella ongelmia sähkönjälle, vesihuollolle ja liikenteelle. Ivalon alueella tulvavahinkoja on vähennetty pääasiassa rakentamalla tulvapenkereitä.

Ivalojoelle on laadittu tulvariskien hallintasuunnitelma vuosille 2016–2021. Suunnitelma on päivitetty ja uusi suunnitelma on vuosille 2022–2027. Suunnitelmaa on valmisteltu Ivalojoen tulvaryhmässä. Hallintasuunnitelmassa on esitetty alueen tulvariskien hallinnalle kuusi tavoitetta ja 29 erilaista toimenpidettä.

Ivalojoen vesistöalueen tulvatyöryhmän toimintakausi on 1.6.2022–22.12.2024. Tulvatyöryhmän puheenjohtajana toimii Lapin liiton edustaja. Lisäksi tulvaryhmässä on edustaja Inarin kunnasta, Lapin pelastuslaitokselta ja Lapin ELY-keskuksesta. Ivalojoen tulvaryhmän tehtävänä on käsitellä Ivalojoen tulvariskien hallintasuunnitelmaa varten laaditut selvitykset, asettaa tulvariskien hallinnan tavoitteet ja hyväksyä ehdotus Ivalo-

joen tulvariskien hallintasuunnitelmaksi. Tulvaryhmän tehtävä on myös seurata tulvariskien hallintasuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden ja tavoitteiden toteutumista.

Kuva 19. Ivalojoen vesistöalueen tulvaryhmän toiminta-alue.

3.5.4 Kriisitilanteiden tavoitteet

Kriisitilanteiden tavoitteet, joilla voi olla vaikutusta alueidenkäytön suunnittelulle, on koottu valtioneuvoston periaatepäätöksestä 2.11.2017 luotuun **Yhteiskunnan turvallisuusstrategia** -asiakirjaan.

Asiakirjassa yhtenäistetään varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjataan eri hallinnonalojen varautumista. Varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden toimintaperiaatteella, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan yhteistyönä erilaisissa häiriötilanteissa. Kokonaisturvallisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuviin uhkii ja riskeihin on varauduttu. Kokonaisturvallisuuden verkoston muodostavat valtionhallinto, viranomaiset, elinkeinoelämä, maakunnat ja kunnat, mutta myös näiden lisäksi yliopistot ja tutkimuslaitokset, järjestöt, yhteisöt sekä yksilöt. Kokonaisturvallisuuden käytännön toteutus jalkautetaan hallintoalakohtaisesti tai poikkihallinnollisesti eri strategioissa ja toimeenpano-ohjelmissa.

Strategiassa on määritelty yhteiskunnan seitsemän elintärkeää toimintoa, jotka kuvaavat myös varautumisen laaja-alaisuutta. Nämä toiminnot

ovat välttämättömiä yhteiskunnan toimivuuden kannalta ja toimivat lähtökohtana varautumisen suunnittelulle kaikilla toimintatasoilla. Elintärkeät toiminnot muodostuvat muun muassa toimivasta oikeuslaitoksesta, sujuvasta liikenteestä ja puhtaasta elinympäristöstä. Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa elintärkeiksi toiminnoiksi on määritelty: johtaminen, kansainvälinen ja EU-toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talous,

infrastruktuuri, huoltovarmuus, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys.

Maakunnat huolehtivat omalla alueellansa yhteiseen varautumiseen liittyvistä tehtävistä ja yhteistyön edellytysten järjestämisestä. Eri toimijoiden tulee maakunnissa yhdessä arvioida alueellisesti merkittävät riskit, arvioida ja seurata turvallisuuden vaikuttavia toimintaympäristön muutoksia ja järjestää maakunnan alueella valmisharjoituksia.

3.6 POHJOIS-LAPIN TULEVAISUUSKUVA JA KEHITTÄMISSTRATEGIA

Suunnittelualueen tulevaisuuskuva ja kehittämisen painopisteet perustuvat Lappi-sopimuksen aluerakenteeseen 2040+ (kuva 14) sekä maakuntakaavan tavoitevaiheessa tehtyyn SWOT-analyyysiin (alla).

Vahvuudet	Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> • Rajayhteistyö ja kansainvälisyys • Saamelaiskulttuuri • Monipuoliset matkailukeskukset ja matkailukohteet • Luonnonvaroihin perustuvat kehittyvät elinkeinot, mineraalivarannot • Elinvoimainen poronhoitokulttuuri • Kaunis, monipuolinen ja puhdas luonto, hyvät ulkoilumahdollisuudet • Puhdas ilma 	<ul style="list-style-type: none"> • Työvoiman saatavuuteen liittyvät ongelmat • Pitkät etäisyydet Suomen väestökeskittymistä • Alueen osittain heikko saavutettavuus • Alueen tieinfrastruktuuri • Väkiluvun väheneminen, väestön ikääntyminen, huoltosuhteen heikkeneminen • Nuorten poismuutto
Mahdollisuudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> • Arktisen alueen merkityksen kasvu, Koillisväylän avautuminen • Lapin vahvistuva brändi • Hallinnon ja lainsäädännön uudistukset • Arktisen alueen osaamisen hyödyntäminen • Puhtaan ruuan, veden ja luonnontuotteiden hyödyntäminen • Kaivoshankkeet ja niiden mukana syntyvät työpaikat 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmastonmuutos • Hallinnon ja lainsäädännön uudistukset • Väestön keskittyminen etelään • Työvoiman saatavuusongelmat • Kaivos- ja infrastruktuurihankkeiden toteutumatta jääminen • Energian hinta • Venäjän epävakaa tilanne • Kehityserojen vahvistuminen alueen sisällä • Maankäyttöristiriidat

3.6.2 Elinkeinot maakuntakaavassa

Teollisuus

Maakuntakaavassa osoitetaan seudullisesti merkittävät teollisuus- ja varastotoimintojen alueet.

Kaivosteollisuus ja maa-ainesten ottaminen

Malmi-, rakennuskivi-, teollisuusmineraali-, hiekka- ja soravarojen käyttömahdollisuudet pyritään turvaamaan niin, että haittoja muulle toiminnalle tai luonnolle syntyy mahdollisimman vähän.

Maa-ainesten ottoalueet osoitetaan mahdollisuuksien mukaan paikoista, joissa otto ei aiheuta häiriötä tai turmele arvokasta maisemaa.

Maakuntakaavassa osoitetaan olemassa olevat ja suunnitellut kaivosalueet sekä mineraalipotentialinen vyöhyke. Maakuntakaavassa osoitetaan maa-ainesten ottoon soveltuvia alueita.

Tuulivoimalatuotanto

Maakuntakaavassa osoitetaan tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet Sodankylän kunnassa. Tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin.

Maakuntakaavassa osoitetaan tuulivoimatuotannolle parhaiten soveltuvat alueet Sodankylän alueella.

Muu energiatuotanto

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa on osoitettu nykyiset vesivoimalat.

Maakuntakaavassa osoitetaan soveltuvat merkinnot muun energiatuotannon tarpeisiin.

Kaupalliset palvelut

Vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 4 000 k-m². Maakuntakaavassa osoitetaan keskustatoimintojen kohteita kuntakeskuksiin, Saariselälle ja Pyhä-Luostolle sekä rajakaupalle tärkeitä palvelujen alueita, rajakaupakylä, joilla osoitetaan yksityisten kaupallisten palvelujen alueita rajakaupakylissä.

Maakuntakaavassa osoitetaan kaupan palveluverkko, rajakaupakylät sekä vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoitus ja mitoitus.

Matkailupalvelut

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitetaan matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueita, joilla osoitetaan matkailullisesti vetovoimaisia alueita, joita kehitetään matkailupalvelualueiden, maaseutumatkailun, palvelujen ja reitistöjen yhteistoiminnallisena kokonaisuutena alueen pääkäyttötarkoitusten kanssa yhteensopivalla tavalla. Maakuntakaavassa osoitetaan lisäksi matkailupalvelujen alueita/kohteita.

Erämatkailulle mahdollisuuksia tarjotaan moottorikelkkailu- ja ulkoilureitistöjä edelleen kehittämällä. Matkailuvaltteina ovat puhdas ilma, luonnonrauha, vuodenaikojen erilaisuus, kalastus, luonnonkauneus. Toimintaa kehitetään ympärivuotiseksi ja säästä kestäväksi, mikä edellyttää investointeja majoitus- ja ohjelmapalvelurakentamiseen.

Matkailurakentamisessa on huomioitava ympäristö, viihtyisyys ja laatu. Maankäytöstä tulisi sopia yhteisesti eri toimialojen kesken ja kaikkien näkökantoja kunnioittaen. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita alueita ja ympäristöjä vaalitaan ja hyödynnetään matkailun vetovoimatekijöinä.

Tärkeitä ovat maantie-, rautatie- ja lentoliikenteen hyvä toimivuus, matkaketjut ja niiden kehittäminen sekä luonnon kestävyys ja säilyminen puhtaana. Tärkeää on myös turvata lentoliikenteen ympärivuotiset palvelut lähialueiden lentokentillä. Tulevaisuudessa tulee huomioida lisäksi rautatieyhteyksien kehittäminen matkailuliikenteen näkökulmasta.

Maakuntakaavassa osoitetaan matkailun kehittämisen kohdealueet, matkailupalvelualueet ja pienempiä matkailukohteita, matkailun tarvitsemat virkistys- ja suojelualueet, reitit ja liikenneyhteydet.

Maatalous

Maatilamatkailu, kylämatkailu ja muu yrittäjyys tai palkkatyössä käynti ovat merkittäviä maatalouden rinnakkaiselinkeinoja. Maatalouden merkitys on

suuri maaseudun asuttuna pitämisessä ja kulttuurimaisen ylläpitäjänä, mistä hyötyy myös matkailu.

Maatalous keskittyy entistä enemmän pääteiden varsille ja palveluiden läheisyyteen.

Osoitetaan maaseudun kehittämisen kohdealueet sekä maaseudun kehittämisen kohdealueet, joilla korostuu saamelaiskulttuuri.

Metsätalous

Maakuntakaavalla pyritään turvaamaan nykyisten luonnonsuojelualueiden ulkopuolella olevien metsäalueiden säilyminen pääosin talouskäytössä. Metsien hoidossa ja käytössä noudatetaan metsälain ja hyvän metsänhoidon ohjeita. Maakuntakaava ei estä metsälain mukaista käsittelyä. Kaavamerkinnot, kaavamääräykset ja kaavaselostuksen ohjeet ovat ohjeena metsälain ja metsänhoito-ohjeiden soveltamisessa auttaen tunnistamaan alueet, joilla tarvitaan erityisiä muut käyttömuodot huomioon ottavia käsittelytapoja. Kaavallinen ohjaaminen kohdistuu lähinnä reittien, teiden ja matkailupalvelualueiden läheisyyteen.

Maakuntakaavassa varataan suojelualueiden ulkopuolisia alueita maa- ja metsätalousvaltaisiksi alueiksi (M), metsätalous- ja poronhoitovaltaisiksi alueiksi (M-1) sekä luontaistalous- ja poronhoitovaltaisiksi alueiksi (Ms-1). Kaavassa voidaan lisäksi esittää maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta sekä päällekkäismerkintöjä ja määräyksiä, joilla vaalitaan maisemaa, ekologisia kokonaisuuksia tai -yhteyksiä, tai turvataan muiden maankäyttömuotojen kuten matkailupalveluiden ja poronhoidon toimintaedellytyksiä.

Poronhoito

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alue kuuluu kokonaisuudessaan poronhoitoalueeseen ja suurimmalta osin erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueeseen.

Eryteisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Valtion maan luovuttaminen tai vuokraaminen saa tapahtua vain sillä ehdolla, että

maanomistajalla tai vuokramiehellä ei ole oikeutta saada korvausta porojen aiheuttamasta vahingosta. (Poronhoitolaki 2.2 §)

Poronhoidolla on elinkeinollista merkitystä myös jalostamisessa, kaupassa ja matkailussa. Tavoitteena on käsitellä ja käyttää porotalouden tuotteista mahdollisimman suuri osa alueella, jolloin niistä jää sinne suurin hyöty. Muu alueidenkäyttö vaikuttaa huomattavasti poronhoitoon ja poronhoidolla on omat vaikutuksensa muuhun alueidenkäyttöön.

Poronhoidon tärkeät alueet otetaan huomioon maankäytön suunnittelussa. Maakuntakaavassa porotalouden toimintaedellytyksiä turvataan kohde- ja osa-aluemerkinnöillä sekä kaavamääräyksillä.

Yhteiskunnalliset palvelut

Koulut säilyvät kuntakeskusten lisäksi muutamassa keskuskylässä ja saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylissä. Teollisuuden ja muiden elinkeinoelämää tukevien hankkeiden kehittyminen on otettava huomioon pysyvän työvoiman saamiseksi. Muut kiinteät kunnalliset palvelut ovat kuntakeskuksissa. Liikkuvat palvelut tarjoavat mahdollisuuden asua myös muissa kylissä. Monet palvelut hoidetaan kuntien yhteistyönä.

Vanhuksia voidaan hoitaa keskustaajamien lisäksi myös kylissä, missä on valmiita tiloja. Palvelujen saatavuuteen ja väestön pysymiseen maaseudulla vaikuttavat keskeisesti liikenneyhteydet ja -palvelut. Autottomille tulee turvata joukkoliikenteen peruspalvelut.

Maakuntakaavassa voidaan ottaa huomioon tärkeitä julkisen hallinnon toimintoja, koulutusta, terveydenhuoltoa ja sosiaalipalveluja sekä antaa niihin liittyviä kaavamääräyksiä.

3.6.3 Aluerakenne

Valtakunnallisia aluerakennetavoitteita

Maakuntakaavassa osoitetaan aluerakenteen kannalta kansainväliset ja maakunnalliset kehittämiskäytävät ja -vyöhykkeet sekä niille kaavamääräyksiä.

Maaseudun säilymistä elävänä turvataan vahvistamalla ja kehittämällä peruselinkeinoja sekä monipuolistamalla elinkeinorakennetta. Taajama-alueiden osalta asuinrakennetta on pyrittävä edelleen tiivistämään hyödyntämällä maapoliittisia keinoja. Jokivarsiasutus sijoittuu hyvien kulkuyhteyksien ja kehityskäytävien varrelle ja edustaa kulttuurihistorialtaan luontaista asutusrakennetta.

Pohjois-Lapin liittyminen ympäristöön ja kehittämisvyöhykkeet

Sovitetaan alueidenkäyttö yhteen Tunturi- ja Rovaniemi-Itä-Lapin, sekä Norjan ja Venäjän lähialueiden kanssa. Yhteistyön tarvetta on ainakin palvelujen, matkailun, kaivostoiminnan, liikenteen ja sähkönsiirron osalta. Toiminnallisia yhteistyöaiheita ovat muun muassa palveluverkoston kehittäminen, koulutus, matkailun kehittäminen. Pohjois-Lapissa on erilaisia kansainvälisiä ja maakunnallisia kehittämisvyöhykkeitä.

Maakuntakaavassa osoitetaan matkailun vetovoima-alueita, matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealueita, maaseudun kehittämisen kohdealueita sekä maaseudun kehittämisen kohdealueita, joilla korostuu saamelaiskulttuuri ja niille kaavamääräyksiä.

Keskusverkko

Kehitetään kuntakeskuksia, joilla kullakin on oma erityisluonteensa. Keskusverkkoon kuuluvat kuntakeskusten ja matkailukeskusten lisäksi maaseudun keskuskylät sekä saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylät.

Kehitetään kuntakeskusten, matkailukeskusten ja kylien muodostamaa verkostoa. Olemassa olevia rakenteita hyödynnetään mahdollisimman paljon. Elinkeino toimintaa ja muuta toimintapohjaa monipuolistetaan.

Elinvoimaisimpia ovat kylät, jotka ovat pääteiden varressa, omaavat pitkän historian ja kulttuuriarvoja sekä ovat henkisesti vahvoja. Maaseudun asutusta, pientä jalostustoimintaa sekä matkailua ja muita vapaa-ajan toimintoja suunnataan tukemaan kuntakeskuksia ja aluerakenteellisesti tärkeitä kyliä. Pienimpien kylien ja haja-asutuksen

väki vähenee eniten. Monien kylien maatalousmerkitys vähenee ja joistakin se saattaa kadota kokonaan. Uusi asuntotuotanto keskitetään pääasiassa kuntakeskuksiin sekä lähelle pääteitä oleville alueille. Loma-asuntojen muuttamisessa vakituiseen asumiseen tukeudutaan oleviin kyliin ja päätieverkkoon.

Maakuntakaavassa osoitetaan aluekeskukset, keskustaajamat sekä keskuskylät ja suurimmat matkailupalvelualueet.

Virkistys ja ulkoilu

Taajamien ja matkailukeskusten virkistys- ja ulkoilualueet, suojelualueet sekä maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet muodostavat verkoston, jonka tiet ja reitit sitovat yhteen. Erityisiä virkistysalueita tarvitaan taajamien ja matkailupalveluiden yhteydessä. Luonnonsuojelualueilla on myös virkistystoimintaa, samoin suuri osa talousmetsistä sopii myös virkistykseen. Virkistysalueilla ja reiteillä on yhteydet naapuriseutukuntiin ja naapurimaihin.

Virkistys- ja ulkoilualueet ja runkoreitit sijoitetaan tukemaan kylä- ja matkailupalveluverkostoa. Runkoreitit liitetään paikallisiin reitteihin. Reittien ja alueiden suunnittelussa otetaan huomioon sekä luonnon vetovoimatekijöiden hyödyntäminen että luonnon kulumisen ja häiriintymisen ehkäiseminen. Reitit pyritään linjaamaan luonnonarvoja vaarantamatta merkittävien maisemakohtien ja palvelujen kautta. Poronhoidolle aiheutuvaa haittaa vältetään. Otetaan huomioon myös turvallisuus ja reittien huolto. Erityisesti kiinnitetään huomiota pitkämatkaksiin vaellus-, koiravaljakko-, moottorikelkka-, veneily- ja melontareitteihin.

Maakuntakaavassa korostetaan moottorikelkka-reittien sijoittamista pääsääntöisesti maa-alueille, vain pakottavissa tapauksissa vesistöalueille. Riittävät turvaetäisyydet huomioon ottamalla moottorikelkkareitti voidaan suunnitella kulkemaan myös olemassa olevaa voimajohtolinjakäytävää mukailleen. Toisilleen vaaraa, häiriötä tai muuta haittaa aiheuttaville toiminnoille tulee olla eri reitit. Toisaalta reittejä tulisi myös mahdollisuuksien mukaan yhdistellä luonnon säästämiseksi. Koiravaljakkoajelun tulisi olla luvanvaraista.

Moottorikelkkailureitti on tieliikennelain 2 §:ssä määritetty tie, joka on tarkoitettu moottorikelkka-liikenteeseen. Moottorikelkkailureitti perustetaan lainvoimaisen reittisuunnitelman perusteella joko reittitoimituksessa tai maanomistajan ja reitin pitäjän välisellä kirjallisella sopimuksella.

Maastossa voi löytyä lisäksi useita **moottorikelkkauria**, jotka on perustettu maanomistajien suostumuksella. Kulkeminen urilla voi edellyttää uranpitäjän lupaa, joka toisinaan on maksullinen. Urilla liikkumiseen sovelletaan maastossa liikkumisen säädöksiä. Moottorikelkkaurien pysyvyyttä ei ole turvattu esimerkiksi maanomistajan vaihtuessa.

Hevosella liikkuminen ilman rattaita kuuluu jokamiehen oikeuksiin. Mikäli reitistöt eivät reitinpitäjän mielestä sovellu hevosella kuljettavaksi, tulee asiasta ilmoittaa erillisellä merkillä.

Maakuntakaavassa esitetään seudullisesti merkittävät virkistys- ja ulkoilualueet, -kohteet ja -reitit sekä niiden yhteystarpeet. Virkistysten ja ulkoilun hyväksi voidaan antaa muuta käyttöä rajoittavia määräyksiä.

Liikenne ja liikenneväylät

Suomen liikennejärjestelmää on suunniteltu valtakunnan, Pohjois-Suomen ja maakunnan tasoilla. Maakuntakaavan liikennesuunnittelu perustuu Lapin liikennejärjestelmä 2040 -suunnitelmaan, Lapin aluerakennesuunnitelmaan 2040+ sekä Pohjois-Lapin maakuntakaavan liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvitykseen sekä Sodankylä–Kittilä–Kolari-ratayhteysselvitykseen. Lisäksi Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia sekä Lapin saavutettavuuden kattohankkeen tulokset ohjaavat maakuntakaavan liikennejärjestelmää.

Valtakunnan tasolla keskeinen liikennejärjestelmän kehittämistä ohjaava asiakirja on valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma, Liikenne12. Suunnitelma perustuu lakiin liikennejärjestelmästä ja maanteistä. Valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa esitetään liikennejärjestelmän nykytilaa ja toimintaympäristöä koskeva analyysi, visio liikennejärjestelmän kehittämisestä vuoteen 2050 asti ja liikennejärjestelmäsuunnitelmaa koskevat tavoitteet. Suunnitelma sisältää 12-vuotisen toimenpideohjelman,

joka sisältää valtion ja kuntien toimenpiteitä sekä liikennejärjestelmää koskevan valtion rahoitusohjelman. Valtioneuvosto on 15.4.2021 päättänyt valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta vuosille 2021-2032 antaessaan sen selontekona eduskunnalle. Liikenne12 suunnitelman tavoitteiksi asetettiin saavutettavuuden, kestävyys- ja tehokkuuden lisääminen.

Kansainvälisiä yhteyksiä kehitetään Barentsin Euroarktiseen liikennealueeseen liittyen. Liikenteen tarvitsemien logistiikka- ja muiden palveluiden ta-soa nostetaan. Alueen kehittymisen kannalta tärkeät ulkoiset ja sisäiset tieliikenneväylät pidetään liikenteen vaatimassa kunnossa. Uusia ratayhteyksiä toteutetaan rahoitusmahdollisuuksien puitteissa, mikäli kuljetusmäärien kasvu ja suuntautuminen tätä tulevaisuudessa edellyttää.

Tehostetaan Ivalon lentoaseman yhteyksiä kuntakeskuksiin ja matkailupalvelualueille.

Kehitetään joukkoliikennettä ja aluelogistiikkaa. Yhtenä keinona on hyödyntää matkapalvelukeskusta, joka yhdistelee asiakkaiden tilaamia matkoja ja kuljetuksia. Ohuita kuljetusvirtoja voidaan yhdistellä lisäämällä toimijoiden välistä yhteistyötä. Valtakunnalliset pyöräilyreitit otetaan huomioon. Kävelyn ja pyöräilyn houkuttelevuutta lisätään taajamissa.

Laajakaistaverkon ulottaminen kyliin merkitsee työllisyysmahdollisuuksien paranemista. Sillä on myös merkitystä osaamisen parantamiselle. Tietoliikenteen korkeatasoiset yhteydet ulotetaan koko alueelle edellytyksenä maaseudun työpaikoille ja tasapainoiselle aluerakenteelle.

Liikenne- ja viestintäministeriö julkaisi 16.12.2022 selvityksen maakuntakeskusten välisen työhön liittyvän joukkoliikenteen sekä kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävien henkilöliikenteen solmupisteiden palvelutasomäärittelystä. Joukkoliikenteen palvelutasomäärittelyyn kuuluvat maakuntakeskusten välillä tapahtuvan yli 100 kilometrin pituisen työssäkäynti- ja työasialiikenteen ja henkilöliikenteen solmupisteiden palvelutaso. Yhteenvetona tuloksissa on, että kaikista maakuntakeskuksista Helsinkiin tulisi olla mahdollista tehdä arkinen yhden päivän aikana työssäkäyntimatka tai

työasiamatka. Lähekkäin sijaitsevien maakuntakeskusten välillä (matkaaika julkisella liikenteellä noin 90 min tai alle) tarvitaan mahdollisuus tehdä arkisin työssäkäyntimatka julkisella liikenteellä. Muiden vierekkäin sijaitsevien maakuntien maakuntakeskusten välillä tulee olla mahdollista tehdä työasiamatka julkisella liikenteellä, jos yhteydelle on kysyntää.

Väyläviraston laatimassa Rataverkon raakapuun kuormauspaikkaverkon tilanne ja tulevaisuuskuva -julkaisussa (2022) Lapin osalta rataverkon välityskykyä esitetään parannettavaksi Laurila–Kolari-yhteysväylillä vuoteen 2030 mennessä. Laurila–Kolari-rataosuuden välityskyvyn riittävyys tulee varmistaa kuljetusmäärän kasvaessa. Nykyiset kuormauspaikat Kolari, Pello, Rovaniemi ja Kemijärvi sisältyvät vuoden 2030 verkkoon.

Maakuntakaavassa esitetään lentoasemat, satamat, rautatiet ja vähintään seudullisesti merkittävät maantiet, liikenteen yhteys- ja kehittämistarpeet, terminaalit sekä joukkoliikenteen kehittämisen yhteystarvemerkinnot.

Yhdyskuntatekniikka

Varataan alueet ja reitit voimaloille ja sähkönjakelun runkoverkostolle. Edistetään tuulivoiman käyttöä energiantuotannossa. Varataan alueet tuulivoimalapuistoille ja annetaan suositukset yksittäisten tuulivoimaloiden sijoitusperiaatteista energiataloudellisin ja maisemallisin perustein. Tuulivoimalat sijoitetaan pääasiassa mahdollisimman lähelle olemassa olevia tie- ja sähköverkkoja.

Turvataan talousveden saanti pohjavettä käyttäen koko seudulla. Suuret ja hyvinlaatuiset pohjavesiesiintymät varataan seudullista käyttöä varten.

Jätehuollon taloudellisuutta parannetaan ja ympäristön kuormitusta vähennetään. Osoitetaan siirtokuormaus- ja hyötyasemat sekä jätteidenkäsittelypaikat, jotka ovat taloudellisesti ja ympäristöllisesti parhaat ja alueellisesti kattavat.

Maakuntakaavassa esitetään sähkönjakelun runkoverkosto (110 kV ja suuremmat). Yhdyskuntateknistä huoltoa palvelevista laitoksista ja alueista

voidaan esittää voimalat, vesilaitokset ja jätevedenpuhdistamot sekä siirtokuormaus- ja hyötyjäteasemat.

3.6.4 Ympäristön laatu

Rakennettu ympäristö

Hyvä, viihtyisä ja turvallinen ympäristö, palveluiden saatavuus ja kulttuuritarjonta ovat tulevaisuudessa merkittäviä kilpailutekijöitä. Ympäristön laatu tulee vaikuttamaan yhä enemmän asuin- ja työpaikan valintaan ja myös yritysten sijoittumiseen. Ympäristön laatu vaikuttaa ratkaisevasti myös matkailukohteen valintaan. Turvallisuuden merkityksen kasvu voimistuu uudenlaisten riskien ja epävarmuuksien maailmassa.

Maakuntakaavan suunnittelumääräyksissä otetaan huomioon rakennetun ympäristön laatu, meluhaittojen ehkäiseminen sekä sään ääri-ilmiöt, tulva-, sortuma- ja vyörymävaara-alueet. Verkostosuunnittelussa kiinnitetään huomiota palo- ja pelastustoimen tarpeisiin.

Maisema ja kulttuurihistoriallisesti arvokas ympäristö

Alueidenkäytössä otetaan huomioon kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat kansainväliset sopimukset, valtioneuvoston päätökset sekä viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit. Lapin kulttuuriympäristöjen inventointihankkeen tuloksista otetaan huomioon maakunnallisesti merkittävät kohteet. Tärkeimpiä alueita ja kohteita ovat rakennusperinteensä hyvin säilyttäneet kylät, perinnemaisemat, kirkolliset ympäristöt sekä poronhoitoon, julkiseen rakentamiseen, matkailun vaiheisiin, liikenteeseen ja kulkuyhteyksiin liittyvät kohteet. Pienilläkin kohteilla on maakunnallista merkitystä, varsinkin silloin, kun ne ovat erityisen tärkeitä alueen kulttuuri-identiteetin kannalta. Edistetään alueen maisemien ja kulttuuriperintökohteiden tunnettavuutta, säilymistä ja uusiokäyttöä.

Maakuntakaavassa osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisemat ja merkittävät kulttuuriperintökohteet sekä kiinteät muinaisjäännökset.

Maakuntakaavan suunnittelumääräyksissä otetaan huomioon arvokkaat maisema-alueet ja rakennetut kulttuuriympäristöt sekä rakennetun ympäristön laatu.

Maiseman ja rakennetun ympäristön ominaispiirteitä tuodaan esille aluekuvauksissa (liite 1) ja kehittämisperiaatteissa.

Luonnonympäristö

Luonnontilaisten alueiden säilyttäminen on tärkeää luonnon itseisarvon, koko ekosysteemin, asukkaiden virkistysmahdollisuuksien, matkailun ja porotalouden turvaamisen kannalta. Valtakunnallisesti merkittävät luonnonperinnön arvot säilytetään. Nykyiset luonnonsuojelulain ja -asetuksen sekä suojeluohjelmien mukaiset alueet merkitään maakuntakaavaan luonnonsuojelualueina tai päätösten mukaiset käyttörajoitukset sisältävinä päällekkäismerkintöinä. Maakuntakaavassa osoitetaan erämaalain nojalla perustettuja erämaa-alueita. Maakuntakaavassa ei pääsääntöisesti osoiteta uusia lain, asetuksen ja ohjelmien ulkopuolisia luonnonsuojelualueita. Selvitetään YSA- ja uusien soidensuojelualueiden osoittamistarvetta ja -tapaa. Paikallisia luonnonsuojelualueita alueella voidaan perustaa.

Maakuntakaavassa merkitään luonnonsuojelualueiksi nykyiset luonnonsuojelulain ja suojeluohjelmien mukaiset suojelualueet.

Osoitetaan tärkeimmät ekologiset kokonaisuudet ja -yhteystarpeet.

Fennoskandian vihreä vyöhyke

Ympäristöministeriö on asettanut kansallisen työryhmän edistämään vihreän vyöhykkeen kehittämistä Suomessa. Työryhmän tehtäviin kuuluu mm. vyöhykkeen tunnettavuuden kasvattaminen Suomessa sekä rajat ylittävän verkostoitumisen tukeminen.

Fennoskandian vihreästä vyöhykkeestä luodaan mallialue, jossa rajat ylittävällä yhteistyöllä tuetaan alueen kestävä kehitystä. Vihreä vyöhyke ulottuu Itämereltä Jäämerelle sisältäen Suomelle, Venäjälle ja Norjalle kuuluvia arvokkaita luonto-alueita. Sen ytimen muodostavat kansallispuistot ja luonnonsuojelualueet rajojen molemmin puolin.

Rajaseudun kestävä kehitys perustuu monipuoliseen, hyvinvoivaan luontoon, minkä turvaaminen edellyttää vahvaa yhteistä näkemystä alueen tulevaisuudesta. Kansallisen työn ohella vihreää vyöhykettä onkin kehitetty Suomen, Venäjän ja Norjan yhteistyönä.

Kaava-alueen itäiset luonnonsuojelualueet kuuluvat Fennoskandian vihreän vyöhykkeen alueeseen.

4. MAAKUNTAKAAVAN VALMISTELU

Maakuntakaavan perustaksi tehtiin erillisselvityksiä, jotka ovat nähtävissä Lapin liiton kotisivuilla. Tässä esitetään niistä tiivistykset. Erillisselvityksiä ovat ohjanneet viranomaisten asiantuntijatyöryhmät.

4.1 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 LIIKENNEJÄRJESTELMÄ- JA RATAYHTEYSSELVITYS

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 liikennejärjestelmäselvityksessä on tarkasteltu alueen liikennejärjestelmää kokonaisuutena sekä esitetty ehdotukset maakuntakaavassa esitettäviksi liikennejärjestelmää koskeviksi periaatteiksi ja aluevarausmerkinnöiksi. Lisäksi on laadittu ehdotuksia liikennejärjestelmän palvelutasoa edistävästä lähivuosien toiminnallisista toimenpiteistä. Liikennejärjestelmäselvityksen tarkastelut on tehty maakuntakaavassa esitettävien vyöhykkein ja aluetyypein. Tarkasteluissa on otettu huomioon alueen erityispiirteet, kehittyminen osana arktista aluetta sekä vaikutusten ulottuminen maakuntakaava-alueetta huomattavasti laajemmalle alueelle.

Selvityksessä esitetään muun muassa merkittäväksi ratayhteys etelästä Sodankylään, parannettavat ja uudet tieyhteydet, tieverkon hallinnolliset muutokset, valtatie 4 joukkoliikennekäytävä, moottorikelkkareitit sekä tarvittavat lentoliikennealueet ja venesatamat. Kokonaisuutena esitetyt merkinnät sekä liikennejärjestelmän kehittämisperiaatteet kytkeytyvät muihin maakuntakaava-merkintöihin mm. käytäviin, taajamien laajenemissuuntiin sekä matkailukeskusten kehittämiseen liittyen.

4.2 SODANKYLÄ–KITILÄ–KOLARI-RATAYHTEYSSELVITYS

Pohjois-Suomeen on suunnitteilla lukuisia uusia kaivoshankkeita toiminnassa olevien lisäksi. Uudet kaivoshankkeet tulevat toteutuessaan lisäämään runsaasti kaivoskuljetusten määrää. Myös matkailun kehittämisen kannalta on tunnistettu uuden kestävämmän liikennemuodon mahdollisuudet saapua Lappiin. Tämän johdosta Lapin liitto päät-

Pohjois-Lapin maakuntakaavatyön 2040 ratayhteysselvityksessä tutkittiin Jäämeren ratayhteyden sijainti maastokäytävänä, yhteyden rakentamiskustannukset ja keskeisimmät vaikutukset maakuntakaavatasolla. **Jäämerenrataa ei osoiteta Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 Lapin liiton valtuuston 17.5.2021 tekemän päätöksen mukaisesti.**

Nämä selvitykset on laadittu tiiviissä yhteistyössä maakuntakaavatyön kanssa sekä niiden sidosryhmäkuuleminen on tehty maakuntakaavoituksen vuorovaikutuksen yhteydessä.

Selvitystyöt on laadittu Sitowise Oy:ssä, jossa koko hankkeesta on vastannut DI Pirkka Hartikainen. Liikennejärjestelmäselvityksestä on vastannut DI Petri Launonen ja ratayhteysselvityksen teknisestä suunnittelusta DI Seppo Veijovuori.

Sitowise Oy laati myös lisätyönä Valtatie 5 liikennejärjestelyt Sodankylän taajaman kohdalla -tieyhteysselvityksen.

tänyt laatia uuden poikittaisen ratayhteyden selvitystyön välille Sodankylä – Kittilä – Kolari. Selvitys valmistui 4/2023

Tässä selvitystyössä selvitettiin tulevaisuuden kuljetuspotentiaali, mahdollisen poikittaisen ratayhteyden vaihtoehdot, tarkempi sijainti, alustavat

rakentamiskustannukset sekä ratayhteyden vaikutukset maakuntakaavataso tarkkuudella.

Poikittainen ratayhteys esitetään merkittäväksi Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040:ssa vastaavalla merkinnällä kuin vuonna 2022 hyväksytyssä Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa, päärata ohjeellinen alla olevan mukaisesti. Pistoraideyhteys Kevitsan suuntaan jätetään merkitsemättä maakuntakaavaan, ellei kaivoskyselyssä tule esille sille merkittävää tarvetta.

4.3 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 LUONTO- JA MAISEMASELVITYS

Pohjois-Lapin maisema- ja luontoselvityksessä tunnistettiin maakuntakaava-alueen arvokkaimmat maiseman ja luonnon ominaispiirteet ja alueelliset eroavaisuudet. Selvityksessä määriteltiin myös edustavimmat maiseman, kulttuuriympäristön ja luonnon aluekokonaisuudet.

Selvityksessä sovellettiin ekosysteemipalvelunäkökulmaa, joka tarjoaa uudenlaisen tavan maiseman ja luonnon arvojen tunnistamiseen, arvottamiseen ja niiden välisten vuorovaikutusten kuvaamiseen. Ekosysteemipalvelunäkökulma kuvaa maiseman ja luonnon arvot toiminnallisina kokonaisuuksina, kirkastavat alueen luontoon ja maisemaan perustuvat vetovoimatekijät sekä jäsentävät maiseman ja luonnon tarjoamat mahdollisuudet ja hyödyt. Näkökulma auttaa myös tunnistamaan maankäytöllisiä ristiriitoja ja esteitä sekä kestävän kehityksen mukaisia ratkaisuja.

Selvityksessä annetaan maisemanhoidon ja luontoarvojen huomioimisen tavoitteita sekä maankäyttösuosituksia. Lisäksi esitetään vyöhykkeet, joille annetaan aluekohtaisia kehittämissuosituksia. Lisäksi kuvataan merkittävimmät luontoarvokokonaisuudet ja niiden väliset yhteydet. Selvityksen tulokset ohjaavat maakuntakaavan aluevaarausten suunnittelua, erilaisten reittien linjauksia,

Tunturirata voidaan rakentaa vaiheittain. Lyhyen ajan toimenpiteistä tärkein on Kolarin radan sähköistäminen. Kolari-Ylläsjärvi-Kittilä/lentokenttä ja Kemijärvi-Sodankylä voisivat olla ns. 0,5 vaihtoehto. Mikäli kaivosteollisuus kasvaa ja kiertotalouden tarpeet, voi kauempana tulevaisuudessa olla tarve rakentaa poikittaisyhteys Kittilä-Sodankylä.

Mikäli kaivosteollisuus kasvaa ja kiertotalouden tarpeet, voi kauempana tulevaisuudessa olla tarve rakentaa poikittaisyhteys Kittilä-Sodankylä.

kaavamerkintöjä ja -määryksiä sekä kehittämissuosituksia maankäytön suunnittelulle. Selvitys toimii myös pohjana kaavan vaikutusten arvioinnille. Selvitystä voidaan myös hyödyntää esimerkiksi yleiskaavoituksessa, viheralueiden yleissuunnittelussa, matkailun kehittämisessä ja virkistysverkoston suunnittelussa.

Työtä ohjasivat Lapin liitosta Riitta Lönnström, Tiina Elo, Olli Rönkä ja Juha Piisilä sekä asiantuntijoista koostuva asiantuntija työryhmä, johon kuuluivat ELY-keskuksesta Marjut Kokko ja Pekka Herva, Metsähallituksesta Siiri Tolonen, Jyrki Tolonen ja Saara Tynys, Museovirastosta Mikko Mälkki, Satu Taivaskallio ja Kaarlo Katiskoski, Maakuntamuseosta Jukka Salmela sekä Saamelaismuuseo Siidasta Päivi Magga ja Eija Ojanlatva.

Ramboll Finland Oy:stä projektipäällikkönä toimivat Tarja Ojala ja Kaisa Mustajärvi, luontoasiantuntijana Jussi Mäkinen, ekosysteemipalveluiden asiantuntijana Kaisa Mustajärvi, ilmastonmuutoksen asiantuntijana Riina Känkänen ja maisema-arkkitehteinä Sonja Semeri ja Elise Lohman. Karttojen laadinnasta ja paikkatiedon hallinnasta vastasi Tiina Virta. Ekosysteemipalveluiden arvotuksesta vastasi Ubigu oy ja arktisen ekosysteemin ja linnuston asiantuntijana toimi Arktisen keskuksen dosentti Jukka Jokimäki.

4.4 POHJOIS-LAPIN MAAKUNTAKAAVAN 2040 GEOLOGISET VARAT, POHJAVEDET JA TURVETUOTANTOON SOVELTUVAT SUOT -SELVITYS

Tehtävänä on laatia maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n tarkoittama riittävä selvitys ja merkittävien vaikutusten arviointi koskien kaava-alueen käyttökelpoisia maa- ja kiviainesvaroja, kaivosalueita, mineraalivarantoja, pohjavesiesiintymiä sekä turvetuotantoon soveltuvia soita.

Geologisten luonnonvarojen tarkastelussa luodaan katsaus Pohjois-Lapin maa- ja kallioperägeologiaan sekä todetaan yleispiirteisesti, mitä geologisia varoja alueella on. Työn tarkoituksena on yksilöidä maakunnan oloista johtuvista tarpeista huomionarvoisia kohteita. Laajoja alueita koskevan maakuntakaavoituksen yhteydessä tehty selvitys pohjautuu pääasiassa olemassa olevaan aineistoon sekä lähdeaineistoista saataviin tietoihin. Raportin liitteissä esitellään arvokkaat geologiset kohteet: harjualueet, moreenimuodostumat, kalioalueet ja tuuli- ja rantakerrostumat.

Selvityksen perusteella voidaan antaa maankäyttöllisiä suosituksia maakuntakaavassa. Alueiden mahdollinen soveltuminen luonnonvarojen hyödyntämiseen on arvioitu pääsääntöisesti geologisesta näkökulmasta. Pällekkäisyys erityisesti luonnonsuojelualueiden ja luokiteltujen pohjavesialueiden (luokat I ja II) kanssa on huomioitu alueiden soveltuvuutta arvioitaessa. Turvetuotantoalueiden tarkastelussa on erityistä huomiota kiinnitetty soiden luonnontilaisuuteen ja valuma-alueen herkyyteen.

Selvitystyön on laatinut FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy sekä Geoconsulting Oy. Projektinjohtamisesta vastasi insinööri Pekka Pesälä 9/2018 asti ja tämän jälkeen DI Lauri Solin. Työhön osallistivat myös Tri, geologi Markku Iljina, DI Elisa Puuronen, DI ympäristötekniikka Kari Kreuz ja yo-merkonomi Leila Väyrynen.

Kuva 20. Terhi Tuovinen / Lapin materiaalipankki

4.5 SODANKYLÄN TUULIVOIMASELVITYS

Tuulivoimaselvityksen on toteuttanut Ramboll Finland Oy Lapin liiton toimeksiannosta. Työtä ohjasivat Lapin liitosta Riitta Lönnström, Tiina Elo, Olli Rönkä ja Juha Piisilä sekä asiantuntijatyöryhmä, johon kuuluivat Lapin ELY-keskuksesta Pekka Herva ja Leena Ruokanen, Paliskuntain yhdistyksestä Marja Anttonen ja Sodankylän kunnasta Ari Pesonen. Selvityksen laatimiseen ovat osallistuneet RA (amk) Pirjo Pellikka, YTM Timo Laitinen, FM Jussi Mäkinen ja ympäristösuunnittelija (amk) Petri Hertteli.

Lapin liitto on käynnistänyt Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 valmistelun ja tuulivoimaselvitys on yksi kokonaismaakuntakaavan selvityksistä. Selvityksessä kartoitettiin Sodankylän alueella tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet ja laadittiin maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n tarkoittama riittävä selvitys ja merkittävien vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksen lähtötiedoiksi. Koko Sodankylän kunnan kattavan paikkatietoanalyysin avulla saatiin selkeästi esille ne alueet, joita kannattaa tutkia tarkemmin, sekä ne alueet, joille tuulivoimatuotanto ei sovellu. Työn lähtökohdaksi määriteltiin poissulkeva kriteeristö, jonka työtä ohjannut asiantuntijatyöryhmä hyväksyi. Maakuntakaavan valmisteluna aikana on tarkasteltu yh-

4.5 LAPIN TUULIVOIMASELVITYS 2022

Selvityksen keskeisenä tavoitteena oli löytää tuulivoimatuotantoon potentiaalisia alueita maakuntakaavoituksen taustaksi sekä laatia maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n tarkoittama riittävä selvitys ja merkittävien vaikutusten arviointi mahdollisen maakuntakaavoituksen lähtötiedoiksi ja kunkaavoituksen tueksi.

Selvityksessä suljettiin pois ne alueet, joihin olemassa olevan tiedon perusteella muodostuu esteitä seudullisesti merkittävään yli 10 tuulivoimalan tuulivoimatuotannon alueille, tai joilla se ei ole muutoin tarkoituksenmukaista. Soveltuville alueille tehtiin paikkatietopohjainen analyysi alueiden tuulivoimapotentiaalista ja toteutuskelpoisuudesta mm. tuuliolosuhteiden ja sähköverk-

teensä 11 tuulivoima-alueen toteuttamisen vaikutuksia ja soveltuvuutta seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon. Puolustusvoimien kommenttien johdosta Vanttioselkä, Saivonselkä-Souvaselkä, Palkisvaara sekä Utsamonvaara-Pirttiövaara karsiutuivat pois tarkastelluista tuulivoima-alueista. Raportissa esitetään yhteensä 7 tuulivoima-alueen toteuttamisen vaikutukset ja soveltuvuus seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon. Aluekohtaiset vaikutukset on arvioitu kohdekorteissa.

Vaikutusten arvioinnissa keskityttiin tarkastelluista tuulivoima-alueista aiheutuviin mahdollisiin merkittäviin vaikutuksiin. Vaikutusten merkittävyyden arviointi perustui pääosin vaikutuskohteen herkkyyteen sekä tuulivoima-alueen ja tarkasteltavan vaikutuskohteen väliseen etäisyyteen. Tuulivoimatuotantoon soveltuvilta alueilta tunnistettiin joitakin tuulivoimaa rajaavia tekijöitä, jotka tulee huomioida ja niiden vaikutukset arvioida tarkemmassa suunnittelussa. Tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden tarkempi yhteisvaikutusten arviointi edellyttää lisäselvityksiä.

Tuulivoimaselvityksen tuloksia hyödynnettiin Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 tuulivoimateeman kaavaratkaisua laadittaessa.

koon liitettävyyden perusteella (teknistaloudellinen analyysi). Paikkatietoanalyysien tulosten perusteella potentiaaliset tuulivoima-alueet luokiteltiin suhteessa niiden soveltuvuuteen tuulivoiman rakentamiselle. Alueista laadittiin vaikutusten arviointi, joka raportoitiin alueittain sekä yhteisvaikutusten osalta. Huomattavien tai kohtuuttomien vaikutusten alueiden osalta alueet on esitetty selvityksessä, mutta niitä ei voi toteuttaa selvityksessä esitetystä laajuudesta. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa voi kuitenkin olla mahdollista toteuttaa ne pienempänä, mutta kuitenkin seudullisena, eli yli 10 voimalan kokonaisuutena.

Selvityksessä tunnistettiin yhteensä 46 potentiaalista tuulivoima-aluetta. Potentiaalisten tuulivoima-alueiden kokoluokka vaihtelee 11–342 km² välillä. Tuulivoima-alueet mahdollistavat teoreettisen voimamäärän noin 2 861 kpl, joista merialueelle sijoittuu noin 850 voimalaa. Varsinaisen hankesuunnittelun yhteydessä ja siihen liittyvässä voimalasijoittelussa huomioidaan tarkemmin alueittaiset erityispiirteet.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 suunnittelualueelle Sodankylään sijoittui kolme selvityksessä tunnistettua potentiaalista aluetta: Kurittuaapa, Kotalehto ja Rovalaenvuoma. Näitä tarkasteltiin tarkemmin kaavatyön edetessä.

Lapin tuulivoimaselvityksen toteutti FCG Finnish Consulting Group Oy Lapin liiton toimeksiantona. Työtä ohjasivat Lapin liitosta Paula Qvick,

Juha Piisilä, Olli Rönkä, Tiina Elo ja Kaisa Kinnunen, sekä ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Mikko Pyhäjärvi ja sihteerinä projektipäällikkö Miikko Kellokumpu. Ohjausryhmän jäsenet olivat Janne Reijonen (varajäsen Tapio Seppä) Puolustusvoimat, Satu Routama (Mikko Viinikka) Finavia, Mika Penttilä (Aki Laurila) Fingrid, Hannu Raasakka, ELY-keskus, Jyrki Niva (Nina Forsell) Lapin matkailuelinkeinon liitto, Ari Nikula (Seija Tuulentie) Luonnonvarakeskus, Olli-Matti Tervaniemi (Ville Kokkonen) Metsähallitus, Annakaisa Heikkonen (Kaija Kinnunen), MTK Lappi ry, Anne Ollila (Marja Anttonen) Paliskuntaryhdistys, Anssi Liikamaa (Hilkka Lipponen), Suomen luonnonsuojeluliitto/Lapin piiri, Seppo Serola (10.11. ei varajäsentä), Väylävirasto. Selvityksen laatimiseen osallistuivat konsultin puolesta Jan Tvrdy ja Erika Brusila.

5. MAAKUNTAKAAVA YLEISESTI

5.1 ALUERAKENNE

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 alueiden käytön periaatteita ja aluevarauksia ratkaistaessa ohjeena on ollut Lappi-sopimus 2022–2025 ja siihen sisältyvä aluerakennevisio 2040+. Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 on puolestaan ohjeena kuntakaavoitusta ja muuta alueiden käytön suunnittelua tehtäessä. Lappi-sopimuksessa 2022–2025 muodostetussa aluerakenne- ja tulevaisuuskuva 2040+ -kartassa (kuva 15) on osoitettu sekä kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät, jotka lähtökohteisesti ohjaavat maakuntakaavan kehittämisperiaattemerkintöjen osoittamista. Keskeisimmät kehittämisskäytävät ovat Länsi-Lapin käytävä, Jäämeren käytävä, Murmanskin käytävä sekä Perämeren kaari.

Pohjois-Lapin aluerakenteen erityispiirteitä ovat saamelaiden kotiseutualue, kolttala-alue, luontaiselinkeinojen rakennetukilain mukainen alue, erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue ja voimakkaasti kasvava matkailu. Pohjois-Lapin kehitykseen ja aluerakenteeseen vaikuttaa myös kehitys naapuriseutukunnissa ja naapurimaissa. Maakuntakaavassa näitä näkymiä otetaan huomioon liikenne- ja reitti yhteyksien sekä rajakauppakyläiden kehittämisellä.

Matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueiksi on Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu alueita eri puolilta kaava-alueita. Merkinnällä on osoitettu sellaisia aluekokonaisuuksia, joilla on runsaasti arvokkaita ja vetovoimaisia luonto- ja kulttuurikohteita, hyvät liikenneyhteydet, paljon olemassa olevia matkailupalveluja ja -rakenteita sekä hyvät mahdollisuudet keskinäiseen yhteistyöhön ja verkottumiseen.

Maaseudun kehittämisen kohdealueilla tuetaan maaseudun elinvoimaisuutta. Pohjois-Lapin kehi-

tykseen ja aluerakenteeseen vaikuttaa myös kehitys naapuriseutukunnissa ja naapurimaissa. Maakuntakaavassa näitä näkymiä otetaan huomioon liikenne- ja reitti yhteyksien sekä rajakauppakyläiden kehittämisellä. Alueen kehityskäytävät ja kehittämisen kohdealueet avautuvat naapuriseutukuntiin ja Norjaan tavoitteena jatkaa kehittämissyhteistyötä yli rajojen.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa myös luonnonsuojelu- ja Natura-alueet toimivat merkittävänä aluerakennetekijänä.

Aluerakenteeseen liittyvissä ratkaisuissa painotuu maankäytön lisäksi myös aluepoliittinen merkitys sekä strategiseen suunnitteluun kuuluva joustavuus. Tavoitteena ovat olleet kehitystä eteenpäin vievät – eivät poissulkevat ratkaisut.

Aluerakenteen kannalta suurimpia muutoksia nykytilanteeseen verrattuna ovat ohjeellinen merkintä uudelle ratayhteydelle Sodankylästä itään kohti Kemijärveä sekä radan yhteystarpeen osoittaminen länteen kohti Kittilää, muut liikennejärjestelmän kehittämissratkaisut, voimansiirtoratkaisut, Rovajärven, Kyljärven ja Kerttuvaaran ampuma- ja harjoitusalueen laajennus, tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvien alueiden osoittaminen Sodankylässä sekä matkailun ja testitoiminnan kasvu. Lisäksi matkailun edistämisen sekä maaseudun keskuskyläverkon muodostamisen vaikutukset näkyvät koko kaava-alueella.

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella merkittävimpiä alueiden käyttäjiä ovat metsätalouden, porotalouden ja asutuksen lisäksi kaivokset sekä matkailu.

Taulukossa 9 näkyy maakuntakaavan päämaankäyttöluokkien jakautuminen koko Pohjois-Lapin alueella. Kohdemerkintöjen pinta-aloja ei ole laskettu mukaan.

Taulukko 9. Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 päämaankäyttöluokkien osuus kaava-alueesta.

Kaavamerkintä	Pinta-ala (km ²)	Pinta-ala (%)
Taajamatoimintojen alue (A)	50,00	0,14
Erityisalue (E)	25,30	0,07
Ampuma- ja harjoitusalue (EAH)	212,50	0,61
Kaivosalue (EK)	55,80	0,16
Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen alue (EP, EP-2)	34,90	0,10
Lentoliikenteen alue (LL)	13,80	0,04
Maa- ja metsätalousvaltainen alue (M)	2 240,60	6,38
Metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1)	10 368,10	29,55
Luontaitalous- ja poronhoitovaltainen alue (Ms-1)	2 413,70	6,88
Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU)	18,90	0,05
Metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-3)	302,40	0,86
Matkailupalveluiden alue (RM)	86,70	0,25
Erämaa-alue (Se)	9 730,10	27,73
Luonnonsuojelualue (SL)	8 913,40	25,40
Työpaikka-alue (TP)	7,20	0,02
Virkistysalue (V)	4,10	0,01
Vesialue, tekojärvi (W-1)	614,20	1,75

5.2 KOKO MAAKUNTAKAAVA-ALUETTA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

Maankäyttö- ja rakennuslain 30 §:n mukaan maakuntakaavassa voidaan antaa määräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan maakuntakaava-alueella suunniteltaessa tai rakennettaessa (maakuntakaavamääräykset). Jos jotakin aluetta on maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava, maakuntakaavassa voidaan antaa sitä koskevia tarpeellisia määräyksiä (suojelumääräykset).

Maakuntakaavamääräykset ovat osa oikeusvaikutteista maakuntakaavaa. Niillä voidaan ilmaista alueen käytön periaatteita tai halutessa tarkentaa kaava-merkinnöillä ilmoitettua alueen käyttötarkoitusta ja antaa tällä tavoin kaavalle täsmällisempää sisältöä.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 annetaan koko kaava-alueella koskevia yleismääräyksiä, maankäyttöluokittaisia määräyksiä, yksittäisiä alueita koskevia määräyksiä sekä osa-aluemerkinnöin tai kehittämisen kohdealueen merkinnöin rajattua aluetta koskevia määräyksiä.

Seuraavassa esitetään maakuntakaavan yleismääräykset perusteluineen:

Suunnittelumääräykset:

Alueidenkäyttöä ja toimintoja suunniteltaessa tulee edistää yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, elinympäristön laadun parantamista sekä joukko liikenteen ja kevyen liikenteen edellytysten kehittämistä. Suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota alueen erityisolosuhteisiin.

Määräyksellä toteutetaan valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Eheä yhdyskuntarakenne hillitsee ilmastonmuutosta, parantaa yhdyskunnan toimivuutta ja säästää kustannuksia. Kestävän kehityksen mukaista alueidenkäyttöä suunnitellaan tiivistämällä ja täydentämällä nykyisiä rakennettuja alueita ja hyödyntämällä nykyisiä yhdyskuntarakenteita. Palvelut ja työpaikat sijoitetaan mahdollisimman lähelle asuinalueita niin, että henkilöautoliikenteen tarve on mahdollisimman vähäinen. Joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä parannetaan siellä, missä se on tarkoituksenmukaista. Maaseudun asutusta ja matkailutoimintoja suunnataan tukemaan maaseudun taajamia ja kyliä sekä täydentämään ennestään vajaasti rakennettuja alueita olemassa olevan infrastruktuurin piirissä. Tiiviimpi rakentaminen mahdollistaa kehittämistoimet laadun parantamiseksi. Nykyisen rakennuskannan käyttöä ja uusiokäyttöä edistetään ja huolehditaan samalla

hyvän, viihtyisän ja kerroksisen taajamakuvaan edellytyksistä. Viheralueiden tulisi muodostaa yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Alueen tarkemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös toiminnoista aiheutuvat terveyshaitat. Terveyshaittojen arvioinnin yhteydessä tulee kuulla asianomaisen kunnan terveydensuojeluviranomaista ja aluehallintovirastoa

Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Perustuslain 17 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Määräys tuo esille saamelaisten perustuslaillisen oikeuden oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitoon sekä kehittämiseen. Määräys painottaa myös saamelaiskulttuurin turvaamista yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Määräyksellä on yhteys 3.4 elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat (14.12.2017) -osion valtakunnalliseen alueidenkäyttötavoitteeseen, jonka mukaan saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä tulee huolehtia.

Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon maapuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvattava niille riittävät alueelliset kehittämisedytetykset ja toimintamahdollisuudet.

Määräyksellä toteutetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden 3.3 terveellinen ja turvallinen elinympäristö (14.12.2017) -osion erityistavoitteita. Tavoitteiden mukaan ”otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedytetykset ja toimintamahdollisuudet.” Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain 4 a §:n mukaan: ”*Alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava maanpuolustuksen, rajaturvallisuuden ja rajavalvonnan, väestönsuojelun sekä huoltovarmuuden edellyttämät kehittämistarpeet ja varmistettava, ettei niistä vastavien tahojen toimintamahdollisuuksia heikennetä.*”

Kaava-alueella seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 4 000 k-m².

Määräys perustuu maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:ään, jonka mukaan maakuntakaavassa tulee esittää merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja. Vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus on osoitettava maakuntakaavassa osoitettujen keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella riittävällä tarkkuudella. Seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajan määrä (4000 k-m²) perustuu maankäyttö- ja rakennuslain 71 §:ään.

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 c §:n mukaan vähittäiskaupan suuryksiköiden ensisijainen sijaintipaikka on keskusta-alue, ellei muu sijainti kaupan palvelujen saavutettavuus huomioon ottaen ole perusteltu. Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen maakuntakaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle edellyttää, että vähittäiskaupan suuryksikön sijoituspaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen. Pohjois-Lapin alueella ei ole yli 4000 k-m² vähittäiskaupan suuryksiköitä.

Ranta-alueilla taajamatoimintojen alueiden (A), keskuskyläen (at ja ats), ja keskustatoimintojen kohteiden (c) sekä palvelujen alueiden ja rajakaupakyläen (p) ulkopuolella vapaan rantaviivan osuus tulee olla vähintään puolet muunnetusta rantaviivasta. Pysyvän asutuksen sijoittumisesta tulee edistää olemassa olevaa rakennetta täydentäen. Ranta-alueilla tulee turvata rannan suuntainen kulkuyhteys.

Määräys täydentää maankäyttö- ja rakennuslain 73 §:n sisältöä yhtenäisen rakentamattoman ranta-alueen osalta. Ranta-alueita suunniteltaessa perinteisesti osoitetaan eri maanomistajille tasapuolisesti rakennuspaikkoja säilyttäen samalla vapaata rantaa luonnonarvojen ja virkistystarpeiden turvaamiseksi. Yhtenäisen rakentamattoman rantaviivan kokonaistarkastelu tehdään kaava-alueittain, mikäli asiaa ei ole ratkaistu koko vesistöalueen osalta oikeusvaikutteisessa kaavassa. Muunnettua rantaviivaa tarkastellaan huomioimatta maaperän rakentamiskel-

poisuutta. Määräys toteutuu yleis- ja asemakaavoituksen kautta. Liitteessä 6 on tulkintaohje (kaavio) muunnetun rantaviivan laskemiseksi.

Määräyksellä pyritään turvaamaan yleinen kulkuoikeus ranta-alueilla, välttämällä kuitenkin jokamiesoikeuden ulkopuolella olevien pihapiirien häirintää. Määräys toteutuu pääasiassa yleis- ja asemakaavoituksen ja lupamenettelyn kautta. Rannan suuntainen kulkuyhteys on perusteltua osoittaa usein rantaviivan läheisyydestä kauemmas taustamaastoon esimerkiksi omarantaisen rakennuspaikan taakse. Kulkuyhteys pitää sisällään myös rantautumisen.

Alueidenkäytön suunnittelussa on alueen erityispiirteisiin tukeutuen otettava huomioon arvokkaat luonnonympäristöt, arvokkaat maisema-alueet, rakennetut kulttuuriympäristöt, saamelaisen kulttuuriympäristön erityispiirteet ja arkeologinen kulttuuriperintö sekä kiinnitettävä erityistä huomiota rakennetun ympäristön laatuun. Suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta sekä edistettävä luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä.

Maisemallisesti herkillä alueilla, kuten jokien ja järvien rannoilla ja arvokkaimmilla vaara- ja tunturialueilla sekä pääteiden, matkailupalvelualueiden, retkeilyreittien ja taajamien läheisissä metsissä metsänkäsittelytoimenpiteet on suunniteltava huolellisesti ottaen huomioon maiseman ominaispiirteet ja pyrittävä välttämään suuria muutoksia.

Rakennettu ympäristö, maisemat ja kulttuurihistorialliset ympäristöt ovat tärkeitä asukkaiden viihtymiselle, kulttuurille ja matkailulle. Erityisen tärkeää näiden määräysten huomioon ottaminen on maakuntakaavan ma-, ja Sa-ma-alueilla (kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue, (saamelaiskulttuuri)), maV- ja Sa-maV-alueilla (kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde, (saamelaiskulttuuri)) ja mv-alueilla (matkailun veto-voima-alue, matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealue). Määräyksellä veloitetaan ottamaan huomioon myös saamelaisen kulttuuriympäristön erityispiirteet.

Rakennetun ympäristön laadulla ymmärretään arkkitehtuurin ja viihtyisyyden lisäksi turvallisuutta ja terveellisuutta. Yleis- ja asemakaavojen sekä hoito- ja käyttösuunnitelmien laatimisen yhteydessä on selvitettävä merkittävät kulttuuriympäristökohteet, kuten eri aikakausia edustavat asumiseen, elinkeinoihin ja palveluihin liittyvät kohteet, ja pyrittävä säilyttämään ne.

Määräyksellä toteutetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden 3.4 Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat (14.12.2017) -osion erityistavoitteita. Tavoitteiden mukaan:

”Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta.

Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksiensäilymistä.

Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä sekä viheralueverkoston jatkuvuudesta.”

Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilyminen on tärkeää biologisen monimuotoisuuden resilienssin kannalta. Ekologisilla yhteyksillä varmistetaan eliölajien liikkuminen elinympäristömuutosten/-häiriöiden, kuten ilmastonmuutoksen, vaikutuksen seurauksena.

Hyvä maisema kulkee rinnakkain luonnon monimuotoisuuden kanssa. Maiseman kannalta arvokkaiden alueiden metsät kasvatetaan mahdollisuuksien mukaan sekametsinä. Maiseman ja virkistyskäytön kannalta arvokkailla alueilla metsät pyritään uudistaman luontaisesti, vaiheittain tai tekemällä vain pienaukkohakkuita ja rajaamalla luonnon omia, epäsäännöllisiä muotoja mukailen sekä käyttämällä mahdollisimman kevyttä, paikalle sopivaa maanmuokkausmenetelmää. Maisemavaikutuksia tulisi tarkastella laajasti ja pyrkiä löytämään maiseman kannalta kestävä ratkaisu.

Hyvällä suunnittelulla pyritään lieventämään ristiriitoja ja turvaamaan maiseman kehitys kaikkia hyödyttävällä tavalla. Metsänomistaja voi laadituttaa ennen hakkuuta erityisen suunnitelman maisema-arvojen huomioonottamiseksi. Määräysten toteuttaminen ei saa aiheuttaa maanomistajalle merkityksellistä haittaa.

Määräykset eivät tuo uutta lupamenettelyä, esim. maisematyölupa voidaan määrätä vasta yleiskaavassa. Määräykset toteutuvat pääasiassa yleis- ja asemakaavoituksen sekä metsätaloussuunnittelun kautta.

Metsätaloussuunnittelun lähtökohtana ja ohjeena pidetään viimeisintä Hyvän metsänhoidon suosituksia.

Maisemallisesti tärkeillä paikoilla voidaan soveltaa metsälain 5b §:n hakkuutapoja. Metsälain 5b §:n soveltaminen on maanomistajalle mahdollisuus ja aina vapaaehtoista. Hakkuun kohteelle tulee aina löytyä lain edellyttämää ”erityistä merkitystä”.

Metsänomistajien hakemuksesta ja suostumuksella voidaan erityiskohteilla toteuttaa esimerkiksi kestävä metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) 21 §:n mukaisia alueellisia metsäluonnon hoitohankkeita. Hankkeissa työlajeina voivat olla elinympäristöjen hoito, kartoitus, maiseman kunnostus, vesiensuojelutyöt tai muut vastaavat hankkeet talousmetsissä.

Kuntatasolla tulisi laatia tarkemmat maisemaselvitykset, jotka ohjaisivat yleis- ja ranta-asemakaavojen laadintaa. Kehittämisyöhykkeille tulisi laatia lisäksi tarkemmat rakennustapaohjeet, jotka huomioisivat alueiden ominaispiirteet, kulttuuriperinnön arvot sekä maisemakuvan. Tarkemman kaavoituksen yhteydessä määritellään uudisrakentamisen rajat, jotka perustuvat alueen maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön tarkasteluun. Uudisrakentaminen tulee sijoittaa maiseman ja luonnon kannalta kestäville paikoille.

Uudisrakentaminen tulee ohjata pääosin nykyisen kylärakenteen tai taajaman yhteyteen ja haja-asutusalueita tiivistäen. Tiivistämisen tulee tapahtua ympäristön rakennuskanta ja rakentamistapa huomioiden, jotta alueelliset identiteettitekijät ja erityispiirteet säilyvät. Rakennusperinnöltään arvokaiden kokonaisuuksien säilyminen yhtenäisinä sekä kulttuurihistorian kannalta merkittävien rakennusten ja muiden kohteiden säilyminen maisemakavassa tulisi turvata.

Pintavedet tulee johtaa vesistöihin mahdollisimman luonnonmukaisesti. Vesistöjen oikaisuja ja perkauksia tulisi välttää ja rantakasvillisuus säilyttää. Luonnolliset valumakohdat, kuten purot ja norot tulisi säilyttää rinnevyöhykkeillä rakentamattomina.

Rakennuksia tai muita huomattavia rakenteita ei tule suunnitella sijoitettavaksi maisemallisesti aroille paikoille, kuten kapeisiin niemen kärkiin ja kannaksille sekä rantamaisemaa hallitsevien kumpareiden huipulle.

Arvokkaat maisema-alueet ja muut maisemalliset herkäät alueet ovat erityisen tärkeitä mm. paikallisille asukkaille ja matkailijoille esimerkiksi näköalapaikkoina. Tulisi välttää paikkoja, joissa rakennus eniten muuttaa maisemaa tai jotka ovat tärkeitä yleisen virkistyksen kannalta. Määräyksessä ei ole lueteltu tyhjentävästi kaikkia alueita, joita se koskee. Vaarojen lakialueet ovat maisemallisesti herkkiä alueita, mutta sinne tulee kuitenkin voida sijoittaa harkitusti esimerkiksi tietoliikennemastoja, tuulivoimaloita ja luontaiselinkeinojen tukikohtarakenteita. Määräys toteutuu yleis- ja asemakaavoituksen sekä lupamenettelyn kautta.

Alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten pelto- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.

Määräyksellä toteutetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden 3.4 Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat (14.12.2017) -osion erityistavoitteita. Tavoitteen mukaan ”...Huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.”

Hyvät yhtenäiset ja/tai maisemallisesti tärkeät pelot ja tulisi säilyttää tuotantokunnossa sekä välttää niille rakentamista myös maisemallisista syistä, erityisesti kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeillä alueilla. Yhtenäisten metsäalueiden ja/tai maisemallisesti tärkeiden metsäalueiden säilyttäminen tuotantokunnossa on tärkeää muun muassa ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta (hiilinielut ja -varastot) ja toisaalta bioenergian raaka-aineen lähteenä. Alueet ovat tärkeitä mm. maa-, metsätalous- ja porotalouselinkeinolle, paikallisille asukkaille, alkuperäiskansalle ja matkailijoille. Kuntakaavoituksessa tulee olla kuitenkin

mahdollisuus ottaa myös peltoalue rakennuskäyttöön. Määräys toteutuu yleis- ja asemakaavoituksen sekä lupamenettelyn kautta.

Tuulivoimalat tulee sijoittaa keskitetysti usean tuulivoimalan yksiköihin. Kunnan kaavoituksessa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon tuulivoiman rakentamisen vaikutukset maisemaan, asutukseen, loma-asutukseen, linnustoon ja muuhun eläimistöön, luontoon ja kulttuuriperintöön sekä lievennettävä haitallisia vaikutuksia. Tuulivoimaloiden suunnittelussa on turvattava puolustusvoimien toimintaedellytykset sekä selvittävä ja otettava huomioon tuulivoimaloiden vaikutukset tutkajärjestelmiin, puolustusvoimien radioyhteyksiin ja muihin viestintäjärjestelmiin.

Määräyksellä toteutetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden 3.5 Uusiutumiskykyinen energiahuolto (14.12.2017) -osion erityistavoitteita. Tavoitteiden mukaan ”varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin.”.

Määräyksellä pyritään myös turvaamaan maanpuolustuksen tarpeet, erityisesti puolustusvoimien lakisääteisen aluevalvontatehtävän. Tuulivoimaloiden tiedetään aiheuttavan haittaa sensorijärjestelmille, erityisesti tutkille ja radioyhteyksille. Vaikutusten selvittämiseen maakuntakaava on liian yleispiirteinen, sillä selvitysten perusteeksi tarvitaan tarkempia tietoja mm. voimaloiden maksimikorkeudesta, sijoituspaikoista ja lukumäärästä. Arvion tarkemman tutkaselvityksen tekemisen tarpeesta tekee Puolustusvoimat saatuaan tarvittavat tarkemmat tiedot suunnitelluista tuulivoimaloista. Asian selvittämiseksi on pyydettävä Puolustusvoimien lausunto asiasta.

Määräyksen ”huomioon ottaminen” tarkoittaa myös lähtötietojen inventointia. Tarkemmassa suunnittelussa on tutkittava, kuinka haitalliset vaikutukset olisivat mahdollisimman vähäiset.

Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan sekä maalla sijaitsevia että vedenalaisia kulttuuriperintökohteita.

Tuulivoimaloita ja muita korkeita rakenteita suunniteltaessa on otettava huomioon lentoesteiden korkeusrajoitukset.

Traficomien mukaan käytännössä yli 45 m korkeat voimalat tulee merkitä vähintään lentoestevaloilla generaattorien päällä. Kaukana lentoasemasta (yli 10 km) sijaitsevilla voimaloilla merkintäraja on 70 m. Yli 100 metriä korkeat rakenteet ovat huomattavia lentoesteitä ja niiden merkintävaatimukset ovat tiukempia; estemaalaukset ja tehokkaammat estevalaisimet. Traficom tarkistaa esteen tiedot, arvioi esteen vaikutukset ilmailukenteelle sekä ottaa kantaa rakentamiseen ja lentoesteen merkitsemiseen.

Ilmailulain mukaisessa lentoestelupamenettelyssä voidaan tuulivoimaloiden korkeutta rajoittaa, mikäli lentoliikenteen turvallisuus tai sujuvuus sitä edellyttää. Lupaa haetaan Traficomista.

Lentoliikenteen aiheuttamat korkeusrajoitukset tulee ottaa huomioon suunnittelussa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Paikkatietoaineiston korkeusrajoituksista voi ladata seuraavasta osoitteesta: <https://www.ansfinland.fi/fi/palvelumme/lentoesteet/korkeusrajoitukset-paikkatietoaineistona>

Alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljettamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa tulee hyödyntää ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.

Yhteysverkostojen ja energiahuollon kannalta oleellista on valtakunnallisten tarpeiden turvaaminen siten, että edistetään toimivaa aluerakennetta ja kansainvälistä kilpailukykyä. Toimintavarma energiahuolto on tärkeä osa kansallista huoltovarmuutta. Alueidenkäytön suunnittelulla on keskeinen merkitys energianhuollon toimivuuden varmistamiseksi tarvittavien voimajohtojen ja kaasuputkien toteuttamismahdollisuuksien varmistamisessa.

Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet. Valtion maiden suunnittelun osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edusta-

ijen kanssa ja saamelaisten kotiseutualueella Saamelaiskäräjien kanssa sekä koltta-alueella myös Kolttien kyläkokouksen kanssa.

Määräyksellä korostetaan Lapin maankäytön erityispiirteitä. Poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi metsien hakkuut, maanpinnan voimakas käsittely ja ojitus, suuret infrastruktuurihankkeet, turvetuotannon uusien alueiden käyttöönotto, matkailun ohjelmapalvelualueet ja moottorikelkkailureitit sekä uusi loma-asutus, kun nämä toimenpiteet ovat laajoja tai kohdistuvat poronhoidolle kriittisille alueille.

Poronhoidolla on myös merkittävä kulttuurinen merkitys paikalliselle väestölle ja saamelaisille. Poronhoito on yksi saamelaiskulttuurin perinteisistä elinkeinoista ja sen toiminta- ja kehittämisedellytysten jatkuvuus on saamelaiskulttuurin kannalta tärkeää.

Poronhoidolle erityisen tärkeitä alueita ovat erotus- ja vasanmerkintäaidat, paliskunnan raja-, laidunkierto- ja työaidat, kuljetusreitit, vasonta-alueet ja poroteurastamot aitarakennelmineen sekä talviruokinnan kannalta kriittiset jäkälä- ja luppoalueet. Muiden poronhoidon alueiden tai rakennelmien, kuten tärkeiden laidun- ja vasoma- alueiden tai esteaitojen sijoittumisesta voi tiedustella paliskunnalta tai paliskuntain yhdistykseltä, joka paliskunnan luvan saatuaan voi antaa paikkatietomateriaalia aiheesta. Metsätalouden hakkuut näillä alueilla voidaan tehdä metsälain 6 §:n mukaisesti kohteen erityisluonteen edellyttämällä tavalla, esimerkiksi luppo- ja jäkälämetsien poimintahakkuulla eri-ikäisrakenteisiksi tai väljentämällä uudistusikäisiä metsiä ja toteuttamalla poroja suosivia pienaukkohakkuuta erityistapauksissa.

Metsätalouden ja porotalouden yhteensovittamiskeinot on määritetty Paliskuntain yhdistyksen ja Metsähallituksen vuonna 2013 solmimassa sopimuksessa, joka ei kata saamelaisten kotiseutualueen paliskuntia. Kulloinkin voimassa olevan sopimuksen noudattaminen on Suomen PEFC-järjestelmän metsäsertifioinnin vaatimuksena. Poronhoidon edellytykset otetaan huomioon metsätalouden eri toimenpiteissä. Talvi- ja kevätlaidunalueiden (jäkälä- ja luppoalueet) sekä vasonta- ja toiminta-alueiden metsien hakkuista ja maan käsittelystä tai käsittelemättä jättämisestä neuvotellaan paliskunnittain. Samoin poronhoidon toiminta-alueet (aita-,

ruokinta- ja kuljetusalueet) määritellään paliskunnittaisissa neuvotteluissa. Lisäksi neuvotteluissa käsitellään tieasiat sekä turvallisuuteen ja liikkumiseen liittyvät asiat. Metsähallitus kutsuu vuosittain paliskunnan neuvotteluun, jossa:

- 1) Todetaan, ovatko kyseisenä vuonna tehdyt työt toteutuneet aikaisemmin sovitulla tavalla.
- 2) Käsitellään suunnitelmissa olevat hakkuut, kunnostusojitukset ja maanmuokkaukset sekä tien rakennus ja sovitaan mahdollisista muutoksista suunnitelmiin.
- 3) Sovitaan siitä, miten yhteistyö hoidetaan kohteissa, jotka suunnitellaan ja toteutetaan ennen seuraavaa kokousta.
- 4) Sovitaan yhteisellä päätöksellä mahdollisista muutoksista tähän menettelyyn.

Lisäksi Metsähallitus lähettää Paliskuntain yhdistykselle metsänkäyttöilmoituksen jäljennökset lisätynä merkinnällä siitä, mitä paliskuntaa hakkuukohteeseen koskee. Paliskunnan esittämät porojen kuljetussuunnat otetaan huomioon erotusaitojen lähistöllä toimittaessa. Maanmuokkausta ei tehdä jäkälämailla (karukko- ja kuivilla kankailla sekä erikseen sovittavilla kuivahkojen kankaiden jäkäläkoilla) tai sellaisilla laidunalueilla, joilla maanmuokkaus ei metsälain edellyttämän metsänuudistumisajan kannalta ole välttämätöntä.

Paliskunnan esityksen pohjalta on mahdollista yhdessä sopia esimerkiksi keskeisten laidunalueiden hakkuiden siirtämisestä vuodenkierrossa (luppoalueet kevätalveeseen). Hakkuiden siirron tarve, siirron kohteet ja mahdollisuudet sovitaan paliskunnan kanssa käytävissä neuvotteluissa. Laajemmat maankäyttöpäätökset tehdään luonnonvarasuunnittelu-prosessin osana. Metsätalouden tapahtuva porojen ruokinta ei edellytä sopimista ennakkoon. Vesistöjen jäällä ja metsäautoteillä ei saa järjestää porojen ruokintaa. Paliskunta siivoaa ruokintapaikat vuosittain. Paliskunnan ja Metsähallituksen neuvotteluissa käydään läpi aitapaikkojen ja niihin liittyvien porojen kuljetussuuntien, siulojen, pysyvien ruokintapaikkojen sekä tärkeiden jäkälä- ja luppoalueiden muutokset ja muutostarpeet. Metsähallitus pyrkii ottamaan huomioon paliskunnan tekemät hakkuu-, energiapuunkorjuu- ja taimikonhoitoesitykset mahdollisimman pian.

Rovajärven aluetta koskien Pyhä-Kallion paliskunnan ja puolustusvoimien kesken on jo vuosikymmeniä toiminut Rovajärven porotalouden neuvottelukunta.

Määräys neuvottelemisesta asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa suunniteltaessa valtion maita koskevia porotalouden harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä on muuten poronhoitolain 53 § mukainen, mutta laajentaa neuvotteluvollisuuden koskemaan myös muita kuin valtion viranomaisia. Määräys toteutuu yleis- ja asemakaavojen, hoito- ja käyttösuunnitelmien, metsätaloussuunnitelmien sekä muiden toteuttamissuunnitelmien kautta.

Poronhoitolain 2 §:n mukaan poronhoitoalue käsittää Lapin maakunnan alueen Kemin ja Tornion kaupunkeja sekä Keminmaan kuntaa lukuun ottamatta ja laajoja osia Pohjois-Pohjanmaan maakunnasta. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettun alueen raja kulkee Pohjois- ja Itä-Lapissa Oraniemen, Kemin-Sompion ja Pohjois-Sallan paliskuntien eteläräjällä. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoitolle. Valtion maan luovuttaminen tai vuokraaminen saa tapahtua vain sillä ehdolla, että maanomistajalla tai vuokramiehellä ei ole oikeutta saada korvausta porojen aiheuttamasta vahingosta. (Poronhoitolain 2.2 §:n mukaan)

Poronhoitolain 3 §:n mukaan poronhoitoa saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallintaoikeudesta riippumatta. Laiduntamiseen liittyy kuitenkin rajoituksia, eli porot eivät saa laiduntaa tietyillä alueilla eivätkä aiheuttaa niillä alueilla vahinkoja. Tällaisia ovat esimerkiksi viljelykset, metsänuudistusalojen taimikot sekä saamelaidun kotiseutualueen eteläpuolella vakinaisten asuntojen pihapiirit tai puutarhat. Niistä säädetään lain 31 §:ssä, jossa käsitellään porojen aiheuttamien vahinkojen ehkäisemistä.

Alueidenkäytön suunnittelussa on varauduttava sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Tulva-, sortuma- ja vyörymävaara-alueet on osoitettava yleis- ja asemakaavoissa joko alueina tai rakentamisrajoituksina. Rakennuspaikkoja ei saa suunnitella sijoitettavaksi alueille, joilla on tulvan, sortuman tai vyörymän vaaraa. Tästä voidaan poiketa vain, jos tarve- ja vaikutusselvityksiin perustuen osoitetaan, että tul-

variskit pystytään hallitsemaan ja että rakentaminen on kestävä kehityksen mukaista. Maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon tulvariskialueet ja tulvien hallintasuunnitelmat.

Määräyksellä toteutetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden 3.3 Terveellinen ja turvallinen ympäristö (14.12.2017) -osion erityistavoitteita. Tavoitteiden mukaan: ”Varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Uusi rakentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta varmistetaan muutoin”.

Tulva-, sortuma- ja vyörymävaara-alueilla tarkoitetaan tulvaveden peittämien alueiden lisäksi eroosion tai tulvan aiheuttamia sortuma- ja vyörymäalueita. Määräyksellä pyritään parantamaan rakentajan turvaa sekä ehkäisemään kalliita virheratkaisuja sekä luomaan edellytyksiä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Tulevaisuudessa voivat rankkasateiden aiheuttamat tulvat lisääntyä. Määräys toteutuu yleis- ja asemakaavoituksen sekä lupamenettelyn kautta.

Tulvadirektiivin mukaan tehtävässä tulvariskien alustavassa arvioinnissa nimetään alueet, joilla mahdollinen merkittävä tulvariski on olemassa tai sellaisen voidaan olettaa esiintyvän. Arvioinnissa tarkastellaan vahinkoja ihmisten terveydelle, ympäristölle, kulttuuriperinnölle ja taloudelliselle toiminnalle. Arvioinnin perusteella nimetyille merkittävillä tulvariskikohteille laaditaan tulvavaara- ja tulvariskikartat ja tulvariskien hallintasuunnitelmat. Merkittävän tulvariskin määrittelyperusteet voidaan päättää kansallisesti.

Suunnittelussa on pyrittävä ehkäisemään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja.

Määräyksellä toteutetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden 3.3 Terveellinen ja turvallinen ympäristö (14.12.2017) -osion erityistavoitteita. Tavoitteiden mukaan: ”Ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja.”.

Alueiden käyttöä suunniteltaessa tulee varmistaa kulttuuriperintötiedon ajantasaisuus (kulttuuriympäristön ja/tai maiseman kannalta tärkeät alueet tai kohteet, kiinteät muinaisjännökset tai muut arkeologiset kulttuuriperintökohteet), ja oltava yhteydessä alueelliseen vastuumuseoon sekä varau-

duttava tarpeellisiin selvityksiin. Ilman muinaismuistolain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty. Määräys koskee myös vedenalaisia muinaisjäännöksiä.

Määräyksellä halutaan muistuttaa suojelluista kiinteistä muinaisjäännöksistä, vaikka niistä määrää muinaismuistolaki (17.6.1963/295). Muinaismuistolain 1 §:n mukaan kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta.

Muinaismuistolaki (13 §) määrää, että yleistä maankäyttöhanketta tai kaavoitusta suunniteltaessa on hyvissä ajoin otettava selko siitä, mitkä ovat suunnitelman vaikutukset kiinteisiin muinaisjäännöksiin eli saattaako hankkeen tai kaavoituksen toimeenpaneminen tulla koskemaan kiinteää muinaisjäännöstä. Jos niin on laita, on siitä viipymättä ilmoitettava Museovirastolle asiasta neuvottelemista varten. Neuvottelussa on kuultava myös maanomistajaa. Tällä on pyritty välttämään työhankkeiden viivästyminen ja jo käynnistyneiden työhankkeiden keskeyttäminen. Hankkeen kohdealueen muinaisjäännöskannan selvittäminen jo suunnitteluvaiheessa on siten tärkeää. Joissakin tilanteissa voidaan edellyttää kohdealueen muinaisjäännöskannan selvittämistä maastoinventoinnilla.

Vedenalaisia muinaisjäännöksiä ovat sellaiset hylyt ja hyllyn osat, joiden voidaan olettaa olleen uponneina yli sadan vuoden ajan, sekä muut Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta kertovat ihmisen tekemät vedenalaisrakenteet (esim. siltojen ja laitureiden jäänteet, väyläesteet ja muut puolustusrakennelmat, kiinteiden kalastuslaitteiden jäänteet). Vedenalaisia muinaisjäännöksiä koskevat samat säädökset kuin maassa olevia muinaisjäännöksiä, ja ne on huomioitava vesirakennustöiden yhteydessä. Vesirakennushankkeen toteuttajan on oltava hyvissä ajoin etukäteen yhteydessä Museovirastoon vesirakennustöitä suunniteltaessa.

Päivittyvät tiedot muinaisjäännöksistä on saatavilla sivulta www.kyppi.fi

Suunniteltaessa suojelualueen, suojeluohjelmaan kuuluvan alueen tai sen läheisyydessä olevan alueen käyttöä on neuvoteltava luonnonsuojelusta ja alueen hallinnasta vastaavien viranomaisten kanssa. Natura 2000 -verkostoon sisällytetyihin alueisiin kohdistuvien toimintojen vaikutukset on

tarvittaessa arvioitava luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti.

Natura 2000 -alueisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tarveharkinta ja tarvittaessa vaikutusten arviointi on tehtävä luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti.

Rakentamisrajoitus

Maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus on voimassa virkistys- ja suojelualueeksi osoitetulla alueella, Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen tarkoituksiin osoitetulla alueella ja liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetuilla alueilla (V, L, LL, EA, EN, EJ, EP, EP-2, EAH, er1, SL, Se, SM, SRV, Sa-SRV, SR, Sa-SR, SR1, Sa-SR1, vt, kt, st, yt, voimajohto). Rajoitus laajennetaan koskemaan kaivosalueita (EK), suojavyöhykkeitä (sv), melualueita (me ja me1), vesialuetta (W-1) sekä tärkeitä ja vedenhankintaan soveltuvia pohjavesialueita. Rajoitus ei koske tuulivoimaloiden alueita (tv).

Määräyksellä ilmaistaan Pohjois-Lapin maakunta-kaavassa olevien maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukaisten ehdollisen rakentamisrajoituksen laajuus. Maakuntakaavan yleispiirteisyydestä johtuen voidaan maakuntakaavan tavoitteiden yhteen sovittaminen toteuttaa pääsääntöisesti siten, ettei maakuntakaavasta aiheudu maanomistajalle kohtuutonta haittaa. Haitan arviointi onkin usein mahdollista vasta kuntakaavoituksen tai muun yksityiskohdaisemman suunnittelun yhteydessä. Määräys toteutuu yleis- ja asemakaavoituksen sekä lupamenettelyn kautta.

Alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää niin, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteutumista. Lupa on kuitenkin myönnettävä, jos maakuntakaavasta johtuvasta luvan epäämisestä aiheutuisi haitalle huomattavaa haittaa eikä kunta tai, milloin alue on katsottava varatuksi muun julkisyhteisön tarkoituksiin, tämä lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta (ehdollinen rakentamisrajoitus).

Lapin maakuntakaavoissa on sovellettu maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukaista ehdollista rakentamisrajoitusta suoraan laista tietyille alueille Tunturi-Lapin maakuntakaavasta lähtien (lainvoima 16.5.2012).

Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa (MRL 33 §).

Rakentamisrajoituksella pyritään varmistamaan aluevarauksen ensisijaisen käyttötarkoituksen toiminta- ja kehittämisedellytykset. Rakentamisrajoitus koskee vain maankäyttö- ja rakennuslain mukaista lupamenettelyyn perustuvaa rakentamista.

Lupaa rakennuksen rakentamiseen ei saa myöntää siten, että maakuntakaavan toteutuminen vaikeutuu.

Jos luvan epäämisestä aiheutuu hakijalle huomattavaa haittaa, lupa on kuitenkin myönnettävä, jollei kunta tai muu julkisoikeudellinen yhteisö lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta.

Rakennuslupaviranomainen joutuu siten harkitsemaan, vaikeuttaako rakentaminen maakuntakaavan toteutumista ja mikäli vaikeuttaa, viranomainen joutuu vielä harkitsemaan, aiheutuuko luvan epäämisestä hakijalle huomattavaa haittaa. Mikäli huomattavaa haittaa aiheutuu, joudutaan vielä selvittämään, haluaako kunta tai muu julkisyhteisö lunastaa alueen tai suorittaa haitasta kohtuullisen korvauksen. Mikäli julkisyhteisö ei halua lunastaa aluetta eikä myöskään suorittaa siitä korvausta, lupa on myönnettävä, ellei luvan myöntämiselle ole muuta maakuntakaavasta riippumatonta estettä. Tällainen este voi aiheutua esimerkiksi rakennusjärjestyksen pinta-alavaatimuksista tai rakennuspaikalle laissa asetetuista vaatimuksista.

6. MAAKUNTAKAAVA MAANKÄYTTÖLUOKITTAIN

6.1 KEHITTÄMISPERIAATEMERKINNÄT

Kehittämisen kohdealuemerkinnöillä osoitetaan alueiden käytön periaatteen tai kehittämistarpeen alueellinen ulottuvuus. Kehittämisperiaatteita koskevilla merkinnöillä ja niihin liittyvillä määräyksillä osoitetaan alueita, jotka ovat merkittäviä maakunnan tavoitellun kehityksen kannalta ja joihin tästä syystä kohdistuu muussa suunnittelussa huomioon otettavia alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita.

Kehittämisperiaatemerkinnät ovat kaavan muiden merkintöjen kanssa päällekkäisiä. Kehittämisen kohdealuemerkinnällä tai muulla vastaavan tyyppisellä merkinnällä osoitettavan alueen sisälle voi siten sijoittua eri merkinnöin osoitettua alueiden käyttöä tai alueiden erityisominaisuuksia.

6.1.1 Jäämeren käytävä

Lappi sijoittuu maantieteellisesti Barentsin alueen keskioon ja sillä on Suomen maakunnista ainoana yhteistä rajaa sekä Ruotsin, Norjan että Venäjän kanssa. Pohjoiskalotin yhteistyö tulee entisestään lisääntymään ja alueesta on mahdollisuus synnyttää yhteinen työssäkäyntialue. Lapin kautta tulee

ohjautumaan huomattavaa läpikulkuliikennettä, joka työllistää kuljetuksissa ja palveluissa.

Jäämeren jääpeitteen osittainen tai kokonaisvaltainen sulaminen voi mahdollistaa myös uusien kuljetus- ja logistiikkareittien toteuttamisen ja taravirtojen kasvun Lapin alueella. Jäämeren merijään määrä on vähentynyt nopeammin kuin ilmastomallit ovat simuloineet, joten Pohjoinen jäämeri saattaa muuttua vain talvisin jäätyväksi lähivuosikymmeninä (Napamerien jääpeite hupenee - Ilmasto-opas.fi 7.8.2018).

Kehittämismerkinnällä **LK** osoitetaan valtakunnallisesti tai maakunnallisesti tärkeitä kansainvälisiä liikennekäytäviä. Liikennekäytävän perusrungon muodostaa valtatie 4 Kaamaseen. Käytävä jatkuu Kaamasesta Näätämön kautta Norjan Kirkkoniemeen. Jäämeren käytävä yhdistää Suomen pohjoisosat voimakkaasti kehittyvälle Finnmarkin alueelle. Käytävään voivat sijoittua myös sähkölinjat sekä tietoliikenneyhteydet. Vahva ja toimiva tieyhteys muodostaa kehittämiskäytävän rungon, johon kehittämistoiminta eri tavoin kiinnittyy ja joka fyysisesti yhdistää käytävään kuuluvia toimijoita. Kehittämistoimet sijoittuvat teiden läheisyyteen.

Merkintää koskee suunnittelumääräykset:

”Käytävää kehitetään kansainvälisenä liikennekäytävänä, jonka maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen, liikenteen ja matkailun palveluihin, liikenneympäristön laatuun sekä luonnon-, maiseman- ja kulttuuriympäristöarvoihin. Maankäytön suunnittelussa on otettava huomioon korkealuokkaisten liikenneyhteyksien sekä energia-, ja tietoliikennejohtojen tilavaraukset sekä rajoitukset ympäröivälle maankäytölle.”

”Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

Jäämeren käytävällä tulee turvata sujuvan ja turvallisen liikenteen vaatimukset sekä liikenteen palveluiden saatavuus. Maankäytön merkittävä lisääminen pääteiden varsille edellyttää yksityiskohtaisten alueidenkäyttösuunnitelmien laatimista. Suunnitelmissa on esitettävä mm. kehitettävän alueen yksityistiejärjestelyt ja liittymät yleiselle tielle sekä liikennemelualue ja sen huomioon ottaminen.

Kasvavan liikenteen vuoksi tulisi valta- ja kantateiden poikki rakentaa eri tasossa olevia kulkuyhteyksiä paikalliselle liikenteelle ja reiteille.

6.1.2 Joukkoliikenteen kehittämiskäytävä/yhteystarve

Kehittämisperiaatemerkinällä **JI** osoitetaan joukkoliikenteen kehittämiseen liittyvät yhteystarpeet.

Maakuntakaavassa merkinnällä on osoitettu yhteydet Rovaniemeltä/Sodankylästä Utsjoen kirkonkylälle

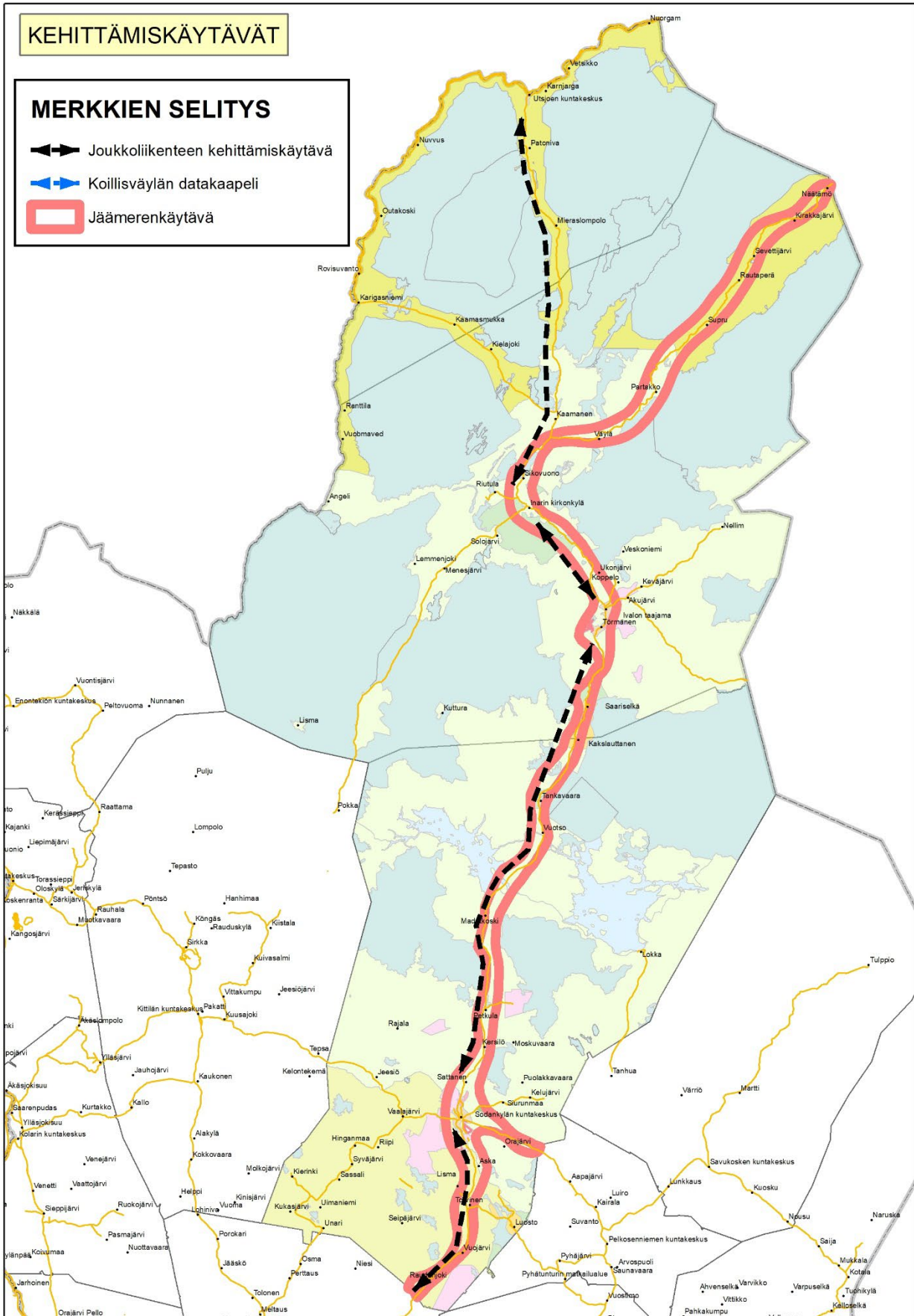
Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee parantaa joukkoliikenteen saavutettavuutta sekä varata riittävät alueet vaihtoliikenteeseen ja pysäköintiin.”

Alueelle kehitetään joukkoliikenneyhteyksiä seudun työmatka ja matkustusliikennettä palvelemaan. Alueidenkäyttö mitoitetaan joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä suosivaksi. Maakuntakaavamääräyksen mukaan yhdyskuntarakenteen suunnittelulla tulee luoda edellytyksiä joukkoliikenteen kehittämiseen.

Pohjois-Lapin joukkoliikennettä tulisi kehittää myös kokonaisuutena ottaen huomioon kaikki joukkoliikenteen muodot. Eri liikennemuotojen (lentoliikenne, junaliikenne, linja-autoliikenne) aikataulut tulisi sovittaa yhteen. Yhteyksien lisäksi tulisi kehittää joukkoliikenteen infrastruktuuria juna- ja lentoliikenteen terminaalien yhteydessä.

Maakuntakaavaan liittyen on tehty liikennejärjestelmäselvitys, jossa liikenneyhteyksien tarvetta ja ratkaisumahdollisuuksia käsitellään tarkemmin.

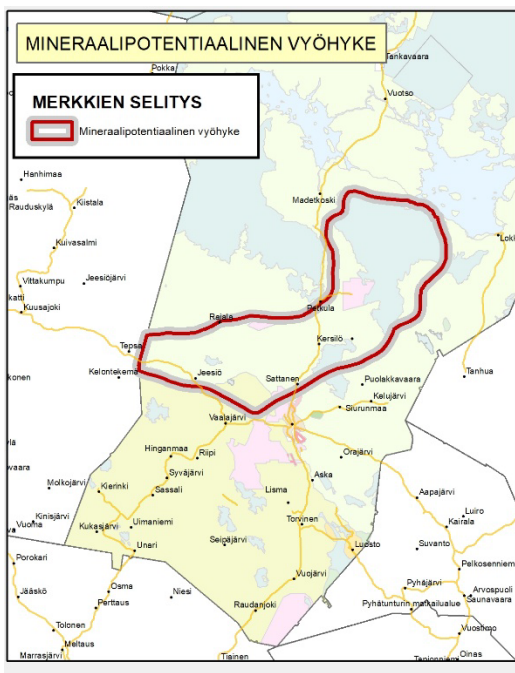
6.1.3 Mineraalipotentialinen vyöhyke

Lappi-sopimuksen tavoitteena on edistää Lapin kaivosklusterin kehittymistä. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella osoitetaan kehittämisperiaattemerkinnällä mineraalipotentialinen vyöhyke, josta on todettu merkittäviä malmi- tai mineraalivarantoja.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa mineraalipotentialiseksi vyöhykkeeksi on osoitettu saamelaisen kotiseutualueen eteläpuolisia alueita Sodankylässä, joille sijoittuu kaivosalueita.

Mineraalipotentialisella vyöhykkeellä sijaitsevat muut aluevaraukset ovat ensisijaisia maankäyttömuotoja. Vyöhykemerkinnän tarkoituksena on informoida mineraalipotentialista alueella ja siten varautua tulevaisuuden alueidenkäytön suunnittelutarpeisiin. Merkinnällä turvataan mahdollisuus kaivostoiminnan kehittämiselle. Merkintä ei osoita konkreettista maankäyttöä alueelle eikä täten ole kehittämismerkintätyyppisenä merkintänä ristiriidassa esimerkiksi luonnonsuojelumerkintöjen kanssa.

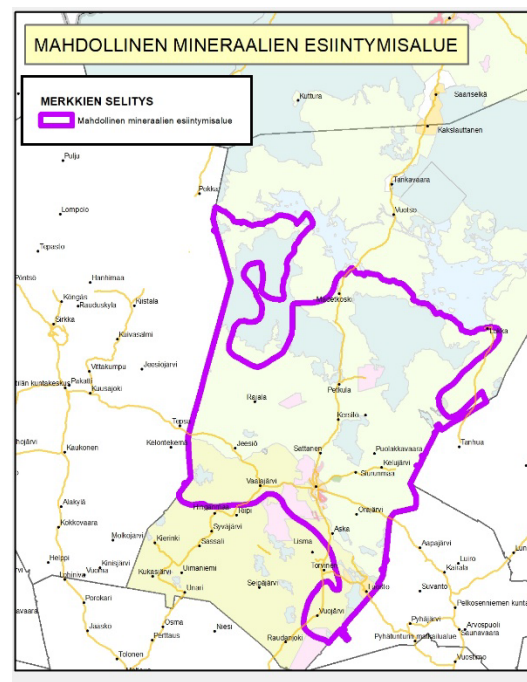
Tieto kallioperästä ja tätä kautta mineraalipotentialista rajoittuu lähinnä sen pintaosiin ja se on tietyn osin/aluein puutteellisesti tunnettu. Tämän

takia malminetsintää kuin myös geologista tiedonkeruuta saattaa tapahtua mineraalipotentialisen vyöhykkeen ulkopuolella.

Maakuntakaavan pohjaksi on tehty erillisselvitys ”Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 geologiset varat, pohjavedet ja turvetuotantoon soveltuvat suot”, joka on ollut perusteena vyöhykkeiden esittämiseksi.

Mahdollinen mineraalien esiintymisalue

Mahdollinen mineraalien esiintymisalue rajaus on kallioperägeologiaan perustuva. Se käsittää geologisilta ominaisuuksiltaan malmipotentialiset vyöhykkeet, sisältäen edellä kuvatun mineraalipotentialisen vyöhykkeen. Rajatulla alueella - tai vastaavissa muodostumissa muualla - tiedetään esiintyvän malmimineralisaatioita. Vaikka osassa aluetta tunnettuja malmiviitteitä on niukalti, on malmien esiintyminen kyseisen tyyppisessä kallioperässä geologisen tiedon mukaan todennäköistä. Kuvan mukaisia mineraaliesiintymiä ei esitetä kaavakartalla.

6.1.4 Kylmättestauksen kehittämisvyöhyke

Kehittämisperiaatemerkinnällä **el** osoitetaan vyöhykkeitä, joille voi sijoittua arktisen kylmätestauksen kehittämiseen ja tutkimukseen liittyviä alueita. Merkinnällä pyritään ohjaamaan arktista kylmätestausta olemassa olevan infrastruktuurin ja kylmätestaustoiminnan alueille häiriövaikutusten leviämisen estämiseksi. Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot ja olemassa oleva asutus sekä pyrittävä lieventämään haitallisia vaikutuksia.”

Kylmätestauksessa testataan erilaisten materiaalien, laitteiden tai järjestelmien suorituskykyä ja toimintaa matalissa lämpötiloissa. Ajoneuvoja kehitettäessä kylmätestataan muun muassa moottoireita, akkuja ja renkaita. Kylmätestaus auttaa varmistamaan, että tuotteet ovat luotettavia ja turvallisia käyttää arktisilla alueilla tai muissa äärimmäisissä olosuhteissa.

Inarissa on pitkää panostettu kylmäteknologiaan ja rengastestaukseen (Inarin kuntastrategia 2019, Inarin kunnan maapoliittinen ohjelma 2022). Merkinnällä on haluttu osoittaa tähän toimintaan liittyviä mahdollisia laajentumisalueita. Kylmätestauksen kehittämisyöhyke -merkinnän tavoitteena on kohdentaa testaustoimintaa alueelle, jossa sitä ennestään on ja jossa on mahdollisuus käyttää olemassa olevaa Ivalon taajaman infrastruktuuria sekä palveluita.

Maakuntakaavaehdotuksessa kehittämisyöhykelelle on osoitettu neljä kylmäteknologiaan ja rengastestaukseen liittyvää aluetta/kohdetta (Mellanaavan ajotestirata, Lentokentän ajotestirata, Konilanton ajotestirata ja Pasasjärven ajotestirata). Vyöhykkeen ulkopuolelle on osoitettu kaksi testausaluetta /-kohdetta (Tammijärven ajotestirata ja Arctic Center –testauskeskus).

6.1.5 Ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävä

----- el-1

Kehittämisperiaatemerkinnällä **el-1** osoitetaan arktiseen ajoneuvotestauksen kehittämiseen ja tutkimukseen liittyviä tieosuuksia.

Ajoneuvotestaukseen osoitetulla tieosuudella on mahdollista tehdä liikenteen automatisaatioon ja automaattiajamiseen liittyvää testausta ja tutkimusta avoimella tieosuudella. Tämä ei vaadi uusia merkittäviä rakenteita nykyiseen liikenneinfraan, vaan esimerkiksi pienempi tienrakenteisiin upotettuja mittausantureita. Näiden avulla voidaan tutkia esimerkiksi liikennemääriä tai ajoneuvojen ominaisuuksia. Ajoneuvojen kylmätestauksen kehittämiskäytävä tukee erityisesti pohjoiset olosuhteet tukevaa liikenneinfrastruktuurin kehittämistä ja sen avulla voidaan saada tietoa myös teiden talvikunnossa pitoon liittyen.

6.1.6 Matkailun vetovoima-alue, matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealue

mv

Kehittämisperiaatemerkinnällä **mv** osoitetaan matkailun ja virkistyksen vyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista.

Merkintää koskee suunnittelumääräykset:

”Aluetta tulee kehittää matkailukeskusten, matkailupalvelukohteiden, maaseutumatkailun, palvelujen ja reitistöjen yhteistoiminnallisena kokonaisuutena alueen pääkäyttötarkoitusten kanssa yhteen sopivalla tavalla. Matkailun toimintoja tulee kehittää ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen. Kulttuuriperintö-, maisema- ja luontoarvoja tulee vaalia matkailun vetovoimatoimijoina.”

Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

Matkailun kehittämisen kohdealueiksi on valittu sellaisia aluekokonaisuuksia, joilla on runsaasti arvokkaita ja vetovoimaisia luonto- ja kulttuurikohteita, hyvät liikenneyhteydet, paljon olemassa olevia matkailupalveluja ja -rakenteita sekä hyvät mahdollisuudet keskinäiseen yhteistyöhön ja verkottumiseen.

Alueita tulisi kehittää niin, että niiden matkailullinen vetovoima säilyy ja Lappiin liitetyt positiiviset

mielikuvat vahvistuvat. Alueita tulee tarkastella laajasta näkökulmasta ja tärkeää on kiinnittää huomiota esimerkiksi jokivarsien kalastusmatkailuun ja ostosmatkailuun. Matkailijamäärien kasvaessa tarvitaan lisää majoituspaikkoja sekä reitistöjä, joiden kautta pääsee vetovoimaisiin matkailumaisemiin. Reitistöjen hyvästä kunnosta on huolehdittava.

Myös hiljaisuus ja pimeys ovat tärkeitä matkailun vetovoimatekijöitä. Etenkin matkailukeskusten ja taajamien läheisyydessä on hyvä alueidenkäytön ja toiminnan suunnittelussa kiinnittää huomiota siihen, että myös hiljaisia ja pimeitä alueita on kohtuullisella etäisyydellä.

Matkailun vetovoima-alueen kehittämisen keinoja ovat arvokkaiden luonto- ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen ja hoitaminen, pääteille ja reiteille näkyvien luonnonmaisemien huomioon ottaminen metsien käsittelyssä, tienvarsimaisemien hoitaminen, teiden ja reittien pitäminen hyvässä kunnossa, hyvä opastus ja viitoitus kohteisiin, yhteinen kartta, kohteiden kartoitus, yhteyksien suunnittelu, kohteiden yhteismarkkinointi.

Kehittämisen kohdealueiden päämaankäyttö on osoitettu aluevarausmerkinnöillä ja osa-aluemerkinnöillä. Matkailun ja virkistykseen kehittämisessä tulee ottaa huomioon päämaankäytöstä tulevat rajoitteet ja tavoitteet. Esimerkiksi luonnonsuojelualueilla ei saa vaarantaa luonnonsuojellisia arvoja. Myös koko kaava-alueella koskevat suunnittelumääräykset tulee ottaa huomioon. Esimerkiksi poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet.

Matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueiden tärkeimmille osille tulisi laatia toiminnallinen kehittämissuunnitelma ja yleiskaava. Vyöhykkeiden tärkeimpiä osia ovat mm. matkailukeskukset lähiympäristöineen ja ulkoilu- ja virkistysalueet. Kylien ja taajamien läheisyydessä tulisi huomioida myös paikallisten asukkaiden tarpeet. Suojelualueiden osalta ensisijainen suunnitteluväline on hoito- ja käyttösuunnitelma.

Kehittämisen kohdealueen merkinnällä vastataan Lapin matkailustrategian 2020–2023 sekä kuntien ja alueellisten sidosryhmien asettamiin tavoitteisiin.

Luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöselvityksen perusteella on osoitettu matkailullisesti kiinnostavia ja kehittämiskelpoisia kohdealueita.

Alueella on edellytyksiä kulttuuri- ja luontomatkailun kehittämiseksi. Rungas kulttuuriperintö on voimavaara, joka on toistaiseksi osin vielä käyttämättä. Matkailualueita tulee kehittää maisematekijät huomioiden. Muun muassa matkailuautojen pysäköintialueiden ilmettä ja sijoitusta tulee tarkastella ottaen huomioon ympäristö ja näkymät.

6.1.7 Maaseudun kehittämisen kohdealue

Kehittämisperiaatemerkinällä **mk** osoitetaan maaseutuvyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa on annettu maaseudun kehittämisen kohdealueille suunnittelumääräys:

”Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Pysyvän asutuksen sijoittumista tulee edistää olemassa olevaa rakennetta täydentäen.”

Pohjois-Lapin maakuntakaavan maaseudun kehittämisen kohdealueiden yleisiä ominaisuuksia ovat: vahva matkailupotentiaali, porotalous, metsätalous, ympäristön vetovoimaisuus, mahdollisuus säilyttää peruspalvelut, hyvä saavutettavuus, luontaiset yhteistyömahdollisuudet kehittämisvyöhykkeiden ulkopuolisten alueiden kanssa. Kehittäminen tulisi sopeuttaa alueiden vanhoihin rakenteisiin ja elinkeinoihin (matkailu, loma-asuminen). Positiivista on alueiden erilaisuus (maatilojen keskittymät, poroelinkeinojen keskittymät, matkailun vetovoimatekijät, vesistöt) ja monipuoliset elinkeinot.

Kehittämisen kohdealueiden tavoitteet ovat yleispiirteisiä ja niiden toteuttaminen on useiden eri toimijatahojen käsissä. Kyliä pyritään tukemaan pienyritystoiminnalla, matkailulla ja loma-asutuksella. Parhaat maatalousalueet pyritään säilyttämään viljeltyinä. Rakentamisen tulisi olla perinteiseen kyläympäristöön sopivaa.

Maaseudun kehittämisen kohdealueiden merkitseminen kaavaan ei merkitse sitä, että muilla alueilla ei voisi kehittää toimintaa, vaan osoittaa alueita joilla on erityisiä kehittämisedellytyksiä. Maakuntakaava ei keskitä ja vähennä palveluita maaseudulla, vaan edistää niiden säilymistä kehittämisen kohdealueilla ja keskuskylissä, joiden ulkopuolella niitä ei enää ole. Kyläkeskusten ja maaseudun kehittämisen kohdealueiden osoittamisella pyritään siihen, että näiden voimakkaimpien alueiden työpaikat ja palvelut hyödyttävät myös vielä harvempaan asuttua maaseutua. Luonto- ja maisemaselvitys on vaikuttanut maaseudun kehittämisen kohdealueiden valintaan ja rajauksiin.

Jokivarressa rakentaminen tulee ohjata pääosin tiivistäen kyliä ja taajamia. Nauhamaisia jokivarsikyliä ei pidä kuitenkaan kaavoittaa umpeen, vaan säilyttää jokivarsien vaihtelevuus sekä ekologiset yhteydet.

Järvikyliden kehittämisessä tulee ottaa huomioon, että maiseman arvot perustuvat pitkälti luonnonympäristöjen ja pienipiirteisten rakennettujen kulttuuriympäristöjen väliseen suhteeseen. Maankäytön suunnittelussa vyöhykettä tulee tarkastella kokonaisuutena. Uudisrakentaminen tulee sijoittaa rakentamisolosuhteiltaan edullisten järvikyliden yhteyteen, jotta jako luonnonalueisiin ja rakennettuihin alueisiin säilyisi ja turvattaisiin luonto-, maisema- ja kulttuuriarvojen säilyminen. Lomarakentamisen tulee tukeutua olemassa olevaan rantarakentamiseen.

Rakentaminen ja muu maisemaa muuttava maankäyttö tulisi sijoittaa olemassa olevien taajamien ja kyliden yhteyteen, jotta luonnonmaisemakokonaisuudet säilyisivät edelleen mahdollisimman yhtenäisinä. Kyliden tiivistäminen saattaisi parantaa myös tiemaisemaa ja taajamakuva.

Keskitettyjen vesihuoltojärjestelmien toteuttamismahdollisuudet tulee selvittää alueilla, joilla se on teknisesti, taloudellisesti ja ympäristönsuojelullisesti sekä terveydellisin syin perusteltu. Erityisesti tämä korostuu ranta-alueilla, joissa rakentamista ohjataan kyliä ja taajamia tiivistäen.

6.1.8 Maaseudun kehittämisen kohdealue, jolla korostuu saamelaiskulttuuri

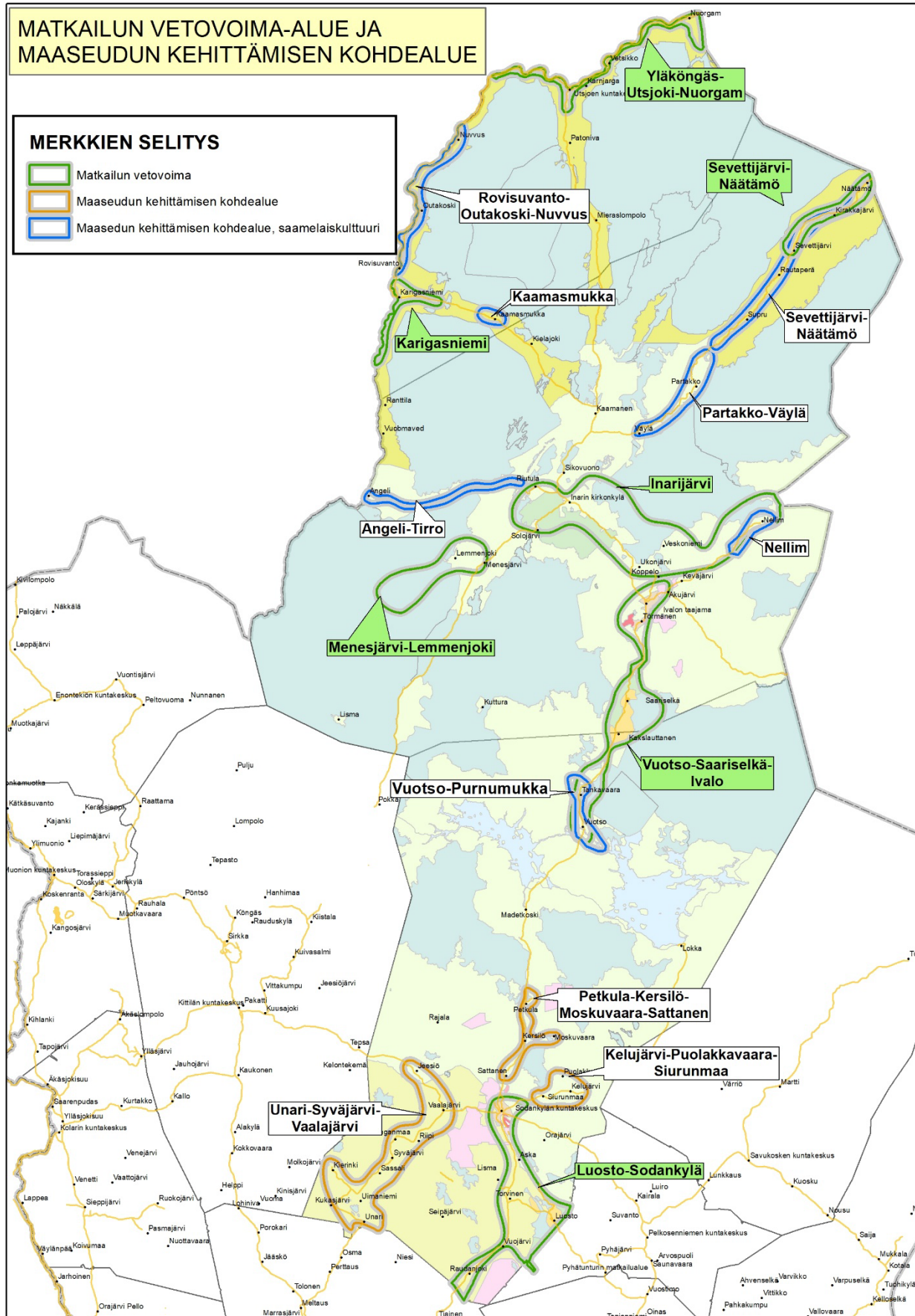
 mk-1

Merkinnällä osoitetaan maaseutuvyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäyttöisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista erityisesti saamelaiskulttuuriin ja -elinkeinoihin profiloituneilla alueilla.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa on annettu maaseudun kehittämisen kohdealueille, joilla korostuu saamelaiskulttuuri kehittämisperiaatetta koskeva suunnittelumääräys:

”Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Alueella tulee edistää saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja kehittämistä.”

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa varattujen saamelaiskulttuuria korostavien maaseudun kehittämisyöhykkeiden yleisiä ominaisuuksia ovat mk-alueiden kohdalla esitetyn lisäksi vahva luontaistalous, saamelaiskulttuuria ilmentävä ympäristö ja alueiden erilaisuus myös saamelaiskulttuurin sisällä. Kyliä pyritään tukemaan saamelaiskulttuuria ja elinkeinoja turvaavalla ja kehittäväällä tavalla. Rakentamisen tulisi olla perinteiseen ympäristöön ja rakennustapaan sopivaa. Saamelaiskulttuuria korostavien kehittämisen kohdealueiden osoittaminen kaavassa ei merkitse sitä, että muilla alueilla ei voisi kehittää toimintaa vastaavalla tavalla, vaan osoittaa alueita, joilla siihen on erityisiä edellytyksiä.

6.1.9 Ekologinen yhteystarve

Kehittämisperiaatemerkinnällä osoitetaan ekologiseen verkostoon liittyviä yhteystarpeita.

Ekologista yhteystarvetta koskee suunnittelumääräys:

”Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät yhteydet.”

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytöllä tulee huolehtia valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta sekä edistää luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä. Ekologisten yhteyksien säilymistä suojelualueiden sekä tarpeen mukaan niiden ja muiden arvokkaiden luonnonalueiden välillä tulee edistää.

Ekologinen yhteystarve on nykyisin toimiva ja maankäytössä rakentamiselta vapaana pidettävä tai tiedossa oleva yhteys ekologisessa verkostossa. Kaavoituksessa toimintojen sijoittelulla ja kaavamääräyksillä voidaan ottaa huomioon yhteystarpeen säilyminen. Tieverkon osalta toimenpiteinä voivat olla eritasoon rakennettavat kulkuyhteydet: levennetyt alikulkukäytävät, vihersillat, pieneläinputket.

Haja-asutusalueilla maankäyttö on harvaa ja yhdyskuntarakenne on eläinten liikkumisen kannalta läpäisevää. Metsätalous muuttaa hakkuiden muodossa metsän rakennetta ja siirtää reittejä, mutta alue palautuu kasvillisuuden elpessä useille eläinlajeille käyttökelpoiseksi. Haja-asutusalueella luonnon ydinalueet ovat yleensä laajoja ja suhteellisen rauhallisia alueita, joiden sisällä usein on myös suojelualueita.

Oleellisia ekologisia yhteyksiä muodostuu jokien, purojen ja muiden vesistöjen rantavyöhykkeistä sekä rakentamattomista tai vain haja-asutuksen laikuttamista alueista.

Ekologinen yhteystarve toimii viitteellisenä yhteytenä luonnon ydinalueelta toiselle tai suojelualueelta toiselle.

toiselle. Kehittämisperiaatemerkinnän osoittamalla väleillä ekologista kytkeytyneisyyttä tulisi pyrkiä edistämään. Merkinnästä ei aiheudu metsänhoidollisia rajoituksia eikä se rajoita maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta maankäyttöä näillä alueilla.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 luonto- ja maisemaselvityksessä on tutkittu ekologisten yhteyksien tarve. Selvityksen perusteella maakuntakaavassa osoitetaan 18 ekologista yhteystarvetta. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan luonto- ja maisemaselvityksen perusteella osoitetaan yhteystarve UKK-puistosta Vintilänkairaun. Lisäksi yksi yhteystarve osoitetaan kansainvälisenä yhteytenä Vätsärin erämaa-alueelta Övre Pasvikin kansallispuistoon.

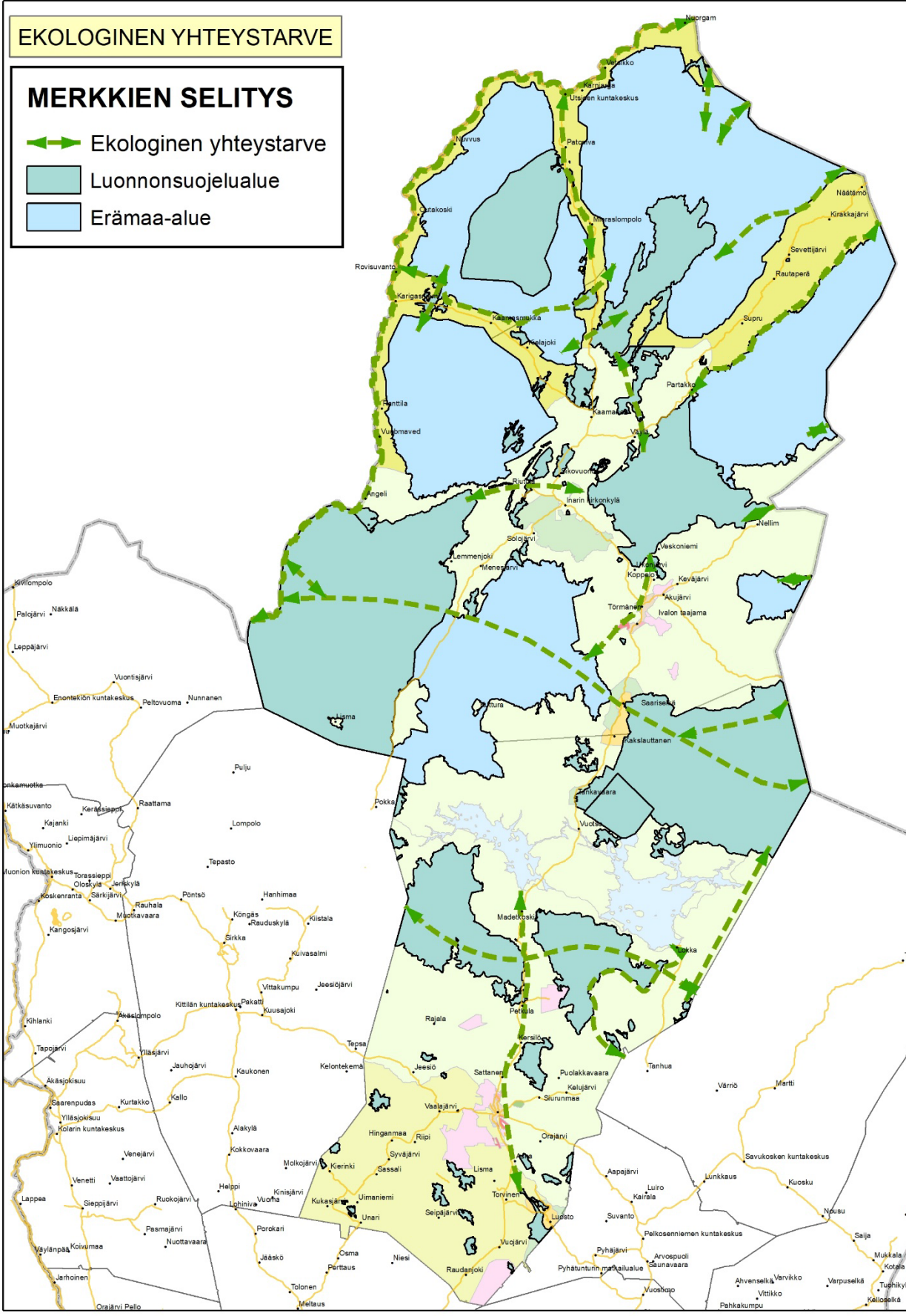
6.1.10 Puolustusvoimien toiminnan kehittämisen kannalta tärkeä yhteystarve

eah1

Merkinnällä **eah1** osoitetaan puolustusvoimien toiminnan kehittämisen kannalta tärkeä yhteystarve Kyljärven ja Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen välillä. Merkintään liittyy maavoimien ilmailutoimintaa sisältäen helikopteritoiminnan, miehittämättömät ilma-alukset ja dronet. Merkintään liittyy myös maavoimien ammunnan kehittämis- ja tutkimustoimintaa sekä koeammuntoja.

6.2 Saamelaisten kotiseutualue ja koltta-alue

6.2.1 Saamelaisten kotiseutualue

sa

Merkinnällä **sa** osoitetaan saamelaisten kotiseutu-alue. Alueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin, Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. (Laki saamelaiskäräjistä N:o 974/1995 4 §). Rajat on määritelty asetuksessa saamelaiskäräjistä (22.12.1995/1727). Perustuslain 17 § 3 momentti takaa saamelaisille oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan.

Merkintään on liitetty seuraavat kaavamääräykset:

”Viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivoskivennäisten valtausta ja kaivospiirin perustamista tarkoittavia lupahakemuksia taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa.” (Määräys perustuu lakiin saamelaiskäräjistä 974/1995, 9 §)

”Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovitettava yhteen Saamelaiskäräjistä annetussa laissa tarkoitettulla saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan, sekä poronhoitolaissa tarkoitettulla poronhoitoalueella siten, että poronhoitolaissa säädetyt velvoitteet täytetään.” (Laki Metsähallituksesta 1378/2004, 4.2 §)”

”Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain mukaisissa toimenpiteissä on kiinnitettävä erityistä huomiota saamelaisten mahdollisuuksiin

alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kulttuurimuotoonsa kuuluvia elinkeinoja saamelaisten kotiseutualueella.” (Laki porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista 986/2011, 1.2 §)”

”Saamelaisten kotiseutualueella metsätalouden tulisi käyttää luontaista uudistamista sille soveltuvilla kohteilla ja välttää maanpinnan voimakasta käsittelyä.”

Saamelaisten kotiseutualueeseen liittyvät määräykset tiedottavat alueidenkäyttöön liittyvästä erityislainsäädännöstä. Metsänkäsittelyä koskeva määräys vastaa valtionmaiden osalta nykyistä käytäntöä ja on suositus myös yksityismaiden metsänhoidolle. Maanpinnan käsittelyssä tulisi käyttää kohteeseen soveltuvaa, mahdollisimman kevyttä maanmuokkausmenetelmää ottaen kuitenkin huomioon hyvän uudistamistuloksen turvaaminen. Kivennäismailla ei käytetä syväaurausta. Rinneilla estetään huuhtoutumista tarvittavin toimenpitein.

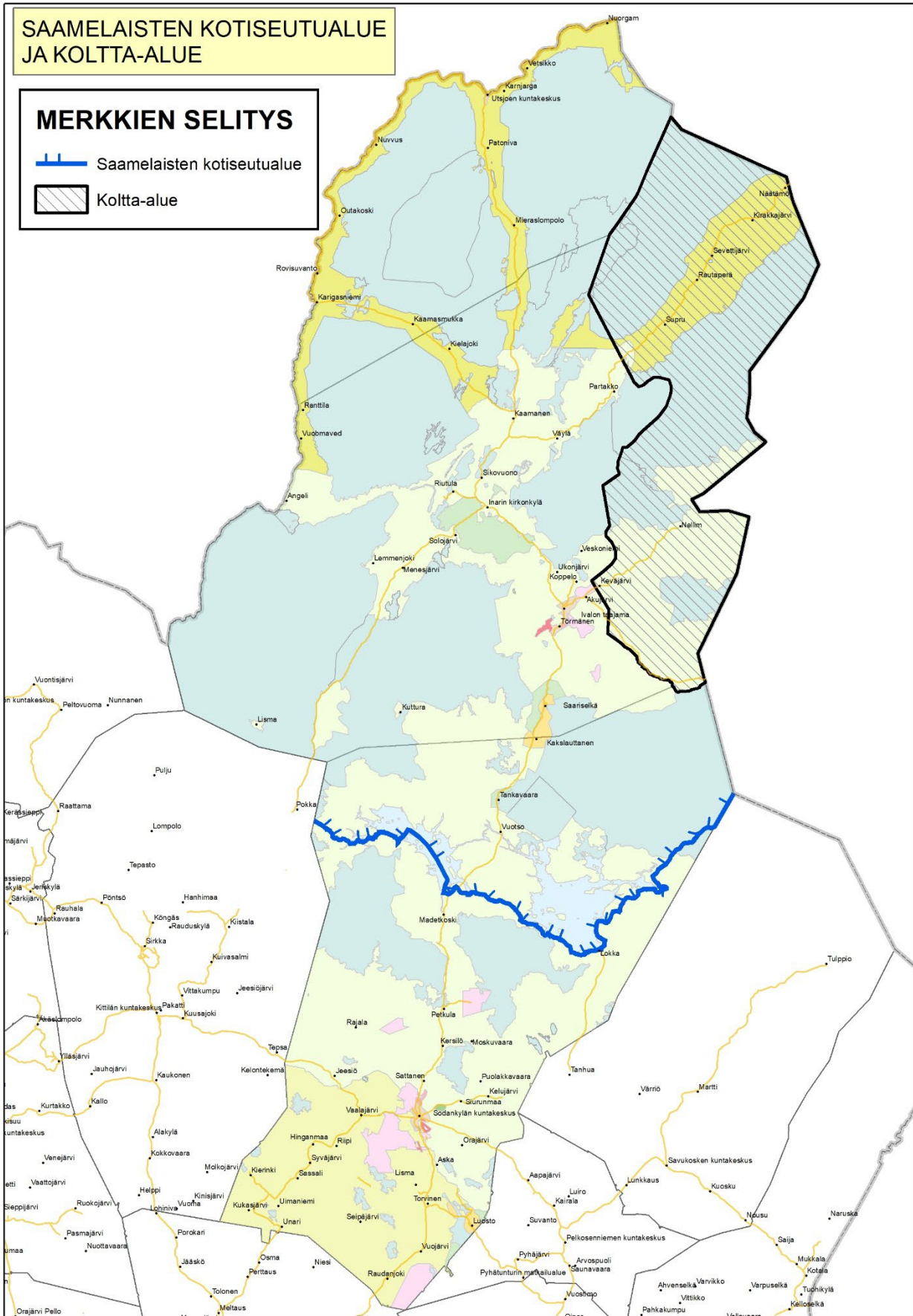
6.2.2 Koltta-alue

ka

Merkinnällä **ka** osoitetaan Kolttalain (253/1995) mukaisen koltta-alueen raja. Merkintään liittyy kaavamääräys:

”Koltta-alueella valtion ja kunnan viranomaisten on varattava kolttien kyläkokoukselle ja kolttaneuvostoille tilaisuus lausunnon antamiseen kolttien elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevissa laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa.” (Määräys perustuu kolttalakiin 253/1995, 44 ja 56 §.)

Koltta-alueen raja on osoitettu maakuntakaavassa kolttalain 2 §:n sanallisen kuvailun perusteella. Rajauksen tulkinta tulee tehdä kolttalain, ei maakuntakaavamerkinnän, perusteella.

6.3 ASUMINEN

6.3.1 Taajamatoimintojen alue

A

Merkinnällä **A** osoitetaan rakentamisalueita asumiselle ja muille taajamatoiminnoille, kuten keskustatoiminnoille, palveluille ja teollisuudelle, pääväyliä pienempiä liikenneväyläalueita, virkistys- ja puistoalueita sekä erityisalueita.

Yksityiskohtaisempi taajamatoimintojen alajako ratkaistaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, kuntien yleis- ja asemakaavoilla.

Taajama-aluevarauksilla on osaltaan pyritty turvaamaan ennusteiden mukaisen maksimiväestön aluetarve. Tavoitteena on ollut myös ennakoita taajamatoimintojen kehityslinjat pitkällä tähtäimellä niin, että eri tarkoitukseen varattujen alueiden toteuttamisessa voidaan päästä kustannuksiltaan edullisimpaan lopputulokseen. Rakentamista ohjataan ensisijaisesti nykyisille taajama-alueille asuinympäristöjen viihtyisyydestä tinkimättä.

Taajama-alueilla tavoitteena on henkilöautotarpeen vähentäminen sekä pyöräilyn ja kävelyn osuuden kasvattaminen. Taajamia ja yhdyskuntarakenteita eheyttäessä tulee huolehtia siitä, että ratkaisut sopivat ympäristöön ja parantavat elinympäristöjä. Taajamien sisällä olevat rakentamattomat rakennuspaikat ja muut rakentamiseen soveltuvat vajaakäyttöiset alueet hyödynnetään eheyttämisessä.

Alueiden yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee pyrkiä liikenneturvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Alueidenkäytöllä tulee edistää elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä varaamalla riittävästi yritystoiminnalle soveltuvia alueita. Niiden sijoittumisessa tulee kiinnittää huomiota olemassa olevien työpaikka-alueiden kehittämismahdollisuuksiin, hyvään saavutettavuuteen ja työpaikkojen sijoittumiseen lähelle asukkaita. Taajama-alueiden yhteys ympäröivään luontoon tulee säilyttää. Eri-tyistä huomiota tulee kiinnittää elinympäristöjen terveellisuuden ja turvallisuuden edistämiseen

sekä terveyshaittojen ennalta ehkäisemiseen ja olemassa olevien haittojen poistamiseen.

Taajamatoimintojen alueita sijoittuu myös ranta-alueille. Maakuntakaavan yleismääräys koskien vapaan rantaviivan osuutta ei koske näitä alueita.

Keskitettyjen vesihuoltojärjestelmien toteuttamismahdollisuudet tulee selvittää alueilla, joilla se on teknisesti, taloudellisesti ja ympäristönsuojelullisesti sekä terveydellisin syin perusteltu. Erityisesti tämä korostuu ranta-alueilla, joissa rakentamista ohjataan kyllä ja taajamia tiivistäen.

6.3.2 Keskuskylämerkinnät

Kohdemerkinnällä **at** osoitetaan keskuskyliä, joilla sijaitsee tai joille suunnitellaan tai joilla pyritään säilyttämään maaseudun peruspalveluita ja joita voidaan pitää sopivimpina rakentamisalueina.

Keskuskyliin liittyy sama kaavamääräys kuin maaseudun kehittämisen kohdealueisiin:

”Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.”

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa keskuskylän merkinnällä osoitetaan sellaisia aluerakenteen ja maaseudun peruspalveluiden kannalta tärkeitä kyliä, joihin suuntautuu ja halutaan ohjata rakentamista ja palveluja. Keskuskylävalintoihin vaikuttavat väestö, olemassa olevat palvelut ja työpaikat, keskeinen sijainti ja hyvät liikenneyhteydet. Muut maaseutualueet täydentävät ja tukevat tätä keskuskylämuodostamaa maaseudun kyläverkostoa ja kehittämisen kokonaisuutta. Kylien kehittämistä tuetaan mm. pienyritystoiminnalla, matkailulla ja loma-asutuksella.

Kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti arvokkaille kyläalueille on syytä laatia suunnitelma kulttuuri- ja maisema-arvojen säilyttämisestä, mikäli

kyliin syntyy uutta rakennustoimintaa. Lisärakentaminen tulee sijoittaa olemassa olevan asutuksen yhteyteen.

Keskuskyläalueilla vajaasti rakennettujen alueiden täydentäminen ja tiivistäminen eheyttää kylärakennetta. Maakuntakaavan yleismääräys koskien vapaan rantaviivan osuutta ei koske keskuskylä. Keskitettyjen vesihuoltojärjestelmien toteuttamismahdollisuudet tulee selvittää alueilla, joilla se on teknisesti, taloudellisesti ja ympäristönsuojelullisesti sekä terveydellisin syin perusteltu. Erityisesti tämä korostuu ranta-alueilla, joissa rakentamista ohjataan kyliä ja taajamia tiivistäen

6.3.3 Saamelaiskulttuurin- ja hallinnon keskuskylä

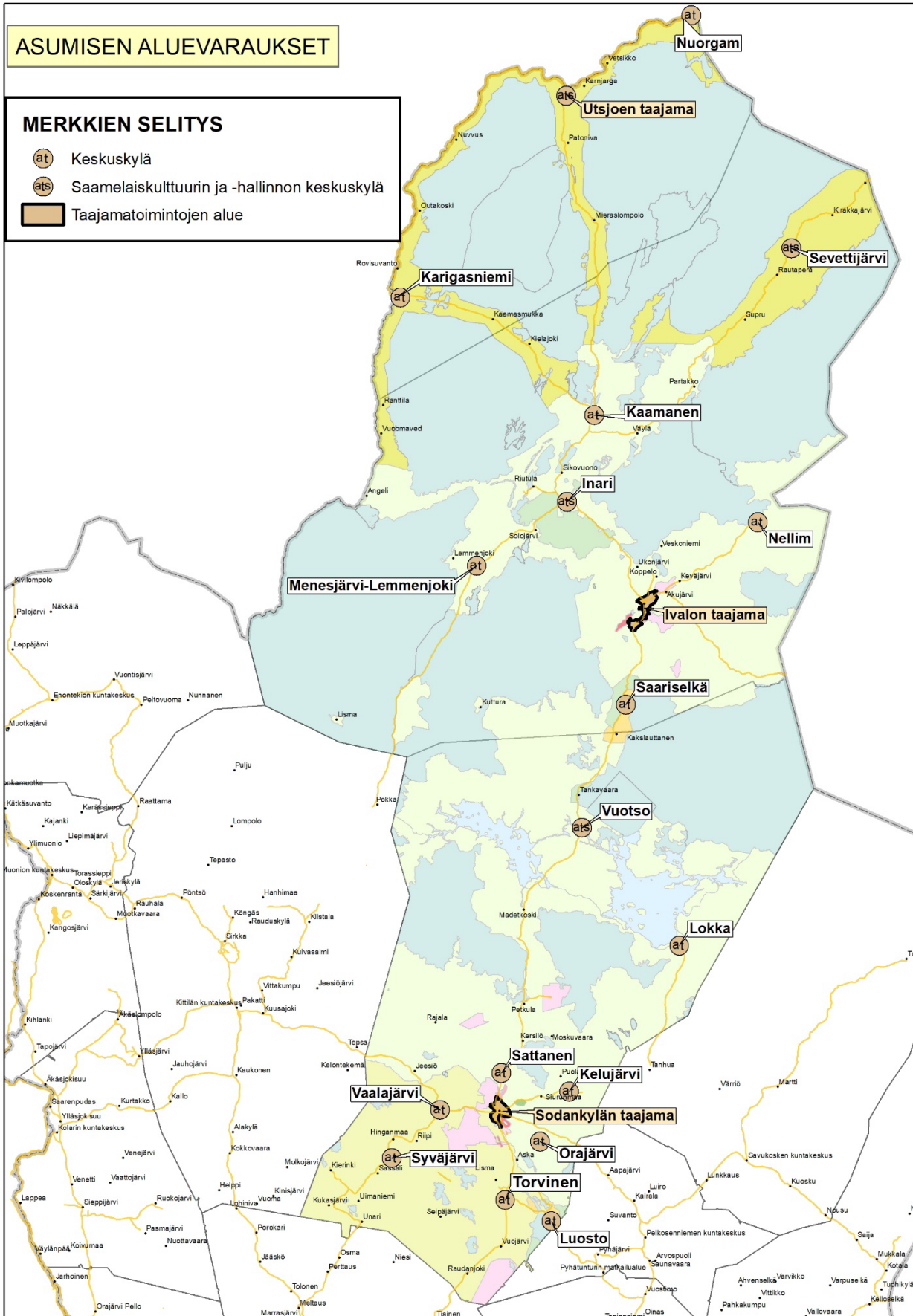

Merkinnällä **ats** osoitetaan alueita, joihin sijoitetaan saamelaiskulttuurin- ja hallinnon toimintoja ja joilla pyritään säilyttämään tai joille suunnitellaan peruspalveluita ja joita voidaan pitää sopivina rakentamisalueina.

Merkintään liittyy suunnittelumääräyksiä:

”Alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaiden omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa.

Alueen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee ottaa huomioon saamelainen rakennusperinne sekä turvattava tiivis ja luonteva yhteys luonnonympäristöön.”

6.4 PALVELUTOIMINTA JA TEOLLISUUS

6.4.1 Keskustatoimintojen kohde

Kohdemerkinnällä **c** osoitetaan keskustahakuisten palvelu-, hallinto- ja muiden toimintojen alueita, sisältäen myös asumista sekä liikenne-, puisto- ja viheralueita.

Merkintää koskevat suunnittelumääräykset:

”Alueen suunnittelussa ja rakentamisessa sekä suurimittakaavaisten rakennusten sijoittamisessa keskustaan tulee kiinnittää huomiota hyvän rakennustavan ja taajamakuvan toteuttamiseen, monipuolisen palvelurakenteen edistämiseen ja arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön vaalimiseen.

Kaupun suuryksiköiden toteuttamisen ajoittamisessa on otettava huomioon seudun palvelurakenteen tasapainoinen kehittäminen siten, ettei palvelutarjonnassa aiheudu alueellisia tai väestöryhmittäisiä palvelujen saavutettavuuden kannalta kielteisiä muutoksia.”

Keskustatoimintojen kohteille tulee pyrkiä sijoittamaan mahdollisimman suuri osa niistä palveluista, jotka palvelevat koko taajamaa ja myös ympäröiviä alueita. Sijoittamalla keskustapalvelut nykyisiin taajamien keskustoihin tai niiden välittömään yhteyteen, turvataan niiden mahdollisimman hyvä saavutettavuus kaikilla liikkumismuodoilla. Näin asiointi helpottuu ja aiheuttaa mahdollisimman vähän taajaman sisäistä liikennettä. Muita palveluja kuin vähittäiskaupan suuryksiköitä voi olla muuallakin taajamatoimintojen alueella.

Maakuntakaavan yleismääräys koskien vapaan rantaviivan osuutta ei koske keskustatoimintojen kohteita.

6.4.2 Palvelujen alue, rajakauppakylä

Merkinnällä **p** osoitetaan yksityisten kaupallisten palvelujen alueita rajakauppakylissä. Merkinnällä

pyritään kehittämään alueen rajakaupan kehittämisedellytyksiä ja palveluita. Palvelujen alueet, rajakauppakylät ovat keskuskylien tavoin aluerakenteen ja maaseudun peruspalveluiden kannalta tärkeitä kyliä, joihin suuntautuu ja halutaan ohjata rakentamista ja palveluja. Lisäksi näillä alueilla korostuu rajakaupan merkitys ja ulkomaiset asiakasvirrat. Palvelujen alueita, rajakauppakylä koskee koko maakuntakaava-aluetta koskeva yleismääräys seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön 4 000 k-m² koon alarajasta.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee kiinnittää huomiota hyvän rakennustavan ja taajamakuvan toteuttamiseen.”

6.4.3 Työpaikka-alue

Merkinnällä **TP** osoitetaan monipuolisia työpaikka-alueita, joissa voi olla toimisto- ja palvelutyöpaikkoja sekä ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta teollisuus- ja varastointitoimintaa. Työpaikka-alueita on osoitettu Ivalon eteläosaan ja Sodankylän kuntakeskuksen pohjoispuolelle.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueelle saa sijoittaa ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta työpaikka- ja tuotantotoimintaa varastointia, toimistoja, logistiikan alueita sekä alueelle soveltuvia kaupallisia ja muita palveluja.

Alueelle ei saa suunnitella sellaisia työpaikkatoimintoja, joiden haitalliset ympäristövaikutukset läheisille alueille voivat olla merkittäviä.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon sujuvat sekä toiminnalliset liikenneyhteydet pääväyliin, taajamiin ja asutukseen.”

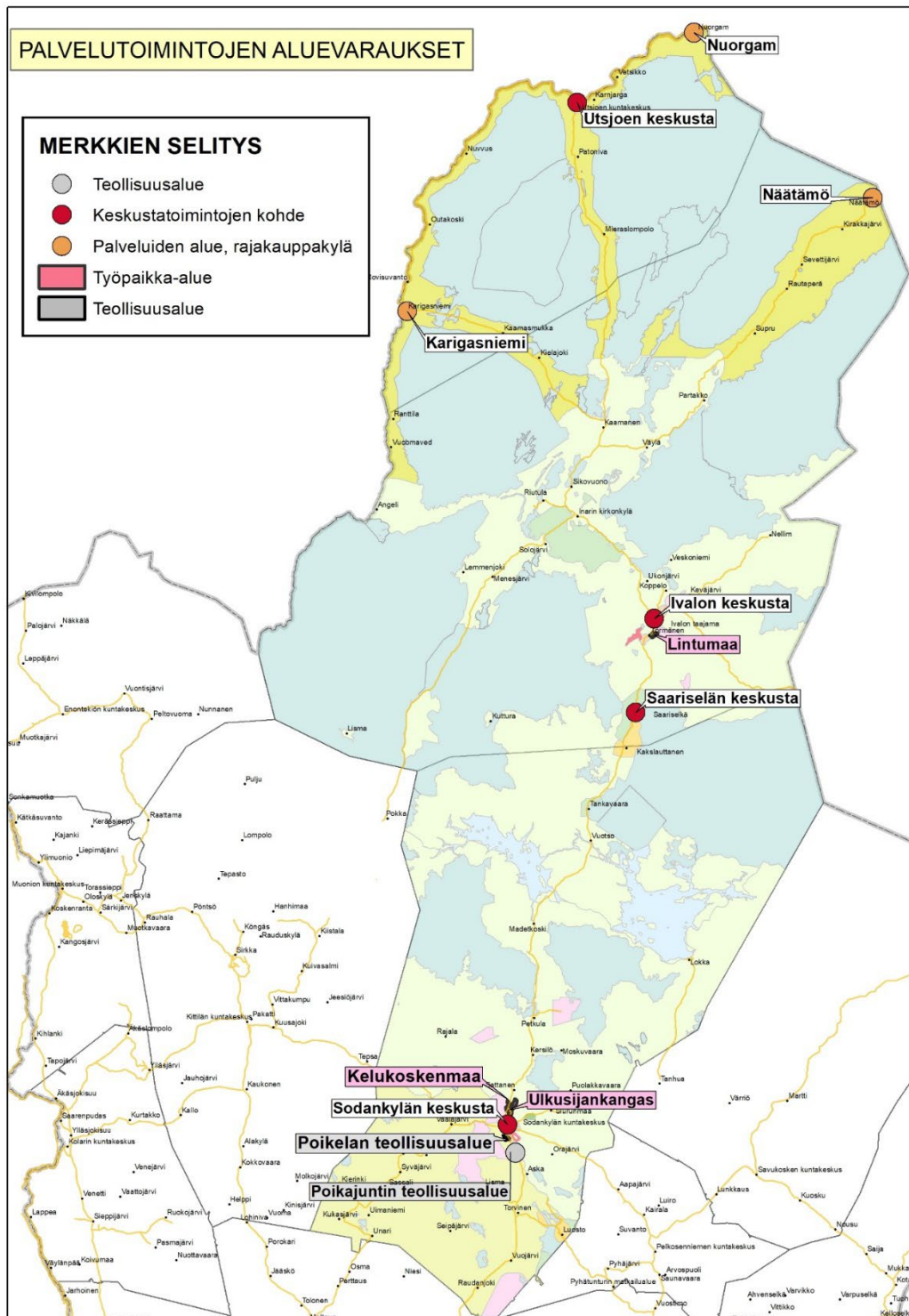
6.4.4 Teollisuus- ja varastoalue

T

Merkinnällä T osoitetaan seudullisesti merkittäviä teollisuus- tai varastotoimintojen alueita. Maa-kuntakaavassa on osoitettu yksi teollisuus- ja va-rastoalue Sodankylän kuntakeskuksen eteläpuo-lle.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että merkittävät ympäristöhäiriöt viereisille alueille es-tetään.”

6.5 MAA- JA METSÄTALOUS SEKÄ PORONHOITO

6.5.1 Maa- ja metsätalousvaltainen alue

M

Merkinnällä **M** osoitetaan pääasiassa maa- ja metsätaloukseen tarkoitettuja alueita, joita voidaan käyttää alueen pääasialliseen käyttötarkoitukseen sanottavasti haittaamatta myös muihin tarkoituksiin, joita ovat esimerkiksi maatalous, poronhoito, luontaiselinkeinot, asuminen, maa-ainesten ottaminen sekä jokamiehen oikeuksien mukainen ulkoilu.

Maa- ja metsätalousalueille kohdistuvaa muuta käyttöä on tuotu esiin kaavan yleismääräyksissä (esim. poronhoidon toimintaedellytysten turvaaminen).

Metsätaloutta ohjaa metsälaki, jonka mukaan alueellisten metsäkeskusten tehtävänä on laatia toiminta-alueelleen metsätalouden tavoiteohjelma. Metsälain tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä hoitoa ja käyttöä niin, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään metsälaissa mainittujen erityisen tärkeiden elinympäristöjen ja muiden arvokkaiden luontokohteiden säilyttämisellä.

Vuoden 2014 alussa tulivat käyttöön perinpohjaisesti uudistetut hyvän metsänhoidon suositukset. Metsänhoidon suositukset on toimijoiden yhdessä laatima vapaaehtoisesti noudatettava ohje metsänhoidon perusteista ja menetelmistä. Suositukset tarjoavat metsien käsittelyyn erilaisia vaihtoehtoja, joista voi tavoitteidensa mukaisesti valita sopivimman. Kuvatut menettelytavat ovat taloudellisesti, ekologisesti sekä sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestäviä. Metsänomistajan päätöksen mukaan kestävyys eri osa-alueet painottuvat metsänkäsittelyssä eri tavalla.

Vuoden 2014 alussa uudistunut metsälaki (1093/1996, laki metsälain muuttamisesta 1085/2013) ottaa huomioon metsänomistajien erilaiset tavoitteet ja asenteet. Lakimuutokset

mahdollistavat metsänhoitoon ekologisempia ja taloudellisesti kannattavampia vaihtoehtoja. Metsänhoidon suositukset auttavat viemään uudet mahdollisuudet käytäntöön. Suositusten tavoitteena on tarjota monia tapoja hoitaa metsää niin, että jokainen metsänomistaja löytää niistä itselleen sopivan. Ne perustuvat uusimpaan tutkimustietoon sekä käytännön metsätaloudesta ja luonnonhoidosta saatuihin kokemuksiin.

Maa-ainesten ottaminen perustuu maa-ainesten ottoluvan- tai ympäristöluvanvaraisuuteen. Maa-kuntakaavan maa- ja metsätalousvaltaiset alueet eivät sulje pois ottotoimintaa alueella. Luvan myöntämisvaiheessa maa- ja metsätaloukseen muut mahdolliset käyttömuodot tulevat täsmällisemmin tarkasteltaviksi.

Metsänhoidosta alkavalla ja metsäteollisuustuotteiden vientiin päättyvällä tuotantoketjulla on keskeinen asema. Lapin oma metsäteollisuus kykenee jalostamaan kaiken alueella tuotetun puun ja luonnon edellytykset metsien täysimääräiselle metsätaloudelliselle hyödyntämiselle. Metsien taloudellinen merkitys ei rajoitu pelkästään puunjalostukseen, vaan metsät ovat tärkeitä bioenergian raaka-ainetuotannolle, poronhoidolle, metsästykselle, luonnontuotteiden keräilylle, retkeilylle, virkistykseen ja matkailulle. Poronhoitolain kautta valtion mailla on erityinen neuvotteluvollisuus paliskuntien kanssa suunniteltaessa metsätalouden toimenpiteitä.

M-alueiden pääkäyttötarkoituksen ja muun käytön suhde

Merkinnällä **M** osoitetaan pääasiassa maa- ja metsätaloukseen tarkoitettuja alueita. Alueille kohdistuu yhteensovittamisen paineita kaavan muiden merkintöjen kautta (esim. kehittämissuhteiden merkinnät).

Sanottavaa haittaa em. alueiden pääkäyttötarkoitukselle eivät yleensä aiheuta esimerkiksi

- haja-asutusluonteinen pysyvä asutus
- tavanomainen loma-asutus
- ohjelmapalvelutukikohdat
- virkistyskäyttö jokamiehenomaisuudella

- poronhoito ja luontaistalous
- reitit
- pienteollisuus ja muu pienialainen yritystoiminta

Haitataksaan sanottavasti pääkäyttötarkoitusta täytyy muun käytön aiheuttaa niin suuria muutoksia, että se vähentäisi merkittävästi M-alueilla metsätalouden tuloa ja työpaikkoja. Tällainen muutos voi olla esimerkiksi M-alueella laajan alueen muutos rakennettavaksi alueeksi, luonnon-suojelualueeksi tai muuten pois metsätaloustäystä.

Maakuntakaavan pääkäyttötarkoitusta mahdollisesti haittaavaa toimintaa on usein syytä ohjata yleiskaavalla, jolloin se voidaan mitoittaa ja sijoittaa niin, että haitat voidaan ottaa mahdollisimman hyvin huomioon ja minimoida haitalliset vaikutukset. Maakuntakaavaa tulkittaessa on otettava huomioon voimassa olevan lainsäädännön vaatimukset. Maakuntakaava ei estä metsälain mukaista käsittelyä.

6.5.2 Metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue

M-1

Merkinnällä **M-1** osoitetaan pääasiassa metsätalouteen ja poronhoitoon tarkoitettuja alueita, joita voidaan käyttää pääasiallista käyttötarkoitusta sanottavasti haittaamatta myös muihin tarkoituksiin joita ovat esimerkiksi maatalous, luontaiselinkeinot, asuminen, maa-ainesten ottaminen sekä jokamiehen oikeuksien mukainen ulkoilu.

Merkintää koskee kaavamääräys:

”Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa M-1-alueen raja noudattaa erityisesti poronhoitoon tarkoitettun alueen rajaa etelässä ja pohjoisraja luontaistalous- ja poronhoitovaltainen alueiden rajassa.

Alueella on myös suojametsäalue. Suojametsäalueen muodostavat Lapin maakunnassa Enontekiön ja Utsjoen kunnat kokonaisuudessaan sekä Inarin, Kittilän, Kolarin, Muonion, Sallan, Savukosken ja Sodankylän kunnissa sijaitsevat alueet, joiden rajat on käyty ja merkitty maastoon 13 päivänä joulukuuta 1979 kiinteistörekisteriin merkityssä maanmittaustoimituksessa n:o 823. (Valtioneuvoston päätös 844/1998).

Suojametsäalueella metsää tulee hoitaa ja käyttää erityistä varovaisuutta noudattaen ja siten, ettei toimenpiteillä aiheuteta metsärajan alenemista. Metsän uudistaminen suojametsäalueella voi perustua luontaiseen uudistamiseen, kylvöön, istutukseen tai niiden yhdistelmään.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa myös tarkempia säännöksiä metsän hoitamisesta ja käyttämisestä sekä uudistamisen seurannasta suojametsäalueella.

Poroja laidunnetaan metsälain (1085/2013) 12 §:ssä tarkoitettulla suojametsäalueella erityistä varovaisuutta noudattaen ja siten, ettei laiduntaminen aiheuta metsärajan alenemista. Metsätaloustoimissa toimivaltainen ministeriö voi antaa metsärajan alenemisen estämiseksi välttämättömiä rajoittavia säännöksiä porojen laiduntamisesta suojametsäalueella.

6.5.3 Luontaistalous- ja poronhoitovaltainen alue

Ms-1

Merkinnällä **Ms-1** osoitetaan pääasiassa luontaiselinkeinokäyttöön ja poronhoitoon tarkoitettuja alueita, joita voidaan käyttää pääasiallista käyttötarkoitusta sanottavasti haittaamatta myös muihin tarkoituksiin joita ovat esimerkiksi maatalous, asuminen, maa-ainesten ottaminen sekä jokamiehen oikeuksien mukainen ulkoilu. Perustuslain 17 § 3 momentti takaa saamelaisille oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa Ms-1-alueeseen kuuluu Utsjoen ja Inarin kuntien alueita, joita ei ole osoitettu muuhun tarkoitukseen. Luontaistalous- ja

poronhoitovaltaisilla alueilla metsätalouden harjoittaminen ja kotitarvepuun otto on mahdollista, kun se kokonaisuuden kannalta on luontaistalouteen nähden toissijaista.

Merkintää koskee kaavamääräys:

”Alueen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee ottaa huomioon saamelainen rakennusperinne sekä turvattu tiivis ja luonteva yhteys luonnonympäristöön.”

6.5.4 Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta

MU

Merkinnällä **MU** osoitetaan alueita, jotka on tarkoitettu pääasiassa maa- ja metsätalouden harjoittamiseen, joille suuntautuu ulkoilupainetta ja joille on tarkoitus sijoittaa ulkoilun ohjaamistarpeen vuoksi polkuja tai reittejä levähdys- ja muine tukialueineen.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa tulee turvata maa- ja metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen toimintaedellytykset. Ulkoilun ohjaamistarpeen vuoksi suunnittelussa tulee ottaa huomioon polut ja ulkoilureitit sekä niihin liittyvät levähdys- ja tukialueet.”

Ulkoilureittien varrella ja tukikohtien läheisyydessä tulisi turvata riittävä peitteisyys maaston korkeussuhteiden ja avoimuuden mukaan. Reit-

tien varsilta voidaan tapauskohtaisesti avata näkymiä kaukomaisemaan tai kauniille luontokohteille. Tavoitteena on saada reittien ympärille hoidettu virkistysmetsä. Terveet, hyvin hoidetut, eri puula-jeja kasvavat ja monen ikäiset metsiköt tekevät maisemasta vaihtelevan, ja ne sopivat hyvin virkistäytymiseen.

Metsien käsittelyä toteutetaan alueella metsälain ja metsänhoitosuosituksen mukaisesti. MU-alueiden rajaukset ovat yleispiirteisiä.

6.5.5 Metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta

MU-3

Merkinnällä **MU-3** osoitetaan alueita, jotka on tarkoitettu pääasiassa metsätalouteen, matkailuun ja poronhoitoon.

Merkintää koskee seuraavat suunnittelumääräykset:

”Alueen virkistys-, maisema- ja luontoarvot huomioon ottava metsätalous on sallittua.

Alueelle voidaan suunnitella sijoitettavaksi luontoon ja maisemaan sopivalla tavalla retkeilyn ja ohjelmapalvelujen tukikohtia.

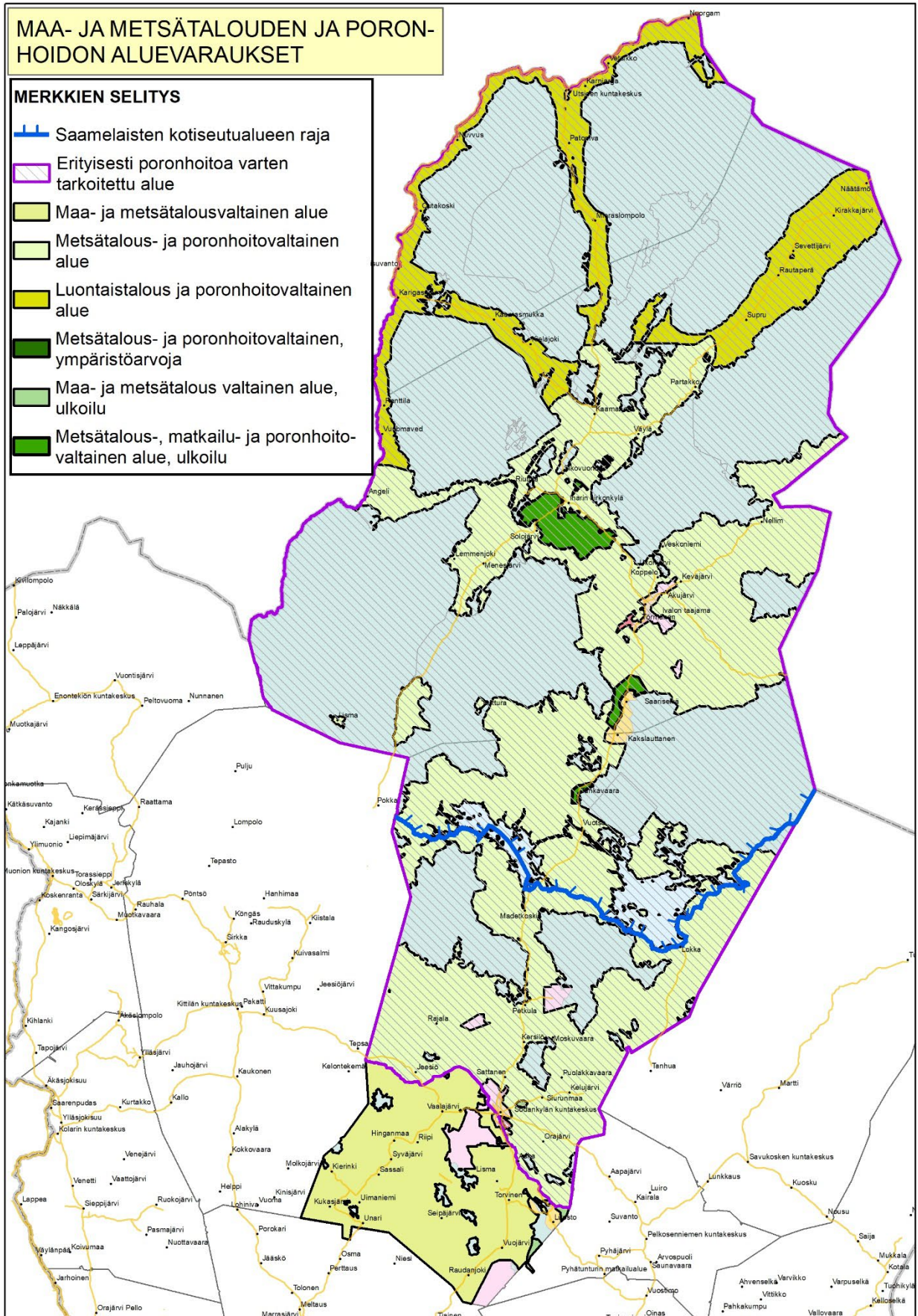
Alueen käyttöä suunniteltaessa tulee turvata alueen poronhoidon edellytykset.

Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

MAA- JA METSÄTALOUDEN JA PORONHOIDON ALUEVARAUKSET

MERKKIEN SELITYS

- Saamelaiden kotiseutualueen raja
- Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue
- Maa- ja metsätalousovaltainen alue
- Metsätalouso- ja poronhoitovaltainen alue
- Luontaitalouso- ja poronhoitovaltainen alue
- Metsätalouso- ja poronhoitovaltainen, ympäristöarvoja
- Maa- ja metsätalouso- valtainen alue, ulkoilu
- Metsätalouso-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, ulkoilu

6.5.6 Poronhoito

Pohjois-Lapissa poroelinkeino on maankäyttäjää maa- ja metsätalousvaltaisilla, metsätalous- ja poronhoitovaltaisilla alueilla, luontaistalous- ja poronhoitovaltaisilla alueilla, erämaa-alueilla sekä luonnonsuojelualueilla. Poroelinkeinoon harjoittamista ohjaa poronhoitolaki. Maakuntakaavassa poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä turvataan ensisijaisesti kaavamääräyksillä, jotka tulee ottaa huomioon alueidenkäytön yksityiskohdaisemmassa suunnittelussa ja toteuttamisessa. Poronhoidon toimintaedellytysten turvaaminen on yksi keskeisimmistä kysymyksistä, kun metsien monikäyttöä eri tasoilla suunnitellaan.

Poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaaminen käytännössä tulisi perustua luottamukselliseen ja vuorovaikutteiseen sopimiseen Paliskuntain yhdistyksen, paliskuntien ja metsähallituksen kesken valtion maiden osalta. Vuodesta 2012 lähtien käynnissä olleissa ”Maankäytön suunnittelua palvelevan porotalouden paikkatietokannan rakentaminen ja käyttöön saaminen (POROT ja TOKAT)” -hankkeissa on luotu verkosto aihepiiriin tietoja tuottavien tahojen kesken yhteistyön pohjaksi ja kehittämiseksi sekä työnjaon luomiseksi. Hankkeissa on koottu ja päivitetty porolaitumiin, poronhoitoympäristöön ja poronhoitoon liittyvät paikkatietoaineistot helposti käytettäväksi ja hyödynnettäväksi maankäytön suunnittelun, kuten eritasoisen kaavoituksen lähtötiedoksi, sekä muille tietoa tarvitseville. POROT- ja TOKAT-hankkeet ovat päättyneet ja niiden aineisto on löydettävissä LIITERI-palvelusta osoitteesta <https://liiteri.ymparisto.fi/>. Saatua porodataa hyödynnetään tulevaisuudessa alueidenkäytön suunnittelun apuna.

6.5.7 Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue

Merkinnällä osoitetaan poronhoitolain 2.2 §:n mukainen erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue, jonka eteläraja sijoittuu Pohjois-Lapin maakuntakaavan alueella Oraniemen ja Sattasniemen paliskuntien etelärajoille. Koko maakuntakaava-

alue eteläisintä osaa lukuun ottamatta kuuluu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle.

Merkintään liittyy kaavamääräys:

”Alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Valtion maan luovuttaminen tai vuokraaminen saa tapahtua vain sillä ehdolla, että maanomistajalla tai vuokramiehellä ei ole oikeutta saada korvausta porojen aiheuttamasta vahingosta.”

Merkintä ja määräys eivät tuo uutta rajoitusta valtion maan tai siitä luovutettujen alueiden käyttöön, mutta ne tiedottavat asiasta, joka ei ole hyvin yleisessä tiedossa. Valtion maan luovuttamista tai vuokraamista koskevan ehdon tulisi näkyä omistusta ja hallintaa koskevissa asiakirjoissa, myös edelleen luovutettaessa.

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alue kuuluu kokonaisuudessaan poronhoitoalueeseen.

6.5.8 Paliskunnan raja/esteita

Merkinnällä osoitetaan paliskuntien välinen raja tai esteita.

Pohjois-Lapin alueella on 16 eri paliskuntaa. Maakuntakaavassa paliskuntien väliset rajat on osoitettu paliskunnan raja -merkinnällä.

Merkintään liittyy kaavamääräys:

”Moottorikelkkailu- ja ulkoilureitit tulee suunnitella niin, että ne risteävät mahdollisimman harvoissa kohdissa paliskunnan esteaidan kanssa ja että porojen kulku aidan läpi reitin kohdalta pyritään estämään.”

Merkinnällä on osoitettu POROT- ja TOKAT-aineistosta saadut tiedot hallinnollisista rajoista.

6.5.9 Poronhoidon kannalta erityisen tärkeä kohde/aita

 ph

Merkinnällä **ph** osoitetaan poronhoidon kannalta erityisen tärkeitä alueita, kohteita tai kiinteitä laidunkiertoaitoja sekä valtakuntien väliset poroesteaidat.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa on turvattava poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen ja valita poronhoidon kannalta kestävä ratkaisu.

Suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että poronhoidon kannalta erityisen tärkeille kohteille voi johtaa pitkiäkin porojen kuljetusreittejä ja niihin liittyviä poroaitoja. Moottorikelkkailu- ja ulkoilu-reitit tulee suunnitella niin, että ne risteävät mahdollisimman harvoissa kohdissa pysyvän poroaidan kuten työ- ja laidunkiertoaidan kanssa ja että porojen kulku aidan läpi reitin kohdalta pyritään estämään.”

ph-merkinnällä osoitetaan maakuntakaavakartassa muun muassa erotuspaikkoja sekä este- ja laidunkiertoaitoja. On kuitenkin huomioitava, että poronhoidon kannalta erityisen tärkeille kohteille voi johtaa pitkiäkin porojen kuljetusreittejä ja niihin liittyviä poroaitoja. Näiden reittien ja poroaitojen huomiointi tapahtuu yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Maakuntakaavassa osoitetaan myös Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän väliset valtakuntien väliset poroaidat. Suomen ja Norjan välinen aita perustuu valtioiden välisen valtiosopimukseen vuodelta 2017 ja sen hoitovastuuta on jaettu kummallekin valtiolle. Suomi–Norja-raja-aidan uuden osuuden rakentamisprosessi on kesken maakuntakaavaa laadittaessa. Tulevina vuosina aidan paikkaan voi tulla muutoksia. Paliskuntain yhdistys vastaa maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta valtakunnan rajoilla olevien poroasteaitojen kunnossapidosta ja peruskorjauksesta.

Suomen ja Venäjän välinen valtakunnan esteaita perustuu 1960-luvulla tehtyyn sopimukseen, jonka mukaan aita sijaitsee kokonaan Suomen puolella ja hoitovastuu on Suomella.

6.5.10 Poroteurastamo

• pht

Merkinnällä **pht** osoitetaan poroteurastamoja.

6.5.11 Koeporotarha

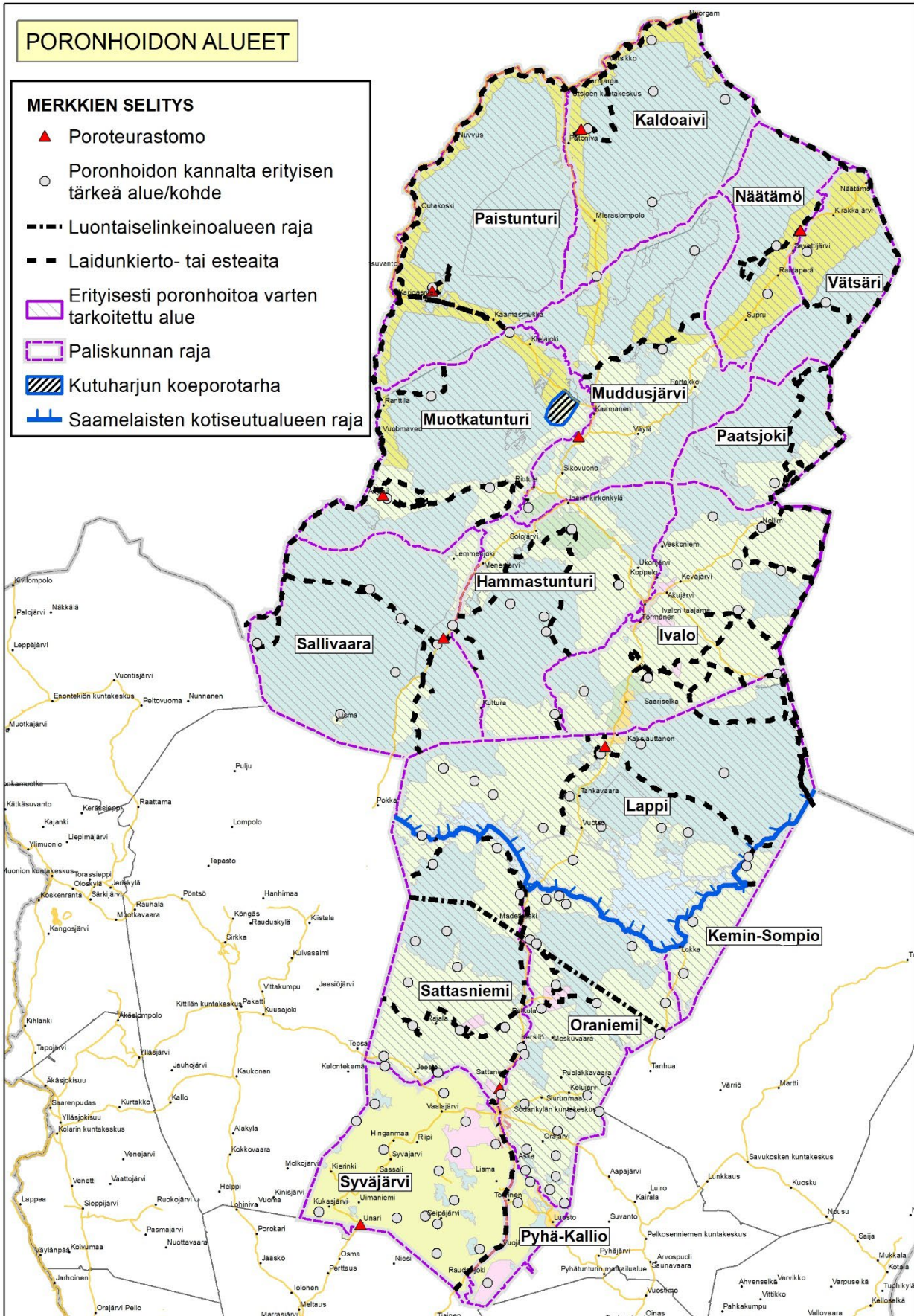
----- pt

Merkinnällä **pt** osoitetaan Inarissa sijaitseva Kutuharjun koeporotarha.

6.5.12 Luontaiselinkeinoalueen raja

----- lt

Merkinnällä **lt** osoitetaan porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain mukaista rajaa, jonka pohjoispuolella sovelletaan luontaiselinkeinojen osalta tämän lain säännöksiä.

6.6 MATKAILU JA VIRKISTYS

6.6.1 Matkailupalvelujen alue/kohde

RM

● RM

Merkinnällä **RM** osoitetaan seudullisesti merkittäviä matkailukeskusten alueita, matkailupalvelujen kohteita, kuten matkailu- ja lomakeskuksia, lomakylä, lomahotelleja, leirintäalueita tai muita vastaavia matkailua palvelevia toimintoja.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa on huolehdittava siitä, että matkailun kehittämistarpeet sovitetaan alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvoihin niitä hyödyntäen. Saamelaisten kotiseutualueella otetaan huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa alueelle voidaan osoittaa matkailu-, virkistys- ja urheilupalvelujen lisäksi vapaa-ajan ja pysyvää asutusta.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on pääosin tukeuduttava rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan sekä virkistykseen ja ulkoilun tarpeet turvataan.”

Matkailukeskusten kehittämisessä tavoitteena on tehdä seutukunnan rajojen yli ulottuvaa yhteistyötä. Matkailukeskusten profiloitumisella, työnjaolla ja yhteistyöllä pienten kohteiden kanssa muodostetaan vahva ja monipuolinen kokonaisuus. Tämä otetaan huomioon jo maakunta-kaavassa, mutta ennen kaikkea matkailualueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Matkailukeskusten, kuntakeskusten ja pienten maaseutu-kohteiden yhteistyöllä parannetaan kaikkien toimintaedellytyksiä.

Matkailualueiden kehittämisessä on säilytettävä ne vetovoimatekijät, joiden varassa matkailu toimii. Maakuntakaavan periaatteena on keskittyä olemassa olevien matkailukeskusten kehittämiseen. Matkailun aiheuttamia haittoja ympäristölle

on pyrittävä minimoimaan keskittämällä toiminnot ja jättämällä matkailukeskusten ympäristöt pääasiassa rakentamatta. Liikkuminen matkailukeskusten ympäristöissä ohjataan reiteille. Jätehuolto järjestetään matkailijamäärään nähden riittäväksi. Jätehuollon riittävydestä on varmistuttava aina ennen uusien alueiden käyttöönottoa. Myös matkailukeskusten turvallisuuskulttuurin kehittämistä tulee huolehtia. Riskianalyyseihin ja turvallisuussuunnitelmien laatuun ja toimivuuteen on kiinnitettävä huomiota sekä yksittäisten kohteiden että aluekokonaisuuksien osalta.

Matkailukeskuksia kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota toiminnan ympärivuotisuuden, painottaen erikoisesti kesätoiminnan kehittämistä, jonka yksi tärkeimpiä lähtökohtia ovat rakennettujen alueiden viihtyisät ja viimeistellyt ympäristöt eli kokonaisuutena viihtyisä kesäilme. Laadukkaalla ympäristörakentamisella varmistetaan ympäristön viihtyvyys kaikkina vuodenaikoina ja tuetaan matkailun ympärivuotisuuden kehittämistä. Ympäristörakentamisen avulla voidaan myös korostaa alueen profiilia.

Alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee huomioida kevyen liikenteen verkon kehittäminen, sisäisen joukkoliikenteen mahdollisuuksien parantaminen, huolto- ja jakeluliikenteen tarpeiden huomioiminen sekä pelastustoimen edellyttämät liikennejärjestelyt.

Saamelaiskäräjät on julkaissut saamelaismatkailun eettiset ohjeet, joiden päätavoitteena on poistaa saamelaisuutta hyväksikäyttävä matkailu sekä matkailun kautta leviävä saamelaisia koskeva väärä tieto. Maakuntakaavalla ei varsinaisesti voi vaikuttaa matkailun sisältöön ja toteuttamiseen, mutta maakuntakaava-alueen ollessa 77 % saamelaisten kotiseutualuetta, on eettisesti kestävä matkailu hyvä tiedostaa. Vastuullisen ja eettisesti kestävä saamelaismatkailun toimintaperiaatteet:

- saamelaisen kulttuuriperinnön arvon ja rikkauten tunnustaminen ja kunnioittaminen

- saamelaisen kulttuuriperinnön suojeleminen ja sen ylläpitäminen elinvoimaisena tuleville sukupolville
- kaikkia osapuolia hyödyttävä yhteisymmärrys ja yhteistyö
- saamelaismatkailussa esiintyvät ongelmatkohdat ja niiden huomioiminen ja korjaaminen
- saamelaismatkailun positiiviset vaikutukset saamelaisväestöön, heidän kulttuuriinsa sekä ympäristöön
- saamelaismatkailun vastuullinen ja eettisesti kestävä markkinointi ja matkailuviestintä
- korkealaatuiset matkustajakokemukset – laadunvarmistus

Saamelaismatkailun eettiset ohjeet löytyvät sivulta: <https://www.samediggi.fi/saamelaismatkailun-eettiset-ohjeet/>

6.6.2 Matkailukohde

Merkinnällä **rm** ja keltainen kolmio osoitetaan sellaiset virkistys- ja matkailun kannalta merkittävät kohteet, joilla sijaitsee maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviä matkailupalveluja.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa on huolehdittava siitä, että matkailun kehittämistarpeet sovitetaan alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvoihin. Saamelaisten kotiseutualueella otetaan huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.”

Merkinnällä osoitetut kohteet ovat merkittäviä yksittäisiä matkailukohteita, kuten virkistyskalastuksen, veneilyn ja ulkoilun/retkeilyn palvelupisteitä

tai kulttuuriperintöä hyödyntäviä matkailupalvelujen tukikohtia. Suurimmassa osassa kohteita on majoitusmahdollisuus.

6.6.3 Virkistysalue /-kohde

Merkinnällä **V** osoitetaan pääasiassa ulkoilu- ja retkeily- sekä urheilu- ja virkistystoiminnan alueita. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

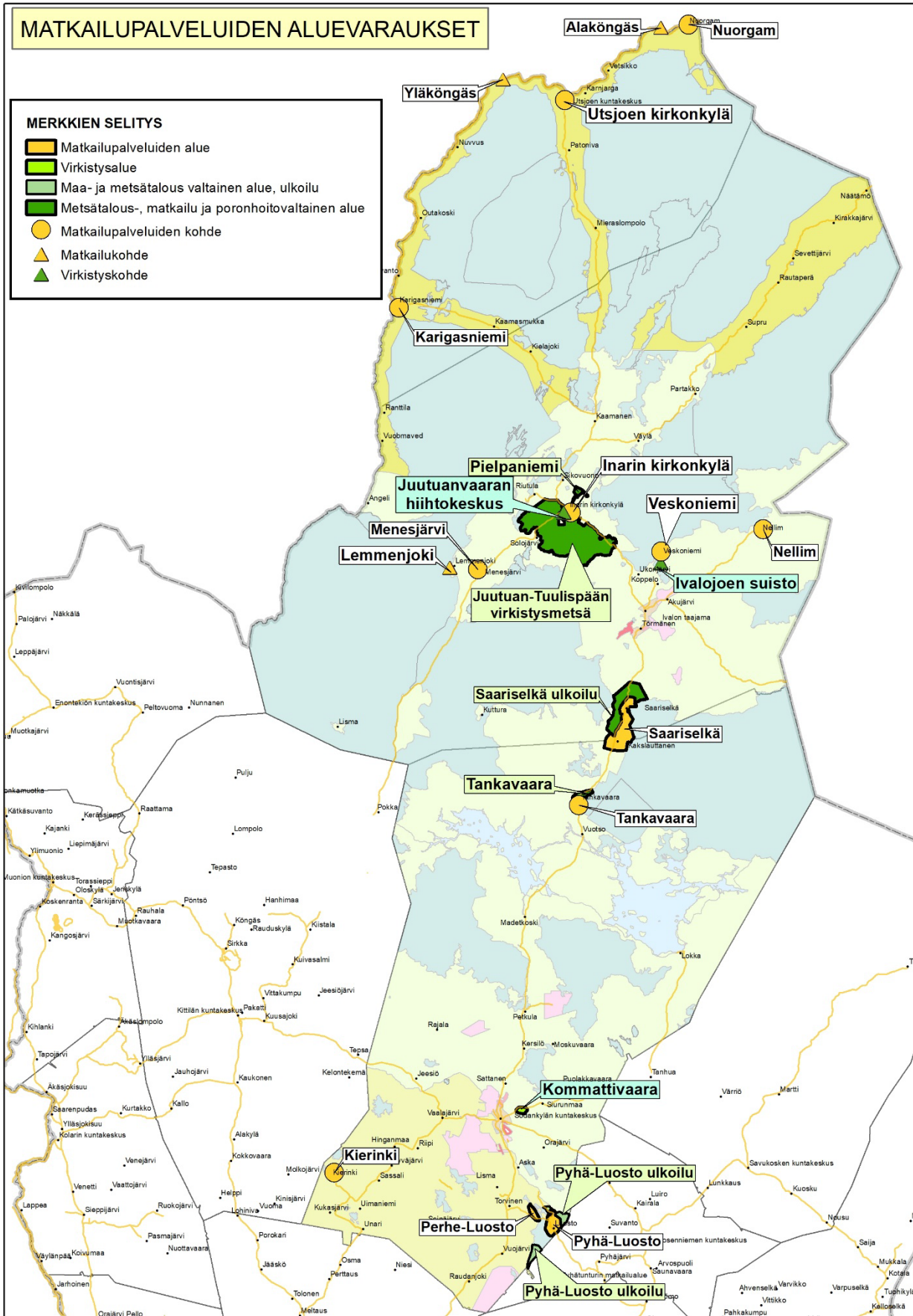
Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen virkistys-, maisema- ja luontoarvot huomioon ottava metsätalous on sallittua. Alueella on sallittua vain urheilua, virkistäytymistä ja alkutuotannon elinkeinoja palveleva rakentaminen sekä rakennusten peruskorjaaminen.”

Virkistysaluemerkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittävät taajama-, matkailupalvelu- ja kyläalueiden ulkopuoliset pääsääntöisesti yleiseen virkistykseen tarkoitetut alueet.

Virkistysalueille tulisi huolehtia laadukas ja monipuolinen palveluvarustus, joka vastaa kysynnän tarpeita. Virkistysalueella on tarjottava mahdollisuudet luonnon monimuotoisuuden kokemiseen, monipuoliseen luonnossa liikkumiseen, urheiluun, yms. matkailua sekä muuta virkistäytymistä palveleviin toimintoihin.

Metsätalous maakuntakaavan virkistysalueilla on sallittua, vaikka alueiden ympäristöarvoihin ja maisemanhoitoon onkin erityisesti kiinnitettävä huomiota. Virkistysalueilla metsän hoitotoimenpiteiden vaikutus sekä lähi- että kaukomaisemaan on erityisen merkittävä. Metsämaiseman tulee näyttää mahdollisimman luonnonmukaiselta.

6.7 LIIKENNEYHTEYDET

Tässä kappaleessa on esitetty Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitettavat maantie-, rautatie-, lento- ja vesiliikenneyhteudet sekä rajanylityspaikat, tietoliikenne- ja kaapeliyhteudet

Maakuntakaavaa varten on laadittu Pohjois-Lapin liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvitys.

Pohjois-Lapin alueen maakuntakaavan liikennejärjestelmää koskevat aluevaraukset perustuvat suurelta osin nykyisiin maakuntakaavoihin. Merkittävimmät periaatteelliset muutokset koskevat liikennekäytävien ja eri vyöhykkeiden osoittamista Pohjois-Lapin alueella sekä pääradan ohjeellista, vaihtoehtoista linjausta.

Liikennekäytävien kehittämisessä tulee edetä vaiheittain, realististen kehittämisspolkujen mukaisesti.

Lisäksi merkitään joukkoliikenteen kehittämiskäytävä (joukkoliikenteen yhteystarve) välillä Rovaniemi-Utsjoki.

Kaava-alueella on monia tieosuuksia, joita olisi hyvä kehittää muun muassa lisääntyvän raskaan liikenteen vuoksi. Maakuntakaavan valmisteluvaiheen tavoiteneuvotteluissa alueen kunnat ja sidosryhmät nostivat esille useita teiden kehittämistarpeita:

- Valtatie 4:ää ja 5:ä tulisi merkittävästi parantaa, sen turvallisuutta tulisi lisätä ja tielle tulisi rakentaa riittävästi muun muassa ohitus- ja taukopaikkoja.
- Tieluokan korotus tulisi osoittaa Kittiläntielle (kt→vt) ja Savukoskentielle (st→kt)
- Poikittaisyhteyksien parantaminen ja alempiasteisten teiden kehittäminen on tärkeää
- Valtatie 5:n linjausta Sodankylän kirkonkylän kohdalla tulisi parantaa.
- Inari–Köngäs-tie tulisi kunnostaa ja päällystää.
- Kutturin tieyhteys on edelleen tarpeellinen.
- Nellimintien kehittäminen on tärkeää.
- Tie Utsjoen kuntakeskuksesta Karigasniemelle tulisi parantaa.
- Sevetintien kuntoa tulisi parantaa.

- Karigasniemi–Inari-, Kittilä–Inari- ja Unarin-Luusuan-tietä tulisi parantaa.
- Nelostien Rajalan tienhaaraan tulisi rakentaa ohituskaista ja valaistus

Maakuntakaavassa ei osoiteta alempiasteista tieverkkoa. Alempiasteisen tie- ja metsätieverkoston suunnitelmallinen parantaminen on kuitenkin tärkeää muun muassa metsäteollisuuden puuraaka-aineen ympärivuotisen saatavuuden turvaamiseksi. Tieyhteyden toteuttamisedellytyksiä selvitetessä tulee huomioida, että perustettujen luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännökset mahdollistavat vain olemassa olevien teiden kunnossapidämisen. Metsäautoteiden leventäminen saattaa edellyttää muutoksia luonnonsuojelualueiden perustamisasetuksiin.

6.7.1 Tieverkko

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa esitetään vähintään seudullisesti merkittävät tiet. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Maakuntakaavassa osoitettu tieverkko noudattaa pääosin nykyistä tieluokitusta ja linjauksia. Liikenteellisen merkityksensä mukaan maantiet luokitellaan valtateiksi, kantateiksi, seututeiksi tai yhdysteiksi. Seuraavassa esitetään maakuntakaavan mukainen tieverkko luokittain:

Valtatiet:

vt

- vt 4 Rovaniemi–Sodankylä–Ivalo–Utsjoki
- vt 5 Kemijärvi–Sodankylä

Kantatiet:

kt

- kt 80 Sodankylä–Kittilä,
- kt 91 Ivalo–Rajajooseppi
- kt 92 Kaamanen–Karigasniemi
- kt 92 Kaamanen–Näätämö

Seututiet:

st

- st 952 Meltaus–Vaalajärvi

- st 962 Torvinen–Luosto–Vuostimo
- st 967 Sodankylä–Savukoski
- st 969 Akujärvi–Virtaniemi
- st 970 Karigasniemi–Utsjoki kk

Yhdystiet:

yt

- yt 9673 Tanhua–Lokka
- yt 9694 Laanila–Kuttura
- yt 9704 Angeli–Karigasniemi
- yt 19 754 Riipi–Vuojärvi
- yt 19 891 Akujärvi–Veskonniemi
- yt 19 995 Repojoki–Lisma

Merkittävästi parannettava tie -merkinnät:

- Vt 4 Sodankylä–Utsjoki
- Vt 5 Sodankylä–Pelkosenniemi
- Kt 92 Karigasniemi–Kaamanen–Näätämä (vt 4 sekä poikittaisen pääyhteyden jatke)
- Kt 80 Sodankylä–Kittilä
- Mt 970 Karigasniemi–Utsjoki–Nuorgam
- Mt 967 Sodankylä–Tanhua
- Mt 955 Köngäs–Pokka–Inari

Tieluokan muutokset, nostot:

kt-->vt

- Kt 80 Sodankylä–Kittilä -> Vt

st-->kt

- st 955 Köngäs–Pokka–Inari -> Kt

Maanteistä ja liikennejärjestelmästä annetun lain (503/2005) mukaan liikenne- ja viestintäministeriö vahvistaa tieluokan toiminnalliset muutokset ja niistä päätetään alueen toimijoiden kanssa laaditun ehdotuksen mukaisesti. Maakuntakaavalla ei tehdä tieluokan muutoksia.

Uudet tieyhteydet:

Valtatie, ohjeellinen

vt

- Vt 5:n ohjeellinen uusi linjaus Sodankylän kohdalla

Ohjeellisella tiemerkinillä osoitetaan tieyhteydet, jotka perustuvat todettuun tieliikenteen yhteystarpeeseen ja joiden sijaintiin tai toteuttamiseen liittyy sellaista epävarmuutta, ettei tien viiva-merkinnän käyttöön ole riittäviä perusteita. Merkintää käytetään todennäköisen alueidenkäyttötarpeen toteuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi muun muassa silloin, kun tien sijainnista on käytettävissä vain alustavia suunnitelmia tai sijaintiin liittyy muutoin tavanomaista suurempaa epävarmuutta.

Vaihtoehdoisen tielinjauksen merkintää käytetään silloin, kun nähdään tarkoituksenmukaiseksi jättää maakuntakaavaan useampi linjausvaihtoehto esimerkiksi tilanteessa, jossa linjauksen valinta on tarkoituksenmukaista päättää vasta kuntakaavoituksen tai tien yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä. Vaihtoehtojen määrä tulisi yleisesti pyrkiä rajoittaa maan kahteen. Vaihtoehdoisen tielinjauksen osoittamisen edellytyksenä on, että linjausvaihtoehdon sijainti ja suhde alueen muuhun maankäyttöön on selvitetty ja että vaihtoehdolla ei ole oleellista merkitystä kaavassa esitettyyn muuhun maankäyttöön.

Tiensuunnittelu on tarkentuva prosessi, jossa on neljä eri vaihetta:

- Esiselvitysvaiheessa tutkitaan tiehankkeiden tarvetta ja ajoitusta maakuntakaavan ja yleiskaavan likimääräisellä tarkkuudella. Vaikutustenarviointi ja kustannusarviointi ovat yleisellä tasolla.
- Yleissuunnittelu vastaa yleiskaavatasoista tai asemakaavatasoista maankäytön suunnittelua. Yleissuunnitelmassa määritellään tien likimääräinen paikka ja tilantarve sekä suhde ympäröivään maankäyttöön. Tarkemmat vaikutustenarvioinnit (esimerkiksi meluun ja maaperään liittyen) ja kustannusarviot.
- Tiesuunnittelu on yksityiskohtaista suunnittelua ja vastaa asemakaavan tarkkuutta.

- Rakennussuunnittelu liittyy hankkeen toteuttamiseen ja tehdään rakentamisen yhteydessä.

Maantielain 17 §:n mukaan yleissuunnitelman ja tiesuunnitelman tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa maantien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty. Alueella, jolla on laadittavana tai muutettavana oikeusvaikutteinen kaava, voidaan ryhtyä toimenpiteisiin kaavan tavoitteisiin perustuvan yleis- tai tiesuunnitelman laatimiseksi.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaava ja yleiskaava on otettava huomioon siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään. Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vasoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta ja ELY-keskus sitä puoltavat. Tiesuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista kaavaa. Kuvassa 19 on avattu tie- tai ratahankkeen eteneminen.

Tie- tai ratahankkeen eteneminen

Kuva 21. Tie- tai ratahankkeen eteneminen.

Yhdystie, uusi yt/u

- yt/uusi Lokka–Ruuvaaja-tieyhteys
- merkintää koskee suunnittelumääräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa Natura 2000 -verkostoon sisällytettyihin alueisiin kohdistuvien toimintojen vaikutukset on tarvittaessa arvioitava luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti.

6.7.2 Päärata, ohjeellinen / vaihtoehtoiset linjaukset

pr/o
+ + + + +

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytössä on turvattava kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet.

Lisäksi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan valtakunnallisen liikennejärjestelmän

toimivuutta ja taloudellisuutta edistetään kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara- ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle.

Pohjois-Lapin alueella ei ole ennestään rautatieyhteyksiä. Maakuntakaavassa osoitetaan Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavaprosessissa valittujen pääradan ohjeellisen vaihtoehtoisen linjauksen jatkoyhteydet Sodankylään Kemijärven kautta. Maakuntakaavassa osoitetaan lisäksi ratalinjaus Sodankylästä länteen Kittilän suuntaan pääradan yhteystarpeena.

Pääradan ohjeellista vaihtoehtoista linjausta koskee seuraavat suunnittelumääräykset:

”Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot ja olemassa oleva asutus sekä pyrittävä lieventämään haitallisia vaikutuksia.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tarvittaessa päivitettävä Natura 2000 -alueisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti ja tarvittaessa saatava valtioneuvostolta luonnonsuojelulain 39 §:n mukainen poikkeaminen.

Linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Toiminta tulee suunnitella siten, että rakentamisella ei vaaranneta alueen pohjavesiä.”

Pääradan vaihtoehtoisen ohjeellisen linjauksen osoittaminen mahdollistaa rautatien jatkosuunnittelun noin kilometrin levyiselle käytävälle.

Pääradan ohjeellisen linjauksen ja yhteystarpeen osoittaminen maakuntakaavassa perustuu 2023 valmistuneeseen Sodankylä–Kittilä-Kolari-ratayhteysselvitykseen.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettavien linjausten määrittelyssä ja suunnittelussa pyrittiin noudattamaan seuraavia lähtökohtia ja tavoitteita:

- ratalinjauksia ei sijoiteta luonnonsuojelualueille tai Natura 2000 -alueille
- ratalinjaukset kiertävät tiedossa olevat muinaismuistot ja muut suojellut kohteet
- ratalinjauksissa pyritään aiheuttamaan mahdollisimman vähän haittaa nykyiselle asutukselle ja ihmisille, maisemalle, pohjavesille sekä poronhoidolle ja porotaloudelle
- ratalinjaukset pyritään sijoittamaan samaan maastokäytävään muun maankäytön (voimajohtolinjat, maantiet) kanssa
- maakuntakaavan tasosta ja tarkkuudesta johtuen ratalinjaus on tässä vaiheessa sijoitettu noin 1 km levyiseen maastokäytävään
- ratalinjaukset pyritään sijoittamaan maastollisesti kohtuullisesti rakennettavaan kohtaan ja välttämään teknisesti kalliita ja monimutkaisia ratkaisuja, kuten pitkiä vesistölylytyksiä, pitkiä siltoja, tunneleita jne. jos se muuten on mahdollista
- ratalinjauksia ja asemavarauksia suunnitellaan siten, että ne hyödyttävät myös matkailun kehittämistä.

Pohjois-Lapin maakuntakaavaa 2040 varten tehdyssä Sodankylä-Kittilä-Kolari ratayhteysselvityksessä ratalinjauksille määriteltiin häiriökäytävä. Radan fyysinen häiriökäytävä voidaan jakaa kahteen osaan. Radan välitön lähiympäristö, rautatiealue, on 15-20 metriä riippuen siitä, onko radalla huoltotieyhteys vain radan toisella tai molemmilla puolilla. Kohtaus- ja liikennepaikkojen kohdalla rautatiealue on leveämpi, jolloin rautatiealueen leveys on 25-30 metriä riippuen raiteiden välisestä etäisyydestä.

Rautatien suoja-alueen raja on raiteen keskilinjasta 30 metriä radan molemmin puolin eli yhteensä 60 metriä. Suoja-alueella ei sallita puuston kasvavan sellaiseen korkeuteen, että kaatuessaan se voisi aiheuttaa riskejä radan liikennöinnille,

esim. puun kaatuminen radalle tai radan sähkölinjoille. Tällä fyysisellä häiriökäytävällä vaikutukset kohdentuvat erityisesti luonnonympäristöön, jota siis kokonaan (rautatiealue) tai osin (rautatien suoja-alue) joudutaan poistamaan tai muokkaamaan. Rautatien melu 120 km/h kulkevasta junasta kantautuu ilmanalasta riippuen kilometrien etäisyydelle, jolloin nykyisten hiljaisten alueiden melumaisema muuttuu merkittävästi. Melun 45 dB raja lienee sellaisessa tilanteessa, jossa rata kulkee matalalla penkereellä eikä ympäristössä ole maastollisia esteitä noin 150 metrin etäisyydellä.

Rata aiheuttaa luonnollisesti myös häiriötä ympäristönsä maisemakuvaan. Häiriön laajuus on vaihteleva, paikoin häiriö ilmenee vain radan lähiympäristössä rajallisesti mutta paikoin avoimilla alueilla, maisemakuvallinen häiriö saattaa ulottua usean kilometrin etäisyydelle.

Raideliikenne aiheuttaa myös maaperään tärinää. Tärinän leviämisen vaikutuksia ja vaikutusalueita ei voida yleisesti määrittellä, koska tärinän suuruuteen vaikuttaa voimakkaasti maaperän maalajilohuhteet. Raideliikenteen aiheuttamat tärinävaikutukset tulee arvioida tapauskohtaisesti. Häiriökäytävän laajuutta muun muassa maiseman ja ympäristön osalta täsmennetään tarkemmassa suunnittelussa.

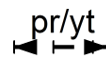
Rautateiden rakentaminen Suomessa perustuu ratalakiin, jossa säädetään maankäytön suunnittelun ja ratasuunnittelun hierarkia: radan suunnittelun ja rakentamisen tulee perustua oikeusvaikutteiseen kaavaan. Rautatie tarvitsee oikeusvaikutteisen maakuntakaavan tai yleiskaavan lisäksi yleis- ja ratasuunnitelman, joiden täytyy perustua oikeusvaikutteiseen kaavaan. Radan yleissuunnitelman tarkkuustaso vastaa yleiskaavaa ja ratasuunnitelman tarkkuustaso asemakaavaa.

Yleissuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelman laatiminen voi perustua maakunta- tai yleiskaavan ohjeelliseen tai vaihtoehtoiseen ratalinjaukseen, muttei yhteystarvemerkinään. Ratasuunnitelmaakaan ei saa hyväksyä vastoin oikeusvaikutteista maakunta-, yleis- tai asemakaavaa. Kaavat ovat aina suunnittelun lähtöaineistoa.

Ratalain mukaisella hyväksytyillä yleis- ja ratasuunnitelmalla on oikeusvaikutuksia. Yleissuunnitelma on ohjeena ratasuunnitelmaa laadittaessa ja yleissuunnitelman alueella on voimassa ehdollinen rakentamisrajoitus. Maakuntakaavassa ratalinjaukselle ei ole ehdollista rakentamisrajoitusta. Ratasuunnitelma oikeuttaa suunnitelmassa osoitettujen alueiden ja oikeuksien lunastamisen. Ratasuunnitelma on sitova, ja rakennettava rata on toteutettava suunnitelman mukaisena.

Rautatien tarkempi suunnittelu edellyttää ympäristövaikutusten arviointimenettelyä (YVA), joka yleensä toteutetaan rinnakkain radan yleissuunnitelman kanssa. Maakuntakaavassa ei tehdä YVA-lain mukaista ympäristövaikutusten arviointia, vaan vaikutusten arviointi perustuu maankäyttö- ja rakennuslain 9 § edellyttämään maakuntakaavan merkittävien vaikutusten arviointiin yleisellä tasolla. YVA-menettelyssä tehdään maakuntakaavoitusta yksityiskohtaisempaa hankkeen suunnittelua ja vaikutusten arviointi on tarkempaa.

6.7.3 Päärata, yhteystarve

Maakuntakaavassa osoitetaan ratalinjaus Sodankylästä länteen Kittilän suuntaan pääradan yhteystarpeena.

Pääradan yhteystarvetta koskee seuraavat suunnittelumääräykset:

”Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot ja olemassa oleva asutus sekä pyrittävä lieventämään haitallisia vaikutuksia.

Linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Toiminta tulee suunnitella siten, että rakentamisella ei vaaranneta alueen pohjavesiä.”

6.7.4 Liikennealue/-kohde

● L

Merkinnällä L osoitetaan alueita logistiikkakeskuksia ja puutavaraterminaaleja varten. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta edistetään kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara- ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle.

Kaavassa on osoitettu suunnitteilla olevat seudullisesti tärkeät Koskimaan (L 1649), Palkisojan (L 1650) ja Rakkukummun (L 1651) terminaalit.

6.7.5 Lentoliikenteen alue

LL

Olemassa olevat lentoliikenteen alueet osoitetaan merkinnällä LL. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Lapissa on viisi TEN-verkkoon kuuluvaa lentoasemaa, joista Pohjois-Lapin alueella on Ivalon lentoasema (LL 1625).

Kaavassa on osoitettu myös seudullisesti merkittävät Sodankylän lentokentät (LL 1626).

Alueidenkäytön suunnittelussa tulee huomioida myös lentoliikennettä koskevat lähestymismenettelmät.

Lentoliikennettä on kehitettävä kasvavien kotimaisten tarpeiden lisäksi myös kansainvälisesti, painottaen matkailua ja muita elinkeinoja tukevien lentoyhteyksien kehittämistä.

Ilmailulain mukaan mastoa, nosturia, valaistus-, radio- tai muuta laitetta, rakennusta, rakennelmaa tai merkkiä ei saa asettaa, järjestää tai kohdistaa niin, että sitä voidaan erehdyksessä pitää ilmailua

palvelevana laitteena tai merkinä. Tässä tarkoitettu rakennelma tai laite ei myöskään saa häiritä ilmailua palvelevia laitteita tai lentoliikennettä tai aiheuttaa muutoin vaaraa lentoturvallisuudelle.

Edellä tarkoitettua sekaannusta, häiriötä tai vaaraa mahdollisesti aiheuttavan laitteen, rakennuksen, rakennelman tai merkin asettamiseen tarvitaan lentoestelupa. Tällaisia esteitä ovat mm. rakennukset, rakennelmat tai laitteet, jotka ulottuvat yli 30 metriä maanpinnasta tai ulottuvat 10 metriä maanpinnasta ja sijoittuvat lähelle lentoa- paikkaa, kevytlentopaikkaa tai varalaskupaikkaa. Lupa näiden asettamiseen haetaan Traficommin ilmailuosastolta. Lentoliikenteen alueita kehitettäessä on otettava huomioon lentoturvallisuus kokonaisuutena. Toteuttamissuunnittelussa on erikoisesti kiinnitettävä huomiota lentoesteiden korkeusrajoituksiin ja niiden vaikutukseen alueen maankäyttöön.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee ottaa huomioon ilmailulain ja -asetuksen nojalla annetun ilmailumääräyksen (Ilmailuhallinto: AGA M3-6) mukaiset lentoesterajoitukset. Esterajoituksista saa tietoa kyseiseltä lentoasemalta tai Finnavian lentoasemaliiketoiminnalta.

6.7.6 Lentopaikka

● II

Merkinnällä II osoitetaan pienlentokenttiä ja varalaskupaikkoja. Maakuntakaava-alueella sijaitsee Vuojärven varalaskupaikka Sodankylässä. Alueilla on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkintää koskee suunnittelumääräykset:

"Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon pienlentokentistä ja lentoliikenteen varalaskupaikoista johtuvat maankäytön rajoitukset.

Suunniteltaessa rakentamista alueelle tulee puolustusvoimille varata mahdollisuus lausunnon antamiseen."

Maantielain 44 §:n mukaan maantien suoja-alueeseen kuuluvaksi alueeksi osoittaa varalaskupaikan kohdalla 300 metriä sivulle ja pituussuunnassa

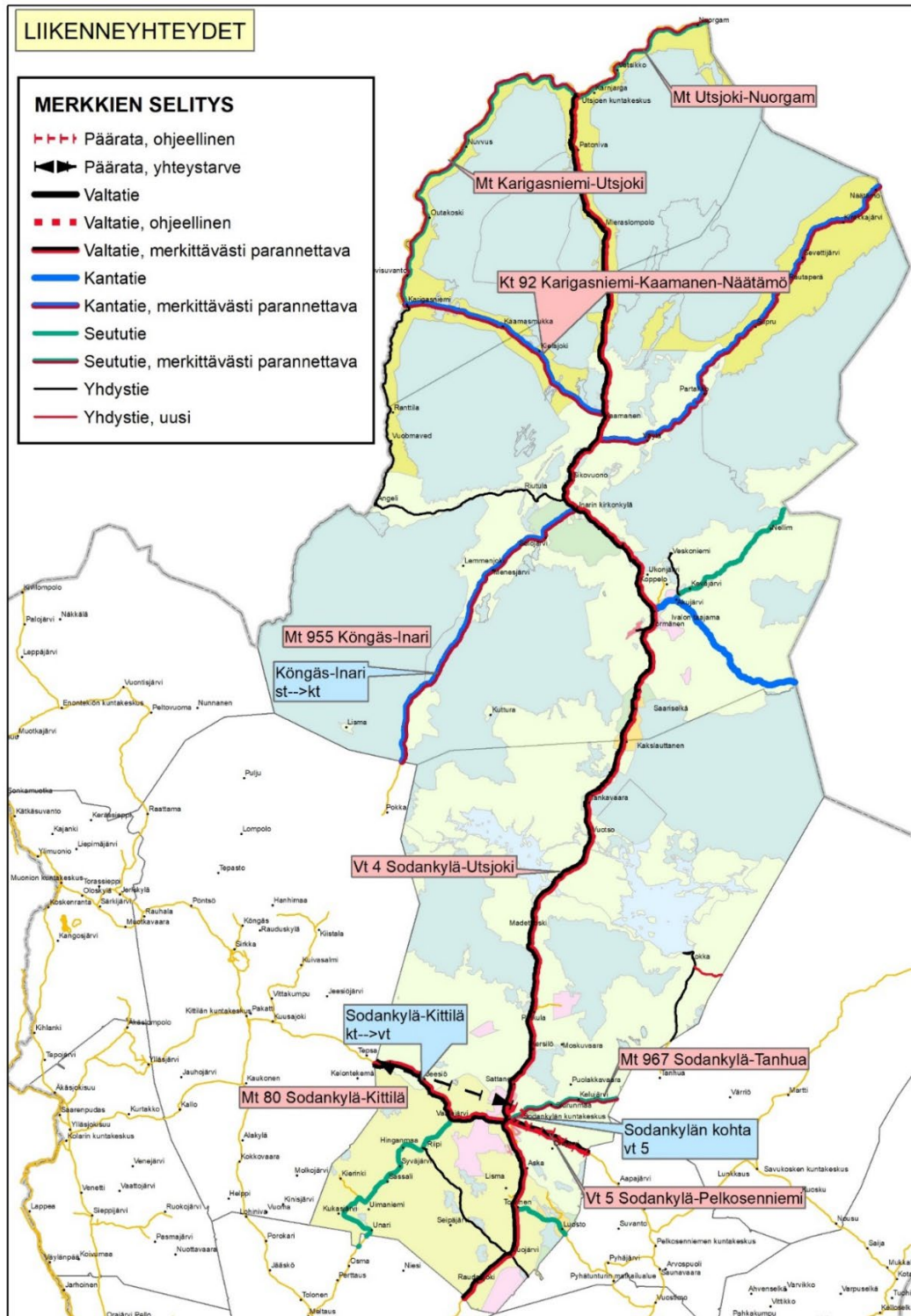
kummastakin päästä 750 metrin etäisyydelle ulotuvalla jatkeella. Rakennusta ei saa pitää suoja-alueella.

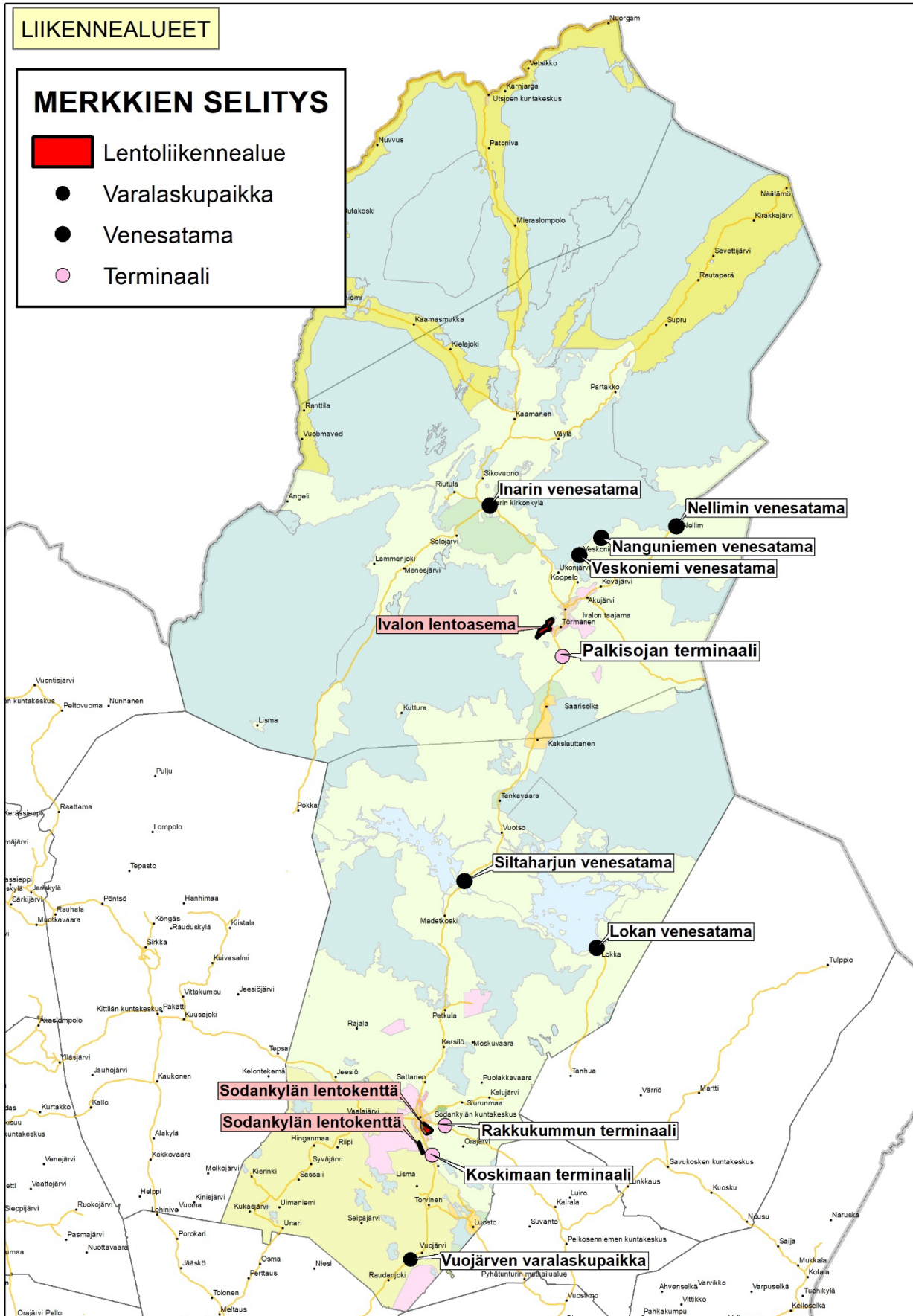
Puolustusvoimien suosituksen mukaan varalaskupaikan ympärillä tulisi olla suoja-alue, jonka koko on 600 m*7000 m. Alueen mittaus lasketaan varalaskupaikan keskipisteestä.

6.7.7 Venesatama

- LS

Merkinnällä **LS** osoitetaan Inarijärven sekä Lokan ja Porttipahdan tekojärvien venesatamia.

6.8 REITISTÖT

6.8.1 Moottorikelkkailureitti

Maakuntakaavaan on merkitty moottorikelkkailun runkoreitistö, joka ohjaa maastoliikennelain mukaisten virallisten moottorikelkkailureittien suunnittelua. Maakuntakaavassa moottorikelkkailureitit osoitetaan olemassa olevien tietojen mukaan ja toteuttamisessa (reititsuunnitelmat) niiden sijainti tarkentuu ja voi vielä muuttua. Reititsuunnitelma- vaiheessa reitin vaikutukset tutkitaan tarkemmin. Runkoreiteiltä on jatkoyhteydet alueen ulkopuolisiin päätaajamiin ja matkailukeskuksiin. Runkoreitistöä täydentävät paikalliset reitit, joita ei osoiteta maakuntakaavassa. Paikallisten reittien sijainti tulisi suunnitella yhteistyössä alueen muiden käyttäjien kanssa.

Reitit ovat pääasiassa olemassa olevia reittejä ja uria. Uusia reittejä suunniteltaessa tulisi olla yhteydessä paikallisiin paliskuntiin sekä pyrkiä löytämään reititsuunnittelussa poroelinkeino-kanalta kestävä ratkaisu. Moottorikelkkareittien on mm. havaittu vaikuttavan porojen alueiden valintaan sekä aikaisin että myöhään talvella, jolloin porot pääosin välttivät oleskelua 1500 m lähempänä moottorikelkkauria. Tämänkaltaiset häiriöetäisyydet suhteessa poronhoidon kannalta tärkeisiin kohteisiin voidaan huomioida moottorikelkkareittien yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Suojelualueiden sisällä olevien reittien suunnittelu tapahtuu hoito- ja käyttösuunnitelmien laatimisen yhteydessä. Yksityiskohtaisessa reititsuunnittelussa moottorikelkkailureitit tulisi sijoittaa suojelualueiden ulkopuolelle.

Moottorikelkkailureitit tulisi sijoittaa maa-alueelle. Vaikeissa maasto-olosuhteissa harkinnan mukaan reitti voidaan sijoittaa vesialueelle, jos reitti on siten turvallisempi. Moottorikelkkailureitit voidaan sijoittaa samaan maastokäytävään teiden kanssa tiealueen ulkopuolelle. Tällöin kelkkareitti kulkee tien suuntaisesti, kuitenkin seuraten maastonmuotoja kiertämällä luonnon esteet. Reitti voi näin ollen olla paljon mutkittelevampi kuin vieressä kulkeva tie. Kelkkailureitin suositeltava vähimmäisetäisyys tiehen on peitteisessä

maastossa noin 40 metriä ja avonaisessa maastossa noin 80 metriä, jotta kelkkojen valokeilat eivät häiritsisi muuta liikennettä.

Turvallisuus puoltaa kelkkareittien sijoittamista teiden suuntaisesti, jolloin onnettomuuden sattuessa pelastushenkilöstö pääsee nopeammin paikalle. Lisäksi kelkkareittien huolto esim. kesäaikana on helpompaa kelkkareitin sijaitessa tien läheisyydessä, jolloin kelkkareitille pääsee tarvittaessa työkoneella. Usein suosituksetäisyyksistä tien ja reitin välillä joustetaankin muiden saavutettavien hyötyjen takia. Myös voimajohtokäytäviä voidaan hyödyntää moottorikelkkailureittien linjauksissa uusien maastokäytävien puhkomisen välttämiseksi. Sijoitettaessa moottorikelkkailureittiä johtokäytävälle tulisi olla yhteydessä voimajohdon omistajaan. Kelkkailureitti on sijoitettava niin kauaksi pylväistä, että törmäysvaaraa pylväsalkoihin tai haruksiin ei ole.

Moottorikelkkailureitit tulisi suunnitella niin, että ne risteävät mahdollisimman vähän maanteiden kanssa. Reittejä suunniteltaessa tai merkittäessä maastoon tulee maanteiden risteämisestä neuvotella elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen liikenne- ja infrastruktuuri -vastualueen kanssa.

Ratalain mukaan moottorikelkkailureittiä ei saa perustaa eikä maastoajoneuvoa kuljettaa rautatiealueella tai tasoristeyksessä ilman radanpitäjän lupaa. Luvan voi saada, jos maastoajoneuvon käyttö ei vahingoita rataa tai rautatiealueen rakenteiden toimivuutta, haittaa radanpitoa eikä vaaranna liikenneturvallisuutta. Ylitykset tulisi saada kulkemaan eritasossa.

Metsähallitus on tehnyt yhdessä sidosryhmien kanssa selvityksen valtion maiden moottorikelkkailuväylästäön kehittämistarpeista ja -mahdollisuuksista. MOKEMA-hanke (moottorikelkkailun edellytysten kehittäminen osana kestävästä luontomatkailusta) tähtää nykyistä selkeämpään ja turvallisempaan moottorikelkkailuun. Tavoitteina on kehittää moottorikelkkailua siten, että se tukee kestävästä luontomatkailusta. Kehityshanke luo suunnitelmat kelkkailun hallittuun ohjaamiseen väyläs-

töillä, jossa käyttäjät voivat turvallisesti ja selkeiden ohjeiden mukaisesti nauttia luonnosta ja lumisista maisemista.

Selvityksen hankekumppaneina olivat Lapin liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan liitto ja Metsähallitus. Myös moottorikelkkailuun liittyvien elinkeinojen edustajat on osallistettu. Selvityksen lopputuloksena moottorikelkkailuväylästä pyritään kehittämään siten, että löydetään toimivat ratkaisut väylästä kokonaisuuden kohtuullisessa kunnossa pitämiseksi. Tavoitteena oli myös kehittää käyttäjien näkökulmasta turvallinen ja toimiva kokonaisuus, jossa huomioidaan niin ympäristö kuin keskeisimmät maastoliikenteeseen liittyvät elinkeinotkin. Hanke alkoi 4/2017 ja loppui vuoden 2018 lopussa.

6.8.2 Moottorikelkkailureitti, yhteystarve

Moottorikelkkailureittien yhteystarvemerkinällä osoitetaan olemassa olevan uran sijainnin suunnittelun tarvetta. Yhteystarvemerkinällä ei osoiteta tarkkaa sijaintia, vaan suunnittelun tarve yhteysvälillä.

6.8.3 Ulkoilureitti

Maakuntakaavassa osoitetaan ulkoilun ylikunnalliset runkoreitit. Ulkoilureitistöjä ei ole tarkoitettu käytettäväksi moottoriajoneuvolla kulkemiseen. Käyttömuotoja ovat esimerkiksi hiihto, kävely ja pyöräily. Koiravaljakoille tulisi olla omat reitinsä, tai ne voivat käyttää vähäliikenteisiä moottorikelkkailureittejä. Tarkempi käyttömuotojen yhteensovittaminen tehdään toteuttamisen suunnittelun yhteydessä. Reittien toteuttamisessa tulee pyrkiä virallisiin ulkoilureitteihin.

Maakuntakaavaan merkityt ulkoilureitit ohjaavat ulkoilulain mukaisen ulkoilureitin yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Tähänastisen kokemuksen mukaan käyttö keskittyi kuntakeskusten paikallisreiteille ja muutamille

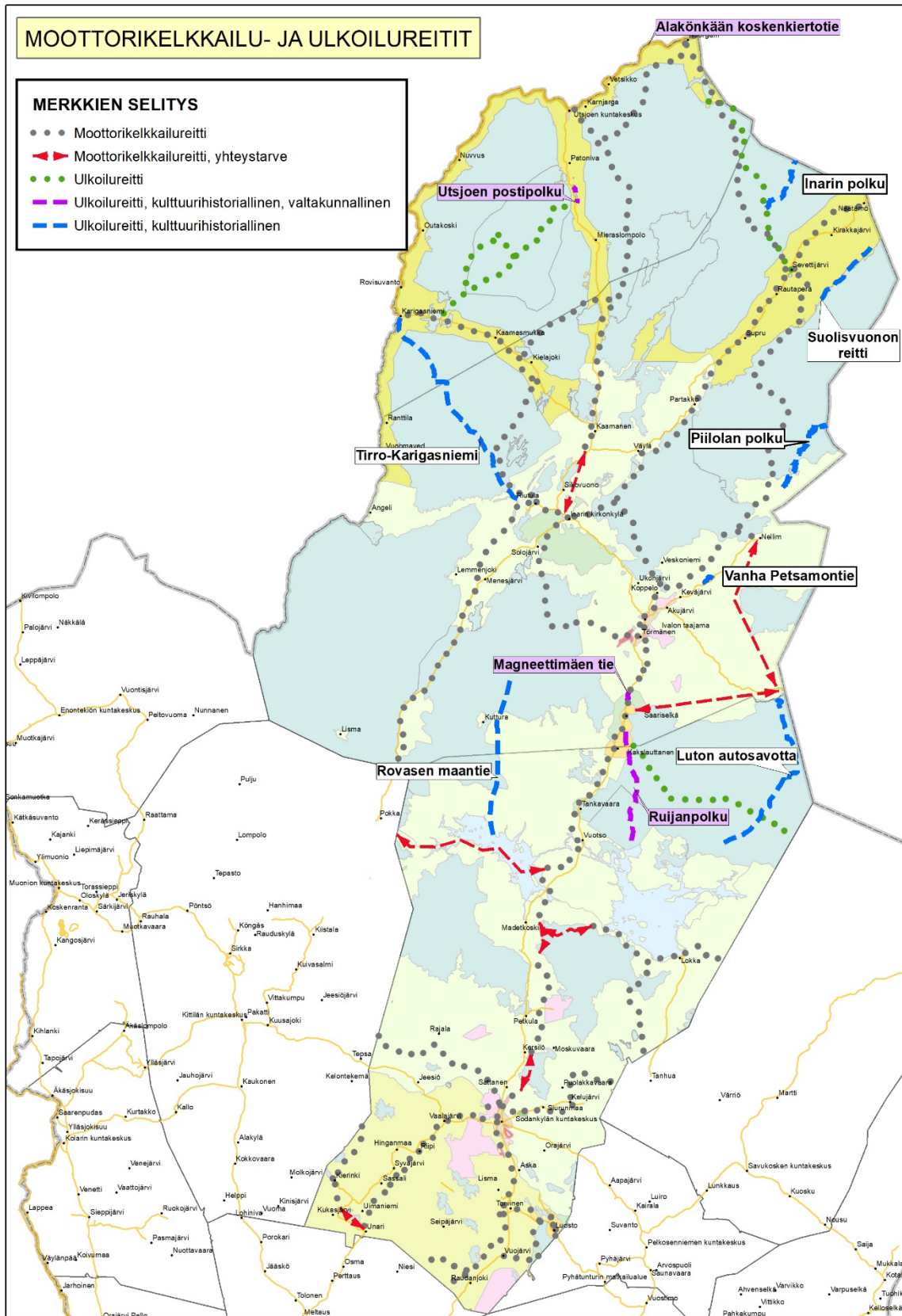
tärkeimmille pitkille reiteille. Matkailun ja virkistuksen kehittämisen kohdealueeseen (mv) liittyvä kaavamääräys velvoittaa kehittämään vyöhykettä matkailukohteiden, maaseutumatkailun, palvelujen ja reitistöjen yhteistoiminnallisena kokonaisuutena. Nämä reitit suunnitellaan yleiskaavoituksessa tai muussa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Myös muualle M-alueille voidaan tarvittaessa selvitysten perusteella sijoittaa ylikunnallisia reittejä.

Lisääntyvä luonnossa liikkuminen ohjataan hyvin toimiville reiteille, jotka mahdollistavat haitattoman ja turvallisen liikkumisen. Reittien kehittämisen painopiste on laatutason parantamisessa ja ominaisuustietojen taltioinnissa siihen muotoon, että ne palvelevat ohjelmapalveluyritysten, matkailun markkinoinnin ja käyttäjien tarpeita. Reitit ovat tärkeitä matkailun vetovoimatekijöitä. Siksi reittien rakentamisessa viimeistelyineen ja lähimetsien käsittelyssä tulee pyrkiä mahdollisimman vetovoimaiseen lopputulokseen. Metsätaloussuunnittelun lähtökohtana ja ohjeena pidetään "Hyvän metsänhoidon suosituksia" ja valtion maiden osalta "Metsätalouden ympäristöopasta".

Kaavoituksessa ja liikennesuunnittelussa ohjelmapalvelutoiminnan ja reittien tilantarve on otettava huomioon. Erilaisia toimintoja ja reittejä suunniteltaessa tulee pyrkiä mahdollisimman vähiin risteyskohtiin teiden kanssa. Tien ja reittien risteyskohdat tulisi vilkkaampien teiden osalta rakentaa eri tasoon sekä eri toimintojen reitit turvallisesti eri kaistoille. Reittien tulisi ristetä paliskunnan esteaidan tai muun pysyvän poroaidan kuten työ- ja laidunkierroaidan kanssa mahdollisimman harvoissa kohdissa, ja porojen kulku aidan läpi reitin kohdalta tulisi estää.

Maakuntakaavassa osoitettujen ulkoilureittien lisäksi alueella on muita merkittäviä ulkoilureittejä. Esimerkiksi EU-aloitteinen "Rautaesirippureitti" jäljittää entistä Rautaesirippujakoa Barentsinmereltä Mustallemerelle. 9950 km pitkä reitti muisuttaa rautaesiripun hajoamisesta ja sen jälkeistä rauhan ja yhteistyön aikaa. Reitti on pisin EuroVelo (Euroopan kattavan pyöräilyreitiverkoston kehittä-

tämisen hanke) -reitti, joka sisältää maisemia Tsetsenian viinitarhoista Itävallan vuoristoihin ja Lapin erämaihin.

6.9 ENERGIA

6.9.1 Energiahuollon kohde

● EN

Kaavamerkinnällä **EN** osoitetaan energiahuoltoa palvelevia laitoksia tai rakenteita, kuten voimaloita ja suurmuuntamoita. Alueilla on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Kohdekohtaiset suunnittelumääräykset:

EN 2324 (Kirakkaköngäs), EN 2325 (Porttipahta), EN 2326 (Kurittukoski), EN 2327 (Vajukoski), EN 2328 (Matarakoski), EN 2329 (Kelukoski), EN 2330 (Kurkiaska), EN 2331 (Lokka): ”Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee luoda edellytykset vaelluskalojen kulkua varten.”

Lappi-sopimuksessa 2022–2025 korostetaan lohen ja muiden vaelluskalakantojen lisääntymisedellytysten turvaamista maakunnan rakentamattomien ja rakennettujen vesistöjen osalta. Tarkoituksena on edistää rakennetuilla joilla vaellusyhteyksien avaamista mereltä kutualueille. Nykyisissä sekä potentiaalisissa vaelluskalavesistöissä on toteutettava ennallistavia ja elvyttäviä toimia elämän monipuolistamiseksi. Uhanalaista ja erittäin uhanalaista elämää on vaalittava erityisellä huolella. Lapin liitto toteuttaa vaelluskalatyötä muun muassa Kemi-Ounasjoen vaelluskalatyöryhmän ja vaelluskalatyötä edistävien yhdistysten kautta.

Lappi-sopimuksessa toimeenpiteenä mainitaan:

”Toimimme lohen ja muiden vaelluskalakantojen lisääntymisedellytysten turvaamiseksi. Esimerkiksi Kemijoen vesistöalueen ekosysteemin ennallistamiseksi edistetään vaelluskalojen palauttamista tukemalla luonnonmukaisten ohitusuomien rakentamista Kemijoen voimalaitoksilla sekä pienempien jokien ja purojen kunnostusta.”

Lappi-sopimuksen kirjaus luonnonmukaisten ohitusuomien edistämisestä osana Kemijoen vaelluskalakantojen elvyttämistoimenpiteitä on yksi esille nostettu esimerkki tuettavista toimenpiteistä. Lappi-sopimuksen kirjauksen tarkoituksena

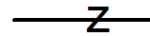
ei ole poissulkea myöskään muita mahdollisia lain sallimia vaellusyhteysratkaisuja.

Kalateiden tekniset rakenteet ja vaatimustasot ratkaistaan kohdekohtaisessa kalatien suunnittelussa sekä vesilain mukaisessa lupamenettelyssä aluehallintovirastossa.

Pohjois-Lapin alueella on kahdeksan toiminnassa olevaa vesivoimalaitosta. Kirakkaköngään voimalaitoksen (EN 2324) sähköntuotantoa ollaan lakauttamassa. Inarin kunnan tavoitteena on palauttaa vaelluskalojen luontainen vaellusyhteys Ukonjärvestä Rahajärveen ja sen yläpuolisiin jokiin, lähinnä Kirakka- ja Ronkajokeen sekä mahdollisesti museoida voimalaitosrakennus.

6.9.2 Voimajohdot

Voimajohto

Merkinnällä **z** osoitetaan voimajohtojen runkolinjat, pääasiassa 110 kV:n ja sitä suuremmat voimajohdot. Alueilla on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Maakuntakaavassa osoitetaan valtakunnallisen ja maakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävät voimajohtojen uudet yhteystarpeet sekä vanhojen verkostojen parantamisen ja laajentamisen tarpeet.

Voimajohdon yhteystarve

Merkinnällä **z/yt** ja punaisella taustaviivalla osoitetaan 400 kV voimajohdon yhteystarve. Fingridin 400 kV voimajohto osoitetaan maakuntakaavassa yhteystarvemerkinällä, jolla ei osoiteta voimajohdon tarkkaa sijaintia. Toteutuessaan voimajohto pyritään valtakunnallisten alueidenkäyttövoitteiden mukaisesti sijoittamaan lähtökohtaisesti olemassa olevien voimajohtoreittien yhteyteen. Voimajohdon toteuttaminen ei myöskään tarvitse maakuntakaavamerkintää. Mikäli voimajohtoyhteys toteutuu olemassa olevan voimajohtoreitin yhteydessä, se ylittää Sota-aavan ja Pieran Marin jängän soidensuojelualueet (851/1988).

Asetuksella (852/1988) säädetään soidensuojelualueilla kielletyistä ja sallituista toimenpiteistä. Sota-aavan ja Pieran Marin jängän soidensuojelualueiden rauhoitussäännökset eivät mahdollista uusien voimajohtojen rakentamista, joten kaavamerkinän toteutuminen edellyttäisi soidensuojelualueista annetun säädöksen muuttamista. Suojelualueet voidaan myös kiertää.

Uudet yhteystarpeet osoitetaan olemassa olevien tietojen pohjalta ja niiden sijainti maastossa saattaa tarkemman suunnittelun yhteydessä muuttua.

Fingridillä on sähkömarkkinalakiin perustuvat velvoitteet järjestelmävastuusta ja verkon kehittämisestä. Fingrid tarkastelee kantaverkon kehittämistä kokonaisuutena ennakoiden sähkönsiirtotarpeet laaja-alaisesti ja pitkäjänteisesti aina 20–30 vuotta eteenpäin. Sähkönsiirtotarpeiden muutokset ja voimansiirtoverkon vahvistustarpeet perustuvat sähkön kulutusennusteisiin ja tuotantokapasiteetin muutoksiin sekä sähköntuonnin ja viennin kehittymiseen. Sähkön tuotannon ja kulutuksen kasvuun liittyy vielä huomattavia epävarmuuksia. Kuitenkin pitkällä aikavälillä Pohjois-Norjan alueen merkittävä sähkön käytön tai tuotannon lisääntyminen voisi edellyttää Suomen kantaverkon osalta 400 kilovoltin siirtojännitteen käyttöönottoa myös Lapissa. Näistä edellä mainitusta syistä johtuen tulevaisuudessa tulee varautua uuden 400 kilovoltin voimajohdon rakentamiseen Pohjois-Norjasta Suomeen. Voimajohdon jatko-suunnittelun tavoiteaikataulua ei ole vielä päätetty, koska se on riippuvainen sekä alueellisten että Suomen ja Norjan välisen sähkönsiirtotarpeiden kehittymisestä.

400 kV voimajohdon johtoaukean leveys on yleensä 36–42 metriä ja pylväsrakenteen korkein korkeus on noin 35 metriä. Linjaus pyritään pääsääntöisesti sijoittamaan vanhan 220 kV voimajohdon rinnalle, jolloin johtoaukean kokonaisleveys on paikasta riippuen 90–130 metriä. 400 kV voimajohto tulee näkymään nykyistä voimajohtoa korkeampana elementtinä maastossa

Mahdollinen voimalinjan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu sähkömarkkinalain mukaisessa menettelyssä. Sähkömarkkinalain 17 § mukaan nimellisjännitteeltään

vähintään 110 kilovoltin sähköjohdon reitille ei tarvita kunnan suostumusta, jos oikeus sähköjohdon sijoittamiseen perustetaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) mukaisessa lunastusmenettelyssä.

Merkintää koskee suunnittelumääräykset:

”Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot ja olemassa oleva asutus sekä pyrittävä lieventämään haitallisia vaikutuksia.

Linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Toiminta tulee suunnitella siten, että rakentamisella ei vaaranneta alueen pohjavesiä.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa Natura 2000 -alueisiin kohdistuvat vaikutukset on tarvittaessa arvioitava luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti.

Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa hankkeen vaikutusalue saamelaisten kotiseutualueella määritetään yhteistyössä saamelaisten omien edustuselinten kanssa.”

6.9.3 Tuulivoimama-alueet

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa tuulivoimama-alueiden merkintöjä on osoitettu vain Sodankylän alueelle. Tuulivoimama-alueita osoitetaan tv-osaluemerkinnöillä. tv-merkinnällä osoitetaan olemassa olevat tai hankesuunnitteluvaiheessa olevat tuulivoimaloiden alueet sekä selvityksen mukaiset tuulivoimatuotannolle parhaiten soveltuvat alueet.

Tuulivoimama-alueet perustuvat Sodankylän kunnan alueen tuulivoimaselvitykseen (2018) ja Lapin tuulivoimaselvitykseen 2022, joiden perusteella tv-alueet muodostettiin.

6.9.4 Tuulivoimaloiden alue

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamia tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvia alueita.

Tuulivoimaloiden alueita koskevat seuraavat suunnittelumääräykset:

”Tuulivoimalat tulee sijoittaa keskitetysti usean tuulivoimalan muodostamiin ryhmiin ja niin lähelle toisiaan kuin se energiatuotannon taloudellisuus huomioon ottaen on mahdollista.

Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon tuulivoimaloiden vaikutukset valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin sekä valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin.

Alueen käyttöä suunniteltaessa tulee turvata alueen poronhoidon edellytykset.”

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 on osoitettu kaksi tuulivoimaloiden aluetta Sodankylän alueelle: Joukhaisselkä sekä Kuolavaara–Keulakopää ja sen laajennusalue. Lisäksi on osoitettu Kotalehdon uusi tuulivoimala-alue.

Tuulivoima-alueet perustuvat Sodankylän kunnan alueen tuulivoimaselvitykseen (2018) ja Lapin tuulivoimaselvitykseen (2022). Inarin ja Utsjoen kunnat ilmoittivat ennen kaavaprosessia, etteivät halua alueellensa tuulivoimaa eikä tuulivoimaselvitystä. Näin ollen tuulivoimaselvitysselvitys kohdistui ainoastaan Sodankylän alueelle. Alun perin selvityksessä löydettiin 11 tv-aluetta, jotka karsiutuivat kaavaprosessin aikana kahteen. Lapin tuulivoimaselvityksessä tunnistettiin kolme potentiaalista tuulivoimaloiden aluetta, jotka kaavaprosessin aikana karsiutuivat yhteen. tv-alueita poistettiin muun muassa poronhoitovaikutusten, Natura-alueisiin kohdistuvien arviointivaatimusten vuoksi sekä Puolustusvoimien ja Sodankylän kunnan lausuntojen perusteella.

Tuulivoiman laajamittainen hyödyntäminen edellyttää usean yksikön tuulivoimalapuiston rakentamista. Keskitetty rakentaminen on perusteltua

niin taloudellisuuden kuin ympäristövaikutusten kannalta.

Tuulivoimaloiden potentiaaliset linnustovaikutukset riippuvat muun muassa valittavasta paikasta, alueen pesimä- ja muuttolinnustosta sekä tuulivoimaloiden sijoittelusta. Näistä syistä johtuen linnustovaikutusten tarkka arviointi edellyttää kohdekohtaista tarkastelua sekä alueella tehtäviä maastonselvityksiä, joissa kartoitetaan muun muassa alueen pesimälinnustoa, linnuston lentosuuntia, lentoreittejä lepäily-, kerääntymis- ja pesimäalueiden välillä suhteessa suunniteltuihin tuulivoimaloihin sekä tavanomaisia lentokorkeuksia. Tämä hankekohtainen vaikutusten arviointi tulaa toteuttamaan YVA- ja/tai yleiskaava- sekä lupavaiheessa, mikäli mahdolliset hankkeet etenevät alueilla.

Jokiuomat ovat muuttavien lajien keskeisiä kulkureittejä erityisesti suurien lajien osalta. Näitä alueita on suositeltavaa välttää, ja tietoja lajiston kulkureiteistä tulee tarkentaa mahdollisen hankesuunnittelun yhteydessä.

Yhteisvaikutukset olisivat todennäköisesti merkittäviä, mikäli rakennettaisiin lukuisia alueita. Yhteisvaikutusten tarkempi selvittäminen edellyttää tarkempia suunnitelmia ja tutkimuksia. Linnuston kannalta voidaan alustavasti arvioida, että pienien kohteiden toteuttaminen on helpompaa kuin alueellisesti laajojen kohteiden. Tuulipuiston piehkö koko saattaisi myös mahdollistaa muuttohuipun huomioon ottamisen jopa voimaloiden pysäyttämällä kriittisinä muuttopäivinä.

Mikäli maakunnassa ei ole voimassa kokonaisvaltaisesti tuulivoimaa käsittelevää maakuntakaavaa, kuntakaavalla voidaan ratkaista myös seudullisesti tai maakunnallisesti merkittävä tuulivoimarakentaminen ennen kuin asia on ratkaistu maakuntakaavassa. Tällaisessa tilanteessa on otettava huomioon, että kuntakaavan ratkaisu ei voi olla voimassa olevan maakuntakaavan tavoitteiden ja sisällön vastainen. Velvoite ottaa maakuntakaava ja sen ohjausvaikutus muutoin huomioon ei siis poistu. Asian ratkaisu kunnan kaavoituksella edellyttää, että ratkaisun kaikki oleelliset, myös seudulliset, vaikutukset selvitetään kuntakaavassa.

Mikäli kunnassa ei ole voimassa yleiskaavaa ja kunta laatii asemakaavan tuulivoimarakentamisen sijoittamiseksi, tulee maakuntakaava ottaa huomioon maankäyttö- ja rakennuslain 54.1 §: mukaisesti. Myös tällöin noudatetaan edellä esitettyjä periaatteita.

Lapin maakunnassa ei ole kokonaisvaltaisesti ratkaistu tuulivoiman sijoittumista. Alueelle voi siis sijoittaa suuriakin tuulivoimapuistoja edellyttäen kuitenkin, että tuulivoimahankkeen seudulliset vaikutukset selvitetään kuntakaavoituksen ja YVA-menettelyn yhteydessä.

Yksittäisten voimaloiden tai pienten tuulivoima-alueiden rakentaminen voidaan ratkaista yleiskaavalla tai asemakaavalla. Yleiskaava on suositeltava, koska siinä tarkastellaan riittävän laajaa aluetta pitkällä aikatahtäyksellä.

Sisämaan tuulivoima-alueilla metsätalouden harjoittaminen pystyy pääosin jatkumaan ennallaan. Talviolosuhteissa lavoista irtoava jää- ja lumi voi aiheuttaa lähialueilla liikkuville vaaratilanteita. Metsänhoidolliset toimenpiteet tuulivoimaloiden läheisyydessä tulee ajoittaa vaaratilanteiden välttämisen kannalta sopivaan ajankohtaan.

Tuulivoimahankkeesta vastaavan on sovittava tuulivoimapuiston liitynnän teknisestä toteutustavasta hyvissä ajoin Fingridin tai alueverkkoyhtiön kanssa.

Tuulivoimalan suunnittelua koskee koko maakuntakaava-alueelle annettu yleismääräys lentoesteiden korkeusrajoitusten huomioon ottamiseksi. Lentoliikenteen aiheuttamat korkeusrajoitukset tulee ottaa huomioon suunnittelussa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Paikkatietoaineiston korkeusrajoituksista voi ladata seuraavasta osoitteesta: <https://www.ansfinland.fi/fi/palvelumme/lentoesteet/korkeusrajoitukset-paikkatietoaineistona>.

Tuulivoimaloiden rakentaminen edellyttää ilmailulain mukaista lentoestelupaa, joka haetaan ennen tuulivoimalan rakentamista. Suomessa yli 30 metriä korkeat lentoesteet on merkittävä liikenteen turvallisuusvirasto Traficom lentoesteluvassa määräämällä tavalla. Käytännössä tämä tarkoittaa,

että tuulivoimalat tulee varustaa lentoestevaloin. Ilmailulain mukaisessa lentoestelupamenettelyssä voidaan tuulivoimaloiden korkeutta rajoittaa, mikäli lentoliikenteen turvallisuus tai sujuvuus sitä edellyttää.

1.9.2015 on tullut voimaan valtioneuvoston asetus tuulivoimaloiden ulkomelutason ohjearvoista. Asetusta sovelletaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisessa maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa, lupamenettelyissä ja valvonnassa sekä ympäristönsuojelulain mukaisessa lupamenettelyssä ja valvonnassa.

Ohjearvot ulkona:

Tuulivoimalan toiminnasta aiheutuva melupäästön takuuarvon perusteella määritelty laskennallinen melutaso ja valvonnan yhteydessä mitattu melutaso eivät saa ulkona ylittää melulle altistuvalla alueella melun A-taajuuspainotetun keskiäänitason (ekvivalenttitason LAeq) ohjearvoja seuraavasti:

Taulukko 10. Tuulivoimaloiden ulkomelutason ohjearvot.

	Ulkomelutaso LAeq päivällä klo 7—22	Ulkomelutaso LAeq yöllä klo 22—7
Pysyvä asutus	45 dB	40 dB
Loma-asutus	45 dB	40 dB
Hoitolaitokset	45 dB	40 dB
Oppilaitokset	45 dB	—
Virkistysalueet	45 dB	—
Leirintäalueet	45 dB	40 dB
Kansallispuistot	40 dB	40 dB

Väylävirasto on 24.5.2012 antanut ohjeen (8/2012) tuulivoimaloiden rakentamisesta liikenneväylien läheisyyteen. Liikenneturvallisuuden varmistamiseksi tuulivoimalat tulee sijoittaa riittävän etäälle maantiestä. Pääteillä, joilla nopeusra-

joitus on vähintään 100 km/h, tuulivoimalan suositeltava etäisyys maantiestä (keskiviivasta) on 300 m. Riskiarvion perusteella tuulivoimalan pienin sallittu etäisyys maantiestä voi olla vähemmän, kuitenkin vähintään tuulivoimalan kokonaiskorkeus (torni+ lapa) lisättynä maantien suoja-alueen leveydellä. Maantien kaarrekohdassa on tuulivoimala sijoitettava näkemäkentän ulkopuolelle. Tuulivoimala ei saa haitata tienkäyttäjän näkemää. Tuulivoimala ei saa aiheuttaa törmäysvaaraa.

Tuulivoimahankkeisiin liittyen Puolustusvoimat antaa erilliset lausunnot alueidenkäytön suunnitteluun (kaavat, YVA) sekä hankkeisiin liittyen. Hankkeisiin liittyen puolustusvoimat antavat erikseen pyydettyä yleensä omat erilliset lausunnot tutkavaikutuksien tarkemmasta selvittämistarpeesta ja tuulivoimalahankkeiden hyväksyttävyydestä puolustusvoimien kannalta. Tarvittaessa hankkeista tulee tehdä tutkavaikutusten arviointi VTT:llä. Arvion tarkemman tutkaselvityksen tekemisen tarpeesta tekee Pääesikunta (operatiivinen osasto) saatuaan tarvittavat tarkemmat tiedot suunnitelluista tuulivoimaloista. Tutkavaikutusten selvittämisestä ja sen kustannuksista vastaa tuulivoimatoimija tai kaavoittaja. Jos tutkavaikutuksen selvitys tarvitaan, tulee se tehdä viimeistään yksityiskohtaisessa suunnittelussa.

Tuulivoimaloista tulee aina pyytää Pääesikunnan lausunto hyvissä ajoin ennen rakennushankkeen toteuttamista. Yli 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeista tuulivoimaloista tulee aina pyytää erillinen lausunto Pääesikunnalta koko maakuntakaava-alueella. Myös alle 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeista pientuulivoimaloista tulee pyytää Pääesikunnan lausunto, mikäli kiinteistö, jolle voimala rakennetaan, rajoittuu Puolustusvoimien käytössä olevaan alueeseen.

Puolustusvoimat on määritellyt, että tuulivoimalaa ei saa sijoittaa 12 km lähemmäksi varalaskupaikkaa tai 4 km lähemmäksi Puolustusvoimien alueita. Etäisyys mitataan säteenä varalaskupaikan keskipisteestä. Puolustusvoimat ottavat kan-

taa tuulivoiman riittävään etäisyyteen varalaskupaikkojen sekä lentotoiminta-, tutka- ja viestiyhteysvaikutusten osalta.

Rautatieliikenteen turvallisuuden varmistamiseksi tuulivoimalat tulee sijoittaa riittävän etäälle rautatiestä. Rautateiden osalta tuulivoimalan etäisyys tulee olla kokonaiskorkeus (torni + lapa) + 30 metriä lähimmän raiteen keskilinjasta, kuitenkin niin, että etäisyys on vähintään voimalan kokonaiskorkeus lisättynä suoja-alueen leveydellä.

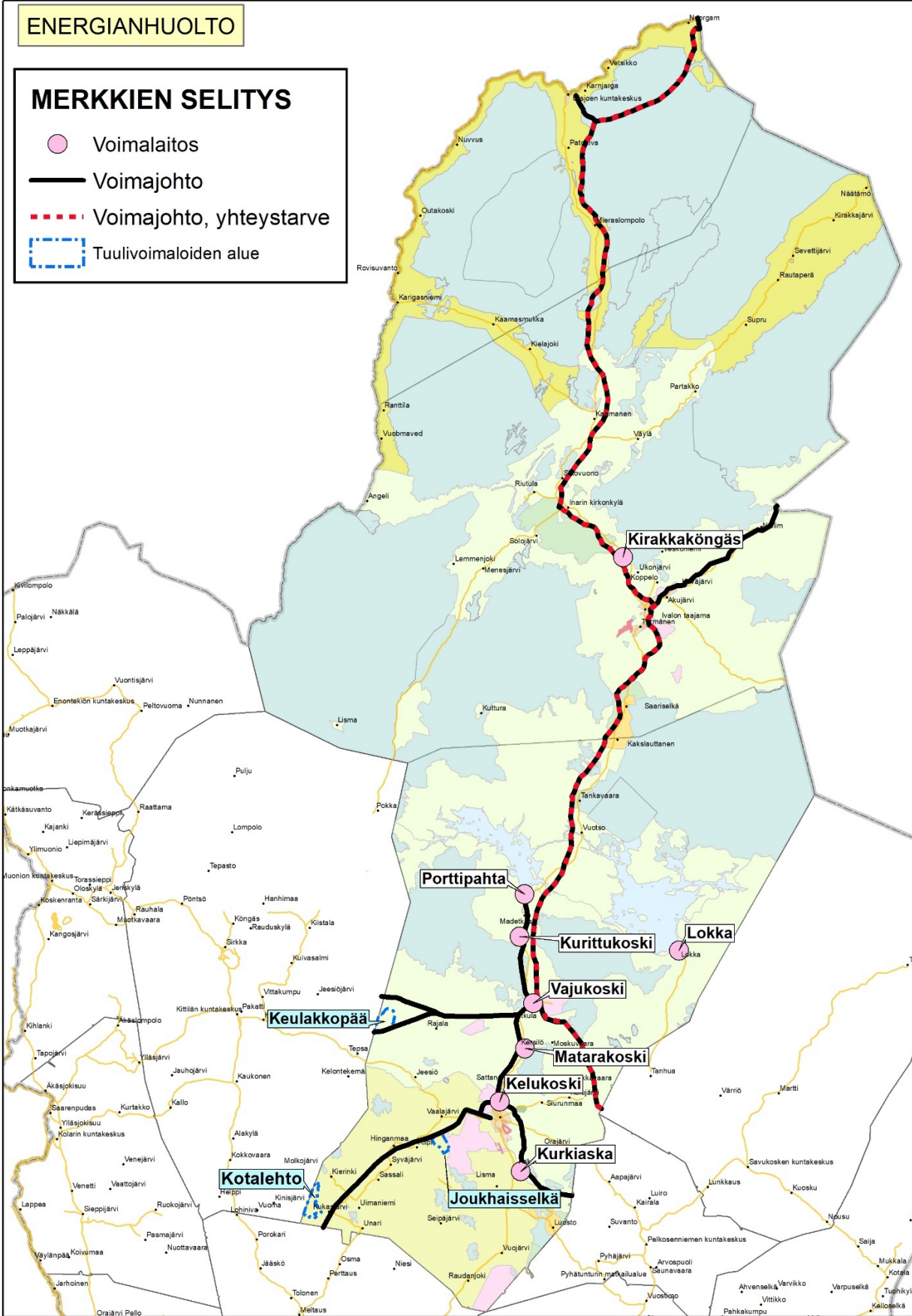
Tuulivoimaloiden suunnittelussa ja sijoittamisessa tulee myös ottaa huomioon ja selvittää niiden mahdolliset vaikutukset tutkien, radionavigointilaitteiden ym. merenkululle tärkeiden radiolaitteiden toimintaan.

Maanteiden osalta ELY-keskusten tienpitoviranomainen toimii yhteysviranomaisena tuulivoimahankkeissa. Rautateiden ja vesiväylien osalta yhteysviranomaisena on Väylävirasto.

Lain ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (252/2017) mukaan tuulivoimalahankkeissa sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyä silloin, kun yksittäisten laitosten lukumäärä on vähintään 10 kappaletta tai kokonaisteho vähintään 45 megawattia.

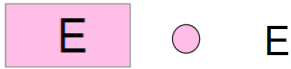
Tuulivoimala-alueiden suunnittelua ja tuulivoimaloiden rakentamista ohjaavat lähtökohtaisesti samat säännökset kuin muiden rakennushankkeiden suunnittelua ja toteuttamista. Kehitteillä olevien hankkeiden määrä Suomessa on kasvanut merkittävästi mm. valtioneuvoston asettamien ilmastopoliittisten tavoitteiden ja tukitoimien myötä. Tuulivoimaloiden tekninen kehitys on ollut hyvin nopeaa, joten myös voimaloiden koko ja tehokkuus ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina.

Pääsääntöisesti teollisen mittakaavan tuulivoimalan toteuttaminen edellyttää aina rakennuslupaa. Luvan myöntämisen perusteena voi olla joko tuulivoimayleiskaava, asemakaava tai myönteinen suunnittelutarveratkaisu. Tuulivoimaloiden toteuttaminen voi edellyttää myös ympäristölupaa, mikäli katsotaan mm. meluvaikutusten olevan haitallisia lähialueen asutukselle, ja vesilainmukaista lupaa rakennettaessa vesialueelle.

6.10 ERITYISALUEET/-KOHTEET

6.10.1 Erityisalue/-kohde

Merkinnällä **E** osoitetaan kohteita, joilla on tietty erityistarkoitus ja joilla liikkuminen on yleensä rajoitettua.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa erityiskohde/-aluemerkinnällä on osoitettu kylmätestausalueita, Sodankylän avaruuskampus ja Kevon tutkimusasemat. Lisäksi E-kohdemerkinnällä on osoitettu Pit-tiövaaran mittausasema sekä Näätämön, Nuorgamin, Karigasniemen ja Utsjoen raja-asemat ja tulit.

Merkintää koskee kohdekohtainen määräys:

E 1810 (Mellanaavan ajotestirata): *”Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot ja olemassa oleva asutus sekä pyrittävä lieventämään haitallisia vaikutuksia.”*

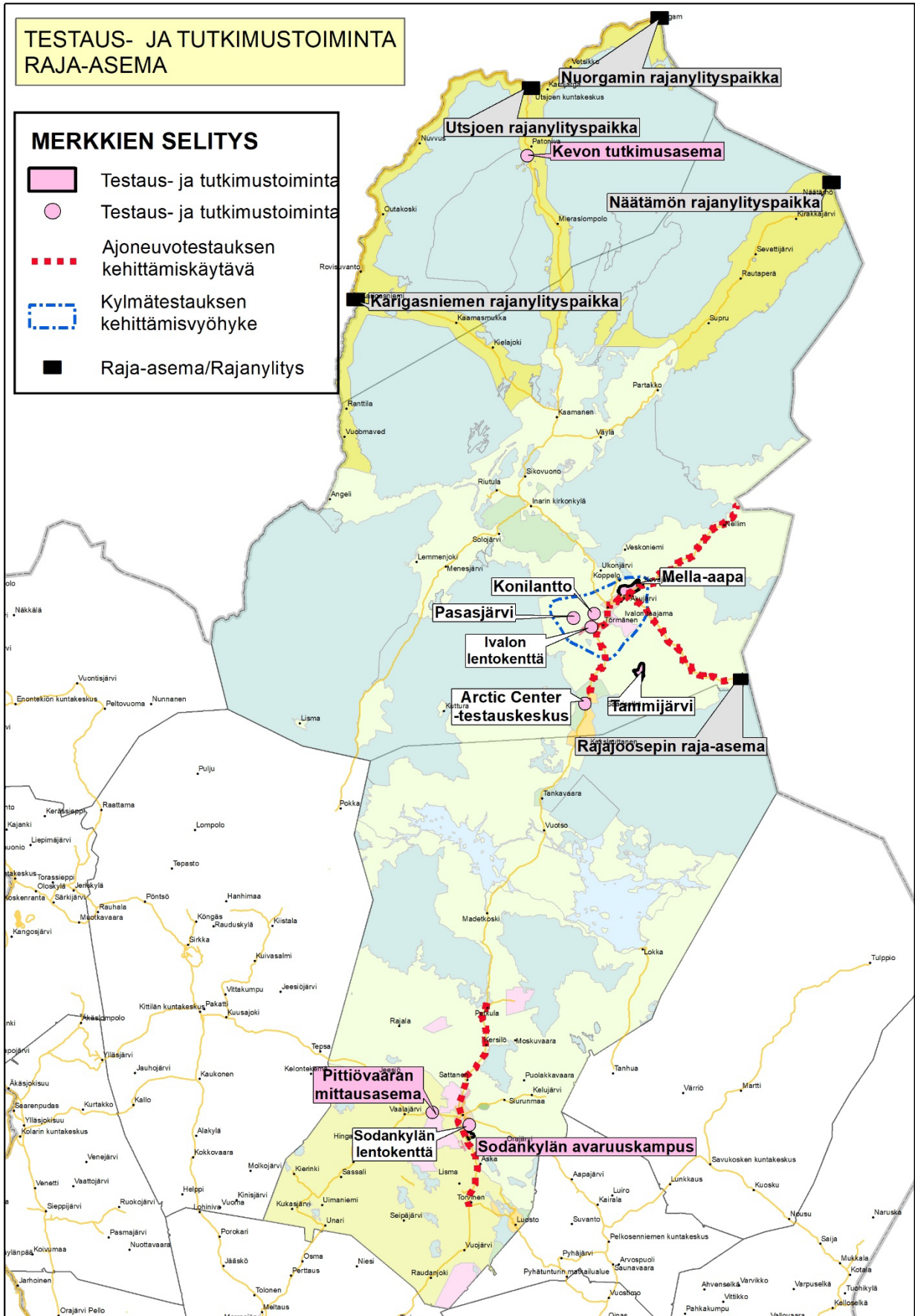
6.10.2 Jätteenkäsittelykohde

Merkinnällä **EJ** osoitetaan jätteiden vastaanottoon ja käsittelyyn varatut alueet kuten siirtokuormausta ja hyötyjäteasemat. Alueilla on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen toimintojen suunnittelussa merkittävät ympäristöhäiriöt on estettävä teknisin ratkaisuin ja/tai osoittamalla riittävät suoja-alueet ympäristöhaittojen vähentämiseksi.”

Puolustusvoimien aluevaraukset

6.10.3 Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen alue

EP

Kaavamerkinnällä **EP** osoitetaan alueet, jotka ovat varattu puolustusvoimien tai rajavartioston käyttöön. Alueilla on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Aluetta kehitetään puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen tarpeisiin. Suunniteltaessa alueen käyttöä on puolustusvoimille ja rajavartiolaitokselle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

6.10.4 Rajavartiolaitoksen/Tullin alue

EP-2

Merkinnällä **EP-2** osoitetaan rajavartiolaitoksen ja Tullin pysyvässä käytössä olevat tai sellaiseksi suunnitellut alueet, joilla liikkuminen on rajoitettua. Maakuntakaavassa osoitetaan EP-2-merkinnällä Rajajoosepin raja-asema. Alueella on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

6.10.5 Ampuma- ja harjoitusalue

EAH

Merkinnällä **EAH** osoitetaan sellaiset puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen pysyvässä käytössä olevat tai sellaiseksi suunnitellut ampuma-, harjoitus- ja vastaavat alueet, joilla liikkuminen on rajoitettua. Alueilla on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkintää koskevat seuraavat suunnittelumääräykset:

”Aluetta kehitetään puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen ampuma- ja harjoitusalue tarpeisiin. Alueen käyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota turvallisuuteen, meluntorjuntaan, pohjavesien suojeluun, luonnon- ja ympäristöarvoihin sekä kulttuuriperintöön.

Alueen käyttöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon alueen poronhoidon edellytykset.”

KOHDEKOHTAISET SUUNNITTELMÄÄRÄYKSET:

EAH 2894 (Kyläjärven ampuma- ja harjoitusalue):
Alueen käyttö ja toiminta tulee suunnitella niin, että se ei Vitsavaaranaapa–Kiekeröselän Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi se on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon.

6.10.6 Rajavyöhykealue

 er1

Merkinnällä **er1** osoitetaan rajavyöhykkeestä ja rajavyöhykkeen takarajasta annetussa laissa (578/2005) säädetty rajavyöhyke. Rajavyöhyke voidaan perustaa ulkorajalle, jos se on välttämätöntä rajajärjestyksen valvomiseksi ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Rajavyöhyke voi ulottua maalla enintään kolmen ja merellä enintään neljän kilometrin etäisyydelle Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa tarkoitetusta Suomen valtakunnanrajasta (rajaviiva). Rajavyöhykkeen perustamisesta, leveydestä ja sijainnista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Rajavyöhykkeellä liikkuminen edellyttää rajavyöhykelupaa.

Alueella on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

6.10.7 Ampumarata

 EA

Merkinnällä **EA** osoitetaan maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviä ampumarata-alueita. Alueilla on MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

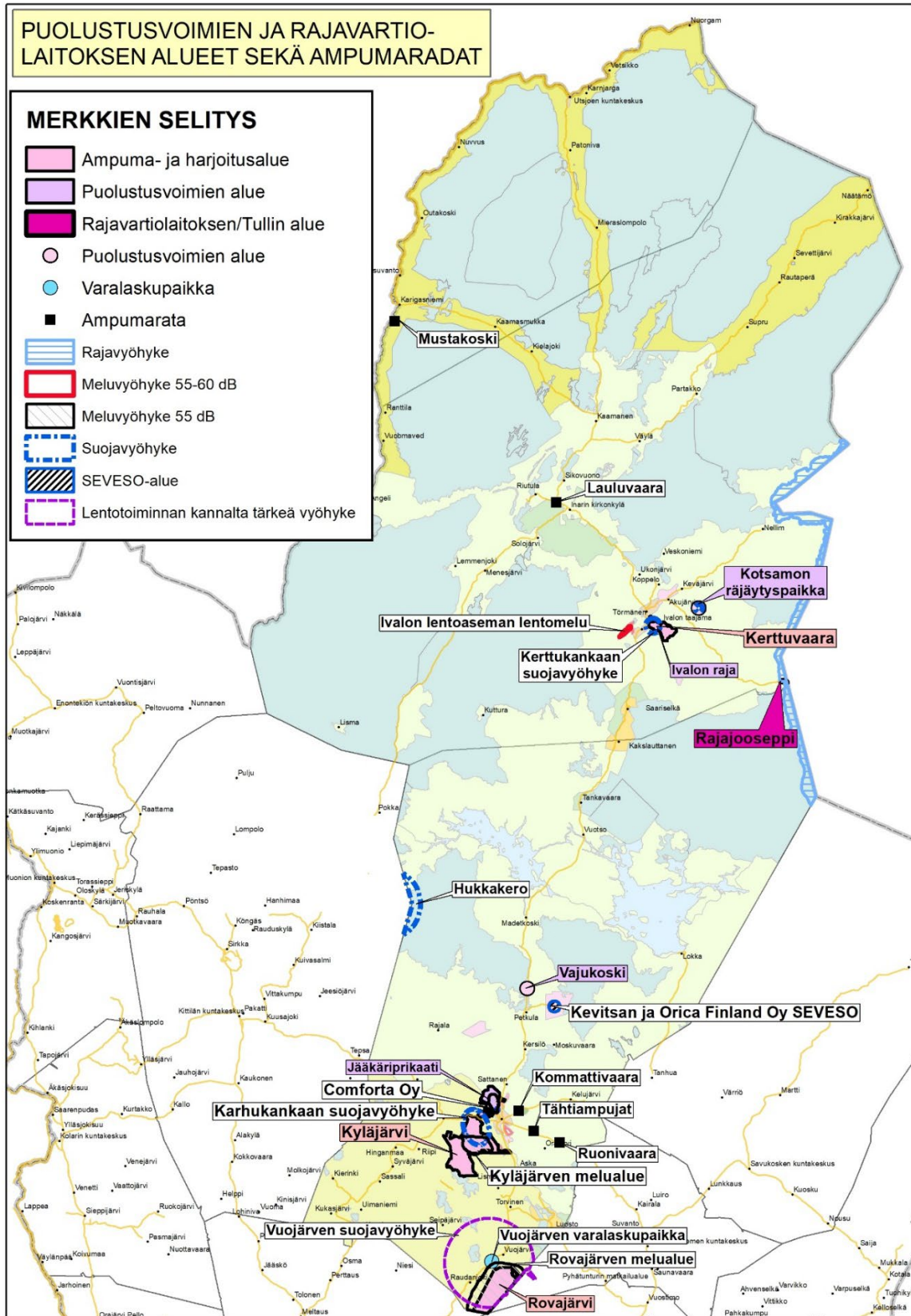
Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen läheisyyteen ei tule suunnitella sijoitettavaksi uusia asuinalueita tai muita sellaisia toimintoja, jotka ovat herkkiä melulle. Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon maaperän ja pohjaveden pilaantumisriski.”

Maakunnallisiksi ja seudullisiksi ampumaradoiksi on määritelty sellaisia ampumaratoja, joiden käyt-

täjäkunta tulee laajalta alueelta ja jotka ovat kehittämiskelpoisia. Merkitystä on ollut myös eri ampu- malajien harrastusmahdollisuuksilla ja sillä, ettei radan sijaintiin liity ongelmia. Valinnassa on otettu

huomioon myös se, ettei etäisyys seudullisesti tai maakunnallisesti tärkeälle ampumaradalle muodostu liian pitkäksi mistään osasta kaava-alueetta.

6.11 MAA-AINESTEN OTTAMINEN JA KAIVOSTOIMINTA

6.11.1 Maa-ainesten ottokohde

EO

EO-merkinnällä osoitetaan alueita soran tai muiden maa-ainesten ottoa varten. Kaavassa osoitetaan sellaiset maa-ainesten ottokohdeet, joissa on voimassa oleva lupa ja jonka otto ylittää 50 000 m³. Lisäksi osoitetaan uusina alueina POSKI-hankkeessa soveltuviksi katsotut alueet.

Merkintää koskee kohdekohtaiset suunnittelumääräykset:

”EO 2688, EO 2693 ja EO 2710

Maa-ainesten ottamistoimintaa suunniteltaessa on otettava huomioon alueen sijainti pohjavesialueella. Aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava siten, että pohjaveden laatu, määrä tai käytökelpoisuus vedenhankintaan eivät niiden vaikutuksesta heikkene.

EO 2683, EO 2684, EO 2700, EO 2703, EO 2705, EO 2708, EO 2709, EO 2710, EO 2713, EO 2714, EO 2715, EO 2721, EO 2722, EO 2728, EO 2729, EO 2731, EO 2732, EO 2733, EO 2734, EO 2735 ja EO 2736

Maa-ainesten ottamistoimintaa suunniteltaessa on turvattava saamelaisten mahdollisuudet harjoittaa omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

Maa-ainestenottoa ohjataan maa-aineislaila ja uusia alueita voi perustaa myös maakuntakaavassa osoitettujen alueiden lisäksi maa-aineislain mukaisilla luvilla. Maa-aineslain mukaan lupa voidaan myöntää 10 vuodeksi. Maakuntakaavassa osoitetun maa-ainesalueen lupaa voidaan myöntää tarvittaessa enintään 15 vuodeksi ja kalliokiiven louhinnan osalta enintään 20 vuodeksi.

Maakuntakaavassa osoitetaan myös alueita, joilla maa-ainesten otto ei ole mahdollista: suojelualueet, arvokkaat harjualueet, valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat sekä valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat. Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeillä alueilla ja vedenhankintaan soveltuvilla pohjavesialueilla maa-ainesten ottoa tulee

välttää tai se tulee toteuttaa huolellisesti maisemaan sovittaen ja pohjavettä varjellen.

Maa-ainesten käyttöönottoa ja jälkihoitoa suunniteltaessa on kiinnitettävä huomiota toiminnan vaikutuksiin ympäristöön ja maisemakuvaan tuotannon aikana ja sen päätyttyä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä porotalouden edellytysten turvaamiseen mukaan lukien mm. porovahinkojen minimointi (aitaukset, ym.). Sora-alueiden käytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon ympäröivän harjualueen maisemalliset arvot ja harjumuodostuman luonteenomaiset piirteet.

Lapissa on toteutettu POSKI-hankkeen 2. vaihe vuosina 2016–2019. Hankkeen loppuraportti valmistui vuonna 2019. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueen kunnista Utsjoki käsiteltiin 1. vaiheessa ja Inari sekä Sodankylä hankkeen 2. vaiheessa. Projektin tarkoituksena on turvata hyvän ja laadukkaan pohjaveden saanti vesilaitoksille yhdyskuntien vesihuoltoa varten, laadukkaiden kiviainesten saanti yhdyskuntarakentamiseen sekä osoittaa kiviainesten ottoon pitkällä aikavälillä soveltuvat alueet. Projektin tavoitteena on tuottaa yleissuunnitelma, jossa maaperämuodostumat luokitellaan POSKI-luokituksen mukaisesti maa-ainesten ottoon soveltuviksi, osittain soveltuviksi tai ottotoimintaan soveltumattomiksi alueiksi, sekä esitellä perusteet ko. luokittelulle. Aineisto arvotetaan ja luokitellaan luonnonsuojelulain, maa-aineslain, metsälain, maankäyttö- ja rakennuslain, vesilain, ympäristönsuojelulain ja muinaismuistolain perusteella. Luokittelu ei ole oikeudellisesti sitova, mutta sen tuloksia voidaan suoraan hyödyntää kaavoitus- ja lupamenettelyissä.

Kalliokiviaineksille ei ole tehty edellä mainittua POSKI-luokitusta, vaan hankkeessa tehdyissä tutkimuksissa on testattu kalliokiviaineksen ominaisuuksia, kuten lujuutta. Muilta osin soveltuvuutta on arvioitu maakuntakaavasunnittelun yhteydessä.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitetaan geologiset luonnonvarat -taustaselvityksessä selvite-

tyt maa-ainesten ottoalueet ja -kohteet EO-merkinnällä. POSKI2-hankkeen tulokset on huomioitu kaavaehdotusta laadittaessa.

Vanhojen maa-ainesten ottolupatilanne on tarkistettu 9/2023 ja poistettu ne kohteet, joilla lupa ei enää ole voimassa.

6.11.2 Kaivosalue

EK

Merkinnällä **EK** osoitetaan alueita, joilla jo on kaivostoimintaa tai joilla kaivostoiminta on todennäköistä. Alueet sisältävät myös kaivostoiminnan kannalta tarpeelliset rikastuslaitokset, läjitys- ja rikastushiekka-alueet sekä liikenneväylät ja -alueet.

Alueet halutaan suojata sellaisilta maankäytön pysyviltä muutoksilta, jotka vaarantavat kaivostoiminnan harjoittamisen. Alueella on MRL:n 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa EK-merkinnällä osoitetaan Pahtavaaran (EK 1905) ja Kevitsan (EK 1904) kaivosalueet.

Merkintää koskee suunnittelumääräykset:

”Alueen kaivostoimintojen suunnittelussa (kaivoksen koko elinkaari huomioiden) on erityisesti vesistövaikutusten hallintaan liittyen otettava huomioon sään ääri-ilmiöt varautumalla muun muassa runsaisiin sateisiin ja tulvatilanteisiin.

Kaivosalueen suunnittelussa, toteuttamisessa ja toteuttamisen ajoituksessa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.”

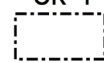
Kohdekohtaiset suunnittelumääräykset:

”EK 1904: Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tarvittaessa tehtävä Koitelaisen Natura 2000 -alueeseen kohdistuvien vaikutusten arviointi luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti ja tarvittaessa saatava valtioneuvostolta luonnonsuojelulain 39 §:n mukainen poikkeaminen.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitettiin Saka-
tin kaivos kaivosaluemerkinnällä (EK 1921) ja maanalaisena kaivoksena (ek-ma 1921) kaavaeh-

dotuksen viranomaiskuulemisvaiheeseen asti. Kaivosyhtiö ilmoitti kaivoshankkeen YVA-prosessin keston pitenevän, jolloin se ei ehtinyt maakuntakaavaprosessin jatkoaikatauluun. Sakatin kaivos tullaan käsittelemään erillisenä vaihemaakuntakaavana. Myös Ikkarin kaivoshanketta käsitellään erillisenä vaihemaakuntakaavana.

6.11.3 Potentiaalinen kaivostoiminta-alue

ek-1

Merkinnällä ek-1 osoitetaan kaivoslain piiriin kuuluvien kaivoskivennäisten hyödyntämiseen mahdollisesti soveltuvia alueita, joilla on arvioitu tai inventoitu sellaisia malmi- ja mineraaliesiintymiä, että kaivostoiminnan suunnittelu on todennäköistä ja olemassa olevien kaivosalueiden potentiaalisia laajentumisalueita.

Malmien hyödyntäminen on paljolti riippuvainen maailmanmarkkinatilanteesta ja metallien hinnoista. Kysynnän ja metallien hinnan lisäksi mineralisaation koko, sijainti, metallipitoisuus, metallin irrottamisen kustannukset sekä energian hinta ja saatavuus pitkälti määräävät sen, onko tutkittava mineralisaatio taloudellisesti hyödynnettävissä.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen toteuttaminen edellyttää yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.”

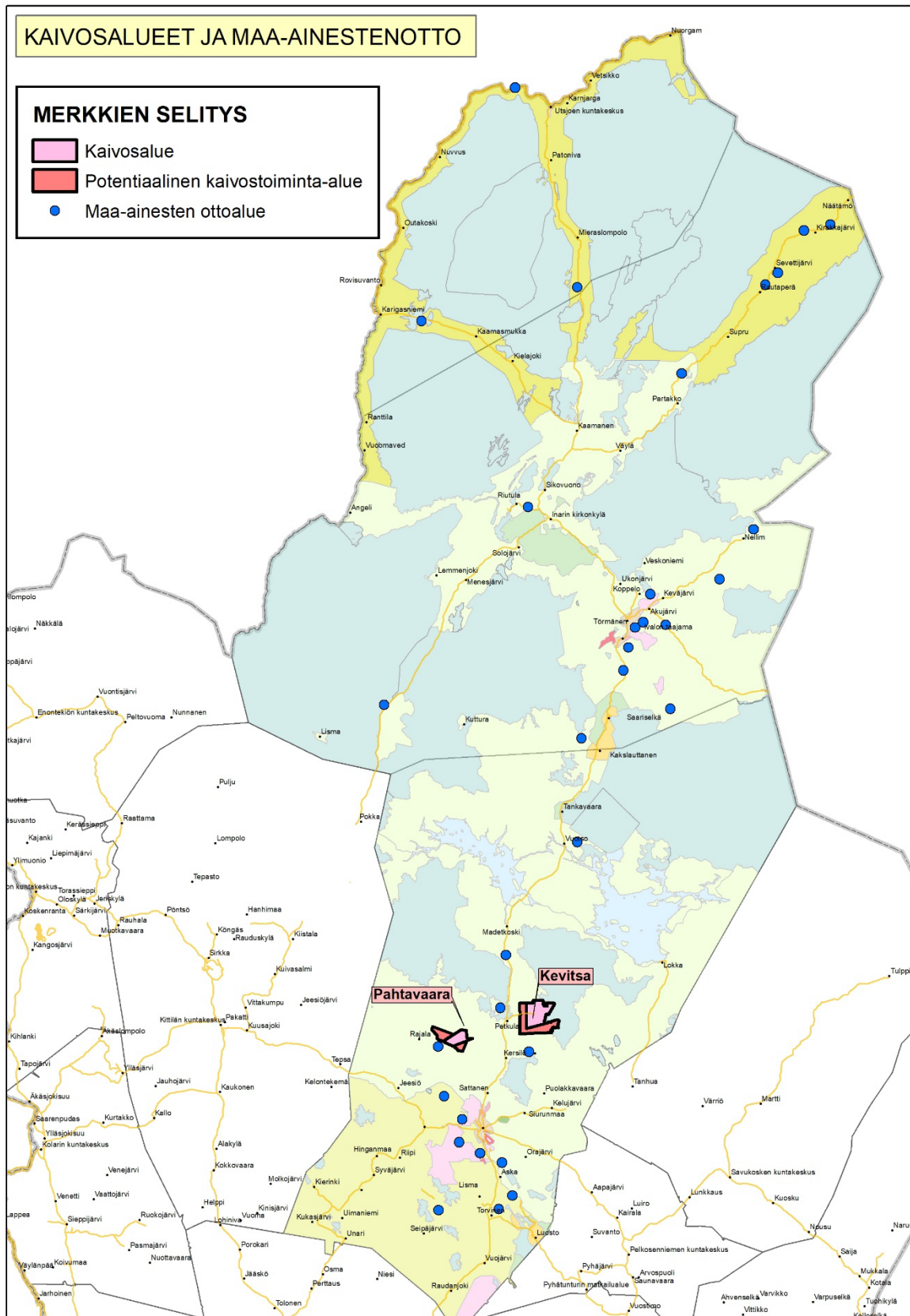
Kohdekohtainen suunnittelumääräys:

”ek-1 1924: Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tarvittaessa tehtävä Koitelaisen Natura 2000 -alueeseen kohdistuvien vaikutusten arviointi luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti ja tarvittaessa saatava valtioneuvostolta luonnonsuojelulain 39 §:n mukainen poikkeaminen.

*Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suoje-
lun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.”*

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan ek-1-merkinnällä Pahtavaaran laajennusalueet

(ek-1 1923) sekä Kevitsan laajennusalueet (ek-1 1924).

6.12 LUONNONSUOJELU

Kaikkien tämän kaavan suojelualueiden (**SL, Se, SM, SRV, Sa-SRV, SR, SR1, Sa-SR, Sa-SR1**) osalta niiden suojeluarvot ja käytön rajoitukset määritellään niissä laeissa ja ohjelmissa, joihin aluevaraukset perustuvat sekä alueiden sisäisissä hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Maakuntakaava ei tuo niille uusia käyttörajoituksia.

6.12.1 Luonnonsuojelualueet

Luonnonsuojelualue

SL

Merkinnällä **SL** osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita sekä Natura 2000 -verkostoon sisällytetyjä alueita. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitetaan luonnonsuojelualueen merkinnällä lailla perustetut kansallis- ja luonnonpuistot, soidensuojelualueet, lehtojensuojelualueet, lintuvedet ja vanhat metsät sekä valtioneuvoston periaatepäätösten mukaisten luonnonsuojeluohjelmien alueet Natura 2000 -alueet mukaan lukien. SL-alueisiin sisältyy myös kahdeksan Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien taseessa olevaa aluetta, jotka tullaan perustamaan luonnonsuojelualueeksi Pohjois-Lapin luonnonsuojelualueita koskevassa asetusvalmistelussa sekä kahdeksan aluetta, jotka on Valtioneuvoston päätöksellä (2.2.2023) valtion metsien suojeluun liittyvällä tasesiirrolla siirretty Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien taseen.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa SL-merkinnällä on osoitettu yli 50 hehtaarin kokoiset yksityiset luonnonsuojelualueet (YSA-alueet).

Erämaa-alue

Se

Merkinnällä **Se** osoitetaan erämaalain (62/1991) nojalla perustettuja erämaa-alueita, jotka ovat perustettu erämaaluonteen säilyttämiseksi, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseksi sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen

edellytysten kehittämiseksi. Erämaa-alueet sisältyvät Natura 2000 -verkostoon. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkintää koskee suunnittelumääräykset:

”Erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa tulee ottaa huomioon valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät veneretkeily-, moottori- ja ulkoilureitit sekä saamelaiskulttuuriin kuuluva pienimuotoinen matkailu.”

”Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.”

Luonnonsuojelualueilla maankäyttö ratkaistaan hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Maakuntakaavan SL-aluevaraus muodostuu useissa tapauksissa useammasta suojelutyypistä (esim. soidensuojelualueesta ja vanhoista metsistä). Kaavassa osoitettujen luonnonsuojelualueiden suojelutaso määräytyy varausperusteen mukaan, joista tarkemmin selostuksen aluekuvauksissa (liite 1). Merkinnällä osoitetuilla suojelualueilla suojelun taso voi vaihdella eri osissa, riippuen suojelutyypistä. Luonnonsuojelualueilla turvataan luonnon monimuotoisuuden ja maiseman säilyminen ja lisätään mahdollisuuksia virkistäytymiseen, toisaalta erityisesti luonnonpuistoissa kulkemista luonnossa myös rajoitetaan.

Pohjois-Lapin alueella on seuraavia hoito- ja käyttösuunnitelmia:

- Vintilänkairan–Koitelaisen–Pomokairan Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma (2021)
- Kevon luonnonpuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (2017)
- Muotkatunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (2011)
- Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttjängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma (2008)
- Vätsärin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (2021)

- Lemmenjoen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma (2009)
- Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (2016)
- Tsarmitunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2010–2025 (2012)
- Urho Kekkonen kansallispuiston, Sompion luonnonpuiston, Kemihaaran erämaa-alueen sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma (2016)
- Pyhä-Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma (2017)
- Viiankiaavan hoito- ja käyttösuunnitelma (2006)

Luonnon monimuotoisuutta turvataan **luonnonsuojelulla**. Lain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, luonnonkauneus- ja maisema-arvojen vaaliminen, luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen, luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen sekä luonnontutkimisen edistäminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa on tähdättävä suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilymiseen. Luontotyypin suojelutaso on suotuisa, kun sen luontainen levinneisyys ja kokonaisala riittävät turvaamaan luontotyypin säilymisen ja sen ekosysteemin rakenteen toimivuuden pitkällä aikavälillä sekä kun luontotyypille luonteenomaisten eliölajien suojelutaso on suotuisa. Luonnonsuojelulain mukaisia luonnonsuojelualueita ovat kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut luonnonsuojelualueet.

Luonnonsuojelua edistetään myös valtioneuvoston periaatepäätösten mukaisilla suojeluohjelmilla. **Valtakunnallisten suojeluohjelmien** tarkoitus on tehdä luonnonsuojelualueiden perustamisesta suunnitelmallista ja ekologisesti yhtenäistä maan eri osissa. Valtioneuvosto on sitoutunut näiden ohjelmien toteuttamiseen tekemillään päätöksillä, jotka ohjaavat kuitenkin lähinnä vain viranomaisten toimintaa. Ohjelmia toteutetaan perustamalla luonnonsuojelulain mukaisia luonnonsuojelualueita osto- tai korvausmenettelyllä tai maanvaihdon kautta.

Luonnonsuojelulain mukaisesti perustetut **luonnonpuistot** ovat tutkimukselle varattuja alueita, jotka säilytetään mahdollisimman luonnontilaisina. Yleisön liikkuminen on sallittu vain merkityillä poluilla ja erityisellä luvalla. Pohjois-Lapin alueella sijaitsevat Kevon ja Sompion luonnonpuistot.

Kansallispuistot ovat luonnonsuojelulain mukaisia erityisiä suojelualueita, joiden perustamisella pyritään suojelemaan tyypillisiä eliöyhteisöjä. Luonnonsuojelun lisäksi kansallispuistojen tarkoitus on palvella tieteellistä tutkimusta, opetusta, yleistä luonnontuntemusta ja virkistystä. Puistoissa liikkuminen on vapaata järjestyssääntöjen puitteissa. Kansallispuiston hoidon ja käytön järjestämistä varten on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa määritellään toimenpiteet puiston perustamistavoitteiden toteuttamiseksi. Hoito- ja käyttösuunnitelma voidaan laatia myös luonnonpuistolle ja muulle luonnonsuojelualueelle. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatii se viranomaisen tai laitoksen, jonka hallinnassa luonnonsuojelualue on. Hoito- ja käyttösuunnitelmat ohjaavat alueen toimintaa ja käyttöä. Suunnitelman vahvistaa ympäristöministeriö. Pohjois-Lapin alueella on neljä kansallispuistoa: Lemmenjoen, Urho Kekkonen ja Pyhä-Luoston kansallispuistot.

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on valtion omistamia alueita muodostettu luonnonsuojelulain mukaisiksi soidensuojelualueiksi laeilla vuosina 1981, 1988 ja asetuksella vuonna 1985 sekä uusimpana valtioneuvoston ja ympäristöministeriön asetuksella vuonna 2017. Soidensuojelualueilla on kielletty pääasiassa toimenpiteet, jotka saattavat muuttaa suoalueen luonnonmukaista vesitasapainoa. Maakuntakaavassa on osoitettu perustetut ja ohjelmien mukaiset soidensuojelualueet.

Koskiensuojelulla on suojeltu vesistöjä tai vesistön osia voimalaitoksen rakentamiselta. Koskiensuojelulain mukaisia vesistöjä tai vesistön osia maakuntakaava-alueella ovat:

- Tenojoen sivuvesistö Inarin ja Utsjoen kunnissa
- Näätämojoen vesistö Inarin ja Utsjoen kunnissa

- Juutuanjoki ja sen yläpuoliset vesistöt Inarin ja Utsjoen kunnissa
- Tuulomajoen vesistö Inarin, Sallan, Savukosken ja Sodankylän kunnissa

Valtakunnallisesta **lehtojensuojeluohjelmasta** valtioneuvosto teki päätöksen 3.4.1989. Ohjelman tavoitteena on säilyttää edustavat näytteet maamme karun luonnon rehevimmistä ja runsaslajisimmista metsistä. Alueilla on kielletty luonnonoloihin, maisemaan tai eläin- ja kasvilajien säilymiseen epäedullisesti vaikuttavat toimet. Sallittua on esimerkiksi marjastus, porojen laiduntaminen, kalastus ja yleisön opastusta varten tarpeellisten rakennusten teko. Maakuntakaavassa on osoitettu kaikki lehtojensuojelualueet.

Valtakunnallisesta **lintuvesiensuojeluohjelmasta** valtioneuvosto teki päätöksen 3.6.1982. Ohjelman tavoitteena on alueiden säilyttäminen mahdollisimman luonnonvaraisina. Metsästystä, kalastusta, rantojen laiduntamista ja rantametsien käyttöä rajoitetaan vain mikäli toimenpiteet vaarantavat alueen suojeluarvoja. Maakuntakaavassa on osoitettu kaikki lintuvesiensuojelualueet.

Valtakunnallisesta **harjijensuojeluohjelmasta** valtioneuvosto teki päätöksen 3.5.1984. Ohjelmalla pyritään ensisijaisesti luonteenomaisten geologisten, geomorfologisten ja maisemallisten piirteiden säilyttämiseen. Merkittävin harjumuodostumien luonnontilaa ja maisemakuvaa muuttava toimenpide on yleensä maa-ainestenotto. Maakuntakaavassa on osoitettu kaikki arvokkaat harjualueet ja muut geologiset muodostumat.

Valtakunnallisesta **rantojensuojeluohjelmasta** valtioneuvosto teki päätöksen 20.12.1990. Ohjelman tarkoituksena on säilyttää valtakunnallisesti arvokasta ranta-aluetta luonnonmukaisena ja rakentamattomana.

Vanhojen metsien suojeluohjelmasta valtioneuvosto teki päätöksen 27.6.1996. Alueet toteutetaan luonnonsuojelulain mukaisina suojelualueina, jotka pyritään pitämään mahdollisimman luonnonmukaisina. Suojeluohjelman kohteet on valittu niin, että ne muodostavat ekologisesti perustellun pinta-alakokonaisuuden kokonaismetsäalasta. Luonnonsuojelullisesti arvokkaan vanhan

metsän ikä on korkeampi kuin talousmetsän ikä. Ohjelman mukaisilla alueilla virkistyskäyttöoikeudet säilytetään ennallaan eli ennen periaatepäätöstä ollutta käytäntöä jatketaan. Maakuntakaavassa on osoitettu kaikki vanhojen metsien suojelualueet.

Natura 2000 -verkostoehdotuksesta valtioneuvosto on tehnyt päätöksiä 20.8.1998, 8.5.2002, 22.1.2004, 22.6.2005 ja 5.12.2018. Euroopan yhteisöjen neuvosto päätti 1992 antamallaan luontodirektiivillä perustaa yhtenäisen eurooppalaisen ekologisen verkoston, Natura 2000 -verkoston. Suomen liittyttyä 1995 Euroopan unionin jäseneksi luontodirektiivi tuli sellaisenaan Suomea velvoittavaksi. Suomen Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet, jotka Suomi ilmoittaa lintudirektiivin mukaisiksi linnustonsuojelualueiksi sekä alueet, jotka EU:n komissio hyväksyy luontodirektiivin perusteella yhteisön tärkeinä pitämiksi alueiksi. Verkosto koostuu pääasiassa olemassa olevista luonnonsuojelualueista, valtioneuvoston periaatepäätösten mukaisista suojeluohjelma-alueista sekä eräistä muista suojelukohteista. Maakuntakaavassa on osoitettu SL-merkinnällä kaikki lainvoimaiset Natura 2000 -alueet.

Suojelun taso riippuu kohteen laadusta ja suojelutarpeesta. Koska kohteet ovat erilaisia, myös suojelu voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Viranomaisen ei saa myöntää lupaa eikä hyväksyä suunnitelmaa, jos vaikutusten arviointi- ja lausunnonmenettely osoittavat, että hanke tai suunnitelma, joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkittävästi heikentää Natura-alueen luonnonarvoja (luonnonsuojelulaki 39 §). Ennen mahdollista Natura-arviointia on arvioinnin tarveharkinta. Jos siinä todetaan, että suunniteltu toiminta todennäköisesti merkittävästi heikentää alueen niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi alue kuuluu Natura-verkostoon, on tehtävä Natura-arviointi (luonnonsuojelulaki 35 §).

Yksityismaiden luonnonsuojelualueet ovat perustettu maanomistajan hakemuksesta alueellisen ELY-keskuksen päätöksellä. Alueiden luonne ja rauhoitusmääräykset voivat olla hyvinkin erilaiset. Yleensä alueet on perustettu tiettyä tarkoitusta

varten, joten maanomistajalla voi olla myös käyttöoikeuksia alueeseen niissä rajoissa kuin suojelutarkoitus sen sallii. Kaava-alueella on yhteensä 57 kpl yksityistä luonnonsuojelualuetta, joiden pinta-ala on yhteensä 1541 ha. Osa alueista sijaitsee Natura 2000 -alueella.

Metsähallitus on päätöksillään rauhoittanut **suojelumetsiä**, jotka ovat koskemattonta luontoa edustavia alueita sekä **arvokkaita suoalueita**, jotka ovat ojituksesta ja vaotuksesta rauhoitettuja soita. Näiden osalta Metsähallitus on tarkistanut rajauksia luonnonvarasuunnitelmien laadinnan yhteydessä.

Luonnonsuojelulain mukaan voidaan yksittäinen puu, puuryhmä tai muu luonnonmuodostuma rauhoittaa **luonnonmuistomerkkinä**. Luonnonmuistomerkki voidaan perustaa, jos sen kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen, tieteellisen arvon tai muun vastaavan syyn vuoksi on aihetta erityisesti suojella. Kunta päättää alueen omistajan hakemuksesta tai suostumuksella, yksityisen omistamalla maalla olevan luonnonmuistomerkkin rauhoittamisesta. Valtiolle kuuluvilla alueilla rauhoitus päätöksen tekee se viranomainen, jolle alueen hallinta on uskottu. Maakuntakaavassa ei ole käsitelty luonnonmuistomerkkejä.

Luontotyyppiä voidaan suojella luonnonsuojelulailla (suojellut luontotyytit), metsälailla (erityisen tärkeät elinympäristöt) ja vesilailla. Suojeltuihin luontotyyppiin kuuluvia luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa niin, että luontotyyppin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Maakuntakaavassa ei ole osoitettu luontotyyppiä.

METSO-ohjelman mukaisista alueista maakuntakaavassa on osoitettu kaikki valtion mailla sijaitsevat alueet.

Ramsarin sopimus (1975) velvoittaa valtioita edistämään kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen ja vesilintujen suojelua perustamalla luonnonsuojelualueita vesiperäisille maille. Pohjois-Lapin alueella on kolme Ramsar-aluetta:

- Koitelaisen suot
- Sammuttjängän-Vaijoenjängän suot

- Lemmenjoen kansallispuisto

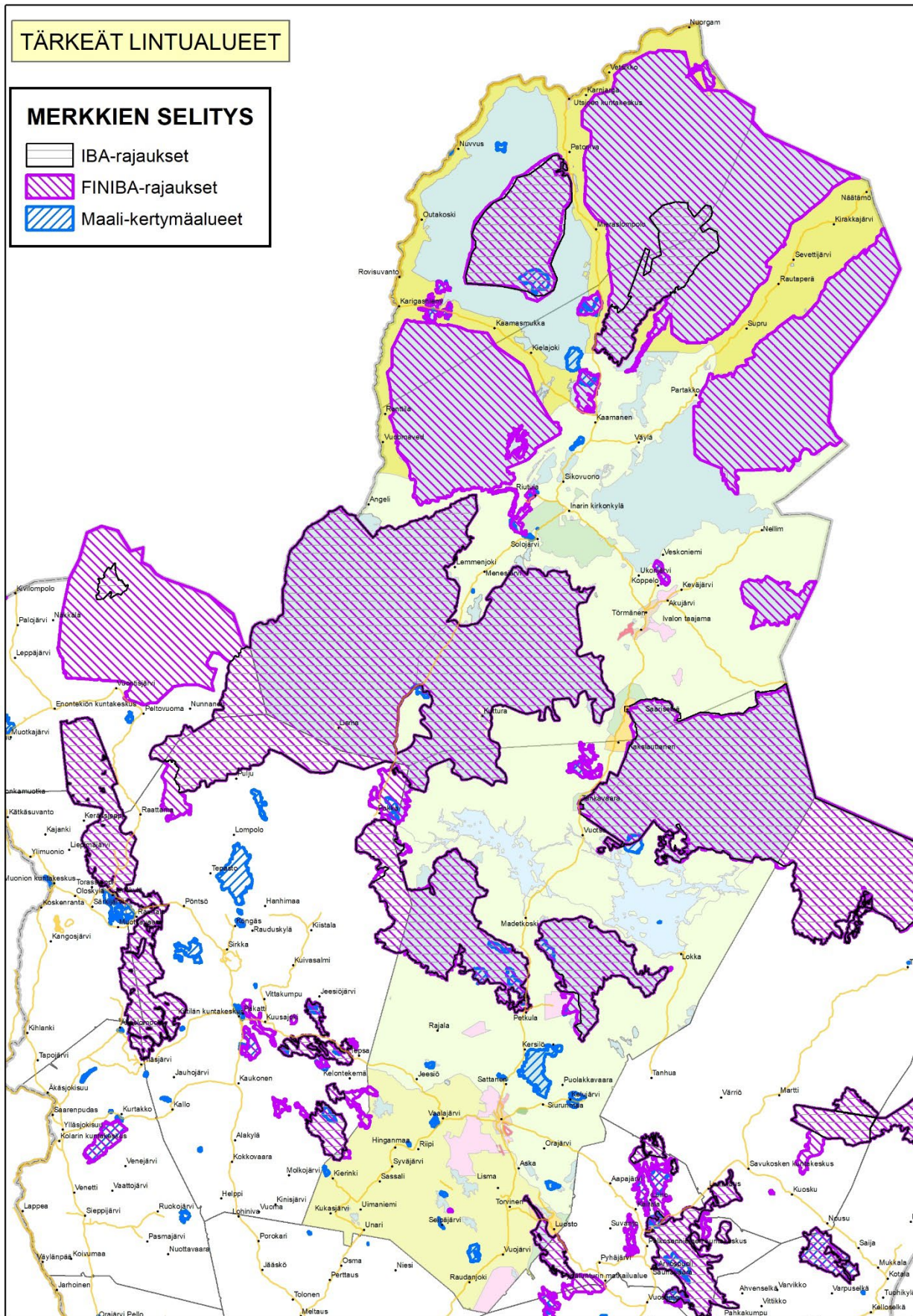
Tärkeät lintualueet (FINIBA-alueet) osoittavat, missä päin Suomea sijaitsevat suojelun kannalta tärkeimpien lintulajiemme pesimä- ja kerääntymisalueet. FINIBA-alueet valittiin 92 Suomessa pesivän tai tänne kerääntyvän lintulajin perusteella. Suomen ympäristökeskuksen ja BirdLife Suomen kartoituksissa on valittu yli 2000 alueen joukosta Suomen tärkeät lintualueet eli FINIBA -alueet (Finnish Important Bird Areas). **Kansainvälisesti tärkeät lintualueet (IBA)** on BirdLife Internationalin hanke tärkeiden lintukohteiden tunnistamiseksi ja suojelemiseksi. Alueista 97 sijaitsee Suomessa, joista kuusi Pohjois-Lapin alueella:

- Sammutinjänkä–Vaijoenjänkä
- Kevo
- Lemmenjoki–Hammastunturi–Pulju
- Saariselkä ja Koilliskaira
- Pomokaira–Koitelaiskaira
- Luosto

FINIBA-alueita on Suomessa 411 ja näistä 23 sijaitsee Pohjois-Lapin alueella. Suurin osa alueista on lain nojalla suojeltuja luonnonsuojelualueita ja kansallispuistoja. Kuvassa 18 on osoitettu kaikki FINIBA-alueet Pohjois-Lapin alueelta.

IBA- ja FINIBA-alueita ei ole erikseen merkitty kaavakarttaan.

Suomen hallitus on sopinut 2.2.2023 metsien suojeluun liittyvästä tasesiirrosta. Metsähallituksen peruspääomasta siirretään noin 30 000 hehtaaria liiketoiminnan käytössä olevia maa-alueita suojelelueiksi julkisten hallintotehtävien taseeseen. Nämä alueet osoitetaan maakuntakaavassa luonnonsuojelualueina (SL).

Kuva 18. Linnustolle merkittävät alueet Pohjois-Lapin alueella

Birdlife Suomi on tehnyt alueellisen uhanalaisuus-tarkastelun metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin koko Suomen alueella. Pohjois-Lappi kuuluu Perä-pohjolan, Metsä- ja Tunturi-Lapin pohjoisboreaaliseen vyöhykkeeseen. Alueiden uhanalaisia lintulajeja ovat:

Perä-pohjolan vyöhyke: silkkiuikku, härkälintu, kiiruna, ruisrääkkä, pikkutylli, tylli, töyhtöhyppä, viirupöllö, sarvipöllö, sinirinta, sinipyrstö, kivitasku, idänuunilintu, tiltalti, pikkusieppo, kottarainen, lapinsirkku, pohjansirkku

Metsä-Lapin vyöhyke: lapasorsa, töyhtöhyppä, punakuiri, kuovi, pikkulokki, kalatiira, viirupöllö, sarvipöllö, kiuru, sinipyrstö, kivitasku, sirittäjä, tiltalti, kottarainen, pohjansirkku

Tunturi-Lapin vyöhyke: metso, sinipyrstö, tiltalti, pohjansirkku

Birdlife on selvittänyt ja nimennyt myös **maakunnallisesti tärkeät lintualueet (MAALI-alueet)**. Lapin maakunnallisesti tärkeät alueet löytyvät MAALI-hankkeen loppuraportista osoitteesta:

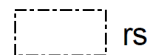
<https://tiedostot.birdlife.fi/alueet/maali/lly-maaliraportti.pdf>

Vuosina 2012–2014 toteutetussa **Lapin lintukohdeet (LapLinko)** -projektissa tehtiin lintulaskentoja potentiaalisesti arvokkailla lintualueilla, määritettiin Lapin maakunnallisesti arvokkaat lintualueet (Maali), toistettiin Lapin lintuvesikohteiden lintulaskennat niillä tapahtuneiden muutosten arvioimiseksi sekä kohteilla tehtyjen kunnostustoimenpiteiden onnistuneisuuden arvioimiseksi, tehtiin lintulaskentoja Natura 2000 -alueilla ko. kohteiden suojeluperustelajien tilan arvioimiseksi (n. 80 koh-

teella), paikannettiin uusia lintualueita suojelualueiden ulkopuolelta lintumatkailun käyttöön, tuotettiin tietoa uhanalaisten lintulajien esiintymistä ja tilasta, tuotettiin seurantatietoa lintulajien kannankehityksestä, tuotettiin kirja ja esite Lapin arvokkaista lintupaikoista ja lajeista sekä raportointiin Lapin lintuvesien nykytila, niillä tapahtuneet muutokset sekä niiden syyt. Samalla arvioitiin kohteilla tehtyjen kunnostustoimenpiteiden vaikutuksia kohteiden pesimälinnustoon.

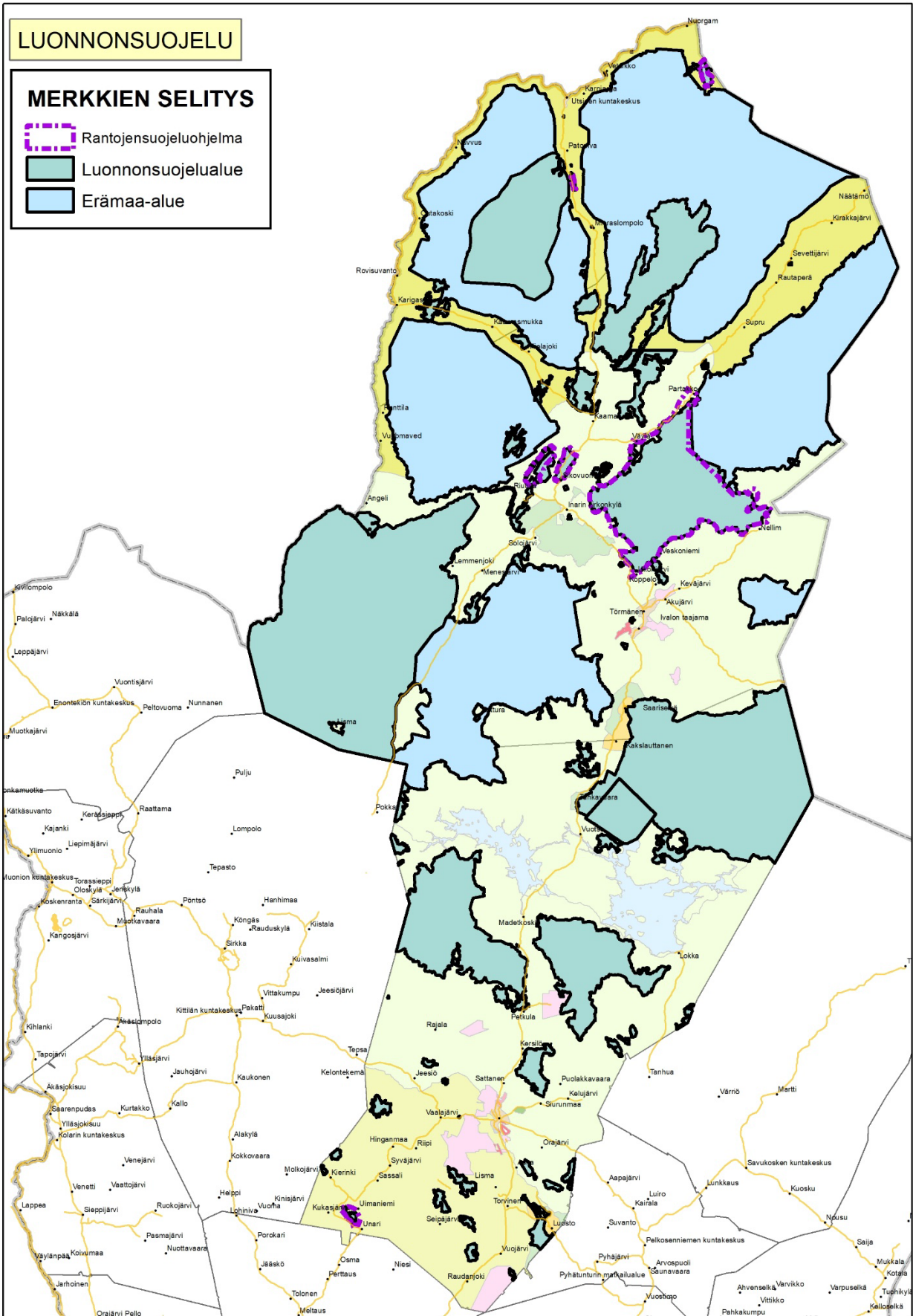
Projekti edistää osaltaan tärkeiden lintualueiden suojelua ja tehostaa maankäytön suunnittelua sekä auttaa sovittamaan yhteen alueille kohdistuvia käyttömuotoja. Yhteistyön tarve Lapissa on kasvanut mm. lisääntyneiden maankäyttöpaineiden (esim. tuulivoima, turvetuotanto ja kaivokset) vuoksi ja julkisten resurssien vähenemisen takia. Kaavoitus, suojelualueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmat sekä kosteikkojen kunnostaminen ja kunnostustoimenpiteiden vaikutusten arviointi edellyttävät ajantasaista tietopohjaa mm. linnustoon liittyen. Eri intressitahojen näkemysten huomioiminen ja yhteensovittaminen paranee laajapohjaisen yhteistyön kautta.

6.12.2 Rantojen suojeluohjelman mukainen alue

Maakuntakaavassa on osoitettu seuraavat rantojen suojeluohjelman mukaiset alueet: Unari, Inarijärvi, Muddusjärvi–Vuotisjärvi, Pulmankijärvi ja Kenesjärvi.

Rantojen suojelualueet on liitetty myös Natura 2000 -alueisiin.

6.12.3 Tärkeä tai vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue

Osa-aluemerkinnällä osoitetaan pohjavesialueet, jotka ovat ominaisuuksiltaan arvokkaita ja jotka voivat olla tai ovat yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeitä. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan 1-, 2-luokan sekä E-luokan pohjavesialueet osa-alerasterilla päämaankäyttöluokan päälle. Alueella voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Pohjavesialueita koskee suunnittelumääräys:

”Alueiden käyttö ja aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava siten, että pohjaveden laatu, määrä tai kelpoisuus vedenhankintaan eivät niiden vaikutuksesta heikkene.”

Pohjavesialueista tärkeimpiä ovat kuntien päätaajamia palvelevat tuotannossa olevat tai mahdollisesti myöhemmin tuotantoon otettavat alueet.

Pohjois-Lapin maakuntakaavaa varten on laadittu erillisselvitys ”Pohjois-Lapin maakuntakaavan geologiset varat, pohjavedet ja turvetuotantoon soveltuvat suot”, jossa on esitetty alueen tärkeät, vedenhankintaan soveltuvat ja muut pohjavesialueet.

6.12.4 Arvokas harjualue tai muu geologinen muodostuma

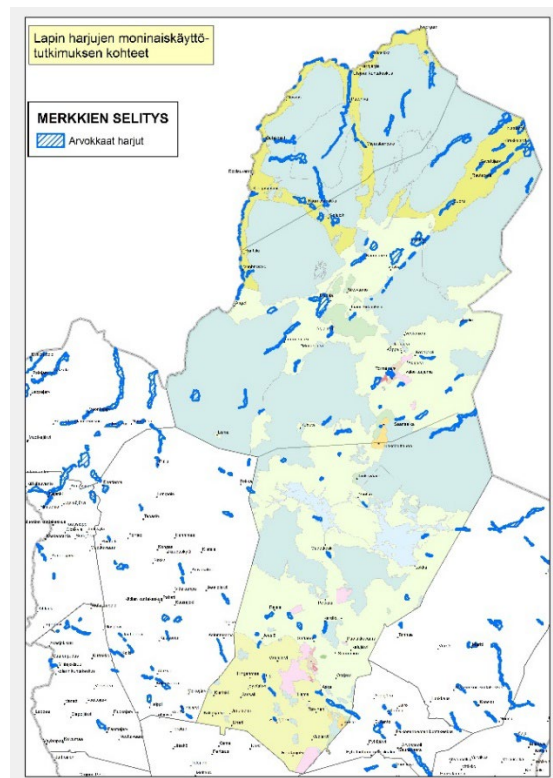
Osa-aluemerkinnällä pääasiallisen maankäyttöluokan päälle osoitetaan valtioneuvoston hyväksymän harjijensuojeluohjelman (VNp 3.5.1984) mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat harjualueet sekä valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat, valtakunnallisesti arvokkaat ranta- ja tuulikerrostumat, kallioalueet, kivikot tai muut vastaavat geologiset muodostumat.

Merkintään liittyy suunnittelumääräys:

”Alueen käytön ja toimenpiteiden suunnittelussa on otettava huomioon alueen luonnonkauneuden, geologisten muodostumien sekä erikoisten luonnonolosuhteiden ja -esiintymien erityispiirteet.”

Valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan kuuluvat kohteet sekä luonnon- ja maisemahoidon kannalta arvokkaat harjualueet

Maakuntakaavoitettavalla alueella on seitsemän valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan kuuluvaa kohdetta. Kohteiden yhteispinta-ala on noin 9 919 ha. Kuten arvokkaiden kallioalueiden ja moreenimuodostumien, myös arvokkaiden tuuli- ja rantakerrostumien pinta-alat ovat pieniä suhteessa kuntien kokonaispinta-aloihin, reilusti alle prosentti. Harjijensuojeluohjelmaan kuuluvia alueita on pinta-alallisesti eniten Inarissa, jossa kahden kohteen yhteispinta-ala on noin 0,4 % Inarin koko pinta-alasta.

Kuva 21. Lapin harjujen moninaiskäyttötutkimuksen kohteet

Lapin harjujen moninaiskäyttötutkimuksen kohteita maakuntakaavoitettavalla alueella on yhteensä 65 kpl, ja niiden yhteispinta-ala on 15 590 ha. Harjujen moninaiskäyttötutkimuksen kohteisiin sisältyvät myös harjijensuojeluohjelmaan kuuluvat kohteet. Lapin harjujen moninaiskäyttötutkimuksen kohteita ei ole osoitettu maakuntakaavakartassa, koska harjualueista ei ole saatavilla

julkaisua eikä niitä ole arvotettu/käsitelty laajemmassa työryhmässä. Inventointiin ei ole liittynyt myöskään kuulemismenettelyä. Inventoinnin kohteet on osoitettu edellä olevalla kartalla.

Valtakunnallisesti arvokkaat kallioalueet

Ympäristöministeriön toimeksiannosta suurimmassa osassa Suomea on tehty kallioalueiden luonnon- ja maisemansuojelullisten arvojen inventointia. Pohjois-Lapin alueelle inventoinnit on tehty suurella osalla Sodankylän aluetta, mutta Inari ja Utsjoki jätettiin inventoinnin ulkopuolelle työn helpottamiseksi ja resurssien hyödyntämiseksi tehokkaammin alueen vähäisen tiestön, pitkien etäisyyksien ja kohteiden hankalan saavutettavuuden takia.

Sodankylässä on rajattu 16 valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta. Näiden yhteispinta-ala on noin 11 km².

Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat

Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat perustuvat ympäristöministeriön tekemään inventointiin ja arvotukseen (Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat, Suomen ympäristö 14/2007). Alueet eivät ole varsinaisia suojelualueita, vaan ne on otettava huomioon esimerkiksi maa-aineslain mukaisen lupamenettelyn kautta. Kaava-alueella on valtakunnallisesti arvokkaita moreenimuodostumia. Arvokkaiksi luokitellut moreenimuodostumat ovat tällä alueella joko drumliineja tai epäsäännöllisen muotoisia keko-maisia tai mutkittavia, ainekseltaan usein kivisiä ja/tai lohkkareisia kumpumoreenimuodostumia. Useimmat Inarin ja Utsjoen alueella sijaitsevat arvokkaat moreenimuodostumat kuuluvat Inarin drumliinikenttiin tai Sarmitunturin ja Sevetin kumpumoreenialueisiin. Nämä alueet kuuluvat arvokkaiden moreenimuodostumien keskittymiin Suomessa.

Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat

Maakuntakaavoitettavalla alueella on 21 valtakunnallisesti arvokkaiksi luokiteltua tuuli- ja rantakerrostumakohdetta. Kuten arvokkaiden kallioalueiden ja moreenimuodostumien, myös arvokkaiden tuuli- ja rantakerrostumien pinta-alat ovat pieniä suhteessa kuntien kokonaispinta-aloihin, reilusti alle prosentti. Selvityksen (SY 32/2011 Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat) keskeinen tavoite oli saada mahdollisimman kattava tietopohja Suomen tuuli- ja rantakerrostumista, niiden maisemallisista ja suojelullisista arvoista sekä hoidon tarpeesta. Selvityksen tuli tuottaa maamme tuuli- ja rantakerrostumista ympäristöperusteinen luokitusaineisto alueidenkäytön ja suojelusuunnittelun sekä maa-aineslain mukaisen lupaharkinnan tausta-aineistoksi. Tämä selvitys ei ole suojeluhjelma eikä tällä julkaisulla ole suoraan lakiin perustuvia oikeudellisia vaikutuksia.

Valtakunnallisesti arvokkaat kivikot

Suomen geologisen tutkimuskeskuksen (GTK) ja Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) tekemässä valtakunnallisessa inventoinnissa (2019) käytiin läpi noin tuhat kivikkomuodostumaa, joista maastossa inventoitiin tarkemmin 640 kivikkokohdetta. Inventoinnissa kivikoiden geologiset, biologiset ja maisemalliset tekijät pisteytettiin ja arvotuksen perusteella yhteensä 472 kivikkomuodostelmaa luokiteltiin valtakunnallisesti arvokkaiksi.

Selvityksessä on arvotettu ja rajattu sellaiset kivikot, joiden geologiset, biologiset ja maisemalliset arvot ovat maa-aineslain tarkoittamalla tavalla valtakunnallisesti merkittäviä. Arvotustyö on tehty koko maasta Ahvenanmaata ja saaristoa lukuun ottamatta. Valtakunnallisesti arvokkaiden kivikoiden inventointi on toteutettu ympäristöministeriön toimeksiannosta Geologian tutkimuskeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyönä.

Pohjois-Lapin maakuntakaavaa varten on laadittu erillisselvitys ”Pohjois-Lapin maakuntakaavan geologiset varat, pohjavedet ja turvetuotantoon soveltuvat suot”, jossa on esitetty alueen arvokkaat geologiset muodostumat.

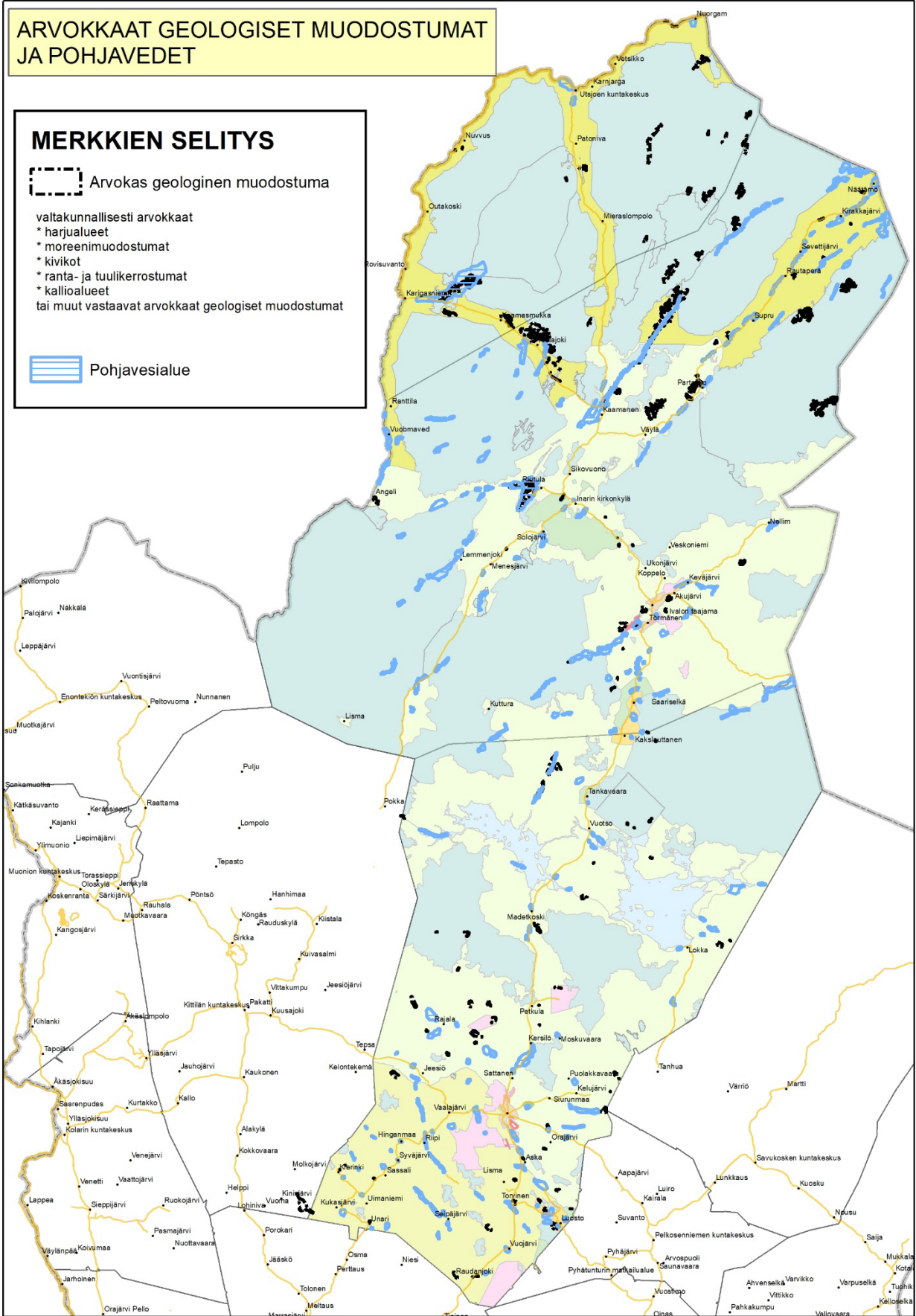
ARVOKKAAT GEOLOGISET MUODOSTUMAT JA POHJAVEDET

MERKKIEN SELITYS

 Arvokas geologinen muodostuma

- valtakunnallisesti arvokkaat
- * harjualueet
- * moreenimuodostumat
- * kivikot
- * ranta- ja tuulikerrostumat
- * kallioalueet
- tai muut vastaavat arvokkaat geologiset muodostumat

 Pohjavesialue

6.12.5 Arvokas vesistö

Arvokas vesistö -merkintä perustuu maakuntakaavassa osoitettujen vesistöjen lohi- ja taimenkantojen suojelubiologiseen ainutlaatuisuuteen sekä Suomen että maailmalaaajuudessa perspektiivissä.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Vesistöalueen ympäristön suunnittelussa ja käytössä on huolehdittava, ettei vesistöjen tilaan vaikuttavissa toimenpiteissä vesistön erityisiä luonnon- ja kalastusarvoja heikennetä.”

Pohjois-Atlantin lohikannat ovat taantuneet jo pitkään sekä Euroopassa että Pohjois-Amerikassa. Monia kantoja on menetetty ja osa on sukupuuton partaalla. Tenon lohi on kaikista monimuotoisin lohikanta maailmassa, mutta sielläkin lohikannat ovat taantuneet huomattavasti viimeisen viiden vuoden aikana. Tenon lohella on erittäin suuri kansainvälinen suojeluarvo. Näätämön lohella on myös kansainvälistä suojeluarvoa.

Taimen eri muodoissaan on luokiteltu uhanalaiseksi tai äärimmäisen uhanalaiseksi kalalajiksi Suomessa. Ainoastaan Inarijärveen laskevien jokien taimenkantojen voidaan sanoa olevan elinvoimaisia, mutta myös Tuulomajoen vesistön taimenkannoissa on tapahtunut elpymistä. Uhanalaisten kantojen elvyttämiseksi Suomessa, Inarin ja Tuuloman taimenkannat tarjoavat elintärkeää informaatiota kaikista elvytyksen kannalta tärkeistä elinvaiheista.

Tärkein suojelubiologinen näkökulma on kantojen geneettinen monimuotoisuus, eli paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneiden ja geneettisesti erilaistuneiden kalapopulaatioiden olemassaolo. Geneettinen monimuotoisuus on ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta erittäin tärkeä asia, koska veden lämpötila vaikuttaa suuresti sekä kudun ajankohtaan että mädin kehittymiseen ja kuoriutumisen ajankohtaan keväällä. Mahdollisimman suuri geneettinen vaihtelu näissä elinkierto- ja vaihteluissa tarjoaa puskurin ympäristön muutoksen vaikutuksille. Mitä kapeampaa geneettinen vaihtelu on, sitä suurempi riski on sille, että muutokseen

tarvittavia sopeumia ei voi evolvoitua populaatioissa, mikä johtaa sen sukupuuttoon.

Suunnittelumääräystä sovellettaessa tulee huomioida toimenpiteiden kumulatiiviset vaikutukset. Yksittäisenä jokin hanke voi olla vaikutuksiltaan pieni, mutta yhdistettynä useaan pieneenkin hankkeeseen samalla vaikutusalueella, voivat yhteisvaikutukset muodostua merkittäviksi.

Arvokas vesistö -merkintä on seuraavilla vesistöillä ja se osoitetaan kalapopulaatioilla:

- 1) Inarijärvi siihen laskevine jokineen, sivujoet mukaan luettuna
 - 33 geneettisesti erilaistunutta taimenpopulaatiota kuvattu tähän mennessä, merkittävimmät järvelle syönnösvaelluksen tekivät järvitaimenkannat Suomessa.
 - Taimenen vuosittaista jokipoikastiheystietoa vuodesta 2004 lähtien
 - Villien ja istutettujen taimenen tunnistaminen merkintöjen avulla 2000-luvulla
 - Kalastus- ja saalistilastot vuodesta 1981
- 2) Tuulomajoen vesistön (Lutto-, Suomu-, Nuortijoet) Suomen puoleiset osat, sivujokineen
 - Geneettisesti erilaistuneita alkuperäisiä taimenpopulaatiota, eräitä viimeisiä pitkävalteisia, suureksi kasvavia ja istutuksilla sekoittamattomia taimenkantoja maasamme.
 - Vuosittaisia taimenen poikastiheystietoja 2000-luvun alusta lähtien, kutevien taimenten määrälaskentoja vuodesta 2005 lähtien.
- 3) Näätämöjoki lohen levinneisyysalueella sekä sivujoet
 - Vuosittaisia lohen poikastiheystietoja vuodesta 1990 eteenpäin, nousevien lohien laskentaa Neidenin kalaportaalla useina vuosina, systemaattinen lohi- ja taimensaalistietojen sekä saalisnäytteiden keräys 1970-luvulta lähtien.

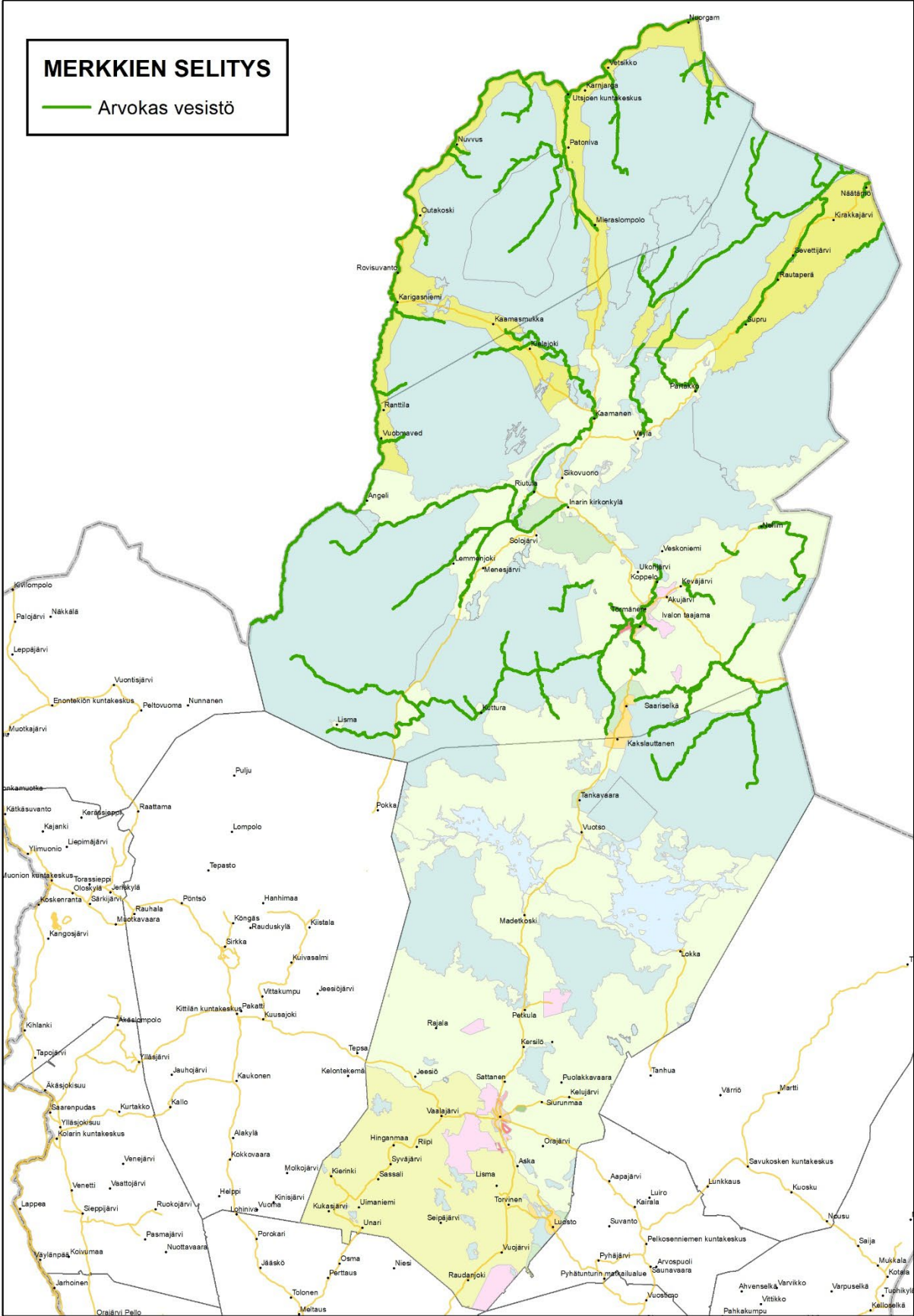
- Näätämöjoen lohikantojen geneettinen rakenne selvittelyn alla, tietoja Näätämön lohen esiintymisestä rannikkosaaliissa
- Sosioekonomista tietoa kalansaaliiden ja kalastuksen merkityksestä paikallisväestölle.

4) Tenojoki lohen levinneisyysalueella sekä sivujoet

- Noin 30 geneettisesti erilaistunutta lohipopulaatiota, tietoja niiden esiintymisestä rannikko- ja jokisaaliissa
- Vuosittaisia lohen poikastiheystietoja 1979– , nousevien ja kutevien lohien määrälaskentoja 2002– , systemaattinen lohija taimensaalistietojen sekä saalisnäytteiden keräys 1970-luvun alkupuolelta lähtien

- Sosioekonomista tietoa kalansaaliiden ja kalastuksen merkityksestä paikallisväestölle

Tiedot perustuvat Luken tutkimuksiin, jotka Paatsjoen vesistöalueella ovat osa Inarijärven kalakantojen velvoitetarkkailua. Lisäksi Inarin taimenen geneettinen monimuotoisuus tunnetaan hyvin. Näätämöjoen kalakantojen tilaa seurataan Suomen ja Norjan valtiosopimuksen ja kalastussäännön mukaisesti myös Luken toimesta. Kalakantojen tilaa kuvaavat tutkimus- ja saalistilastot tuotetaan vuosittain. Tuulomajoen vesistön taimenkantojen tilaa seurataan vuosittain Metsähallituksen ja Luken toimesta. Tenojoen vesistöalueella kalakantoja seurataan Suomen ja Norjan kalastusta koskevan sopimuksen ja säännön mukaisesti.

6.13 MAISEMA JA KULTTUURIPERINTÖ

Valtioneuvoston 14.12.2017 hyväksymät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on ryhmitelty koskemaan valtakunnallisesti merkittäviä alueita, joista yhtenä on kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat. Tavoitteet koskevat erityisesti maakuntakaavoitusta. Valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, rakennettuja ympäristöjä ja arkeologisia kohteita koskevat inventoinnit tulee ottaa huomioon alueiden suunnittelun lähtökohtana.

Saamelaimuseo Siidan kulttuuriympäristöyksikkö vastaa saamelaisten kotiseutualueella arkeologisen kulttuuriperinnön sekä rakennetun kulttuuriympäristön asiantuntija- ja viranomaistehtävistä. Saamelaimuseo Siidan kulttuuriympäristöyksikkö on pyynnöstä määritellyt rakennussuojelualueista ja -kohteista saamelaiseen kulttuuriin liittyvät kohteet, jotka on osoitettu Sa-etuliitteellä.

Kaavaselostuksen aluekuvauksissa (liite 1) esitetään kunkin kohteen/alueen kuvaus ja varausperuste. Lisäksi varausperusteet on esitetty kulttuuriperintökohteiden kunnittaisissa suojeluperuste- taulukoissa (liite 10) sekä myöhemmin tässä luvussa esitettävissä kunnittaisissa teemakartoissa.

6.13.1 Rakennussuojelukohde

SR1
■

Merkinnällä **SR1** osoitetaan kirkkolailla tai rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja valtakunnallisesti tärkeitä alueita tai kohteita.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suojelukohteen kulttuurihistoriallisten arvojen heikentäminen on kielletty. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovittaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Kohdetta koskevista suunnitelmista on Museovirastolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa SR1-merkinnällä on osoitettu:

Sodankylä:

- Sodankylän kirkot (SR1 3069)

6.13.2 Saamelaiskulttuuri, rakennussuojelukohde

Sa-SR1
■

Merkinnällä **Sa-SR1** osoitetaan saamelaiskulttuuriin liittyvät kirkkolailla tai rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja valtakunnallisesti tärkeitä alueita tai kohteita.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suojelukohteen kulttuurihistoriallisten arvojen heikentäminen on kielletty. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovittaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Kohdetta koskevista suunnitelmista on Museovirastolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa Sa-SR1-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Inarinsaamelaisten vuotuismuuton talvi- ja kesäpaikat: Pielpajärvi (Sa-SR1 3030)

Utsjoki:

- Utsjoen kirkkomaisema (Sa-SR1 3028)

6.13.3 Rakennussuojelukohde

SRV

Merkinnällä **SRV** osoitetaan kirkkolailla, rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla tai maankäyttö- ja rakennuslain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja valtakunnallisia alueita tai kohteita. Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suunnittelussa on turvattava kohteen/alueen kulttuurihistorialliset arvot. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovittaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Kohdetta koskevista suunnitelmista on Museovirastolle tai alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa SRV-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Ivalojoen kultakämpät (SRV 3075)
- Raja-Joosepin asuinkenttä (SRV 3076)

Sodankylä:

- Lapin keskuspaikkojen linja-autoasemat: Sodankylän linja-autoasema (SRV 3164)
- Lapin uitto- ja savottatukikohdat: Auvojärvi (SRV 3166)
- Metsä-Luosto (SRV 3070)

6.13.4 Saamelaiskulttuuri, rakennussuojelukohde

Sa-SRV

Merkinnällä **Sa-SRV** osoitetaan saamelaiskulttuuriin liittyvät kirkkolailla, rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla tai maankäyttö- ja rakennuslain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja valtakunnallisia alueita tai kohteita.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suunnittelussa on turvattava kohteen/alueen kulttuurihistorialliset arvot. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovittaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Kohdetta koskevista suunnitelmista on Museovirastolle tai alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa Sa-SRV-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Kolttasaamelaisten asutuspaikat: Oskarinjärvi ja Oskarinkoski (Sa-SRV 3072)
- Poroerotuspaikat ja -aidat: Sallivaara (Sa-SRV 3078)

Sodankylä:

- Kolttasaamelaisten asutuspaikat: Suomujoen kolttakenttä (Sa-SRV 3072)
- Sodankylän saamelaisasutus: Mutenia, Uulala (Sa-SRV 3092)
- Alaponkun erämaatalo (Sa-SRV 5943)

Utsjoki:

- Tenojokilaakson saamelaisasutus: Välimaan asumakenttä (Sa-SRV 3029)

6.13.5 Rakennussuojelukohde

SR

Merkinnällä **SR** osoitetaan kirkkolailla, rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla tai maankäyttö- ja rakennuslain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja maakunnallisia tai seudullisia alueita tai kohteita.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suunnittelussa on turvattava kohteen/alueen kulttuurihistorialliset arvot. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovittaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Kohdetta koskevista suunnitelmista on Museovirastolle tai alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa SR-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Kaunispään huipun kahvilarakennus (SR 3061)
- Ivalon rakennussuojelukohteet (SR 3060): Entinen emäntäkoulu, entinen SYP:in pankkitalo, Pyhän Nikolauksenkirkko, Ivalon kirkko. Näistä kohteista *Pyhän Nikolauksenkirkko* on saamelaiskulttuurikohte.
- Inarin kirkonkylän rakennussuojelukohteet (SR 3071): Inarin entinen ala-aste, Saamelaiskirkko ja Onnela. Näistä kohteista *Saamelaiskirkko* on saamelaiskulttuurikohte.
- Rumakurun autiotuvat (SR 3079)

Sodankylä:

- Sodankylän kirkonkylän rakennussuojelukohteet (SR 3062): Elokvateatteri Lapinsuu, Vanha kunnanvirasto/Alariesto Galleria, Kitisenrannan koulu, varuskunnan vanha kasarmikeskus

Utsjoki:

- Utsjoen entinen poliisiasema (SR 3027)

6.13.6 Saamelaiskulttuuri, rakennussuojelukohteet

Sa-SR

Merkinnällä osoitetaan saamelaiskulttuuriin liittyvät kirkkoloilla, rakennusperinnön suojelemisesta annetulla lailla tai maankäyttö- ja rakennuslain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja maakunnallisia tai seudullisia alueita tai kohteita.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suunnittelussa on turvattava kohteen/alueen kulttuurihistorialliset arvot. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovittaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Kohdetta koskevista suunnitelmista on Museovirastolle tai alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavan Sa-SR-kohteet sisältyvät SR-merkintäkokonaisuuksiin:

Inari:

- Ivalon rakennussuojelukohteet (SR 3060) (*Pyhän Nikolauksenkirkko*)
- Inarin kirkonkylän rakennussuojelukohteet (SR 3071) (*Saamelaiskirkko*)

6.13.7 Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde

Valtioneuvoston valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva 14.12.2017 tehty päätös tuli voimaan 1.4.2018. Päätös edellyttää, että valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot, kohteiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus turvataan maakuntien suunnittelussa ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus perustuu viranomaisten laatimiin valta-

kunnallisiin inventointeihin, jotka koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (VAMA), valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY) ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita.

RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoituksena valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointina on tähän saakka toiminut valtioneuvoston 5.1.1995 antaman arvokkaita maisema-alueita ja maisemanhoidon kehittämistä koskevan periaatepäätöksen mukainen alueluettelo, joka on perustunut ympäristöministeriön asettaman maisema-aluetyöryhmän mietintöön 66/1992.

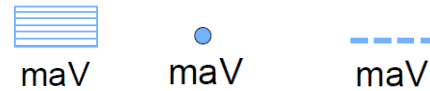
Valtioneuvosto päätti istunnessaan 18.11.2021 (VNp 18.11.2021) valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (VAMA 2021). Uusi alueluettelo korvaa aiemman alueluettelon vuodelta 1995.

Maisema-alueet ovat kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti merkittäviä identiteettitekijöitä. Inventoinnissa on tarkasteltu elinvoimaisia, luonnon- ja kulttuuriarvoiltaan monipuolisia maaseudun kulttuurimaisemia, jotka ilmentävät poikkeuksellisen edustavasti maisemamaakunnalleen ja -seudulleen ominaisia maisemapiirteitä. Merkitystä on ollut myös muiden alkutuotannon elinkeinojen, kuten saaristoelinkeinojen, erätalouden, metsätalouden sekä poronhoidon ja muiden saamelaiselinkeinojen kulttuurimaisemilla. Maisema-alueisiin sisältyy lisäksi nähtävyyden luonteisia historiallisia matkailukohteita ja kulttuurisesti merkittäviä luonnonmaisemakokonaisuuksia.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021) ja valtakunnallisesti merkittävät ra-

kennetut kulttuuriympäristöt (RKY) otetaan huomioon alueiden käytössä. Ne tulee muun muassa merkitä maakuntakaavoihin.

6.13.7 Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde

Osa-aluemerkinnällä **maV** pääasiallisen maankäyttöluokan päälle osoitetaan valtioneuvoston päätöksen (VNp 18.11.2021) mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisemakokonaisuudet (VAMA 2021) sekä maakunnallisesti tai seudullisesti arvokkaat alueet ja kohteet. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (RKY) osoitetaan maV-merkinnällä silloin, kun niitä ei ole osoitettu SR-/SR-1-kohteina. Mikäli valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö ja valtakunnallisesti arvokas maisemakokonaisuus ovat päällekkäisiä, osoitetaan maakuntakaavassa kohde maV-merkinnällä uloimman rajauksen mukaisesti. Kaavan liiteasiakirjoihin kuuluvissa aluekuvauksissa (liite 1) on esitetty merkintöjen varausperusteet.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

"Alueen suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ja maiseman ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien maisema- ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen."

Kohteeseen tai alueeseen vaikuttavissa hankkeissa on alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen."

Maakuntakaavassa maV-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Ivalojoen kulta-alue (maV 5920)
- Repokairan ja Lemmenjoen alueen saamelaisasutus ja kullankaivajayhdyskunta: Lemmenjoen kullankaivajayhdyskunta (maV 5934)

- Ruijanpolku (maV 5936)
- Jäämerentien tiehistorialliset kohteet: Magneettimäen tie (maV 8153)

Sodankylä:

- Jatkosodan tapahtuma- ja muistopaikat: Schutzstellung ja Huuhkajanpäänpaistaman silta (maV 4606)
- Lapin uitto- ja savottatukikohdat: Porttikosken uittotukikohta (maV 4616)
- Luoston matkailukeskus (maV 5910)
- Ruijanpolku (maV 5936)
- Puolakkavaaran asutuskylä (maV 5948)
- Kieringin kulttuurimaisema (maV 5953)

Utsjoki:

- Strömstadin rauhan rajakivet (maV 5918)
- Utsjoen postipolku ja postituvat (maV 5919)

6.13.8 Saamelaiskulttuuri, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde.

Sa-maV Sa-maV

Merkinnällä **Sa-maV** osoitetaan saamelaiskulttuuriin liittyvät valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ja maiseman ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien maisema- ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen.

Kohteeseen tai alueeseen vaikuttavissa hankkeissa on alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa Sa-maV-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Seitapaikat: Ukonsaari (Sa-maV 5930)
- Kolttasaamelaisten asutuspaikat (Sa-maV 5932): Nellimin kylä, Sevettijärvi, Nikola kolttatila, Kevärinne, Kolmosjärvi
- Repokairan ja Lemmenjoen alueen saamelaisasutus ja kullankaivajayhdyskunta: Lisman kylä (Sa-maV 6106)
- Repokairan ja Lemmenjoen alueen saamelaisasutus ja kullankaivajayhdyskunta: Kaapin Jouni (Sa-maV 6107)
- Inarinsaamelaisten vuotuismuuton talvi- ja kesäpaikat (Sa-maV 5959): Niliniemi, Nuoran Juhani, Tsarmivuono, Tsarmi-Lompola, Turvejärven Pekkala, Kotkajärvi, Nitsijärven Pekkala
- Iijärven ja Tsiuttajoen luontaiselinkeinomaisemat (Sa-maV 5928)
- Inarijokivarren vuotuismuuton maisemat (Sa-maV 5931)
- Inarijärven ja Juutuanjoen maisemat (Sa-maV 5937)
- Kaunispään tunturimaisemat (Sa-maV 5944)
- Näätämön kolttasaamelaismaisemat (Sa-maV 5946)
- Ukonjärven ja Myössäjärven maisemat (Sa-maV 5965)
- Nellimin asutusmaisemat (Sa-maV 6101)

Sodankylä:

- Sodankylän saamelaisasutus: Purnumukka (Sa-maV 5942)
- Poroerotuspaikat ja -aidat: Vuomaselkä (Sa-maV 5968)
- Nattastunturien ja Sompiojärven maisemat (Sa-maV 5947)

- Peurakairan luontaiselinkeinomaisemat (Sa-maV 5952)
- Saaritunturien poronhoitomaisemat (Sa-maV 5958)

Utsjoki:

- Tenojokilaakson saamelaisasutus: Dálvadas (Sa-maV 5916)
- Poroerotuspaikat ja -aidat (Sa-maV 5968): Erttegvárri, Badusoarvi, Cohkavárri, Vadat, Ailigas, Ristenasoarvi, Hännomaras, Gárdemaras
- Alakönkään koskenkiertotie (Sa-maV 5926)
- Utsjoen saamelaisasutus (Sa-maV 5927): Mieraslompolo, Fallejohka ja Raudusskaidi
- Paistunturien luontaiselinkeinomaisemat (Sa-maV 5957)
- Ailikastunturin luontaiselinkeinomaisemat (Sa-maV 5961)
- Alakönkään koskimaisema (Sa-maV 5962)
- Kevon tunturiylängön maisemat (Sa-maV 5964)
- Pulmankijärven tunturimaisema (Sa-maV 5966)
- Utsjokilaakson maisemat (Sa-maV 5921)
- Tenonlaakson maisemat (Sa-maV 5917)

6.13.9 Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue tai kohde

Merkinnällä **ma** osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ja maiseman ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava maisema- ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen.

Kohteeseen tai alueeseen merkittävästi vaikuttavissa hankkeissa on alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen”

Maakuntakaavassa ma-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Rovajärven entinen savottakämpä (ma 6103)
- Inarin kirkonkylän kulttuuriympäristökohteet (ma 6104): Saamelaismuseum Siida, saamelaiskulttuurikeskus Sajos, Samekki, Kultahovi, Kirkkomännikkö. Näistä kohteista Saamelaismuseum Siida, saamelaiskulttuurikeskus Sajos ja Samekki ovat saamelaiskulttuurikohteita.

Sodankylä:

- Jeesiön kylä (ma 5945)
- Lismanaapa (ma 5950)
- Torvisen kylä (ma 5951)
- Sodankylän järvikylät (ma 5954): Uimaniemi, Seipäjärvi, Sassali
- Salmurin poroaita (ma 5956)
- Kannusselän/Kusiojan poroaita (ma 6105)
- Kyömylän porokämpä (ma 6108)

Utsjoki:

- Utsjoen kulttuuriympäristökohteet (ma 5922): Postimiesten yöpymistupa, sairaamaja, Utsjoen vanhat koulut, Saamensilta, Boaresbaiki, Kunnantalo ja Utsjoen hotelli. Näistä kohteista Boaresbaiki on saamelaiskulttuurikohteita.

6.13.10 Saamelaiskulttuuri, kulttuuriympäristön ja/tai maisema vaalimisen kannalta tärkeä alue tai kohde

Merkinnällä **Sa-ma** osoitetaan saamelaiskulttuuriin liittyvät maakunnallisesti ja seudullisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ja maiseman ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattu maisema- ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen.

Kohteeseen tai alueeseen merkittävästi vaikuttavissa hankkeissa on alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen”

Maakuntakaavassa Sa-ma-merkinnällä on osoitettu:

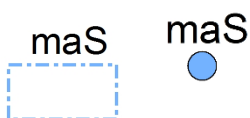
Inari:

- Kuttura (Sa-ma 5938)
- Inarin poroerotuspaikat (Sa-ma 5963): Hammastunturi, Tsiuttajoki, Moitakuru, Porttikaltio

Utsjoki:

- Lohisaari (Sa-ma 5923)
- Vetsikon kylä (Sa-ma 5924)
- Njuohkajärvren–Aittavaaran alue (Sa-ma 5967)

6.13.11 Merkittävä II maailmansodan aikainen sotahistoria-alue tai -kohde

Merkinnällä **maS** osoitetaan maakunnallisesti merkittävä II maailmansodan aikainen sotahistoria-alue tai -kohde.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon kohteen tai alueen historialliset erityispiirteet.

Kohteeseen tai alueeseen vaikuttavissa hankkeissa on alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen”

Maakuntakaavassa maS-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Haukkapesäjoki 1 ja 2 (maS 4843)
- Rautaportti (maS 4844)
- Iso Kuivajärvi (maS 4845)
- Pontikkamäki (maS 4846)

Sodankylä:

- Taivaskä (maS 4847)
- Kannusselkä vankileirin jäännös (maS 4848)
- Schutzstellung (maS 4849)

6.13.12 Muinaismuistokohde

■ SM

Merkinnällä **SM** osoitetaan muinaismuistolain nojalla suojeltuja maakuntakaavaan valittuja alueita tai kohteita. Kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettuja. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Kohteen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty. Kohdetta koskevista suunnitelmista on pyydetty alueellisen vastuumuseon lausunto.”

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 kiinteät muinaisjäännökset on turvattu museoviranomaisten ohjeiden mukaisesti myös koko maakuntakaava-alueella koskevalla määräyksellä:

”Alueiden käyttöä suunniteltaessa tulee varmistaa kulttuuriperintötiedon ajantasaisuus (kulttuuriympäristön ja/tai maiseman kannalta tärkeät alueet tai kohteet, kiinteät muinaisjäännökset tai muut arkeologiset kulttuuriperintökohteet), ja oltava yhteydessä alueelliseen vastuumuseoon sekä varauduttava tarpeellisiin selvityksiin. Ilman muinaismuistolain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty. Määräys koskee myös vedenalaisia muinaisjäännöksiä.”

Maakuntakaavassa SM-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Njurgoiláádoh, länsi (**SM 3522**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010399
- Säytsjärvi (**SM 3524**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010530.
- Näätämöjoki–Pirijärvi/Pirijäu`rr (**SM 5325**), muinaisjäännösrekisterinumero: 1000002837, 1000002838, 1000002839, 1000002840, 1000002841, 1000002849, 1000002850, 1000002851, 1000002852, 1000002853, 1000002854, 1000002855, 1000019880, 1000019881, 1000019882, 1000019883, 1000019885, 1000019988, 1000002856, 1000019879
- Vanha hautumaasaari (**SM 3526**), Muinaisjäännösrekisterinumero: 148010463
- Hautumaasaari (**SM 3527**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010096
- Ukonsaari (**SM 3528**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010053
- Nukkumajoki (**SM 3529**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010046, 148010078, 148010032, 148010083, 148010080, 148010081, 148010444, 1000011953
- Kenttäsaari Kankivuono (**SM 3530**), muinaisjäännösrekisterinumero: 1000012372

- Täyssinän rauhan rajakivi (**SM 3531**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010433
- Ukonjärven Ákku (**SM 3601**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010488
- Kivijoen kokonaisuus (**SM 3630**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010693, 148010695, 148010694, 1000012969, 1000024942
- Inarin Vuopaja (**SM 3631**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010056, 148010014, 148010013, 1000008969
- Seärihjoki – Härkäjoki (**SM 3715**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010705, 148010785, 148010704
- Siuttavaara (**SM 3537**), muinaisjäännösrekisterinumero: 148010370

Sodankylä:

- Nattushaara (**SM 3532**), Muinaisjäännösrekisterinumero: 1000000466
- Akmeelinkummut (**SM 3533**), muinaisjäännösrekisterinumero: 1000000422
- Kemiläissaari (**SM 3534**), muinaisjäännösrekisterinumero: 1000031838, 1000031839, 1000031840
- Kyläselkä (**SM 3535**), muinaisjäännösrekisterinumero: 758010035
- Pirunsaari (**SM 3536**), muinaisjäännösrekisterinumero: 1000000417
- Ruijanpolku (**SM 3717**), muinaisjäännösrekisterinumero: 1000032423

Utsjoki:

- Pulmankijärvi Kalddajohka (**SM 3520**), Muinaisjäännösrekisterinumero: 1000000656, 1000001229, 1000001230, 1000001231, 1000001232, 1000001233, 1000008808.
- Suttésája Sulaoja (**SM 3597**), muinaisjäännösrekisterinumero: 1000000913

- Vetsijärvi (**SM 3602**), muinaisjäännösrekisterinumerot: 1000001214, 1000001215, 1000001216, 1000001220, 1000001221, 1000001222, 1000001223, 1000001226
- Guivin ympäristö (**SM 3627**), muinaisjäännösrekisterinumerot: 1000001002, 1000001003, 1000001061, 1000001093, 1000001094, 1000001095, 1000001096, 1000001097, 1000001180, 1000001004, 1000001005, 1000001006, 1000001153, 1000001159, 1000001091, 1000001160, 1000001162, 1000001163, 1000001170
- Tenojokivarren nuorempi saamelaisasutus: Guošnjárga (**SM 3628**), muinaisjäännösrekisterinumero: 890010055
- Kultalan ympäristö (**SM 3629**), muinaisjäännösrekisterinumero: 890010012
- Ala-Jalve (**SM 3716**), muinaisjäännösrekisterinumerot: 890010001, 1000011385

Kiinteät muinaisjäännökset on Suomessa rauhoitettu muinaismuistolaila (295/63). Sen mukaan kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Ilman lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty.

Muinaismuistolaki rauhoittaa automaattisesti ilman eri toimenpiteitä lain piiriin kuuluvat kiinteät muinaisjäännökset ja kieltää sellaiset toimenpiteet, jotka saattavat olla vaaraksi muinaisjäännöksen säilymiselle. Kiinteän muinaisjäännöksen rauhoituksesta huolimatta alueella vallitseva maankäyttö kuten esimerkiksi maatalouden harjoittaminen voi jatkua. Kiinteillä muinaisjäännöksillä ei ole varsinaista ikärajaa. Laki koskee niin esihistoriallisia kuin historiallisiakin kohteita. Nuorimpia suojelun piiriin luettuja kohteita ovat ensimmäisen maailmansodan aikaiset puolustuslaitteet. Museovirasto vastaa sekä maalla sijaitsevien, että vedenalaisten ja -rajaisten kohteiden suojelusta.

Muinaismuistolaki määrää yleisen maankäyttöhankkeen tai kaavoituksen suunnittelijan selvittämään suunnitelman vaikutukset kiinteään muinaisjäännökseen. Lain mukaan yleisen tai suurehkon yksityisen työhanke toteuttajan on rahoitettava hankkeen aiheuttamat tutkimukset.

Maankäyttö ja rakennuslain perusteella voidaan kiinteiden muinaisjäännösten ohella ottaa huomioon myös muuta arkeologista kulttuuriperintöä.

Mikäli maata kaivettaessa löytyy kiinteä muinaisjäännös, laki määrää keskeyttämään työn ja ilmoittamaan asiasta Museovirastolle. Säännöllisesti tehtävät muinaisjäännösten maastoinventoinnit ja kohteiden merkitseminen eritasoisin kaavoihin tähtäävät siihen, ettei tällaisia rakennuttajan ja maanomistajan kannalta haitallisia tilanteita syntyisi.

Kiinteitä muinaisjäännöksiä muinaismuistolain mukaan ovat:

- 1) maa- ja kivikummut, rökkiöt, kivikehät ja muut kiveykset ja kivilatamukset, jotka ovat ihmisten muinoin tekemiä;
- 2) pakanuuden aikaiset haudat ja kalmistot, myös sellaiset, joista maanpinnalla ei ole merkkejä;
- 3) kivet ja kalliopinnat, joissa on muinaisilta ajoilta kirjoituksia, kuvia tai muita piirroksia tahi maalauksia, hiomauria tai muita hionnan tahi hakkuun jälkiä taikka uhrikuoppia;
- 4) uhrilähteet, uhripuut, uhrikivet ja muut palvontapaikat sekä muinaiset käräjäpaikat;
- 5) muinaisilta ajoilta peräisin olevat asumusten jäännökset sekä asuin- ja työpaikat, niin myös muodostumat, jotka ovat syntyneet sellaisten asumusten tai paikkojen käyttämisestä;
- 6) muinaisaikaiset hylätyt linnat, linnamäet, linnat, linnakkeet, vallit ja vallihaudat sekä niiden jäännökset, kirkkojen, kappeliin, luostarien ja muiden huomattavien rakennusten rauniot sekä muinaiset hautapaikat, jotka eivät ole seurakunnan hoidossa olevalla hautausmaalla;
- 7) kivet, ristit ja patsaat, jotka muinoin on pystytetty jonkun henkilön tai tapahtuman muistoksi

tai uskomuksellisessa tarkoituksessa, samoin kuin muut sellaiset muistomerkit;

8) muinaisten huomattavien kulkuteiden, tienviittojen ja siltojen sekä vartiotuli- ja muiden sellaisten laitteiden jäännökset; sekä

9) kiinteät luonnonesineet, joihin liittyy vanhoja tapoja, tarinoita tai huomattavia historiallisia muistoja.

Maakuntakaavaan merkityt kohteet edustavat vain osaa Pohjois-Lapin koko muinaisjäännöskannasta ja niiden lisäksi on olemassa moninkertainen määrä muinaisjäännöksiä. Näiden joukossa voi kuitenkin olla kohteita, jotka tutkittuina voivat osoittautua merkittäviksi. Lisäksi kokonaistilanne muuttuu paitsi löydettyä lisää uusia muinaismuistokohteita myös mahdollisesti joitain entisiä kohteita rekisteristä poistettaessa. Laadittaessa alueidenkäyttöä koskevia suunnitelmia on hyvissä ajoin selvitettävä, koskeeko hanke kiinteitä muinaisjäännöksiä. Museovirasto yllä pitää koko ajan päivittyvää muinaisjäännösrekisteriä osoitteessa: www.kyppi.fi. Muinaisjäännösrekisteriä käytetään ensisijaisena lähteenä muinaisjäännösten sijaintia ja tietoja tarkistettaessa.

Maakuntakaavaan merkityt kohteet ovat olemassa olevien tietojen perusteella alueellisesti tai seudullisesti merkittäviksi arvioituja. Kohteiden valinnassa on kiinnitetty huomiota kohteisiin, jotka ovat merkittäviä ajatellen joko koko maan muinaisjäännöskantaa tai jotka edustavat joko maakunnalle omaleimaisia muinaisjäännöstyypppejä ja jotka ilmentävät maakunnan historiakehitykselle ominaisia piirteitä. Lisäksi kohteiden valinnassa on kiinnitetty huomiota niiden alueelliseen ja ajalliseen jakaumaan sekä siihen, että valitut kohteet muodostaisivat yhtä kohdetta laajempia kokonaisuuksia. Kohteiden säilyvyys ja niiden ympäristön säilyvyys on huomioitu kohteista käytettävissä olevien tietojen puitteissa. Myös tutkimushistoria on vaikuttanut kohteiden valintaan. Monet kohteista ovat osaksi kaivauksin tutkittuja, joten niistä on enemmän olemassa olevaa tietoa kuin vain inventointien yhteydessä todetuista kohteista.

6.13.13 Kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävä tie tai reitti

ur/k

Merkinnällä **ur/k** osoitetaan tiehallinnon museoteitä ja muita kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittäviä tie- tai reittiosuuksia.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa on turvattava tien tai reitin kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot. Tiehen tai reittiin vaikuttavissa hankkeissa on alueelliselle vastuumuseolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa ur/k-merkinnällä on osoitettu:

Inari:

- Rovasen tie (**ur/k 9301**)
- Piilolan polku (**ur/k 9307**)
- Tirro–Karigasniemi postipolku (**ur/k 9302**)
- Suolisvuonon reitti (**ur/k 9304**) Muinaisjäännösrekisterinumero: 1000037969
- Inarinpolku (**ur/k 9305**)
- Vanha Petsamontie/Paloseläntie (**ur/k 9306**)
- Ruijanpolku (**maV 5936 ja ur/k**), (**SM 3717**), muinaisjäännösrekisterinumero. 1000032423
- Jäämerentien tiehistorialliset kohteet: Magneettimäen tie (**maV 8153 ja ur/k**)

Sodankylä:

- Rovasen tie (**ur/k 9301**)
- Luton autosavotan tukkitie (**ur/k 9303**)
- Ruijanpolku (**maV 5936**), (**SM 3717**), muinaisjäännösrekisterinumero. 1000032423

Utsjoki

- Tirro–Karigasniemi postipolku (**ur/k 9302**)
- Utsjoen postipolku (**maV 5919 ja ur/k**)
- Alakönkään koskenkiertotie (**Sa-maV 5926 ja ur/k**)

6.13.14 Perinnebiotoopit

Valtakunnallinen perinnebiotooppien päivitysinventointi suoritettiin vuosina 2019–2023. Suomen ympäristökeskus koordinoi ja ympäristöministeriö ohjasi inventointia. Metsähallituksen Luontopalvelut vastasi perinnebiotooppien inventoinneista.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 alueelta valtakunnallisesti arvokkaiksi perinnebiotoopeiksi määriteltiin:

Inari:

- Kaapin Jounin kenttä
- Lisman kylän kentät
- Pielpajärven erämaakirkko
- Raja-Joosepin kenttä

Sodankylä:

- Mutenia
- Pälven niitty

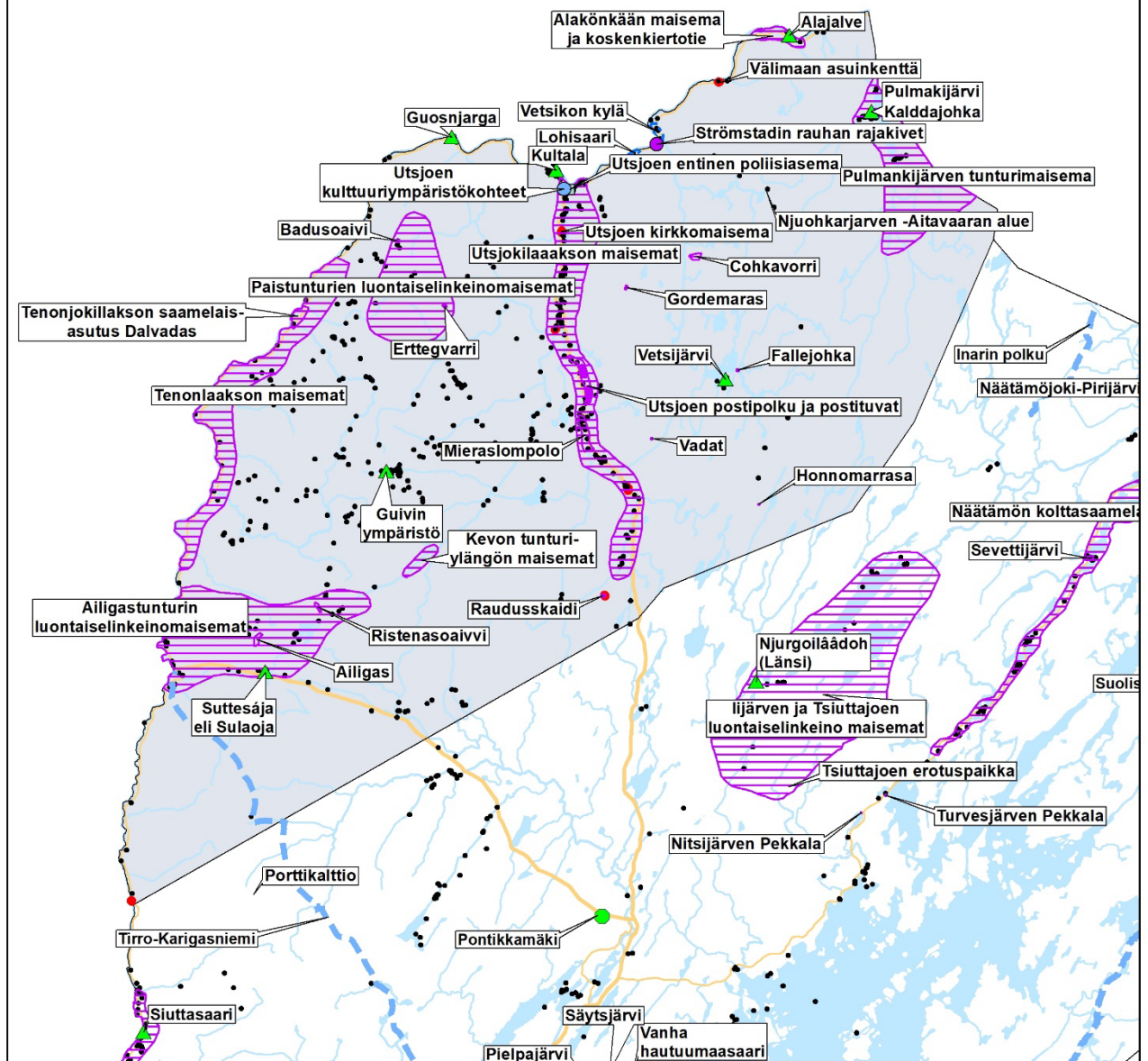
Utsjoki:

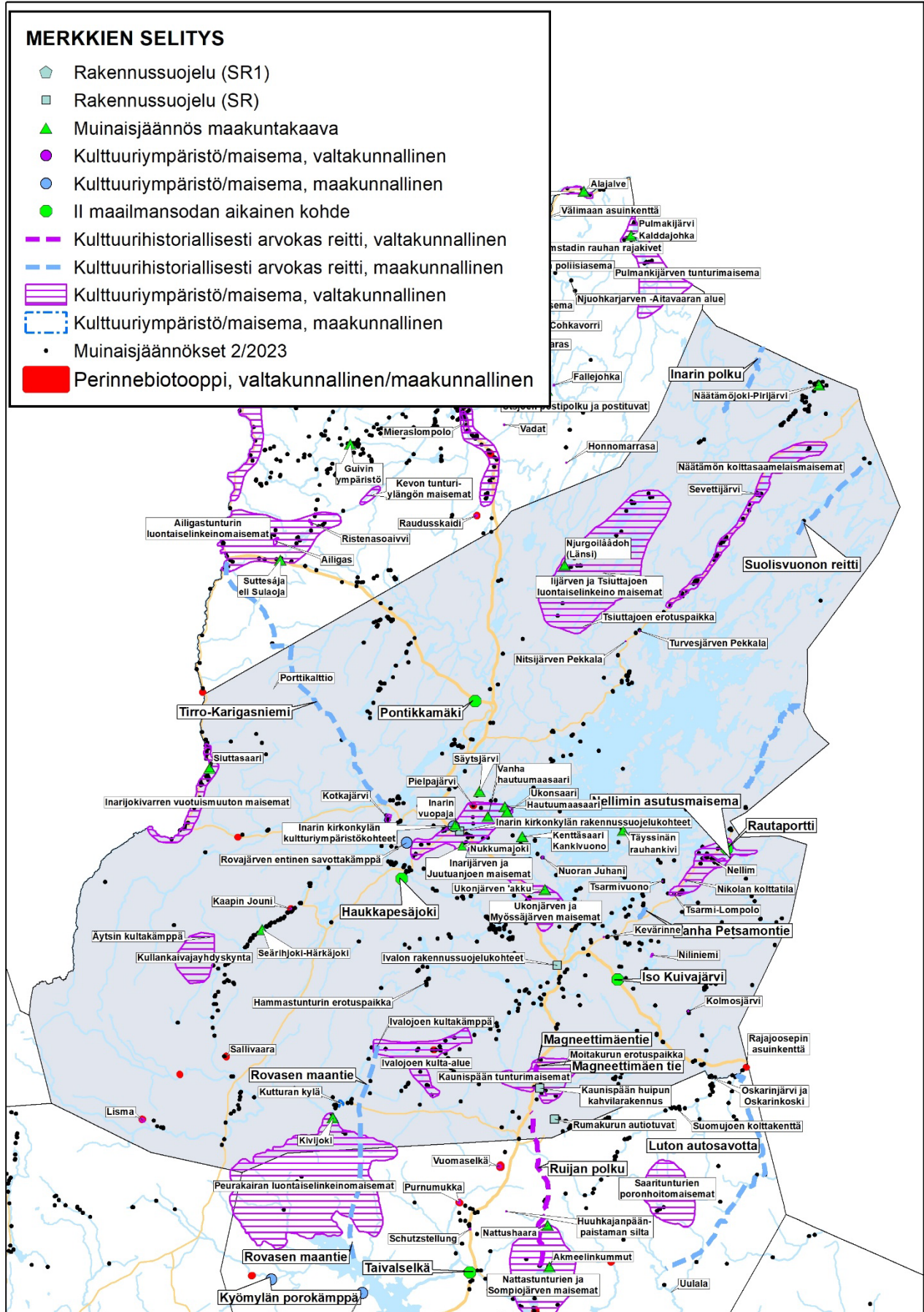
- Boaresbaihki
- Kevonsuun niitty
- Utsjoen kirkkotuvat ja pappila
- Välimaan kenttä
- Ylä-Kuolnan kenttä

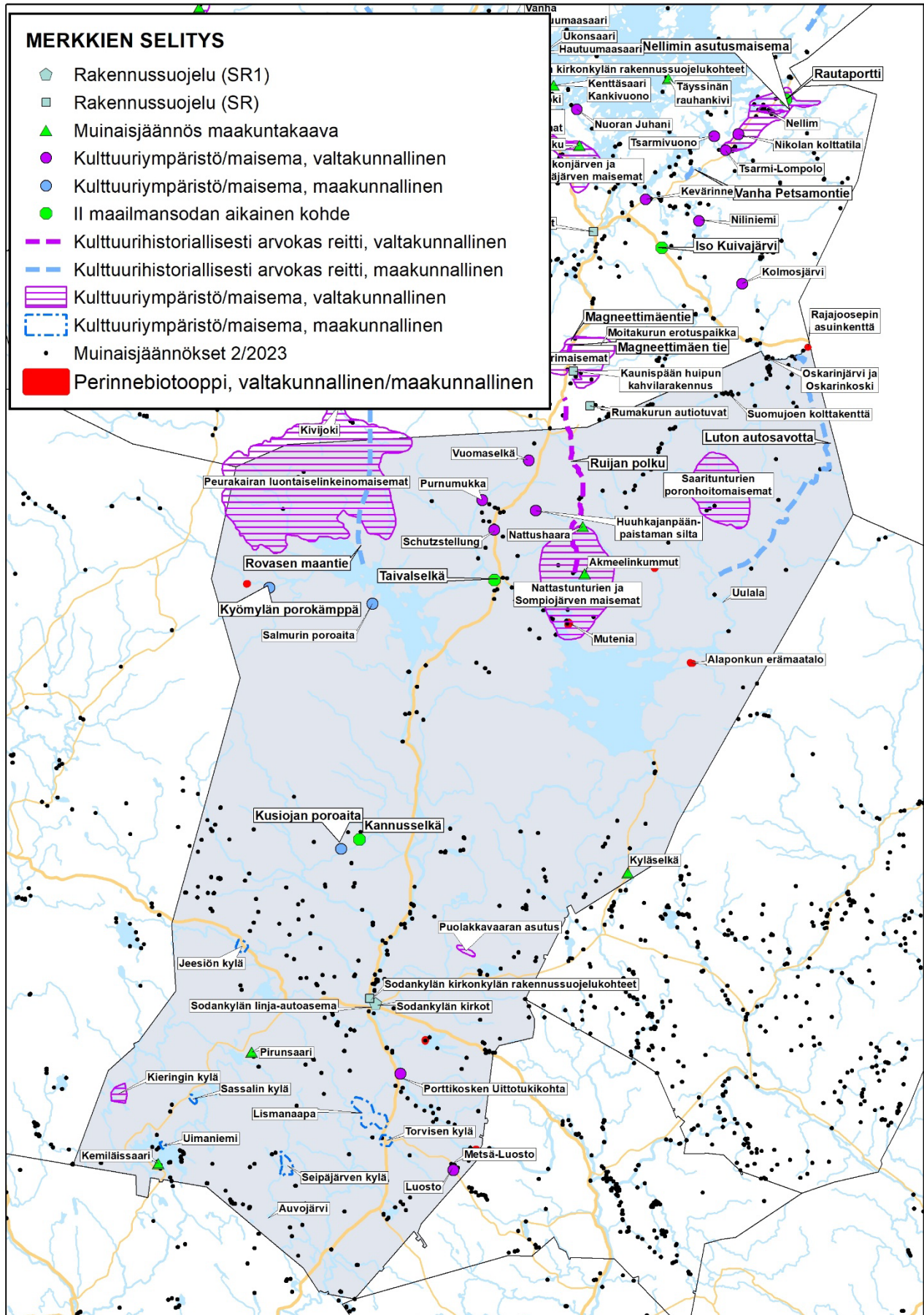
Nämä on osoitettu seuraavilla kunnittaisilla teemakartoilla

MERKKIEN SELITYS

- Rakennussuojelu (SR1)
- Rakennussuojelu (SR)
- Muinaisjäännös maakuntakaava
- Kulttuuriympäristö/maisema, valtakunnallinen
- Kulttuuriympäristö/maisema, maakunnallinen
- II maailmansodan aikainen kohde
- Kulttuurihistoriallisesti arvokas reitti, valtakunnallinen
- Kulttuurihistoriallisesti arvokas reitti, maakunnallinen
- Kulttuuriympäristö/maisema, valtakunnallinen
- Kulttuuriympäristö/maisema, maakunnallinen
- Muinaisjäännökset 2/2023
- Perinnebiotooppi, valtakunnallinen/maakunnallinen

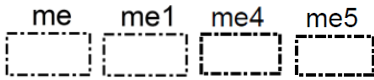

6.14 MUUT MERKINNÄT

6.14.1 Lentokonemelualue / melualue / ampu- maradan melualue

Merkinnällä **me** osoitetaan Ivalon lentoaseman vuodelle 2025 ennustettu Lden 55 ja 60 dB lentokonemelualue.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueella jo olevan asutuksen ja muun melulle herkin toiminnan säilyttäminen ja täydentäminen on mahdollista. Alueelle voidaan sijoittaa esimerkiksi teollisuus-, toimisto- ja liikennerrakennuksia.”

Merkinnällä **me1** osoitetaan Rovajärven ampumaja harjoitusalueen ja Sodankylän varuskunta-alueen lähiharjoitusalueen sekä Kyljärven ampumaja harjoitusalueen melualue $LLR_{den} 55$.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueella jo olevan asutuksen ja muun melulle herkin toiminnan säilyttäminen ja täydentäminen on mahdollista alueen päämaankäyttötarkoitus huomioon ottaen”

Merkinnällä **me4** ampumaradan melualue 1 osoitetaan Sodankylän lähiharjoitusalueen melualue 2 Almax 65 db.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueella olevia asuinrakennuksia saa peruskorjata, laajentaa ja korvata uudella.

Suunniteltaessa alueen käyttöä on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Merkinnällä **me5** ampumaradan melualue osoitetaan Sodankylän lähiharjoitusalueen melualue 3 Almax 60 db.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueella olevia asuinrakennuksia saa peruskorjata, laajentaa ja korvata uudella.

Suunniteltaessa alueen käyttöä on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Merkittävimpien melualueiden (lentoasemat, puolustusvoimien harjoitusalueet, laajat teollisuusalueet yms.) sijainti ja laajuus tulee myös arvioida ja esittää ne kaavassa yksityiskohtaisempien kaavojen suunnittelua varten.

Uudenmaan ELY-keskus on laatinut vuonna 2013 oppaan melun- ja värinän torjunta maankäytön suunnittelussa. Oppaan mukaan lentomelu tulee ottaa kaavoituksessa pääsääntöisesti huomioon seuraavasti:

1. Lentomelualue tulee merkitä maakunta- ja yleiskaavaan
2. Uusia asuinalueita ei tule sijoittaa lentomelualueelle $LdEN$ yli 55 dB
3. Alueille, joiden melutaso $LdEN$ on 55–60 dB, voidaan hyväksyä pienimuotoista täydennysrakentamista, jos alue muuten sopii asumiseen erityisen hyvin tai jos toimenpiteelle on muita erityisen hyviä perusteita.
4. Alueelle, missä melutaso $LdEN$ on yli 60 dB, ei tulisi rakentaa uusia asuntoja eikä sijoittaa muita melulle herkkiä toimintoja.

Kohdat 2–4 vastaavat iME-työryhmän (Ympäristöministeriö 2001) mietinnössä esittämää suositusta.

Kohdan 3 yksityiskohtaiset soveltamisohjeet ovat seuraavat:

A. Pienimuotoisena täydennysrakentamisena voidaan hyväksyä korvaava uudisrakentaminen ja yksittäisten välitonttien rakentaminen, kun kysymys on pientaloista.

B. Laajempien (kortteli tai muutamia kortteleita) alueiden rakentamisen ollessa kysymyksessä on kaavoituksen yhteydessä selvitettävä ensisijaisesti alueen vaihtoehtoinen käyttö. Onko mahdollista tai tarkoituksenmukaista käyttää aluetta teollisuus/työpaikkarakentamisen alueena? Tämän

vaihtoehtojen tutkiminen tulee kuvata myös kaava-
selostuksessa.

C. Yhdyskuntarakenteen sisällä sijaitseviin alueisiin suhtaudutaan myönteisemmin kuin yhdyskuntarakenteen laajentamiseen (yhdyskuntarakenteen eheyttämisen näkökulma). Lähtökohdaksi voidaan pitää, että yhdyskuntarakenteen laajentamista ei pidetä sallittavana.

D. Alueen tulee soveltua erityisen hyvin rakentamiseen. Siihen vaikuttavat maasto-olosuhteet, yhdyskuntarakenteen maaperä ja pienilmasto. Vaikutusten selvittämisen yhteydessä tulisi kuvata myös, mitä myönteisiä vaikutuksia rakentamisella on esim. yhdyskuntatalouteen, palvelujen järjestämiseen, alueen sosiaaliseen rakenteeseen tai julkisen liikenteen käyttömahdollisuuksiin.

E. Täydennysrakentaminen on pääasiassa pientalomaista. Alueen ympäristössä tulee sijaita samantapaista tai tehokkaampaa rakentamista.

F. Täydennysrakentamisen alue on kooltaan kohtuullisen pieni. Mitään enimmäiskokoa alueelle on vaikea määrittää. Se on arvioitava tapauskohtaisesti. Tavoitteena on joka tapauksessa, että tällaisille alueille tulisi mahdollisimman vähän uutta asutusta. Niiden on oltava erikoistapauksia.

Edellistä, alun perin lentomelulle tarkoitettua ohjeistusta voidaan soveltaa muihinkin melutyyppeihin.

Raskaiden aseiden ja räjäytysten melutasot

Raskaiden aseiden ja räjähteiden aiheuttamalle melutasolle on annettu ohjearvot valtioneuvoston asetuksella (903/2017). Asetusta sovelletaan toimintaa harjoitettaessa, maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisessa alueidenkäytön suunnittelussa sekä ympäristönsuojelulain mukaisessa lupamenettelyssä ja valvonnassa.

Ampuma- ja harjoitusalueiden raskaiden aseiden ampumatoiminnasta ja räjäytyksistä aiheutuva laskennallinen A-taajuuspainotettu ja impulssikorjattu vuosikeskiäänitaso ei saa ylittää melulle altistuvalla alueella ulkomelun ohjearvoja seuraavasti:

3 § Ulkomelun ohjearvot alueidenkäyttöä suunniteltaessa

Alueen ja rakennuksen käyttötarkoitus (1)

Ohjearvo vuosikeskiäänitaso LRden (dB) (2)

(1)	(2)
Pysyvä asutus	55
Loma-asutus	55
Hoitolaitokset	55
Oppilaitokset	55
Virkistysalueet	55
Leirintäalueet	55
Kansallispuistot	50

Kansallispuistoja koskevaa ulkomelun ohjearvoa ei sovelleta ampuma- ja harjoitusalueiden välittömään läheisyyteen rajautuvaan kansallispuiston osaan.

4 § Ulkomelun toimenpideraja-arvot toimintaa harjoitettaessa

Ampuma- ja harjoitusalueiden raskaiden aseiden ampumatoiminnasta ja räjäytyksistä aiheutuva C-taajuuspainotettu äänialtistustaso ei saa ylittää melulle altistuvalla alueella seuraavia ulkomelun toimenpideraja-arvoja:

Alueen ja rakennuksen käyttötarkoitus (1)

Toimenpideraja-arvo, äänialtistustaso L_{CE} (dB) arkisin kello 7–19 (2)

(1)	(2)
Pysyvä asutus	105
Loma-asutus	105
Hoitolaitokset	105
Oppilaitokset	105
Virkistysalueet	105
Leirintäalueet	105
Kansallispuistot	100

Toimenpideraja-arvojen ylittyessä toiminnanharjoittajan on ryhdyttävä toimenpiteisiin sen selvittämiseksi, miten meluhaittaa voidaan vähentää.

Iltaisin (kello 19–22), yöaikaan (kello 22–07), viikonloppuisin ja juhlapäihinä raskaiden aseiden ja räjäytysten melu tulee pitää mahdollisimman vähäisenä.

Kansallispuistoja koskevaa ulkomelun ohjearvoa ei sovelleta ampuma- ja harjoitusalueiden välittömään läheisyyteen rajautuvaan kansallispuiston osaan.

6.14.2 Suojavyöhyke

Merkinnällä **sv** osoitetaan alueita, joilla alueen käyttöä on rajoitettava läheisen vaara-alueen tai muun ympäristöönsä käyttörajoituksia aiheuttavan kohteen vuoksi. Merkintöihin liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suunniteltaessa alueen käyttöä tulee puolustusvoimille ja pelastusviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Maakuntakaavassa sv-merkinnällä on osoitettu:

- Hukkakeron suojavyöhyke (sv 1976)
- Karhunkankaan suojavyöhyke (sv 1977)
- Kerttuvaaran suojavyöhyke (sv 1978)
- Kotsamon suojavyöhyke (sv 1981)

6.14.3 Lentotoiminnan kannalta tärkeä vyöhyke

Merkinnällä osoitetaan aluetta, joka on osoitettu lentoliikenteen varalaskupaikan ympärille.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon lentoliikenteen varalaskupaikasta johtuvat maankäytön rajoitukset.

Lentoesteen muodostavista mastoista ja rakenteista on pyydettävä puolustusvoimien lausunto sekä ilmailulain 864/2014 158 § mukainen lausunto Traficomilta.”

Suojavyöhyke ulottuu 12 km säteelle varalaskupaikan keskipisteestä. Tuulivoimarakentaminen ei ole sallittua vyöhykkeen alueella.

6.14.4 SEVESO-alue

Merkinnällä osoitetaan SEVESO III -direktiivin ja nestekaasulaitosten konsultointivyöhykkeet.

Merkintää koskee suunnittelumääräys:

”Suunniteltaessa alueen käyttöä tulee TUKES:lle ja pelastusviranomaiselle sekä tarvittaessa puolustusvoimille varata mahdollisuus lausunnon antamiseen.”

Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on kaksi SEVESO III -direktiivin mukaista laitosta (Boliden Kevitsa Mining Oy ja Orica Finland Oy) ja yksi nestekaasulaitos (Comforta Oy), joihin sovelletaan ympäristöministeriön kirjeessä dnro 3/501/2001 kuvattuja lausunnotmenettelyitä kaavoitukseen ja rakentamisen lupiin liittyen.

Konsultointivyöhyke on yleispiirteinen tapa kuvata vaarallisten aineiden käsittelyyn ja varastointiin sisältyvää suuronnettomuuden riskiä ja sen aineellista ulottuvuutta. Konsultointivyöhyke ei ole suojavyöhyke, joten sitä ei voi suoraan käyttää suojaetäisyytenä tuotantolaitoksen ja muun toiminnan välillä.

Konsultointivyöhykkeellä tapahtuvaan kaavoitukseen ja rakentamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Vyöhyke ilmaisee sen etäisyyden laitoksesta, jonka sisällä toimittaessa turvallisuuden varmistamiseen tähtäävä asiantuntijalausuntomenettely on tarpeen toteuttaa. Menettelyn tarkoituksena on varmistaa, että kaikki viranomaiset saavat riittävän tiedon ja vaikutusmahdollisuudet suunniteltuihin maankäytön muutoksiin ja myös suuronnettomuusvaaraa aiheuttava laitos tulee kuulluksi.

Jos tuotantolaitosta ympäröivän, nk. konsultointivyöhykkeen sisäpuolelle jäävälle alueelle laaditaan kaava tai sen muutos, jonka toteuttaminen saattaisi merkitä suuronnettomuusriskille altistuvien henkilöiden määrän vähäistä merkittävämpää kasvamista, kaavaa laadittaessa on tarpeen

selvittää tuotantolaitoksen toimintaan liittyvät riskit onnettomuusvaaran kannalta (MRL 9 § ja MRA 1 §). Nämä vaikutukset on otettava huomioon laadittaessa kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa (MRL 63 §).

Suunniteltaessa riskille alttiiden toimintojen sijoittamista suuronnettomuusriskin piiriin kuuluvan vyöhykkeen sisälle on kaavaa laadittaessa syytä pyytää kunnan palo- ja pelastusviranomaisen (palopäällikön) ja tarvittaessa TUKES:n lausunto.

Suuronnettomuusriskille altistuvien henkilöiden määrän vähäistä merkittävämpää lisääntymistä merkitseviä suunnittelutarveratkaisuja, poikkeamispäätöksiä tai rakennuslupia asuinrakennuksille tai yleiseen käyttöön tarkoitetuille rakennuksille tai muille riskiherkille toiminnoille käsiteltäessä tulee suuronnettomuusvaarallisista laitoksista tai varastoista aiheutuvat vaarat selvittää ja

6.15 KUMOTTAVAT ALUEET

Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 kumoo voimaan tullessaan 28.1.2008 lainvoiman saaneen Pohjois-Lapin maakuntakaavan.

6.16 MAAKUNTAKAAVAN VALMISTELUVAIHEEN VAIHTOEHDOT

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 luonnosvaiheessa vaihtoehtoisina linjauksina oli pääradan ohjeelliset vaihtoehtoiset linjaukset alavaihtoehtoihin sekä Fingridin 400 kV voimalinjan ohjeellinen vaihtoehtoinen linjaus. Lisäksi vaihtoehtoisena merkintänä oli metsätalous-, matkailu ja poronhoitovaltainen alue (M-2) sekä metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-2). Kaikille vaihtoehdoille on aina olemassa nk. nollavaihtoehto, eli toteuttamatta jättäminen. Maakuntakaavassa se tarkoittaa osoittamatta jättämistä.

6.16.1 Pääradan ohjeelliset vaihtoehtoiset linjaukset (pr/o)

Maakuntakaavassa osoitettiin Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavaprosessissa valittujen päära-

turvallisuuden edellyttämät etäisyydet ottaa huomioon.

Onnettomuusriskin ja riittävien suojaetäisyyksien selvittämiseksi on sellaisista lupahakemuksista, joiden myöntämisestä voisi seurata suuronnettomuusriskille altistuvien henkilöiden määrän vähäistä merkittävämpi lisääntyminen, syytä pyytää lausunto kunnan palopäälliköltä, joka harkitsee onko myös TUKES:n lausunto tarpeen.

6.14.5 Vesialue/tekojärvi

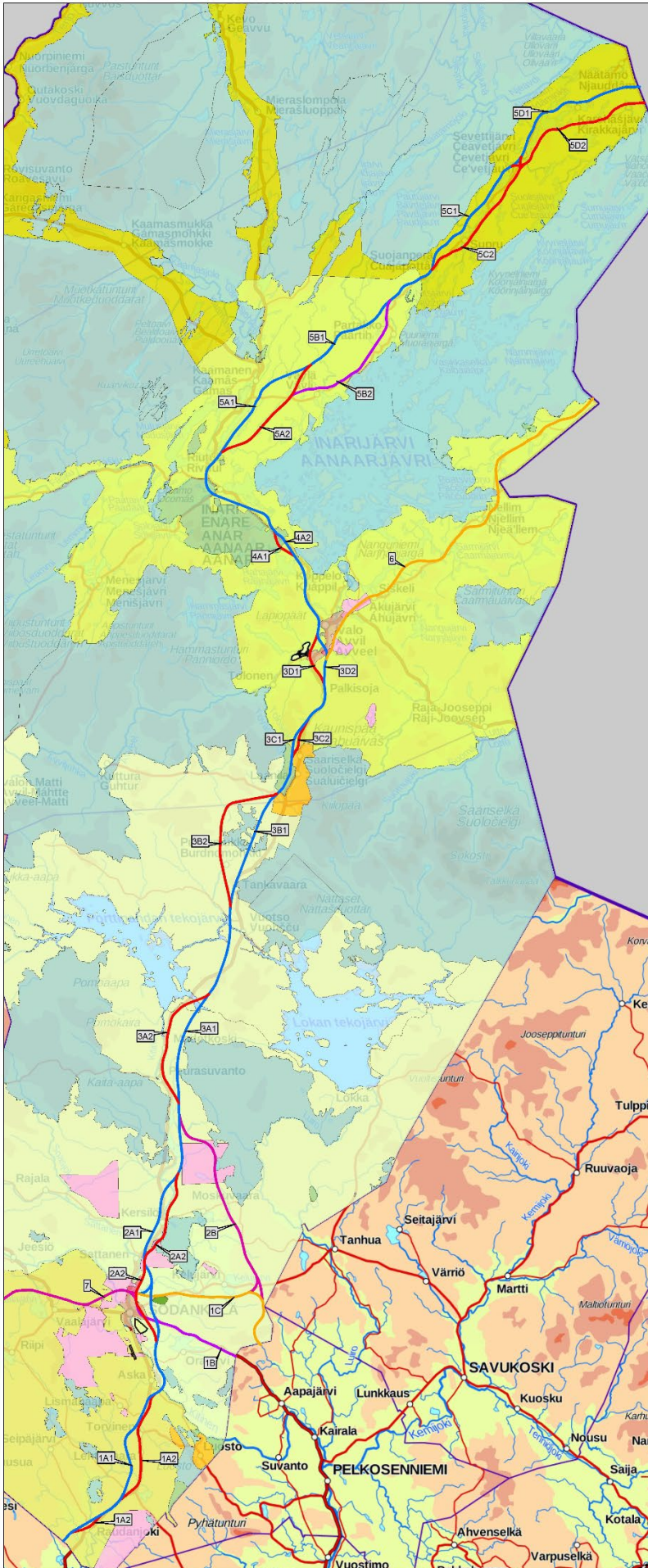
W-1

Merkinnällä osoitetaan sähkövoiman tuotantoon soveltuvia tekojärviä, jotka on rajattu ylavesirajan mukaan. Pohjois-Lapin alueella on kaksi tekojärveä: Lokka ja Porttipahta.

dan ohjeellisten vaihtoehtoisten linjauksien jatko-yhteydet Sodankylään joko valtatie 4 suunnasta tai Kemijärven kautta. Maakuntakaavassa osoitettiin myös Jäämerenradan ratalinjaus Sodankylästä Kirkkoniemeeseen. Ratalinjauksella on kaksi päävaihtoehtoreittiä:

- Sodankylä–Ivalo–Inari–Sevettijärvi–Kirkkonieniemi
- Sodankylä–Ivalo–Nellim–Kirkkonieniemi

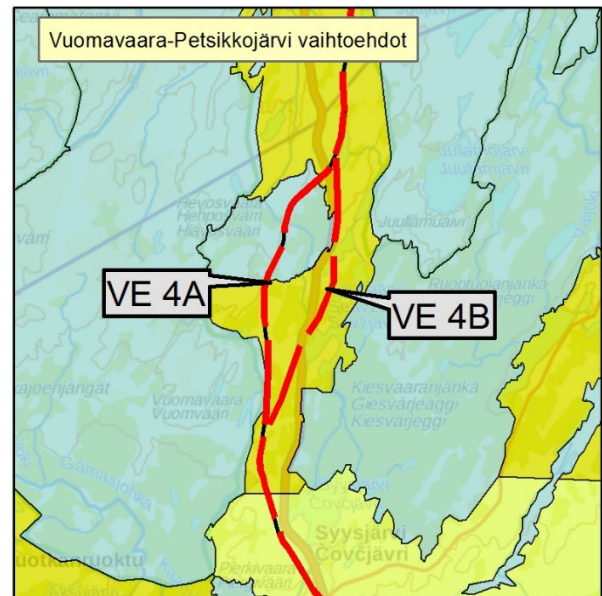
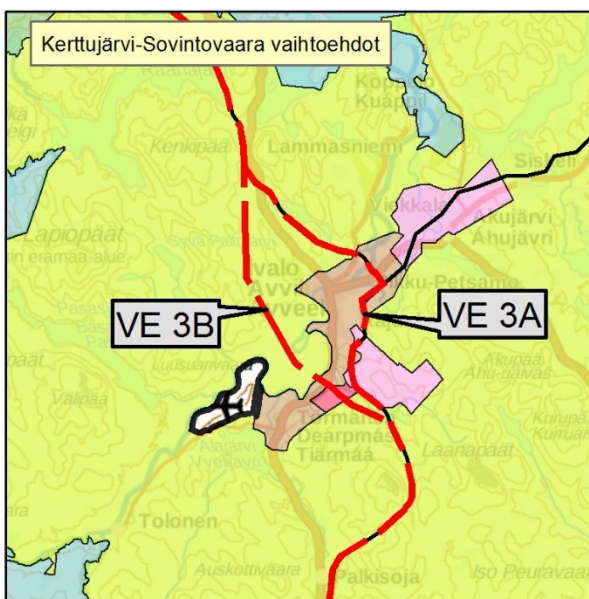
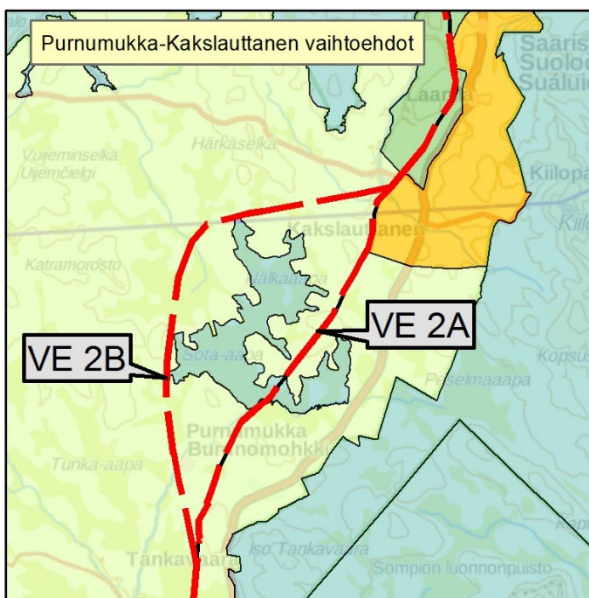
Päävaihtoehdoilla oli myös alavaihtoehtoja, jotka tarkentuivat suunnitteluprosessin edetessä. Maakuntakaavassa osoitettiin myös pääradan yhteystarve Sodankylästä Kittilään. Maakuntakaavaluonnoksessa oli osoitettu useita pääradan ohjeellisia vaihtoehtoisia alalinjauksia varsinaisten päälinjausten lisäksi (Kuva 22).

Kuva 22. Pääradan ohjeellisten vaihtoehtoisten linjausten osuudet sekä vaihtoehdotiset alalinjaukset.

6.16.2 Fingridin 400 kV voimalinja

Maakuntakaavaluonnoksessa 400 kV voimalinjasuositettiin ohjeellisesti kulkemaan pääsääntöisesti olemassa olevan 220 kV voimalinjan yhteydessä, suurimmalta osin valtatie 4:n häiriökäytävässä. Vaihtoehtoisia reittejä oli osoitettu Purnumukka–Kakslauttasan, Kerttjärvi–Sovintovaaran ja Vuomavaara–Petsikkojärven alueille. Kaikissa vaihtoehdoissa (2B, 3B ja 4B) vaihtoehdoissa linjaus erkaantui olemassa olevasta 220 kV linjauksesta ja palaa myöhemmin yhteen. Ohjeellinen linjaus päättyi valtakunnanrajalle Nuorgamin eteläpuolella.

6.16.3 Metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue (M-2)

Maakuntakaavaluonnoksessa Inarin kunnan alueella M-1-alueet, eli metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet oli osoitettu vaihtoehtoisesti M-2-alueina, eli metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alueina. M-2-alueella matkailu olisi tasavertaisessa roolissa metsätalouden ja poronhoidon kanssa.

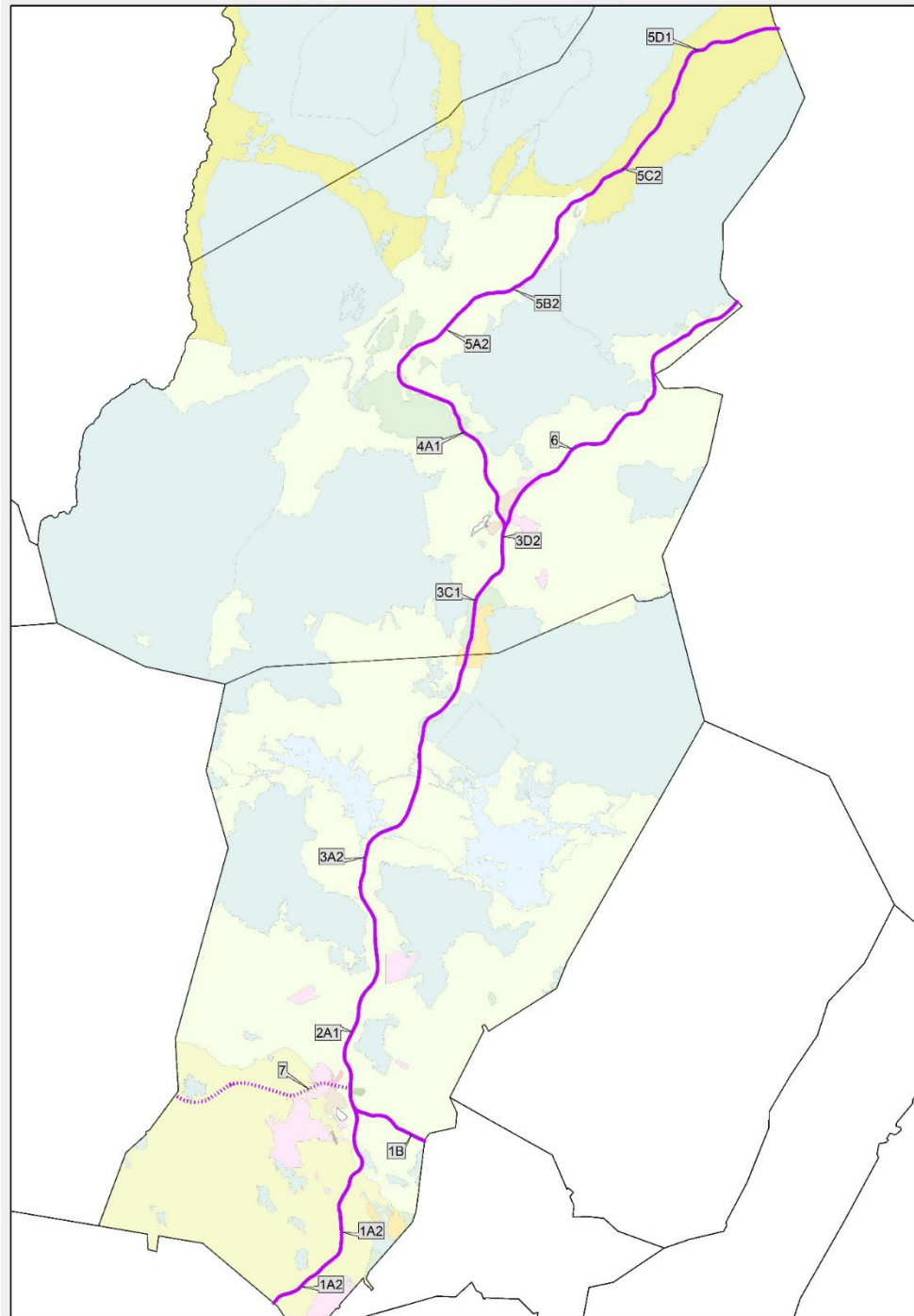
6.16.4 Metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-2)

Maakuntakaavaluonnoksessa oli osoitettu vaihtoehtoisena merkintänä Saariselän lähiympäristössä MU-2-alue, joka korvasi M-1/M-2-alueet ja nykyisen MU-1-alueen. MU-2 nostaisi matkailun tasavertaiseen rooliin metsätalouden ja poronhoidon kanssa alueilla, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta.

6.17 MAAKUNTAKAVAEHDOTUKSEEN VALITUT RATKAISUT VAIHTOEHDOISTA

Maakuntakaavaehdotuksessa (4.11.2019) vaihtoehtoiksi merkinnöiksi jäi ainoastaan pääradan ohjeelliset vaihtoehdot linjaukset. Aiemmassa luvussa 6.15 esitetyt vaihtoehdot alalinjaukset (osuuksilla 1-7) karsittiin yhdeksi linjaukseksi luonnosvaiheessa saatujen palautteiden perusteella.

Pääradan ohjeelliseen vaihtoehdoiseen linjaukseen jäi edelleen kuitenkin päävaihtoehdot Sodankylä–Ivalo–Inari–Sevettijärvi–Kirkkonie mi sekä Sodankylä–Ivalo–Nellim–Kirkkonie mi. Lisäksi vaihtoehdoisena linjauksina on edelleen Rovaniemeltä tai Kemijärveltä saapuvat ratalinjaukset (kuva 23).

Kuva 23. Ensimmäisen ehdotusvaiheen valittu pääradan ohjeellinen vaihtoehtoinen linjaus.

Fingridin 400 kV ohjeellinen vaihtoehtoinen voimajohtolinjaus muutettiin saadun palautteen perusteella yhteystarvemerkinäksi välillä Sodankylä-Nuorgam/valtakunnanraja. Yhteystarvemerkinä ei ole paikkaan sidottu. Se osoittaa ainoastaan yhteystarpeen. Fingrid Oyj:n mukaan Norjan kantaverkkoyhtiön Stattnetin kanssa tehty selvitys osoittaa, että 400 kV voimajohtoyhteyden tarve Suomesta Norjan Finnmarkkiin ei ole tarpeellinen seuraavan kymmenvuotiskauden aikana vaan se on tarpeellinen vasta pitkän aikavälin kehityssuunnitelmassa, vuoden 2030 jälkeen. Asiasta laadittu taustaselvitys on riittävä ohjeellisen merkinnän tekemiseen voimajohdolle, mutta saatujen lausuntojen ja palautteiden perusteella reitti vaatii vielä tarkennuksia. Tarkennukset tehdään vasta hankkeen jatkosuunnitteluvaiheissa (esisuunnittelu,

YVA- ja yleissuunnitteluvaiheet). Näin ollen yhteystarvemerkinä sopii paremmin hankkeen suunnitteluvaiheeseen.

Metsätalous-, matkailu ja poronhoitovaltaisesta alueesta (M-2) luovuttiin saadun palautteen perusteella ja alueet osoitetaan edelleen M-1-alueina, eli metsätalous- ja poronhoitovaltaisina alueina.

Maakuntakaavaluonnoksessa olleet MU-1-alueet muutettiin saadun palautteen perusteella MU-3-alueiksi. Lisäksi MU-3-alueita osoitettiin palautteen perusteella lisää Tankavaaran länsipuolelle, Saariselän pohjoispuolelle sekä Inarin kirkonkylän koillisosiin.

Maakuntakaavamerkinöille on aina olemassa myös nollavaihtoehto.

6.18 UUELLEENVALMISTELTU MAAKUNTAKAAVAEHDOTUS

Maakuntakaavasta poistettiin valtuuston päätöksen 17.5.2021 mukaisesti Sodankylästä pohjoiseen osoitettu pääradan ohjeellinen, vaihtoehtoinen linjaus. Ratalinjaus osoitetaan ohjeellisena, vaihtoehtoisena linjauksena sen sijaan Sodankylästä Kittilän suuntaan Lappi-sopimuksen 2022–2025 tavoitteiden mukaisesti.

7. MAAKUNTAKAAVAN SUHDE TAVOITTEISIIN JA LAINSÄÄDÄNTÖÖN

7.1 KAAVAN SUHDE VALTAKUNNALLISIIN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEISIIN

Maakuntakaava konkretisoi valtakunnalliset tavoitteet ja sovittaa ne yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa Pohjois-Lapin maakuntakaavaa 2040 koskevat erityisesti toimivia yhdyskuntia ja kestävää liikkumista, tehokasta liikennejärjestelmää, luonto- ja kulttuuriympäristöjä sekä luonnonvarojen käyttöä koskevat tavoitteet.

Pohjois-Lapin maakuntakaavalle osoitetut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on otettu huomioon maakuntakaavoituksessa seuraavasti:

Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen

Edistetään koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä. Luodaan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle. Maakuntakaavassa esitetty alueidenkäyttö perustuu alueiden vahvuuksiin ja alueiden välisten yhteyksien parantamiseen. Hyvät yhteydet alueiden välillä tukevat kokonaisuuden elinvoimaisuutta. Aluerakenteen keskusverkko tukeutuu Sodankylän, Inarin ja Utsjoen kuntakeskuksiin sekä kyläverkkoon. Maakuntakaavassa osoitetaan kehittämisperiaattemerkintöjä, jotka edistävät maaseudun, matkailun ja liikenteen kehittämistä. Esimerkiksi Jäämeren käytävä -merkintä edistää monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta kokonaisuutena. Ratkaisu perustuu olemassa olevien rakenteiden hyödyntämiseen ja painottaa monipuolista elinkeinotoimintaa luontaisten edellytysten pohjalta. Merkittävimmät maakunnan aluerakenteeseen vaikuttavat muutokset aiheutuvat odotettavissa olevista liikenteen

ja logistiikan kehityksestä, matkailun kasvun jatkumisesta sekä kaivostoiminnasta. Myös yleisesti tahtaava syrjäisempien seutujen väestön määrän väheneminen vaikuttaa aluerakenteeseen. Maaseudun pysyvän asutuksen sijoittumista edistetään olemassa olevaa rakennetta täydentäen.

Luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä. Alueidenkäytöllä edistetään yhdyskuntien ja elinympäristöjen ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä. Maakuntakaava perustuu nykyiselle yhdyskuntarakenteelle, jossa erityisesti kuntakeskusten nykyisille rakentamisen alueille on osoitettu pääasiallinen uusi rakentaminen täydennysrakentamisen ja eheyttämisen periaatteita edistäen. Elinympäristön laadun parantamiseen sekä kevyen ja joukkoliikenteen kehittämiseen ohjataan kaavamääräyksiin. Uusia irrallisia palvelu- tai työpaikka-alueita ei osoiteta muutoin kuin Sodankylässä kaivostoimintaan tukeutuvana alueena. Palvelu- ja työpaikka-alueet sijoittuvat nykyiseen yhdyskuntarakenteeseen liittyen liikenneväylien ja joukkoliikennedyhteyksien varrelle. Ilmastonmuutos on huomioitu kaavamääräyksiin ja maakuntakaavan vaikutuksia arvioitaessa.

Edistetään palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmienkannalta. Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä. Saavutettavuutta kehitetään osoittamalla palvelut ja työpaikat asuinalueiden läheisyyteen siten, että henkilöautoliikenteen tarve on mahdollisimman vähäinen. Suunnittelumääräyksellä ohjataan joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen edellytysten kehittämistä. Liikennejärjestelmiä on suunniteltu ja kehi-

tetty kokonaisuuksina, jotka huomioivat eri liikennemuodot ja palvelevat sekä asutusta että elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Liikennejärjestelmä ja alueidenkäyttö erityisesti uusien alueiden osalta on pyritty sovittamaan yhteen siten, että henkilöautoilun tarve vähenee. Kaavan mukaiset ratkaisut parantavat liikenneturvallisuutta sekä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä. Joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn houkuttelevuus paranee infrastruktuuria parantavien ratkaisujen ohella myös toiminnallisiin toimenpiteisiin, esimerkiksi viisaan liikkumisen edistämiseen panostamalla.

Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa. Asunto- ja työpaikkarakentamiseen on tarjolla riittävästi tonttimaata ja että suunnittelussa edistetään olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä. Uutta asutusta, palveluja ja työpaikka-alueita on maakuntakaavassa ohjattu olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen tukeutuen taajamatoimintojen alueille (A), keskuskyltiin (at) sekä saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskyltiin (ats). Tiivistämisen periaatteella varmistetaan näin alueidenkäytölliset edellytykset asuntorakentamiselle ja sen tarkoituksenmukaiselle sijoittumiselle, saavutettavuudelle sekä hyvälle elinympäristölle.

Tehokas liikennejärjestelmä

Edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara- ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle. Toimivan liikennejärjestelmän suunnittelussa on huomioitu maakunnan sisäinen sekä rajat ylittävä liikkumisentarve. Suunnittelussa on huomioitu lentoasemat, rautatiet, tieliikenteen väylät yhdysteihin asti sekä vesiliikenteen satamat ja moottorikelkkailun runkoreitit. Logistiikan kehittämiseen on varauduttu muun muassa Kemijärvi–Sodan-

kylä–Kittilä–Ylläs-ratayhteyden, merkittävästi parannettavien teiden, uusien tielinjausten ja uusien terminaalien osoittamisella.

Turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet. Kaavassa tarvittaviin liikenneyhteyksiin on varauduttu kehittämällä rautatieyhteyksiä ja muutoin pääosin olemassa olevia pääliikenneyhteyksiä ja verkostoja. Kaavassa on huomioitu rautatieverkoston kehittämisessä Lapin tunturikeskukset ja kaivostoiminta, joiden logistisia tarpeita Kemijärvi–Sodankylä–Kittilä–Ylläs-ratayhteys toteutuessaan palvelee. Alueiden käytössä on turvattu valtakunnallisesti merkittävien ratojen ja maanteiden jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä valtakunnallisesti merkittävien rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet. Maakuntakaavassa on osoitettu valtakunnalliset rajanylityspaikat erityisalueina ja niiden toiminta- ja kehittämisedellytykset on otettu huomioon maakuntakaavassa. Tavoitteena on edistää matka- ja kuljetusketjujen toimivuutta ja turvata edellytykset julkiselle liikenteelle sekä eri liikennemuotojen yhteistyön kehittämiseksi. Lisäksi edistetään myös toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä niin henkilö- kuin tavaraliikenteessä.

Terveellinen ja turvallinen ympäristö

Varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastomuutoksen vaikutuksiin. Uusi rakentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta varmistetaan muutoin. Alueidenkäytössä on otettava huomioon viranomaisten selvitysten mukaiset tulvavaara-alueet ja pyrittävä ehkäisemään tulviin liittyvät riskit. Maakuntakaavassa on otettu huomioon tulvienhallinnan suunnitelmat eikä tulvariskialueille ole lisätty toimintoja. Hulevesitulvat voivat lisääntyä tiivistyvillä alueilla. Yleismääräyksellä huomioidaan sään ääri-ilmiöt ja tulvariskit.

Ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja. Maakuntakaavan yleismääräyksissä on tuotu esille, että suunnittelussa on pyrittävä ehkäisemään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja.

Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille jätetään riittävän suuri etäisyys tai riskit hallitaan muulla tavoin. Meluhaitat ja onnettomuusriskit huomioidaan osoittamalla maakuntakaavassa melu-, suojavyöhyke- ja SEVESO-aluemerkinnät.

Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset, kemikaaliratapihat ja vaarallisten aineiden kuljetusten järjestelyratapihat sijoitetaan riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista. Kaivosten kuljetustarpeet huomioidaan osoittamalla merkittävästi parannettavia teitä. Onnettomuusriskit huomioidaan osoittamalla maakuntakaavassa melu-, suojavyöhyke- ja SEVESO-aluemerkinnät.

Otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet on otettu huomioon mahdollistamalla maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toiminta- ja kehittämisedellytykset osoittamalla alueet Jääkäriprikaatin ja Ivalon rajakomppanian toiminnolle. Rovajärven ja Kyläjärven ampuma- ja harjoitusalueita on laajennettu Sodankylän eteläosassa. Lisäksi Rajavartioston/Tullin alue Raja-Joosepissa on osoitettu erityisalueena ja maakuntakaavassa osoitetaan itäisen valtionrajan rajavyöhyke.

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat

Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvo-

jen turvaamisesta. Maakuntakaavassa on osoitettu maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriperintökohteet sekä alueelle tärkeimmät muinaisjäännökset. Kaavassa osoitetaan lisäksi saamelaisen kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta tärkeät alueet/kohteet, merkittävät II maailmansodan aikaiset sotahistoria-alueet/kohteet sekä kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävät tiet ja reitit. Kaavassa osoitetaan luonnonsuojelualueet, erämaa-alueet, rantojensuojeluohjelman alueet sekä arvokkaat harjut, geologiset muodostumat ja pohjavesialueet. Kehittämisperiaatemarkintöjen rajauksia on suunniteltu tukemaan kulttuuri- ja luonnonperinnön arvoalueita. Alueiden kehittämisperiaatteissa korostuvat vaalimisen tavoitteet. Rantaan tukeutuvaa loma-asutusta ohjataan suunnittelumääräyksillä vapaan rantaviivan osuudesta sekä rannan suuntaisen kulkuyhteyden turvaamisesta.

Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä. Maakuntakaavassa osoitetaan ekologisia yhteyksiä osoittamaan ekologiseen verkostoon liittyviä olemassa olevia tai tavoitteellisia yhteyksiä.

Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä sekä viheralueverkoston jatkuvuudesta. Maakuntakaavassa osoitetaan moottorikelkkailun ja ulkoilun runkoreitit. Kaavassa osoitetaan myös virkistysalueita ja -kohteita sekä maa- ja metsätalousalueita, joilla on ulkoilun ohjaamistarvetta.

Luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Biotalous toimintaedellytyksiä edistetään osoittamalla laajoja maa- ja metsätalous sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaisia alueita. Varaudutaan puukuljetuksiin osoittamalla puuterminaalialueita ja ohjeellinen/vaihtoehtoinen päärata.

Huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan laajoja maa- ja metsätalous, metsätalous- ja poronhoito-, luontaistalous- ja poronhoitovaltaisia alueita sekä erämaa-alueita ja luonnonsuojelualueita. Saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta maakuntakaavassa on osoitettu saamelaiden kotiseutualue ja kolttala-alue, maaseudun kehittämisen kohdealueita, joilla korostuu saamelaiskulttuuri, saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylä sekä saamelaisen kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta tärkeät alueet/kohteet. Maakuntakaavassa on annettu koko maakuntakaava-alueita koskeva määräys sekä merkintäkohtaisia määräyksiä saamelaiden perustuslaillisen oikeuden turvaamisesta kielen ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lisäksi saamelaiskulttuuriin vahvasti liittyvän perinteisen elinkeinon, poronhoidon, toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaamiseksi alueen paliskuntien alueidenkäyttötarpeet on tunnustettu ja yhteensovitettu muiden alueidenkäyttötarpeiden kanssa. Maakuntakaavassa on myös annettu koko maakuntakaava-alueita koskevia määräyksiä poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytöllisten toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaamisesta sekä osoitettu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettun alueen raja, paliskuntarajat sekä poronhoidon kannalta erityisen tärkeitä alueita, kohteita ja aitoja.

7.2 KAAVAN SUHDE MRL:N 28 §:N SISÄLTÖVAATIMUKSIIN

Luonnonsuojelulain mukaisten ohjelmien ja päästösten alueet on osoitettu kaavassa.

Tarkoituksenmukaista alue- ja yhdyskuntarakennetta on toteutettu määrittelemällä kehittämissä käytäviä, kehittämisen kohdealueita sekä realistinen keskusverkko. Alueidenkäyttöratkaisuissa käytetään hyväksi olemassa olevaa rakennetta.

Alueiden käytön ekologiseen kestävyys päästään nykyisillä laajoilla suojelualueilla, toimimalla metsänhoitosuosituksen mukaan ja keskittämällä rakentaminen ja luonnonalueiden tehokas käyttö

Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetyksi usean voimalan yksiköihin. Uusiutuvan energiantuotannon tarpeita turvataan osoittamalla tuulivoimaloiden alueita. Koko maakuntakaava-alueita koskevalla määräyksellä tuulivoimalat keskitetään usean voimalan yksiköihin. Maa- ja metsätalousvaltaiset sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet turvaavat bioenergian saantia. Kaavassa osoitetaan myös olemassa olevat vesivoimalaitokset.

Turvataan valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljetamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä. Maakuntakaavassa osoitetaan olemassa olevat voimajohtolinjat, suunnitellut uudet voimajohtolinjayhteydet sekä sähköasemat. Kehittämiskäytävät palvelevat myös mahdollisia putkilinjauksia.

jo olemassa oleville asumisen, matkailun ja virkistysalueille. Lisäksi kaavassa on osoitettu ekologisia yhteyksiä.

Ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin päästään osoittamalla uusi rautatieyhteys, uusia tieyhteyksiä, merkittävästi parannettavia teitä sekä käyttämällä ja kehittämällä muutoin pääasiassa nykyisiä liikenneväyliä ja vesihuoltoverkostoja sekä keskitämällä jätehuolto jätteenkäsittelylaitoksille.

Vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttöön päästään osoittamalla kaavaan tärkeimmät pohja-

vesialueet sekä arvokkaat harjualueet ja geologiset muodostumat. Lisäksi osoitetaan maa-ainesten ottoalueita soveltuville alueille.

Elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä turvataan varaamalla alueita teollisuuden, energiatuotannon, kaivosten, tietoliikenneyhteyksien, kylmä- ja autotestauksen, työpaikka-alueiden, kaupan, matkailupalveluiden ja metsätalouden toimintoja varten sekä kiinnittämällä kaavamääräyksillä huomiota poronhoidon turvaamiseen sekä suunnitteleamalla elinkeinojen tarvitsemat liikenneyhteydet.

Maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseksi kaavassa on suojelualueita ja -kohteita sekä vaalimiseen/turvaamiseen velvoittavia koko maakuntakaava-alueita koskevia ja merkintäkohtaisia kaavamääräyksiä ja selostuksen suosituksia.

Virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys turvataan osoittamalla virkistysalueita, ekologisia yhteystarpeita, suojelualueita, maa- ja metsätalous-

valtaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta sekä metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta. Myös pääosa metsätalousalueista on virkistykseen soveltuvaa aluetta. Lisäksi ulkoilureittien runkoreittien osoittamisella turvataan virkistysmahdollisuuksia.

Alueiden käytön taloudellisuutta on pidetty silmällä käyttämällä hyväksi mahdollisimman paljon olemassa olevaa rakennetta. Rakentamisrajoituksia aiheuttavat tietyt aluevaraukset, liikenneväylät ja teknisen huollon linjat. Kaavamääräykset on suunniteltu niin, ettei niistä aiheudu kohtuutonta haittaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle. Kaavan toteuttamisesta kerrotaan luvussa 10. Maakuntakaavan laadinnassa ei käsitellä maankäyttöä maanomistajakohtaisesti eikä maakuntakaava ei voi mitenkään aiheuttaa lunastusmenettelyjä.

7.3 KAAVAN SUHDE MUUN LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAISEN PÄÄTÖKSENTEKÖÖN

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset suunnitelmat on otettava huomioon suunniteltaessa ja päätettäessä muun lainsäädännön nojalla ympäristön käytön järjestämisestä niin kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa ja erityislaeissa säädetään. Tässä suhteessa keskeisimpiä lakeja ovat ympäristönsuojelulaki, laki rakennusperinnön suojelemisesta, luonnonsuojelulaki, poronhoitolaki, laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä, ratalaki, yksityistielaki, vesilaki, metsälaki, maa-ainelaki, kaivoslaki ja jätelaki.

Mahdollisuus maakuntakaavan huomioon ottamiseen erityislainsäädännön mukaisessa viranomaisen päätöksenteossa vaihtelee lainsäädännön alasta riippuen. Se, missä määrin tämä on kussakin tilanteessa mahdollista, riippuu muun muassa siitä, millä tavalla viranomaisen päätöksenteon oikeudellisista edellytyksistä ja niihin liittyvästä harkintavallasta on asianomaisissa erityislaeissa säädetty. Maakuntakaavan huomioon ottamisen ja

toteuttamisen edistämisen mahdollisuus muun lainsäädännön mukaisessa päätöksenteossa on sitä suurempi, mitä laajemman harkintavallan asianomainen laki viranomaiselle antaa.

Esimerkiksi pääradan ohjeellista, vaihtoehtoista linjausta koskien radan mahdollinen toteuttaminen edellyttää maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaa suunnittelu- ja lupaprosesseja. Maakuntakaavaa toteutetaan yksityiskohtaisemalla suunnittelulla ja lupamenettelyillä.

Ratalaki velvoittaa ottamaan huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä maakuntakaavan ja yleiskaavan siten kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetään. Rautatien rakentamista koskevan yleissuunnitelman ja ratasuunnitelman tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa rautatiealueen sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty. Alueella, jolla on laadittavana

tai muutettavana oikeusvaikutteinen kaava, voidaan ryhtyä toimenpiteisiin kaavan tavoitteisiin perustuvan yleis- tai ratasuunnitelman laatimiseksi (Ratalaki 10 §). Lisäksi yleissuunnitelmaa tai ratasuunnitelmaa ei saa hyväksyä vastoin maakuntakaavaa tai oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Yleissuunnitelma voidaan hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos kunta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sitä puoltavat.

Viranomaisten on sopeutettava maakunnallista alueiden käyttöä koskevat ratkaisut maakunta-

kaavaan. Maakuntakaava voi olla myös yksi peruste haettaessa muutosta erityislain nojalla tehtyyn päätökseen. Toisaalta maakuntakaavassa ei voi olla muun lainsäädännön vastaisia kaavamääräyksiä. Erityisesti on huomattava, että viranomaisvaikutuksen johdosta viranomaisten on suunnitellessaan omaa toimintaansa pyrittävä edistämään maakuntakaavaa. Jos ympäristöluvan, maa-ainesluvan tai muun ympäristöllisen luvan hakijana on viranomainen, tämän on jo hakemuksessaan otettava maakuntakaavan ohjausvaikutus huomioon.

7.4 KAAVAN SUHDE MAAKUNTASUUNNITELMAAN JA MAAKUNTAOHJELMAAN

Lappi-sopimus 2022–2025 hyväksyttiin Lapin liiton valtuustossa 29.11.2021. Sopimusasiakirja sisältää vuoteen 2040+ ulottuvan Lappi-strategian visioineen. Lappi-sopimus on Lapin maakuntaohjelma vuosille 2022–2025. Se on kehittämisstrategia, joka esittää alueen toimijoiden yhdessä muodostaman kokonaiskuvan seuraavan neljän vuoden strategisesta kehittämisestä sekä rahoituksen suuntaamisesta. Maakuntaohjelmaa toteutetaan kahden vuoden välein laadittavilla maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmissa, jolla kohdennetaan rahoitukset toimijoittain. Lain mukaan viranomaisten tulee ottaa maakuntaohjelmat toiminnassaan huomioon ja edistää niiden toteutumista.

Lapin aluekehittämistä ohjaavat kuusi Lapin vahvuuksiin perustuvaa strategista painopistettä:

2. Arktinen talous kasvaa kestävästi uudistamalla
3. Väestökehityksen ja työvoiman riittävyyden haasteet hallintaan
4. Osaamisen kehittäminen vastaamaan toimintaympäristön nopeita muutoksia
5. Elinympäristön laatu, hyvinvointi ja peruspalvelujen turvaaminen hyvän elämän osatekijöinä
6. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
7. Hyvä saavutettavuus kilpailukyvyyn ja kasvun mahdollistajana

- Saamelaiskulttuuriosio

Maakuntakaavan suunnittelun lähtökohtana toimii Lapin liiton valtuuston hyväksymä 29.11.2021 hyväksymä Lappi-sopimuksessa laadittu Lapin tulevaisuuskuva 2040+ -kartta, jossa osoitetaan Lapin tulevaisuuden aluerakenne sekä kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät. Aluerakennetavoitteenä on uudistettu Lappi-sopimuksen laadintaprosessin yhteydessä. Uudistettu aluerakennetavoite 2040+ on huomioitu Pohjois-Lapin maakuntakaavassa muun muassa osoittamalla aluerakennetavoitteen mukaiset kehittämisikäkäytävät, liikenneyhteydet ja ekologiset yhteydet.

Lappi-sopimuksen sisällöt tarkennetaan kahden vuoden välein laadittavissa maakuntaohjelmien toimeenpanosuunnitelmissa.

Lappi-sopimus täsmentää tavoitteita lähivuosille, ja maakuntakaava luo niiden toteuttamiselle alueidenkäyttöä edellytyksiä. Pitkän tähtäyksen suunnitelmana maakuntakaava on ohjeena myös maakuntaohjelman laatimiselle

Lappi-sopimuksen 2022–2025 liitteenä on saamelaiskäräjien hyväksymä saamelaiskulttuuriosio, jolla määritellään saamelaiskulttuurin visio vuodelle 2040 sekä saamelaiskulttuuriosion kehittämisen painopisteet ja toimenpiteet. Maakunta-

kaava toteuttaa erityisesti painopisteitä "saamelaiden oikeudet" sekä "arktinen talous, ympäristö,

elinkeinot ja matkailu" ja näiden painopisteiden toimenpiteitä.

7.5 KAAVAN SUHDE ALUEEN KUNTIEN SUUNNITTELUUN

Pohjois-Lapin alueen voimassa ja laadittavana olevat yleiskaavat on huomioitu maakuntakaavassa (liite 4). Myös erilaiset kuntien strategiat on huomioitu.

Maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n mukaan maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Viranomaisten on suunnitellessaan

alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Maakuntakaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin 1 momentissa tarkoitetun kaavojen muuttamista koskevan vaikutuksen osalta.

7.6 KAAVAN SUHDE STRATEGIOIHIN

Mineraalistrategiassa esitetyt strategiset tavoitteet ovat kotimaisen kasvun ja hyvinvoinnin edistäminen, ratkaisujen etsiminen globaaleihin mineraaliketjun haasteisiin sekä ympäristöhaittojen vähentäminen.

Maakuntakaavassa pyritään vastaamaan mineraalistrategian tavoitteisiin varaamalla riittävät alueet elinkeinoelämän ja kaivostoiminnan tarpeisiin. Lisäksi tuetaan liikenteellisten yhteyksien säilymistä ja parantamista osoittamalla pääliikenneverkot, uusia ratalinjauksia sekä kehittämistarpeet ja uudet yhteystarpeet.

Kansallinen suo- ja turvemaiden strategia huomioidaan niin, että selvityksin varmistutaan siitä, ettei uusiksi ottoalueiksi osoitettavien soiden luonnontilaisuusaste ja suon perustyyppi ole strategian vastainen.

Lapin energiastrategiassa on osoitettu kärkihankkeet, joita ovat bioenergian käytön kestävä lisääminen, turpeen käytön edistäminen, tuulivoiman hallittu rakentaminen ja tuulivoimaosaamisen kehittäminen, vesivoimatuotannon lisääminen, energiatehokkuuden edistäminen, infrastruktuurin toiminnan varmistaminen sekä energia-alan T&K- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen.

Maakuntakaavassa osoitetaan tuulivoimaloiden alueita sekä merkitään olemassa olevien vesivoimaloiden sijaintipaikat. Varaudutaan toimintaa välillisesti tukevien aluevarausten sijoittamiseen. Bioenergian käyttö on huomioitu osoittamalla maa- ja metsätalousalueita sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaisia alueita sekä varautumalla puukuljetuksiin ja terminaali-alueisiin.

Lapin teollisuusstrategian tavoitteena on kehittää teollisuuden toimintaympäristöä sekä turvata Lapin teollisuuden kasvua ja kansainvälistymistä. Maakuntakaavassa pyritään vastaamaan teollisuusstrategian tavoitteisiin varaamalla riittävät alueet elinkeinoelämän ja etenkin teollisuuden ja kaivostoiminnan tarpeisiin. Lisäksi tuetaan liikenteellisten yhteyksien säilymistä ja parantamista osoittamalla uusi rautatieyhteys, pääliikenneverkot sekä kehittämistarpeet, uudet yhteystarpeet ja merkittävästi parannettavat tiet.

Lapin liikennejärjestelmäsuunnitelman mukaan tärkeimmät liikennejärjestelmän kehittämistarpeet Lapissa ovat:

- keskeisten elinkeinoelämän alojen (kaivos-, metalli- ja metsäteollisuuden sekä matkailun) kehittymismahdollisuuksien tukeminen;
- maakunnan saavutettavuuden parantaminen;

- Lapin liikenteellisen ja logistisen aseman hyödyntäminen osana laajaa ja kehittyvää arktista aluetta.

Maakuntakaavan taustaselvitykseksi laadittiin liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvitys, jonka mukaan maakuntakaavassa osoitetaan olemassa oleva päätieverkosto sekä uusia ratayhteyksiä ja merkittävästi parannettavia teitä. Lisäksi laadittiin ratayhteysselvitys Sodankylä – Kittilä – Kolari välille, jonka perustella maakuntakaavaan osoitetaan päärata ohjeellinen -merkintä Sodankylästä Kemijärvelle ja ratayhteyshyönteistarpeena Sodankylästä Kittilän kunnan rajalle.

Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia

Lapin, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan liitot, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset sekä Väylävirasto ovat laatineet yhteistyössä ensimmäisen koko Pohjois-Suomea kattavan liikenne- ja logistiikkastrategian, jolla turvataan Pohjois-Suomen elinvoimaisuutta turvaamalla liikenteen ja logistiikan jatkuva kehitys. Strategia valmistui vuoden 2017 marraskuussa.

Strategiassa on määritelty Pohjois-Suomen liikenteen ja logistiikan kehittämissuunnitelmat sekä lähivuosien tärkeimmät hankekokonaisuudet. Työssä on keskitytty maakuntarajat ylittäviin sekä kansainvälisiin liikenneyhteyksiin, joissa Pohjois-Suomen erityispiirteet näkyvät selvimmän. Suunnitelmaa tarkennetaan maakuntien omassa liikennejärjestelmätyössä. Strategiassa määriteltiin neljä Pohjois-Suomen liikenteen ja logistiikan kehittämistavoitetta:

- Pohjois-Suomen pitkistä etäisyyksistä aiheutuviin haasteisiin vastataan hyvän saavutettavuuden ja kustannustehokkaiden matka- ja kuljetusketjujen avulla
- Liikennepalveluja kehitetään ottaen huomioon Pohjois-Suomen erityistarpeet keskuksen välisillä pitkillä yhteysväleillä sekä harvaan asutuilla alueilla
- Pohjois-Suomen liikennejärjestelmä mahdollistaa elinkeinoelämän kustannustehokkaan toiminnan ja kehittämisen

- Pohjois-Suomi tukee liikenteen päästöjen vähentämistä ja kestävien liikkumis- ja kuljetusmuotojen yleistymistä

Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategian tavoitteet on otettu maakuntakaavassa huomioon varaamalla Jäämerenradalle aluevaraus, osoittamalla Jäämeren käytävä, joukkoliikenteen kehittämiskäytävä ja merkittävästi parannettavia teitä / tieluokkien nostoa. Maakuntakaavalla edistetään Pohjois-Lapin saavutettavuutta, parannetaan alueen logistista asemaa yhdistäen sen laajempaan liikennejärjestelmään, kehitetään alueen elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksia sekä edistetään vähähiilistä liikennettä.

Lapin matkailustrategia asettaa maankäytölle tavoitteita lento- ja junaliikenteen kehittämiseksi, riittävän joukkoliikenteen ja turvallisen tienpidon sekä matkailun häiriöttömän toiminnan varmistamiseksi. Lisäksi tavoitteena on eri toimialojen tarpeiden yhteensovittaminen sekä korkealaatuinen suunnittelu ja rakentaminen.

Maakuntakaavassa osoitetaan matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealueita. Lisäksi osoitetaan matkailukeskuksia ja kohdemerkintöjä matkailupalvelualueille. Maakuntakaavassa tuetaan liikenteellisten yhteyksien säilymistä ja parantamista osoittamalla pääliikenneverkostot sekä kehittämistarpeet ja uudet yhteystarpeet. Matkailualueiden saavutettavuutta parannetaan osoittamalla uusi ratayhteys. Elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja yrittäjyyttä tuetaan osoittamalla työpaikka-alueita. Maakuntakaavassa osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema- ja kulttuuriperintökohteet.

Lapin matkailustrategiaan linkittyvässä matkailun maankäyttöstrategiassa korostetaan yhteensovittamisen tärkeyttä. Strategiassa on myös todettu tarpeelliseksi tuoda matkailun maankäytön suunnitteluun mukaan vyöhykemäinen ajattelutapa. Maakuntakaavassa toteutetaan vyöhykemäisyyttä muun muassa osoittamalla matkailukeskuksiin ja niiden lähialueille toimintoiltaan ja maankäyttöään erilaisia alueita. Matkailukeskuksiin ja niiden

lähistölle on osoitettu muun muassa matkailupalvelujen alueita, maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta sekä luonnonsuojelualueita. Lisäksi kaavassa on osoitettu ulkoilureittejä ja moottorikelkkailureittejä. Kaavalla on myös varauduttu matkailu- ja ohjelmapalvelutoiminnan kasvuun.

Kansallinen energia- ja ilmastostrategia

Valtioneuvosto lähetti 30.6.2022 kansallisen ilmasto- ja energiastrategian selontekona eduskuntaan. Suomen pitkän aikavälin tavoitteena on hiili-neutraali yhteiskunta.

Ilmaston lämpenemistä aiheuttavista kasvihuonekaasupäästöistä noin 80 prosenttia on peräisin energian tuotannosta ja kulutuksesta mukaan lukien liikenne. Tästä syystä energia- ja ilmastopolitiikka ovat kietoutuneet tiiviisti toisiinsa.

Energiapolitiikka sisältää lisäksi muita asioita, jotka eivät suoranaisesti sisälly ilmastopolitiikkaan kuten energian huolto- ja toimitusvarmuus, energiamarkkinoiden toiminta sekä uusiutuvien energialähteiden ja energiatehokkuuden edistäminen.

7.7 KAAVAN SUHDE VESIENHOITOSUUNNITELMIIN

Maakuntakaavassa huomioidaan Tenon, Näätä-
möjen ja Paatsojen vesienhoitosuunnitelman
2022-2027 ja Kemijoen vesienhoitosuunnitelman
2022-2027 tavoitteet. Milloin riskitoimintoja ei
olla voitu ohjata pohjavesialueen ulkopuolelle, on
pohjavesialueelle annettu suunnittelumääräys.
Suunnittelumääräyksen avulla pohjaveden suoje-
lutarve tulee huomioiduksi yksityiskohtaisem-

7.8 KAAVAN SUHDE TULVASUOJELUUN

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteiden mu-
kaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmaston-
muutoksen vaikutuksiin tulee varautua. Uusi ra-
kentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulko-
puolelle tai tulvariskien hallinta varmistetaan
muutoin.

Käytännöksi on muodostunut, että jokainen halli-
tus tekee kaudellaan energia- ja ilmastopolitiittisen
strategian. Strategian tueksi laaditaan taustara-
portteja, jotka eivät sisällä poliittisia linjauksia. Nii-
den lisäksi päivitetään Suomen energia- ja päästö-
kehitystä arvioivat skenaariolaskelmat. Strategian
vaikutukset myös arvioidaan.

Lapin ilmastostrategiassa määritetään konkreetti-
sia keinoja ja toimenpiteitä, joiden avulla Lappi voi
sekä sopeutua ilmastonmuutokseen, että antaa
panoksensa sen hillintään.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa on pyritty tiivis-
tämään yhdyskuntarakennetta, edistämään uusiu-
tuvien energiamuotojen käyttöä, säilyttämään
olemassa olevia luonnonsuojelualueita ja luomaan
uusia ekologisia yhteyksiä, kehittämään joukkoli-
kenteen sekä vähähiilisten liikenneyhteyksien
edellytyksiä, ottamaan huomioon tulevaisuuden
tulvariskit antamalla koko maakuntakaava-alueetta
koskevia yleismääräyksiä, osoittamalla alueva-
rauksia olemassa olevaan rakenteeseen tukeu-
tuen sekä antamalla kaavamääräyksiä ja suunnit-
teluohjeita.

massa suunnittelussa. Hyvää huonommassa eko-
logisessa tilassa olevien järvien läheisyyteen ei
ole kaavassa osoitettu uusia riskitoimintoja.

Maakuntakaavassa on osoitettu arvokkaita vesis-
töjä, joilla turvataan vaelluskalavesistöjen erityi-
siä luonnon- ja kalastusarvoja. Merkinnällä arvioi-
daan olevan positiivinen vaikutus kyseisten pinta-
vesien tilaan.

Maakuntakaavassa annetaan koko maakunta-
kaava-alueetta koskeva määräys sään ääri-ilmiöihin
ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin va-
rautumisesta sekä tulvavaara-alueiden osoittami-
sista yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

7.9 KAAVAN SUHDE NATURA 2000 -ALUEISIIN

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa ei ole lähtökohdaisesti osoitettu Natura 2000 -alueiden arvoja heikentäviä toimintoja Natura-alueille. Pohjois-Lapin maakuntakaavan Natura-alueita koskevien kaavamerkintöjen toteuttaminen voidaan suunnitella niin, ettei se merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi alueet on liitetty Natura 2000 -verkostoon. Maakuntakaavassa osoitettavat kehittämisperiaattemerkinnät osoittavat kehittämissä poliittisia linjauksia eivätkä siten ole aluevarauksiin rinnastettavia. Niillä osoitetaan yleensä yhteistoiminnallisia kokonaisuuksia, eivätkä ne sinällään voi aiheuttaa Natura-arvioinnin tarvetta.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 kaavaratkaisuiden osalta on laadittu Natura-arviointeja pääradan ohjeelliselle vaihtoehdoiselle linjaukselle sekä erityisalueen laajennukselle. Lisäksi on laadittu Peurasuvanto–Kuivasalmen uutta tieyhteyttä koskeva luonnonsuojelulain 35 §:n mukainen Natura-arviointi. Merkintä poistettiin Lapin Ely-keskuksen ja Metsähallituksen Natura-lausuntojen perusteella.

Erityisalueen laajennus, Test World Oy

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetusta erityisalueen (ajotestirata) laajennuksen osalta ei laaditun Natura-arvioinnin tarveharkinnan perusteella aiheudu Ivalojokisuiston Natura-alueen suojeluperusteina mainittuihin luontotyyppisiin tai

lajeihin kohdistuvia todennäköisiä heikentäviä vaikutuksia. Natura-arvioinnin tarveharkinta ei tuonut esiin seikkoja, joiden vuoksi maakuntakaavassa osoitetusta erityisalueen laajennuksesta olisi tarpeen laatia luonnonsuojelulain 35 § mukaista Natura-arviointia. Test World Oy:n Melanaavan asemakaavasta on laadittu luonnonsuojelulain 35 §:n mukainen Natura-arviointi. Lapin Ely-keskus totesi Natura-lausunnossaan asemakaavan yhteydessä laadittujen luontoselvitysten ja Natura-arvioinnin osoittavan, että hankkeella ei ole todennäköisesti merkittävästi heikentäviä vaikutuksia Ivalojokisuiston Natura 2000 -alueen suojeluperusteisiin tai eheyteen.

Kyläjärven ampuma- ja harjoitusalueen laajennus

Ampuma- ja harjoitusalueen laajennusalueen vaikutukset Vitsavaaranaapa–Kiekeröselän Natura-alueeseen on arvioitu perustuen Kyläjärven käyttösuunnitelmaan (28.3.2014). Lapin ELY-keskus on Natura-lausunnossa (28.10.2015) katsonut, että toiminnasta ei aiheudu merkittävästi heikentäviä vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteisiin, kun itse toiminta sekä toimintojen sijoittuminen ja toiminta-ajat ovat käyttösuunnitelman mukaisia.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitettujen merkintöjen ja määräysten kohdentuminen Natura-alueisiin tai niiden lähistölle on osoitettu liitteessä 2.

7.10 EKOSYSTEEMIPALVELUNÄKÖKULMAN HUOMIOIMINEN

Ekosysteemipalveluilla tarkoitetaan luonnon tuottamia aineellisia ja aineettomia hyötyjä ihmiselle ja yhteiskunnalle. Ekosysteemipalveluiden näkökulmasta ympäristöä ei nähdä rajoitteena vaan ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvointitekijänä. Huomio kiinnitetään ympäristöhaittojen lieventämisestä luonnon ihmisille tarjoamiin mahdollisuuksiin. Pelkän viheralueiden tai vesistöjen määrän sijaan huomio kohdistuu niiden laatuun, saavutettavuuteen, jatkuvuuteen ja ekologisten toimintojen säilymiseen. Ekosysteemipalveluiden perustana

ovat luonnon monimuotoisuus ja toimivat ekosysteemit.

CICES-luokituksen mukaan ekosysteemipalvelut jaetaan kolmeen luokkaan:

- **Tuotantopalvelut** ovat luonnosta suoraan hyödynnettävissä tai käytettävissä ihmisen hyvinvoinnin tai talouden edistämiseen. Luonnosta saatavia tuotteita ovat ravinto, puhdas juomavesi, biomassa sekä poltto- ja rakennusaineet.

- **Tuki- ja säätelypalvelut** käsittävät ne ekologiset prosessit, joiden avulla elävät organismit ylläpitävät ja säätelevät ihmisen elinympäristöä. Prosessit voivat olla mitatakaavaltaan paikallisia, alueellisia tai maailmanlaajuisia. Esimerkiksi ympäristöhaittojen torjunta, hengitysilman puhdistus ja pölytys ovat paikallisia palveluita. Pohjaveden muodostuminen on alueellinen palvelu, kun taas hiilen sidonta ja ilmaston säätely ovat maailmanlaajuisia palveluita.
- **Kulttuuripalveluihin** sisältyvät luonnon ihmisille tuottamat virkistys-, tutkimus- ja koulutusmahdollisuudet, hiljaisuuden kokeminen sekä elvyttävät ja esteettiset maisemat, joissa voi olla myös luonnon- ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä piirteitä.

7.11 ILMASTONMUUTOKSEN HUOMIOIMINEN

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 taustalla on tieto ilmastomuutoksen etenemisen skenaarioista sekä ilmastomuutoksen havaituista ja ennustetuista vaikutuksista suunnittelualueella (kappale 2.5). Kaavaratkaisut on pyritty tekemään ilmastomuutosta hillitseviksi, ennen kaikkea alue- ja yhteiskuntarakenteen tiiviyyttä ja eheyttä vaalimalla ja kestäviä liikkumis- ja energiaratkaisuja suosimalla. Suunnittelualueen laajat ja yhtenäiset, hiilivarastoina toimivat suojelu- ja erämaa-alueet ovat olleet keskeisessä asemassa kaavaratkaisuja tehtäessä. Kaavatyössä on pyritty tunnistamaan osoitettujen toimintojen ilmastovaikutukset ja ohjaamaan yksityiskohtaisempaa suunnittelua vaikutusten lieventämiseen.

Ekosysteemi- ja palveluiden näkökulma on huomioitu Pohjois-Lapin maakuntakaavassa. Kaavan taustaselvitykseksi toteutetussa maisema- ja luonnonympäristöselvityksessä sovellettiin ekosysteemi- ja palveluiden näkökulmaa. Selvityksen tulokset ovat ohjanneet maakuntakaavan aluevarausten suunnittelua, erilaisten reittien linjauksia, kaavamerkintöjä ja -määräyksiä sekä kehittämissuhteita maankäytön suunnittelulle.

Selvityksen pohjalta kaavassa on osoitettu kehittämissuhteita merkinnällä ekologisia yhteystarpeita. Merkinnällä osoitetaan ekologiseen verkostoon liittyviä olemassa olevia tai tavoitteellisia yhteyksiä. Ekologisen yhteystarpeen kaavamerkintä on viitteellinen alueiden kehittämisen periaate.

Selvitystä on hyödynnetty myös kaavan vaikutusten arvioinnissa.

Sopeutumisen kannalta keskeisenä on pidetty tulvariskien hallinnan kehittämistä, sillä ilmastomuutoksen haitalliset vaikutukset liittyvät maankäytön näkökulmasta pitkälti sademäärien kasvuun ja sään ääri-ilmiöiden yleistymiseen. Myös ympäristön resilienssiä on pyritty turvaamaan kytkeytyneen viherveston ja erityismerkintöjen avulla. Maakuntakaavan ilmastovaikutuksia on arvioitu kappaleessa 8.13.

Tarkemmat suunnitelmat esimerkiksi täydennysrakentamisesta, hulevesien käsittelystä ja rakentamisen sijoittamisesta sekä energiaratkaisusta laaditaan kunnissa, yleis- ja asemakaavoituksessa. Maakuntakaavalla ohjataan tätä yksityiskohtaisempaa suunnittelua ilmastomuutosta hillitseväksi ja ilmastomuutokseen sopeutuvaksi.

7.12 TURVALLISUUSTOIMENPITEIDEN HUOMIOIMINEN

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 on asetettu yleismääräyksissä rakentamisrajoitus koskien muun muassa suojavyöhykkeitä. Maakuntakaavassa on osoitettu suojavyöhykkeitä alueille, joissa turvallisuustoimenpiteet tulevat erityisesti otettavaksi huomioon alueen jatkosuunnittelun yhteydessä. SEVESO-alueet on osoitettu erityisellä seivmerkinnällä. Maakuntakaavassa on osoitettu myös melun suojavyöhykkeitä me- ja me1-merkinnöillä.

Maanpuolustuksen ja valtakunnallisen turvallisuuden osalta maakuntakaavassa on osoitettu ampuma- ja harjoitusalueita (EAH), Puolustusvoimien ja rajavartioston alueita (EP), Rajavartiolaitoksen/tullin alueita (EP-2) sekä rajavyöhykealue (er1). Lisäksi maakuntakaavassa on osoitettu suojavyöhykkeitä (sv) ja lentotoiminnan kannalta tärkeitä vyöhykkeitä (sv1).

8. MAAKUNTAKAAVAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

8.1. VAIKUTUSTEN SELVITTÄMINEN KAAVOITUKSESSA

Vaikutusten arviointi on olennainen osa kaavoitusta. Vaikutuksia koskevaa tietoa tuotetaan ja hyödynnetään koko kaavaprosessin ajan. Vaikutusten arviointi kaavoituksessa perustuu maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä asetukseen.

Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa (MRL 9 §):

Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus.

Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvittävät suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa (MRA 1 §):

8.2. ARVIOITAVAT VAIKUTUKSET

Olemassa oleva ja suunniteltu infrastruktuuri on merkittävin ympäristövaikutusten aiheuttaja. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat liikenne ja eri toimintojen maankäyttöliinen sijoittuminen, päästöt, yhdyskuntarakenteen ympäristölliset ja sosioekonomiset vaikutukset sekä luonnonvarojen käytön vaikutukset.

Maakuntakaavaratkaisun suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin ja maakunnallisiin tavoitteisiin arvioidaan sekä valmistelu- että ehdotusvaiheessa. Samoin tarkastellaan myös maakuntakaavan sisältövaatimusten (MRL 28 §) toteuttaminen. Natura 2000 -alueisiin kohdistuvia vaikutuksia arvioidaan tarveharkinnan kautta ja tarvittaessa arviointi tehdään luonnonsuojelulain 35 §:n mukaisesti.

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 9 §:ssä tarkoitettuja kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon aikaisemmin tehdyt selvitykset sekä muut selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset:

- 1) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön;*
- 2) maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon;*
- 3) kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;*
- 4) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen*
- 5) kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön;*
- 6) elinkeinoelämän toimivan kilpailun kehittymiseen.*

Edellä mainittujen lisäksi Pohjois-Lapin maakunta-kaavassa 2040 arvioidaan erikseen vaikutuksia saamelaiskulttuuriin ja ilmastonmuutokseen.

Maakuntakaavan toteuttamisen vaikutukset arvioidaan maankäyttömuodoittain, merkintä- ja määräyskohtaisesti sekä tarpeen mukaan aluekohtaisesti, kuten esimerkiksi paliskunta-kohtaisesti. Kaavan toteuttamisen vaikutukset arvioidaan myös kokonaisuutena. Vaikutusten arviointi kulkee täydentyvästi läpi koko kaavan valmistelu- prosessin.

Vaikutusten arviointimenetelmänä käytetään suunnitteluaineistoon perustuvia asiantuntija-arvioita, työpajoja, neuvotteluja sekä erillisselvityksistä ja YVA-menettelyistä saatavia tietoja.

Vaikutusarviointien täydentämisestä sovitaan viranomaisyhteistyössä. Vaikutusten arviointi on keskeinen osa vuorovaikutteista suunnittelua ja

siihen voi vaikuttaa maakuntakaavan valmistelun eri vaiheissa.

8.3 SAAMELAISKULTTUURIN VAIKUTUSTENARVIOINTI

Pohjois-Lapin maakuntakaavaa 2040 varten perustettiin saamelaiskulttuurityöryhmä, jonka tehtävänä oli arvioida maakuntakaavan vaikutukset saamelaiskulttuuriin. Saamelaiskulttuurityöryhmän asettaminen ja toimeksianto perustuivat saamelaiskäräjien ja Lapin liiton välillä käytyihin neuvotteluihin, joiden tavoitteena oli alun perin Akwé: Kon -menettelyn soveltaminen maakuntakaavoituksessa. Neuvotteluissa päädyttiin kuitenkin ratkaisuun, jonka mukaan maakuntakaavan valmistelussa toteutetaan saamelaiskulttuuriin kohdistuvien vaikutusten arviointi siten, että Lapin liitto palkkaa yhden saamelaiskulttuurin asiantuntijan sekä perustaa työryhmän. Saamelaiskäräjien hallitus nimesi kokouksessaan 5/2018, 23.4.2018, saamelaiskulttuurin työryhmän kokoonpanon ja saamelaiskulttuurin asiantuntijan.

Työryhmän tavoitteena oli keskeisten saamelaiskulttuuriin liittyvien perusselvitysten kokoaminen/tekeminen, vaikutusten rajaus, tarkastelu ja arviointi sekä lieventävien toimenpiteiden tarkastelu. Työryhmän työ rajoittui saamelaisten kotiseutualueeseen. Työryhmä kokoontui 29.5.2018, 16.8.2018, 11.9.2018, 25.9.2018, 30.10.2018, 16.11.2018 ja 7.1.2019. Lisäksi työryhmä osallistui maakuntakaavaseminaariin 27.–28.9.2018.

Saamelaiskulttuurityöryhmä lähetti Lapin liiton hallitukseen 3.12.2018 kirjelmän (päivätty 30.10.2018), jossa työryhmä ilmoitti, ettei sillä ole edellytyksiä toteuttaa sille osoitettua tehtävää arvioida kaavan vaikutuksia saamelaiskulttuuriin maakuntakaavaluonnoksen sisältäessä kaksi aluevarausta hankkeille, jotka ovat mittakaavaltaan poikkeuksellisen suuria ja laajakantoisia; Jäämeren ratalinjaus ja 400 kilovoltin voimalinja. 7.1.2019 pidetyssä Lapin liiton ja saamelaiskulttuurityöryhmän neuvottelussa asia vahvistettiin.

Maakuntakaavan liitteinä ovat maakuntakaavan suhde Natura 2000 -alueisiin -dokumentti (liite 2) sekä merkintä- ja määräyskohtaiset vaikutusten arviointitaulukot (liite 3).

Kun saamelaiskulttuurityöryhmän työ keskeytyi, vaikutusten arvioinnin loppuunsaattaminen jäi maakuntakaavoituksesta vastaavan viranomaisen, Lapin liiton, tehtäväksi. Sittemmin Lapin liiton valtuusto palautti Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 uudelleen valmisteluun niin, että Jäämeren rataa koskevat linjaukset, varaukset ja merkinnät poistetaan kaavasta ja kaava-aineistosta saamelaisten kotiseutualueelta. Vaikutusten arviointi on tehty virkatyönä nojautuen saamelaiskulttuurityöryhmän kokoamiin aineistoihin, muihin kirjallisuuslähteisiin sekä neuvotteluissa ja lausunnoissa saatuun palautteeseen. Erityisesti paliskuntien ja Saamelaiskäräjien kanssa käydyillä lukuisilla neuvotteluilla ja heiltä saadulla lausuntopalautteella on ollut ratkaiseva merkitys eri maankäyttömuotojen vaikutusten arvioinnissa. Tämän vuorovaikutuksellisen prosessin tuloksena kaavaratkaisuja on tarkistettu, muun muassa poistamalla merkintöjä, joilla olisi merkittäviä kielteisiä vaikutuksia saamelaiskulttuuriin tai saamelaisten perinteisiin elinkeinoin, sekä kehittämällä saamelaisten oikeuksia turvaavia suunnitelmääräyksiä.

Yleispiirteisellä maakuntakaavatasolla vaikutusten arviointi perustuu maankäyttö- ja rakennuslain 9 § edellyttämään kaavan merkittävien vaikutusten arviointiin. Kaavan vaikutuksia selvittäessä on otettava huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus, eli maakuntakaavatasolla tarkastelutaso on yleispiirteinen. Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 merkittävät kielteiset vaikutukset saamelaiskulttuuriin liittyvät muihin maankäyttömuotoihin, jotka kilpailevat tilasta saamelaisten perinteisten elinkeinon kanssa. Muilla maankäyttömuodoilla voi olla myös merkittäviä ympäristöllisiä ja maisemallisia vaikutuksia. Kokonaisuutena kaavaratkaisuilla ilman esitettyjä lievennystoimia voisi näin ollen olla merkittäviä vaikutuksia saamelaisten kotiseutualueen ympäristöön ja sitä kautta edelleen saamelaisten oikeuteen ylläpitää

ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Maakuntakaavan ohjausvaikutus suhteessa yksityiskohtaisempaan kaavoitukseen ja suunnitteluun mahdollistaa myös merkittäviä saamelaiskulttuuria ja sitä kautta saamelaisten oikeuksia turvaavia vaikutuksista.

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaiset vaikutustenarvioinnit saamelaiskulttuuriin on selos-

8.4 VALTIONRAJAT YLITTÄVÄT VAIKUTUKSET

Kaavoitusmenettelyssä sovelletaan valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten osalta maankäyttö- ja rakennuslain 26 a -lukua. Valtioiden rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia koskeva maankäyttö- ja rakennuslain muutos tuli voimaan 1.2.2016. Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta (913/2022) koskien luvun 26 a pykälää 206 a, 206 b, ja 206 c tuli voimaan 1.1.2023.

Maankäyttö- ja rakennuslakiin ja -asetukseen tehdyt muutokset liittyvät tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun direktiivin (2001/42/EY, SEA-direktiivi) täytäntöönpanoon.

Maankäyttö- ja rakennuslain 206 a §:n mukaan, jos merkittäviä ympäristövaikutuksia todennäköisesti aiheutuu Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen osapuolena olevan valtion alueelle, tai jos merkittävien ympäristövaikutusten kohteena oleva valtio sitä pyytää, Suomen ympäristökeskuksen on huolehdittava ilmoitus- ja neuvottelutehtävästä kyseisen valtion kanssa.

Maankäyttö- ja rakennuslain 206 b §:n mukaan, jos Suomen ympäristökeskus katsoo, että kaavan toteuttamisella on merkittäviä ympäristövaikutuksia, Suomen ympäristökeskuksen on ilmoitettava vaikutusten arvioinnista ja toimitettava käytävissä oleva aineisto toiselle valtiolle. Toiselle valtiolle toimitettavaa aineistoa on kaavan laatimisen

tettu luvussa 8.16 ja vaikutukset koko maakuntakaava-alueen poronhoitoon on arvioitu luvussa 8.15. Lisäksi kaavaselostuksen liitteenä (liite 3) olevassa MRA 1 §:n mukaisessa vaikutusten arviointitaulukossa maakuntakaavan merkintöjä ja määräyksiä koskien on arvioitu myös vaikutuksia saamelaiskulttuuriin. Kaavaselostuksen liitteessä 8 on kuvattu tarkemmin maakuntakaavan suhdetta saamelaiskulttuuriin.

edetessä täydennettävä kaavaselostuksella sen valmistuttua.

Maankäyttö- ja rakennuslain 206 b §:n mukaan kaavoituksesta vastaavan viranomaisen tulee viipymättä toimittaa ilmoitus kaavoituksen vireille tulosta Suomen ympäristökeskukselle, jos valmistavana olevan kaavan toteuttamisella on todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia toisen valtion alueelle.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 osallistumis- ja arviointisuunnitelma toimitettiin ympäristöministeriölle kansainvälistä menettelyä varten. Ympäristöministeriö lähetti 4.7.2017 ilmoituksen Norjan valtiolle. Norjan valtion ympäristöviranomaisen vastasi 16.8.2017 Tenon kunnan olevan halukas osallistumaan Pohjois-Lapin maakuntakaavaprosessiin.

Lapin liitto ilmoitti 3.2.2020 ympäristöministeriölle, että maakuntakaavaehdotus on lähetetty viranomaislausuntokierrokselle (MRA 13§) 28.1.–28.2.2020 väliseksi ajaksi. Lapin liitto lähetti ympäristöministeriölle norjan kielelle käännetyn aineiston maankäyttö- ja rakennuslain 206 b §:ssä säädetyn menettelyn mukaisesti kaavan toteuttamisen ympäristövaikutusten toteamiseksi toiselle valtiolle. Ympäristöministeriö toimitti Tromssan ja Finnmarkin maaherran sekä Etelä-Varangin lausunnot Lapin liitolle 22.5.2020. Lapin liitto toimitti vastineet saatuihin lausuntoihin ympäristöministeriölle 9.6.2020. Norjan kielelle käännetty kaava-

ehdotusaineisto toimitettiin 30.9.2020 ympäristöministeriölle kaavan julkista nähtävilläoloa varten. Ympäristöministeriö toimitti Norjan ympäristöviraston lausunnon Lapin liitolle 30.11.2020. Lapin liitto toimitti vastineet saatuihin lausuntoihin ympäristöministeriölle 16.12.2020.

Valtionrajat ylittävien vaikutusten arviointi

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa on osoitettu kehittämisperiaate- ja aluevarausmerkintöjä jatkuvaksi Norjan valtion puolelle. Venäjän suuntaan on osoitettu vain ekologisista yhteystarvemerkinnoistä. Kehittämisperiaatemerkinnot ovat suurpiirteisiä yhteistoiminnallisia kokonaisuuksia ja tahtotilaa ilmentäviä merkintöjä, eikä niitä tule tulkita aluevarausmerkintöjen tavoin. Kehittämisperiaatemerkinnoista on osoitettu Jäämerenkäytävä, matkailun vetovoima-alueet, maaseudun kehittämisen kohdealueet, joilla korostuu saamelaiskulttuuri ja ekologiset yhteystarvemerkinnot. Rajan yli jatkuvaksi on osoitettu 400 kV voimajohdon yhteystarvemerkinnot. Aluevarausmerkinnät, joilla voi olla vaikutuksia myös yli valtionrajojen, ovat palvelujen alueet, rajakauppakylät.

Jäämeren käytävä on kansainvälinen kehittämis- ja liikennekäytävä, jonka maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen, liikenteen ja matkailun palveluihin, liikenneympäristön laatuun sekä luonnon-, maiseman- ja kulttuuriympäristöarvoihin. Merkinnällä osoitetaan kansainvälisiä liikenneyhteyksiä sekä energia-, kaapeliyhteys- ja tietoliikennejohtojen tilavarauksia. Merkinnällä voi olla positiivinen vaikutus raja-alueiden liikenteellisten olosuhteiden kehittämiseen ja talouskehitykselle.

Maakuntakaavassa on osoitettu merkittävästi parannettavia teitä valtakunnan rajalle saakka Karigasniemessä, Utsjoella, Nuorgamissa (st 97) ja Näättämissä (kt 92). Teiden parantaminen lisää liikenneturvallisuutta ja parantaa alueen saavutettavuutta. Merkittävästi parannettavat tiet Suomen puolella voivat johtaa toimenpiteisiin myös Norjassa.

Tenojoki ja Inarijoki toimivat rajajokina Suomen ja Norjan välillä Pohjois-Lapin alueella. Tenojoella on kansallinen lohijoki -status Norjassa, kuten myös etelämmällä, valtiorajan ylittävällä Näättämsjöellä. Teno- ja Näättämsjöen on osoitettu arvokas vesistö -merkinnällä, joka perustuu maakuntakaavassa osoitettujen vesistöjen lohi- ja taimenkantojen suojelubiologiseen ainutlaatuisuuteen sekä Suomen että maailmalaaajuudessa perspektiivissä. Merkinnällä pyritään turvaamaan vesistöjen luonnon- ja kalastusarvoja, joten sillä on positiivisia vaikutuksia Suomen ja Norjan yhteisten jokien hyvinvoinnin kannalta.

Fingridin 400 kV voimajohdon yhteystarpeen osoittaminen maakuntakaavassa liittyy Suomen rooliin osana yhteispohjoismaista sähköjärjestelmää, johon kuuluu myös Ruotsin, Norjan ja Tanskan järjestelmät. Pitkällä aikavälillä Pohjois-Norjan alueen merkittävä sähkön käytön tai tuotannon lisääntyminen voisi edellyttää Suomen kantaverkon osalta 400 kilovoltin siirtojännitteen käyttöönottoa myös Lapissa. Tästä johtuen tulevaisuudessa tulee varautua uuden 400 kV voimajohdon rakentamiseen Pohjois-Norjasta Suomeen. Mikäli voimajohto joskus toteutuu, sen rajat ylittäviä vaikutuksia voivat olla muun muassa voimajohtoaukean leventyminen, luonnon monimuotoisuuden muutokset sekä paikalliset maisemahaitat. Voimajohdon yhteystarvemerkinnoilla ei kuitenkaan osoiteta sijaintia, joten voimajohdon toteutumisesta johtuvat tarkemmat vaikutukset voidaan arvioida vasta toteuttamisen yhteydessä.

Palvelujen alueet, rajakauppakylät -merkintä (P) perustuu rajat ylittävään kaupankäyntiin ja tavavarvirtoihin. Palvelujen alueilla, rajakauppakylillä voi olla elinkeinoja edistävä ja aluetaloutta parantava vaikutus myös rajan toisella puolella. Norjalaiset käyttävät runsaasti alueen palveluita esimerkiksi huoltoasemilla, päivittäistavarakaupoissa ja Alkossa. Toiminta on johtanut liikenteen lisääntymiseen raja-alueilla, mikä voi heikentää liikennetur-

vallisuutta ja lisätä kasvihuonepäästöjä. Mahdollisesti jatkossakin lisääntyvä rajaturismi voi voimistaa edellä mainittuja vaikutuksia.

Matkailun vetovoimavyöhykkeellä (mv) pyritään osoittamaan matkailun ja virkistyksen kehittämisen alueidenkäytöllisiä periaatteita. Vyöhykemerkin­töjä on osoitettu Utsjoen kuntaan Karigasniemelle, kirkonkylälle ja Nuorgamiin sekä Inarissa Sevettijärveltä Näätämöön. Merkinnällä osoitetaan matkailun ja virkistyksen vyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista. Merkintöjen vaikutus on informatiivinen, jolla tuodaan esille matkailullisen kehittämisen tarpeet ja mahdollisuudet rajan molemmin puolin. Merkintä ilmaisee matkailun kehittämisen tahtotilan. Merkintä voi edistää

8.5 VAIKUTUKSET PINTA- JA POHJAVESIIN

Pohja- ja pintavesiin haitallisesti vaikuttavia alueidenkäyttömuotoja ovat etenkin kaivosalueet, maa-ainesten ottoalueet, teollisuusalueet, jäteenkäsittelykohteet, sekä ampumaradat. Pohja- ja pintavesien likaantumista voi tapahtua myös näiden alueiden lähiympäristössä.

Kaivosalueiden toteutuminen saattaa aiheuttaa paikallisesti riskin pohja- ja pintavesiolosuhteiden muuttumiselle. Kaivostoiminnan aloittamisen edellytyksenä olevan ympäristölupamenettelyn yhteydessä arvioidaan vaikutukset pohja- ja pintavesialueisiin sekä mahdolliset suojaamistarpeet. Pintavesiin kaivostoiminnalla voi olla monenlaisia vaikutuksia. Raakaveden otto esimerkiksi malmin rikastukseen muuttaa ottokohteen, järven tai joen hydrologisia oloja. Kaivostoiminnan vesipäästöt pistekohtaisena ja mahdollisesti myös hajakuormituksena vaikuttavat vastaanottavan vesistön laatuun. Kaivosalueella tapahtuva pölyäminen ja pölyn mahdollinen leviäminen kaivosalueen ulkopuolelle saattavat myös vaikuttaa suoraan tai hajakuormituksen pölyn kontaminoimien valumavesien kautta lähialueen vesistöjen laatuun. Maa-

matkailun kansainvälistä yhteistyötä ja tukea raja-alueiden kulttuurimaiseman säilymistä ja kehittämistä sekä kulttuuriperintökohteiden vaalimista.

Maaseudun kehittämisen kohdealueella, jolla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1), osoitetaan saamelaiskulttuuriin tukeutuvia maaseutuvyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista. Merkintä voi tukea ja edistää Tenojokilaakson kylien elinkeinoja, kylä- ja maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä ja saamelaisen kulttuurimaiseman säilymistä Tenojokilaaksossa, millä voi olla vaikutusta elinvoimaisuuteen ja maisemakuvaan myös Norjan puolella.

kuntakaavassa ei osoiteta uusia kaivosalueita. Olevat kaivosalueet sijoittuvat Kemijoen valuma-alueelle. Kaivosten aluevarausmerkintöjä on tarkistettu ja kaivosten yhteyteen on annettu osa-aluemerkintä potentiaaliselle laajentumisalueelle. Pohjois-Lapin alueelle mahdollisesti perustettavia uusia kaivosalueita tullaan ohjaamaan vaihemaakuntakaavoilla sekä hankkeiden lupaprosessien kautta. Kaivosalueita koskevan suunnittelumääräyksen avulla pyritään turvaamaan pintavesien tila. Suunnittelumääräyksen mukaan alueen kaivostoimintojen suunnittelussa (kaivoksen koko elinkaari huomioiden) on erityisesti vesistövaikutusten hallintaan liittyen otettava huomioon sään ääri-ilmiöt varautumalla mm. runsaisiin sateisiin ja tulvatilanteisiin.

Maa-ainesten otto on taajamien lähellä sijaitsevilla pohjavesialueilla usein suurin riski. Maakuntakaavassa osoitetaan maa-ainesten ottoalueita, joilla on voimassa ottolupa tai jotka on tunnistettu maa-ainesten ottoon soveltuviksi alueiksi. Pohjavesialueilla sijaitseville maa-ainesten ottoalueille

annettu kohdekohtainen suunnittelumääräys turvaa osaltaan pohjaveden laadun ja määrän säilymistä.

Myös suurten liikenneväylien alueella pohja- ja pintavesien likaantuminen on mahdollista. Näillä alueilla pohjaveden muodostumisolosuhteissa voi tapahtua muutoksia ja haitallisia aineita saattaa päätyä pohjaveteen. Pintavesiin kulkeutuu kiintoainetta, ravinteita ja mahdollisesti eliöstölle haitallisia aineita. Tämä seurauksena vesistön ekologinen tila voi muuttua. Teiden parantaminen voi lisätä liikenteen määrää ja vahvistaa vaikutuksia pohja- ja pintavesiin.

Pääradan ohjeellisella vaihtoehtoisella linjauksella tai Fingridin 400 kV yhteystarpeella ei arvioida olevan olennaisia vaikutuksia pinta- tai pohjavesiin. Ratarakentamisesta johtuva maa-ainesten suuri tarve voi vaikuttaa maa-ainestenoton lisääntymiseen muualla ja näin mahdollisesti vaikuttaa pinta- ja pohjavesiin välillisesti. Mikäli rata toteutuu, mahdollinen riski pinta- ja pohjavesille voi syntyä lähinnä onnettomuuden seurauksena.

Maakuntakaavan siirtokuorma- ja hyötyjäteasemia ei ole sijoitettu tärkeille tai vedenhankintaan soveltuville pohjavesialueille. Hyötyjäteaseman toiminta on sen luonteista, ettei siitä aiheudu vaaraa pohjavedelle. Teollisuusalueiden pinta- ja pohjavesivaikutukset riippuvat niillä sijaitsevasta toiminnasta. Myöskään teollisuusalueita ei ole maakuntakaavassa sijoitettu luokitelluille pohjavesialueille. Vaikutukset tutkitaan tarkemmin mahdollisten ympäristölupaprosessien yhteydessä.

Maakuntakaavassa uutena merkintänä osoitetut, jo käytössä olevat ampumaradat saattavat etenkin paikallisesti aiheuttaa riskejä pohjavedelle. Haulikoradat aiheuttavat suurempia riskejä pohjavedelle kuin pistooli- ja kivääriradat, joissa valtaosa luotijätteestä kertyy taustavalliin. Ampumarata-alueiden vaikutukset pohjavesialueisiin arvioidaan tarkemmin ympäristölupakäsittelyjen yhteydessä. Ampumaratojen vaikutukset pintavesiin ovat yleensä varsin vähäisiä. Puolustusvoimien am-

puma- ja harjoitusalueiden laajennukset voivat lisätä riskejä alueen pinta- ja pohjavesiin. Ampumaradoille on annettu suunnittelumääräys, jonka mukaan alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon pohjaveden pilaantumisriski.

Maakuntakaavassa osoitetaan olemassa olevia ja laajentuneita erityisalueita, joissa harjoitetaan auto- ja kylmätestausta. Maakuntakaavassa osoitetuilla auto- ja kylmätestausalueet voivat sijaita pohjavesialueilla. Esimerkiksi Mellanaavan erityisalue (E 1810) ulottuu pohjavesialueelle. Kylmätestausalueilla voi olla paikallisia negatiivisia vaikutuksia pintavesiin erityisesti keväisin lumen sulassa. Lisäksi esimerkiksi mahdolliset polttoainevuodot ja toiminnasta johtuvat pienhiukkaset voivat vaikuttaa pinta- ja pohjavesiin. Vaikutusten arvioidaan jäävän kuitenkin pieniksi ja paikallisiksi.

Elinkeinotoiminta maa- ja metsätalousvaltaisilla alueilla sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaisilla alueilla voi aiheuttaa vaikutuksia pohja- ja pintavesiin. Voimakkaan maanpinnan käsittelyn yhteydessä aiheutuu ravinteiden, kiintoaineiden, huumuksen ja metallien huuhtoutumista vesistöihin. Maatalouden pohja- ja pintavesille aiheuttamat riskit liittyvät etenkin lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttöön. Vaikutukset riippuvat suuresti myös alueen hydrogeologisista olosuhteista. Haitallisia vaikutuksia on mahdollista vähentää esimerkiksi laskeutusaltaiden, kosteikkojen, suoja-vyöhykkeiden ja oikeanlaisen viljelytekniikan avulla. Maakuntakaavassa on saamelaisten kotiseutualueen osalta annettu suunnittelumääräys, jonka mukaan saamelaisten kotiseutualueella metsätalouden tulisi käyttää luontaista uudistamista sille soveltuvilla kohteilla ja välttää maanpinnan voimakasta käsittelyä.

Erityisen herkkiä alueita Pohjois-Lapin alueella ovat tärkeät tai vedenhankintaan soveltuvat pohjavesialueet. Maakuntakaava suojaa pohjavettä osoittamalla nämä alueet ja antamalla näille alueille määräyksen, jonka mukaan aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava siten, että pohjave-

den laatu, määrä tai käyttökelpoisuus vedenhankintaan eivät niiden vaikutuksesta heikkene. Maakuntakaavassa annetaan vaikutusten lieventämiseksi suunnittelumääräys niille uusille maantiejä ja ratalinjauksille, jotka leikkaavat luokiteltua pohjavesialuetta. Suunnittelumääräyksen mukaan toiminta tulee suunnitella siten, että rakentamisella ei vaaranneta alueen pohjavesiä

Kaava tukee yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja toimintojen tiivistämistä. Tiiviillä rakentamisella mahdollistetaan monien taajamien ja kylien ulkopuolisten alueiden jättäminen vapaaksi rakentamiselta. Tällä voidaan arvioida olevan hajakuormituksen lisääntymistä hillitsevä vaikutus.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa on uutena merkintänä osoitettu arvokkaita vesistöjä, joilla osoitetaan valtakunnallisesti uhanalaisen eliölajiston, luonnon monimuotoisuuden ylläpidon ja kalastuksen kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä.

Merkinnällä tunnustetaan kalakantojen geneettisen monimuotoisuuden merkitys ympäristön/ilmaston muuttuessa ja vaikutuksiin varautuessa. Merkintä turvaa eri elinympäristöihin sopeutuneet taimen ja lohikannat, jotka ovat geneettisesti

sopeutuneet tuhansien vuosien aikana näihin vesistöihin. Laaja geenipohja auttaa näitä lajeja sopeutumaan elinympäristön muutoksiin ja ilmastomuutokseen. Taimenen ja lohien monimuotoiset ja elinvoimaiset kannat turvaavat erittäin uhanalaiset jokihelmisimpukkakannat. Merkinnällä on positiivinen vaikutus pinta- ja pohjavesien tilaan.

Pienvesistöjen tilan säilymistä ja parantumista tukevia kaavamerkintöjä ovat etenkin luonnonsuojelualueet ja erämaa-alueet, MU- ja MU-3-alueet sekä ekologiset yhteystarpeet.

Monet alueidenkäyttömuodot, joiden alueella voimakasta ympäristön muuttamista tulee välttää, suojaavat osaltaan pinta- ja pohjavesiä. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi luonnonsuojelualueet, muinaismuistoalueet, kulttuuriympäristö- ja maisemakohteet, arvokkaat harjualueet ja muut geologiset muodostumat sekä rantojensuojelualueet. Myös matkailu- ja virkistysalueet sekä maa- ja metsätalousvaltaiset/metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU- ja MU-3-alueet) saattavat suojata pinta- ja pohjavesiä.

8.6 VAIKUTUKSET MAA- JA KALLIOPERÄÄN

Kaavassa osoitetut arvokkaat harjualueet tai muut geologiset muodostumat suojaavat geologisesti tärkeitä luonnonkohteita. Nämä kohteet ovat usein myös nähtävyyksiä ja niillä on merkitystä ulkoilu- ja opetuskohteina. Geologisten kohteiden säilymistä edesauttavat myös luonnonsuojelualueet, muinaismuistoalueet, kulttuuri- ja maisemakohteet, kulttuurihistorialliset reitit, matkailukohteet sekä virkistys- ja pohjavesialueet. Näiden alueiden luonnonvarojen hyödyntämistä on rajoitettu, mikä toisaalta aiheuttaa jonkin verran taloudellisia menetyksiä.

Merkittävimpiä maa- ja kallioperään vaikuttavia toimintoja ovat maa-ainesten ottoalueet ja kaivosalueet. Näillä alueilla geologisia luonnonvaroja hyödynnetään ja kuljetetaan muualle, jolloin alku-

peräinen geologinen esiintymä tuhoutuu. Vaikutukset kohdistuvat kuitenkin yleensä vain siihen alueeseen, jossa maata muokataan. Mahdollisesti toteutuvan Pahtavaaran uudelleenkäynnistämisen vaikutukset maa- ja kallioperään riippuvat sovelletuista haittojen vähentämiskeinoista. Pahtavaaran laajennusalueella sijaitsee kolme arvokasta harjualueutta tai muuta geologista muodostumaa, joihin voi kohdistua vaikutuksia. Maaperän kontaminoitumista tai likaantumista voi tapahtua etenkin kaivosalueilla sekä siirtokuorma- ja hyötyjäteasemilla. Lisäksi maaperään saattaa kohdistua vaikutuksia työpaikka-alueilla, joissa käsitellään liikaavia aineita.

Testialueet voivat paikallisesti vaikuttaa maa- ja kallioperään maanmuokkauksen ja asfaltoinnin

myötä. Testialueiden laajentuminen lisää maan tiivistämistä ja päällystämistä, mikäli toiminta alueella kasvaa.

Pääradan ohjeellinen, vaihtoehtoinen linjaus vaikuttaa toteutuessaan maa- ja kallioperään. Vaikutukset riippuvat osittain toteutettavasta vaihtoehdosta. Maa- ja kallioperään kohdistuu huomattavia vaikutuksia muun muassa kallio- ja maaleikkaustöiden sekä siltojen ja tunneleiden rakentamisen vuoksi. Lisäksi pääradan ohjeellisen, vaihtoehdoisen linjauksen rakentamiseen tarvitaan runsaasti kivi- ja maa-aineksia.

Tuulivoimarakentamisella on vaikutuksia maa- ja kallioperään etenkin rakennusaikanaan. Vaikutuksia aiheutuu voimaloiden rakennuspaikkojen ja niiden lähiympäristön muokkaamisesta sekä tarvittavan tiestön ja sähkölinjojen rakentamisesta.

8.7 VAIKUTUKSET KASVI- JA ELÄINLAJEIHIN, LUONNON MONIMUOTOISUUTEEN JA LUONNONARVOIHIN

Maakuntakaava tukee monin tavoin luonnon monimuotoisuuden säilymistä kaava-alueella. Selostuksen liitteenä (liite 2) on listaus kaava-alueen Natura 2000 -verkostoon kuuluvista alueista sekä arvio niihin kohdistuvista vaikutuksista.

Muun muassa luonnonsuojelualueiden, erämaa-alueiden ja arvokkaiden harjualueiden tai muiden geologisten muodostumien osoittaminen tukee luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Näiden luonnonsuojeluvarauksen osoittaminen ei myöskään hajauta alue- tai yhdyskuntarakennetta.

Kaavassa osoitetut luonnonsuojelualueita yhdistävät ekologiset yhteydet tukevat yhtenäistä luonnonsuojelualueiden verkostoa.

Luonnon monimuotoisuutta turvataan maakuntakaavassa myös koko maakuntakaava-aluetta koskevien suunnittelumääräysten avulla.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa on uutena merkintänä osoitettu arvokkaita vesistöjä, joilla osoitetaan valtakunnallisesti uhanalaisen eliölajiston, luonnon monimuotoisuuden ylläpidon ja kalastuksen kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä.

Vaikutukset ovat kuitenkin yleensä luonteeltaan paikallisia. Mittava tuulivoimarakentaminen voi lisätä maa- ja kiviainesten kysyntää alueellisesti.

Rovajärven sekä Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueiden laajennusten toteuttamisen myötä alueen maaperäolosuhteet voivat muuttua. Muutosten merkittävyys riippuu toimintojen laajuudesta ja sijoittelusta. Suurimmat muutokset aiheutuvat teiden ja uusien toimintojen rakentamisesta. Ampumaharjoitusalueilla maaperään voi kertyä raskasmetalleja ja räjähdysainejäämiä. Laajennuksien ei arvioida aiheuttavan merkittäviä vaikutuksia maa- ja kallioperään. Lisäksi ampumarata-alueet saattavat aiheuttaa maaperän likaantumista paikallisesti. Erilaisten ratkaisujen (mm. luotiloukut) avulla vaikutuksia on mahdollista pienentää.

Merkinnällä tunnustetaan kalakantojen geneettisen monimuotoisuuden merkitys ympäristön/ilmaston muuttuessa ja vaikutuksiin varautuessa. Merkintä turvaa eri elinympäristöihin sopeutuneet taimen ja lohikannat, jotka ovat geneettisesti sopeutuneet tuhansien vuosien aikana näihin vesistöihin. Laaja geenipohja auttaa näitä lajeja sopeutumaan elinympäristön muutoksiin ja ilmastomuutokseen. Taimenen ja lohen monimuotoiset ja elinvoimaiset kannat turvaavat erittäin uhanalaiset jokihelmisimpukkakannat. Merkinnällä on positiivinen vaikutus kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonarvoihin.

Maakuntakaavassa voimalaitokselle on annettu määräys, jonka mukaan alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee luoda edellytykset vaelluskalojen kulkua varten. Määräyksellä edistetään vaelluskalojen kulkua ja ekologisten yhteyksien säilymistä.

Matkailun vetovoima-alueet ja maaseudun kehittämisen kohdealueet eivät ole ristiriidassa luonnon monimuotoisuuden suojelun kanssa. Merkin-

nät eivät osoita konkreettisia maankäyttövarauksia vaan lähinnä yhteistoiminnallisia kokonaisuuksia. Matkailun vetovoima-, maaseudun kehittämisen-, Jäämeren käytävä- ja ekologinen yhteystarvekehittämisperiaattemerkintään liittyy kaavamääräyksiä muun muassa luonnon-, maiseman- ja kulttuuriympäristöarvojen huomioimisesta ja vaalimisesta tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden yhteyksien huomioimisesta.

Matkailuun ja virkistykseen osoitettavilla alueilla on tärkeä merkitys matkailun haittavaikutusten keskittämässä tietyille rajatuille alueille, joilla luonnolle aiheutuvaa häiriötä pystytään ohjaamaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa toimintojen tarkemman sijoittelun ja suunnittelun keinoin.

Pääradan ohjeellinen vaihtoehtoinen linjaus on toteutettavissa niin, että se ei kulje luonnonsuojelutai erämaa-alueiden läpi. Pääradan ohjeellisella linjauksella on toteutuessaan kuitenkin paikallisia negatiivisia vaikutuksia kasvi- ja eläinlajeihin sekä luonnon monimuotoisuuteen ja arvoihin. Ratalinjaus toteutuessaan muodostaa erämaiselle alueelle uuden avoimen käytävän, jonka leveyteen vaikuttaa käytävään sijoittuvien yhteyksien määrä (sähkölinjat ym.). Radan yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla ja teknisillä ratkaisuilla on mahdollista vähentää aiheutuvaa haittaa.

Maakuntakaavassa osoitettu tieverkko noudattaa pääosin nykyistä tieluokitusta ja linjauksia. Lisäksi on osoitettu merkittävästi parannettavia tieyhteyksiä esimerkiksi välille Sodankylä–Utsjoki. Uutena yhdystienä osoitetaan Lokka–Ruuvaoja-tieyhteys.

Asumiseen, palveluihin ja taajamatoimintoihin liittyvien merkintöjen (A, at, ats, c, p, TP, T) seurauksena maankäyttö tiivistyy tietyillä alueilla, mistä voi aiheutua paikallisella tasolla haitallisia luontovaikutuksia, mm. lisääntyvään liikenteen ja ihmisten liikkumisen aiheuttamaa häiriötä ja melua, rakentamisesta aiheutuu vaikutuksia luontotyyppisiin ja maaperään sekä syntyy hulevesiä päällysteytiltä alueilta.

Toisaalta keskittäminen ja tiivistäminen mahdollistaa toimintojen sijoittamisen sellaisille alueille,

jotka ovat jo lähtökohtaisesti luontoarvojen puolesta rakentamiseen soveltuvia ja häiriöiden suhteen kestävämpiä, verrattuna ohjaamattomampaan rakentamiseen laajemmalle alueelle.

Maakuntakaavan luonnosvaiheessa voimajohto esitettiin merkittävän ohjeellisena linjauksena, mutta kaavaehdotuksessa se osoitetaan yhteystarpeena. Yhteystarve ei merkintätyyppinä ota kantaa voimajohdon sijaintiin alku- ja päätepisteiden välillä, joten voimajohdon vaikutusten kohdekohtainen arviointi on mahdollista vasta suunnittelun tarkentuessa.

Tuulivoimaloiden alueet muuttavat voimaloiden toteutuessa luontoa paikallisesti voimaloiden alueella. Myös tie- ja sähkösiirtoyhteydet vaikuttavat luonnonympäristöön. Tuulivoimaloista voi aiheutua haittaa linnuille törmäysriskin ja häiriön vuoksi. Tuulivoimaloiden tarkemmassa suunnittelussa tulee selvittää alueen pesimälinnusto ja lintujen muuttoreitit sekä arvioida yhteisvaikutukset jo toteutuneiden tuulivoimahankkeiden kanssa.

Maakuntakaavassa osoitettujen tuulivoimaloiden alueiden kasvillisuuteen ja luontotyyppisiin kohdistuvat vaikutukset eivät todennäköisesti ole merkittäviä yli 500 metrin etäisyydellä, eikä linnustoon (tai muihin lajeihin) kohdistuvat haitalliset vaikutukset ole merkittäviä 1-1,5 km etäisyydellä tuulivoimaloista. Mahdollisen poikkeuksen muodostavat sellaiset lintulajit, joiden ravinnonhakulennot voivat suuntautua useiden kilometrien etäisyydelle suojelualueilta, kuten esimerkiksi suuret petolinnut ja muista linnuista mm. kuikka ja kaakkuri. Tuulivoimaselvityksessä käytetyt EI-alueiden kriteerit riittävät takaamaan sen, että maakuntakaavan tarkkuustasolla tarkasteltuna esitetyistä tuulivoimatuotantoon soveltuvista alueista ei aiheudu luonnonsuojelualueisiin tai Natura 2000 -verkoston kohteiden suojeluperusteisiin kohdistuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä tulee varmistua siitä, että tuulivoimaloiden sijoittelu ei vaaranna esimerkiksi petolintujen ravinnonhakulentoja pesäpaikkojen ja ruokailualueiden välillä. Herkkien petolintujen pesäpaikkojen ympärille määritelty 2 km laaja EI-alueen vyöhyke takaa

kuitenkin sen, että esitetyt alueet ovat toteuttamiskelpoisia maakuntakaavalta edellytettävältä tarkkuustasolla.

Maakuntakaavan alueella mahdollisesti toteutuvat kaivoshankkeet vaikuttavat paikallisesti luonnon monimuotoisuuteen. Pahtavaaran kaivosalueen (EK 1905) ja potentiaalisen kaivostoiminta-alueen (ek-1 1923) laajentaminen voi heikentää luonnon monimuotoisuutta paikallisesti tutkimusvaiheessa ja mahdollisessa louhimisvaiheessa. Alueen välittömässä läheisyydessä ei kuitenkaan ole luonnonsuojelualueita tai muita merkittäviä luonnon monimuotoisuuden kohteita. Samanlaisia vaikutuksia voi olla myös Kevitsan (ek-1 1924) potentiaalisilla kaivostoiminta-alueilla. ek-1-alueet eivät ole varsinaisia kaivosalueita, eikä niillä ole kaivospiiriä. Alueen käyttö määräytyy päämaankäyttöluokan mukaan. Kaivostoiminnasta johtuva liikenteen lisääntyminen voi myös aiheuttaa päästöjä ja lisätä törmäysvaaraa elämistön kanssa. Uusien teiden rakentaminen kaivosalueella ja lähiympäristöön johtaa maan tiivistämiseen sekä mahdollisiin metsähakkuihin, jotka voivat heikentää luonnon monimuotoisuutta paikallisesti.

Kaivosalueiden vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen riippuvat sovelletuista haittojen vähentämiskeinoista. Lisäksi kaivoksen toteuttamistavalla on suuri merkitys sen ympäristövaikutuksiin.

Maakuntakaavassa on osoitettu Sodankylän vihreäkivivyöhykkeelle laajoja alueita kehittämisperiaatemerkinällä mineraalipotentialinen vyöhyke (ek). Merkinällä turvataan mahdollisuuksia kaivostoiminnan kehittämiselle. Merkintä ei osoita konkreettista maankäyttöä alueelle eikä täten ole kehittämismerkintätyyppisenä merkintänä ristiriidassa esimerkiksi luonnonsuojelumerkintöjen kanssa. Alueella toimitaan osoitetun päämaan-

käyttömerkinnän mukaisesti. Luonnonsuojelulaissa säädetään mahdollisesta poikkeamismenettelystä.

Auto- ja kylmätestaustoimintaan varattujen alueiden osalta saattaa aiheutua luontoon kohdistuvia häiriöitä, sekä meluvaikutuksia että laajojen kenttäalueiden osalta muutoksia pintavesien valuntaan ja vaikutuksia alle jääviin luontotyyppeihin. Tarkempien vaikutusten arviointi on mahdollista tapauskohtaisesti vasta yksityiskohtaisen toiminnan suunnittelun yhteydessä, jolloin toimintojen luvitusvaiheessa tai mahdollisesti tarkemman kaavoituksen yhteydessä voidaan ottaa kantaa vaikutusten suuruuteen.

Moottorikelkkailureitit sijoittuvat paikoin luonnonsuojelualueille tai niiden läheisyyteen. Kyseisissä paikoissa on jo nykyisin ajoura eikä lumipeitteisenä aikana tapahtuva kelkkailu heikennä suojelualueiden suojeluperusteita. Suojelualueilla, joissa on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma, kelkkailureitit ovat suunnitelmien mukaisia. Moottorikelkkailun yhteystarvemerkinällä pyritään lähtökohtaisesti siirtämään moottorikelkkailu-uria ja -reittejä pois luonnonsuojelu- ja vesistöalueilta. Moottorikelkkailureittien yhteystarvemerkinällä osoitetaan olemassa olevan uran sijainnin suunnittelun tarvetta. Yhteystarvemerkinällä ei osoiteta tarkkaa sijaintia, vaan suunnittelun tarve yhteysvälillä.

Maakuntakaavan reitistömerkinnät auttavat ohjaamaan merkittävimmät ulkoilu- ja moottorikelkkailuvolyymit sellaisille reiteille, joiden osalta on mahdollista estää luontoon kohdistuvia häiriöitä. Tämän vuoksi merkintöjen vaikutukset luontoarvoihin voidaan nähdä myönteisinä, vaikka lisääntyvästä ulkoilusta ja moottorikelkkailusta aiheutuukin häiriötä reitin läheisyyteen.

8.8 VAIKUTUKSET TAAJAMAKUVAAN, MAISEMAAN, KULTTUURIPERINTÖÖN JA RAKENNETTUUN YMPÄRISTÖÖN

Maakuntakaava tukee monin eri tavoin hyvän taajamakuvan, maiseman sekä kulttuuriperinnön säilymistä ja kehittämistä. Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden alueiden,

muinaismuistojen, rakennussuojelukohteiden ja kulttuurihistoriallisesti merkittävien teiden ja reitien osoittamisella tuetaan näiden alueiden ja arvo-

jen säilymistä sekä niiden huomioimista yksityiskohdaisemmassa suunnittelussa. Maiseman ominaispiirteiden ja kulttuuriperinnön säilymistä tuetaan myös koko maakuntakaava-aluetta koskevien suunnittelumääräysten avulla.

Myös esimerkiksi luonnonsuojelualueet ja arvokkaat harjualueet tai muut geologiset muodostumat suojaavat omalta osaltaan maisemaa ja kulttuuriperintöä, sillä näillä alueilla tulee välttää voimakasta ympäristön muuttamista.

Matkailu- ja virkistysalueet, maaseudun kehittämisen kohdealueet, maaseudun kehittämisen kohdealueet, jolla korostuu saamelaiskulttuuri sekä maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta voivat tukea maiseman ominaispiirteiden esiin nostamista ja suojata osaltaan kulttuuriperintöä. Matkailun ja virkistysalueiden kehittämiseen liittyvillä toimenpiteillä, kuten valaistuksella, rinnehakkuilla tai ulkoilureiteillä voi olla vaikutuksia maisemaan ja kulttuuriperinnön säilymiseen. Matkailun tai maaseudun kehittämiseen tähtäävän uudisrakentamisen tulee kuitenkin soveltaa ympäristöönsä sekä sijoittua maiseman ja luonnon kannalta kestäville paikoille. Tarkemmassa suunnittelussa on aina huomioitava maisemalliset ja kulttuuriset reunaehdot sekä vaalittava kulttuurihistoriallisia arvoja.

Uudet asuin-, työpaikka- ja teollisuusalueet tukevat nykyiseen yhdyskuntarakenteeseen, mitä voidaan pitää maiseman ja taajamakuvan kannalta myönteisenä. Kaava pyrkii myös ohjaamaan taajamien hajanaisesti ja väljästi rakennettujen alueiden uudisrakentamista yhdyskuntarakennetta eheyttävästi niin, että taajamien toimivuus, liikenneturvallisuus ja palvelujen saatavuus paranevat. Tiivistyvä taajamavyöhyke mahdollistaa samalla myös taajamakuvan kehittämisen ja ympäristön viihtyisyyden lisäämisen eheyttävän suunnittelun keinoin. Taajamakuva muuttuu tiivistämisen, rakennustehokkuuksien kasvun ja rakennuskannan uudistamisen myötä. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa voidaan vaikuttaa vaikutusten laatuun ja määrään.

Kulttuuriperintöön saattaa kohdistua vaikutuksia etenkin tiivistyvillä kuntakeskusten alueilla Sodankylässä, Ivalossa, Inarin kirkonkylässä ja Utsjoella.

Vanhan rakennuskannan purkamiseen voi paikallisesti kohdistua paineita. Myös matkailukeskuksissa ja kyläalueilla uusi rakennuskanta voi muuttaa maisemakuvaa rikkonaisempaan suuntaan. Tasapainoinen taajama- tai kyläkuva on kuitenkin saavutettavissa hyvän suunnittelun avulla. Oikein toteutettuna uusi rakennuskanta voi tietyissä tilanteissa myös parantaa ennestään arvokkaiden alueiden maisemakuvaa lisäämällä kerroksellisuutta. Lisäksi toimintojen monipuolistuminen parantaa mahdollisuuksia löytää vanhalle rakennuskannalle uusia käyttömuotoja, jolloin rakennuskulttuuriin liittyvää perintöä on mahdollista säilyttää. Alueita pyritään turvaamaan haitallisilta vaikutuksilta koko maakuntakaava-aluetta koskevien suunnittelumääräysten avulla.

Maakuntakaavassa on osoitettu uutena merkintänä saamelaiskulttuurille merkittäviä rakennussuojelu-kohteita (Sa-SR/Sa-SR1) sekä kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita tai kohteita (Sa-maV/Sa-ma). Merkinnällä turvataan saamelaista kulttuuriperintöä ja maisemaa, millä on positiivisia vaikutuksia saamelaiskulttuurin ja koko maakuntakaava-alueen kulttuuriperintöarvojen säilymiseen.

Valtioneuvosto päätti istunnossaan marraskuussa 2021 valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (VAMA 2021). Uusi alueluettelo korvaa aiemman alueluettelon vuodelta 1995. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueelle on osoitettu uuden alueluettelon mukaisia laajoja valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, jotka nostavat esille mm. poronhoidon ja muiden saamelaiselinkeinojen kulttuurimaisemia.

Yhdyskuntarakenteen tiivistymisen myötä viheralueet saattavat taajama-alueilla paikallisesti vähetä. Toisaalta eheytyvä yhdyskuntarakenne mahdollistaa viher- ja virkistysalueiden aiempaa paremman hoidon ja hyvän ympäristön laadun. Lisäksi tiiviin yhdyskuntarakenteen toteutumisen myötä taajamien ulkopuolisia alueita on mahdollista jättää rakentamatta, jolloin näihin alueisiin ei kohdistu suuria muutospaineita. Virkistysalueet ovat luonteeltaan luonnonympäristöjä, ja niissä on usein vain vähän rakennetun ympäristön piirteitä. Alueiden säily-

minen virkistyskäytössä mahdollistaa niiden maisemallisten piirteiden säilymisen. Kuntakeskus- tai taajamarakenteessa ja niiden reunoilla sijaitessaan virkistysalueilla on usein taajamakuvaan rikastava vaikutus. Virkistysalueisiin liittyy usein myös kulttuuriperintöön liittyviä arvoja.

Kaava tukee myös kylien ja maaseutualueiden rakennetun ympäristön ja maisemallisten arvojen säilyttämistä muun muassa osoittamalla keskuskylät. Ohjaamalla rakentamista nykyisen kylärakenteen yhteyteen säästetään luonnonmaisemia rakentamiselta. Samalla täydennysrakentamisella voidaan eheyttää myös nykyisiä kylä- ja maaseutu ympäristöjä. Täydennysrakentamisen tulee tukeutua nykyiseen kylärakenteeseen ja huomioida alueen kulttuurihistorialliset arvot etenkin vesistöjen ja kyläteiden lähettyvillä. Loma-asutukset ovat keskeisessä asemassa maaseudun ja kylien kehittämisen kannalta. Sijoittamalla loma-asunnot ensisijaisesti olemassa olevan rakenteen yhteyteen tuetaan hyvää maisemakuvaan ja maaseudun kyläverkostoa. Loma-asuntojen muuttaminen pysyviksi asunnoiksi on mahdollinen keino pitää nykyinen kyläverkosto elinvoimaisena.

Liikenneväylien kehittämistoimenpiteet voivat aiheuttaa muutoksia maisemakuvaan. Liikennekäytävien kehittäminen, uudet yhteystarpeet, uudet liikenneväylät ja nykyisten liikenneväylien huomattava parantaminen voivat aiheuttaa kielteisiä vaikutuksia maisemaan ja kulttuuriperintöön esimerkiksi uusien maastokäytävien, liikennejärjestelyjen tai alikulkujen seurauksena. Nykyisten liikenneväylien huomattava parantaminen saattaa aiheuttaa muutoksia maisemakuvaan esimerkiksi tien leventämisen tai rautatielinjauksen seurauksena. Etenkin paikallisesti kielteiset vaikutukset voivat olla suuria. Hyvällä jatkosuunnittelulla, teknisillä ratkaisuilla liikenneväyliä kehittäessä on kuitenkin myös mahdollista parantaa esimerkiksi tienvarren ja taajamaympäristöjen maisemanhoitoa ja maisemakuvaan. Joukkoliikenteen kehittämiskäytävän alueella maisemassa saattaa tapahtua vähäisiä muutoksia esimerkiksi uusien pysäkkien ja kaistojen rakentamisen myötä.

Toteutuessaan pääradan ohjeellisella, vaihtoehtoisella linjauksella on haittavaikutuksia maisemaan ja taajamakuvaan. Radan penkere, tunnelit, puoton

rautatiealue huoltoteineen ja mahdolliset meluntorjuntarakenteet muuttavat maisemaa ratalinjauksen osalta. Radan yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla voidaan vähentää maisemahaittoja. Epäsuoria vaikutuksia voi syntyä myös uusien elinkeinojen, kasvavan liikenteen ja yhdyskuntarakenteen vahvistumisen myötä. Maakuntakaavan koko maakuntakaava-alueita koskevien määräyksissä veloitetaan huomioimaan arvokkaat maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt, mikä lieventää mahdollisia liikenteestä aiheutuvia haittavaikutuksia.

Tuulivoimaloiden alueiden maisemavaikutus voi olla kauaskantoinen. Toteutuessaan tuulivoimalat näkyvät sijainnista, puustosta, korkeudesta ja säästä riippuen kilometrien päähän ja voivat näin muuttaa luonnonmaisemaa. Suhtautuminen maisemamuutokseen ja tuulivoimaloihin on subjektiivista. Maakuntakaavassa osoitetaan yksi uusi tuulivoimalalle suotuisa alue, Kotalehto. Lisäksi osoitetaan kaksi jo olemassa olevaa tuulivoima-alueita, Joukhaiselkä sekä Kuolavaara-Keulakkopää, josta osa on laajennusalueita. Uutena osoitettu tuulivoimala-alue Kotalehto sijaitsee 2-7 km etäisyydellä Kieringin VAMA-alueesta. Kieringin kulttuurimaiseman ympäristö on monipuolista, kerroksellista, omaleimaista ja hyvin säilynyttä, minkä vuoksi sen herkkyyttä muutoksille voidaan pitää suurena. Kieringin VAMA-alue sijaitsee tuulivoima-alueen lähialueella, mutta dominanssivyöhykkeen ulkopuolella. Tehdyn näkemäanalyysin ja havainnekuvien perusteella maisemassa tapahtuva muutos on kokonaisuutena melko pieni. Toteutuessaan Kotalehdon tuulivoimalat aiheuttavat enintään kohtalaisen vaikutuksen Kieringin kulttuurimaisemalle. Tuulivoimaloiden visuaalisia vaikutuksia voidaan tarvittaessa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa lieventää voimaloiden sijoittelulla ja koolla siten, että niiden hallitsevuus maisemassa vähenee. Tuulivoimaloiden osa-aluemerkintään on liitetty suunnittelumääräys, jonka mukaan alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon tuulivoimaloiden vaikutukset valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin sekä valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin.

Kaavassa osoitettu valtatie 4:n ja 5:n merkittävä parantaminen nykyisellä paikallaan vaikuttaisi nykyi-

seen maisemakuvaan. Esimerkiksi tien leventämisellä, liittymien rakentamisella, uusilla alikulkukäytävillä, meluvalleilla ja uusilla tien linjauksilla on vaikutuksia maisemaan. Kuntakeskuksissa vt 4 ja vt 5 parantaminen voi muuttaa taajamakuva.

Kaivostoiminnalla on merkittäviä paikallisia maisemavaikutuksia. Vaikutusten suuruus kuitenkin vaihtelee sen mukaan, onko kaivos avolouhos vai maanalainen. Avolouhos muuttaa louhoksen osalta maisemaa merkittävästi tukitoimintojen ja liikennejärjestelyjen lisäksi, kun taas maanalaisen kaivoksen sisäntuloaukon maisemavaikutus on pienempi. Maanalaisen kaivoksen tukitoiminnot ja liikennejärjestelyt kuitenkin muuttavat maisemaa. Kaivostoiminta muuttaa maisemaa pysyvästi. Kaivoksen maisemointitoimenpiteillä ja jälkihoidolla voidaan lieventää kaivoksen maisemahaittoja.

Voimajohdon maisemavaikutukset koostuvat maiseman rakenteen, luonteen ja laadun muutoksista. Voimajohdot koetaan usein maisemassa häiritsevinä muualla kuin valmiiksi voimakkaasti rakenn-

tuilla alueilla, kuten esimerkiksi teollisuus- tai voimalaitosympäristöissä. Maiseman luonteen muuttamisen kautta syntyy myös visuaalisia vaikutuksia, joiden voimakkuus ja havaittavuus riippuvat paljolti tarkastelupisteestä ja ajankohdasta. Maisemavaikutuksen kokemiseen vaikuttaa merkittävästi myös havainnoitsijan suhtautuminen voimajohtoihin. 400 kV voimajohdon toteutuminen aiheuttaisi muutoksia maisemakuvaan. 400 kV voimajohdon johtoaukean leveys on yleensä 36–42 metriä ja pylväsraakenteen korkein korkeus on noin 35 metriä. Linjaus pyritään pääsääntöisesti osoittamaan vanhan 220 kV voimajohdon rinnalle, jolloin johtoaukean kokonaisleveys on paikasta riippuen 90–130 metriä. 400 kV voimajohdon rakentamisella on merkittäviä maisemavaikutuksia, sillä se tulee näkymään nykyistä voimajohtoa korkeampana elementtinä maastossa. Maakuntakaavassa voimajohto on osoitettu yhteystarpeena, eikä se osoita tarkkaa sijaintia. Toteutessaan voimajohto pyritään valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti sijoittamaan lähikohtaisesti olemassa olevien voimajohtoreittien yhteyteen.

8.9 VAIKUTUKSET MAA- JA KALLIOPERÄN AINESVAROJEN HYÖDYNTÄMISEEN

Maa-ainesten ottoalueiden, kaivosalueiden ja mineraalipotentialien vyöhykkeen osoittaminen kaavassa mahdollistaa suunnitelmallisen geologisten luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen. Maa-ainesten ottoalueet sijoittuvat pääasiassa sellaisille olemassa oleville ottoalueille, joilla on voimassa oleva ottolupa. Lisäksi on osoitettu Poski 2-hankkeessa tutkittuja maa-ainesten ottoon soveltuvia alueita. Alueiden määrittelyssä on huomioitu materiaalien laatu- ja määrä- sekä ympäristö- ja sijaintitekijöitä. Tarkoituksena on, että maa-aineksia otetaan kestävä kehitystä noudattaen, pitkiä kuljetusmatkoja välttämällä ja ympäristö huomioiden.

Alueilla, joilla uudistetaan (laajennetaan tai tiivistetään) ja parannetaan väyliä, asutusalueita, kyliä, teollisuus- ja varastoalueita sekä työssäkäyntialueita, tapahtuu yleensä rakentamista, jossa tarvitaan maa- ja kallioperän ainesvaroja. Siksi maa-ainesten ottoalueet on pyritty sijoittamaan lähelle liikenneväyliä ja asutusalueita, joissa ainesten tarve on suurin.

Maa- ja kalliokiviainesten ottoon soveltuvien alueiden (EO-kohteet) määrän voidaan todeta olevan riittävä maakuntakaavoitettavan alueen tarpeisiin vuosiin 2030–2040 asti.

Kaivosalueiden, potentiaalisten kaivostoiminta-alueiden ja mineraalipotentialien vyöhykkeen osoittaminen tukee metallisten malmien, luonnonkivien ja teollisuusmineraalien hyödyntämismahdollisuutta. Alueiden osoittaminen voi lisätä tutkimuskiinnostusta ja olla positiivinen signaali sille, että esiintymiä voi olla jatkossa mahdollista myös hyödyntää. Luonnonsuojelualueilla sijaitsevien esiintymien mahdollinen hyödyntäminen voi tapahtua vain luonnonsuojelulaissa säädettyin menettelyin.

Pääradan ohjeellisen, vaihtoehtoisen linjauksen toteuttaminen voi lisätä maa-aineisten ottotarvetta.

Pohjavesialueiden tarkoitus on suojata pohjavesivaroja, jotka ovat yhteiskunnan kannalta välttämätön luonnonvara ja jolla on myös mittavaa taloudellista merkitystä. Paitsi toimiva talousvesihuolto, myös

useat teolliset ja pk-yritystoiminnot tarvitsevat toimiakseen riittävästi puhdasta vettä.

Pohjavesi-, luonnonsuojelu- ja muinaismuistoalueet, kulttuuriympäristö- ja maisemakohteet, kulttuurihistorialliset reitit, arvokkaat harjualueet ja

muut geologiset muodostumat, rantojensuojelualueet ja puolustusvoimien alueet rajoittavat maa- ja kallioperän ainesvarojen käyttöä ja voivat siten aiheuttaa taloudellisia menetyksiä.

8.10 VAIKUTUKSET ALUE- JA YHDYSKUNTARAKENTEeseen

Maakuntakaava ohjaa alueidenkäyttöä sille tarkoitettun roolin mukaisesti maankäyttö- ja rakennuslaissa määritellyllä tavalla konkreettisoiden valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita aluevarauksin, kehittämisperiaatemerkinnöin ja yleisten suunnittelumääräysten avulla. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytön suunnittelussa tulee edistää koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta sekä tukea eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä. Tavoitteen on luoda edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä väestökehityksen edellyttämälle riittäväälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle.

Kokonaisuutena maakuntakaava vastaa näihin tavoitteisiin ja eheyttää alue- ja yhdyskuntarakennetta. Ohjausvaikutusta hajarakentamiseen ei kaavan kautta kuitenkaan suoraan synny.

Jäämeren käytävä vaikuttaa kaava-alueen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Kehittämiskäytävä luo edellytyksiä erilaisille liikenteeseen liittyville investoinneille, yritysten sijoittumiselle alueelle ja kansainväliselle yhteistyölle. Kehittämiskäytävien vaikutus maakunnan kehittämiseen tapahtuu pitkällä aikavälillä tarkemman suunnittelun ja hankkeiden kautta. Niiden myötä on mahdollista kehittää liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä ja parantaa alueen vetovoimaisuutta.

Pääradan ohjeellisen, vaihtoehdoisen linjauksen toteuttaminen on aluerakenteen kannalta keskeinen asia, sillä radalla on alueen saavutettavuuden kannalta positiivinen vaikutus. Rata toteutuessaan kytkisi Lapin tunturikeskukset vähähiilisen liikku- mismuodon yhteyteen ja henkilöliikenteen lisäksi rata mahdollisesti palvelisi myös esimerkiksi metsä- ja kaivannaisteollisuuden logistisia tarpeita. Radan toteuttaminen kytkisi Pohjois-Lapin eteläosan Suomen rataverkkoon ja koko Euroopan laajuiseen verkkoon. Lisäksi lähialueyhteistyö Norjan ja Ruotsin kanssa kehittyisi.

Maakuntakaava tukee olemassa olevan alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämistä. Kaavan avulla pyritään eheyttämään ja tiivistämään nykyistä yhdyskuntarakennetta. Uudet asuin- ja työpaikka-alueet tukeutuvat nykyiseen yhdyskuntarakenteeseen.

Kaavan avulla tuetaan keskustojen elinvoimaisuutta. Keskustojen kaupan kehittäminen perustuu pääosin kunnan asukkaiden ostovoiman kasvuun. Lisäksi suurimmissa keskuksissa ostovoimaa saadaan matkustajavirroista. Maakuntakaavassa osoitetaan keskustatoimintojen kohteita (c) kuntakeskuksiin sekä Inarin Saariselälle. Kaava-alueella seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 4 000 k-m² muualla kuin keskustatoimintojen kohteiden alueilla. Kaupan suuryksikköjen sijoittumisesta pyritään ohjaamaan keskustatoimintojen alueille, joissa ei ole mitoitusrajoitteita. Kaavassa osoitetaan palvelujen alueita, rajakauppakylä (p), joilla pyritään kehittämään rajakauppaa. Palvelujen alueet, rajakauppakylät ovat keskuskylien tavoin aluerakenteen ja maaseudun peruspalveluiden kannalta tärkeitä kyliä, joihin suuntautuu ja halutaan ohjata rakentamista ja palveluja. Näillä alueilla korostuu rajakaupan merkitys ja ulkomaiset asiakasvirrat Norjasta. Palvelujen alueita, rajakauppakylä koskee koko maakuntakaava-aluetta koskeva yleismääräys seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön 4 000 k-m² koon alarajasta.

Kaavassa on osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueita. Näillä alueilla on mahdollista edistää alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä kyläverkoston kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä. Kehittämistoimenpiteillä edistetään olemassa olevien rakenteiden hyödyntämistä, palvelujen saatavuutta, maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamista sekä ympäristöarvojen säilymistä. Suurimilta osin tämä ohjausvaikutus konkretisoituu kuitenkin vasta yleiskaavoituksessa.

Kaavassa osoitetut keskuskylät ja palvelujen alueet, rajakauppakylät muodostavat kyläverkon perusrungon ja sijoittuvat pääosin maaseudun kehittämisen kohdealueille. Kyliin rakentaminen vähentää yhdyskuntarakenteen hajautumista hajarakentamiseen verrattuna. Keskuskylät tukeutuvat olemassa olevaan valta-, kanta-, ja seututieverkkoon.

8.11 VAIKUTUKSET YHDYSKUNTA- JA ENERGIATALOUTEEN SEKÄ LIIKENTEeseen

Kaava mahdollistaa monipuolisen energiatalouden kehittämisen. Kaavassa osoitetaan Sodankylän alueelle yksi uusi tuulivoimaloiden alue sekä olemassa olevan tuulivoima-alueen laajennus. Maa- ja metsätalousvaltaiset sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet turvaavat bioenergian saantia. Nämä aluevaraukset turvaavat monipuolisen energiatuotannon kaava-alueella. Osaltaan energiatalouden kehittämisen mahdollistavat myös uusien voimajohtojen aluevaraukset.

Liikenteen osalta maakuntakaavaratkaisu perustuu pääradan ohjeellista vaihtoehtoista sekä Sodankylän uuden valtatie 5 merkintää lukuun ottamatta olemassa olevan liikenneverkkoon ja sen toimivuuden turvaamiseen ja kehittämiseen. Valtakunnallisesti tärkeiden liikenneyhteyksien kehittämistarpeet on huomioitu kaavassa. Alue- ja yhdyskuntarakenne on sovitettu yhteen liikenneverkon kanssa.

Maakuntakaavan mukaiset kehittämistoimenpiteet mahdollistavat toteuduttuaan hyvät liikkumismahdollisuudet henkilöautolla ja raskaalla liikenteellä. Kevyen liikenteen väyläverkoston kehittäminen, taajamakeskustojen kevyen liikenteen olosuhteiden parantaminen, esteettömyyden lisääminen, liikkumisasenteisiin vaikuttaminen sekä väylästä hyvän hoito ja ylläpito parantavat liikkumismahdollisuuksia jalan ja pyörällä sekä lisäävät näiden kulkutapojen houkuttelevuutta. Toteuttamalla kaavassa esitetyt toimenpiteet kehitty liikenneturvallisuus myönteisesti varsinkin pääteillä ja taajamissa.

Matkailun kehittäminen vaikuttaa oleellisesti kaava-alueen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Matkailijoiden määrän kasvattaminen tukee maakunnan palveluiden säilymistä ja kehittämistä. Maakuntakaavan matkailun vetovoima-alue, matkailupalvelujen kohde ja virkistys-/matkailukohde -merkinnöillä varmistetaan matkailun kehittämisedellytyksiä. Myös matkailukeskusten läheisten keskuskyläiden kehittäminen tukee matkailun kehittämistä.

Muu nykyinen seudullinen tieverkosto tukee olemassa olevaa alue- ja yhdyskuntarakennetta yhdistäen keskuskylät kuntakeskuksiin ja ne on pidettävä liikennetarpeiden edellyttämässä kunnossa.

Uudet kaivoshankkeet voivat synnyttää tarpeita uusien liikenneyhteyksien, kuten tieyhteyksien rakentamiseksi ja parantamiseksi. Tällaisia kaivoshankkeita ovat muun muassa Pahtavaaran kaivos Sodankylän kunnan alueella.

Pääradan ohjeellisen, vaihtoehtoisen linjauksen toteuttaminen on aluerakenteen kannalta keskeinen asia, sillä radalla on alueen saavutettavuuden kannalta positiivinen vaikutus. Rata toteutuessaan mahdollistaisi vähähiilisen liikennemuodon Lapin keskeisten tunturikeskusten välille. Henkilöliikenteen lisäksi rata mahdollisesti palvelisi myös esimerkiksi metsä- ja kaivannaisteollisuuden logistisia tarpeita. Saavutettavuuden parantamisella on positiivinen vaikutus koko alueen yhdyskuntataloudelle, erityisesti matkailu- ja metsäteollisuudelle. Pääradan ohjeellisella, vaihtoehtoisella linjauksella voi olla on myös yhdyskuntataloutta heikentävä vaikutus porotalouden toimintaedellytyksiä muuttavana tekijänä. Pääradan ohjeellisella, vaihtoehtoisella linjauksella on liikennettä hillitsevä vaikutus. Toteutuessaan rata korvaa merkittävän osan nykyisistä kumipyöräkuljetuksista, mikä vähentää valtatie 4 liikennettä ja lisää liikenneturvallisuutta.

Lentoliikenteen toimintaedellytykset on turvattu maakuntakaavassa Ivalon ja Sodankylän lentoasemilla. Toimintaedellytyksiä pyritään myös parantamaan kehittämällä lentoaseman tieyhteyksiä

sekä kehittämällä joukkoliikenteen kehittämiskäytävän yhteydessä toimivia joukkoliikenneyhteyksiä ja matkaketjuja lentoasemille.

Maakuntakaavassa on esitetty moottorikelkkailun ja ulkoilun runkoreitistöjä. Osa runkoreitistöistä jatkuvat myös kaava-alueen ulkopuolelle muodostaen yhtenäisen reittiverkoston. Reitistöt mahdollistavat monipuolisen luonnossa liikkumisen ja tu-

kevat alueen matkailun kehittämistä ja virkistyskäyttöä. Paikoin moottorikelkkailureitti sijoittuu luonnonsuojelualueelle tai sen tuntumaan. Kyseisissä paikoissa on jo nykyisin ajoura eikä talviaikainen kelkkailu heikennä suojelualueiden suojeluperusteita. Suojelualueille osoitetut kelkkailureitit ovat suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien mukaisia niillä suojelualueilla, joille kyseinen suunnitelma on laadittu.

8.12 VAIKUTUKSET IHMISTEN ELINOLOIHIN JA ELINYMPÄRISTÖÖN

8.12.1 Vaikutukset viihtyisyyteen

Maakuntakaava tukee viihtyisän elinympäristön kehittymistä sekä hyvän taajamakuvaan ja elinkeinoelämän kehittämisen edellytyksiä. Kuntakeskusten kehittämisen rinnalla on huomioitava myös keskuskylien ja rajakauppakyläiden peruspalvelujen turvaaminen.

Kaavalla mahdollistetaan keskustatoimintojen alueiden sekä taajama-alueiden kehitys nykyistä eheämpään ja tehokkaampaan suuntaan. Tällä mahdollistetaan myös joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen kehittäminen. Joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen väylien parantamisella ja palvelutason parantamisella on myönteisiä vaikutuksia ihmisten elinoloihin liikkumisen sujuvuuden, liikkumismahdollisuuksien monipuolisuuden, turvallisuuden lisääntymisen ja päästöjen vähenemisen myötä.

Maakuntakaava tukee keskusta-alueiden pysyvistä elävinä. Seudullisesti merkittävä kauppa ohjataan ensisijaisesti keskustoihin, mikä lisää viihtyisyyttä, eläväisyyttä sekä mahdollistaa kevyen liikenteen ja joukkoliikenteen kehittämisen. Vireät keskustat lisäävät myös ihmisten välistä vuorovaikutusta. Lisäksi kaupallisten palveluiden sijoittuminen ensisijaisesti keskustoihin mahdollistaa taajamassa asuvien autottomien ihmisten vaivattomat asioinnit kaupoissa. Tällä on suuri merkitys esimerkiksi vanhusten kannalta.

Taajama-alueiden kehittämisen lisäksi kaava mahdollistaa myös maaseutumaisten alueiden ja kylien viihtyisän ympäristön säilymisen ja kehittämisen. Esimerkiksi maaseudun kehittämisen kohdealueiden, keskuskylien ja kulttuuriympäristön

ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden alueiden osoittaminen tukee viihtyisän maaseutumaisen asuinympäristön kehittymistä. Merkinnät tukevat olemassa olevan ympäristön säilymistä sekä uusien asuntojen ja toimintojen sijoittumista maaseutumaisille alueille.

Viihtyisän elinympäristön kannalta keskeistä on säilyttää ihmisten tärkeiksi kokemia paikkoja, rakennuksia ja ympäristöä. Esimerkiksi maakuntakaavassa osoitettavat rakennussuojelukohteet, luonnonsuojelualueet ja arvokkaat harjualueet tai muut geologiset muodostumat tukevat osaltaan erilaisten ympäristöjen säilymistä.

Tuulivoimaloiden alueiden läheisyyteen sijoittuu yksittäisiä asumuksia. Suunnitellut tuulivoimalat saattavat aiheuttaa häiriötä melu- ja välkevaikutuksensa vuoksi lähialueen asukkaille. Tuulivoimalat voidaan kokea häiritseviksi maisemassa ja sitä kautta niillä voi olla viihtyisyyttä vähentävä vaikutus.

Kaavassa osoitetut uudet tie- ja rautatieyhteydet voivat aiheuttaa viihtyisyyttä vähentävää meluhaittaa lähialueen asukkaille ja loma-asukkaille. Myös tärinävaikutukset voivat heikentää viihtyisyyttä. Haittoja on mahdollista pienentää esimerkiksi erilaisten meluvallien avulla. Maakuntakaavassa osoitetut uudet liikenneyhteydet saattavat myös parantaa asukkaiden viihtyvyyttä parantuneiden liikenneyhteyksien, liikenneturvallisuuden ja saavutettavuuden lisääntymisen myötä.

Myös monet muut kaavassa osoitettavat toiminnot, kuten ampumaradat, moottorikelkkailureitit

ja työpaikka-alueet saattavat aiheuttaa paikoitellen meluhaittaa lähialueiden asukkaille. Harrastusmahdollisuuksien säilyminen ja kehittyminen voi myös edistää ihmisten viihtymistä asuinalueilla.

Pohjois-Lapin alueen auto- ja kylmätestausalueista voi aiheutua paikallisia meluhaittoja lähiympäristölle. Maakuntakaavassa testialueet on sijoitettu taajamien ulkopuolelle. Auto- ja kylmätestausalueiden toiminta voi myös lisätä liikennettä ja liikenteen aiheuttamaa melua.

Pääradan ohjeellisella, vaihtoehtoisella linjauksella voi olla negatiivisia vaikutuksia viihtyisyyteen. Toteutuessaan radasta voi aiheutua melu-, tärinä- ja maisemahaittoja radan läheisyydessä. Haitallisia vaikutuksia voidaan vähentää radan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa teknisin ratkaisuin ja radan sijainnin suunnittelulla.

Rovajärven ja Kyljäjärven ampuma- ja harjoitusalueiden laajentumiset voivat aiheuttaa hetkellistä tärinää ja melua, millä voi olla viihtyisyyttä vähentävä vaikutus. Muun muassa melun ja tärinän aiheuttaman haitan minimoimiseksi liikkuminen on rajoitettua jo toiminnan erityisluonteen vuoksi. Ampuma- ja harjoitusalueiden laajennusalueet eivät sijoitu taajamien lähistölle.

8.12.2 Vaikutukset ihmisten terveyteen

Maakuntakaavalla tuetaan terveellisen elinympäristön kehittymistä muun muassa sijoittamalla terveydelle haitallisia vaikutuksia aiheuttavat toiminnot riittävälle etäisyydelle asutuksesta ja loma-asutuksesta. Tietyt kaavassa osoitettavat toiminnot, kuten teollisuus- ja varastoalueet sekä kaivosalueet, voivat kuitenkin toteutuessaan aiheuttaa terveydelle haitallisia vaikutuksia. Nämä vaikutukset ovat kuitenkin lieviä ja niitä on mahdollista vähentää entisestään yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Elinympäristön terveellisyttä tuetaan myös koko maakuntakaava-aluetta koskevien suunnittelumääräysten avulla. Kaavassa on määräys muun muassa valtioneuvoston päätöksen mukaisten melutasojen ohjearvojen ja valtioneuvoston asetuksen mukaisten tuulivoiman ulkomelutasojen huomioon ottamisesta.

Kaavassa osoitetut infrastruktuurin kehittämiseen liittyvät merkinnät, kuten uudet tie- ja rautatieyhteydet voivat toteutuessaan aiheuttaa melu- ja tärinävaikutuksia lähialueen asukkaille ja loma-asukkaille. Haittoja on kuitenkin mahdollista pienentää esimerkiksi meluntorjunnan avulla. Kokonaisuutena esimerkiksi teiden kehittämishankkeiden vaikutus ihmisten terveyteen on myönteinen liikenneturvallisuuden parantuessa. Uusilla rautatieyhteyksillä voi olla ilmanlaatua parantava vaikutus, mikäli raskaan liikenteen määrä vähenee maanteillä. Liikenteen väheneminen parantaa myös liikenneturvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia.

Pääradan ohjeelliselle vaihtoehtoiselle linjaukselle on määritelty kaavaselostuksessa häiriökäytävä. Käytävä perustuu meluun ja sen vaikutuksiin. Käytävän avulla pystytään ohjaamaan maankäytön suunnittelua linjauksen läheisyydessä.

Etenkin rakennusvaiheessa suunnitelluista uusista liikenneyhteyksistä voi aiheutua myös pölyvaikutuksia. Hyvän suunnittelun avulla haitallisia vaikutuksia voidaan minimoida.

Mahdollisten Pahtavaaran kaivostoimintojen käynnistyttyä liikenteen määrä tulee kasvamaan kaivoskuljetusten myötä. Lisääntyvä raskas liikenne voidaan kokea haittana ja liikenneturvallisuuden heikkenemisenä. Tämä saattaa edellyttää meluntorjuntatoimenpiteitä ja parannustoimenpiteitä valtavyölille, kuten valtatie 4:lle.

Rovajärven ja Kyljäjärven ampuma- ja harjoitusalueiden laajentaminen lisää toteutuessaan melu- ja tärinävaikutuksia lähialueilla. Aluelaajennusten myötä harjoitustoiminta alueilla lisääntyy, minkä johdosta toiminnan aiheuttama melua leviää entistä laajemmalle alueelle. On kuitenkin huomiotava, että kyseessä on melualueen laajentuminen eikä kokonaan uusi melulähde.

Maakuntakaavassa on osoitettu kaivosalueita ja mineraalipotentialinen vyöhyke. Toteutuessaan kaivostoiminta aiheuttaa monenlaisia ympäristöön ja ihmisten elinoloihin kohdistuvia vaikutuksia. Uusien kaivoshankkeiden vaikutukset arvioidaan tarkemmin ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä.

Suunnitellut tuulivoimalat saattavat aiheuttaa häiriöitä melu- ja välkevaikutustensa vuoksi lähialueen asukkaille. Tuulivoimaloiden alueet on kuitenkin sijoitettu riittävälle etäisyydelle asutuksesta ja loma-asutuksesta. Yksittäisiä asumuksia sijoittuu tuulivoimaloiden alueiden läheisyyteen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on mahdollista vähentää haitallisia vaikutuksia.

Kaavassa osoitetuille työpaikka-alueille ja erityisalueille voi sijoittua toimintaa, joilla on haitallisia terveysvaikutuksia ympäristöön. Esimerkiksi auto- ja kylmätestaustoiminnasta voi aiheutua paikallista meluhaittaa. Nämä aluevaraukset on osoitettu alueille, jotka soveltuvat tällaiseen tarkoitukseen. Häiriötä aiheuttava toiminta näillä alueilla on osittain jo olemassa olevaa. Uusien toimintojen ja kehittämishankkeiden vaikutuksia arvioidaan tarkemmin yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja lupamenettelyjen yhteydessä.

Tulvariskien hallinnalla on merkittävä vaikutus terveellisen elinympäristön muodostumisessa. Koko kaava-alueella koskevien määräysten avulla varmistetaan alueen tulvariskien hallinnan toimivuus.

Kaavassa osoitetut ampumaradat aiheuttavat meluvaikutuksia lähiympäristöön. Ampumatoiminta saattaa vaikuttaa myös maaperään ja pohjaveteen. Kaavassa osoitetut ampumaradat ovat olemassa olevia. Ratojen sijainnit suhteessa asutukseen on otettu huomioon kaavassa osoitettuja seudullisesti merkittäviä ratoja valittaessa. Osa radoista sijaitsee kuitenkin kohtuullisen lähellä asutusta tai loma-asutusta. Ratojen ympäristövaikutukset arvioidaan tarkemmin ratojen ympäristölupaprosessien yhteydessä.

Maakuntakaavalla edistetään ihmisten terveellistä elämäntapaa osoittamalla riittävästi alueita virkistykseen ja ulkoiluun. Esimerkiksi ulkoilureittien osoittaminen tukee ihmisten liikkumista ja hyvinvointia.

8.12.3 Vaikutukset matkailuun

Maakuntakaava edistää matkailun kehittämistä ja mahdollistaa hyvin erilaisten matkailupalvelujen säilymisen ja kehittämisen. Matkailuelinkeinon paikallinen merkitys korostuu erityisesti syrjäisillä alueilla sijaitsevilla matkailukeskuksissa. Kaavassa

on huomioitu suurten matkailukeskuksien osoittamisen lisäksi myös pienimuotoiset matkailuelinkeinot ja niiden toiminnan kehittämisen edellytykset.

Muun muassa matkailun vetovoima-alueet, matkailupalvelujen alueet ja kohteet sekä virkistys-/matkailukohteet tukevat matkailun kehittämistä. Kaava mahdollistaa myös erilaisten matkailukeskusten laajennushankkeiden toteuttamisen. Matkailupalveluiden alueita ei ole maakuntakaavassa laajennettu, mutta aiemman maakuntakaavan mukainen aluerajaus mahdollistaa matkailun toimintojen laajentamisen ja tiivistämisen.

Maakuntakaavalla pyritään ohjaamaan matkailua yhdyskuntarakenteen tiivistämisen periaatteen mukaisesti olemassa oleville alueille. Varsinaisia matkailupalvelujen alueita (RM) ei ole maakuntakaavassa lisätty tai laajennettu. Matkailupalveluiden kohteita (kohdennettu RM) ja matkailukohteita (kolmio-rm) on osoitettu saadun palautteen perusteella olemassa olevien matkailukohteiden yhteyteen. Maakuntakaavalla ei voida vaikuttaa varsinaiseen matkailun laatuun, mutta maakuntakaavalla on matkailun sijaintia ohjaava vaikutus.

Matkailun kasvu voi vaikuttaa negatiivisesti Lapin matkailun imagoon hiljaisena luontomatkaileukohdeena. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksella voidaan kuitenkin kohdentaa matkailua ja säästää herkkiä luontoretkeily- ja matkailukohteita.

Luonnonsuojelu-, erämaa- ja virkistysalueiden osoittaminen mahdollistaa osaltaan luontomatkaileukohdekehittämisen. Ulkoilureittien osoittaminen edistää luontomatkaileukohdekehittämistä ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä ohjattaen matkailijat merkityille reiteille. Myös maisema- ja kulttuuriympäristökohteiden osoittaminen tukee vahvasti matkailun kehittämistä.

Maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU) sekä metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-3) on maakuntakaavassa osoitettu Saariselän ympäristöön, Tankavaaran länsipuolelle ja Inarin kirkon-

kylän koillis- ja kaakkoisosiin. Merkintä tukee osaltaan matkailun kehittämistä, eritoten retkeilymatkailua ohjattaessa toimintaa rajatuille alueille.

Myös pimeät ja hiljaiset alueet ovat tärkeitä matkailun kehittämisen kannalta. Hiljaiset ja pimeät alueet tukevat esimerkiksi revontulimatkailun toimintaedellytyksiä. Näiden alueiden säilymistä on pyritty edistämään kaavassa muun muassa osoittamalla luonnonsuojelualueet, erämaa-alueet, luontaistalousalueet. Myös maantieteellisesti laaja-alaiset maa- ja metsätalousvaltaiset alueet sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet voivat tukea tätä tavoitetta. Uudet liikenneyhteydet on kaavassa ohjattu samoihin maastokäytäviin olemassa olevien liikenneväylien kanssa. Tällä vähennetään etenkin melu- ja muita haittavaikutuksia.

Kaavassa osoitetut ratayhteys- ja tielinjaukset parantavat Pohjois-Lapin alueiden saavutettavuutta, tukevat matkailun kehittämistä ja mahdollistavat henkilöliikenteen kehittämistä. Paikallisesti liikenneyhteyksillä voi olla myös matkailullista vetovoimaa heikentäviä vaikutuksia esimerkiksi lisääntyneen melun tai maisemahaittojen myötä. Myös lentoasemien kehittäminen tukee matkailun kehittymistä alueella.

Matkailua heikentäviä vaikutuksia kaava-alueella voivat aiheuttaa tuulivoimaloiden alueille sijoittuvat uudet voimalat ja Rovajärven sekä Kyläjärven ampuma- ja harjoitusalueiden laajennukset sekä mahdollisesti toteutuvat kaivosalueet. Matkailua haittaavat toiminnot sijoittuvat riittävälle etäisyydelle matkailutoiminnoista ja liikenneyhteydet on sijoitettu olemassa olevien häiriökäytävien yhteyteen.

Tuulivoimaloilla voi etenkin maisemavaikutuksensa vuoksi olla kielteisiä vaikutuksia matkailuun. Tuulivoimaloilla voi haitallisten vaikutusten lisäksi olla joissain tapauksissa matkailullista vetovoimaa parantava vaikutus muun muassa imago vaikutusten vuoksi. Tuulivoimaloiden alueita ei ole kaavassa osoitettu merkittävimpien matkailukeskusten läheisyyteen.

Maakuntakaavassa osoitetaan mineraalipotentialinen vyöhyke, joka informoi mahdollisista alueen malmi- ja mineraalivaroista eikä osoita konkreettisia maankäyttövarauksia. Mineraalipotentialinen vyöhyke ei siten informatiivisena merkintänä itsessään aiheuta kielteisiä vaikutuksia matkailulle.

Merkittävien matkailukeskusten läheisyyteen ei kaavassa sijoitu kaivosalueita.

Matkailutoiminnan kehittämiseen liittyvä uusi rakentaminen saattaa heikentää alueiden vetovoimaisuutta ja muuttaa niiden identiteettiä alueen vakituisten asukkaiden näkökulmasta. Toisaalta rakentamisella voidaan myös parantaa alueiden vetovoimaa ja maisemakuvaa. Uutta rakentamista suunniteltaessa on erityistä syytä huomioida luontomatkaailun edellytysten ja alueiden erityispiirteiden säilyminen.

Poronhoidon edellytysten turvaaminen tukee matkailutoiminnan kehittymistä ja alueen matkailullisen vetovoiman säilymistä.

Saamelaiskäräjät on julkaissut saamelaismatkailun eettiset ohjeet, joiden päätavoitteena on poistaa saamelaisuutta hyväksikäyttävä matkailu sekä matkailun kautta leviävä saamelaisia koskeva väärä tieto. Maakuntakaavalla ei varsinaisesti voi vaikuttaa matkailun sisältöön ja toteuttamiseen, mutta maakuntakaava-alueen ollessa 77 % saamelaisten kotiseutualueita, on eettisesti kestävä matkailu hyvä tiedostaa. Vastuullisen ja eettisesti kestävä saamelaismatkailun toimintaperiaatteet:

- saamelaisen kulttuuriperinnön arvon ja rikkauden tunnustaminen ja kunnioittaminen
- saamelaisen kulttuuriperinnön suojeleminen ja sen ylläpitäminen elinvoimaisena tuleville sukupolville
- kaikkia osapuolia hyödyttävä yhteisymmärrys ja yhteistyö
- saamelaismatkailussa esiintyvät ongelmat ja niiden huomioiminen ja korjaaminen

- saamelaismatkailun positiiviset vaikutukset saamelaisväestöön, heidän kulttuuriinsa sekä ympäristöön
- saamelaismatkailun vastuullinen ja eettisesti kestävä markkinointi ja matkailuviestintä
- korkealaatuiset matkustajakokemukset – laadunvarmistus

Saamelaismatkailun eettiset ohjeet löytyvät sivulta: <https://www.samediggi.fi/saamelaismatkailun-eettiset-ohjeet/>

8.12.4 Vaikutukset metsätalouteen

Maakuntakaava tukee metsätalouden toimintaedellytyksiä muun muassa osoittamalla laajasti maa- ja metsätalousvaltaisia alueita sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaisia alueita. Nykyisten luonnonsuojelualueiden ulkopuolella olevat metsäalueet pyritään säilyttämään pääosin talouskäytössä. Myös esimerkiksi puutavaraterminaalien osoittaminen tukee toimialan toiminta- ja kehittämisedellytyksiä. Pääradan ohjeellinen, vaihtoehtoinen linjaus voi toteutuessaan vaikuttaa metsien hakkuihin lisäävästi.

Eryteisesti poronhoitoa varten tarkoitetun alueen rajan pohjoispuoli on kaavassa osoitettu metsätalous- ja poronhoitovaltaiseksi alueeksi niiden alueiden osalta joita ei ole varattu muuhun maankäyttöön. Tällä alueella on kaksi rinnakkaista pääkäyttötarkoitusta.

Rovajärven, Kyläjärven ja Kerttuvaaran ampuma- ja harjoitusalueiden metsät ovat harjoitustoiminnasta huolimatta metsätalouskäytössä ja alueella tehdään uudistus- ja kasvatushakkuuta sekä energiapuun hakkuuta. Hakkuuta rajoittavat maalialueilla puissa olevat sirpaleet, jotka myös vaikuttavat käytettävään puunkorjuumenetelmään ja puuston jatkokasvatuksen järkevyyteen sekä puutavaran jatkojalostusmahdollisuuksiin. Kaavassa EAH-merkinnällä osoitetuilla alueilla metsätaloutta joudutaan rajoittamaan ja maalialueilta voidaan tulevaisuudessa korjata ainoastaan energiapuuta. Puolustusvoimien EP-alueella metsätalous voi jatkua normaalisti.

Metsätalouden kanssa osin ristiriidassa olevia, samoja alueita käyttäviä tai metsätalouden alueita vähentäviä toimintoja ovat esimerkiksi poronhoito, luonnonsuojelualueet ja matkailualueet. Nämä toiminnot aiheuttavat muun muassa rajoituksia metsänkäsittelyyn. Myös monilla muilla toiminnoilla, kuten kaivos- ja tuulivoimaloiden alueilla, on paikallisia vaikutuksia metsätalouteen. Maakuntakaavan aluevarausten pinta-alat ja osuudet kaava-alueen pinta-alasta on esitetty kappaleen 5.1 *Aluerakenne* taulukossa 9. Metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue muodostaa 29,55 % ja maa- ja metsätalousvaltainen alue 6,38 % maakuntakaavan päämaankäyttöluokista. Erämaa-alueet muodostavat 27,73 % ja luonnonsuojelualueet 25,40 % päämaankäyttöluokista, eli yli puolet Pohjois-Lapin alueesta on suojelualueita.

Kaavassa on osoitettu ekologisia yhteystarpeita. Ekologiset yhteystarpeet toimivat viitteellisinä yhteyksinä luonnon ydinalueelta toiselle tai suojelualueelta toiselle. Merkintä ei aiheuta suoria rajoituksia metsätaloudelle.

Matkailun vetovoima-alueet ja maaseudun kehittämisen kohdealuemerkinnät eivät ole kehittämisperiaatemarkintänä suoraan ristiriidassa metsätalouden harjoittamisen kanssa, vaikka ne tulisikin ottaa huomioon metsätaloustoimenpiteiden suunnittelussa. Myöskään mineraalipotentialinen vyöhyke ei informatiivisena merkintänä vaikuta kielteisesti metsätalouden harjoittamiseen.

8.12.5 Vaikutukset luontaistalouteen

Maakuntakaavassa on osoitettu luontaiselinkeinoalueen raja. Tämän porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain mukaisen rajan pohjoispuolella sovelletaan luontaiselinkeinojen osalta tämän lain säännöksiä.

Kaavassa osoitetut virkistysalueet, maa- ja metsätalousvaltaiset, metsätalous- ja poronhoitovaltaiset sekä erityisesti luontaistalous- ja poronhoitovaltaiset alueet vaikuttavat osaltaan luontaistalouden toimintaedellytyksiin mahdollistamalla laajojen marjastukseen, sienestykseen, metsästyksen ja kalastukseen sopivien alueiden säilymisen. Myös poronhoidon toimintaedellytyksiä turvaavat merkinnät tukevat luontaiselinkeinoja.

Myös maa- ja metsätalousvaltaiset alueet sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta -merkinnällä osoitetut alueet tukevat osaltaan luontaistaloutta. Esimerkiksi Inarissa Juutuanjoen alueella jokivarsiin osoitetut merkinnät tukevat hyvien kalastusmahdollisuuksia säilymistä alueella.

Luontaistalouteen kielteisesti vaikuttavia toimintoja ovat luonnonympäristöä voimakkaasti muokkaavat toiminnot, kuten kaivos- ja ratahankkeet toteutuessaan.

Luonnonsuojelualueet turvaavat luonnon säilymistä. Toisaalta luonnonsuojelualueiden rajoitukset voivat vaikuttaa kielteisesti luontaiselinkeinoihin.

Maakuntakaavassa osoitettava mineraalipotentialinen vyöhyke informoi alueen mahdollisista malmi- ja mineraalivaroista. Merkinnällä ei osoiteta konkreettisia maankäyttövarauksia. Mineraalipotentialinen vyöhyke ei siten informatiivisena merkintänä aiheuta kielteisiä vaikutuksia luontaiselinkeinoille.

Matkailua tukevilla aluevarauksilla ja matkailun kehittämisellä on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia luontaistalouteen. Matkailu tarjoaa luontaiselinkeinojen harjoittajille mahdollisuuksia myydä tuotteitaan. Toisaalta matkailijat voivat kilpailla luontaiselinkeinojen harjoittajien kanssa samoilla alueilla (esimerkiksi kalastus, marjastus).

8.12.6 Vaikutukset virkistysmahdollisuuksiin

Maakuntakaava edistää ja ylläpitää kaava-alueen virkistysmahdollisuuksia. Hyvät virkistysmahdollisuudet taataan osoittamalla matkailualueiden lisäksi myös esimerkiksi virkistysalueet, virkistyskohteet ja ulkoilureittejä. Virkistykseen aluevaraukset parantavat ihmisten elinolosuhteita ja niillä on suuri kansanterveydellinen merkitys. Virkistykseen aluevaraukset lisäävät myös maakunnan vetovoimaa ja taloudellista kehitystä.

Matkailun lisääntyminen ja matkailupalvelukohdeiden osoittaminen mahdollistaa monipuolisen ja kattavan palvelutarjonnan, mikä houkuttelee kansallisia ja kansainvälisiä matkailijoita maakunta-

kaava-alueelle. Kysynnän voimakas kasvu voi johtaa virkistysalueisiin kohdistuvaan lisääntyvään käyttöpaineeseen ja kulumiseen. Toisaalta kysynnän ja palvelutarjonnan lisääntyneenä virkistysalueiden ylläpitoon ja huoltoon panostetaan enemmän.

Virkistysmahdollisuuksien kannalta tärkeän ympäristön säilymistä ja kehittämisen kannalta tärkeitä merkintöjä ovat myös luonnonsuojelualueet, muinaismuistoalueet, kulttuuriympäristö- ja maisemakohteet, kulttuurihistorialliset reitit sekä arvokkaat vesistöt, arvokkaat harjualueet ja muut geologiset muodostumat. Lisäksi maa- ja metsätalousvaltaisilla, metsätalous- ja poronhoitovaltaisilla sekä luontaistalous- ja poronhoitovaltaisilla alueilla on suuri merkitys esimerkiksi ulkoilu-, marjastus- ja sienestysmaastoina.

Kuntakeskusten läheisyydessä tiivistyvä yhdyskuntarakenne voi vähentää virkistysmahdollisuuksia paikallisesti. Toisaalta tehokas rakentaminen säästää taajama-alueiden ulkopuolisia alueita rakentamiselta, jolloin asutuksen lähellä on mahdollista säilyttää monimuotoisia luonnonympäristöjä ja virkistysalueita.

Suunnitellut kaivokset, ratayhteydet ja uudet tiet voivat heikentää virkistysmahdollisuuksia paikallisesti. Toisaalta liikenneväylien kehittäminen parantaa liikenneyhteyksiä ja ihmisten liikkumismahdollisuuksia, mikä edistää lähivirkistysalueiden sekä ulkoilu- ja retkeilyalueiden saavutettavuutta. Myös tuulivoimaloiden alueet voivat toteutuessaan muuttaa luonnonympäristöä. Voimaloista voi aiheutua melu-, maisema- ja välkevaikutuksia.

Rovajärven ja Kyljärven sekä Kerttjärven ampuma- ja harjoitusalueiden laajennukset heikentävät ulkoilumahdollisuuksia, sillä liikkumista alueella voidaan rajoittaa puolustusvoimien harjoitusten aikana. Liikkumisrajoitusten vaikutukset esimerkiksi metsästyksen harjoittamisen edellytyksiin eivät kuitenkaan ole merkittäviä.

Kaavassa osoitetut moottorikelkkareitit ja ampumaradat tukevat harrastusmahdollisuuksia. Ampumaratojen osoittaminen mahdollistaa ratojen säilymistä ja kehittämisen, jolloin tarve ampua

epävirallisilla radoilla valvomattomissa olosuhteissa vähenee. Toisaalta esimerkiksi luontomatkailulle reiteistä ja radoista voi melua aiheuttavina toimintoina olla myös haittaa.

8.12.7 Vaikutukset työllisyyteen ja elinkeinoihin

Maakuntakaava tukee eri tavoin työllisyyden parantamista ja eri elinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytyksiä. Yritysten toimintaympäristön turvaaminen sekä riittävät aluevaraukset teollisuudelle ja työpaikoille vaikuttavat positiivisesti alueen elinkeinoelämän kehittymiseen ja työpaikkojen syntymiseen. Kaavassa on osoitettu yrityksille runsaasti sijaintialueita merkitsemällä muun muassa keskustatoimintojen kohteet, keskuskylät, työpaikka- ja teollisuusalueet ja matkailualueet.

Kaavassa osoitetuilla voimalinja-, tie- ja rautatiealuevarauksilla on merkittäviä positiivisia vaikutuksia työllisyyteen rakentamisaikana. Samalla hankkeet mahdollistavat osaltaan eri elinkeinojen kehittämisen, jolloin syntyy myös pysyviä työpaikkoja.

Kaivostoiminnan kehittämisen edistämällä on huomattavia työllisyyttä parantavia vaikutuksia. Kaivostoiminnan toteutumisen myötä positiiviset suorat työllistämisaikutukset ovat erittäin merkittävät. Kaivostoiminta synnyttää myös välillisiä työpaikkoja, joten työpaikkoja syntyy myös muille aloille. Esimerkiksi Pahtavaaran kaivoksen toteutuminen vaikuttaisi positiivisesti Sodankylän kunnan työllisyyteen. Kaivosten osalta vaikutukset saattaisivat hajautua myös useamman kunnan alueelle, sillä kaivoksilta noin tunnin matkan päässä on useita kuntakeskuksia ja kyliä.

Kaivostoiminnalla saattaa olla osin myös työllisyyttä heikentäviä vaikutuksia, sillä kaivoksista saattaa aiheutua myös haittaa muille elinkeinoille (esim. matkailu, poronhoito). Mineraalipotentialisella vyöhykkeellä tapahtuvalla tutkimustoiminnalla on positiivisia työllisyysvaikutuksia jo tutkimusaikana ennen varsinaista kaivostoimintaa.

Kaava tukee monin eri tavoin matkailun kehittämistä. Kaava-alueella matkailu on tärkeimpiä elinkeinoja ja työllistää merkittävän osan väestöstä. Mahdollistamalla matkailun kehittäminen matkai-

lukeskuksissa ja pienimuotoisen matkailutoiminnan syntyminen parannetaan alueen työllisyyttä. Myös matkailun kerrannaisvaikutukset ovat merkittäviä. Lisääntyvät matkailijamäärät mahdollistavat myös muiden elinkeinojen kehittämisen. Osa matkailun kehittämisessä syntyvistä työpaikoista on kausiluonteisia. Näiden työpaikkojen vaikutukset alueen kuntiin eivät ole yhtä merkittäviä kuin ympärivuotisissa työpaikoissa.

Kaavalla edistetään maaseudun ja kyläalueiden kehittämistä. Maaseudun kehittämisen kohdealueilla osoitetaan maaseutuvyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäytöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista. Alueilla pyritään ylläpitämään, säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, kylä- ja maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.

Metsätalouden toimintaedellytyksiä maakuntakaava tukee muun muassa osoittamalla laajasti maa- ja metsätalousvaltaisia alueita sekä metsätalous- ja poronhoitovaltaisia alueita. Nämä aluevaraukset turvaavat myös bioenergia-alan toimintaa ja kehittämisedellytykset. Poronhoito on kaavassa huomioitu monella tavalla, muun muassa osoittamalla erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue, metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet sekä luontaistalous- ja poronhoitovaltaiset alueet, poronhoidon kannalta erityisen tärkeät kohteet, paliskuntien rajat ja koko maakuntakaava-alueetta koskevin poronhoidon edellytyksiä turvaavin määräyksin.

Tuulivoimaloiden rakentamisella on positiivisia työllistämisaikutuksia etenkin rakentamisvaiheessa. Niiden mukana voi syntyä myös jonkin verran pysyviä työpaikkoja. Tuulivoimahankkeilla saattaa kuitenkin olla myös negatiivisia vaikutuksia muihin elinkeinoin. Tuulivoimaloilla voi olla haitallisia vaikutuksia esimerkiksi poronhoitoon ja matkailuun.

Puolustusvoimat on alueella merkittävä työllistäjä. Kaavassa osoitetaan puolustusvoimien alueet, Rovajärven ja Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueet laajennuksineen sekä Ivalon rajakomppanian ampuma- ja harjoitusalue. Merkinnät tukevat puolustusvoimien ja rajavartioston asemaa merkittävänä toimijana ja työllistäjänä alueella.

Toteutuessaan pääradan ohjeellisen, vaihtoehtoisen linjauksen rakentamisella olisi merkittävät positiiviset suorat ja välilliset työllisyysvaikutukset. Rakentaminen kestäisi vuosia, minkä aikana maanainesten otto, tunneleiden rakentaminen, maanmuokkaus, ratarakentaminen ja suunnittelutyö vaatisivat runsaasti työvoimaa. Radan tuoma alueellisen saavutettavuuden parantuminen lisäisi matkailutyöpaikkoja entisestään ja edistäisi yritystoiminnan sijoittumista alueella. Toteutuessaan radalla voi olla myös paikallinen negatiivinen vai-

8.13 ILMASTOVAIKUTUKSET

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 ilmastovaiikutusten arviointi tehtiin laadullisena arviointina perustuen kaavakarttaan sekä kaavamerkintöihin ja -määräyksiin. Arviointimenetelmänä käytettiin ”Ilmastotavoitteita edistävä kaavoitus”-oppaassa (YM 2015) esitettyä arviointikehikkoa, johon valittiin ne ilmastovaiikutusten kannalta keskeiset teemat ja kriteerit, jotka ovat olennaisia maakuntakaavatasolla. Vastaavalla menetelmällä on laadittu mm. Uusimaakaavan 2050 (Uudenmaan liitto 2018) ja Pohjanmaan maakuntakaavan (Pohjanmaan liitto 2020) ilmastovaiikutusten arviointi. Tarkasteltavat teemat olivat alue- ja yhdyskuntarakenne, viherrakenne ja luonnonvarojen käyttö, liikkuminen ja energia. Kaavan sisältö suhteessa ilmastotavoitteisiin liittyviin arviointikriteereihin on avattu alla olevissa arviointitaulukoissa teemoittain.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan ilmastovaiikutukset koskevat erityisesti alue- ja yhdyskuntarakennetta, viherrakennetta, ilmastomuutokseen sopeutumista ja kestäviä liikkumismuotoja. Maakuntakaavassa osoitetaan myös uusiutuvia ja vähäpäästöisiä energiaratkaisuja.

Ilmastotavoitteita edistävän alue- ja yhdyskuntarakenteen osalta keskeistä on olemassa olevaan infrastruktuuriin ja yhdyskuntarakenteeseen nojaava alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittäminen sekä uudisrakentamisessa huomioitava eheyttäminen, jotka edistävät energiatehokkuutta. Maakuntakaavan osoittamat A-, TP-, T-, RM-, E-, EK-, EP-, EAH-alueet kattavat noin 1,3 % kaava-alueesta. Maakuntakaavan kehittämisperiaatemerkinnot ja määräykset ohjaavat ilmastotehokkaaseen yksityiskohtaisempaan suunnitteluun. Alue-

kus esimerkiksi porotalouteen, mikäli radan toteuttaminen hankaloittaa poroelinkeinojen harjoittamista. Radan yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla ja teknisillä ratkaisuilla on mahdollista vähentää radan aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia.

Vahvasti kasvavalla auto- ja kylmätestaustoiminnalla on työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa lisäävä vaikutus suoraan ja välillisesti. Kylmätestaus vaatii maa-alueita, joten toiminta voi heikentää porotaloutta.

ja yhdyskuntarakenteen eheytyminen vähentää erityisesti liikenteen ilmastovaiikutuksia. Kaava mahdollistaa myös elinkeinoja (mm. matkailu- ja ajoneuvotestaustoiminta sekä kaivostoiminta) taajamien ulkopuolella, kuitenkin tukeutuen olemaan rakenteeseen. Maakuntakaava parantaa Pohjois-Lapin, erityisesti kaivosteollisuuden alueena kehittyvän Sodankylän, saavutettavuutta kestävästi raideliikenteen osalta. Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua joukkoliikennettä tukeviin ratkaisuihin.

Ilmastotavoitteita edistävän viherrakenteen ja luonnonvarojen kestävä käytön osalta voidaan todeta, että viherrakenne on erottamaton ja luonnollinen osa maakuntakaavan yhdyskuntarakennetta. Viherrakenne rakentuu laajoista suojelu- ja erämaa-alueista (SL ja Se) sekä suurista yhtenäisistä metsäalueista (M-, M-1-, Ms-1-, MU- ja MU-3-alueet). Viherrakenne kattaa 96,8 % kaava-alueesta. Pohjois-Lapin valtakunnallisessakin mitta-kaavassa laajat suojelu- ja erämaa-alueet ovat muodostaneet raamit muun aluerakenteen kehittämiselle. Maakuntakaavassa osoitettu viherrakenne muodostaa valtakunnallisestikin merkittävän, kytkeytyneen verkoston. Kaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua viherrakenteen kytkeytyneisyyden varmistamiseksi. Virkistysalueet ja viherrakenne on hyvin saavutettavissa kävellen, pyörällä tai talvisin suksilla valtaosalle maakunnan väestöstä. Maakuntakaava edistää kehittämisperiaatemerkinnoin viherrakenteen saavutettavuutta myös matkailijoille. Kaavassa huomioidaan myös ranta-alueiden säilyminen virkistyskäytössä. Maakuntakaavan yhtenäisen ja laajan viherrakenteen avulla voidaan hillitä ilmastomuutosta ja maakuntakaavassa osoitetut laajat ja yhtenäiset met-

säalueet ovat alueen hiilinielujen turvaamisen perusta. Maakuntakaavalla ei kuitenkaan ole suoria maa- ja metsätalouden hiilinielujen ja -varastojen vaalimiseen liittyviä vaikutuksia.

Maakuntakaava osoittaa maankäyttömuotoja, jotka toteutuessaan voivat lisätä kielteisiä ilmasto-vaikutuksia kuten vähentää hiilivarastoja ja -nie-luja ja aiheuttaa kasvihuonekaasupäästöjä ja/tai lisätä liikennöintiä. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja olevan rakenteen hyödyntäminen säästävät luonnonvaroja. Maakuntakaava ohjaa suunnittelumääräyksillä luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja turvaa mm. pinta- ja pohjaveden, geologisten muodostumien sekä arvokkaiden vesien säily-misen maankäyttöpaineiden alla. Yhdyskuntarakenteen eheys, laaja ja kytkeytynyt viherverkosto, sekä mm. virtavesien geneettistä monimuotoisuutta turvaava av-merkintä säästävät luonnontilaisia alueita, jotka lisäävät ympäristön resilienssiä, eli kykyä sopeutua ilmastonmuutoksen myötä aiheutuviin muutoksiin. Maakuntakaava edistää ihmisen sopeutumista ilmastonmuutokseen ohjaamalla yksityiskohtaisempaa suunnittelua varautumaan sään ääri-ilmiöihin, tulviin ja muihin ilmas-tonmuutoksen vaikutuksiin koko kaava-alueella, mutta erityisesti kaivostoiminnan osalta.

Ilmastotavoitteita edistävä liikkumisen osalta keskeisiä ovat maakuntakaavassa osoitetut liikenneinvestoinnit, jotka tukevat liikennejärjestelmän ja maankäytön kestävää yhteensovittamista ja parantavat aluekeskusten välisiä ja myös kansainvälisiä yhteyksiä sekä liittävät Pohjois-Lapin alueen valtakunnalliseen raideverkostoon, mikä on ilmastovaikutusten kannalta myönteistä. Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kohti kestäviä liikkumismuotoja niin taajamissa kuin merkittävimpien matkailureittien osalta (Rovaniemi-Sodankylä-Ivalo-Inari-Utsjoki). Pitkällä aikavälillä kaavan merkittävin ilmastovaikutus on raideliikenteen laajentumisen mahdollistaminen. Maakuntakaava mahdollistaa liikenteen kestäväan kehittämisen erityisesti tukemalla teollisuuden kestävien liikenneratkaisujen muodostumista sekä ohjaamalla päämatkailureittien yksityiskohtaista suunnittelua joukkoliikenteen paremmin huomioiduksi.

Ilmastotavoitteita edistävien energiaratkaisujen osalta maakuntakaava mahdollistaa uusiutuvan ja vähäpäästöisen energiantuotannon maltillisen lisäämisen ja voimansiirron turvaamisen kestäväan kehityksen periaatteet huomioiden. Maakuntakaavassa mahdollistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja siten parannetaan energiatehokkuutta.

Taulukko 11. Ilmastotavoitteita edistävä alue- ja yhdyskuntarakenne

Kriteeri	Kaavan sisältö ja ilmastovaikutukset
On tehokasta maankäytöltään ja infrastruktuuriltaan	<p><u>Kaavan sisältö</u></p> <p>Maakuntakaavan osoittamat A-, TP-, T-, RM-, E-, EK-, EP-, EAH-alueet kattavat noin 1,3 % kaava-alueesta. Toiminnot on sijoitettu pääasiallisesti olevaan rakenteeseen ja olevien liikenneyhteyksien yhteyteen.</p> <p>Yleisissä suunnittelumääräyksissä on edellytetty, että</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alueidenkäyttöä ja toimintoja suunniteltaessa tulee edistää yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, elinympäristön laadun parantamista sekä joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen edellytysten kehittämistä. - Tuulivoimalat tulee sijoittaa keskitetysti usean tuulivoimalan yksiköihin. <p>Kehittämisperiaatemerkinnoilla ohjataan alue- ja yhdyskuntarakennetta siten, että</p> <ul style="list-style-type: none"> - matkailun vetovoima-alueilla matkailun toimintoja tulee kehittää ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta hyödyntäen; - maaseudun kehittämisen kohdealueilla pysyvän asutuksen sijoittumista tulee edistää olemassa olevaa rakennetta täydentäen.

	<p>Yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaamaan on annettu seuraavat merkinnät ja suunnittelumääräykset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Matkailupalvelujen alue/kohde (RM)-merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on pääosin tukeuduttava rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan sekä virkistyksen ja ulkoilun tarpeet turvataan. <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Olemassa olevaan infrastruktuuriin ja yhdyskuntarakenteeseen nojaava alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittäminen sekä uudisrakentamisessa huomioitava eheyttäminen edistävät energiatehokkuutta. Maakuntakaavan kehittämisperiaatemerkinntät ja määräykset ohjaavat ilmastotehokkaaseen yksityiskohtaisempaan suunnitteluun.</p>
<p>Edistää taajamien maankäytön ja toiminnallisen rakenteen monipuolisuutta</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua antamalla seuraavat merkinnät ja suunnittelumääräykset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taajamatoimintojen alue (A)-merkinnällä osoitetaan asumiseen ja muille taajamatoiminnoille, kuten keskustatoiminnoille, palveluille ja teollisuudelle rakentamisalueita, pääväyliä pienempiä liikenneväyliä, virkistys- ja puistoalueita sekä erityisalueita - Keskuskylä (at)-merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. - Saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylä (ats)-merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Alue- ja yhdyskuntarakenteen eheytyminen vähentää erityisesti liikenteen ilmastovaikutuksia. Kaava mahdollistaa myös elinkeinoja (mm. matkailu- ja ajoneuvotestaustoiminta sekä kaivostoiminta) taajamien ulkopuolella, kuitenkin tukeutuen olevaan rakenteeseen.</p>
<p>Tuo toiminnot kestäväällä tavalla saavutettaviksi ja vähentää liikkumistarvetta</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaava edistää koko kaava-alueen saavutettavuutta raideliikenteellisesti osoittamalla pääradan ohjeellisen/vaihtoehtoisen (pr/o) Pelkosenniemen suunnasta Sodankylään sekä pääradan yhteystarpeen (pr/yt) Sodankylästä eteenpäin kohti Kittilää.</p> <p>A-, TP-, T-, RM-, E-, EK-, EP-, EAH-alueiden saavutettavuutta maakuntakaava edistää kehittämisperiaatemerkinnoillä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jäämeren käytävää kehitetään kansainvälisenä liikennekäytävänä - Sodankylä-Rovaniemi-, Sodankylä-Ivalo-, Ivalo-Inari- sekä Inari-Utsjokivälisiä yhteyksiä kehitetään joukkoliikenteen kehittämiskäytävänä, merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee parantaa joukkoliikenteen saavutettavuutta sekä varata riittävät alueet vaihtoliikenteeseen ja pysäköintiin <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Maakuntakaava parantaa Pohjois-Lapin, erityisesti kaivosteollisuuden alueena kehittyvän Sodankylän, saavutettavuutta kestävästi raideliikenteen osalta.</p>

	Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua joukkoliikennettä tukeviin ratkaisuihin.
--	---

Taulukko 12. Ilmastotavoitteita edistävä viherrakenne ja luonnonvarojen kestävä käyttö

Kriteeri	Kaavan sisältö ja ilmastovaikutukset
Viherrakenne on erottamaton osa yhdyskuntarakennetta	<p><u>Kaavan sisältö</u> Viherrakenne rakentuu laajoista suojelu- ja erämaa-alueista (SL ja Se) sekä suurista yhtenäisistä metsäalueista (M-, M-1-, Ms-1-, MU- ja MU-3 -alueet). Viherrakenne kattaa 96,8 % kaava-alueesta. Pohjois-Lapin valtakunnallisessakin mitta-kaavassa laajat suojelu- ja erämaa-alueet ovat muodostaneet raamit muun aluerakenteen kehittämiseksi.</p> <p>Yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaamaan on annettu seuraavat merkinnät ja suunnittelumääräykset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taajamatoimintojen alue (A)-merkinnällä osoitetaan asumiseen ja muille taajamatoiminnoille, kuten keskustatoiminnoille, palveluille ja teollisuudelle rakentamisalueita, pääväyliä pienempiä liikenneväyliä, virkistys- ja puistoalueita sekä erityisalueita - Saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylä (ats)-merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee ottaa huomioon saamelainen rakennusperinne sekä turvattava tiivis ja luonteva yhteys luonnonympäristöön. <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Tarkasteltaessa eri tasoisten suojelu- ja maa- ja metsätalosalueiden sekä luon- taistalous- ja poronhoitovaltaiten alueiden kattavuutta ja sijoittumista kaava- alueella, voidaan todeta, että viherrakenne on erottamaton ja luonnollinen osa maakuntakaavan yhdyskuntarakennetta.</p>
Viherrakenne muodostaa kytkeytyneen verkoston	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämisperiaate- merkinnöillä merkitsemällä ekologiset yhteystarpeet suojelu- ja erämaa-alueiden välille ja liittämällä merkintään määräyksen: Yksityiskohtaisemmassa suunnitte- lussa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät yhtey- det.</p> <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Maakuntakaavassa osoitettu viherrakenne muodostaa valtakunnallisestikin merkittävän, kytkeytyneen verkoston. Kaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suun- nittelua viherrakenteen kytkeytyneisyyden varmistamiseksi.</p>
Viherrakenne on helposti saavutettavissa	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaavan mukaisen viherrakenteen ollessa varsin kattava ja taajamat suppeita (läpimitta < 5 km), on viherrakenne virkistysmielessä helposti saavutet- tavissa.</p> <p>Suojelu- ja erämaa-alueiden saavutettavuutta suunnittelualueen ulkopuolelta, erityisesti Rovaniemen suunnasta, maakuntakaava edistää kehittämisperiaate- merkinnöillä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jäämeren käytävää kehitetään kansainvälisenä liikennekäytävänä - Sodankylä-Rovaniemi-, Sodankylä-Ivalo-, Ivalo-Inari- sekä Inari-Utsjoki- välisiä yhteyksiä kehitetään joukkoliikenteen kehittämiskäytävinä, merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee parantaa joukkoliikenteen saavutettavuutta sekä varata riittävät alueet vaihtoliikenteeseen ja pysäköintiin

	<p>Yleisissä määräyksissä on edellytetty, että ranta-alueilla taajamatoimintojen alueiden (A), keskuskylä (at ja ats), ja keskustatoimintojen kohteiden (c) sekä palvelujen alueiden ja rajakauppakylä (p) ulkopuolella vapaan rantaviivan osuus tulee olla vähintään puolet muunnetusta rantaviivasta. Pysyvän asutuksen sijoittumista tulee edistää olemassa olevaa rakennetta täydentäen. Ranta-alueilla tulee turvata rannan suuntainen kulkuyhteys.</p> <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Virkistysalueet ja viherrakenne on hyvin saavutettavissa kävelen, pyörällä tai talvisin suksilla valtaosalle maakunnan väestöstä. Maakuntakaava edistää kehittämisperiaatemerkinnoin viherrakenteen saavutettavuutta myös matkailijoille. Kaavassa huomioidaan myös ranta-alueiden säilyminen virkistyskäytössä.</p>
<p>Kaava edistää luonnonvarojen kestävästä käyttöä ja kiertotalouteen siirtymistä</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaavan osoittamat M-, M-1-, Ms-1-, MU- ja MU-3-alueet kattavat noin 44 % kaava-alueesta. Metsien hoito ja käyttö alueella perustuu metsälain mukaisiin säädöksiin sekä valtion maiden osalta metsähallituksen luonnonvarasuunnitelmiin sekä alue-ekologisiin suunnitelmiin. Kaavassa on osoitettu erityisalueita (E), jätteenkäsittelykohteita (EJ) ja 33 maa-ainesten ottokohdetta (EO). Maakuntakaava osoittaa kaksi aluetta, joilla on tai joilla kaivostoiminta on todennäköistä (EK), sekä potentiaalisia kaivostoiminta-alueita tai olemassa olevien kaivosalueiden potentiaalisia laajentumisalueita (ek-1). Kaavassa osoitetaan 22 rakennussuojelukohdetta, jotka osaltaan tukevat kiertotalouteen siirtymistä vähentäen uudisrakentamisen tarvetta.</p> <p>Yleisissä suunnittelumääräyksissä on edellytetty, että</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten pelto- ja metsäalueiden säilymisestä. - Voimajohtolinjauksissa tulee hyödyntää ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä. <p>Yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaamaan on annettu seuraavat merkinnät ja suunnittelumääräykset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pohjavesialueella sijaitseville maa-ainesten ottokohteille (EO) on annettu suunnittelumääräys, jonka mukaan aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava siten, että pohjaveden laatu, määrä tai käyttökelpoisuus vedenhankintaan eivät niiden vaikutuksesta heikkene. - Kaivosalue (EK)-merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueen kaivostoimintojen suunnittelussa (kaivoksen koko elinkaari huomioiden) on erityisesti vesistövaikutusten hallintaan liittyen otettava huomioon sään ääri-ilmiöt varautumalla muun muassa runsaisiin sateisiin ja tulvatilanteisiin. - Arvokas harjualue tai muu geologinen muodostuma -merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaat harjualueet, moreenimuodostumat, kivikot, ranta- ja tuulikerrostumat, kallioalueet tai muut vastaavat arvokkaat geologiset muodostumat. Merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueen käytön ja toimenpiteiden suunnittelussa on otettava huomioon alueen luonnonkauneuden, geologisten muodostumien sekä erikoisten luonnonolosuhteiden ja -esiintymien erityispiirteet. - Arvokas vesistö (av)-merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti uhanalaisen eliölajiston, luonnon monimuotoisuuden ylläpidon ja kalastuksen kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä. Merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan vesistöalueen ympäristön suunnittelussa

	<p>ja käytössä on huolehdittava, ettei vesistöjen tilaan vaikuttavissa toimenpiteissä vesistön erityisiä luonnon- ja kalastusarvoja heikennetä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tärkeä- tai vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue-merkinnällä osoitetaan pohjavesialueet, jotka ovat ominaisuuksiltaan arvokkaita ja jotka voivat olla tai ovat yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeitä. Merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueiden käyttö ja aluetta koskevat toimenpiteet on suunniteltava siten, että pohjaveden laatu, määrä tai käyttökelpoisuus vedenhankintaan eivät niiden vaikutuksesta heikkene. <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Maakuntakaava osoittaa maankäyttömuotoja, jotka toteutuessaan voivat lisätä kielteisiä ilmastovaikutuksia kuten vähentää hiilivarastoja ja -nieluja ja aiheuttaa kasvihuonekaasupäästöjä ja/tai lisätä liikennöintiä. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja olevan rakenteen hyödyntäminen säästävät luonnonvaroja. Maakuntakaava ohjaa suunnittelumääräyksillä luonnonvarojen kestäväään käyttöön ja turvaa mm. pinta- ja pohjaveden, geologisten muodostumien sekä arvokkaiden vesien säilymisen maankäyttöpaineiden alla.</p>
<p>Turvaa hiilinieluja ja -varastoja</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaavan osoittamat suojelu- ja erämaa-alueet, eli alueet, joilta ei korjata puuta, kattavat noin 51 % kaava-alueesta, yhteensä 18 643 km². Metsätalousalueet (M, M-1, Ms-1, MU, MU-3), joita on mahdollista korjata, kattavat noin 44 % kaava-alueesta, yhteensä 15 343 km².</p> <p>Yleisissä suunnittelumääräyksissä on edellytetty, että</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten pelto- ja metsäalueiden säilymisestä. <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Maakuntakaava turvaa osaltaan merkittäviä hiilivarastoja osoittamalla valtakunnallisestikin merkittävän laajoja suojelualueita, joilta puuta ei korjata vaan, joissa hiili säilyy pitkään sekä puustossa että maaperässä. Maakuntakaava osoittaa myös metsätalousalueita, jotka potentiaalisesti, puuston kasvun ja korjuun suhteesta riippuen, toimivat myös hiilinieluina.</p> <p>Maakuntakaavan yhtenäisen ja laajan viherrakenteen avulla voidaan hillitä ilmastomuutosta ja maakuntakaavassa osoitetut laajat ja yhtenäiset metsäalueet ovat alueen hiilinielujen turvaamisen perusta. Maakuntakaavalla ei kuitenkaan ole suoria maa- ja metsätalouden hiilinielujen ja -varastojen vaalimiseen liittyviä vaikutuksia.</p>
<p>Kaava edistää ilmastomuutokseen sopeutumista</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaava ohjaa yleiset suunnittelumääräykset edellyttävät, että alueidenkäytön suunnittelussa on varauduttava sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastomuutoksen vaikutuksiin. Tulva-, sortuma- ja vyörymävaara-alueet on osoitettava yleis- ja asemakaavoissa joko alueina tai rakentamisrajoituksina. Rakennuspaikkoja ei saa suunnitella sijoitettavaksi alueille, joilla on tulvan, sortuman tai vyörymän vaaraa. Tästä voidaan poiketa vain, jos tarve- ja vaikutusselvityksiin perustuen osoitetaan, että tulvariskit pystytään hallitsemaan ja että rakentaminen on kestävä kehityksen mukaista. Maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon tulvariskialueet ja tulvien hallintasuunnitelmat.</p> <p>Maakuntakaava osoittaa viherverkoston, jossa on huomioituna kehittämisperiaatemerkinnät ekologisista yhteystarpeista.</p>

	<p>Yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaamaan on annettu seuraavat merkinnät ja suunnittelumääräykset:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaivosalue (EK)-merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueen kaivostoimintojen suunnittelussa (kaivoksen koko elinkaari huomioiden) on erityisesti vesistövaikutusten hallintaan liittyen otettava huomioon sään ääri-ilmiöt varautumalla muun muassa runsaisiin sateisiin ja tulvatilanteisiin. • Arvokas vesistö (av)-merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti uhanalaisen eliölajiston, luonnon monimuotoisuuden ylläpidon ja kalastuksen kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä. Merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan vesistöalueen ympäristön suunnittelussa ja käytössä on huolehdittava, ettei vesistöjen tilaan vaikuttavissa toimenpiteissä vesistön erityisiä luonnon- ja kalastusarvoja heikennetä. <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Yhdyskuntarakenteen eheys, laaja ja kytkeytyneet viherverkosto, sekä mm. virtavesien geneettistä monimuotoisuutta turvaava av-merkintä säästävät luonnontilaisia alueita, jotka lisäävät ympäristön resilienssiä, eli kykyä sopeutua ilmastonmuutoksen myötä aiheutuviin muutoksiin. Maakuntakaava edistää ihmisen sopeutumista ilmastonmuutokseen ohjaamalla yksityiskohtaisempaa suunnittelua varautumaan sään ääri-ilmiöihin, tulviin ja muihin ilmastonmuutoksen vaikutuksiin koko kaava-alueella, mutta erityisesti kaivostoiminnan osalta.</p>
--	---

Taulukko 13. Ilmastotavoitteita edistävä liikkuminen

Kriteeri	Kaavan sisältö ja ilmastovaikutukset
<p>On yhteensovitettu maankäytöratkaisujen kanssa</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaavan liikennetarkaisut perustuvat pääasiassa olevalle yhdyskuntarakenteelle ja olevalle liikenneverkolle. Useita teo-suuksia on osoitettu parannettaviksi.</p> <p>Kaava parantaa Sodankylän raideliikenneyhteyksiä kaivostoiminnan ilmastovaikutusten hillitsemiseksi. Kaivostoiminnan arvioidaan kehittyvän lähitulevaisuudessa voimakkaasti juuri Sodankylässä. Raideyhteys Kemijärvi-Pelkosenniemi-Sodankylä osoitetaan pääradan ohjeellisena/vaihtoehtoisena linjauksena (pr/o) ja Sodankylästä kohti Kittilää pääradan yhteystarpeena (pr/yt).</p> <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Maakuntakaava mahdollistaa pääradan jatkamisen Pelkosenniemestä Sodankylään, mikä edistää erityisesti raskaan liikenteen siirtymistä raiteille. Sodankylästä Kittilän suuntaan ei ole vielä tässä kaavaprosessissa pystytty löytämään ohjeellista tai vaihtoehtoista ratalinjausta, joka mahdollistaisi pääradan jatkosuunnittelun. Toteutuessaan päärata mahdollistaisi kaivos- ja metsätaloustuotteiden kuljetusten hiilidioksidipäästöjen merkittävän vähenemisen. Raideliikenteen laajentamisen päästölaskentaan liittyy paljon epävarmuutta, asiaa on kuvattu Sodankylä-Kittilä-Kolari-ratayhteysselvityksessä seuraavasti:</p> <p><i>Kaavassa pääradan yhteystarpeena osoitettu Sodankylä-Kittilä-Kolari-ratayhteysselvityksessä pääradan hiilidioksidipäästöjä on arvioitu kahdesta näkökulmasta: rakentamisesta ja kuljetusmuotosiirtymien kautta syntyvistä päästövaikutuksista. Arvio koskee matkustajamääräennusteiden puuttuessa muita kuin henkilöliikenteen siirtymiä. Kokonaisuudessaan ratayhteyden rakentamisesta syntyisi arviolta 366 000 tonnia hiilidioksidia. Radan ylläpidosta ja kunnostamisesta syntyy arvion mukaan vuosittain 4 500 tonnia. Kuljetusmuotosiirtymän</i></p>

	<p><i>(kuorma-autokuljetuksista sähkövetoiseen junaan) kautta saavutettava vuosittainen hiilidioksidipäästövähennys olisi nykytilanteessa noin 6 800 tonnia. Selvityksessä arvioidaan, että mikäli kuljetuspotentiaaliksi määritellyt kaivoshankkeet käynnistyvät vuoteen 2040 mennessä, ilman ratayhteyttä niiden kuljetuksista syntyisi hiilidioksidipäästöjä vuosittain noin 3 100-6 800 tonnia enemmän kuin jos ratayhteys olisi käytössä. Kaivosteollisuuden mahdollisia kiertotalousvirtojen päästövaikutuksia ei ole tässä yhteydessä arvioitu. Ajoneuvotekniikan kehittyminen myös raskaan liikenteen osalta pienentää ajoneuvojen kulutusta ja vähentää hiilidioksidipäästöjä, mutta niiden vaikutusta ei ole tässä otettu huomioon.</i></p> <p>Maakuntakaavassa osoitetut liikenneinvestoinnit tukevat liikennejärjestelmän ja maankäytön kestävästä yhteensovittamista ja parantavat aluekeskusten välisiä ja myös kansainvälisiä yhteyksiä sekä liittävät Pohjois-Lapin alueen valtakunnalliseen raideverkostoon, mikä on ilmastovaikutusten kannalta myönteistä.</p>
<p>Suosii kestäviä liikkumismuotoja</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u></p> <p>Maakuntakaavassa on osoitettu uusi pääradan ohjeellinen/vaihtoehtoinen linjaus välille Kemijärvi-Pelkosenniemi-Sodankylä. Sodankylästä Kittilän suuntaan maakuntakaava osoittaa pääradan yhteystarpeen.</p> <p>Yleisissä suunnittelumääräyksissä on edellytetty, että alueidenkäyttöä ja toimintoja suunniteltaessa tulee edistää yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, elinympäristön laadun parantamista sekä joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen edellytysten kehittämistä.</p> <p>Kehittämisperiaatemerkinnöillä ohjataan kestäviin liikkumismuotoihin siten, että Sodankylä-Rovaniemi-, Sodankylä-Ivalo-, Ivalo-Inari- sekä Inari-Utsjoki-yhteyksiä kehitetään joukkoliikenteen kehittämiskäytävinä. Merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee parantaa joukkoliikenteen saavutettavuutta sekä varata riittävät alueet vaihtoliikenteeseen ja pysäköintiin.</p> <p><u>Ilmastovaikutukset</u></p> <p>Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kohti kestäviä liikkumismuotoja niin taajamissa kuin merkittävimpien matkailureittien osalta (Rovaniemi-Sodankylä-Ivalo-Inari-Utsjoki). Pitkällä aikavälillä kaavan merkittävin ilmastovaikutus on raideliikenteen laajentamisen mahdollistaminen.</p> <p>Maakuntakaava mahdollistaa liikenteen kestävästä kehittämisestä erityisesti tukemalla teollisuuden kestävien liikennetarkaisujen muodostumista sekä ohjaamalla päämatkailureittien yksityiskohtaista suunnittelua joukkoliikenteen paremmin huomioivaksi.</p>

Taulukko 14. Ilmastotavoitteita edistävät energiaratkaisut

Kriteeri	Kaavan sisältö ja ilmastovaikutukset
<p>Energiaratkaisut ovat uusiutuvia, vähäpäästöisiä ja perustuvat paikallisten olosuhteiden huomioimiseen</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Kaavassa osoitetaan energian huollon alueita ja kohteita, joista 8 kpl on vesivoimalaitoksia. Kaavassa osoitetaan myös olevia tekojärviä (W-1). Kaavassa osoitetaan kolme tuulivoimaloiden aluetta (tv). Maakuntakaavassa osoitetaan 400 kV voimalinja yhteystarpeena (z/yt).</p> <p>Yleisissä suunnittelumääräyksissä on edellytetty, että alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava valtakunnallisen energihuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljettamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa tulee hyödyntää ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.</p> <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Lapin tuulivoimaselvityksessä 2022 arvioitiin kaikkien 46 tunnistetun potentiaalisen alueen ilmastovaikutuksia. Selvityksen mukaan tuulivoiman suorat kasvihuonekaasupäästöt syntyvät pääasiassa tuulivoiman rakentamisen, kasaamisen, kuljettamisen ja huollon aiheuttamista päästöistä. Kielteiset ilmastovaikutukset painottuvat hankkeen alkuvaiheeseen ja myönteiset vastaavasti tuulivoiman tuotantovaiheeseen. Välillisiä myönteisiä vaikutuksia aiheutuu tuulivoiman korvatesa fossiilisilla polttoaineilla tuotettua sähköä. Toisaalta kasvihuonekaasupäästöjä saattaa aiheutua, kun tuulivoiman tuotannon epätasaisuuden takia tarvitaan säätövoimaa, joka on tuotettava muulla energiamuodolla. Lisäksi tuulivoimaloiden toteuttaminen vähentää alueen hiilinieluja.</p> <p>Tuulivoiman vaikutukset ilmastoon ovat tuulivoimaselvityksen mukaan kuitenkin toiminnan koko elinkaari huomioituna positiivisia. Toimintansa aloitettuaan tuulivoimala tuottaa takaisin valmistuksessaan kuluviin päästöjen vaatiman energiamäärän 0,5–2,5 vuodessa, jonka jälkeen voimalan tuottama energia on käytännössä päästötöntä, sillä tuulivoiman tuotannossa ei muodostu hiilidioksidia, typen oksideja, rikkidioksidia tai hiukkaspäästöjä.</p> <p>Maakuntakaava mahdollistaa uusiutuvan ja vähäpäästöisen energiantuotannon maltillisen lisäämisen ja voimansiirron turvaamisen kestäväen kehityksen periaatteet huomioiden.</p>
<p>Energiatehokkuus</p>	<p><u>Kaavan sisältö</u> Maakuntakaavassa yhdyskuntarakenteen eheyttämällä tähdätään energiatehokkuuteen.</p> <p>Maakuntakaavan suunnittelumääräyksissä ei ole energiatehokkuuteen viittaavia määräyksiä.</p> <p><u>Ilmastovaikutukset</u> Maakuntakaavassa mahdollistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja siten parannetaan energiatehokkuutta.</p>

8.14 VAIKUTUKSET ALUE- JA YHTEISKUNTATALOUTEEN

Kaava tukee lukuisilla eri tavoilla maakunnan aluetalouden kehittämistä ja mahdollistaa alueen kilpailukyvyyn parantamisen. Keskeisessä asemassa aluetalouden kehittämisessä on työllisyyden parantaminen, infrastruktuurin kehittäminen ja elinkeinoelämän vahvistaminen. Kaava mahdollistaa näiden tavoitteiden toteutumisen turvaamalla monipuolisesti eri elinkeinojen toimintaedellytykset ja turvaamalla osaltaan eri hankkeiden toteutumismahdollisuudet.

Maakunnan kilpailukyvyyn kannalta on hyvä, ettei alueella turvauduta liiaksi yksittäiseen toimialaan. Maakuntakaava tukee lukuisten eri toimialojen kehittämistä turvaamalla muun muassa matkailun, kaivosalan, arktisen testausalan, maatalouden, bioenergia-alan, metsätalouden ja poronhoidon toimintaedellytykset sekä pyrkii tukemaan näiden alojen kehittämistä. Muun muassa matkailun vetovoima-alueet, matkailupalvelujen alueet ja virkistyskohteet tukevat matkailun kehittämistä. Matkailun kannalta usein kielteiset toiminnot, kuten tuulivoimaloiden alueet, maa-ainesten otto- ja kaivosalueet, ohjataan kaavassa riittävälle etäisyydelle matkailutoiminnoista. Luonnonsuojelualueet tukevat osaltaan esimerkiksi luontomatkailun kehittämistä. Kaava mahdollistaa myös erilaisten matkailukohteiden kehittämisen. Matkailun kehittäminen on erityisen tärkeää maaseutualueiden elinvoimaisuuden kannalta.

Kaivosalan, bioenergia-alan ja metsätalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset kaava turvaa muun muassa osoittamalla näiden alojen harjoittamiseen tarvittavat alueet. Esimerkiksi mineraalipotentialinen vyöhyke, maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, metsätalous- ja poronhoitovaltaiset alueet ja maaseudun kehittämisen kohdealueet tukevat osaltaan näiden elinkeinojen harjoittamista ja kehittämistä. Osaltaan alojen kehittämismahdollisuudet turvataan myös yleisten suunnitelmääräysten avulla. Kaava turvaa myös poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytykset muun muassa osoittamalla poronhoidon kannalta erityisen tärkeät kohteet ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettua aluetaloutta.

alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettu huomioon poronhoidolle tärkeät alueet.

Hyvät liikenne yhteydet ovat aluetalouden kannalta keskeisessä asemassa. Liikenne yhteyksien parantaminen ja rakentaminen parantaa alueen saavutettavuutta ja houkuttelevuutta. Infrastruktuurihankkeilla on positiivisia työllistämisaikutuksia rakennusvaiheessa ja sen jälkeen. Kaava-alueella elinkeinoelämän kehittämisen kannalta keskeisiä ovat infrastruktuurin kehittämishankkeet, kuten valtatie 4:n ja 5:n parantaminen ja pääradan ohjeellinen vaihtoehtoinen ratayhteys.

Pääradan ohjeellisen, vaihtoehtoisen linjauksen toteutumisella olisi merkittävä positiivinen työllisyysvaikutus. Radan rakentaminen lisääisi alueen työllisyyttä huomattavasti rakentamisvaiheessa. Rakentamisvaiheen suorat ja välilliset huomattavat työllisyysvaikutukset tulevat esimerkiksi maa-ainesten otosta, tunneleiden rakentamisesta, maanmuokkauksesta, kuljetuksista, ratarakentamisesta ja suunnittelutyöstä. Radan toteuttaminen voisi aiheuttaa toisaalta haittaa poroelinkeinoille.

Kaava turvaa myös kansainväliset yhteydet ja niiden kehittämisen osoittamalla Jäämeren kehittämiskäytävän. Kaava mahdollistaa lisäksi Ivalon ja Sodankylän lentoasemien kehittämisen. Hyvät lentoyhteydet lisäävät yritysten sijoittumista alueelle sekä vahvistavat alueen imagoa ja vetovoimaisuutta. Lentoyhteydet ovat keskeisiä myös matkailun kehittämisen kannalta.

Kaava tukee yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja tiivistämistä, millä on merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia etenkin pitkällä aikavälillä. Eri toimintojen sijainti lähellä toisiaan mahdollistaa paremman tuottavuuden ja lyhentää kuljetusmatkoja. Myös palvelujen järjestäminen on tällöin tehokkaampaa. Uudisrakentamisen sijoittaminen olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisään vähentää myös infrastruktuurin rakentamiseen käytettävän julkisen rahan määrää. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen tukee samalla joukkoliikenteen kehittämistä.

Tuulivoimaloiden rakentamisella on positiivinen aluetaloudellinen vaikutus. Kunnat saavat voimaloista verotuloja, ja voimaloiden myötä syntyy rakentamisvaiheen työpaikkojen lisäksi myös pysyviä työpaikkoja. Toteutuneilla tuulivoimala-alueilla saattaa kuitenkin olla negatiivisia vaikutuksia muihin elinkeinoin, kuten poronhoitoon ja matkailuun.

Kaivostoiminnalla on positiivinen vaikutus alueen talouteen. Kaivostoiminta lisää työllisyyttä tutkimus-, perustamis- ja toimintavaiheessa suoraan ja välillisesti. Kaivostoiminta tuottaa kunnalle muun muassa kiinteistö- ja kunnallisverotuloja. Kaivostoiminnalla voi kuitenkin olla negatiivisia vaikutuksia muihin elinkeinoin, kuten poronhoitoon.

Maakuntakaavassa osoitetut erityisalueet, kylmätestauksen kehittämisvyöhykkeet ja ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävät edistävät alue- ja yhdyskuntatalouden kehittämistä Pohjois-Lapin alueella. Auto- ja kylmätestaus tuo muun muassa kansainvälisiä työntekijöitä alueelle, mikä lisää suoria ja välillisiä positiivisia talousvaikutuksia alueella.

Kaava vahvistaa yritysten toimintaedellytyksiä osoittamalla työpaikka-alueita läheltä Sodankylän ja Ivalon kuntakeskuksia. Työpaikka-alueet mahdollistavat yritysten verkostoitumisen ja synergia-etujen saavuttamisen. Kaavassa osoitetaan myös

8.15 VAIKUTUKSET PORONHOITOON

Maakuntakaava pyrkii turvaamaan poronhoidon edellytyksiä monin tavoin. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita kuitenkin muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille. Tämä koskee erityisesti uusia hankkeita, mutta myös jo olemassa olevia toimintoja ja niiden laajenemista. Uhat ja elinkeinoa heikentävät asiat ja epävarmuus tulevasta vaikuttavat poroelinkeinoon jatkuvuuteen, eli siihen jäävätkö nuoret sitä jatkamaan vai hankkivatko toisen ammatin.

Maakuntakaavaprosessin yhteydessä on käyty lukuisia paliskuntaakohtaisia neuvotteluja (ks. luku 1.5), joiden avulla on pyritty sovittamaan yhteen

teollisuusalue Sodankylän kuntakeskuksen eteläpäähän. Elinvoimaiset yrityskeskittymät vahvistavat maakunnan kilpailukykyä. Kaava osoittaa myös kaivosalueita, jotka osaltaan turvaavat taloudellisen kasvun edellytyksiä. Myös monipuoliset taajamatoimintojen alueet tarjoavat hyviä mahdollisuuksia elinkeinon ja talouden kehittymiselle. Kaupanalan toiminta- ja kehittämisedellytyksiä kaava tukee osoittamalla kaupallisille palveluille keskustatoimintojen alueita.

Kaupan mitoituksessa on otettu huomioon paikallisten asukkaiden lisäksi matkailijoiden lisääntyvä ostovoima. Tämä mahdollistaa kaupanalalle hyvät kehittymismahdollisuudet ja luo edellytykset kilpailulle. Maakuntakaava ohjaa kauppaa sijoittumaan ensisijaisesti keskusta-alueille, mikä tukee koko maakunnan vetovoimaisuutta muun muassa mahdollistamalla keskustojen kehittymisen nykyistä elävämpään suuntaan.

Maaseudun kehittämisen kohdealueiden ja keskuskyläiden aluevaraukset voivat tarjota osaltaan mahdollisuuksia talouden ja elinkeinon kehittymiselle. Myös maatalouselinkeinon jatkumiselle on vireällä maaseudulla ja kyläalueilla suuri merkitys. Kuntatalouden näkökulmasta kunnallistekniikan ja palveluiden ylläpito tulee maaseutu- ja kyläalueilla usein kohtuullisen kalliiksi, sillä kunnallisten palveluiden ylläpito on kustannustehokkaampaa suurten asukaspuhjen alueilla.

muu maankäyttö ja poronhoito. Neuvottelujen perusteella on myös selvitetty paliskuntaakohtaisia erityispiirteitä ja päivitetty poronhoidon kannalta tärkeiden alueiden kohdetietoja. Alueen paliskunnista, tutkimusjulkaisuista ja saatavilla olevista paikkatietokannoista on kerätty ja päivitetty poronhoitoon liittyviä tietoja ja aineistoja.

Maakuntakaavaselostuksen erilliseksi liitteeksi on laadittu paliskuntakuvaukset, joissa tuodaan esille paliskunnan perustiedot, paliskunnan alueen luonnon olosuhteet, paliskunnan poronhoitotapa ja paliskunnan alueelle maakuntakaavassa osoitetut kaavamerkinnot.

Poronhoito on huomioitu kaavassa koko maakuntakaava-aluetta koskevalla määräyksellä poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaamisesta. Kaavaan on merkitty erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue sekä poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet/aidat ja paliskuntien rajat (ph). Kaavassa on osoitettu myös poroteurastamot. Kaava-alueella uutena kaavamerkintänä on osoitettu muun muassa metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1) erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettujen alueen rajasta pohjoiseen luontaistalousvaltaisen alueen rajalle asti. Maakuntakaavassa osoitetaan myös useita muita merkintöjä, jotka suoraan ja välillisesti edistävät sekä ylläpitävät poroelinkeinojen toimintaedellytyksiä.

Luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet (SL ja Se) ylläpitävät alueen luonnontilaisuutta ja tukevat luonnon monimuotoisuuden säilymistä sekä rajoittavat muun muassa rakentamista ja metsätaloutta. Tällä on positiivinen vaikutus laidunalueiden riittävyyden ja laidunrauhan näkökulmasta. Lisäksi esimerkiksi arvokkaat harjualueet tai muut geologiset muodostumat -merkinnät ja ekologiset yhteystarvemerkinnot edistävät alueen nykytilaisuutta ja luonnonarvoja. Samankaltainen vaikutus on maakuntakaavoissa osoitetuilla uusilla arvokas vesistö -merkinnöillä, joilla osoitetaan valtakunnallisesti uhanalaisen eliölajiston, luonnon monimuotoisuuden ylläpidon ja kalastuksen kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä. Merkintä turvaa arvokkaita vesistöjä, mikä välillisesti edesauttaa poronhoidon toimintaedellytyksiä alueella.

Maakuntakaavassa osoitetaan erilaisia kulttuuriympäristön ja maiseman ominaispiirteitä ja niiden arvoja turvaavia merkintöjä. Myös poronhoidon kohteita, kuten poroerotuspaikkoja ja -aitoja on osoitettu arvokkaina kulttuuriympäristökohteina. Saamelaiseen kulttuuriin liittyvät kulttuuriympäristö- ja maisemakohteet on osoitettu Sateuliitteellä. Valtioneuvosto päätti istunnossaan marraskuussa 2021 valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (VAMA 2021). Uusi alueluettelo korvaa aiemman alueluettelon vuodelta 1995. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueelle on osoitettu uuden alueluettelon mukaisia laajoja valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, jotka

nostavat esille mm. poronhoidon ja muiden saamelaiselinkeinojen kulttuurimaisemia.

Maakuntakaavassa osoitetaan mineraalipotentialinen vyöhyke. Merkintä informoi mahdollisista alueen malmi- ja mineraalivaroista eikä osoita konkreettisia maankäyttövarauksia. Mineraalipotentialinen vyöhyke ei siten informatiivisena merkintänä aiheuta kielteisiä vaikutuksia poronhoidolle.

Maakuntakaavassa osoitetut uudet tuulivoima- ja kaivosalueet (tv, EK) voivat haitata poronhoitoa sijoituessaan poronhoidon kannalta tärkeille laidunalueille. Tuulivoima- ja kaivosalueet muun muassa pienentävät ja pirstovat porojen laidunalueita sekä aiheuttavat meluhäiriöitä. Lisäksi porojen laidun- ja kulkureiteissä voi tapahtua muutoksia. Uutena osa-aluemerkintänä osoitettu potentiaalinen kaivostoiminta-alue (ek-1) ei ole aluevarausmerkintä, mutta mahdollistaa osaltaan kaivostoiminnan kehittämistä alueella. Toteutuessaan ek-1-alueella voi siis olla samankaltaisia vaikutuksia kuin EK-alueella, mutta lähtökohtaisesti erityisominaisuutta kuvaavalla osa-aluemerkinnällä osoitetulla alueella päämaankäyttöluokka ei muutu ja vaikutukset nykyiseen maankäyttöön ovat poronhoidon kannalta pienempiä. Vaikutukset poronhoitoon arvioidaan tarkemmin yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja hankekohtaisissa ympäristövaikutusten arviointimenettelyissä, mikäli maakuntakaavassa osoitetut alueet etenevät hankkeiksi. Myös maakuntakaavassa osoitettu auto- ja kylmätestaustoiminta voi aiheuttaa paikallisia laidunalueenmenetyksiä ja meluhäiriöitä poronhoidolle.

Pääradan linjaus Pelkosenniemen kunnan rajalta Sodankylään osoitetaan pääradan ohjeellisella vaihtoehtoisella merkinnällä. Sodankylästä Kittilään kulkeva linjaus osoitetaan maakuntakaavassa pääradan yhteystarpeena, jolla ei osoiteta radan sijaintia. Tarkempi kuvailu pääradan ohjeellisen vaihtoehtoisen linjauksen vaikutuksista löytyy myöhemmin tässä luvussa Oraniemen paliskunnan paliskunta-kohtaisessa vaikutustenarvioinnissa ja pääradan yhteystarpeen osalta Sattasniemen ja Syväjärven paliskuntien paliskunta-kohtaisessa vaikutustenarvioinnissa. Tarkempaa tietoa

pääradan ohjeellisesta vaihtoehtoisesta linjauksesta Pelkosenniemen rajalta Sodankylään sekä pääradan yhteystarpeesta Sodankylästä Kittilän rajalle löytyy lisäksi maakuntakaavan liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvityksessä sekä Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 ratayhteys-selvityksestä Sodankylä–Kittilä–Kolari-välille.

Pääradan linjauksella on toteutuessaan negatiivinen vaikutus radan vaikutusalueella harjoitettavalle poronhoidolle. Negatiivisia vaikutuksia on mahdollista kuitenkin lieventää yksityiskohtaisessa suunnittelussa ja teknisillä ratkaisuin. Toteutuessaan rata pienentää ja pirstoo porojen laidunalueita, voi muuttaa laidunkiertoa ja aiheuttaa porokuolemia, mikäli rataa ei aidata. Linjaus on pyritty sijoittamaan pääosin olemassa olevien pääväylien ja häiriökäytävien läheisyyteen, jotta tärkeitä poronhoitoalueita säilyisi.

Radan rakentamis- ja toimintavaiheessa voi aiheutua melu- ja värinähaittoja, mikä pelästyttää poroja ja vaikeuttaa porojen liikkumista. Radan rakentaminen voi myös lisätä liikennettä ja maa-ainesten ottoa muualla paliskuntien alueella, mikä voi lisätä muun muassa meluhäiriötä, laidunaluevaurioita ja porokuolemia. Rakentamisaikaisia vaikutuksia on mahdollista hallita teknisillä ratkaisuin yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Pääradan ohjeellisen vaihtoehtoisen linjauksen vaikutukset poronhoitoon arvioidaan tarkemmin yksityiskohtaisemmassa jatkosuunnittelussa (radan yleis- ja ratasuunnitelma) ja siihen liittyvässä ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä, mikäli Tunturiradasta tehdään hankepäätös ja sen jatko-suunnittelu alkaa. Sekä pääradan ohjeellista vaihtoehtoista linjausmerkintää että pääradan yhteystarvemerkintää koskee kaavamääräys siitä, että linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Valtatie 4:n parantaminen voi lisätä liikenteen määrää ja aiheuttaa porokuolemien lisääntymistä. Liikennemääriä voi tulevaisuudessa kasvattaa lisääntyvän matkailun lisäksi mahdolliset uudet kaivokset Sodankylän alueella. Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava on kuulutettu vireille 28.9.2020 ja Ikkarin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava 24.4.2023.

Koska poroja laidunnetaan maakuntakaava-alueella ympäri vuoden luonnonlaitumilla, myös porojen liikennekuolemien määrä saattaa kasvaa, mikäli uusia maantie- ja rautatieliikenneyhteyksiä toteutetaan. Aitaamalla maantiet ja rautatiet voidaan vähentää liikenteestä johtuvia porokuolemia. Vuonna 2022 koko Suomen poronhoitoalueella jäi auton alle vuodessa poroja 4065 kpl ja junan alle 262 kpl (Poromies-lehti 1/2023).

Matkailusta voi aiheutua negatiivisia vaikutuksia poronhoidolle muun muassa matkailijoiden liikuttamisen, maankäytön ristiriitojen, meluhaittojen ja laidunaluevaurioiden vuoksi. Lisäksi matkailun aiheuttama pelotevaikutus saattaa johtaa porojen siirtymiseen muualle, mikä voi johtaa ylilaidunnukseen tietyillä alueilla. Matkailu ja sen kehittäminen voi tarjota esimerkiksi ohjelmapalvelutoiminnan tai porotilamatkailun kautta osalle poronhoitajista uusia tulolähteitä ja oman elinkeinon kehittämismahdollisuuksia.

Moottorikelkkailu voi aiheuttaa haittoja porotaloudelle varsinkin vaadinten kantoaikaan kevättalvella. Kelkkailijamäärät kasvavat reittien virallistamisen ja ylläpidon paranemisen myötä. Matkailuelinkeinon liittyvä huskysafaritoiminta voi myös aiheuttaa haittaa poronhoidolle. Vetokoirat ja koiratarhoista lähtevä melu pelästyttää poroja siinä missä moottorikelkkailukin. Tietyillä alueilla ongelmia aiheuttaa ulkopaikkakuntalaisten hirvenpyynnistä ja erityisesti siihen liittyvästä lisääntyneestä hirvikoirien käytöstä.

Matkailun kasvu voi johtaa matkailualueiden laajenemiseen. Maakuntakaavan matkailupalveluiden alueiden yhdyskuntarakennetta pyritään tiivistämään ja eheyttämään, jolloin matkailupalveluiden alueita ei ole tarvinnut laajentaa. Kaavassa on kuitenkin osoitettu uusia matkailupalvelualueiden kohteita ja matkailukohteita, jotka voivat paikallisesti aiheuttaa poronhoidolle häiriötä. Maakuntakaava ohjaa kaavamääräyksillä yksityiskohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventämään matkailun haittoja. Matkailupalvelujen kohdemerkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan, ja että virkistys- ja ulkoilun tarpeet tur-

vataan. Saamelaisten kotiseutualueella on otettava huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Fingridin 400 kV voimajohto osoitetaan maakunta-kaavassa yhteystarvemerkinällä, jolla ei osoiteta voimajohdon tarkkaa sijaintia. Voimajohto voidaan toteuttaa myös ilman maakunta-kaavamerkintää. Mikäli voimajohto päätetään joskus toteuttaa, sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia poronhoitoon. Vaikka voimajohtolinjoilla laitumet eivät ole kokonaan pois porojen käytöstä, niiden kasvillisuus voi muuttua, kun puusto poistetaan. Muutos näkyy myös metsän reuna-alueella. Muutos voi johtaa porojen laidunnuksen muutokseen. Voimajohdon rakentamisen tai kunnossapidon aikana aitoihin voidaan joutua tekemään aukkoja joko alueelle liikkumisen tai itse rakenteen vuoksi. Tällöin aidat saattavat menettää merkityksensä porojen liikkumista estävinä rakennelmina ja niihin tulee rakentaa veräjät. Veräjät lisäävät aina poronhoitajien työtä, sillä niiden kiinnipysymisestä etenkin paliskuntien rajalla täytyy huolehtia. Mikäli reitillä on teitä tai moottorikelkkajälkiä, porot voivat lähteä kulkemaan niitä pitkin väärin suuntiin. Vaikeiden alueiden (voimajohtoaukea, tie, jäljet) kautta kuljettaessa työvoimaa tarvitaan enemmän. Ylimääräinen työ lisää kustannuksia ja vaikuttaa elinkeinon kannattavuuteen (Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankeissa 2013). Mahdollinen voimajohtolinjan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu YVA-menettelyssä ja sähkömarkkinalain mukaisessa menettelyssä. Toteutuessaan voimajohto sijoittuisi todennäköisesti valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti pääasiassa olemassa olevan voimalinjan yhteyteen.

Voimajohdon yhteystarvemerkinään liittyy kaavamääräyksiä, joilla halutaan varmistua siitä, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot sekä olemassa oleva asutus, turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset sekä saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa

hankkeen vaikutusalue tulee määrittää yhteistyössä saamelaisten omien edustuselinten kanssa.

Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen Sodankylän eteläosassa on pinta-alaltaan noin 3900 ha sekä Kerttuvaaran ampuma- ja harjoitusalue Ivalossa noin 2000 ha. Kyljäjärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen on pinta-alaltaan noin 1900 ha. Vaikutuksia aiheutuu lähinnä paikallisesti laitumien kulumisesta, meluhäiriöistä, liikkumisrajoitusten aiheuttamasta töiden vaikeutumisesta sekä ajoittaisesta laidunkieron häiriintymisestä. Metlan työraportin (254/2013) mukaan harjoitus- ja ampuma-alueella tapahtuvat sotaharjoitukset aiheuttavat suuria kesätokkia, joissa vasojen teuraspainot ja vasaprozentit jäävät erilaisista häiriötekijöistä ja kiristyneestä ravintokilpailusta johtuen alhaisemmaksi kuin muilla alueilla.

8.15.1 Paliskunta-kohtainen vaikutustenarviointi

Tässä luvussa esitetään Pohjois-Lapin maakunta-kaavan 2040 vaikutuksia paliskuntien poronhoitoon. Maakunta-kaava on yleispiirteinen ja ohjeellinen suunnitelma maankäytön suunnittelua ja toteuttamista varten. Vaikutusten arviointi perustuu maankäyttö- ja rakennuslain 9 § edellyttämään kaavan merkittävien vaikutusten arviointiin. Kaavan vaikutuksia selvitetessä on otettava huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus, eli maakunta-kaavatasolla tarkastelutaso on yleispiirteinen.

Maakunta-kaavan vaikutustenarvioinnin lisäksi paliskunta-kohtaista arviointia on tehty myös liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvitykseen liittyvässä asiakirjassa ”Ratayhteysselvitys Sodankylä – Kittilä – Kolari, Tunturirata, 2/2023”.

Pohjois-Lapin maakunta-kaavan 2040 uusia merkittäviä poronhoitoon mahdollisesti vaikuttavia merkintöjä ovat: pääradan ohjeellinen vaihtoehtoinen linjausmerkintä sekä pääradan yhteystarvemerkinä Sodankylän kunnan alueella, voimajohdon yhteystarvemerkinä, Pahtavaaran kaivosalueen laajeneminen (EK 1806) ja potentiaalisen kaivos-toiminta-alueen lisäys (ek-1 1923), tuulivoimaloiden alueet (tv), erityisalueiden laajennukset (E), puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueiden laajennukset (EAH 2900, 2891 ja 2894), uudet mat-

kailukohteet (rm), metsätalous- ja poronhoitovaltaisen alueen (M-1) laajeneminen erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettun alueen raja- ja lukuisat uudet poronhoidon kannalta erityisen tärkeä alue/kohde/aita -merkinnät (ph). Maakunta-kaavassa osoitetut maa-ainesten ottokohteet (EO) ovat jo olemassa olevia, luvitettuja maa-ainesten ottokohteita, joilla ei ole uusia vaikutuksia poronhoitoon.

Maakuntakaavassa osoitetaan lukuisia kehittämissperiaate- sekä aluevaraus- ja osa-aluemerkintöjä. Kehittämissperiaatemerkinnöillä ja osa-aluemerkinnöillä voi olla välillisiä vaikutuksia poronhoitoon, mutta niiden vaikutukset arvioidaan vähäisiksi, eivätkä ne muuta konkreettisesti alueidenkäyttöä tai päämaankäyttöluokkaa. Ne eivät ole aluevarauksia eikä niitä tule tulkita aluevarausmerkintöjen tavoin. Esimerkiksi maakuntakaavassa osoitettu matkailun vetovoima-alue, matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealue (mv) ei aiheuta maankäytön rajoituksia tai maankäytöllistä painetta. Kehittämissperiaatemerkinnät ovat yleispiirteisesti osoitettuja yhteistoiminnallisia kokonaisuuksia ja tahtotilaa ilmentäviä merkintöjä.

Vaikutusten arvioinnissa on hyödynnetty maakuntakaavaa varten laadittuja selvityksiä, kuten liikennejärjestelmä- ja ratayhteys-, luonto- ja maisemasekä geologiset luonnonvarat -selvityksiä. Vaikutusten arvioinnin tausta-aineistona on käytetty myös TOKAT-aineistoa soveltuvin osin, paliskunta-kohtaisen neuvotteluiden muistioita ja paliskunta-kohtaisesti laadittuja paliskuntakuvaus- ja paliskuntien kanssa käytyjen neuvottelujen myötä poronhoidon kannalta erityisen tärkeitä alueita/kohdeita/aitoja (ph-merkinnät) on maakuntakaavassa täsmennetty. Maakuntakaavan ph-merkinnät kuvaavat tämänhetkistä poronhoidon tilannetta.

Paliskunta-kohtaisessa vaikutustenarvioinnissa kuvataan aluksi paliskuntakuvausten yhteydessä esille nousseita paliskunnalle tärkeitä asioita. Tämän jälkeen tuodaan esille maakuntakaavassa osoitettuja olemassa olevia ja uusia paliskunnan alueelle kohdistuvia päämaankäyttöluokkia ja aluevarauksia, joilla on vaikutuksia poronhoitoon ja sitä, miten maakuntakaavassa on pyritty estämään tai lieventämään mahdollisia haitallisia poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia. Sen jälkeen

tuodaan esille, minkä toimintojen vaikutuksista paliskunnan alueen poronhoitoon kohdistuu merkittävimpiä yhteisvaikutuksia.

Maakuntakaava ei ole toteuttava kaavataso, vaan vaatii jatkosuunnittelua ja -toimenpiteitä maakuntakaavassa osoitettujen tavoitteiden toteuttamisen osalta. Näin ollen maakuntakaavan merkinnät ja määräykset ohjaavat ensisijaisesti yksityiskoh- taisempaa alueidenkäytön suunnittelua. Kaava- merkinnöillä ja -määräyksillä ei näin ollen ole suor- ria vaikutuksia poronhoidon harjoittamiseen. Po- ronhoitoa koskevien kaavamerkintöjen keskeinen merkitys on osoittaa poronhoidon kannalta kes- keinen infrastruktuuri ja tärkeät kohteet. Poron- hoitoa koskevilla kaavamääräyksillä puolestaan tuetaan poroelinkeinojen toiminta- ja kehittä- misedellytyksiä asettamalla mm. elinkeinojen tur- vaamisvelvollisuuksia eri alueidenkäyttömuotojen suunnittelulle.

Hammastunturin paliskunta

Hammastunturin paliskunnan poronhoidolle eniten haittaa aiheuttavat lisääntyvä matkailu ja kul- lankaivu. Matkailu aiheuttaa erityisesti keväisin kohtaamia poronhoidon ja matkailusta aiheutu- van maankäytön välillä. Paliskunnan alueella on niin koneellista kullankaivuuta kuin ilman koneita tehtävää kullanhuuhtontaa. Poronhoidolle kullan- kaivuulle aiheutuvia ongelmia ovat mm. kaivuualueiden maisemoinnin laiminlyönti, alueiden puut- teellinen merkitseminen, kaivokselle tehtävät tiet ja rakenteet sekä vaikutukset vedenlaatuun erityi- sesti kuivina kesinä.

Hammastunturin paliskunnassa ei ole varsinaista laidunkiertoa. Syynä on laidunalueiden merkittävä pirstoutuminen, jota ovat aiheuttaneet alueen inf- rastruktuuri, laaja metsäautotieverkosto ja kilpai- leva maankäyttö. Metsänhakuun maanmuok- kaustoimenpiteet ovat heikentäneet jäkälämaiden kuntoa.

Hammastunturin paliskunta on saamelaispalis- kunta. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskult- tuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kult- tuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Hammastunturin paliskunnan alue sijaitsee saamelaiden kotiseutualueella, luontaiselinkeinoalueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueita koskeissa määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhoidontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa*. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Hammastunturin paliskunnan päämaankäyttöluokka on erämaa-alue (Se 6515), luonnonsuojelualueet (SL) sekä metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561). Paliskunnan pohjoisosassa sijaitsee metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-3 6042).

MU-1-alueen muuttaminen MU-3-alueeksi nostaa matkailun yhdeksi päämaankäyttöluokaksi Inarin kirkonkylän eteläpuolella. Merkinnän matkailutyypin on ennen lähtökohtaisesti retkeily- ja virkistys, joten vaikutukset poronhoitoon pysyvät alueella pienenä. MU-3-alue voi lisätä alueidenkäytöllistä kilpailua ja aiheuttaa meluhäiriöitä ja pelotevaikutuksia poronhoidolle. Merkintään liittyy kaavamääräyksiä, joiden mukaan alueen käyttöä suunniteltaessa tulee turvata poronhoidon edellytykset ja saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu seitsemän poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa.

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuisto-, rakennussuojelu- ja sotahistoriakohteita. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Paliskunnan alue sijoittuu Hammastunturin erämaa-alueelle (Se 6515). Alueella sijaitsee luonnonsuojelualueita (SL 4351, 4352, 4343, 4355, 4356, 4361 ja 3025). Erämaa-alueen ja paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä (av 6581, Inarijärven vesistö) sekä ekologisilla yhteystarvemerkinnoilla. Paliskunnan pohjoisosassa sijaitsee Juutuanvaaran virkistysalue (V 847).

Inarin kirkonkylä on osoitettu saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylänä (ats 449). Merkintäkohteisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon saamelaisen rakennusperinteen sekä turvaamaan tiiviin ja luontevan yhteyden luonnonympäristöön.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistyskehittämisen kohdealueeseen (mv 8404). Alueelle on lisäksi osoitettu matkailupalvelujen alue/kohde Inarin kirkonkylän matkailupalvelukohteet (RM 1436). Inarin kirkonkylän kasvava/lisääntyvä matkailu voi aiheuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi.

Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventämään matkailun haittoja kaavamääräyksillä. Matkailupalvelujen kohdemerkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan, ja että virkistykseen ja ulkoilun tarpeet turvataan. Saamelaisten kotiseutualueella on otettava huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Paliskunnan alueelle on osoitettu ajotestaukseen liittyviä erityisalueita (E 1808 ja 1842). Lisäksi osa paliskunnan alueesta kuuluu Ivalon kylmätestauksen kehittämisvyöhykkeeseen (el 1681). Kylmätestaustoiminnasta voi aiheutua paliskunnalle paikallisia meluhäiriöitä ja laidunaluevaurioita.

Fingridin 400 kV voimajohdon yhteystarvemerkintä koskisi toteutuessaan osaltaan myös Hammastunturin paliskunnan aluetta. Yhteystarvemerkinnällä ei osoiteta voimajohdon sijaintia. Toteutuessaan voimajohto sijoittuisi todennäköisesti valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti pääasiassa olemassa olevan voimalinjan yhteyteen. Mahdollinen voimajohtolinjan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu YVA-menettelyssä ja sähkömarkkinalain mukaisessa menettelyssä. Mikäli voimajohto päätetään joskus toteuttaa, sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia poronhoitoon. Vaikka voimajohtolinjoilla laitumet eivät ole kokonaan pois porojen käytöstä, niiden kasvillisuus voi muuttua, kun puusto poistetaan. Muutos näkyy myös metsän reuna-alueella. Muutos voi johtaa porojen laidunnuksen muutokseen. Voimajohdon rakentamisen tai kunnossapidon aikana aitoihin voidaan joutua tekemään aukkoja joko alueelle liikkumisen tai itse rakenteen vuoksi. Tällöin aidat saattavat menettää merkityksensä porojen liikkumista estävinä rakennelminä ja niihin tulee rakentaa veräjät. Veräjät lisäävät aina poronhoitajien työtä, sillä niiden kiinnityksestä etenkin paliskuntien rajalla täytyy huolehtia. Mikäli reitillä on teitä tai moottorikelkajälkiä, porot voivat lähteä kulkemaan niitä pitkin väärin suuntiin. Vaikeiden alueiden (voimajohtoauea, tie, jäljet) kautta kuljetettaessa työvoimaa tarvitaan enemmän. Ylimääräinen työ lisää kustannuksia ja vaikuttaa elinkeinon kannattavuuteen.

Voimajohdon yhteystarvemerkintään liittyy kaavamääräyksiä, joilla halutaan varmistua siitä, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot sekä olemassa oleva asutus, turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset sekä saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa hankkeen vaikutusalue tulee määrittää yhteistyössä saamelaisten omien edustuselinten kanssa.

Hammastunturin paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteysvaikutuksia syntyy lähinnä matkailun, lisääntyvän kullankaivuun, olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Vaikutus muodostuu erityisesti mahdollisista porokuolemista, kilpailevasta maankäytöstä, laidunalueiden menetyksistä, laidunkiertomuutoksista sekä meluhäiriöistä. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Ivalon paliskunta

Ivalon paliskunnalla on kilpailevia maankäyttömuotoja eniten saamelaisten kotiseutualueen paliskunnista. Kilpailevat maankäyttömuodot kaventavat ja pirstovat laidunympäristöä. Metsätalous on suurin kilpaileva maankäyttäjä, mutta talousmetsissä ongelmia aiheuttaa lisäksi taimikoiden vähäinen hoito ja metsien tihentyminen, mikä vaikeuttaa porojen liikkumista ja porotyötä. Laaja metsäautotieverkosto pirstoo laitumia. Koneellinen kullankaivu on lisääntynyt alueella 2010-luvulla ja on aiheuttanut poronhoidolle ongelmia. Paliskunnan alueella on 8 koiravaljakkotarhaa. Koiravaljakot hajottavat poroelon, koska porot pelkäävät luontaisesti koiraeläimiä.

Ivalon paliskunta on saamelaispaliskunta. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Ivalon paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella, luontaiselinkeino-alueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueella koskevilla määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhoidontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa*. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Koltta-alueella *valtion ja kunnan viranomaisten on varattava kolttien kyläkokoukselle tilaisuus lausunnon antamiseen kolttasaamelaisten elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevissa laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa*.

Ivalon paliskunnan päämaankäyttöluokka on metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561). Paliskunnan pohjoisosassa sijaitsee metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoin ohjaamistarvetta (MU-3 6041).

MU-3-alueen laajentaminen Saariselän pohjoispuolella nostaa matkailun poronhoidon ja metsätalouden rinnalle, mikä voi lisätä matkailua alueella. MU-3-alue voi lisätä alueidenkäytöllistä kilpailua ja aiheuttaa meluhäiriöitä ja pelotevaikutuksia poronhoidolle. Merkintään liittyy kaavamääräyksiä, joiden mukaan alueen käyttöä suunniteltaessa tulee turvata poronhoidon edellytykset ja saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Ivalon paliskunnan alueelle on osoitettu yhdeksän poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa.

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuisto-, rakennussuojelu- ja sotahistoriakohteita. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä. Yksi paliskunnan poroerotuspaikoista on maakuntakaavassa osoitettu saamelaiskulttuuriin liittyvänä kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta tärkeänä alueena.

Paliskunnan alueelle sijoittuu Hammastunturin ja Tsarmitunturin erämaa-alueita (Se 6515 ja 6522) sekä lisäksi kaksi luonnonsuojelualueita (SL 4305 ja 4341). Luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan lisäksi arvokas vesistö -merkinnällä, joka on Ivalon paliskunnan alueella osoitettu sekä Inarijärven vesistön (av 6581) että Tuulomajoen vesistön (av 6582) osalta. Lisäksi paliskunnan alueelle on osoitettu ekologisia yhteystarvemerkeitä. Paliskunnan alueella sijaitsee Ivalojokisuiston virkistysalue (V 849).

Osa paliskunnan alueesta kuuluu Inarijärven matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8404) ja osa Saariselkä-Ivalon matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8402). Matkailupalvelujen alueita ei maakuntakaavassa ole laajennettu, mutta paliskunnan alueelle on osoitettu kaksi uutta matkailupalvelujen kohdetta Nellim Wilderness hotelli (RM 1435) ja Saariselkä (RM 1423).

Saariselkä on Pohjois-Lapin merkittävimpiä matkailukeskittymiä ja matkailu kasvaa jatkuvasti. Matkailulla on vaikutuksia poronhoitoon muun muassa kasvavan liikenteen, reittitoiminnan ja kilpailevan maankäytön kautta. Näistä aiheutuvia vaikutuksia voi olla muun muassa meluhäiriöt, lii-

kenteen aiheuttamat porokuolemat ja laidunalue-
menetykset. Lisäksi esimerkiksi huskysafaritoi-
minta ja muu reittitoiminta voi aiheuttaa pelote-
vaikutuksia ja häiritä porojen liikkumista.

Maakuntakaava ohjaa kaavamääräyksillä yksityis-
kohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventä-
mään matkailun haittoja. Matkailupalvelujen koh-
demerkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnitte-
lua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten,
että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja
vaalitaan, ja että virkistyksen ja ulkoilun tarpeet
turvataan. Saamelaisten kotiseutualueella on otet-
tava huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja
ympäristöarvojen erityispiirteet.

Nellimin alue on maakuntakaavassa osoitettu maa-
seudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu
saamelaiskulttuuri (mk-1 8030). Merkintäkohtai-
silla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittä-
mään monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elin-
keinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja
kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa yksityiskohtai-
sempaa suunnittelua edistämään saamelaiskult-
tuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominai-
sen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja
kehittämistä.

Paliskunnan alueelle on osoitettu ajotestaukseen
liittyviä erityisalueita (E 1810, E 1811 ja 1809). Li-
säksi osa paliskunnan alueesta kuuluu Ivalon kyl-
mätestauksen kehittämisvyöhykkeeseen (el 1681)
ja ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävä el-1
1682. Kylmätestaustoiminnasta voi aiheutua palis-
kunnalle paikallisia meluhäiriöitä ja laidunalue-
menetyksiä.

Paliskunnan alueelle on osoitettu moottorikelkkai-
lureitin yhteystarvemerkinä. Moottorikelkkailu-
reitien yhteystarvemerkinä osoitetaan olemassa
olevan uran sijainnin suunnittelun tarvetta. Yh-
teystarvemerkinä ei osoiteta tarkkaa sijaintia,
vaan suunnittelun tarve yhteysvälillä Saariselkä-
Raja-Jooseppi–Nellim. Toteutuessaan moottori-
kelkkailureitin yhteystarvemerkinä aiheuttaa mel-
uhäiriöiden lisäksi myös muunlaista haittaa palis-
kunnan toimintaan. Osa yhteystarvemerkinä
osoittamasta reitistä kulkisi Tsarmitunturin erä-
maa-alueen läheisyydessä ja vaikeuttaisi paliskun-

nan toimintaa alueella. Moottorikelkkailu aiheut-
taa haittoja porotaloudelle varsinkin vaadinten
kantoaikaan kevättalvella.

Fingridin 400 kV voimajohdon yhteystarvemer-
kintä koskisi toteutuessaan osaltaan myös Ivalon
paliskunnan aluetta. Yhteystarvemerkinä ei
osoiteta voimajohdon sijaintia. Toteutuessaan voi-
majohto sijoittuisi todennäköisesti valtakunnallis-
ten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti pääasi-
assa olemassa olevan voimalinjan yhteyteen. Mah-
dollinen voimajohtolinjan yksityiskohtaisempi
suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu YVA-
menettelyssä ja sähkömarkkinalain mukaisessa
menettelyssä. Mikäli voimajohto päätetään joskus
toteuttaa, sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia po-
ronhoitoon. Vaikka voimajohtolinjoilla laitumet ei-
vät ole kokonaan pois porojen käytöstä, niiden kas-
villisuus voi muuttua, kun puusto poistetaan. Muu-
tos näkyy myös metsän reuna-alueella. Muutos voi
johtaa porojen laidunnuksen muutokseen. Voima-
johdon rakentamisen tai kunnossapidon aikana ai-
toihin voidaan joutua tekemään aukkoja joko alu-
eelle liikkumisen tai itse rakenteen vuoksi. Tällöin
aidat saattavat menettää merkityksensä porojen
liikkumista estävinä rakennelmina ja niihin tulee
rakentaa veräjät. Veräjät lisäävät aina poronhoita-
jien työtä, sillä niiden kiinnipysymisestä etenkin
paliskuntien rajalla täytyy huolehtia. Mikäli reitillä
on teitä tai moottorikelkkajälkiä, porot voivat läh-
teä kulkemaan niitä pitkin väärin suuntiin. Vaikei-
den alueiden (voimajohtoaukea, tie, jäljet) kautta
kuljetettaessa työvoimaa tarvitaan enemmän. Yli-
määräinen työ lisää kustannuksia ja vaikuttaa elin-
keinojen kannattavuuteen.

Voimajohdon yhteystarvemerkinä liittyy kaava-
määräyksiä, joilla halutaan varmistua siitä, että yk-
sityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan
alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöar-
vot sekä olemassa oleva asutus, turvataan poron-
hoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittä-
misedellytykset sekä saamelaisten kotiseutualu-
eella saamelaisten oikeus alkuperäiskansana yllä-
pitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Li-
säksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa hank-
keen vaikutusalue tulee määrittää yhteistyössä
saamelaisten omien edustuselinten kanssa.

Ivalon paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy lähinnä matkailun ja siihen liittyvän koiravaljakkotoiminnan, lisääntyvän kullankaivuun, kylmätestauksen, metsätalouden, moottorikelkkailun, olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Edellä mainitut toiminnot ja aluevaraukset voivat toteutessaan viedä paliskunnan laidunmaata, aiheuttaa häiriöitä porojen liikkumiselle ja laidunkierrolle sekä aiheuttaa poroja pelottavia melu- ja tärinähaittoja. Muutokset laidunkierrossa ja laidunalueissa voivat vaikuttaa kauaskantoisemmin paliskunnan alueelle ja johtaa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Kaldoaivin paliskunta

Kaldoaivin paliskunta on saamelaispaliskunta. Kaldoaivin paliskunnassa poronomistajista ja porotyötä tekevistä melkein kaikki ovat saamelaisia. Paliskunnan porotyökielenä on pohjoissaame ja suomi. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Kaldoaivin paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, luontaiselinkeinoalueella, erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella ja pieneltä osin kolttalaueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueita koskevilla määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraa-*

leja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettua alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Kolttalaueella valtion ja kunnan viranomaisten on varattava kolttien kyläkokoukselle tilaisuus lausunnon antamiseen kolttasaamelaisen elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevissa laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa.

Kaldoaivin paliskunnan päämaankäyttöluokka on erämaa-alue (Se), luonnonsuojelu (SL) sekä luontaisalues- ja poronhoitovaltainen alue (Ms-1 6609).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu kahdeksan poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös poroteurastamo (pht 7489).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuisto- ja rakennus-suojelukohteita sekä kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävä tie ja reitti. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä. Myös paliskunnan poroerotuspaikkoja on maakuntakaavassa osoitettu saamelaiskulttuuriin liittyvinä kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeinä alueina.

Paliskunnan alue sijoittuu Kaldoaivin ja pieneltä osin Paistunturin erämaa-alueille (Se 6520 ja 6519). Alueella sijaitsee luonnonsuojelualueita (SL 4299, 4296, 4297, 4340, 3021, 4344, 4364). Erämaa-alueen ja paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty

turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä (av 6584, Tenojoen vesistö) sekä ekologisilla yhteystarve-merkinnöillä.

Utsjoen kirkonkylä on osoitettu saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylänä (ats 470). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon saamelaisen rakennusperinteen sekä turvaamaan tiiviin ja luontevan yhteyden luonnonympäristöön.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8405). Alueelle on lisäksi osoitettu matkailupalvelujen alue/kohde Nuorgamin lomakeskus (RM 1438) ja matkailukohde Alaköngäs (rm 1441). Lisääntyvä matkailu voi aiheuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi.

Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventämään matkailun haittoja kaavamääräyksillä. Matkailupalvelujen kohde-merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan, ja että virkistykseen ja ulkoilun tarpeet turvataan. Saamelaisten kotiseutualueella on otettava huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Fingridin 400 kV voimajohdon yhteystarvemerkintä koskisi toteutuessaan osaltaan myös Kaldoain paliskunnan aluetta. Yhteystarvemerkinnällä ei osoiteta voimajohdon sijaintia. Toteutuessaan voimajohto sijoittuisi todennäköisesti valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti pääasiassa olemassa olevan voimalinjan yhteyteen. Mahdollinen voimajohtolinjan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu YVA-menettelyssä ja sähkömarkkinalain mukaisessa menettelyssä. Mikäli voimajohto päätetään joskus toteuttaa, sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia poronhoitoon. Vaikka voimajohtolinjoilla laitumet eivät ole kokonaan pois porojen käytöstä, niiden kas-

villisuus voi muuttua, kun puusto poistetaan. Muutos näkyy myös metsän reuna-alueella. Muutos voi johtaa porojen laidunnuksen muutokseen. Voimajohtolinjan rakentamisen tai kunnossapidon aikana ai-toihin voidaan joutua tekemään aukkoja joko alueelle liikkumisen tai itse rakenteen vuoksi. Tällöin aidat saattavat menettää merkityksensä porojen liikkumista estävinä rakennelmina ja niihin tulee rakentaa veräjät. Veräjät lisäävät aina poronhoitajien työtä, sillä niiden kiinnipysymisestä etenkin paliskuntien rajalla täytyy huolehtia. Mikäli reitillä on teitä tai moottorikelkkajälkiä, porot voivat lähteä kulkemaan niitä pitkin väärin suuntiin. Vaikeiden alueiden (voimajohtoaukea, tie, jäljet) kautta kuljetettaessa työvoimaa tarvitaan enemmän. Ylimääräinen työ lisää kustannuksia ja vaikuttaa elinkeinon kannattavuuteen.

Voimajohtolinjan yhteystarvemerkintään liittyy kaavamääräyksiä, joilla halutaan varmistua siitä, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot sekä olemassa oleva asutus, turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset sekä saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa hankkeen vaikutusalue tulee määrittää yhteistyössä saamelaisten omien edustuselinten kanssa.

Kaldoain paliskunnan alueen olemassa olevasta tieliikenteestä ja muusta infrasta, moottorikelkkailusta, metsästyksestä ja erityisesti siihen liittyvästä metsästyskoirien käytöstä sekä matkailusta ja sen mahdollisesta kasvusta voi aiheutua poronhoitoa häiritseviä yhteisvaikutuksia. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

400 kV voimajohto aiheuttaisi toteutuessaan merkittäviä vaikutuksia sijoituessaan olemassa olevan voimalinjan yhteyteen, koska se halkaisee Kaldoain paliskunnan alueen. Tämä voisi aiheuttaa muutoksia laidunkiertoon ja pirstoisi laidunalueita. Muutokset laidunkierrossa ja laidunalueissa voisi-

vat vaikuttaa kauaskantoisemmin koko paliskunnan alueelle, vaikka häiriötekijät olisivatkin paikallisia.

Kemin-Sompion paliskunta

Suurin osa Kemin-Sompion paliskunnan alueesta kuuluu Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan alueeseen ja osa Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueeseen. Osa paliskunnan alueesta kuuluu Soklin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava-alueeseen.

Kemin-Sompion paliskunnan alue sijaitsee erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella ja luontaiselinkeinoalueella.

Kemin-Sompion paliskunnan päämaankäyttöluokka Pohjois-Lapin sekä Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella on metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561). Soklin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaavan alueella päämaankäyttöluokkia ovat kaivosalue (EK 1915) ja maa- ja metsätalousvaltainen alue (M 4518). Päämaankäyttöluokan M-1 (metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue) laajentuminen paliskunnan alueelle edistää poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä alueella.

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on osoitettu neljä poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella 17 poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa.

Paliskunnan alueelle on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuisto- ja sotahistoriakohteita, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita/kohteita sekä kulttuurihistoriallisesti/maisemallisesti merkittävä tie/reitti. Ne turvaavat osaltaan myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Kemin-Sompion paliskunnan alueella sijaitsee Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella luonnonsuojelualue (SL 4269) ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella useita luonnonsuojelualueita (SL 4269, 4268, 4266, 4344, 4271, 4270, 4272, 4273 ja 4293). Soklin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaavassa paliskunnan alueella sijaitsee luonnonsuojelualueet (SL 4326 ja 4325). Paliskunnan alue sijoittuu Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella osittain Kemihaaran erämaa-alueelle (Se 6517). Erämaa-alueen ja paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan osoittamalla ekologistia yhteyksiä molemmissa paliskunnan aluetta koskeissa maakuntakaavoissa.

Paliskunnan alueelle on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitettu Kellovuotson metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja (MY-1 3934). Merkinnällä MY-1 osoitetaan erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettua alueella sijaitsevia valtion mailla olevia METSO-alueita ja Metsähallituksen suojelumetsiä sekä soidensuojelun täydennyskohteita, ja alueiden suunnittelussa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuuden säilyminen sekä alueen erityiset luonnonarvot. Merkintä turvaa myös poronhoidon edellytyksiä näillä alueilla.

Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8401). Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa on lisäksi osoitettu matkailukohteet (rm 895, 889, 888 ja 887). Lisääntyvä matkailu voi aiheuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi. Matkailun ja virkistyksen kehittämisperiaattemerkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien. Matkailukohdemerkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua sovittamaan matkailun kehittämistarpeet alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvoihin.

Kuosku–Saija–Kelloselkä alue on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitettu maaseudun

kehittämisen kohdealueena (mk 8003). Merkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua säilyttämään ja kehittämään alueella maaseudun elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä edistämään pysyvän asutuksen sijoittumista olemassa olevaa rakennetta täydentäen.

Lokka on Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu keskuskylänä (at 454). Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa keskuskylinä on osoitettu Kuosku (at 440) ja Martti (at 441). Kaavamääräyksen mukaan alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan Keminsompion paliskunnan alueelle uusi yhdystie (Lokka-Ruuvaoja), jonka reittiä on täsmennetty vanhasta Pohjois-Lapin maakuntakaavasta.

Sekä Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 että Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa paliskunnan alueelle on osoitettu moottorikelkkailureittejä, joista voi aiheutua paikallista meluhäiriötä.

Soklin vaihemaakuntakaavassa Keminsompion paliskunnan alueelle on osoitettu sivuradan ohjeellinen linjaus -merkintä. Merkinnän kaavamääräyksen mukaan linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset turvattava.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetut toiminnot eivät juurikaan heikennä poronhoidon toimintaedellytyksiä Keminsompion paliskunnan alueella lukuun ottamatta uutta yhdystietä Lokka-Ruuvaoja, jonka reittiä on täsmennetty vanhasta Pohjois-Lapin maakuntakaavasta. Toteutuessaan yhdystieluokan tieyhteys voi aiheuttaa pientä haittaa poronhoidolle lisääntyvän liikenteen vuoksi. Yhdystieluokan liikennemäärät ovat kuitenkin pieniä. Uuden tieyhteyden toteuttaminen veisi kuitenkin paliskunnan kesä- ja talvilaidunalueita.

Keminsompion paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia koko paliskunnan alueella syntyy mahdollisesti lisääntyvän matkailun, alueella tapahtuvan metsätalouden, olemassa olevan

infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Soklin kaivos Hankkeen maakuntakaavassa paliskunnan alueelle osoitettu kaivosalue (EK 1915) ja siihen liittyvät rata- ja malminkuljetusyhteydet aiheuttaisivat toteutuessaan merkittäviä vaikutuksia paliskunnan poronhoitoon. Soklin fosfaattikaivosta on suunniteltu Keminsompion paliskunnan pohjoisosiin enemmän tai vähemmän aktiivisesti vuodesta 1967, kun esiintymä löydettiin. Kaivos Hankkeeseen on sen jälkeen liittynyt erilaisia vaiheita, hankesuunnitelmia, kaavoitusprosesseja ja vaikutusten arviointeja. Paliskunta on erittäin huolestunut mahdollisen hankkeen aiheuttamista ympäristöriskeistä. Korkein hallinto-oikeus kumosi ja palautti keväällä 2022 ympäristö- ja vesitalousluvan aluehallintovirastolle kokonaisuudessaan uudestaan käsiteltäväksi. Soklin aluetta on myös esitetty yhtenä osana liitettäväksi Urho Kekkosen kansallisuustoimiston laajemman Tulppion suojeluesityksen mukana.

Edellä mainitut toiminnot ja aluevaraukset vievät paliskunnan laidunmaata, aiheuttavat mahdollisesti häiriöitä porojen liikkumiselle ja laidunkierrolle sekä aiheuttavat poroja pelottavia meluhaittoja. Muutokset laidunkierrossa ja laidunalueissa voivat vaikuttaa kauaskantoisemmin paliskunnan alueelle ja johtaa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. Vaikutusten suuruus riippuu valituista vaihtoehdoista sekä toteuttamistavasta ja -laajuudesta. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentueensa uusille alueille.

Lapin paliskunta

Lapin paliskunnan maankäyttöön ja poronhoitoon vaikuttaa keskeisesti tekoaltaiden rakentaminen 1960- ja 70-luvuilla sekä niihin liittynyt Vuotson kanavan valmistuminen vuonna 1981. Kanava on noin 10 kilometriä pitkä ja se yhdistää tekoaltaat toisiinsa. Kanavan avulla säännöstellään tekoaltaita ja juoksetetaan vettä voimalaitosten käyttöön. Virtaus kanavassa vaihtelee voimalaitosten tarpeiden mukaan. Kanava vaikeuttaa porojen liikumista ja siirtämistä eri laidunalueiden välillä. Kanavaan on myös hukkunut poroja. Valtatie E4 hal-

kaisee paliskunnan eri laidunalueet. Tie on vilkasliikenteinen ja tiellä on paljon raskasta liikennettä. Poroja joudutaan kuljettamaan tien yli erotuksiin ja vasanmerkityksiin ja talvisiin porot hakeutuvat tien viereen nuolemaan tielle levitettyä suolaa. Porokolareita tapahtuu paliskunnan alueella paljon ja niitä pyritään ehkäisemään tarkistamalla tiealue tarvittaessa päivittäin ja paimentamalla porot pois alueelta. Koneellisen kullankaivuun ja muiden kilpaillevien maankäyttömuotojen lisääntyminen paliskunnan alueella aiheuttaa huolta poron omistajissa.

Lapin paliskunta on saamelaispaliskunta. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Lapin paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, luontaiselinkeinoalueella, erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella ja pieneltä osin koltta-alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueita koskevissa määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyviä asioita.* Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuna alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Koltta-alueella *valtion ja kunnan viranomaisten on varattava kolttien kyläkokoukselle*

tilaisuus lausunnon antamiseen kolttasaamelaisen elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevissa laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa.

Lapin paliskunnan päämaankäyttöluokka on metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561). Tankavaaran länsipuolelle on osoitettu MU-3-alueita, eli metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltaista aluetta, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta, uutena merkintänä. Merkintä nostaa matkailun yhdeksi päämaankäyttötarkoitukseksi metsätalouden ja poronhoidon lisäksi, mikä voi lisätä matkailua alueella. Merkinässä painottuu ulkoilu- ja retkeilytoiminta. MU-3-alue voi lisätä alueidenkäyttölistä kilpailua ja aiheuttaa meluhäiriöitä ja pelotevaikutuksia poronhoidolle. Merkintään liittyy kaavamääräyksiä, joiden mukaan alueen käyttöä suunniteltaessa tulee turvata poronhoidon edellytykset ja saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Ivalon paliskunnan alueelle on osoitettu 16 poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös poroteurastamo (pht 7486).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuisto-, rakennussuojelu- ja sotahistoriakohteita sekä kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittäviä teitä. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä. Myös paliskunnan poroerotuspaikka ja poronhoitoon liittyvä maisema-alue on maakuntakaavassa osoitettu saamelaiskulttuuriin liittyvänä kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeänä alueena.

Lapin paliskunnan alue sijoittuu pieneltä osin Hammastunturin erämaa-alueelle (Se 6515). Alueella sijaitsee luonnonsuojelualueita (SL 4018, 4309, 4307, 4306, 4308 ja 4268), jotka yhdessä kattavat

laajoja osia paliskunnan alueesta. Erämaa-alueen ja paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä (av 6581, Tuulomaajoen vesistö) sekä ekologisilla yhteystarvemerkinnoillä.

Vuotson kylä on osoitettu saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylänä (ats 453). Merkintäkohtaisilla määräyksillä on pyritty säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon saamelaisen rakennusperinteen sekä turvaamaan tiiviin ja luontevan yhteyden luonnonympäristöön.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu Saariselkä-lvalon matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8402). Paliskunnan alueelle on osoitettu kaksi matkailupalvelujen kohdetta Tankaava (RM 1425) ja Saariselkä (RM 1423).

Saariselkä on Pohjois-Lapin merkittävimpiä matkailukeskittymiä ja matkailu kasvaa jatkuvasti. Matkailulla on vaikutuksia poronhoitoon muun muassa kasvavan liikenteen, reittitoiminnan ja kilpailevan maankäytön kautta. Näistä aiheutuvia vaikutuksia voi olla muun muassa meluhäiriöt, liikenteen aiheuttamat porokuolemat ja laidunalue-menetykset. Lisäksi esimerkiksi huskysafaritoiminta ja muu reittitoiminta voi aiheuttaa pelotevaikutuksia ja häiritä porojen liikkumista.

Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventämään matkailun haittoja kaavamääräyksillä. Matkailupalvelujen kohde-merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan, ja että virkistyksen ja ulkoilun tarpeet turvataan. Saamelaisten kotiseutualueella on otettava huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Vuotso-Purnumukka alue on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1 8022).

Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua edistämään saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja kehittämistä.

Vuonna 2007 vahvistetussa Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osa Lapin paliskunnan alueesta sijaitsi todennäköisellä mineraalivarantoalueella, jota ei Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 ole enää osoitettu.

Fingridin 400 kV voimajohdon yhteystarvemerkinä koskisi toteutuessaan osaltaan myös Lapin paliskunnan aluetta. Yhteystarvemerkinä ei osoiteta voimajohdon sijaintia. Toteutuessaan voimajohto sijoittuisi todennäköisesti valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti pääasiassa olemassa olevan voimalinjan yhteyteen. Mahdollinen voimajohtolinjan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu YVA-menettelyssä ja sähkömarkkinalain mukaisessa menettelyssä. Mikäli voimajohto päätetään joskus toteuttaa, sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia poronhoitoon. Vaikka voimajohtolinjoilla laitumet eivät ole kokonaan pois porojen käytöstä, niiden kasvillisuus voi muuttua, kun puusto poistetaan. Muutos näkyy myös metsän reuna-alueella. Muutos voi johtaa porojen laidunnuksen muutokseen. Voimajohdon rakentamisen tai kunnossapidon aikana aitoihin voidaan joutua tekemään aukkoja joko alueelle liikkumisen tai itse rakenteen vuoksi. Tällöin aidat saattavat menettää merkityksensä porojen liikkumista estävinä rakennelmina ja niihin tulee rakentaa veräjät. Veräjät lisäävät aina poronhoitajien työtä, sillä niiden kiinnipysymisestä etenkin paliskuntien rajalla täytyy huolehtia. Mikäli reitillä on teitä tai moottorikelkkajälkiä, porot voivat lähteä kulkemaan niitä pitkin väärin suuntiin. Vaikeiden alueiden (voimajohtoaukea, tie, jäljet) kautta kuljetettaessa työvoimaa tarvitaan enemmän. Ylimääräinen työ lisää kustannuksia ja vaikuttaa elinkeinon kannattavuuteen.

Voimajohdon yhteystarvemerkinään liittyy kaavamääräyksiä, joilla halutaan varmistua siitä, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan

alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot sekä olemassa oleva asutus, turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset sekä saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa hankkeen vaikutusalue tulee määrittää yhteistyössä saamelaisten omien edustuselinten kanssa.

Lapin paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy lähinnä metsätalouden, matkailun ja siihen liittyvä koiravaljakkotoiminnan, lisääntyvän kullankaivuun, olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Lapin paliskunnan alueella valtatie E4 merkitys on poikkeuksellisen suuri, koska se halkaisee paliskunnan laidunalueet ja aiheuttaa paljon porokolareita ja sitä myöten porokuolemia. Edellä mainitut toiminnot ja aluevaraukset vievät paliskunnan laidunmaata, aiheuttavat mahdollisesti häiriöitä porojen liikkumiselle ja laidunkierrolle sekä aiheuttavat poroja pelottavia meluhaittoja. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Muddusjärven paliskunta

Muddusjärven paliskunnan alueella on ollut ristiriitoja saamelaisen poronhoidon ja metsätalouden yhteensovittamisessa. Metsätalouden myötä Muddusjärven alueelle on rakennettu laajalti metsäautoteitä, joiden kautta laidunrauha rikkoutuu. Myös lisääntyvä massamatkailu Inarin kirkonkylässä tuo laidunmenetyksiä ja muita haasteita paliskunnan poronhoidolle.

Muddusjärven paliskunta on saamelaispaliskunta. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Muddusjärven paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, osittain koltta-alueella, luontaiselinkeinoalueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueita koskeissa määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuhdontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa.* Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettua alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Koltta-alueella *valtion ja kunnan viranomaisten on varattava kolttien kyläkokoukselle tilaisuus lausunnon antamiseen kolttsaamelaisten elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevista laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa.*

Muddusjärven paliskunnan päämaankäyttöluokka on luonnonsuojelualueet (SL), erämaa-alueet (Se), luontaistalous- ja poronhoitovaltaiset alueet (Ms-1 6609) sekä metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561). Paliskunnan lounaisosissa sijaitsee metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-3 6042). MU-3-alue voi lisätä alueidenkäytöllistä kilpailua ja aiheuttaa meluhäiriöitä ja pelotevaikutuksia poronhoidolle. Merkintään liittyy kaavamääräyksiä, joiden mukaan alueen käyttöä suunniteltaessa tulee turvata poronhoidon edellytykset ja saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Muddusjärven paliskun-

nan alueelle on osoitettu viisi poronhoidon kanalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös poroteurastamo (pht 7483).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuistokohteita ja saamelaiskulttuuriin liittyvä rakennussuojelukohde. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Paliskunnan alueelle sijoittuu Vätsärin, Kaldoavain, Paistunturin ja Muotkatunturin erämaa-alueita (Se 6521, 6520, 6519 ja 6518) sekä luonnonsuojelualueita (SL 4301, 3022, 4295, 4349, 4348, 3020, 4303, 4350, 4348, 4353, 4354, 4363, 4367, 4369 ja 4368). Erämaa-alueiden ja paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä, joka on osoitettu sekä Inarijärven vesistön (av 6581) että Näätämojoen vesistön (av 6583) osalta. Lisäksi paliskunnan alueelle on osoitettu ekologia yhteystarvemerkintöjä.

Inarin kirkonkylä on osoitettu saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylänä (ats 449). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon saamelaisen rakennusperinteen sekä turvaamaan tiiviin ja luontevan yhteyden luonnonympäristöön.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8404). Alueelle on lisäksi osoitettu matkailupalvelujen alue/kohde Inarin kirkonkylän matkailupalvelukohteet (RM 1436). Inarin kirkonkylän kasvava/lisääntyvä matkailu voi aiheuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi.

Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventämään matkailun haittoja kaavamääräyksillä. Matkailupalvelujen kohdemerkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan, ja että virkistykseen ja ulkoilun tarpeet turvataan. Saamelaisten kotiseutualueella on otettava huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Partakko-Väylä alue on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1 8023). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua edistämään saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja kehittämistä.

Fingridin 400 kV voimajohdon yhteystarvemerkintä koskisi toteutuessaan osaltaan myös Muddusjärven paliskunnan aluetta. Yhteystarvemerkinnällä ei osoiteta voimajohdon sijaintia. Toteutuessaan voimajohto sijoittuisi todennäköisesti valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti pääasiassa olemassa olevan voimalinjan yhteyteen. Mahdollinen voimajohtolinjan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu YVA-menettelyssä ja sähkömarkkinalain mukaisessa menettelyssä. Mikäli voimajohto päätetään joskus toteuttaa, sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia poronhoitoon. Vaikka voimajohtolinjoilla laitumet eivät ole kokonaan pois porojen käytöstä, niiden kasvillisuus voi muuttua, kun puusto poistetaan. Muutos näkyy myös metsän reuna-alueella. Muutos voi johtaa porojen laidunnuksen muutokseen. Voimajohdon rakentamisen tai kunnossapidon aikana aitoihin voidaan joutua tekemään aukkoja joko alueelle liikkumisen tai itse rakenteen vuoksi. Tällöin aidat saattavat menettää merkityksensä porojen liikkumista estävinä rakennelmina ja niihin tulee rakentaa veräjät. Veräjät lisäävät aina poronhoitajien työtä, sillä niiden kiinnityspysymisestä etenkin paliskuntien rajalla täytyy

huolehtia. Mikäli reitillä on teitä tai moottorikelkajälkiä, porot voivat lähteä kulkemaan niitä pitkin vääriin suuntiin. Vaikeiden alueiden (voimajohtoaueka, tie, jäljet) kautta kuljetettaessa työvoimaa tarvitaan enemmän. Ylimääräinen työ lisää kustannuksia ja vaikuttaa elinkeinon kannattavuuteen.

Voimajohdon yhteystarvemerkinään liittyy kaavamääräyksiä, joilla halutaan varmistua siitä, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot sekä olemassa oleva asutus, turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset sekä saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa hankkeen vaikutusalue tulee määrittää yhteistyössä saamelaisten omien edustuselinten kanssa.

Muddusjärven paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy lähinnä matkailun, metsätalouden myötä rakennetun laajan metsäautotieverkoston, olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Vaikutus muodostuu erityisesti mahdollisista porokuolemista, kilpailuvasta maankäytöstä, laidunalueiden menetyksistä, laidunkiertomuutoksista sekä meluhäiriöistä. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Muotkatunturin paliskunta

Muotkatunturin paliskunnan alueella ei ole merkittävästi kilpailevia maankäyttömuotoja. Keväisin moottorikelkkaturismi on kuitenkin vilkasta. Ristiriitoja aiheutuu ulkopaikkakuntalaisten riekon pyytäjien ja heidän koiriensa sekä poronhoidon välillä. Paliskunnan alueella pyydetään riekkoja sekä poronomistajien että lupapyytäjien toimesta. Ulkopaikkakuntalaisten hirvenpyynti aiheuttaa suurta vahinkoa rykimä-aikana, koska koirien käyttö hirvenmetsästyksessä on lisääntynyt merkittävästi. Muotkatunturin paliskunta pitää Paliskuntain yhdistyksen koeporotarhaa vahingollisena.

Muotkatunturin paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, luontaiselinkeinoalueella

ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueella koskeissa määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa.* Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuna alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Muotkatunturin paliskunnan päämaankäyttöluokka on erämaa-alueet (Se), lukuisat luonnonsuojelualueet paliskunnan etelä-, kaakkois-, itä- ja koillisosissa (SL), metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561) sekä luontaistalous- ja poronhoitovaltainen alue lännessä ja koillisessa (Ms-1 6609).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Muotkatunturin paliskunnan alueelle on osoitettu kuusi poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös poroteuras-tamo (pht 7484) ja Kutuharjun koeporotarha (pt).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuisto- ja sotahistoriakohteita sekä kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävä tie/reitti. Alueella sijaitsee

myös saamelaiskulttuuriin liittyvä valtakunnallisesti tärkeä alue/kohde. Nämä merkinnät turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Paliskunnan alueelle sijoittuu Kaldoaivin ja Muotkatunturin erämaa-alueita (Se 6520 ja 6518) sekä luonnonsuojelualueita (SL 4301, 3022, 4295, 4349, 4348, 3020, 4303, 4350, 4348, 4353, 4354, 4363, 4367, 4369 ja 4368). Erämaa-alueiden ja paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä, joka on Muotkatunturin paliskunnan alueella osoitettu sekä Inarijärven vesistön (av 6581) että Tenojoen vesistön (av 6584) osalta. Lisäksi paliskunnan alueelle on osoitettu ekologiaa yhteystarvemerkintöjä.

Pieni osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8403). Matkailun ja virkistykseen kehittämissuunnitelman kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien. Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Angeli–Tirro alue on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1 8029). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua edistämään saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja kehittämistä.

Muotkatunturin paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy lähinnä liikenteen, moottorikelkkaturismin ja ulkopaikkakuntalaisten harjoittaman metsästyksen seurauksena. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, hei-

kentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaan laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Näätämön paliskunta

Näätämön alueella ei ole merkittävästi kilpailevaa maankäyttöä. Lisääntynyt matkailu ja moottorikelkkailu aiheuttavat kuitenkin paliskunnalle haasteita.

Näätämön paliskunta on saamelaispaliskunta. Näätämön paliskunta sijaitsee koltta-alueella ja poronhoitajista lähes kaikki ovat koltta-saamelaisia. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Näätämön paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella, luontaiselinkeinoalueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueella koskevilla määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa*. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuna alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Koltta-alueella *valtion ja kunnan viranomaisten on varattava kolttien kyläkokoukselle*

tilaisuus lausunnon antamiseen kolttasaamelaisen elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevissa laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa.

Näätämön paliskunnan päämaankäyttöluokka on erämaa-alue (Se) sekä luontaistalous- ja poronhoitovaltainen alue (Ms-1 6609).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu neljä poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös proteurastamo (pht 7482).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuistokohteita ja kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävä tie ja reitti. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Paliskunnan alue sijoittuu Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueille (Se 6520 ja 6521). Kolttasaamelaisen elämäntapaan kuuluu kalastus ja keräily. Keskeisimmät kalastusalueet ovat Näätämöjoki sekä Severtijärvi. Näätämöjoen vesistöä on maakuntakaavassa osoitettu merkinnällä arvokas vesistö (av 6581). Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti uhanalaisen eliölajiston, luonnon monimuotoisuuden ylläpidon ja kalastuksen kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä. Vesistöalueen ympäristön suunnittelussa ja käytössä on huolehdittava, ettei vesistöjen tilaan vaikuttavissa toimenpiteissä vesistön erityisiä luonnon- ja kalastusarvoja heikennetä. Luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan lisäksi ekologisella yhteystarvemerkinällä.

Severtijärven kylä on osoitettu saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylänä (ats 447). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä

sekä saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon saamelaisen rakennusperinteen sekä turvaamaan tiiviin ja luontevan yhteyden luonnonympäristöön.

Näätämön kylä on maakuntakaavassa osoitettu palvelujen alueena, rajakauppakylänä (p 108). Näätämöön on osoitettu myös erityisalue/-kohde Näätämön rajanylityspaikka.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueeseen Severtijärvi–Näätämö (mv 8408). Matkailun ja virkistykseen kehittämisperiaatemerkinän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien. Saamelaisten kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Severtijärvi–Näätämö alue on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1 8024). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua edistämään saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja kehittämistä.

Näätämön paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy lähinnä lisääntyvän matkailun, moottorikelkkailun, olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Vaikutus muodostuu mahdollisista porokuolemista, kilpailuvasta maankäytöstä, laidunalueiden menetyksistä, laidunkiertomuutoksista sekä meluhäiriöistä. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Oraniemen paliskunta

Suurin Osa Oraniemen paliskunnan alueesta kuuluu Pohjois-Lapin maakuntakaavan alueeseen ja loppuosa Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan alueeseen.

Oraniemen paliskunnan alue sijaitsee erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella ja osittain luontaiselinkeinoalueella.

Oraniemen paliskunnan päämaankäyttöluokka Pohjois-Lapin sekä Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella on metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on osoitettu 24 poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella kolme poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa.

Paliskunnan alueelle on sekä Pohjois-Lapin että Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten rakennusuojelukohteita, muinaismuistokohteita, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita sekä kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita/kohteita. Ne turvaavat osaltaan myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Oraniemen paliskunnan alueella sijaitsee Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueen puolella luonnonsuojelualueet (SL 4359, 4360, 4278, 4313, 4359, 4360, 4339, 4310, 4362 ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella luonnonsuojelualueet (SL 4276, 4277, 4279, 4278, 4291). Paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan osoittamalla ekologisia yhteystarpeita molempien maakuntakaavojen alueella.

Oraniemen paliskunnan alueelle on Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu Kommattivaa-
ran virkistysalue (V 848) ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa Kivitunturin virkistysalue (V 844). Osa paliskunnan alueesta sijoittuu Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella Vasatunturin metsätalous- ja poronhoitovaltaiselle alueelle, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-1 6007). Alueen suunnittelussa tulee turvata metsätalouden ja poronhoidon sekä muiden maaseutuelinkeinojen toimintaedellytykset. Ulkoilun ohjaamistarpeen vuoksi suunnittelussa tulee ottaa huomioon polut ja ulkoilureitit sekä niihin liittyvät levähdys- ja tukialueet.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu Pohjois-Lapin maakuntakaavan alueella matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen Luosto-Sodankylä (mv 8401) ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan alueella matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen Itä-Lappi–Ranua–Rovaniemi (mv 8401). Lisääntyvä matkailu voi aiheuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi. Matkailun ja virkistyksen kehittämisperiaattemerkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien.

Osa Oraniemen paliskunnan alueesta sijoittuu Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella maaseudun kehittämisen kohdealueelle Petkula–Kersilö–Moskuvaara–Sattanen (mk 8025) ja osa maaseudun kehittämisen kohdealueelle Kelujärvi–Puolakka-
vaara–Siurunmaa (mk 8026). Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella osa paliskunnan alueesta sijoittuu maaseudun kehittämisen kohdealueelle Kemijokivarsi (mk 8001). Merkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua säilyttämään ja kehittämään alueella maaseudun elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä edistämään pysyvän asutuksen sijoittumista olemassa olevaa rakennetta täydentäen.

Orajärvi (at 459) ja Kelujärvi (at 455) on osoitettu keskuskylinä Pohjois-Lapin maakuntakaavassa ja Tanhua (at 442) ja Kairala (at 429) Rovaniemen ja

Itä-Lapin maakuntakaavassa. Kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.

Oraniemen paliskunnan alueelle on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitettu tuulivoimapotentialinen alue Laukkuvaara–Veneselkä (tv-1 2289). Toteutuessaan tuulivoima-alue pienentää ja pirstoo porojen laidunalueita sekä aiheuttaa meluhäiriöitä. Mahdollisen tuulivoimalahankkeen sijoittamisesta alueelle päätetään kuntakaavalla. Maakuntakaavan tuulivoimapotentialinen alue -merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua sijoittamaan tuulivoimalat keskitetysti usean tuulivoimalan muodostamiin ryhmiin ja niin lähelle toisiaan kuin se energiatuotannon taloudellisuus huomioon ottaen on mahdollista. Lisäksi alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt sekä turvata niiden valtakunnallisesti arvokkaiden suojelevarvojen säilyminen. Lisäksi kaavamääräys edellyttää alueen suunnittelussa turvaamaan alueen poronhoidon edellytykset.

Paliskunnan alueella sijaitsevat Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella energiahuollon kohteet Vajukoski (EN 2327) ja Matarakoski (EN 2328). Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella Pyhä-Kallion paliskunnan alueelle sijoittuu erityisalue/-kohde Kokkosnivan voimalaitos ja suurmuuntamo (EN 2323).

Sekä valtatie 4 että valtatie 5 on osoitettu maakuntakaavoissa merkittävästi parannettavina teinä. Valtatie 4 on tietyin osin osoitettu myös Sodankylän ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävä -merkinnällä (el-1 1683). Valtateiden parantaminen voi lisätä liikenteen määrää ja aiheuttaa porokuolemien lisääntymistä. Liikennemääriä voi tulevaisuudessa kasvattaa lisääntyvän matkailun lisäksi mahdolliset uudet kaivokset Sodankylän alueella. Saka-tin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava on kuu-lutettu vireille 28.9.2020 ja Ikkarin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava 24.4.2023.

Oraniemen paliskunnan alueelle on Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu liikenne-alue/kohde Rakkukummun terminaali-alue (L

1651). Sodankylän lentokentälle osoitettu lentoliikenteen alueen laajeneminen (LL 1626) perustuu toiminnan vilkastumiseen ja monipuolistumiseen. Alueella harjoitetaan lentotoiminnan lisäksi kylmä- ja autotestaustoimintaa, mikä saattaa aiheuttaa ajoittaisia meluhäiriöitä poronhoidolle. Paliskunnan alueella sijaitsevat ampumaradat Kommatti-vaaran ampumahiihtostadion (EA 2871), Tähtiam-pujat ry:n ampumarata (EA 2870) sekä Ruonivaa-ran ampumarata (EA 2869) voivat aiheuttaa tilapäisiä meluhäiriöitä.

Sekä Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 että Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa palis-kunnan alueelle on osoitettu moottorikelkkailu-reittejä, joista voi aiheutua paikallista meluhäiriöitä. Moottorikelkkailu voi aiheuttaa haittoja porotaloudelle varsinkin vaadinten kantoaikaan ke-vättälvella.

Kemijärveltä Sodankylään kulkeva pääradan linjaus osoitetaan Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 merkinnällä pääradan ohjeellinen/vaihtoehtoiset linjaukset ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakunta-kaavassa merkinnällä päärata, ohjeellinen linjaus. Tarkempaa tietoa pääradan osoittamisesta löytyy Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 sekä Rovanie-men ja Itä-Lapin ratayhteysselvityksistä. Pääradan ohjeellisella vaihtoehtoisella linjauksella on Poh-jois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu Pel-kosenniementä suuntautuva linjaus kohti Sodanky-län keskustajamaa valtatie 5 mukaillen.

Mikäli päärata toteutuu jossain vaiheessa, on sillä negatiivinen vaikutus radan vaikutusalueella har-joitettavalle poronhoidolle. Poronhoidon näkökul-masta rautatie muodostaa esteen maastoon, joka haittaa porojen ja poronhoitajien vapaata liikku-mista, aiheuttaa laidunalueenetyksiä ja voisi joh-taa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. To-teutuessaan rata voi muuttaa laidunkiertoa ja ai-heuttaa porokuolemia, mikäli rataa ei aidata. Ra-dan rakentamis- ja toimintavaiheessa voi aiheutua melu- ja tärinähaittoja, mikä pelästyttää poroja ja vaikeuttaa porojen liikkumista. Radan rakentami-nen voi myös lisätä liikennettä ja maa-ainesten ot-toa muualla paliskuntien alueella, mikä voi lisätä muun muassa meluhäiriöitä, laidunalueenetyksiä ja porokuolemia. Rakentamisaikaisia vaikutuksia

on mahdollista hallita teknisin ratkaisun yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Mikäli radasta tehdään jossain vaiheessa hankepäätös ja sen jatkosuunnittelu alkaa, arvioidaan pääradan linjauksen vaikutukset poronhoitoon tarkemmin yksityiskohtaisemmassa jatkosuunnittelussa (radan yleis- ja ratasuunnitelma) ja siihen liittyvässä ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Molempien maakuntakaavojen määrää osoittavaa merkintää koskee kaavamääräys siitä, että linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Fingridin 400 kV voimajohdon yhteystarvemerkinä koskisi toteutuessaan osaltaan myös Oraniemen paliskunnan aluetta. Yhteystarvemerkinä ei osoiteta voimajohdon sijaintia. Toteutuessaan voimajohto sijoittuisi todennäköisesti valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti pääasiassa olemassa olevan voimalinjan yhteyteen. Mahdollinen voimajohtolinjan yksityiskohtaisempi suunnittelu ja vaihtoehtojen valinta tapahtuu YVA-menettelyssä ja sähkömarkkinalain mukaisessa menettelyssä. Mikäli voimajohto päätetään joskus toteuttaa, sillä voi olla negatiivisia vaikutuksia poronhoitoon. Vaikka voimajohtolinjoilla laitumet eivät ole kokonaan pois porojen käytöstä, niiden kasvillisuus voi muuttua, kun puusto poistetaan. Muutos näkyy myös metsän reuna-alueella. Muutos voi johtaa porojen laidunnuksen muutokseen. Voimajohdon rakentamisen tai kunnossapidon aikana aitoihin voidaan joutua tekemään aukkoja joko alueelle liikkumisen tai itse rakenteen vuoksi. Tällöin aidat saattavat menettää merkityksensä porojen liikkumista estävinä rakennelminä ja niihin tulee rakentaa veräjät. Veräjät lisäävät aina poronhoitajien työtä, sillä niiden kiinnipysymisestä etenkin paliskuntien rajalla täytyy huolehtia. Mikäli reitillä on teitä tai moottorikelkkajälkiä, porot voivat lähteä kulkemaan niitä pitkin vääriin suuntiin. Vaikeiden alueiden (voimajohtoaukea, tie, jäljet) kautta kuljetettaessa työvoimaa tarvitaan enemmän. Ylimääräinen työ lisää kustannuksia ja vaikuttaa elinkeinon kannattavuuteen.

Voimajohdon yhteystarvemerkinään liittyy kaavamääräyksiä, joilla halutaan varmistua siitä, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioidaan

alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvot, olemassa oleva asutus sekä turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Osa Oraniemen paliskunnan alueesta sijoittuu Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitetulle mineraalipotentialiselle vyöhykkeelle. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 Oraniemen paliskunnan alueelle on osoitettu toiminnassa oleva Kevitsan kaivosalue (EK 1904) ja potentiaalinen kaivostointialue Kevitsa (ek-1 1924). Merkinnällä osoitetaan mm. olemassa olevien kaivosalueiden potentiaalisia laajentumisalueita. Kevitsan kaivoksella ja sen mahdollisella laajentumisella on merkittäviä vaikutuksia alueen poronhoitoon.

Oraniemen paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy jo olemassa olevista toiminnoista lähinnä Kevitsan kaivoksesta, malminetsintätoiminnasta ja olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetuista uusista toiminnoista aiheutuu merkittävimpiä yhteisvaikutuksia mahdollisen Kemijärvi–Sodankylä ratayhteyden toteutumisesta sekä voimajohdon yhteystarvemerkinän toteutumisesta.

Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitetuista uusista toiminnoista merkittäviä vaikutuksia aiheutuisi Laukkuvaara–Veneselmä tuulivoimapotentialisen alueen mahdollisesta tuulivoimanhankkeesta sekä Kemijärvi–Sodankylä ratayhteyden toteutumisesta.

Paliskunnan pohjoisosaan sijoittuu suunniteltu Sakatin kaivoshanke, jonka vaihemaakuntakaava on kuulutettu vireille 28.9.2020. Sodankylän kunnanhallitus on käynnistänyt Sakatin osayleiskaavan, joka on kuulutettu vireille 29.5.2019. Mikäli kaivoshanke toteutuu, on sillä merkittäviä vaikutuksia Oraniemen paliskunnan toimintaan. Uusi kaivoslaki astui voimaan 1.6.2023. Lain muutosten myötä kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä on kunnan hyväksymä kaava. Lupaharkinnassa muut elinkeinot on otettava huomioon nykyistä vahvemmin. Maisemalliset ja ympäristölliset sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvät kysymykset ovat myös entistä vahvemmin osana lupaharkintaa.

Kaivostoiminta voi toteutuessaan lisätä liikennettä kaivosalueille johtavilla tiellä ja valtateillä. Liikenteen lisääntyminen voi aiheuttaa porokuolemia sekä melu- ja värinähaittoja poroille. Kaivostoiminnan käynnistyminen poistaa myös laidunalueita ja voi vaikuttaa laidunkiertoon, mikäli toiminnassa oleva kaivos sijaitsee kiertoreiteillä. Kaivoksen toteuttamistapa vaikuttaa merkittävästi vaikutuksiin.

Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille. Edellä todettujen toimintojen vaikutukset syntyvät laidunalueenetyksistä, laidunkierto- ja muutosista, kilpailevasta maankäytöstä, meluhäiriöistä sekä porokuolemista. Muutokset laidunkierrossa ja laidunalueissa voivat vaikuttaa kauaskantoisemmin paliskunnan alueelle ja johtaa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. Vaikutusten suuruus riippuu valituista vaihtoehdoista sekä toteuttamistavasta ja -laajuudesta. Paliskunnan alue sijaitsee malmirikkaalla Keski-Lapin vihreäkivivyöhykkeellä. Alueella on runsaasti aktiivista malminetsintätoimintaa ja toiminnan seurauksena vihreäkivivyöhykkeelle voi syntyä tulevaisuudessa myös uusia kaivoksia.

Paatsjoen paliskunta

Metsätaloudella on pitkä historia Paatsjoen alueella. Paatsjokea pitkin on uitettu puita Norjan rannikolle asti. Paatsjoen alueella tiestö on pääosin metsäautoteitä ja kelkkareittejä. Metsätaloudella ja kasvillisuusmuutoksilla on kielteinen vaikutus Paatsjoen jäkäläkankaiden tilaan. Paatsjoen paliskunnan alueella ei ole pysyvää asutusta. Paatsjoen paliskunnan alueelle on suunniteltu pitkään uutta tieyhteyttä Nellimistä Norjaan. Tie kulkisi Venäjän rajaa pitkin olemassa olevaa metsäautotieverkostoa hyödyntäen. Paliskunta on vastustanut tiehanketta ja tuonut esille, että tie toteutuessaan lopettaisi poronhoidon Paatsjoen paliskunnassa. Tieyhteyttä ei osoiteta Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040.

Paatsjoen paliskunta on kolttapaliskunta. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitä-

jänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Paatsjoen paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, pääosin koltta-alueella, luontaiselinkeinoalueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueella koskevista määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuhdontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa*. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Koltta-alueella *valtion ja kunnan viranomaisten on varattava kolttien kyläkokoukselle tilaisuus lausunnon antamiseen kolttasaamelaisten elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevista laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa*.

Paatsjoen paliskunnan päämaankäyttöluokka on erämaa-alue (Se), luonnonsuojelualueet (SL), sekä metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu kolme poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa.

Paliskunnan alueelle on maakuntakaavassa osoitettu kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävä tie/reitti (ur/k).

Paliskunnan alue sijoittuu osittain Vätsärin erämaa-alueelle (Se 6521). Alueella sijaitsee luonnonsuojelualueita (SL 4305, 4341, 4365 ja 3025). Luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan lisäksi ekologisella yhteystarvemerkillä.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen Inarijärvi (mv 8404). Matkailun ja virkistyksen kehittämissprikaatemerkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien. Saamelaiden kotiseutualueella aluiden käytön suunnittelussa on turvattava saamelaiden oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Paatsjoen paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy lähinnä metsätalouden, moottorikelkkailun, olemassa olevan infran sekä liikenteen seurauksena. Vaikutus muodostuu mahdollisesta kilpailevasta maankäytöstä, laidunalueiden menetyksistä ja niiden kasvillisuusmuutoksista, laidunkiertomuutoksista sekä meluhäiriöistä. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Paistunturin paliskunta

Tenojokeen rajoittuvan Paistunturin paliskunnan haasteena on talvisin ollut Norjan puolen porojen tulo Suomen puolelle laiduntamaan. Tenon jäätyessä porot pystyvät tulemaan Suomen puolelle, koska Norjan puolella ei ole ollut poroesteaitaa Angelin ja Nuorgamin välisellä alueella. Valtakunnan välinen poroesteaita rakennetaan Suomen ja Norjan valtioiden yhteistyöllä siten, että kummallakin valtiolla on oma osuutensa esteidasta, jonka rakentamisesta ja kunnossapidosta se vastaa. Suomessa Paliskuntain yhdistys hallinnoi aitojen ra-

kentamista ja kunnostusta. Poronomistajat tekevät käytännön rakentamis- ja kunnostustyöt korvausta vastaan.

Paistunturin paliskunta on saamelaispaliskunta. Paistunturin paliskunnassa poronhoidon työkielenä on pohjoissaame ja suomi. Poronhoito on oleellinen osa alueen saamelaisyhteisön elämää, ravintoa ja toimeentuloa. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Paistunturin paliskunnan alue sijaitsee saamelaiden kotiseutualueella, luontaiselinkeinoalueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella

Saamelaiden oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueella koskeissa määräyksissä. Saamelaiden kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaiden asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaiden kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhtontaa taikka muuta vastaavaa saamelaiden kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa*. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Paistunturin paliskunnan päämaankäyttöluokka on erämaa-alueet (Se), luonnonsuojelu (SL) sekä luontais- ja poronhoitovaltainen alue (Ms-1 6609).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toi-

minta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu kolme poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös proteurastamo (pht 7481).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuistokohteita ja saamelaiskulttuuriin liittyvä rakennussuojelukohde. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä. Myös paliskunnan poroerotuspaikkoja on maakuntakaavassa osoitettu saamelaiskulttuuriin liittyvinä kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeinä alueina.

Paliskunnan alue sijoittuu Paistunturin erämaa-alueelle (Se 6519). Alueella sijaitsee luonnonsuojelualueita (SL 4294, 4274, 4334 ja 4336). Erämaa-alueen ja paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä (av 6584, Tenojoen vesistö) sekä ekologisilla yhteystarve-merkinnöillä.

Utsjoen kirkonkylä on osoitettu saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylänä (ats 470). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon saamelaisen rakennusperinteen sekä turvaamaan tiiviin ja luontevan yhteyden luonnonympäristöön.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistuksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8406). Alueelle on lisäksi osoitettu matkailupalvelujen alueet/kohteet Utsjoen kirkonkylän matkailupalveluiden keskusalue (RM 1439) ja Karigasniemi (RM 1442) ja matkailukohde Yläkönkään matkailukohde (rm 1440). Lisääntyvä matkailu voi aiheuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi.

Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventämään matkailun haittoja kaavamääräyksillä. Matkailupalvelujen kohdemerkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan, ja että virkistuksen ja ulkoilun tarpeet turvataan. Saamelaisten kotiseutualueella on otettava huomioon saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Rovisuvanto–Outakoski–Nuvvuksen ja Kaasmukan alueet on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1 8021 ja mk-1 8028). Merkintäkohtaisilla kaavamääräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua edistämään saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja kehittämistä.

Paistunturin paliskunnan alueen ympäröi valtatie 4, seututie 97 ja kantatie 92, jotka kaikki on maakuntakaavassa osoitettu merkittävästi parannettavina teinä.

Paistunturin paliskunnan alueen olemassa olevasta tieliikenteestä ja muusta infrasta, moottorikelkkailusta, metsästyksestä ja erityisesti siihen liittyvästä metsästyskoirien käytöstä sekä matkailusta ja sen mahdollisesta kasvusta voi aiheutua poronhoitoa häiritseviä yhteisvaikutuksia. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kasvattaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Pyhä-Kallion paliskunta

Suurin osa Pyhä-Kallion paliskunnan alueesta kuuluu Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan alueeseen ja loppuosa Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueeseen.

Pyhä-Kallion paliskunnan päämaankäyttöluokka on maa- ja metsätalousvaltainen alue (M 4519). Osa paliskunnan alueesta sijoittuu maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle, jolla on erityistä ulkoilun

ohjaamistarvetta (MU 6001) ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella (MU 6002). Osa paliskunnan alueesta sijoittuu sekä Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 että Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitetulle Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueelle (EAH 2900).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella on osoitettu kolme poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella 31 poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa.

Paliskunnan alueelle on sekä Pohjois-Lapin että Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten rakennus- ja suojelukohteita, muinaismuistokohteita, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita/kohteita sekä yksi sotahistoriakohde. Ne turvaavat osaltaan myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Pyhä-Kallion paliskunnan alueella sijaitsee Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueen puolella luonnon-suojelualueet (SL 4323, 4324 ja 4284) ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueella luonnon-suojelualueet (SL 4290, SL 4328, 4282, 4285, 4284, 4286, 4346, 4288). Paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnon-suojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan osoittamalla ekologisia yhteystarpeita Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella.

Pyhä-Kallion paliskunnan alueelle on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitettu Vaattungin, Vikakönkään ja Peurakankaan virkistysalueet (V 813, V 815 ja V 842). Lisäksi paliskunnan alueelle on osoitettu maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on erityisiä ympäristöarvoja (MY 3932, 3916, 3954, 3917 ja 3969). Merkinnällä MY osoitetaan valtion mailla olevia METSO-alueita ja Metsähalli-

tuksen suojelumetsiä sekä soidensuojelun täydennyskohteita, ja alueiden suunnittelussa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuuden säilyminen sekä alueen erityiset luonnonarvot. Merkintä turvaa myös poronhoidon edellytyksiä näillä alueilla.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8401). Pyhä-Kallion paliskunnan alueelle on Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 lisäksi osoitettu matkailupalvelujen alueet/kohteet Luosto (RM 1419) ja Perhe-Luosto (RM 1424) ja lisäksi Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa matkailupalvelujen alue/kohde Kemijärven keskustan matkailukohteet (RM 1432) sekä matkailukohde Matkatupa Camping (rm 881). Matkailun ja virkistystyksen kehittämisperiaatemerkinän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien. Matkailupalvelujen aluerakennuksen kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua sovittamaan matkailun kehittämistarpeet alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvoihin.

Pyhä-Luosto on merkittävä matkailukeskittymiä ja matkailu kasvaa jatkuvasti. Matkailulla on vaikutuksia poronhoitoon muun muassa kasvavan liikenteen, reittitoiminnan, kilpailevan maankäytön kautta. Näistä aiheutuvia vaikutuksia on mahdollisesti muun muassa meluhäiriöt, liikenteen aiheuttamat porokuolemat ja laidunalueen menetys. Lisäksi esimerkiksi huskysafaritoiminta ja muu reittitoiminta saattaa aiheuttaa pelotevaikutuksia ja häiritä porojen liikkumista. Matkailun toimintaedellytysten parantuminen voi hyödyttää myös poroelinkeinoja poromatkailusta saatavilla lisätuloilla.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 on osoitettu keskuskylinä Torvinen (at 460) ja Luosto (at 461) ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa Luusua (at 423), Vuostimo (at 427) sekä Pyhäjärvi (at 428). Kaavamääräyksen mukaan alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.

Paliskunnan alueella sijaitsee molemmissa aluetta koskevissa maakuntakaavoissa osoitettu Rovajärven ampuma- ja harjoitusalue (EAH 2894). Alue

osoitetaan Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 laajempuna kuin vuonna 2007 vahvistetussa Pohjois-Lapin maakuntakaavassa. Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen ei estä poronhoitoa, mutta toiminnan laajentuminen saattaa aiheuttaa hetkellisiä ja tilapäisiä melu- ja värinäihäiriöitä poronhoidolle. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa alueelle on osoitettu myös puolustusvoimien harjoitusalue (eah 2818). Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 Pyhä-Kallion paliskunnan aluetta koskee myös puolustusvoimien toiminnan kehittämisen kannalta tärkeä yhteystarve -merkintä (eah1). Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan liittyvä ilmayhteystarve Kyläjärven ja Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen välillä. Merkintään liittyy maavoimien ilmailutoimintaa sisältäen helikopteritoiminnan, miehittämättömät ilma-alukset ja dronet. Merkintään liittyy myös maavoimien ammunnan kehittämis- ja tutkimustoimintaa sekä koeammuntoja.

Pyhä-Kallion paliskunnan alueelle on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitettu tuulivoimapotentiaalinen alue Lautatunturi–Sammalvaara (tv-1 2290). Toteutuessaan tuulivoima-alue pienentää ja pirstoo porojen laidunalueita sekä aiheuttaa meluhäiriöitä. Mahdollisen tuulivoimalahankkeen sijoittamisesta alueelle päätetään kuntakaavalla. Maakuntakaavan tuulivoimapotentiaalinen alue -merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua sijoittamaan tuulivoimalat keskitetyksi usean tuulivoimalan muodostamiin ryhmiin ja niin lähelle toisiaan kuin se energiatuotannon taloudellisuus huomioon ottaen on mahdollista. Lisäksi alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt sekä turvata niiden valtakunnallisesti arvokkaiden suojeluarvojen säilyminen. Lisäksi kaavamääräys edellyttää alueen suunnittelussa turvaamaan alueen poronhoidon edellytykset.

Paliskunnan alueelle, Javaruksen eteläpuolelle, on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitettu toiminnassa oleva turpeenottoalue (EOT 2678). Merkinnän kaavamääräyksessä todetaan,

että turvetuotantoalueen jälkikäyttöä suunniteltaessa tulee pyrkiä turvaamaan alueen poronhoidon edellytykset.

Kemijärveltä Sodankylään kulkeva pääradan linjaus osoitetaan Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa merkinnällä päärata, ohjeellinen linjaus. Tarkempaa tietoa pääradan linjauksesta löytyy Rovaniemen ja Itä-Lapin ratayhteys selvityksistä.

Mikäli päärata toteutuu jossain vaiheessa, on sillä negatiivinen vaikutus radan vaikutusalueella harjoitettavalle poronhoidolle. Poronhoidon näkökulmasta rautatie muodostaa esteen maastoon, joka haittaa porojen ja poronhoitajien vapaata liikkumista, aiheuttaa laidunalueenetyksiä ja voisi johtaa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. Toteutuessaan rata voi muuttaa laidunkiertoa ja aiheuttaa porokuolemia, mikäli rataa ei aidata. Radan rakentamis- ja toimintavaiheessa voi aiheutua melu- ja värinäihaittoja, mikä pelästyttää poroja ja vaikeuttaa porojen liikkumista. Radan rakentaminen voi myös lisätä liikennettä ja maa-ainesten ottoa muualla paliskuntien alueella, mikä voi lisätä muun muassa meluhäiriöitä, laidunalueenetyksiä ja porokuolemia. Rakentamisaikaisia vaikutuksia on mahdollista hallita teknisin ratkaisun yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Mikäli radasta tehdään jossain vaiheessa hankepäätös ja sen jatkosuunnittelu alkaa, arvioidaan pääradan linjauksen vaikutukset poronhoitoon tarkemmin yksityiskohtaisemmassa jatkosuunnittelussa (radan yleis- ja ratasuunnitelma) ja siihen liittyvässä ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Pääradan ohjeellinen linjaus -merkintää koskee kaavamääräys siitä, että linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Sekä valtatie 4 että valtatie 5 on osoitettu maakuntakaavoissa merkittävästi parannettavina teinä. Valtatie 4 on tietyin osin osoitettu myös Sodankylän ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävä -merkinnällä (el-1 1683). Valtatie 4:n parantaminen voi lisätä liikenteen määrää ja aiheuttaa porokuolemien lisääntymistä. Liikennemääriä voi tulevaisuudessa kasvattaa lisääntyvän matkailun lisäksi mahdolliset uudet kaivokset Sodankylän alueella. Saka-

tin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava on kuulutettu vireille 28.9.2020 ja Ikkarin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava 24.4.2023.

Kantatie 82 on Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitettu merkittävästi parannettavana tienä ja sille on lisäksi osoitettu tieluokan nosto kantatiestä valtatieksi.

Pyhä-Kallion paliskunnan alueelle on Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu liikennealue/kohde Koskimaan terminaali (L 1649) ja Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa Pelkosenniemen terminaali (L 1645).

Paliskunnan alueella kulkee maakuntakaavassa osoitettuja moottorikelkkailureittejä. Moottorikelkkailu voi aiheuttaa haittoja porotaloudelle varsinkin vaadinten kantoaikaan kevättalvella.

Pyhä-Kallion paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy jo olemassa olevista toiminnoista lähinnä Puolustusvoimien toiminnasta, matkailusta ja siihen liittyvästä toiminnasta, moottorikelkkailusta sekä olemassa olevan infran, liikenteen ja asutuksen seurauksena.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetuista uusista toiminnoista aiheutuu eniten yhteisvaikutuksia Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisesta. Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavassa osoitetuista uusista toiminnoista merkittäviä vaikutuksia aiheutuisi Lautatunturi–Sammalvaara tuulivoimapotentiaalisen alueen mahdollisesta tuulivoimahankkeesta sekä Kemijärvi–Sodankylä ratayhteyden toteutumisesta.

Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille. Edellä mainitut toiminnot ja aluevaraukset voivat toteutuessaan viedä paliskunnan laidunmaata, aiheuttaa häiriöitä porojen liikkumiselle ja laidunkierrolle sekä aiheuttaa poroja pelottavia melu- ja värinähaittoja. Muutokset laidunkierrossa ja laidunalueissa voivat vaikuttaa kauaskantoisemmin paliskunnan alueelle ja johtaa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. Vaikutusten suuruus riippuu valituista vaihtoehdoista sekä toteuttamis-

tavasta ja -laajuudesta. Paliskunta ei kuulu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle, joten maakuntakaavassa osoitetut merkinnät voivat vaikuttaa poronhoitoon voimakkaammin kuin erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella.

Sallivaaran paliskunta

Sijainti Lemmenjoen kansallispuiston alueella on Sallivaaran paliskunnalle tärkeä tekijä, jolla on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. Positiivista on, että se rajoittaa kilpailevaa maankäyttöä. Negatiivisia vaikutuksia ovat alueen koneellisen kullankaivuun vaikutukset, jotka jatkuvat vielä pitkään toiminnan loppumisen jälkeen.

Sallivaaran paliskunta on saamelaispaliskunta. Paliskunnan alueella on poronomistajina pohjois- ja inarinsaamelaisia ja poronhoidon työkielenä on pohjoissaame, osittain myös suomi. Paliskunnassa on porotyössä mukana myös nuoria ja poronhoitoperinne elää alueella vahvana. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Sallivaaran paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, luontaiselinkeinoalueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueella koskevilla määräyksissä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuhdontaa taikka muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyvää asiaa*. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla

alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Sallivaaran paliskunnan päämaankäyttö on luonnonsuojelualuesuojelualue (SL 4017), erämaa-alue (Se 6515) sekä pieneltä osin metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu kahdeksan poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös poroteurastamo (pht 7485).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuistokohteita ja valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita. Saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita paliskunnan alueella sijaitsee useita. Ne turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä. Sallivaaran poroerotuspaikka on maakuntakaavassa osoitettu saamelaiskulttuuriin liittyvänä rakennussuojelukohteena.

Paliskunta sijaitsee suurimmalta osaltaan Lemmenjoen kansallispuiston (SL 4017) ja Hammastunturin erämaa-alueen (Se 6515) alueilla. Erämaa-alueen ja luonnonsuojelualueen lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä, joka on Sallivaaran paliskunnan alueella osoitettu sekä Inarijärven vesistön (av 6581) että Tenojoen vesistön (av 6584) osalta. Lisäksi paliskunnan alueelle on osoitettu ekologisia yhteystarvemerkin-
töjä.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8403). Alueelle on lisäksi osoitettu matkailupalvelujen alueet/kohteet Hotelli Korpikartano (RM 1437) ja Karigasniemi (RM 1442) ja matkailukohde Lemmenjoki (rm 1444). Lisääntyvä matkailu voi ai-

heuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi.

Maakuntakaava ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua estämään ja lieventämään matkailun haittoja kaavamääräyksillä. Matkailupalvelujen kohde-merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua tukeutumaan rakennettuun ympäristöön siten, että alueen luonnonympäristö- ja maisema-arvoja vaalitaan, ja että virkistyksen ja ulkoilun tarpeet turvataan. Saamelaisen kotiseutualueella on otettava huomioon saamelaisen kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteet.

Muutoksena vuonna 2007 vahvistettuun Pohjois-Lapin maakuntakaavaan, on Kuttura-Repojoen uuden yhdystie -merkinnän poisto. Tiemerkin-
nän poistaminen rauhoittaa alueen toimintaa poronhoidolle. Seututie 922 on osoitettu merkittävästi parannettavaksi tieksi ja sen tieluokka nostettavaksi kantatieksi.

Vuonna 2007 vahvistetussa Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osa Sallivaaran paliskunnan alueesta sijaitsi todennäköisellä mineraalivarantoalueella, jota ei Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 enää osoiteta.

Sallivaaran paliskunnan sijainti pääosin Lemmenjoen kansallispuiston alueella on rajoittanut kilpailevaa maankäyttöä ja on poronhoidolle hyvin tärkeä. Kansallispuisto ja sen säännökset vaikuttavat vahvasti Sallivaaran paliskunnan alueen luonnokäyttöön. Kansallispuisto on suosittu matkailu- ja retkeilykohde, ja muutama poronmestari harjoittaa porotyön ohella matkailupalveluita. Lemmenjoen alueen koneellinen kullankaivuu on kuitenkin vaikuttanut kielteisesti vesistöön, maisemaan, kalakantoihin ja myös porojen liikkumiseen. Kullankaivuu alueella on alkanut ennen kansallispuiston perustamista ja se jatkui poikkeusluvalla Lemmenjoen kansallispuistossa. Koneellinen kullankaivu loppui kansallispuiston alueella 1.7.2020. Sen aiheuttamat maisema- ja kasvillisuushaitat tulevat kuitenkin jatkumaan vielä kullankaivuun loppumisen jälkeen.

Koneellisen kullankaivuun vaikutusten lisäksi olemassa olevasta tieliikenteestä ja muusta infrasta,

moottorikelkkailusta, matkailusta ja sen mahdollisesta kasvusta sekä kansallispuiston ulkopuolella harjoitetusta metsätaloudesta voi aiheutua poronhoitoa häiritseviä yhteisvaikutuksia. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

Sattasniemen paliskunta

Sattasniemen paliskunnan alue sijaitsee erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella ja osittain luontaiselinkeinoalueella.

Sattasniemen paliskunnan päämaankäyttöluokka on metsätalous- ja poronhoitovaltainen alue (M-1 4561).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu 14 poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös Sodankylän poroteurastamo (pht 7487).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita/kohteita sekä sotahistoriakohde. Myös poronhoidon kohteita, kuten paliskunnan poroaitoja ja porokämpä on maakuntakaavassa osoitettu kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta tärkeänä alueena. Ne turvaavat osaltaan myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Sattasniemen paliskunnan alueella sijaitsee luonnonsuojelualueet (SL 4186, 4312 ja 4315). Paliskunnan alueelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan ekologisella yhteystarvemerkinnällä.

Petkula–Kersilö–Moskuvaara–Sattanen alue on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena (mk 8025). Merkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua säilyttämään ja kehittämään alueella maaseudun

elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä edistämään pysyvän asutuksen sijoittumista olemassa olevaa rakennetta täydentäen.

Sattanen on osoitettu maakuntakaavassa keskuskylänä (at 456). Kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.

Paliskunnan alueelle on osoitettu jo toiminnassa oleva tuulivoimaloiden alue Kuolavaara-Keulakkopää (tv 2364). Alue on osoitettu maakuntakaavassa laajennettuna. Toteutuessaan tuulivoimalueen laajennus voi pienentää ja pirstoa porojen laidunalueita entisestään sekä aiheuttaa meluhäiriöitä. Tuulivoimalahankkeen mahdollisesta laajenemisesta päätetään kuntakaavalla. Maakuntakaavan tuulivoimaloiden alue -merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua sijoittamaan tuulivoimalat keskitetysti usean tuulivoimalan muodostamiin ryhmiin ja niin lähelle toisiaan kuin se energiatuotannon taloudellisuus huomioon ottaen on mahdollista. Lisäksi alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon tuulivoimaloiden vaikutukset valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin sekä valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Kaavamääräys edellyttää alueen suunnittelussa turvaamaan alueen poronhoidon edellytykset.

Sodankylästä Kittilään kulkeva pääradan linjaus osoitetaan maakuntakaavassa pääradan yhteystarpeena, jolla ei osoiteta radan sijaintia. Tarkempaa tietoa pääradan yhteystarpeesta Sodankylästä Kittilän rajalle löytyy Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 ratayhteys-selvityksestä Sodankylä–Kittilä–Kolari-välille.

Mikäli päärata toteutuu jossain vaiheessa, on sillä negatiivinen vaikutus radan vaikutusalueella harjoitettavalle poronhoidolle. Poronhoidon näkökulmasta rautatie muodostaa esteen maastoon, joka haittaa porojen ja poronhoitajien vapaata liikkumista, aiheuttaa laidunalueenetyksiä ja voisi joutaa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. Toteutuessaan rata voi muuttaa laidunkiertoa ja aiheuttaa porokuolemia, mikäli rataa ei aidata. Radan rakentamis- ja toimintavaiheessa voi aiheutua

melu- ja värinähaittoja, mikä pelästyttää poroja ja vaikeuttaa porojen liikkumista. Radan rakentaminen voi myös lisätä liikennettä ja maa-ainesten ottoa muualla paliskuntien alueella, mikä voi lisätä muun muassa meluhäiriötä, laidunalueumenetyksiä ja porokuolemia. Rakentamisaikaisia vaikutuksia on mahdollista hallita teknisin ratkaisun yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Mikäli Tunturiradasta tehdään jossain vaiheessa hankepäättös ja sen jatkosuunnittelu alkaa, arvioidaan pääradan linjauksen vaikutukset poronhoitoon tarkemmin yksityiskohtaisemmassa jatkosuunnittelussa (radan yleis- ja ratasuunnitelma) ja siihen liittyvässä ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Pääradan yhteystarvemerkinä koskee kaavamääräys siitä, että linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Valtatie 4 on osoitettu maakuntakaavassa merkittävästi parannettavana tienä. Valtatie 4 on tietyin osin osoitettu myös Sodankylän ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävä -merkinnällä (el-1 1683). Valtatie 4:n parantaminen voi lisätä liikenteen määrää ja aiheuttaa porokuolemien lisääntymistä. Liikennemääriä voi tulevaisuudessa kasvattaa lisääntyvän matkailun lisäksi mahdolliset uudet kaivokset Sodankylän alueella. Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava on kuulutettu vireille 28.9.2020 ja Ikkarin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava 24.4.2023.

Paliskunnan alueella kulkee yksi maakuntakaavassa osoitettu moottorikelkkailureitti. Moottorikelkkailu voi aiheuttaa haittoja porotaloudelle varsinkin vaadinten kantoaikaan kevättalvella.

Sattasniemen paliskunnan alueelle on maakuntakaavassa osoitettu Puolustusvoimien ja rajavartiolaituksen alue Sodankylän varuskunta (EP 2899). Paliskunnan alueella sijaitsevat energiahuollon kohteet Porttipahta (EN 2325), Kurittukoski (EN 2326) ja Kelukoski (EN 2329).

Maakuntakaavassa on osoitettu Pahtavaaran kaivosalue (EK 1905) sekä Pahtavaaran potentiaalinen kaivostoiminta-alue (ek-1 1923). Merkinnällä osoitetaan mm. olemassa olevien kaivosalueiden potentiaalisia laajentumisalueita. Pahtavaaran kaivosalueella ei ole tällä hetkellä kaivostoimintaa.

Pahtavaaran kaivosalueen laajentaminen ei suoraan rajoita porotalouden toimintaedellytyksiä alueella ennen kaivostoiminnan laajennuksen toteutumista. Maakuntakaavan kaivosaluemerkintä ei viittaa kaivospiiriin, vaan merkinnässä on huomioitu esimerkiksi ennustettu kaivostoiminnan laajentuminen tai tutkimustoiminta pitkällä aikavälillä. Merkintään liittyvä ehdollinen rakentamisrajoitus ei koske poroaitoja tai muita poronhoitoon liittyviä rakenteita. Pahtavaaran kaivosalueen kaakkois- ja luoteisosiin osoitetut potentiaaliset kaivostoiminta-alueet eivät muuta alueen päämaankäyttöluokkaa, joka maakuntakaavassa on metsätalous- ja poronhoitovaltainen (M-1).

Kaivosaluemerkintään on lisätty yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaava kaavamääräys, jonka mukaan kaivosalueen suunnittelussa, toteuttamisessa ja toteuttamisen ajoituksessa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Kaivostoiminnan vaikutukset poronhoitoon arvioidaan tarkemmin yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja hankekohtaisissa ympäristövaikutusten arviointimenettelyissä, mikäli maakuntakaavassa osoitetut alueet etenevät hankkeiksi. Uusi kaivoslaki astui voimaan 1.6.2023. Lain muutosten myötä kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä on kunnan hyväksymä kaava. Lupaharkinnassa muut elinkeinot on otettava huomioon nykyistä vahvemmin. Maisemalliset ja ympäristölliset sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvät kysymykset ovat myös entistä vahvemmin osana lupaharkintaa.

Kaivostoiminta voi toteutuessaan lisätä liikennettä kaivosalueille johtavilla tiellä ja valtateillä. Liikenteen lisääntyminen voi aiheuttaa porokuolemia sekä melu- ja värinähaittoja poroille. Kaivostoiminnan käynnistyminen poistaa myös laidunalueita ja voi vaikuttaa laidunkiertoon, mikäli toiminnassa oleva kaivos sijaitsee kiertoreiteillä. Kaivoksen toteuttamistapa vaikuttaa merkittävästi vaikutuksiin.

Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille. Sattasniemen paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy jo olemassa

olevista toiminnoista lähinnä Kuolavaara-Keulakopään tuulivoimaloiden alueesta, malminetsintätoiminnasta, Puolustusvoimien toiminnasta ja olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetuista uusista toiminnoista aiheutuu merkittäviä yhteisvaikutuksia mahdollisesta Kuolavaara-Keulakopään tuulivoima-alueen laajenemisesta ja Pahtavaaran kaivosalueen mahdollisesta uudelleen käynnistymisestä. Merkittävimpiä vaikutuksia aiheuttaisi Sodankylästä Kittilään osoitetun pääradan yhteystarvemerkinnän mahdollinen toteutuminen ratahankkeeksi. Paliskunnan länsiosaan sijoittuu suunniteltu Ikkarin kaivoshanke, jonka vaihemaakuntakaava on kuulutettu 24.4.2023. Sodankylän kunnanhallitus on päättänyt käynnistää Ikkarin kaivoshankkeen osayleiskaavan laadinnan. Mikäli Ikkarin kaivoshanke toteutuu, on sillä merkittäviä vaikutuksia Sattasniemen paliskunnan toimintaan. Kaivoksen toteuttamistapa vaikuttaa merkittävästi vaikutuksiin.

Edellä todettujen toimintojen vaikutukset syntyvät laidunalueumenetyksistä, laidunkiertomuutoksista, kilpailevasta maankäytöstä, meluhäiriöistä sekä porokuolemista. Muutokset laidunkierrossa ja laidunalueissa voivat vaikuttaa kauaskantoisemmin paliskunnan alueelle ja johtaa poronhoitotyön muutoksiin paliskunnassa. Vaikutusten suuruus riippuu valituista vaihtoehdoista sekä toteuttamistavasta ja -laajuudesta. Paliskunnan alue sijaitsee malmirikkaalla Keski-Lapin vihreäkivivyöhykkeellä. Alueella on runsaasti aktiivista malminetsintätoimintaa ja toiminnan seurauksena vihreäkivivyöhykkeelle voi syntyä tulevaisuudessa uusia kaivoksia.

Syväjärven paliskunta

Suurin osa Syväjärven paliskunnan alueesta kuuluu Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueeseen ja pieni osa Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava-alueeseen.

Paliskunnassa koetaan muun maankäytön painetta lähinnä Puolustusvoimien toiminnan ja sen mahdollisen laajentumisen lisäksi tuulivoimasta sekä malminetsinnästä.

Syväjärven paliskunnan päämaankäyttöluokka on maa- ja metsätalousvaltainen alue (M 4519).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu 17 poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa. Paliskunnan alueella sijaitsee myös Osuuskunta Kotaporon poroteurastamo (pht 7488).

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten muinaismuistokohteita, rakennussuojelukohde, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue/kohde sekä kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita/kohteita. Ne turvaavat osaltaan myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Syväjärven paliskunnan alueella sijaitsee useita luonnonsuojelualueita (SL 4316, 4029, 4317, 4335, 4322, 4320, 4321, 4319 ja 4338). Unarin alueelle sijoittuu rantojensuojeluohjelman mukainen alue.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv 8401). Syväjärven paliskunnan Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavan puolelle sijoittuvalle alueelle on lisäksi osoitettu matkailukohde Käyrämön Keidas (rm 898). Lisääntyvä matkailu voi aiheuttaa paikallista häiriötä poronhoidolle kilpailevan maankäytön, meluhäiriön ja lisääntyvän liikenteen vuoksi. Matkailun ja virkistyksen kehittämisperiaattemerkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien. Matkailukohdemerkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua sovittamaan matkailun kehittämistarpeet alueen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvoihin.

Unari-Syväjärvi-Vaalajärvi alue on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena (mk 8027). Merkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua säilyttämään ja kehittämään alueella maaseudun elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja

kulttuuriympäristöä sekä edistämään pysyvän asutuksen sijoittumista olemassa olevaa rakennetta täydentäen.

Syväjärvi, Torvinen ja Vaalajärvi on osoitettu maakuntakaavassa keskuskylinä (at 458, 460 ja 457). Kaavamääräyksen mukaan alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti maaseudun elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä.

Sodankylän lentokentälle osoitettu lentoliikenteen alueen laajeneminen (LL 1626) perustuu toiminnan vilkastumiseen ja monipuolistumiseen. Alueella harjoitetaan lentotoiminnan lisäksi kylmä- ja auto-testaustoimintaa, mikä saattaa aiheuttaa ajoittaisia meluhäiriöitä poronhoidolle. Paliskunnan alueelle on maakuntakaavassa osoitettu myös lentoa paikka Vuojärven varalaskupaikka (II 1995) ja sen suojavaojoikeus. (sv1 1992).

Paliskunnan keskiosaan on osoitettu toiminnassa oleva Joukhaisselän tuulivoimaloiden alue (tv 2320). Paliskunnan alueen länsiosaan on osoitettu uutena merkintänä Kotalehdon tuulivoimaloiden alue (tv 2355). Tuulivoimaloiden alue -merkinnällä osoitetaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamia tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvia alueita. Kotalehdon tuulivoimaloiden alue on yksi potentiaalisista tuulivoimala-alueista Lapin tuulivoimaselvityksen 2022 perusteella. Merkinnän taustalla ei ole tarkemmin suunniteltua tuulivoimalahanketta. Mahdollisen tuulivoimalahankkeen sijoittamisesta alueelle päätetään kuntakaavalla. Maakuntakaavan tuulivoimaloiden alue -merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua sijoittamaan tuulivoimalat keskitetyksi usean tuulivoimalan muodostamiin ryhmiin ja niin lähelle toisiaan kuin se energiatuotannon taloudellisuus huomioon ottaen on mahdollista. Lisäksi alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon tuulivoimaloiden vaikutukset valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin sekä valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Kaavamääräys edellyttää alueen suunnittelussa turvaamaan alueen poronhoidon edellytykset.

Toteutuessaan tuulivoima-alue voi pienentää ja pirstoa porojen laidunalueita sekä aiheuttaa meluhäiriöitä. Kotalehdon tuulivoima-alue sijoittuisi

Kuussokan aidan läheisyyteen, jota käytetään kesämerkintä- ja syys- ja talvierotteluaitana. Alue on muulta maankäytöltä rauhallista aluetta ja siten hyvää porolaidunta. Tuulivoimalat voisivat johtaa laidunalueiden pirstoutumiseen, vasontarauhan häiriöihin ja porojen kuljetusreittien rikkoutumiseen.

Sodankylästä Kittilään kulkeva pääradan linjaus osoitetaan maakuntakaavassa pääradan yhteystarpeena, jolla ei osoiteta radan sijaintia. Tarkempaa tietoa pääradan yhteystarpeesta Sodankylästä Kittilän rajalle löytyy Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 ratayhteys-selvityksestä Sodankylä–Kittilä–Kolari-välille.

Mikäli päärata toteutuu jossain vaiheessa, on sillä negatiivinen vaikutus radan vaikutusalueella harjoitettavalle poronhoidolle. Toteutuessaan rata pienentää ja pirstoo porojen laidunalueita, voi muuttaa laidunkiertoa ja aiheuttaa porokuolemia, mikäli rataa ei aidata. Radan rakentamis- ja toimintavaiheessa voi aiheutua melu- ja värinähaittoja, mikä pelästyttää poroja ja vaikeuttaa porojen liikumista. Radan rakentaminen voi myös lisätä liikennettä ja maa-ainesten ottoa muualla paliskuntien alueella, mikä voi lisätä muun muassa meluhäiriöitä, laidunalueenmenetyksiä ja porokuolemia. Rakentamisaikaisia vaikutuksia on mahdollista hallita teknisillä ratkaisulla yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Mikäli Tunturiradasta tehdään jossain vaiheessa hankepäätös ja sen jatkosuunnittelu alkaa, arvioidaan pääradan linjauksen vaikutukset poronhoitoon tarkemmin yksityiskohtaisemmassa jatkosuunnittelussa (radan yleis- ja ratasuunnitelma) ja siihen liittyvässä ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Pääradan yhteystarve-merkintää koskee kaavamääräys siitä, että linjauksen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Valtatie 4 on osoitettu maakuntakaavassa merkittävästi parannettavana tienä. Valtatie 4 on tietyin osin osoitettu myös Sodankylän ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävä -merkinnällä (el-1 1683). Valtatie 4:n parantaminen voi lisätä liikenteen määrää ja aiheuttaa porokuolemien lisääntymistä. Liikennemääriä voi tulevaisuudessa kasvattaa li-

sääntyvän matkailun lisäksi mahdolliset uudet kaivokset Sodankylän alueella. Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava on kuulutettu vireille 28.9.2020 ja Ikkarin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava 24.4.2023.

Paliskunnan alueella kulkee useita maakuntakaavassa osoitettuja moottorikelkkailureittejä. Moottorikelkkailu voi aiheuttaa haittoja porotaloudelle varsinkin vaadinten kantoaikaan kevättalvella.

Paliskunnan alueella sijaitsee Kyljärven ampuma- ja harjoitusalue (EAH 2894). Alue osoitetaan Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 laajempaan kuin vuonna 2007 vahvistetussa Pohjois-Lapin maakuntakaavassa. Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentuminen ei estä poronhoitoa, mutta aiheuttaa vaikutuksia koska alueelle sijoittuu vasonta-alue sekä vasanmerkitsemisaita.

Maakuntakaavassa osoitetaan myös puolustusvoimien toiminnan kehittämisen kannalta tärkeä yhteystarve (eah1). Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien ampuma- ja harjoitustoimintaan liittyvä ilmayhteystarve Kyljärven ja Rovajärven ampuma- ja harjoitusalueen välillä. Merkintään liittyy maavoimien ilmailutoimintaa sisältäen helikopteri-toiminnan, miehittämättömät ilma-alukset ja dronet. Merkintään liittyy myös maavoimien ammunnan kehittämis- ja tutkimustoimintaa sekä koeamuntona. Paliskunnan alueelle sijoittuu myös Sodankylän ampumarata (EA 2874).

Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille. Syväjärven paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia syntyy jo olemassa olevista toiminnoista lähinnä Puolustusvoimien toiminnasta, Joukhaisselän tuulivoima-alueesta, malminetsintätoiminnasta ja olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Maakuntakaavassa osoitetuista uusista toiminnoista aiheutuu toteutuessaan eniten yhteisvaikutuksia Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueen laajentumisesta ja Kotalehdon mahdollisesta tuulivoimala-alueesta. Edellä mainitut toiminnot ja aluevaraukset voivat toteutuessaan viedä paliskunnan laidunmaata, aiheuttaa häiriöitä porojen liikkumiselle ja

laidunkierrolle sekä aiheuttaa poroja pelottavia melu- ja värinähaittoja. Muutokset laidunkierrossa ja laidunalueissa voivat vaikuttaa kauaskantoisemmin paliskunnan alueelle. Laidunahtaus ja laidunmenetykset pakottavat lisääntyneessä määrin porojen ruokintaan ja ylimmän sallitun poroluvun puodottamiseen. Vaikutusten suuruus riippuu valituista vaihtoehdoista sekä toteuttamistavasta ja -laajuudesta. Paliskunta ei kuulu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle, joten maakuntakaavassa osoitetut merkinnät voivat vaikuttaa poronhoitoon voimakkaammin kuin erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella.

Vätsärin paliskunta

Kivikkoinen maasto luo reunaehdot Vätsärin paliskunnan porotyölle. Poroelon siirtämiseen käytetään paljon vesistöjä talvella, koska alue on kivistä ja vaikeakulkuista. Helikopterin käyttö auttaa porojen kokoamisessa kivikkoisesta maastosta.

Vätsärin paliskunta on saamelaispaliskunta. Paliskunnan porotyössä on aktiivisesti nuoria ja porotyön kielenä on koltansaame. Poronhoito on perinteinen saamelainen elinkeino, jolla on merkittävä rooli saamelaiskulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Poronhoitoon kohdistuvilla vaikutuksilla on näin ollen myös kulttuurinen vaikutus saamelaisiin alkuperäiskansana.

Vätsärin paliskunnan alue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella, luontaiselinkeinoalueella ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alueella.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan todetaan koko maakuntakaava-alueella koskevista määräyksistä. Saamelaisten kotiseutualueen kaavamääräyksessä todetaan, että *viranomaisten on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella yhdyskuntasuunnittelua, valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta, kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa*

kullanhuuhtontaa taikka muuta vastaavaa saamelaiden kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana alueiden käyttöön liittyviä asioita. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Koltta-alueella valtion ja kunnan viranomaisien on varattava kolttien kyläkokoukselle tilaisuus lausunnon antamiseen kolttasaamelaiden elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevissa laajakantoisissa ja periaatteellisissa asioissa.

Vätsärin paliskunnan päämaankäyttöluokka on erämaa-alue (Se 6520 ja 6521) sekä luontaistalous- ja poronhoitovaltainen alue (Ms-1 6609).

Uusina merkintöinä maakuntakaavassa osoitetut poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alueet/kohteet (ph) edesauttavat poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä velvoittamalla turvaamaan poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Paliskunnan alueelle on osoitettu neljä poronhoidon kannalta erityisen tärkeää aluetta/kohdetta/aitaa.

Paliskunnan alueelle on osoitettu kulttuuriympäristökohteita, kuten saamelaiskulttuuriin liittyviä valtakunnallisesti tärkeitä alueita/kohteita sekä kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävä tie/reitti. Saamelaiskulttuuriin liittyvät valtakunnallisesti tärkeät alueet/kohteet turvaavat osaltaan saamelaisen kulttuuriympäristön ja myös poronhoidon kulttuuriperinnön ja maiseman ominaispiirteitä sekä niiden arvojen säilymistä.

Paliskunnan alue sijoittuu Vätsärin erämaa-alueelle (Se 6521). Alueella sijaitsee Kuusitievan luonnonsuojelualue (SL 4342). Erämaa-alueen ja luonnonsuojelualueen lisäksi luonnon arvoja ja monimuotoisuutta on maakuntakaavassa pyritty turvaamaan arvokas vesistö -merkinnällä (av 6583, Näätämojoen vesistö) sekä ekologisella yhteystarvemerikinnällä.

Osa paliskunnan alueesta kuuluu matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueeseen (mv

8408). Matkailun ja virkistyksen kehittämisperiaattemerkinnän kaavamääräys ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua kehittämään matkailun toimintoja ensisijaisesti olemassa olevaa rakennetta täydentäen ja kulttuuri-, maisema- ja luontoarvoja vaalien. Saamelaiden kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava saamelaiden oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Sevettijärvi–Näätämo alue on maakuntakaavassa osoitettu maaseudun kehittämisen kohdealueena, jolla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1 8024). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään monipuolisesti saamelaiden perinteisiä elinkeinoja, maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua edistämään saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäytön ja rakentamisen säilyttämistä ja kehittämistä.

Sevettijärven kylä on osoitettu saamelaiskulttuurin ja -hallinnon keskuskylänä (ats 447). Merkintäkohtaisilla määräyksillä pyritään säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuuriin tukeutuvia elinkeinoja, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä sekä saamelaiden omaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa. Merkintä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ottamaan huomioon saamelaisen rakennusperinteen sekä turvaamaan tiiviin ja luontevan yhteyden luonnonympäristöön.

Vätsärin paliskunnan poronhoitoon vaikuttavia yhteisvaikutuksia voi syntyä lähinnä lisääntyvän matkailun, moottorikelkkailun, olemassa olevan infran sekä liikenteen ja asutuksen seurauksena. Vaikutus muodostuu mahdollisista porokuolemista, kilpailevasta maankäytöstä, laidunalueiden menetyksistä, laidunkiertomuutoksista sekä meluhäiriöistä. Suurin osa maankäyttömuodoista, jotka hyödyntävät poronhoidon kanssa samoja alueita, muuttaa, heikentää ja kaventaa poronhoidolle soveltuvaa laidunympäristöä erityisesti laajentuessaan uusille alueille.

8.16 VAIKUTUKSET SAAMELAISKULTTUURIIN

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan alueidenkäyttömuotoja ja kehittämisperiaatteita, joilla on vaikutuksia saamelaisten kotiseutualueen ympäristöön. Näiden ympäristömuutosten kautta kaavalla voisi kokonaisuutena arvioiden olla merkittäviä vaikutuksia saamelaiskulttuuriin. Maakuntakaavan merkittävät vaikutukset saamelaiskulttuuriin muodostuvat vaikutuksista saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin, erityisesti poronhoidon harjoittamiseen, sekä vaikutuksista luonnonympäristöön, maisemaan ja ilmastoon. Vaikutukset luonnonympäristöön on arvioitu luvuissa 8.5-8.7, maisemavaikutukset luvuissa 8.8 ja ilmastovaikutukset luvussa 8.13. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa ei osoiteta saamelaisten kotiseutualueelle mm. kaivos- tai tuulivoima-alueita, joilla ennalta arvioiden voisi potentiaalisesti olla laajimmat vaikutukset perinteisiin elinkeinoihin.

Maankäytön vaikutuksia pyritty lieventämään kaavamerkinnöillä ja -määräyksillä. Saamelaiskulttuurin edistämiseksi on kaavamerkinnöissä ja määräyksissä kiinnitetty erityistä huomioita saamelaisten osallistumisoikeuden ja -mahdollisuuden varmistamiseen mahdollisten hankkeiden yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja suunnittelussa. Maakuntakaavaa varten on kehitetty uusia merkintöjä, joiden tarkoituksena on turvata saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin liittyviä kohteita. Kaava-aineisto ja maakuntakaava prosessina on myös sinällään tuottanut tietoa saamelaisten kotiseutualueen ympäristöstä ja alustavasti muun maankäytön mahdollisista vaikutuksista saamelaiskulttuuriin, mitä voidaan hyödyntää suunniteltaessa mahdollisia jatkohankkeita.

Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset

Suurin osa Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueesta kuuluu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettuun alueeseen ja poronhoidolla onkin suuri kulttuurinen ja elinkeinollinen merkitys alueella. Poronhoito kuuluu saamelaisiin perinteisiin elinkeinoihin, joiden harjoittamisen oikeus on saamelaisille turvattu perustuslain (73/1999) 17 §:n 3 momentin samoin kuin YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 ar-

tiklan nojalla. Maakuntakaavan vaikutukset poronhoitoon on nostettu omaksi kappaleekseen 8.15. Selostuksen luvussa 8.15.1. on paliskunnittaiset vaikutustenarvioinnit. Saamelaispaliskuntia ovat Hammastunturin, Ivalon, Kaldoaivin, Lapin, Muddusjärven, Muotkatunturin, Näätämon, Paatsjoen, Paistunturin, Sallivaaran ja Vätsärin paliskunnat. Maakuntakaavaselostuksen erilliseksi liitteeksi on laadittu paliskuntakuvaukset, joissa tuodaan esille paliskunnan perustiedot, paliskunnan alueen luonnon olosuhteet, paliskunnan poronhoitotapa ja paliskunnan alueelle maakuntakaavassa osoitetut kaavamerkinnät. Sekä paliskuntakuvauksissa että paliskunnittaisissa vaikutustenarvioinneissa on tuotu ilmi paliskunnan kuumilinen saamelaispaliskuntiin ja sen kulttuurinen merkitys.

Saamelaiskulttuurin turvaaminen ja edistäminen

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 on pyritty turvaamaan saamelaiskulttuuria ja saamelaisten oikeuksia useilla kaavamerkintöjen ja -määräysten tasoilla. Maakuntakaavaan yleiset suunnittelumääräykset muistuttavat saamelaisten perustuslain mukaisesta oikeudesta ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan koko maakuntakaava-alueella. Yleisissä suunnittelumääräyksissä annetaan myös määräykset, joilla huolehditaan saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen sekä poronhoidon kannalta merkittävien alueiden säilymisestä ja poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaamisesta.

Maakuntakaavassa osoitetaan saamelaisten kotiseutualue ja koltta-alue ja erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettun alueen raja. Kahteen ensimmäiseen merkintään on liitetty saamelaisten oikeuksista muistuttavat ja saamelaiskulttuurin säilymistä edistävät määräykset. Kehittämisperiaate-, aluevaraus- ja osa-aluemerkinnöissä (LK, mv, mk-1, sa, ka, ats, Ms-1, MU-3, RM, rm, EO, Se, Sa-SRV, Sa-SR, Sa-SR1, Sa-maV, Sa-ma ja z/yt) on kaavamääräyksiä saamelaisten kulttuuriperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteiden huomioimisesta

sekä saamelaisten oman kielen ja kulttuurin harjoittamisen mahdollisuuden turvaamisesta saamelaisten kotiseutualueella.

Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden alueiden, muinaismuistojen, rakennussuojelukohteiden ja kulttuurihistoriallisesti merkittävien teiden ja reittien osoittamisella tuetaan näiden alueiden ja arvojen säilymistä sekä niiden huomioimista yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Maakuntakaavassa on uusina merkintöinä osoitettu saamelaiskulttuurille tärkeitä rakennussuojelukohteita (Sa-SR, Sa-SRV ja Sa-SR1), sekä kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita tai kohteita (Sa-maV ja Sa-ma). Sa-SR-, Sa-SRV- ja Sa-SR1-merkintöihin on liitetty kaavamääräys, jonka mukaan suunnittelussa on turvattava kohteen/alueen kulttuurihistorialliset arvot. Uudis- ja lisärakentaminen tulee sovittaa sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan arvokkaaseen rakennuskantaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön. SamaV- ja Sa-ma-merkintöihin on puolestaan liitetty määräys, jonka mukaan alueen suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ja maiseman ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava maisema- ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen. Utsjoen ja Inarin kuntien alueelle osoitetun luontaistalous- ja poronhoitovaltaisen alueeseen (Ms-1) on liitetty kaavamääräys, jonka mukaan alueen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee ottaa huomioon saamelainen rakennusperinne sekä turvattava tiivis ja luonteva yhteys luonnonympäristöön. Määräyksellä edistetään saamelaisen rakennusperinteen sekä maiseman ja luontoyhteyden säilymistä.

Voimajohdon yhteystarvemerkinään (z/yt) on liitetty kaavamääräyksiä, joilla ohjataan yksityiskohtaisempasuunnittelua turvaamaan saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi korostetaan saamelaisten osallistumismahdollisuutta yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että hankkeen vaikutusalue tulee määrittää yhteistyössä saamelaisten omien edustuselinten kanssa.

Useat maakuntakaavan merkinnät, kuten luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet (SL ja Se) ja arvokkaat harjualueet tai muut geologiset muodostumat, suojaavat välillisesti saamelaista kulttuuriympäristöä ja turvaavat luonnon monimuotoisuutta. Maakuntakaavassa on osoitettu uusina merkintöinä arvokkaita vesistöjä (av), joilla osoitetaan valtakunnallisesti uhanalaisen eliölajiston, luonnon monimuotoisuuden ylläpidon ja kalastuksen kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä. Arvokkaat vesistöalueet sijaitsevat saamelaisten kotiseutualueella. Merkintään liittyvän määräyksen mukaan vesistöalueen ympäristön suunnittelussa ja käytössä vesistöjen tilaan vaikuttavissa toimenpiteissä on huolehdittava, ettei vesistön erityisiä luonnon- ja kalastusarvoja heikennetä. Merkintä turvaa arvokkaita vesistöjä, jotka ovat keskeisiä saamelaiskulttuuriin liittyvien elinkeinojen ja maiseman kannalta.

Merkinnällä ”Maaseudun kehittämisen kohdealueiden, joilla korostuu saamelaiskulttuuri (mk-1)” osoitetaan saamelaiskulttuuriin tukeutuvia maaseutuvyöhykkeitä, joihin kohdistuu alueidenkäyttöllisiä kehittämistarpeita ja niiden yhteensovittamista. Merkintäkohtaisen määräyksen mukaan alueella tulee säilyttää ja kehittää monipuolisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, kylä- ja maaseutumatkailua, palveluja, asutusta ja kulttuuriympäristöä. Merkintä ohjaa alueen käyttöä säilyttämään ja kehittämään saamelaiskulttuurille ja muulle paikalliselle perinteelle ominaisen maankäyttöä ja rakentamista. Kehittämisperiaatemerkinnot eivät kuitenkaan muuta alueen päämaankäyttöluokkaa.

Valtatie 4 ja kantatie 92 on osoitettu merkittävästi parannettaviksi teiksi, jotka osaltaan parantavat saamelaisten kotiseutualueen saavutettavuutta ja liikenneturvallisuutta. Myös seututiet 955 sekä 970 Karigasniemeltä Utsjoelle ja Nuorgamiin on osoitettu merkittävästi parannettaviksi teiksi, mikä parantaa saamelaisten kotiseutualueen sisäisiä yhteyksiä.

Kumulatiiviset vaikutukset

Arvioitaessa kaavan vaikutuksia saamelaiskulttuuriin, olisi optimaalista tarkastella myös kumulatiivisia vaikutuksia. Tämä edellyttäisi aiemman

maankäytön kokonaisvaikutusten arvioimista yhdessä nykyisten ja tulevien vaikutusten kanssa, asiayhteyteensä liitettynä. Tämä edellyttäisi perusteellista tietoa menneen ja nykyisen maankäytön kokonaisvaikutuksista. Tällaista tietoa ei ole ollut saatavilla Pohjois-Lapin maakuntakaavaa 2040 ja sen vaikutusten arviointia varten.

Tiedonpuutteen takia tässä kappaleessa nostetaan esiin esimerkinomaisesti maakuntakaava-alueella saamelaisten kotiseutualueella tehtyjen aiempien maankäyttöön liittyvien toimintojen vaikutuksia. Tällaisiksi on kirjallisuuden perusteella ja maakuntakaavan vuorovaikutuksen pohjalta tunnistettu mm. kullankaivuu, metsätalous, matkailun kehittyminen, metsästys sekä Tenojoen kalastusrajoitukset.

Koneellisen kullankaivuun painopiste on viime vuosina siirtynyt Lemmenjoelta etelämmäs, erityisesti saamelaisten kotiseutualueen eteläosiin, Ivalon, Lapin ja Hammastunturin paliskuntien alueille. Kullankaivuulla on ollut kielteisiä vaikutuksia vesistöön, maisemaan, kalakantoihin ja myös porojen liikkumiseen. Alueelle tehtävät tiet ja rakenteet, alueiden puutteellinen merkitseminen ja maisemoinnin laiminlyönti vaikuttavat vielä pitkään itse kullankaivuun loppumisen jälkeenkin. Kullankaivuuluvat koskevat useasti yksittäistä pienimuotoista kaivuuta, mutta useiden lähekkäin sijaitsevien hankkeiden yhteisvaikutukset voivat muodostua merkittäviksi. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 ei osoiteta kullankaivuualueita. Kaavassa ei myöskään osoiteta saamelaisten kotiseutualueelle mineraalipotentialista vyöhykettä tai kaivosalueita. Kaavassa osoitetaan arvokkaita vesistöjä (av), sekä poronhoidolle tärkeitä kohteita. Merkinnät voivat toimia tietolähteenä toimijoille ja viranomaisille hankkeiden luvituksessa.

Metsätaloudella on tyypillisesti kumulatiivisia vaikutuksia alueen muuhun käyttöön. Vaikutukset kasaantuvat pitkänkin ajan kuluessa. Vaikutuksia poronhoitoon voi syntyä jäkälälaitumien heikentymiseen, kevättalven luppolaitumien ja laidunten pirstoutumisen osalta. Maanmuokkaustoimenpiteet heikentävät jäkälämaiden kuntoa. Pirstoutuminen voi johtaa jopa laidunkierron poisjäämi-

seen. Metsätaloutta on harjoitettu suunnittelualueella jo pitkään ja usean paliskunnan alueella. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan saamelaisten kotiseutualueelle metsätalous- ja poronhoitovaltaisia alueita (M-1), maa- ja metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltaisia alueita, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-3) sekä luontaistalous- ja poronhoitovaltaisia alueita (Ms-1). Näihin merkintöihin on liitetty suunnittelumääräykset, jotka muistuttavat saamelaisten oikeudesta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Maakuntakaavassa osoitettuun saamelaisten kotiseutualueeseen on liitetty metsätaloutta koskeva määräys, jonka mukaan metsätalouden tulisi käyttää luontaista uudistamista sille soveltuvilla kohteilla ja välttää maanpinnan voimakasta käsittelyä. Maakuntakaava ei osoita saamelaisten kotiseutualueelle maa- ja metsätalousvaltaisia M-alueita.

Matkailu on kehittynyt viime vuosikymmeninä vahvasti, erityisesti Saariselällä ja Inarin kirkonkylällä. Matkailun kehittyminen on vaatinut osaltaan maankäyttömuutoksia. Koiravaljakkotoiminta on viime vuosina laajentunut ja Lapin luonnossa halutaan kulkea nykyään hiihdon ja vaelluksen ohella erilaisilla kulkuneuvoilla, kuten polkupyörillä. Näiden yhteisvaikutus maankäyttäjinä voi paikallisesti muodostua merkittäväksi. Matkailuun on liittynyt myös ikäviä lieveilmiöitä, kuten saamelaisuuden hyväksikäyttöä ja väärän tiedon levittämistä, joiden kitkemiseksi Saamelaiskäräjät ovat antaneet erityisohjeita. Pohjois-Lapin maakuntakaavalla 2040 tuetaan matkailun kehittymistä osoittamalla seudullisesti merkittäviä matkailupalvelujen alueita, kuitenkin siten, että se tukeutuu rakennettuun ympäristöön ja siten, että matkailun vetovoimatekijät, joihin saamelaiskulttuurikin vahvasti lukeutuu, säilyvät. Matkailumerkintöihin on liitetty suunnittelumääräykset tästä, sekä muistutus saamelaisten oikeudesta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan.

Monet saamelaiset saavat osan elinkeinoistaan luontaistaloudesta, eli kalastuksesta, metsästyksestä, sienestyksestä ja marjastuksesta sekä käsityöstä. Ulkopaikkakuntalaisille myönnettyjen metsästyslupien myötä poronhoitoalueella liikkuu poroihin tottumattomia metsästyskoirakkoja, jotka

ovat voineet aiheuttaa mittavia menetyksiä poronhoidolle. Lohen kalastus Tenojoella on tärkeä osa saamelaiskulttuuria. Lohenkalastusta on Tenon Atlantin lohikannan heikon tilan takia jouduttu rajoittamaan jo kolmena kesänä peräkkäin. Lohenpyynnin kieltämisellä on monenlaisia vaikutuksia saamelaiseen kulttuuriin. Luonnonvarakeskuksen selvityksessä (Abernethy ym. 2022) negatiivisista vaikutuksista esiin on noussut muun muassa taloudellinen eriarvoisuus sekä yrittäjien että kotitalouksien välillä. Suurin huoli on kuitenkin pitkäaikaisen kiellon vaikutuksista. Pelko kulttuurin häviämisestä ja sen kautta identiteetin menettämisen ovat nousseet esiin hyvin voimakkaasti. Huoli koskee perinteisen saamelaisen tiedon ja taidon jakamisen estymistä, mutta myös elämäntavan menettämistä. Arviolta neljännes Utsjoen asukkaista kalastaa Tenon lohen nousualueella. Kalastuskielto vaikuttaa myös niiden ihmisten elämään, jotka eivät kalasta – etenkin saamelaisten keskuudessa. Kalastukseen liittyvät taloudelliset, kulttuuriset ja sosiaaliset vaikutukset puolestaan vaikuttavat suoraan ja epäsuorasti yhteisön terveyteen ja hyvinvointiin. Maakuntakaavoituksella ei ohjata metsästystä tai kalastusta sinällään, mutta kaavamerkinnöillä ja -määräyksillä voidaan pyrkiä tukemaan luontaistalouden edellytyksiä. Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 osoittaa luontaistalous- ja poronhoitovaltaisia alueita (Ms-1), merkintään on liitetty määräys, jonka mukaan alueen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee ottaa huomioon saamelainen rakennusperinne ja turvattava tiivis ja luonteva yhteys luonnonympäristöön. Tenojoen vesistö on Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu arvokkaaksi vesistöksi (av).

Nykyisten vaikutusten osalta huomionarvoisia ovat ilmiöt, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja viimeisimpänä turvallisuusympäristön muutokset. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa horjuttaa Euroopan vakautta ja huoltovarmuuden sekä ruokaturvan merkitys korostuu. Myös Suomen NATO-jäsenyydellä tulee olemaan vaikutuksia myös pohjoisimman Suomen maankäytön osalta. Näiden ilmiöiden suorista ja epäsuorista kokonais- ja yhteisvaikutuksista on tällä hetkellä niukasti tietoa saatavilla.

Edelliset esimerkit kuvaavat osaltaan maakuntakaavaa edeltäneen maankäytön ja tämänhetkisten ilmiöiden vaikutuksia saamelaiskulttuuriin. Maakuntakaavoituksen kumulatiivisten vaikutusten osalta olennaista on myös todeta muutokset aluevarauksissa suhteessa voimassa olevaan maakuntakaavaan.

Saamelaisten kotiseutualuetta koskien merkittävimmät muutokset 28.1.2008 lainvoiman saaneeseen Pohjois-Lapin maakuntakaavaan verrattuna ovat auto- ja kylmättestausalueiden laajennukset ja lisäykset, metsätalous- ja poronhoitovaltaisten alueiden, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-1) muuttuminen metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltaiseksi alueiksi, joilla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU-3) ja näiden laajennukset ja lisäykset, maa-ainestenotto-kohteiden (EO) osoittaminen, uusien suojelualueiden osoittaminen (SL), poronhoidon kannalta erityisen tärkeät alue/kohde/aita-merkinnät (ph), arvokas vesistö -merkinnät (av) sekä saamelaiskulttuuriin kohdennetut suojelu-, kulttuuriympäristö- ja maisemamerkinnät (Sa-SRV/Sa-SR/Sa-SR1 ja SamaV/Sa-ma). Pohjois-Lapin maakuntakaavassa osoitetaan valtioneuvoston 18.11.2021 päätöksen mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA), jotka saamelaisten kotiseutualueella koskevat laajoja alueita. Myös voimajohdon yhteystarve on uusi merkintä verrattuna voimassa olevaan maakuntakaavaan. Merkintöjen lisäksi Pohjois-Lapin maakuntakaavaan 2040 on lisätty määräyksiä, jotka turvaavat saamelaiskulttuurin ylläpitoa ja kehittämistä. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 ei osoiteta enää todennäköistä mineraalivarantoaluetta saamelaisten kotiseutualueelle. Voimassa olevan maakuntakaavan merkintä seututiestä Virtaniemestä Paatsjoen kautta Norjaan sekä merkintä yhdytiestä Kuttura-Repojoki poistuvat kokonaan. Myös ulkoilun yhteystarve-merkintä Utsjoen ja Karigasniemen välillä sekä moottorikelkkareitin yhteystarve-merkintä Paatsjoella poistuvat. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 on pyritty korostamaan poronhoidon ja saamelaiskulttuurin vaikutustenarviointia ja saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

9. OSALLISTUMIS- JA VUOROVAIKUTUSMENETTELYN TULOKSET

9.1 YHTEENVETO KAAVOITUKSEN ERI VAIHEISTA

9.1.1 Perustieto- ja tavoitevaihe

Lapin liiton hallitus päätti 24.4.2017 kuuluttaa Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 vireille ja asettaa osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtäville. Maakuntakaava kuulutettiin vireille ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma asetettiin nähtäville 2.5.2017 alkaen Lapin liitossa, Lapin kunnissa sekä Lapin liiton internetsivuilla. Ympäristöministeriö lähetti 4.7.2017 ilmoituksen Norjan valtiolla Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 vireillettööstä.

Kuntien tavoitteet kerättiin 27–29.9.2017 ja maakuntakaava-alueen sidosryhmien tavoitteet 10.10.2017–21.2.2018 ja 25.4.2018. Saamelaiskäräjien kanssa neuvoteltiin 28.9.2017. Tavoitteita käsiteltiin myös ohjausryhmän kokouksessa 23.2.2018 sekä Lapin liiton hallituksessa 16.4.2018, jolloin myös osallistumis- ja arviointisuunnitelma tarkistettiin.

Kaavasta käytiin myös suunnittelupalavereita kaava-alueen keskeisten poroisäntien kanssa touko-kesäkuussa ja elokuussa 2018.

Pohjois-Lapin maakuntakaavasta pidettiin seminaari 27.–28.9.2018, jolloin esiteltiin alustavia luonnoksia laadituista taustaselvityksistä sekä alustavaa maakuntakaavakarttaa ja selostusta. Seminaarin tarkoituksena oli välittää tietoa, jalostaa valmisteluaineistoa sekä vaikutusten arviointia. Seminaarin yhteydessä pidettiin myös maakuntakaavan ensimmäinen viranomaisneuvottelu 28.9.2018. Kaavaprosessin aikana käydyillä neuvotteluilla ja ohjausryhmän kokouksilla sekä niistä saaduilla palautteilla on ollut suuri vaikutus Pohjois-Lapin maakuntakaavan valmisteluaineiston sisältöön.

Saamelaiskärjälain 9 §:n mukainen neuvottelu saamelaiskäräjien kanssa järjestettiin 16.10.2018 ja kolttien kanssa 17.10.2018. Poronhoitolain 53 §:n mukainen neuvottelu järjestettiin 4.9.2018.

9.1.2 Valmisteluvaihe

Valmisteluaineisto viimeisteltiin ja käsiteltiin ohjausryhmässä 25.10.2018 sekä Lapin liiton hallituksessa 12.11.2018. Valmisteluaineisto sisältää maakuntakaavaa varten laaditut selvitykset sekä kaavakartan ja selostuksen liitteineen. Valmisteluaineisto vaihtoehtoineen oli nähtävänä 28.1–28.2.2019. Yleisötilaisuudet pidettiin kaikissa maakuntakaava-alueen kunnissa 12–14.2.2019.

Valmisteluvaiheessa lähetettiin 55 lausuntopyyntöä, joista palautteena saatiin kunnilta ja viranomaisilta 31 lausuntoa. Mielipiteitä yhteisöt jättivät 45 ja yksityiset 75 kpl, joissa osassa oli useita allekirjoittajia (yhdessä 111 kpl). Yksi mielipiteistä oli myös adressit.com-sivustolla, jossa allekirjoittajia oli 320 kpl kappaletta. Erityisesti palautteen kohteena olivat pääradan ohjeellisen/vaihtoehtoisen linjauksen osoittaminen, Fingridin 400 kV voimajohto ja matkailu.

Valmisteluvaiheessa saadun palautteen pohjalta maakuntakaavaan tehtiin seuraavia muutoksia/korjauksia:

- Vaihtoehtoisen M-2-alueen poistaminen
- Matkailun vetovoima-alueen, matkailun ja virkistyskehittämisen kohdealueen rajausmuutoksia (Mutenia)
- Mk-1-vyöhykkeen lisääminen Vuotso-Purnumukka-alueelle
- Pääradan ohjeellisten/vaihtoehtoisten linjauksien karsimiset
- Uusia matkailukohteita ja matkailupalveluiden kohteita
- Pahtavaaran kaivosalueen (EK 1905), Keivitsan kaivosalueen (EK 1904) rajausmuutokset
- EK-1-merkinnän lisäys (EK-1 1922, 1923, 1924)
- MaS- ja ur/k-merkintöjen lisäykset
- Sa-SR/Sa-SR1- ja Sa-ma/Sa-maV-merkintöjen lisäykset
- Arvokas vesistö -merkintöjen lisäykset
- Kylmättestauksen kehittämisyöhykkeen (el) lisääminen

- Ajoneuvotestauksen kehittämiskäytävän (el-1) lisääminen
- Lisätty laidunkierro- ja työaita (ph 7405) jatkeeksi, lisätty uusi erotusaita ja esteaita
- Muutettu EO 2700 -merkinnän sijaintia
- Fingridin 400 kV ohjeellinen/vaihtoehtoinen voimajohtolinjaus muutettu yhteystarvemerkinneksi ja merkintään lisätty kaavamääräys
- Lisätty Pittiövaaran mittausasema (E)
- MU-1 6042 muutettu MU-3-alueeksi sekä lisätty Pielpaniemen alue
- MU-1 6041 muutettu MU-3-alueeksi sekä rajattu uudelleen
- Lisätty MU-3 6043 Tankavaara
- Lisätty poronhoidon kannalta erityisen tärkeä alue/kohde/aita Sallivaaran erotusaita (ph 7427), Hammastunturin erotusaita (ph 7428), Ulkusijankankaan erotusaita (ph 7429), Syväjärven esteaita (ph 7430), Orajärven estetaita (ph 74018), Ivalon paliskunnan laidunkierro aita (ph 7405 Uusipää-Suorsapää)
- Karigasniemelle lisätty matkailupalveluiden alue (RM 1442) sekä Lemmenjoelle lisätty matkailukohde (rm 1444)
- Poistettu tuulivoimaloiden alueet Värttiövaara (tv 2336), Voutavaara (tv 2339), Lavaselkä (tv 2333) ja Kolholaki-Palo-Naakiselkä (tv 2341)
- Lisätty erityiskohde merkinnällä Näätämon rajanylityspaikka (E 1844), Nuorgamin rajanylityspaikka (E 1845), Utsjoen rajanylityspaikka (E 1846) ja Karigasniemen rajanylityspaikka (E 1847) sekä Pittiövaaran mittausasema (E 1848)
- Lisätty Kotsamon räjäytysalue (EP 2893) ja sille suojavyöhyke (sv 1981)
- Lisätty yksityinen luonnonsuojelualue Eko-Onnela (SL 4341)
- Lisätty muinaisjäännöskohteet Seärihjoki-Härkäjoki (SM 3715) ja Ala-Jalve (SM 3716)
- Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden alueiden (ma) rajauksia muutettu (Kaunispää ma 5944, Ukonjärvi-Myössäjärvi ma 5965) sekä poistettu Nellim ma 5941
- Lisätty merkittävä II maailmansodan aikainen sotahistoriallinen kohde Schutzstellung ja Tankavaara (maS 4849)

- Tarkistettu yhdystien sijaintia Lokan kylän itäpuolella
- Moottorikelkkareittien osoittaminen yhteystarvemerkinneillä Unarijärvellä, Sakaatin kaivosalueella ja Porttipahdalla
- Pääradan ohjeellista vaihtoehtoista linjausta tarkistettu Sota-aavan osalta
- Kaavaselostuksen vaikutustenarviointeja täydennetty
- Kaavaselostuksessa tehty lukuisia tekstitäydennyksiä ja korjauksia saadun palautteen perusteella

9.1.3 Ehdotusvaihe

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 12 §:n mukainen lausuntomenettely

Maankäyttö- ja rakennuslain 1.2.2016 voimaan tulleen muutoksen myötä maakuntakaavaehdotus lähetettiin ensin kunnille, ministeriöille, viranomaisille ja keskeisille yhteisöille lausuttavaksi. Lapin liiton hallitus hyväksyi 4.11.2019 maakuntakaavaehdotuksen viranomaislausunnoille. Lausuntopyyntöjä lähetettiin 54 kpl. Palautteena saatiin kunnilta ja kuntayhtymiltä 7, ministeriöiltä 5, viranomaisilta ja yhteisöiltä 18 lausuntoa. Yhteensä palautteena saatiin 30 lausuntoa. Palautteen kohteena olivat erityisesti pääradan ohjeellisen/vaihtoehtoisen linjauksen osoittaminen, kaivostointi, maantieliikenne, vaikutustenarviointi ja maakuntakaavan määräykset. Ympäristöministeriö lähetti 18.3.2020 Norjan valtiolle lausuntopyynnön Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 ehdotuksesta. Ympäristöministeriö välitti Norjan antamat kommentit ehdotuksesta Lapin liitolle 22.5.2020.

Kuulemisen perusteella maakuntakaavaan tehtiin seuraavia korjauksia:

Maakuntakaavakarttaan on lisätty:

- EAH 2891 Kerttuvaaran ampuma- ja harjoitusalue (Inari)
- TP 612 Kelukoskenmaa (Sodankylä)
- MY-1 3965 Kenesjärven luonnonsuojelualue (Utsjoki)
- MY-1 3966 Aksujärven soidensuojelualue (Inari)
- SM 3717 Ruijanpolku

- ph 7431 Lauttiselän erotusaita (Oranien paliskunta)
- EK-1-alueet muutettu ek-1-merkinnöiksi (Kevitsa, Pahtavaara ja Kaareselkä)
- EP-2 2890 Rajajooselin raja-asema
- er1-rajavyöhyke
- EO 2722 Karigasjoen sora- ja hiekka-alue (numero otettu uudelleen käyttöön)
- Koltta-alueen rajaa muutettu Keväjärvi
- Mellanaavan E-alueen rajausta hieman muutettu Keväjärveltä
- Lisätään arvokas vesistö -merkintään Silisjoki, Gisttapeljoki, Harrijoki ja jokireitti Akalauttajoesta Keskimmäinenjärveen.
- Piilolan kävelyreitti ur/k-merkinnällä

Kaavakartasta on poistettu:

- Nuttion tuulivoimaloiden alue tv (2340)
- E 1803
- EO-merkinnät: 2695, 2704, 2706, 2712, 2718, 2719, 2722, 2730, 2737 ja 2738
- Sakatin kaivosalue EK 1921 ja maanalainen kaivoalue ek-ma 1921
- Lokka–Mäntypää-tieyhteys
- Peurasuvanto–Kuivasalmi-tieyhteys

Muihin kaava-asiakirjoihin tehdyt muutokset:

- Kaavamääräyksiä on täydennetty ja korjattu
- Kaavaselostuksen vaikutustenarviointeja on täydennetty
- Kaavaselostuksen liite 8 saamelaiskulttuurin vaikutustenarvioinnista, prosessista ja tietopohjasta lisätty
- Kaavaselostuksessa on tehty tekstitäydennyksiä ja korjauksia saadun palautteen perusteella

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 11 §:n mukainen viranomaisneuvottelu

Maakuntakaavan toinen eli ehdotusvaiheen viranomaisneuvottelu pidettiin 22.4.2020 Viranomaisneuvottelun muistio on kaavaselostuksen liitteenä 7.

Natura-arvioinnit

Pääradan ohjeellinen/vaihtoehtoinen -linjausmerkintää ja Peurasuvanto-Kuivasalmen uutta yhdystietä koskevat Natura-arvioinnit lähetettiin lausunnoille Lapin ELY-keskukselle ja Metsähallitukselle 22.1.2020.

Natura-arviointien lausuntoaika oli kuusi kuukautta. Arvioinneista saatiin lausunnot Lapin ELY-keskukselta ja Metsähallitukselta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 65 §:n ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen 12 §:n mukainen julkinen nähtäville asettaminen

Pohjois-Lapin maakuntakaavaehdotus viimeisteltiin ja käsiteltiin ohjausryhmässä 27.5.2020. Lapin liiton hallitus 8.6.2020 hyväksyi vastineet viranomaislausuntoihin sekä vastineiden mukaisesti korjatun maakuntakaavaehdotuksen asetettavaksi julkisesti nähtäville (12.10-15.11.2020).

Ehdotusvaiheen julkisessa kuulemisessa saadun palautteen pohjalta maakuntakaavaan tehtiin seuraavia korjauksia:

Maakuntakaavakartan muutokset:

- Lisätty Pyrynmaan ja Einarinmaan luonnonsuojelualue (SL 4343)
- Lisätty Inari- ja Kietsimäjoet arvokas vesistö -merkinnällä (av 6584)
- Tarkistettu Ivalon lentokentän aluerajausta (LL 1625)
- Lisätty ekologinen yhteystarve Vätsärin erämaa-alueelta kohti Øvre Pasvikin kansallispuistoa sekä UKK-puiston ja Vintilänkairan luonnonsuojelualueen välille
- Poistettu Laanilan tutkimusmetsää koskeva osa-aluemerkintä (mt 5113)
- Tarkistettu merkittävän II maailmansodan aikaisen sotahistoriallisen alueen Schutzstellung (maS 4849) rajausta
- Supistettu kylmättestauksen kehittämisyöhykkeen (el 1681) rajausta

Lisäksi kaavakartalta on poistettu Jäkälä-Äytsin kultakämpä SR-1-merkintä (SR-1 3074).

Muihin kaava-asiakirjoihin tehdyt muutokset:

- Kaavamääräyksiä on täydennetty ja korjattu
- Kaavaselostuksen vaikutustenarviointeja on täydennetty
- Kaavaselostuksessa on tehty tekstitöiden korjauksia saadun palautteen perusteella

9.1.4 Uudelleenvalmistelu, ehdotusvaihe

Lapin liiton valtuuston 17.5.2021 päätöksen mukaisesti Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 valmistellaan uudelleen ilman niin, että Jäämerenrata ja siihen liittyvät linjaukset, varaukset ja merkinnät poistetaan kaavasta sekä kaikesta kaava-aineistoista saamelaisten kotiseutualueella. Maakuntakaavaa on muutettu seuraavanlaisesti:

Maakuntakaavakartan muutokset:

- poistettu päärata ohjeellinen/vaihtoehtoinen (Jäämeren rata) merkintä Sodankylän pohjoispuolelta sekä Rovaniemi-Sodankylä väliltä
- lisätty päärata yhteystarve merkintä Sodankylästä länteen kohti Kittilää
- poistettu Koillisväylän datakaapeli -merkintä
- valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Vnp 18.11.2021) osoitettu osa-aluemerkinnällä Saamelaiskulttuuri, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeä alue tai kohde (Sa-maV)
- lisätty uusia yli 50 ha yksityisiä luonnonsuojelualueita
- lisätty luonnonsuojelualueina Valtioneuvoston päätöksen (2.2.2023) mukaiset valtion metsien suojeluun liittyvä tasesiirto (rajaukset Metsähallitukselta)
- poistettu turvetuotantoalueet ja potentiaaliset turvetuotantoalueet
- poistettu moottorikelkkailureitti väliltä Saariselkä-Rajajooseppi (otettu pois käytöstä). Lisätty moottorikelkkailureitin yhteystarve välille Saariselkä-Rajajooseppi-Nellim
- mineraalipotentialisen alueen täsmentäminen Sodankylässä
- poistettu Karesselän potentiaalinen kaivos-toiminta-alue (ek-1)

- lisätty Sodankylään kaksi tuulivoimala-aluetta (tv 2355 Kotalehto (Unarin länsipuolella), tv 2356 Kurittuaapa (Porttipahdan eteläpuolella))
- lisätty Sodankylään Poikajuntin teollisuusalue kohdemerkinnällä (T 721) ja Rakkukummun terminaali-alue kohdemerkinnällä (L 1651)

Muihin kaava-asiakirjoihin tehdyt muutokset:

- Kaavamääräyksiä on täydennetty ja korjattu
- Kaavaselostuksen vaikutustenarviointeja on korjattu ja täydennetty
- Kaavaselostuksessa on tehty tekstitöiden korjauksia

Muutoin Pohjois-Lapin päivitetty maakuntakaavaehdotus 2040 oli aiemman ehdotuksen mukainen.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 13 §:n mukainen lausuntomenettely

Lapin liiton hallitus hyväksyi 24.4.2023 tarkistetun Pohjois-Lapin maakuntakaavaehdotuksen 2040 lähetettäväksi maankäyttö- ja rakennusasetuksen 13 §:n mukaisesti viranomaislausunnoille. Maakuntakaavaehdotus oli viranomaislausunnoilla 12.5.-30.6.2022 välisen ajan. Lausuntoja pyydettiin viranomaisilta ja keskeisiltä yhteisöiltä yhteensä 54. Lausunnonantajille pidettiin maakuntakaavaehdotuksen esittelytilaisuus 31.5.2023. Lausuntoja saatiin yhteensä 27; kunnat ja kuntayhtymät 7, ministeriöt 3, viranomaiset ja yhteisöt 17.

Pohjois-Lapin maakuntakaavaehdotukseen 2040 on tehty seuraavat keskeiset muutokset viranomaislausuntojen vastineiden perusteella:

- yhdystie, ohjeellinen Nellim-Muotkavaara ja moottorikelkkailun yhteystarve välillä Saariselkä-Raja-Jooseppi-Nellim poistetaan maakuntakaavaehdotuksesta
- tuulivoimaloiden alueista Kurittuaapa (tv 2356) poistetaan maakuntakaavaehdotuksesta (Natura vaikutukset) sekä Joukahaiselkä-Tuore Kulvakkoselkä (tv 2320) supistetaan aluetta laajennuksen osalta (vaikutukset Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueeseen)

- metsätalous-, matkailu- ja poronhoitovaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja (MY-1) -merkinnät muutettiin luonnonsuojelualueiksi (SL)
- lisätään Sodankylän ampumaradan melualueet (me4 ja me5)
- poistettiin sellaiset maa-ainesten ottoalueet (EO), joilla ei ollut voimassa olevaa maa-aineisten ottolupaa
- kaivosalueeseen (EK) lisättiin suunnittelumääräys: ”Kaivosalueen suunnittelussa, toteuttamisessa ja toteuttamisen ajoituksessa on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset.”
- pääradan yhteystarve -merkinnän linjasta yleispiirteistetään
- vaikutusten arviointia on täydennetty

Maankäyttö- ja rakennuslain 65 §:n ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen 12 §:n mukainen julkinen nähtäville asettaminen

Pohjois-Lapin maakuntakaavaehdotus viimeisteltiin ja käsiteltiin ohjausryhmässä 3.10.2023. Lapin liiton hallitus 30.10.2023 hyväksyi vastineet viranomaislausuntoihin sekä vastineiden mukaisesti korjatun maakuntakaavaehdotuksen asetettavaksi julkisesti nähtäville. Maakuntakaavaehdotus oli julkisesti nähtävillä 7.12.2023-16.1.2024.

Maakuntakaavaehdotuksesta saatiin 25 muistutusta. Viranomaisilta 4, yhteisöiltä ja yrityksiltä 14 ja yksityisiltä 7. Keskeinen palaute koski seuraavia asioita:

- kylmättestauksen kehittämisvyöhyke Inarissa
- matkailun vetovoima-alue, matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealue
- moottorikelkkailureitin välillä sijainti Inari-Kaamanen
- moottorikelkkailun yhteystarve välillä Saariselkä-Raja-Jooseppi-Nellim
- tuulivoimala-alueet
- MU-3 -alueet
- vaikutusten arviointi

Lapin liiton hallitus hyväksyi 11.3.2024 vastineet Pohjois-Lapin maakuntakaavaehdotuksesta 2040 saatuihin muistutuksiin.

10. MAAKUNTAKAAVAN TOTEUTTAMINEN

Maakuntakaavan toteuttaminen tapahtuu pääasiassa välillisesti, toisaalta yksityiskohtaisempien kaavojen ja niihin liittyvien toteuttamissäännösten perusteella sekä toisaalta viranomaisten päätöksenteon tuloksena.

Maakuntakaava on Maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n mukaan ohjeena laaditaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä muutoin ryhdyttäessä toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 2 momentti edellyttää, että viranomaisten (koskee kaikkia viranomaisia) on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Yleispiirteisyytensä takia maakuntakaava sallii kaavajärjestelmän sisällä tarkoituksenmukaisen joustavuuden. Maakunnallisista lähtökohdista määritetyt alueiden käytön periaatteet ja aluevaraukset täsmentyvät yksityiskohtaisemmassa alueidenkäytön suunnittelussa. Maakuntakaavan ohjeena oleminen edellyttää maakuntakaavan keskeisten periaatteiden ja maankäyttöratkaisujen välittymistä yksityiskohtaisempaan suunnitteluun.

Lapin liitto pyrkii vaikuttamaan viranomaisten välisessä yhteistyössä siihen, että maakuntakaavaa toteutetaan mahdollisimman aktiivisesti. Yhteistyö toteutuu esim. kuntakaavakohtaisissa viranomaisneuvotteluissa ja lausunnoissa.

Maakuntakaavaa toteutetaan pääasiassa yksityiskohtaisemmalla maankäytön suunnittelulla, jolle maakuntakaava on ohjeena. Sitä toteutetaan myös viranomaisten muulla päätöksenteolla. Tärkeimpiä toteuttajia ovat kunnat, Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Väylävirasto, Metsähallitus ja yritykset sekä rahoittajina myös Lapin liitto ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Maakuntakaava vaikuttaa suoraan rakennustoimintaan vain siltä osin kuin siitä seuraa ehdollinen rakentamisrajoitus.

Toteuttamisen välineet ja toteuttajat luetellaan määräyskohtaisesti ja maankäyttöluokittain liitteessä 4.

Maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus on voimassa virkistys- ja suojelualueeksi osoitetulla alueella, Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen tarkoituksiin osoitetulla alueella ja liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetuilla alueilla (V, L, LL, EA, EN, EJ, EP, EP-2, EAH, er1, SL, Se, SM, SRV, Sa-SRV, SR, Sa-SR, SR1, Sa-SR1, vt, kt, st, yt, voimajohto). Rajoitus laajennetaan koskemaan kaivosalueita (EK), suojavyöhykkeitä (sv), melualueita (me ja me1), vesialuetta (W-1) sekä tärkeitä ja vedenhankintaan soveltuvia pohjavesialueita. Rajoitus ei koske tuulivoimaloiden alueita (tv). Korvausmenettelystä on säädetty MRL 33 §:ssä.

Toteuttaminen ajoittuu seuraavien 20 vuoden ajalle.

11. YHTEENVETO

Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 perustuu valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin, Lappi-sopimukseen 2022–2025, laatimisen aikana tehtyihin selvityksiin sekä laajaan vuorovaikutukseen viranomaisten ja sidosryhmien edustajien kanssa. Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Viranomaisten tulee ottaa se huomioon ja pyrkiä edistämään sen toteutumista.

Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 perustana on hyödynnetty neljää erillisselvitystä: Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 liikennejärjestelmä- ja ratayhteysselvitys, Sodankylän tuulivoimaselvitys, Lapin tuulivoimaselvitys 2022, Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 geologiset varat, pohjavedet ja turvetuotantoon soveltuvat suot -selvitys sekä Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 luonto- ja maisemaselvitys. Maakuntakaavaan on laadittu valmisteluvaiheen jälkeen Pohjois-Lapin maakuntakaavan ratayhteysselvityksen täydennys.

Luonnonsuojelulain 35 §:n mukaiset Natura-arvioinnit pääradan ohjeelliseen, vaihtoehtoisen linjaukseen, Pomokairan uudelle yhdystielle sekä Test World Oy:n erityisalueen laajennukseen liittyen. Lapin Ely-keskukselta ja Metsähallitukselta on saatu luonnonsuojelulain mukaiset lausunnot tehdyistä Natura-arvioinneista.

Maakuntakaavassa annetaan koko kaava-aluetta koskevia yleismääräyksiä, maankäyttöluokittaisia määräyksiä, yksittäisiä alueita koskevia määräyksiä sekä osa-aluemerkinnöin tai kehittämisen kohdealueen merkinnöin rajattua aluetta koskevia määräyksiä.

Tavoitteena ovat Lapin ja Pohjois-Lapin alueen kehittämistä tukevat ratkaisut. Kaavan kehittämisvyöhykkeiksi valittiin sellaisia alueita, joilla on parhaat luontaiset edellytykset esimerkiksi nykyisen toiminnan, luonnonolojen tai liikenteellisen sijainnin perusteella. Nämä vyöhykkeet ovat kehittämispoliittisia linjauksia eivätkä varsinaisia aluevarauksia:

- Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueelle sijoittuu maakunnallinen/kansainvälinen Jäämeren kehittämiskäytävä.
- Kaavassa osoitetaan matkailun vetovoima-alueita, matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueita: Luosto–Sodankylä-, Vuotso–Saariselkä–Ivalo-, Menesjärvi–Lemmenjoki-, Inarijärvi-, Yläköngäs–Nuorgam-, Karigasniemi- ja Sevettijärvi–Näätämö-alueet.
- Maakuntakaavassa osoitetaan maaseudun kehittämisen kohdealueita (Petkula–Kersilö–Moskuvaara–Sattanen), Kellujärvi–Puolakkavaara–Siurunmaa, Unari–Syväjärvi–Vaalnmaa) sekä maaseudun kehittämisen kohdealueita, joilla korostuu saamelaiskulttuuri (Rovisuvanto–Outakoski–Nuvvus, Vuotso–Purnumukka, Partakko–Väylä, Sevettijärvi–Näätämö, Kaasmukka, Angeli–Tirro ja Nellim).
- Mineraalipotentialisella vyöhykkeellä osoitetaan alueita, joilla on todettu merkittäviä malmi- tai mineraalivarantoja. Merkinnän tarkoituksena maakuntakaavassa on informoida mineraalipotentialista alueella ja siten varautua mahdolliseen kaivostoiminnan suunnitteluun. Pohjois-Lapin maakuntakaava-alueella mineraalipotentialiseksi vyöhykkeeksi on osoitettu alue Sodankylän vihreäkivi-vyöhykkeellä.
- Joukkoliikenteen kehittämiskäytävällä osoitetaan joukkoliikenteen kehittämiseen liittyvät yhteystarpeet Rovaniemeltä/Sodankylästä Utsjoen kirkonkylälle.
- Ekologinen yhteystarve -merkinnällä osoitetaan virkistykseen tai ekologiseen verkostoon liittyviä yhteystarpeita.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan kohteita keskustatoiminnoille, taajamatoimin-

noille ja keskuskylille. Työpaikka-alueita on osoitettu Ivaloon ja Sodankylän keskustaajaman lähis-
tölle. Teollisuusalueena on osoitettu Poikelan te-
ollisuusalue Sodankylän kirkonkylän eteläpuolelle.

Maakuntakaavassa osoitetaan maa- ja metsäta-
louskäyttöön, metsätalouden ja poronhoidon,
luontaistalouden ja poronhoidon käyttöön tarkoi-
tettuja alueita, joita voidaan käyttää alueen pää-
asiallista käyttötarkoitusta sanottavasti haittaa-
matta ja luonnetta muuttamatta myös muihin tar-
koituksiin. Lisäksi osoitetaan metsätalous- ja po-
ronhoitovaltaisia alueita sekä metsätalous-, mat-
kailu- ja poronhoitovaltaisia alueita, joilla on eri-
tyistä ulkoilun ohjaamistarvetta.

Maakuntakaavassa osoitetaan valtion mailla ole-
via METSO-alueita ja Metsähallituksen suojelu-
metsiä sekä soidensuojelun täydennyskohteita
merkinnällä metsätalous- ja poronhoitovaltainen
alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja. Alueet ovat
säädösvalmistelussa.

Poronhoidon toimintaedellytyksiä turvataan kaa-
vamääräyksillä. Lisäksi osoitetaan poronhoidon
kannalta tärkeitä kohteita (erotuspaikat, kämpät),
kiinteät laidunaidat ja poroteurastamot sekä koe-
porotarha. Maakuntakaavassa on osoitettu myös
erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettun alueen
raja, paliskuntien väliset rajat sekä valtion välinen
poroaita.

Saamelaiskulttuurin toiminta- ja kehittämisedelly-
tyksiä on edistetty antamalla koko maakunta-
kaava-alueita koskeva määräys, jolla turvataan
saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää
ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä
määräys, jolla huolehditaan saamelaiskulttuurin ja
-elinkeinojen sekä poronhoidon kannalta merkit-
tävien yhtenäisten alueiden säilymisestä. Maakun-
takaavassa on osoitettu myös saamelaisten koti-
seutualue, kolttala-alue ja erityisesti poronhoitoa
varten tarkoitettun alueen raja. Lisäksi kehittämis-
periaate-, aluevaraus- ja osa-aluemerkinnöissä
(mv, mk-1, sa, ka, ats, M-1, Ms-1, MU-3, RM, rm,
EO, Se, Sa-SRV, Sa-SR, Sa-SR1, Sa-maV, Sa-ma, pr/o
ja z/yt) on kaavamääräyksiä saamelaisten kulttuu-
riperintö- ja ympäristöarvojen erityispiirteiden
huomioimisesta sekä määräys, jossa saamelaisten
kotiseutualueella alueidenkäytön suunnittelussa
turvataan saamelaisille alkuperäiskansana oikeus
ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Matkailupalvelujen alueita on osoitettu matkailu-
keskuksiin Saariselällä ja Pyhä-Luostolla sekä koh-
demerkinnällä Nuorgamiin, Utsjoen kirkonkylälle,
Karigasniemeen, Inarin kirkonkylälle, Veskonie-
meen, Nellimiin, Menesjärvelle ja Tankavaaraan.
Lisäksi osoitetaan matkailukohteita, jotka ovat
merkittäviä yksittäisiä matkailukohteita.

Maakuntakaavassa osoitettu maantieverkko nou-
dattaa pääosin nykyisiä linjauksia ja tieluokituksia.
Merkittävästi parannettavina teinä osoitetaan Vt 4
Sodankylä–Utsjoki, kt 92 Karigasniemi–Kaama-
nen–Näätämö (vt 4 sekä poikittaisen pääyhteyden
jatke), kt 80 Sodankylä–Kittilä, seututie Karigas-
niemi–Utsjoki (mt 970), seututie Sodankylä–Tan-
hua (mt 967) ja seututie Köngäs–Pokka–Inari (mt
955). Tieluokan muutoksia esitetään, Mt 955 Kön-
gäs–Pokka–Inari- ja kt 80 Sodankylä–Kittilä-teille.
Maakuntakaavassa osoitetaan myös uusia tieyh-
teyksiä: Vt 5:n ohjeellinen uusi linjaus Sodankylän
kohdalla ja uusi yhdystie Lokka–Ruuvaaja.

Maakuntakaavassa osoitetaan poikittainen uusi
ohjeellinen/ vaihtoehtoinen ratalinjaus Sodanky-
lään.

Maakuntakaavaan on merkitty moottorikelkkailun
runkoreitistö, joka ohjaa maastoliikennelain mu-
kaisten moottorikelkkailureittien suunnittelua.
Maakuntakaavassa osoitetaan myös ulkoilun run-
koreitit.

Maakuntakaavassa osoitetaan valtakunnallisen,
maakunnallisen ja seudullisen energiahuollon kan-
nalta merkittävät voimajohtolinjaukset sekä nii-
den uudet yhteystarpeet. Maakuntakaavassa osoi-
tetaan pääasiassa 110 kV:n ja sitä suuremmat voi-
majohdot. Energiahuollon kohteena osoitetaan
toiminnassa olevat vesivoimalaitokset. Tuulivoi-
maloiden alueina osoitetaan seudullisesti merkit-
tävät tuulivoimaloiden alueet.

Kaavassa osoitetaan Puolustusvoimien ja Rajavar-
tiolaitoksen alueet Sodankylässä ja Ivalossa, nykyi-
nen Rovajärven ampuma- ja harjoitusalue ja Kylä-
järven ampuma- ja harjoitusalue laajennuksineen
sekä Kerttuvaaran ampuma- ja harjoitusalue.

Erytistoimintoja kuvaavilla merkinnöillä on Poh-
jois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitettu mm.

maa-ainesten ottoalueet, kylmä- ja autotestauksen alueet sekä Rajavartiolaitoksen/Tullin alue. Kaivosaluevarauksina osoitetaan Kevitsa ja Pahtavaara, osa-aluemerkinnällä osoitetulla potentiaalisella kaivostoiminta-alueella Kevitsan ja Pahtavaaran lähialueita.

Luonnonsuojelualueet osoitetaan nykytilanteen mukaisina. Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan kirkkolailla, lailla rakennusperinnön suojelemisesta tai maankäyttö- ja rakennuslain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä rakennetun ympäristön kohteita. Lisäksi osoitetaan valtioneuvoston päätöksen mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, maakunnallisesti tai seudullisesti kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeät alueet tai kohteet. Maakuntakaavassa on lisäksi uusina merkintöinä osoitettu saamelaiskulttuurille tärkeitä rakennussuojelukohteita sekä kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta saamelaiskulttuurille tärkeitä alueita tai kohteita. Maakuntakaavassa on osoitettu myös merkittäviä II maailmansodan aikaisia sotahistoria-alueita tai -kohteita.

Muinaismuistolain nojalla suojeltuja kiinteitä muinaisjäännöksiä on maakuntakaavaan merkitty maakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset. Muut tunnetut muinaisjäännökset on osoitettu kaavaselostuksen kunnittaisissa kulttuuriympäristökartoissa. Maakuntakaavassa on osoitettu myös kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti merkittävät tiet tai reitit.

Pohjois-Lapin maakuntakaavassa 2040 osoitetaan arvokkaat harjualueet tai muut arvokkaat geologiset muodostumat, sekä tärkeät, pääasiassa 1. luokan vedenhankintaan soveltuvat pohjavesialueet. Rantojensuojeluohjelman mukaiset alueet on osoitettu rs-merkinnällä. Maakuntakaavassa osoitetaan myös arvokkaita vesistöalueita.

Melualueita osoitetaan Ivalon lentoasemalle, Rovajärven ja Kyljärven ampuma- ja harjoitusalueen sekä Sodankylän varuskunta-alueen lähiharjoitusalueen ympärille, Ivalon puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen alueelle sekä Kotsamon ja Hukkakeron räjäytyspaikkojen ympärille. Maakuntakaavassa osoitetaan myös SEVESO III -direktiivin mukaiset konsultointivöhykkeet.

Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 voimaantullessaan tulee kumoamaan Pohjois-Lapin maakuntakaavan, joka sai lainvoiman 18.1.2008

Kuva 24. Saamelaiskulttuurikeskus Sajos. Lähde: Terhi Tuovinen / Lapin materiaalipankki

12. YHTEYSTIEDOT

Maakuntakaavan laatii Lapin liiton virasto. Kaavoitustyötä tukemaan Lapin liiton hallitus nimesi ohjausryhmän. Ohjausryhmään kuuluvat:

- Inarin kunta
- Sodankylän kunta
- Utsjoen kunta
- Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä
- Saamelaiskäräjät
- Lapin Ely-keskus (elinkeinot, liikenne, ympäristö)
- Väylävirasto
- Suomen metsäkeskus Lappi
- Metsähallitus
- Paliskuntain yhdistys / paliskunnat
- MTK ry
- Lapin kauppakamari
- Lapin yrittäjät
- Matkailupuolen edustus

Virastossa yhteyshenkilöinä toimivat suunnittelujohtaja Paula Qvick, kaavoituspäällikkö Juha Piisilä,

ympäristöasiantuntija Tiina Elo sekä aluesuunnittelijat Minttu Peuraniemi ja Kaisa Kinnunen.

Lapin liitto, alueidenkäyttö ja ympäristö

Suunnittelujohtaja Paula Qvick
040-653 2996
paula.qvick@lapinliitto.fi

Kaavoituspäällikkö Juha Piisilä
040-711 8382
juha.piisila@lapinliitto.fi

Ympäristöasiantuntija Tiina Elo
040-669 2501
tiina.elo@lapinliitto.fi

Aluesuunnittelija Minttu Peuraniemi
040-542 6252
minttu.peuraniemi@lapinliitto.fi

Aluesuunnittelija Kaisa Kinnunen
040-4801719
kaisa.kinnunen@lapinliitto.fi

PL 8056, 96101 Rovaniemi
Hallituskatu 20 B, 96100 Rovaniemi
E-mail: info@lapinliitto.fi

13. LÄHTEET

Abernethy, P., Saijets, J., Jokinen, M., Knuuttila M. ja Hiedanpää, J. 2022. Tenojoen lohenkalastuskiellon yhteiskunnalliset vaikutukset ja niiden seuranta. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 103/2022.

Anon. 2023: Status of the Tana/Teno River salmon populations in 2022. Report from the Tana/Teno Monitoring and Research Group nr 1/2023.

Finlex. Valtion säädöstietopankki.

Geovista AB 2015. Railway corridors from Rovaniemi or Kemijärvi to Sodankylä Study of mineral potential.

Eduskunta 2016. Eduskunnan lähetekeskustelussa maankäyttö- ja rakennuslain muutos. <https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Eduskunnan-l%C3%A4hetekeskustelussa-maank%C3%A4ytt%C3%B6-ja-rakennuslain-muutos.aspx>

Energiavirasto 2017: Sähköverkkoon kytketty kapasiteetti. <https://www.energiavirasto.fi/-/sahko-verkkoon-kytketty-aurinkosahkokapasiteetti-ylikolminkertaistui-vuodessa>

Ilmasto-opas 2019: Ilmastonmuutos ja Suomen saamelaiset. <https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/vaikutukset/-/artikkeli/98d25017-430a-405b-80f3-ddefcc534d75/saamelaiset.html>

Ilmasto-opas 2023: Ilmastonmuutoksen eteneminen Pohjois-Suomen maakunnissa ja Lapissa. <https://www.ilmasto-opas.fi/artikkelit/ilmastonmuutoksen-eteneminen-pohjois-suomen-maakunnissa-ja-lapissa>

Ilmasto-opas 2023: Pohjois-Lappi Jäämeren vaikutuksessa. <https://www.ilmasto-opas.fi/artikkelit/pohjois-lappi-jaameren-vaikutuksessa>

Jaakkola J. K., Näkkäläjärvi, K. ja Juntunen S. 2020 SAAMI - Saamelaiden sopeutuminen ilmastomuutokseen -hankkeen tieteellisen loppuraportin yhteenveto. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:25.

Kalpio, S. ja Bergman, T. 1999: Lapin perinnemaisemat. Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus, Rovaniemi.

Kemijoki Oy 2017. Voimalaitokset ja tuotanto. <https://www.kemijoki.fi/toimintamme/voimalaitokset-ja-tuotanto.html>

Lapin Ely-keskus & Kainuun Ely-keskus 2015: Maisemat Ruotuun -hanke (MARU).

Lapin liitto 2009: Lapin energiastrategia.

Lapin liitto 2011: Lapin matkailustrategia 2020 – 2023.

Lapin liitto 2011: Lapin teollisuusstrategia.

Lapin liitto 2011: Ilmastostrategia.

Lapin liitto 2017: Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia. <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/11/Pohjois-Suomen-liikenne-ja-logistiikkastrategia.pdf>

Lapin kauppakamari 2017: European HighNorth - Investments, presentation by Timo Rautajoki.

Lapin saavutettavuuden kattohanke 2018: <http://www.lappi.fi/lapinliitto/saavutettavuuden-kattohanke>

Lapin yliopisto, Arktinen keskus 2023: CLIMINI-hankkeen loppuraportti, luonnos 23.5.2023

Lappeenranta University of Technology (LUT) 2014. Aurinkoenergia ja aurinkosähkö Suomessa.

Liikenne- ja viestintäministeriö 2016: Selvitys Koillisväylän tietoliikennekaapelihankkeesta.

Liikenne- ja viestintäministeriö 2019: Suomen ja Norjan välisen Jäämerenradan selvitystyöryhmän loppuraportti. LVM:n julkaisu 2019:2.

Liikenne- ja viestintäministeriö 2022: Valtakunnallinen julkisen liikenteen palvelutason määrittely, Maakuntakeskusten väliset työssäkäyntija työasiamatkat. <https://www.lvm.fi/o/yja-generic-portlet/yja-api/vahva/documents/3714971>

Liikenne- ja viestintäministeriö 2023: Liikenne 12 -suunnitelma vuosille 2025 – 2036. <https://valtio-neuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM029:00/2023>

Lokio, J. 1997: Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus.

Luonnonvarakeskus 2023: Kyttyrälohi on nyt kaikkien huulilla. [Kyttyrälohi on nyt kaikkien huulilla | Luonnonvarakeskus \(luke.fi\)](#)

Länsman, M., Kuusela, J., Orell, P. ja Johansen, N. S. 2017: Tenojoen vesistöalueen kalastus- ja saalistilastot 2014–2016 : Katsaus tilastolliseen vuosiseurantaan. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 64/2017. Luonnonvarakeskus, Helsinki

Maanmittauslaitos 2018: Pinta-alat kunnittain.

Magga, P. 2007: Birrasis: Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeen saamelaisosion loppuraportti.

Magga, P. ja Ojanlatva, E. (toim.) 2015: Ealli biras – Elävä ympäristö. Saamelainen kulttuuriympäristöohjelma. Saamelaismuseosäätiön julkaisuja no 9. 2. painos 2015.

Maa- ja metsätalousministeriö 2011: Päätös Dnro: 323/448/2010 Vesistöalueiden ja merenrannikon merkittävien tulvariskialueiden nimeäminen.

Maa- ja metsätalousministeriö 2015. Kansallinen metsästrategia 2025 - Valtioneuvoston periaatepäätös 12.2.2015

Maa- ja metsätalousministeriö 2022. Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma. Valtioneuvoston periaatepäätös 20.11.2014

Maa- ja metsätalousministeriö 2.023. Suomen ja .Norjan välisen Tenojoen vesistön kalastussäännön allekirjoittaminen, muistio 29.6.2023

Maa- ja metsätalousministeriö 2023. Kyttyrälohen kalastuksessa tulee huomioida Atlantin lohi. [Kyttyrälohen kalastuksessa tulee huomioida Atlantin lohi \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Metla 2013: Poronhoito sotaharjoitusalueella – tapaustutkimus Rovajärveltä. Metlan työraportteja 254/2013-

Metsähallitus 1998–2001: Itä-Lapin alue-ekologiset suunnitelmat (viimeisin tarkastelu 2015)

Metsähallitus 2006: Itä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2006–2015.

Metsähallitus 2011: Itä-Lapin alueen luonnonvarasuunnitelman välitarkastus. Kausi 2010–2015.

Metsähallitus 2012 (Tarkistus 2016): Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma.

Metsähallitus 2013: Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2012–2021.

Metsähallitus 2022: Saamelaisen kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelma 2022-2027.

Museovirasto 2009: Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt (www.rky.fi)

Niva, T., Pohjola, J.-P., Vaajala, M., Raineva, S. & Savikko A. 2022: Inarijärven ja sen sivuvesistöjen kalataloudellinen velvoitetarkkailu 2021. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 94/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

Niva, T., Salonen, E., Raineva, S., Savikko A. ja Vaajala, M. 2017: Inarijärven ja sen sivuvesistöjen kalataloudellinen velvoitetarkkailu 2016. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 85/2017. Helsinki.

Paliskuntain yhdistys 2013: Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa 2013.

Pohjola, J.-P., Orell, P., Kylmäaho, M., Kuusela, J. & Erkinaro, J. 2022: Tenojoen taimen : Saaliit ja taimenkannan rakenne vuosina 1981–2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 30/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

Poromies 2/2019: 46

Saamelaiskäräjät 2006: Saamelaisen kestävä kehityksen ohjelma

Saamelaiskäräjät 2018: Vastuullisen ja eettisesti kestävä saamelaismatkailun toimintaperiaatteet.

Sodankylän kunta 2011: Sodankylän kirkonkylän osayleiskaava - Kaupallinen selvitys.

Sosiaali- ja terveysministeriö & valtiovarainministeriö 2016: Sote- ja maakuntauudistus. www.alueuudistus.fi

Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä 2012: Raportti, Jäämeren rautatie. Ramboll Finland Oy.

Suomen metsäkeskus 2014: Lapin bioenergiaohjelma 2014 -2020

Suomen metsäkeskus 2016: Lapin metsäohjelma 2016–2020

Suomen ympäristökeskus 2010: Numeerinen kartta-aineisto (luonnonsuojelu, Natura-2000, pohjavesialueet)

Suomen ympäristökeskus 2010: Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmä (YKR)

Suomen ympäristökeskus 2022: Valtakunnallinen perinnebiotooppien päivitysinventointi 2019–2023 [Suomen ympäristökeskus > Valtakunnallinen perinnebiotooppien päivitysinventointi 2019–2023 \(syke.fi\)](#)

Swedish Government Official Reports 2006: Sweden facing climate change – threats and opportunities. Final report from the Swedish Commission on Climate and Vulnerability. Swedish Government Official Report 2006:60.

Traficom 2019: Selvitys Porokello-varoitusjärjestelmän vaikutuksista. Traficomien tutkimuksia ja selvityksiä 9/2019

Työ- ja elinkeinoministeriö 2017: Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 4/2017.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016: Kansallinen energia- ja ilmastostrategia vuoteen 2030.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet 2016–2019.

Twidell, J., & Weir, T. (2015). Renewable energy resources. Routledge.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus: Melun- ja tärinätorjunta maankäytön suunnittelussa, opas 2/201.

VTT 2008: Ilmastonmuutoksen huomioiminen kaavoituksessa. Tutkimusraportti VTTR0398608

Ympäristöministeriö 1993: Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alue työryhmän mietintö 66/1992. 34

Ympäristöministeriö 1998: VNp 20.8.1998 Natura 2000 -ohjelma

Ympäristöministeriö 2000: Kaavamerkinnot

Ympäristöministeriö 2002: Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa

Ympäristöministeriö 2002: Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa

Ympäristöministeriö 2002: Maakuntakaavan oikeusvaikutukset, 2002

Ympäristöministeriö 2011: Akwé: Kon -ohjeet. Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2011.

Ympäristöministeriö 2015: Ilmastotavoitteita edistävä kaavoitus. Suomen ympäristö 3/2015.

Ympäristöministeriö 2016: Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen. <http://www.ym.fi/vat-uudistus>

Valtioneuvosto 2017: Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017

Valtioneuvosto 2016: Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030

Väylävirasto 2022: Rataverkon raakapuun kuormaustaikaverkon tilanne ja tulevaisuuskuva. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/185109/vj_2022-29_978-952-317-966-0.pdf

Äijälä, O., Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K. & Väisänen, P. (toim.) 2014. Metsänhoidon suositukset. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja.

Birdlife.fi 12.4.2018

www.samediggi.fi_3.1.2019

Kannet kuvat:

Etukansi: Jani Ylinampa / Lapin materiaalipankki

Takakansi: Adventure by Design / Lapin materiaalipankki

Lapin liitto
Regional Council Of Lapland

Hallituskatu 20 B, PL 8056
96101 Rovaniemi

info@lapinliitto.fi
etunimi.sukunimi@lapinliitto.fi